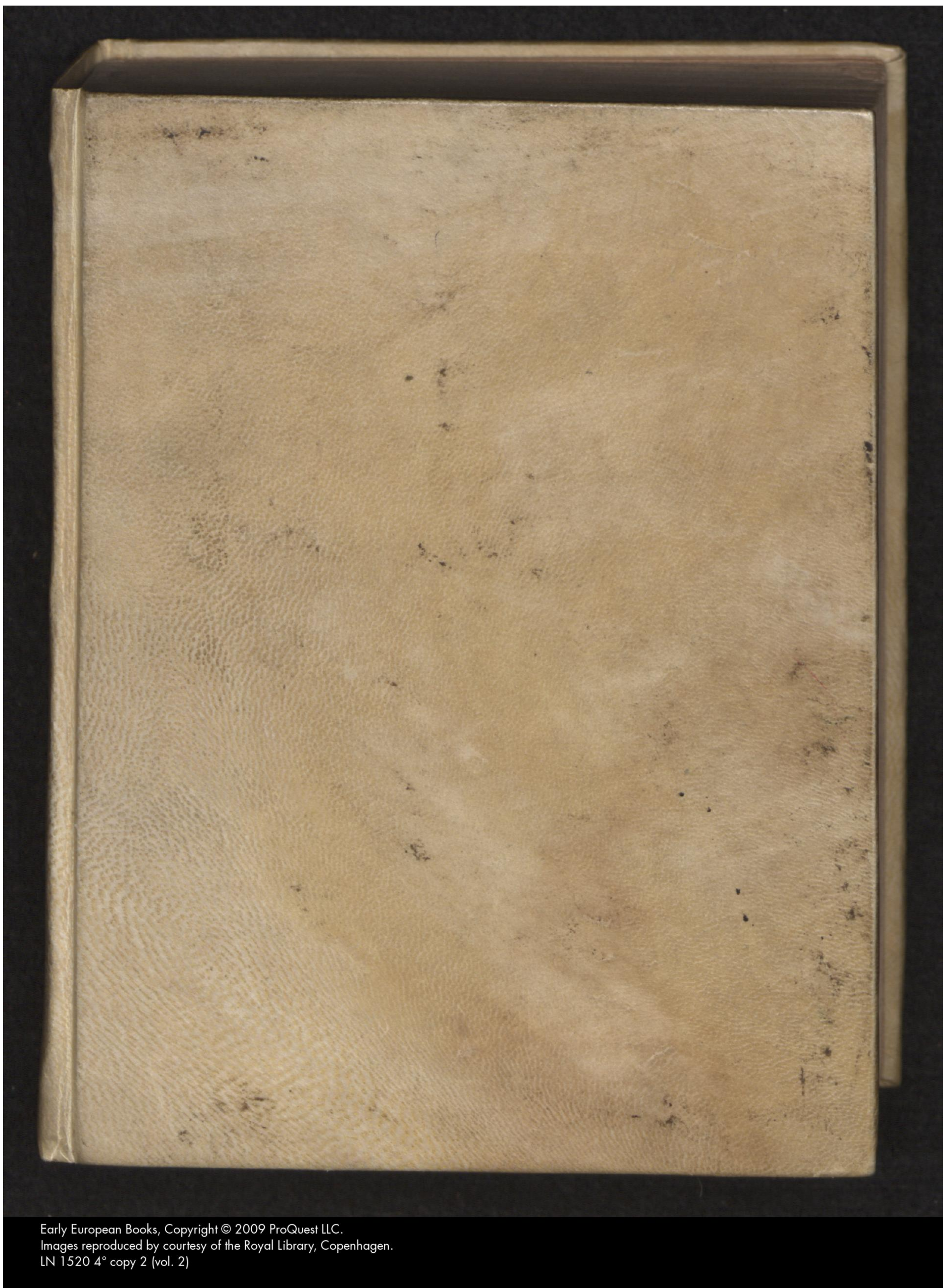
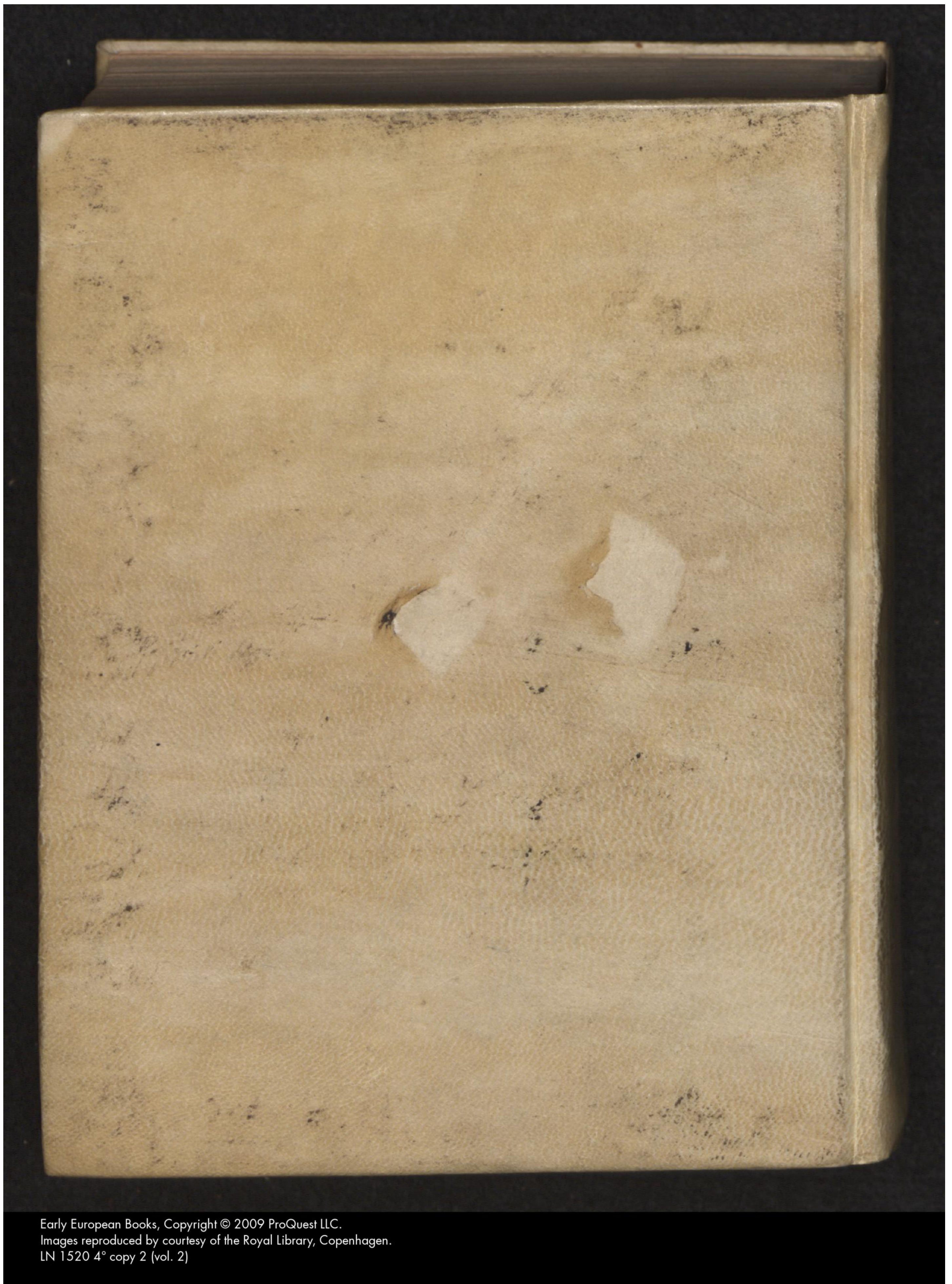

J. Spangenberg
Postilla:
II

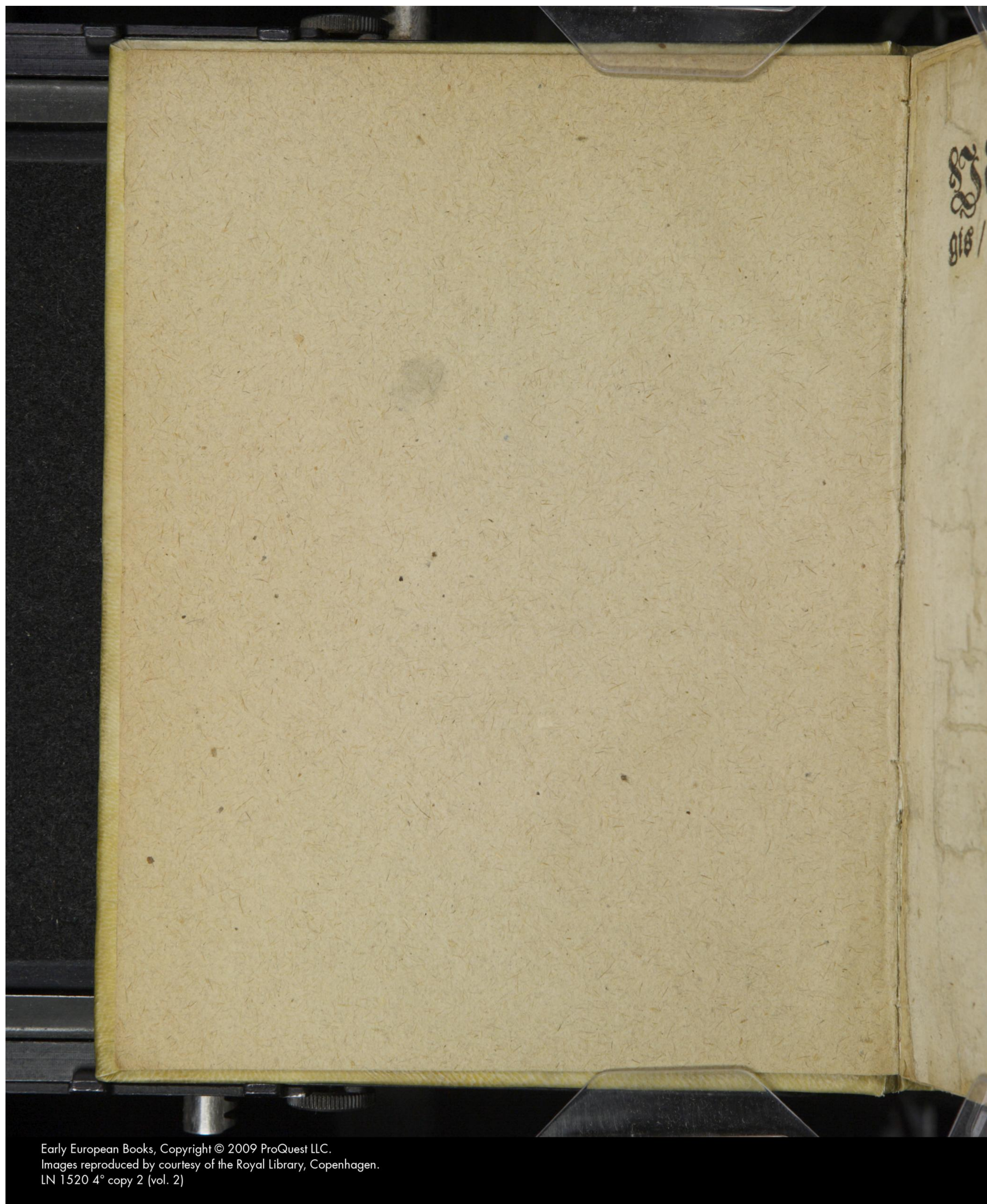

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

Postilla:

Vdleggelse paa Søndagis / Epistler oc Euangelier / som læsis fra Paaske indtil Aduent / Beredt paa Spørsmaal/

Aff

D. Johan Spangenberg.

Fordansket aff Peder Tidemand.

Prentet j Lübeck aff Assueri Krøgers Arffuinge.
1595.

Kay Høegs Samling
1970

Paaske dag Epistel i den første Epistel til de Corinther/ vdi det femte Capittel.

Kiere Brødre/ Vdrenser den gamle Surdey/ paa det i kunde vere en ny dey/ lige som i ere vsyrede. Fordi at vi haffue ocsaa it Paaskelam/ huilcket er Christus/ for oss offrit. Lader oss fordi holde Paaske/ icke i gammel Surdey/ oc icke i ondskabs oc skalckheds Surdey/ men i renheds oc sandheds søde dey.

Huor om taler denne Epistel?

Om Christi opstandelsis fruct/ oc om de Christnis Paaske.

Huilcken er Christi opstandelsis fruct?

Scrifften giffuer tuende hande fruct til kiende/ Den første/ at alle Gudelige menniske/ skulle paa den yderste dag opstaa fra de Døde/ met it fuldkommit oc forklarit legeme/ Lige so ꝛi Christus opstod fra de Døde/ met it fuldkommit forklarit legeme/ oc leffuer euindelig. Den anden / at/ vi som vpstod met Christo fra synden/ skulle begynde it nyt leffnet/ tage ny seder/ oc vandre i it nyt leffnet/ oc bære god fruct.

Huad siger S. paulus?

Saa siger hand til de Corinther / der hand haffde forstødt oc vdluct det vkyske Menniske/ som haffde giort Euangelio en synderlig skendsel. Vide i icke at en liden Surdey/ giør den gandske dey sur. Vdrenser fordi den gamle Surdey/ at i kunde vere en ny dey/ lige som i ere vsyrede.

Huad er Surdey?

Surdey er dey/ giort aff Meel oc vand/ den søde dey lig/ men dog bitter oc sur/ oc betyder i almindelighed all lerdom/ der it Menniske anammer/ oc omuendis der aff i sit leffnit/ enten til got eller til ont. God Surdey kalder Christus sit hellige Euangelion/

 gelion/

gellion/der ſom hand ſiger Matthei. xiij. Himmerige er lige ſom en Surdey/huilcken en Quinde tog/oc blandede hannem i tre Skepper meel/indtil det bleff altſammen ſurt. Ond Surdey kalder hand Menniſkens lerdom oc Høgleri/Der faar giffuer hand ſine Diſcipler atuarſel Matthei. xvj. oc Marci. viij. Seer til/ oc vocter eder fra Phariſeers / Saduceers oc Herodes Surdey/det er/fra deris falſke lerdom oc Høgleri.

Huad er den gamle Surdey?

Den gamle Surdey kalder her S. Paulus det gamle leffnet/der it Menniſke leffuer i Sønd/ i falſk vren lerdom oc Høgleri/oc giffuer der met den gandſke Verden / ond Exempel oc forargelſe. Denne Surdey ſkulle vi vdrenſe/oc bliffue en Ny ſød dey/ bedre vort leffnet oc vorde fromme/ Beſønderlig efftерdi vi ſee oc høre/ at det er Guds villie oc befaling/ ſom hand vilde ſige/J Corinther ere allerede retferdige oc rene/formedelſt Guds Ord/Men efftерdi eders nature er fordorffuen formedelſt Adams fald / oc i haffue end nu megen ſøndelig løſt oc begiæring i eder/ da ſkulle i dag fra dag vdrenſe hinde. Oc vorde ny Menniſke.

Huad er ny Surdey?

Den ny Dey kalder S. Paulus den ny fødſel/ſom ſkeer formedelſt Daaben oc troen til Jeſum Chriſtum/De ſaa er igienfødde/ere den ny Dey/oc det ſøde vſyrede Brød/alligeuel der findis end nu nogen Surdey/det er/Sønd. Oc lige ſom det var Jøderne budet oc befalet aff Gud/at de ſkulde paa Paaſke høytid lade alt ſurt Brød komme aff deris huſſ/oc æde vſyrit brød. Saa ſkulle vi Chriſtne/naar vi holde vor Paaſke/tencke paa renhed oc fromhed/baade i lerdom oc leffnet/oc holde oſſ fra ſkalckheds oc ondſkabs Surdey.

Er dog Jødernis paaſke nedlagd/oc kommer de Chriſtne intet ved?

Den Meſtere ſom ſcreff den Epiſtel til de Hebreer/ſiger i det x. Capit. At Louens Ceremonier var en ſkygge til de tilkommende ting/ Er det ſant / da ſkulle vi io holde den rette Paaſke høytid / ſom betydis met Jødernis Paaſke / Lige ſom Paulus her oc ſiger. Vi haffue oc it Paaſkelam/huilcket er Chriſtus / for oſſ offrit / ſom hand vilde ſige / Jødernis Paaſke

lam var

lam var it Aarss Lam/det s kulde de æde stegt ved Jlden/met bitter lattucke/ sot Brød/staaendis/ om giordede oc haffue Sko paa deris føder/ oc de skulde haffue kiæppe i deris hender/ oc æde hastelige. Dette bemercker / at vi Christne skulle æde vort Paaske lam/ Christi legeme oc Blod i en brendende kierlighed/ met anger oc ruelse for vore Sønder/met it rent hierte/ i en stadig tro/oc i reen sandhed.

Fremdelis siger hand. At det gamle Testamente haffde/ Skyldoffer/ vpløfftelse offer/ Søndoffer/ Fredoffer/ Brend-offer/ Køer/ Kalffue/ Bucke/ Vædre/ Faar/ Lam/ oc andre flere ting/huilcke der var icke andet end it vduortis aberi oc hellighed/der som de skede vden troen. Men vort offer i det ny Testamente Christus / er saadant it Offer / at hand icke met Børne leeg/men i sandhed/met sit dyre Blod afftoer oc bortta-ger vore Sønder/Oc ret lige met dette same Offer/borttog hand en gang den gandske Verdsens Sønder/oc skal her eff-ter icke mere offris eller dø/Døden skal icke mere faa mact off-uer hannem/Oc vi skulle altid tencke paa dette emiske Offer/ som skede paa Kaarssit/som S. Paulus siger. j. Corinth. xj.

Huorledis skulle vi da holde vor Paaske?

Vi skulle vere Gud Fader/ oc vor Frelsere Christo/det ret-te Paaske lam/som bær Verdsens Sønder Johan. j. tacknemeli-ge for saadanne vsigelige velgierninger/ oc giøre/som S. Pau-lus her siger. Lader oss holde Paaske/icke i gammel Surdey/oc icke i skalckheds oc ondskabs Surdey/men i reenheds oc sand-heds søde Dey.

Huad vil hand met de Ord?

Saa meget vil hand sige/Efftherdi vi i Daaben ere befriede oc forløst fra alle Sønder / oc haffue iført Christum/oc den gamle Adam henger alligeuel end nu fast i vort Kiød/ som er tilbøyelig til alt ont/oc Verden giffuer der til met onde Exem-pel/oc Sathan fører oss ocsaa imod vor villie/i fald formedelst Sønden/da lader oss arbeyde paa/at Sønden icke skal haffue mact oc regnere i oss. Fordi at giffue vi Sønden rum/oc lade hinde regiære i oss/ da kand det skee / at vi aff retferdige/bliff-ue Søndere/oc aff Christne/ Hedninge igien/ oc vdluckis aff

Himmelen. Thi Christus siger Luce. ix. Huo som legger sin haand paa plogen/oc seer sig til bage/hand er icke duelig til Guds rige.

Vi skulle oc beuijse ossi saadant it nyt leffnet imod huer mand/ met kierlighed oc barmhiertigheds gierninger/ at mand met sandhed kand sige om oss. See/det er Folck som haffue i fort Christum/oc anammet Euangelij rene lerdom/oc giffuet sig i en erlig Christelig omgiengelse/Huo skulde icke ville efterfølge dem/ia huo skulde icke vere dem huld oc tro? Der met prijsis da Gud i Himmelen/oc Euangelion faar i saa maade it got naffn/ at mange Menniske forbedris i den gandske Verden/formedelst Guds naade oc velsignelse / indtil vi endelig formedelst opstandelsen/komme til hannem i hans Rige/i det euige liff/Der hielpe oss Gud til/Amen.

Paaske Dag / Euangelium
Marci xvi.

OC der Sabbathen var forgangen / kiøbte Maria Magdalena/oc Maria Jacobi oc Salome dyrebar smørelse/at de skulde komme/oc Salue hannem. Oc de komme til Graffuen/paa en aff Sabbatherne meget aarle/der Solen gick op. Oc de sagde til huer andre/ Huo

skal

skal velte oss Stenen fra dørren paa Graffuen? Oc de saa der hen/ oc bleffue vaer/ at Stenen var affuelt/ Thi hand var meget stor. Oc de ginge ind i Graffnen/ oc saa en Vng Person side ved den høyere haand/ hand haffde it langt huit klede paa/ oc de bleffue forferdede.

Da sagde hand til dem/ Forferdis icke/ i lede effter Jesum aff Nazareth den Kaarsfeste/ hand er opstanden oc er icke her/ Seer der/ det sted/ der de lagde hannem paa/ Saa gaar bort/ oc siger hans Disciple det oc Petro/ at hand skal gaa hen faar eder til Galileam/ Der skulle i see hannem/ som hand haffuer sagd eder.

Huor om taler dette Euangelium?

Om vor HErris Jesu Christi Opstandelse.

Huor mange stöcker er der nøttelig at tale om/ i Christi Opstandelse?

Sex stöcke. Om Sagen/ Sted/ Tid/ Personer/ Gierningen oc Fructen.

Huor faar opstod Christus?

At alle de som troer/ skulle formedelst hannem bekomme it nyt Liff. Thi hans Fødsel/ Pine oc Død/ haffde lidet veret oss nøttelig/ der som hand icke ocsaa haffde opstaaet igien fra de Døde. Thi Christus førde oss Liffuet igien/ oc oplod Himmelen/ formedelst sin Opstandelse/ oc hand vjste Verden obenbare/ oc lod hinde see den herlige Seyer/ hand haffde vundet aff Dieffuelen/ Døden/ Sønden oc Helffuede.

Huor Opstod Christus?

J en Vrtergaard/ Opstod hand aff den Graff/ der Nicodemus oc Joseph aff Arimathia haffde lagd hannem vdi. Thi hand kunde icke bliffue i Graffuen/ som David siger i den. xvj. Psalm. Du lader min Siæle icke bliffue i Helffuede/ oc ey heller tilstede/ at din Hellige raadne. Den første Adams fald skede i en Vrtergaard/ Saa skulde den anden Adam opstaa igien i en Vrtergaard.

Naar Opstod Christus?

Om Søndagen aarle i it Jordskiel/ før Solen gick op/ oc før Engelen kom ned oc velte Stenen aff den tomme Graff.

Huilcke ere de Personer der bemeldis i Christi opstandelse?

Først Christus met sine Apostle oc Disciple/ Der nest de gudelige Quinder/ Maria Magdalena/ huilcken Christus haffde dreffuet siu Dieffle aff/ Maria Jacobi Cleophas hustru. Salome Zebedei Sønners Moder/ Johanna/ Chuse hustru/ som var Herodis Lenssmand. Susanna/ oc mange andre/ som var kommen met Jesu aff Galiea/ oc haffde veret hannem tienstactige met deris Gods. Item Englene/ oc Pilati Stridsmend som toge vare paa Graffuen.

Huilcke ere de Gierniger eller de ting der skede?

Først/ at Quinderne kiøbte paa beredelsis dagen dyrebar smørelse/ at salue Christum met. Der Christus bleff Kaarsfest/ stod de der hoss/ oc der hand bleff begraffuen/ følgede de effter at de vilde see huor hand bleff lagd/ Oc der effter ginge de bort/ oc kiøbte dyrebar smørelse/ oc beredde Saluen/ saa lenge tiden vilde recke til/ indtil Solen biergedis/ der effter var de stille den neste Sabbath/ indtil Solen gick ned igien/ saa beredde de da oc beskickede den dyrebar smørelse/ som de haffde tilforn kiøbt/ at de vilde komme aarle om Søndagen/ oc Salue Christi legeme.

Huorledis gaar det til/ at Euangelisterne komme icke offuer ens/ Thi den ene siger/ at Quinderne komme meget aarle/ Oc den anden siger/ Der Solen gick op?

Jøderen begønde dagen om afftenen tilforn/ indtil den anden afften/ Som mand seer Gen. j. Der faar er dette Euangelisternis mening/ At Christus opstod aarle om Søndagen at morgen/ huilcken morgen der giorde ende paa afftenen tilforn/ oc begøndis den første hellig dag/ effter den store Sabbath. Men at den ene Euangelist siger meget aarle/ Oc den anden/ Der Solen gick op/ det skal mand icke forstaa/ at Solen skinnde klar offuer all Verden/ men at det rødnede faar Solen/ nogen stund før hun gick op.

Huad opuecker disse Quinder/at de gaat saa aarle aff staden Jerusalem/hen til Graffuen?

Den store brennende kierlighed/der de haffde til Christum. Den de haffde elsket i liffue / hannem kunde de icke forgleme der hand var død / De ere saa frimodige/ at de vden all redsel oc frøct/gaar aarle om morgenen aff staden Jerusalem/ bort til Christi graff/ oc tencke icke en gang paa den store Sten/ der var velt faar dørren aff Graffuen / oc at der laa Vectere omkring Graffuen/De voffue det frimodelige/sette liff oc legeme/gods oc ære/i fare for Christi skyld. Den kierlighed de haffde til Christum/ var saa dybt rodfest i deris hierter/at de vilde heller tusind gange møst deris liff/ end veret skild fra Christo.

Huor aff bliffue de saa trøstige oc frimodige?

Aff Christi opstandelsis Krafft/Dieffuelen lader sig allerede mercke/at hand er offueruunden oc haffuer møst sin mact/ Thi disse Quinder ere mer frimodige / end Disciplene/ oc alle Apostle.

Huad skede der i Christi opstandelse?

Saa siger Mattheus/Der skede it stort/ Jordskiel/ Thi HErrens Engel kom ned aff Himmelen/gick til/oc velte Stenen aff dørren paa Graffuen/ oc sette sig der paa/Oc hans skickelse / var lige som Lynnet / oc hans Kleder huide som sne/ Men Vecterne forferdis aff frøct/oc bleffue lige som de haffde veret døde.

Huad betyder dette Jørdskiel?

Det Guddommelige ords store krafft / huilcket der opuecker den gandske Verden/ naar det predickis/oc forferder alle vgudelige Menniske/Som den xcix. Psalm siger / HErren er Konger/der faar buldrer Folckene/Hand sider paa Cherubin/der faar røris Verden.

Huor faar velter Engelen stenen aff Graffuen/ kunde icke Christus det sielff haffue giort?

Gud vil der met giffue til kiende / at hand fordi skabte Englene/at/lige som de tiene Christo/ saa skulle de oc tiene alle Christne/Hebre. i det xj. Cap. Engelen betyder ocsaa Euangelij Predickere/som skulle velte den store Sten / Menniskens

 lerdom.

lerdom / aff den hellige Scrifftis graff / at gudelige Mennis-ske skulle kunde komme til Christum.

Huor faar siger Euangelisten / At Stenen var offuer-maade stor?

Det staar icke til at sige / huor stor fremgang Menniskens lerdom oc paafund / Paffuens besuigelse / de Romske afflads Breffue / Scriffte breffue / Smørbreffue / etc. Oc anden saadan forførelse oc løgen / haff de i Christendommen / oc saadan var kommet i saa stor act oc anseelse / at ocsaa Guds bud / ord oc sandhed / var der met vndertrøct oc til intet giort / At der kun-de ingen Christen komme til den rette Euangeliske sandhed.

Huorledis affueltis Stenen?

Naar Sandhed kommer op / oc Euangelium predickis rettelig / da velter en Predicker / met Guds ord / Menniskens lerdoms Sten / aff de Christnis hierter / Saa / at all Dieffuel-sens lerdom / Menniskens paafund / løgen oc drøme / Buller oc Afflads breffue falde ned / oc forsuinde faar Guds ord / lige som stoff blæsis bort aff Væiret / oc Sne smeltis aff Solen / at de Christne kunde vden forhindrelse komme til Graffuen / det er / til Euangelij sandhed / oc lære rettelige at kiende Christum / som det er / Gud vere loff / skeet i vor tid.

Huad er det / at Engelens skickelse var som Lynet / oc hans Klede huit / som Sne?

Her betegnis predicke Embedet. Oc du skalt met Lynet / forstaa Louen / hun forferder / oc slaer Sønderne i deris Samuit-tighed. Men Sne skalt du forstaa / Euangelij lerdom / som trøster / oc husualer igien de bedrøffuede oc forferdede hierter. Søndflodens Exempel / de Sodomiters forderffuelse / Pha-raonis oc de Egypters ødeleggelse / som drognede i det røde Haff / ere Lynet oc høre til forferdelse. Men de Niniuiters / Dauids oc Petri Penitentze / er Sne / oc hører til at trøste met. Denne skick oc maade er nøttelig / oc skal stedes holdis ved mact oc brugis i Predicke Embedet / Thi saa predickede baade den Døbere Johannes oc Christus sielff / først Penitentze / oc der nest Søndernis forladelse.

Huilcke

Huilcke ere de Vectere / som tage vare paa Christi Graff?

De Romske Hoffsinder / oc deris høye Skoler / Stict/ Kloster oc tigge Aarden/ da laa omkring Christi graff/met deris Aristotele / Sophisteri / Kloster Regel / Muncke drøme/ Menniskens paafund/oc lod icke nogen komme til den hellige Guddommelige Scrifft. Huo som i de høye Skoler lesde oc Complerede Bibelen / hand bleff Baccalarius Theologie/ Men huo som lesde oc Complerede Mesteren Sententiarum/ hand bleff en ypperlig Doctor. Saa iammerlig oc ynckelige gick det til. Men effter at Christus opstod/oc Sandhed bleff obenbare/ da ere/ Gud vere loff/Vecterne/Afflads kremere/ Termine Brødere/ Sophister oc Papister / saa forskerrede / at de gaa lige som de var Døde henge met Hoffuedet/oc kunde icke see gladelig paa nogen Christen. Oc alligeuel de end see/ høre oc sielff bekiende/At Christus er opstanden/oc Euangelium er opkommet igien/saa lade de dog kiøbe sig fra Sandhed (som Jødernis Vectere) met Biscops domme / Forleninger/ Prebender/ oc anden saadan ypperlighed oc rente. De ere saa forblindede/at de haffue en liden Prebende kierere/end Guds ord oc deris Siels salighed/ja deris Bug er deris Gud. Disse same skulle høre aff Christo/Huo som bluis ved mig oc mine Ord/iblant dette horactige oc søndige Slect / ved den same skal ocsaa Menniskens Søn bluis/naar hand skal komme i sin Faders herlighed/ met de hellige Engle/Marci. viij.

Huad giorde diss imellem Quinderne?

De komme ihu/som de ginge paa veyen/at der var velt en stor Sten faar dørren paa Graffuen. Der faar sagde de til huer andre/Huo skal velte oss Stenen fra dørren paa Graffuen? Thi hand var meget stor/Oc de saa der hen/oc bleffue vaer/ at Stenen var velt bort aff Graffuen. Oc at ingen skal tencke / at Quinderne velte Stenen sielff aff Graffuen / da setter Euangelisten der til / Oc Stenen var meget stor / Oc de ginge ind i Graffuen / oc funde icke HERRENS legeme/ Da løb Maria Magdalena bort / at forkynde saadant/Oc der Quinderne var bekummerede oc ilde til freds/fordi at

di at Jesu legeme var icke der/See/ da stod der to Mend hoss dem met skinēnde Kleder/ oc de forferdedis/ oc sloge deris ansicte ned til Jorden.

Huad sagde Englene?

De sagde til dem. Huor faar lede i effter den Leffuende hoss de Døde? Hand er icke her/ Hand er opstanden Tencker paa det hand talede til eder/ der hand end nu var i Galilea/ oc sagde/ Menniskens Søn skal antuordis hen i Syndernis hender/ oc Kaarsfestis/ oc opstaa paa den tredie dag.

Var da Quinderne nu stillede oc til freds?

Effterdi de icke haffde sielff seet Christum/ da bleffue de endnu bedrøffuede/ Men de tencke paa hans Ord/ oc ginge fra Graffuen/ oc forkyndede det/ der effter faar de Ellffue/ oc alle de andre/ oc deris Ord syntis dem it Nyemere/ oc de trode dem icke.

Huorledis gaar det Maria Magdalena/ der hun saa løber?

Der hun løber (som sagd er) kommer hun til Simon Petro/ oc til den anden Discipel/ der Jesus elskede/ oc siger til dem/ De haffue taget HErren bort aff Graffuen/ oc vi vide icke/ huor de lagde hannem.

Huad giøre Petrus oc Johannes der til?

De ginge til Graffuē/ Men de løbe baade til lige/ oc den andē Discipel løb faar/ snarere end Petrus/ oc kom først til Graffuen/ hand quaager der ind/ oc seer Linklederne ligge/ men hand gick der icke ind. Da kom Simon Petrus/ effter hannem/ oc gick ind i Graffuen/ oc seer Linklederne vere lagd der / oc den Suede dug/ som var bunden om Jesu hoffuet/ var icke lagd hoss Linklederne/ men serdelis paa en besønderlig sted. Da gick ocsaa den anden Discipel der ind/ som kom først til Graffuen/ oc saa/ oc trode det/ at Legemet var borttaget / Thi de viste icke end nu Scrifften/ at hand skulde opstaa fra de Døde. Da ginge Disciplene til sammen igien/ i deris Huss/ Men de tøffuede icke lenge der vde/ thi de befrøctede sig/ Oc Petrus forundrede sig/ huorledis det gick til.

Huad

Huad giffuis der til kiende met/ at Petrus oc Johannes saa løbber tilsammen?

Der giffuis tilkiende met / den brennendis kierlighed der var i dem baade sammen/ Men at Johannes løbber snarist oc kommer først til Graffuen/der giffuis til kiende met/at kierlighed er i det første heed oc brennende/oc haster offuermaade meget/men hand bliffuer offte mit i lobbet kaald oc laed/Oc troen gaar i det første langsam frem/oc er seenferdig/oc formeris dog dag fra dag/ oc bliffuer jo lenger jo stercker / oc giffuer sig paa det sidste frimodelig i fare.

Huad betegner Linklederne?

Linklederne bemercke Christi mandom / oc Snede duggen Guddommen / At Linklederne nu ligge atspredde / oc Snede duggen er tilsammen svøbt/der giffuis tilkiende met/at Verden kand bedre begribe den predicken om Christi mandom/end om Christi Guddom/Thi Jøderne kunde icke end paa denne dag komme saa langt/at de kunde tro Christi Guddom.

Huad giorde den stund Maria Magdalena?

Hun stod vden faar Graffuen oc græd/ oc som hun nu græd/quaager hun ind i Graffuen/oc seer to Engle side i huide kleder/ den ene hoss Hoffuedet/ oc den anden hoss Føderne/der som de haffde lagd Jesu legeme. Oc de sagde til hinde/Quinde/ Huor faar græder du? Hun siger til dem / De haffue taget min Herre bort/oc ieg ved icke/huor de lagde hannem/Lige som hun vilde sige/Huad ere dog de vanartige Meñiske saa fortredelige? Huor faar moñe de saa plage oc pyñe oss arme ælendige Meñis- Haffue de icke end nu nock fuldkommet deris onde villie/imod den arme Christum/ vor kiere Mestere oc HErre? Ach huad var det got/ der som de ælendige Menniske/ dog vilde vnde den Døde it sted at ligge i Jorden/ efftderdi de vilde icke lade hannem leffue paa Jorden.

Trøster da ingen hinde i saadan angest oc drøffuelse?

Efftderdi Maria haffde saa kierligt oc ynckesamt it hierte/ da vilde Christus icke lade hinde bliffue vden trøst/ oc hand skicket det saa/at hun vender sig til bage/der seer hun Jesum stande/oc ved dog icke/at det er Jesus. Oc Jesus siger til hinde Quinde/Huor faar græder du? Huē leder du effter/Da mēte hun

at det

at det haffde veret Vrtergaards manden/oc siger til hannem/ HErre/ haffuer du baaret hannem bort/da sig mig/huor lagde du hannem? saa vil ieg hinte hannem / O huor deylig en hinten skulde det veret / En Quinde vil hinte oc bære en Død Mands Legeme/Dette er altsammen ord aff it optend brennende hierte/Hun ved icke huad hun siger/ saa aldelis haffde de tancker om Christo begrebbet oc bespent hindis hierte/Oc effterdi hun da nu var i Vrtergaarden/da meente hun/at det er Vrtergaards Manden.

Huad giør da Christus?

Hand siger til hinde/ Maria/Denne røst kiende hun strax/ vende sig om/oc sagde til hannem/Rabuni/det kaldis/Mestere/oc hun gick til/oc vilde omfaffne hannem/Da sagde Jesus/Rør icke ved mig/thi ieg er icke end nu opfaren til min Fader/Men gack bort til mine Brødre/oc sige til dem/Jeg far op til min Fader / oc til eders Fader/ til min Gud / oc til eders Gud.

Huad/vil icke Christus lade røre ved sig/den stund hand er her nærverendis i Verden/Huo skal da røre ved hannem/naar hand er opfaren til Himmelen?

Maria meente at Christus var saa opstanden/at hand her i denne Verden vilde bruge dette timelige liff/ som Lazarus oc andre der var opuecte aff Christo / Oc hun tenckte icke at hand vilde begønde it euigt Liff. Jmod denne mening siger her Christus / kiere Maria / Jeg lader icke i saa maade røre ved mig/ Jeg opstod icke saa/ at ieg vilde bliffue her i denne Verden/ Jeg er allerede kommen i it andet væsen/i it andet vdødeligt/vforgengeligt oc euigt Liff/Der faar skalt du her effter røre ved mig i Troen/oc offuergiffue de kiødelige tancker/ Men gack bort til mine Brødre/oc sige til dem/Jeg far op til min Fader oc til eders Fader/til min Gud oc til eders Gud/ Der giør hand hinde til en Predickerinde / hun skal vere Apostlernis Mesterinde oc Lærerinde. Oc her er det rette Christelige Brøderskab/i huilcket alle Christne Meñiske ere/vnder den eniste Patrone oc hoffuet/vor HErre Jesu Christo. Oc dette Brøderskab staar der vdi / at vi haffue alle ting almindelig met

Christo/oc Christus kalder alle trofaste Menniske sine Brø-
dre/ja ocsaa arme Søndere oc de forlobne Disciple.

Huor met fortiente de det?

Sandelig icke der met at de flyde/forsuore oc forløbe Christum/som vi/diss vær/ocsaa gøre/Helffuede oc den euig fordømmelse var vor fortiente løen/der som Gud icke var saa naadig oc barmhiertig.

Det er en stor ting/ia en herlig Tittel/at Christus kalder oss Brødre?

Ja visselig/Der som it Christet Menniske kunde det tro/at hand var Christi Broder/huad kunde hannem fattis? Eller huem vilde hand frøcte? Den slimme Vantro ligger aleniste i Veyen/oc forhindrer oss/at vi icke kunde tro saadant oc forlade oss der til.

Huad er det da/at hand kalder oss Brødre?

Hand giør oss der met Metarffuinge i alt sit gode/Hand er Almectig/Barmhiertig/Fredsommelig/Retferdig/Hellig/Langmodig/Mild/Sactmodig/Trofast/Sandru/Hand haffuer all Naade oc salighed/Dette giffuer hand oss altsammen/oc vedsler met oss/giffuer oss sin Naade for vore Sønder/Sin Retferdighed for vor vretferdighed/sit liff for vor død/sit Himmerige for vort Helffuede oc fordømmelse.

Huad er det nu sagd/Jeg far op til min Fader/oc til eders Fader?

Saa meget vil hand sige/Min Fader/er ocsaa eders Fader/Min Gud/er ocsaa eders Gud/Haffuer ieg en Gylden/en skielling/en pending/da skulle i ocsaa haffue den/Alt huad ieg haffuer/det skal høre eder til/Oc huad i haffue/det vil ieg tage til mig/Jeg haffuer mact oc formue nock/til at forløse oc betale for eder.

Ere icke disse trøstelige Ord?

Ja visselig/Huo det kunde tro/hand var allerede i Paradijs/ia i Himerige. Huad kunde saadant it Menniske frøcte? Hand kunde io icke andet end sige/Nu vel/haffuer ieg saadan en Broder/da lad komme Dieffuelen/Døden/Sønd/Helffuede/oc huad som vil/ieg haffuer en Broder/hand er dem allesammen veldig oc sterck nock.

Var oc denne predicken Diſciplene trøſtelig?

Ja viſſelig/De ſide til ſammen i Sallen inden luct dørre/ i ſtor frøct oc fare/ oc vide icke huer time andet/end Jøderne ſkulle offuerfalde oc ſla dem ihiel / Der til met haffue de en ond Samuittighed faar Gud/fordi at de forlod Chriſtum i ſin nød/ Ja de ſide ſom de var mit i Helffuede.

Huorledis ſider da petrus?

Petrus ſider iblant Diſciplene / blegner om Rindene oc beffuer/ſaa offte hand hører Chriſti Naffn neffnis/ia hand er i ſaadan angeſt/ oc hannem er ſaa bange/at hand icke ved/huort hand ſkal vende ſig/ oc hand kand icke andet tencke/end at Gud er hans affſagde Fiende/ oc vil til euig tid fordømme hannem. Hand kunde jo icke andet tencke paa den tid/end ſaa/ See/ieg haffuer forſuoret min Meſtere/ieg er icke verdig til/at ieg ſkal haffue deel met hannem i hans Rige.

Huad giør Chriſtus?

Hand vender ſit vrede anſict fra dem/oc lader giffue dem til kiende/at de ſkulle icke frøcte/hand kalder dem ſine Brødre/hand tilbiuder dem ſit blide Anſict/oc tilſiger dem/at all vrede haffuer nu ende. Ja huor mand hører denne Predicken/der ſkal Dieffuelen vige bort/Døden forſuinde/Helffuede vere tilluct/ alle Engle ſkulle vere Menniſkens Venner oc glæde ſig/ alle Elementer oc alle Creature ſkulle lee/hierte oc Samuittighed ſkulle vere glade/Saadant kommer altſammen aff det Brøderſkab vi haffue met Chriſto.

Huad giorde Maria Magdalena / effter hun haffde ſeet Chriſtum?

Hun gick bort oc forkyndede det faar dem/ ſom haffde veret met hannem/ ſom var bedrøffuede oc græde/at hun haffde ſeet HERREN/ oc at hand haffde ſagd ſaadant til hinde. Oc der de hørde/ at hand leffde/oc haffde obenbaret ſig faar hinde/da trode de det icke.

Huad giorde de andre Quinder?

De ginge met Maria Magdalena/ſom met deris Ledſagerine/til Graffuen igen/ Oc der de kom̃e der ind/ſaae de en Vng Perſon ſide hoſſ den høyire haand haffde it langt huit klæde paa/oc de forferdedis/at Engelen ſider hoſſ den høyire haand/i

it huit Klede / Der giffuis til kiende met/at Christi Opstandelse haffuer forhuerffuet oss/Søndernis forladelse/Vskyldighed/ Retferdighed oc det Euige Liff.

Huad talede Engelen?

Hand sagde til dem/Forferdis icke/Jeg ved at i lede effter Jesum aff Nazareth/den Kaarsfeste/Hand er icke her/Hand er Opstanden/som hand sagde/Kommer hid oc seer steden der som HErren laa/Oc gaar hastelige bort/oc siger hans Disciple det/oc Petro met/at hand er Opstanden fra de Døde/Oc see/hand skal gaa bort faar eder i Galileam/der skulle i see hannem/lige som hand sagde til eder/See/ieg haffuer sagd eder det.

Her er skickelig bescreffuet/huorledis Mennisken bliffue retferdige. At Quinderne forferdis/er Lonsens Predicken/ Men at Engelen trøster dem/det er Euangelij Predicken. J det hand siger/at Christus skal gaa bort faar dem i Galilea/ der met giffuer hand dem it Tegen/formedelst huilcket de skulle ihu komme Christi ord/der hand sagde dem lenge tilforn.

Huor faar skulle de forkynde Disciplene Christi Opstandelse?

De var Sorgefulde oc bedrøffuede for deris Sønder/at de var flyede fra Christo/oc der kunde intet Menniske trøste dem/ vden aleniste den Predicken om Christi Opstandelse.

Huor faar skulle de giffue Petro det besønderlig til kiende?

Petrus var i den største angest oc bekumrelse/Hand viste huor svarlig hand haffde faldet/oc forsuoret sin Mestere/Der faar kunde hand icke vere til freds/før hand hørde/at Christus var opstanden fra de Døde igien.

Huad giorde Quinderne/effter at de haffde seet oc hort Engelen?

De ginge hastelige vd fra Graffuen/met redsel oc stor glæde/at de vilde forkynde hans Disciple det/Thi dem var kommen redsel oc beffuelse paa/oc de sagde ingen noget/Thi de frøctede. Denne frøct kommer altsammen der/aff At de forstod icke Scrifften.

Huad vederfaris Quinderne paa Veyen?

Der de ginge bort at forkynde hans Disciple det/See/da kom Jesus dem til møde/oc sagde/Hel vere met eder/oc de trad til hannem/Oc toge paa hans Føder/oc fald ned faar hannem.

Huor faar lader Christus disse Quinder røre ved sig/ effterdi hand tilforn icke vilde lade det/ ske aff Maria Magdalena?

Hand lader disse Quinder røre ved sig/at de hoff hans Disciple skulde vere sande Vidne/til hans Opstandelse. Men aff Maria Magdalena/vilde hand icke lade røre sig/fordi at hun haffde end nu/en Kiødelig mening om hannem/som tilforn er bemelt.

Huad siger Christun til dem?

Hand sagde til dem/Frøcter icke/gaar bort oc forkynder mine Brødre det/at de gaar bort i Galileam/der skulle de see mig.

Ere da Quinderne nu vel til freds?

Her haffuer all frøct oc redsel ende/Engle oc Mennisske kunde vel trøste oss/oc det gaar oss dog icke til hierte/Men naar Christus kommer / oc lader forkønde sit Ord / oc rører hiertet met sin hellig Aand / da forsuinder all frøct oc forferdelse.

Gior Christus disse Quinder til predickere?

Ja visselig/ Christus den ypperste Prest/ vier sielff disse Quinder til Prester oc Predicker/Thi huo som troer paa Christum/ oc formedelst hans Ord haffuer anammet den Hellig Aand/hand er Prest/ oc hører til den forsamling der S. Petrus taler om/J/ siger hand/ ere det Vdualde Slecte/det Kongelige Prestedomme/oc det Hellige Folck.

Finder mand oc Exempel i Scrifften/at Quinder haffue lært oc vnderuist andre?

Ja/ den Prophetinde Hanna / Luce. ij. kom aldrig aff Tempelet/hun tiente Gud met Fasten oc Beden/Nat oc Dag/ Denne same gick frem/prijsede HERREN / oc talede om hannem til alle dem/ som vintede forløssning i Jsrael. Oc den Euangelist Philippus haffde fire Døttere/var Jomfruer/ de Propheterede/Act. xxj.

Huor

Huor faar forbyuder da S. paulus Quinderne at predicke/ i. Corinth. xiiij.

S. Paulus forbyuder icke/ at Quinderne skulle lære oc bekiende Christum/ Men hand vil/ at det skal gaa skickelig til i den Christelige forsamling/ Huor nu som skickelige Mend ere/ der kunde Predicke Guds ord/ der er det tilbørligt at Quinderne skulle tie stille. Men huor som der er ingen Mend skickelig til at predicke/ huor faar skulde det icke da/ der tilstedis en Quinde at Lære? Tilstedes det Quinder / som de der ere Christne/ at døbe i nød/ da maa de ocsaa vel naar trang oc nød er paa ferde/ Predicke Guds ord/ icke formedelst deris egen fortienste/ men formedelst Christi Død oc Opstandelse.

Huad giorde Vecterne effter Christus var Opstanden?

Der Quinderne ginge bort/ komme nogle aff Vecterne i Staden / oc forkyndede de ypperste Prester/ alt det som var skeet/ oc sagde/ At Christus var met stor mact Opstanden / i it Jordskiel.

Huad giorde de ypperste Prester der til?

De komme tilsammen met de Eldste/ oc holte it raad/ oc gaffue Stridsmendene pendinge nock / oc sagde / Siger / at hans Disciple komme om natten / oc stall hannem bort / den stund i souffue / Oc der som det kommer vd hoss Landsherren/ da ville vi stille hannem til freds/ oc forhandle det saa/ at i skulle vere vden fare.

Huad giorde Vecterne?

De toge Pendinge/ oc giorde lige som de var vnderuiste/ Oc denne tale bleff obenbar hoss Jøderne/ indtil paa denne dag.

Huad skulle vi lære aff denne Histori?

Først Jødernis store ondskab oc forstockelse / De legge Vecterne hoss Graffuen/ oc besegle Stenen/ Huorledis skulle dog de frøctactige Disciple / kunde velte den store Steen aff Graffuen/ at Vecterne skulde det icke hørt eller fornommet? De torde ilde nock driste sig til at bliffue i it Huss/ der som Dørrene var foruarede oc tillucte/ huorledis skulde de da her vere saa dristige/ at de skulde giffue sig vd aff Staden/ iblant Vectere oc Stridsmend? Eller vil oc nogen sige/

at de tog hans Legeme himmelig bort/huor faar tog de icke da ocsaa Linklederne? Efftersdi den Salue oc Mirrha oc dyrebar Smørelse henger hart ved/oc besønderlig naar der ere mange Saar paa Legemet. Der nest/At de kiøbe Løgen aff Vecterne/thi at soffue Vecterne/huorledis saae de det da? Saae de det oc icke/huad vidne de da? O blindhed offuer blindhed/Løgen kiøbte de/Løgen beholde de. Oc Christus er alligeuel visselig Opstanden/oc den gandske Verden haffuer god ret til at bespotte dem/lige som den Christne Kircke ocsaa siunger om dem paa denne dag/Dicant nunc Iudei, qui crucis fixerunt filium Dei &c.

Paaske Mandag/Euangelium/

Luce. xxiiij.

OC see/tho aff dem ginge den same dag til en By/som var tresinds tiue Aggre langt fra Jerusalem/oc kaldis Emaus/oc de talede met huer andre om alt det der var skeet. Oc det begaff sig/der de saa talede/oc bespurde sig met huer andre/da kom Jesus til dem/oc vandrede met dem/Men deris Øyen huldis til/at de kiende hannem icke. Oc hand sagde til dem/Huad er det faar tale/der i handle imellem eder paa Veyen/oc ere bedrøffuede? Da suarede en hed Cleophas/oc sagde til hannem/Est du alene ibland de fremmede i Jerusalem/som icke veed/huad der skede i disse dage? Oc hand sagde til dem/Huad er det?

Da sagde de til hannem/Det om Jesu aff Nazareth/huilcken der var en Prophete/mectig i gierninger oc

ger oc ord/faar Gud oc alle Folck/huorledis vore ypperste Prester oc Øffuerster / antuordede hannem hen / til Dødsens fordømmelse/ oc Kaarsfeste hannem / Men vi haabedis / at hand skulde forløst Jsrael / Oc offuer alt dette/er det i dag den tredie dag/ at dette skede. Der haffue oc nogle forferdet oss aff voris Quinder / de vare aarle hoss Graffuen / oc funde icke hans Legeme/ de komme oc sige/at de saae en Engle syun/huilcke der sige/at hand leffuer/Oc nogle aff oss ginge bort til Graffuen/oc befunde det saa / som Quinderne sagde / men hannem funde de icke.

Oc hand sagde til dem / O i Daarer oc seenhiertede til at tro alt det/som Propheterne haffue sagd/ Skulde Christus icke lide saadant / oc indgaa til sin herlighed: Oc hand begønte fra Mose oc alle Propheter/oc lagde dem alle Scrifter vd / som var sagde om hannem. Oc de komme nær til Byen/ der de ginge til/ oc Hand led som hand vilde gaa lenger/Oc de nødde hannem til/oc sagde/ Bliff hoss oss/thi det stunder til afften/oc dagen er forlobben/Oc hand gick ind at bliffue hoss dem.

Oc det skede/der hand sad til Bords met dem/da tog hand Brødet / tackede / brød det / oc gaff dem det. Da bleffue deris Øyen oplatt / oc de kiende hannem / Oc hand forsuant faar dem. Oc de sagde til huer andre/ Brende icke vort hierte i oss/der hand talede met oss paa Veyen / oc der hand oplod oss Scrifften: Oc de stode op den samme time/ vende til Jerusalem igien / oc funde de

Elleffue forsamlede/ oc de som var hoss dem/ huilcke der sagde HErren er visselige opstanden/ oc obenbaret Simoni/ Oc de fortalde dem/ det som var skeet paa Veyen/ oc huorledis hand bleff kient aff dem/ i det/ at Hand brød Brødet.

Huor offte obenbarede Christus sig paa sin obenbarelsis dag?

Fem gange. Først/ faar Maria Magdalena/ Marci i det sidste. Anden gang/ faar Quinderne/ Matth. i det sidste. Tredie gang/ faar Petro. Fierde gang/ faar de tho Disciple paa Veyen til Emaus/ Luce i det sidste. Femte gang/ om afftenen faar de Elleffue Disciple Luce i det sidste.

Huor faar obenbarede Christus sig/ faar disse tho Disciple paa veyen?

Paa det hand vilde giffue til kiende/ at hand haffuer stor behagelighed til gudelig snack oc tale. Thi huad som hand haffde tilforn/ loffuet oc tilsagd met ord Matthei. xviij. Huor som to eller tre ere forsamlede i mit Naffn/ der er ieg mit iblant dem/ Det beuiste hand her met gierningen.

Huor faar obenbarede hand sig/ som en pillegrim eller fremmet?

Lige saadan som hand er i deris Hierter/ saa obenbarer hand sig faar dem/ spør at/ huad de tale met huer andre/ at hand der met vil locke dem til/ at giffue deris vantro til kiende/ oc haffue aarsage til at straffe oc vnderuijsse dem. Oc Cleophas sagde til hannem/ Est du alene iblant de fremmede i Jerusalem/ som icke ved/ huad der skede i disse dage? Oc hand sagde til hannem/ Huilcket? Da sagde de til hannem/ Det om Jesu aff Nazareth/ huilcken der var en mectig Prophete/ i ord oc gierninger/ faar Gud oc alle Folck/ huorledis vore ypperste Prester oc Øffuerster/ antuordede hannem hen til Dødsens fordømmelse/ oc Kaarsfeste hannem/ Men vi haabedis/ at hand skulde forløst Israel/ Oc offuer alt dette er det i dag den tredie dag/ at dette skede/ Der haffue ocsaa nogle aff voris Quinder forferdet oss/ de var aarle hoss Graffuen/ funde de hans Legeme icke/ oc komme oc sige/ at de haffue seet en

Engle syun / huilcke der sige / at hand leffuer / Oc nogle aff oss ginge hen til Graffuen / oc befunde det saa / som Quinderne sagde / men hannem fundede icke. Met disse ord giffue de deris vantro klarlig til kiende / i det / de trøcke saa groffuelig deris mening vd / oc tale saa om Christo / at mand vel kand forstaa / at de giffue hans fotiettelse ingen mact / De kalde hannem en Prophete / som dog icke var den Mand / der hand gaff sig vd faar / oc de holte hannem at vere / Thi deris haab stod saa til hannem / at hand skulde opret Israels Rige igien / oc giort dem fri fra de Romeris Tiranni.

Huad suarede Christus?

Huad sagde til dem / O i Daarer oc seenhiertede / til at tro det / der Propheterne haffue talet. Det er icke aff vrede / at Christus kalder sine Disciple Daarer / men aff en Guddommelig nidkierhed / Hand vil der met føre dem til deris Sønders oc Vantroes bekiendelse / at de der effter skulde diss bedre kunde lære at kiende Christum. Der faar siger hand fremdelis / Skulde icke Christus saadant lide / oc indgaa i sin herlighed / lige som hand vilde sige / Det var saa beskicket aff Gud / oc aff Propheterne spaaet / at det skulde saa ske / oc hand begynte paa Mose oc gick igennem alle Propheter / oc lagde dem alle Scriffter vd / som var sagde om hannem / Huorledis hand var loffuet Adam / Abraham / Isaac / Jacob oc Dauid / at hand skulde fødis it Menniske / Kaarsfestis / dø oc begraffuis / oc opstaa fra de Døde igien. Alt dette lagde hand dem klarlig vd oc forstandelige.

Huad giorde Disciplene / der de hørde denne predicken?

Der de komme nær til den By de ginge til / oc Christus lod som hand vilde gaa lenger frem / da nødde de hannem til / oc sagde / Bliff hoss oss / thi det lacker at Afften / oc dagen skrier fast. Der var end nu en liden gnist i deris hierter / som tindrede end nu oc brende / oc robte met vsigelige suck / oc sagde / Gud giffue at Christus leffde / Gud giffue at det var saa i sandhed / som denne Pillegrim haffuer sagd faar oss / O huor løstelige var det oss at høre / der hand saa vdlagde oc forklarede oss Scrifften / Gud giffue at hand vilde sige oss mere om den

gode Christo/ Ja vi ville for det ene/ nøde hannem til at bliffue hoss oss. Oc hand gick ind met dem.

Huad skede der i Byen Emaus?

Der Christus sad til bords met Disciplene/ tog hand Brødet/ tackede/ brød det/ oc gaff dem det/ Da bleffue deris Øyen oplatt/ oc de kiende hannem/ oc hand forsuant fra dem. Aff denne Histori beslutte Paffuens vanuittige Tilhengere/ at Christus gaff disse Disciple/ som Leegfolck/ aleniste den ene part aff Sacramentet/ oc giøre saa der met/ en vstadig Gud aff Christo/ som siger i dag it/ i morgen it andet/ skicker i dag/ forvender i morgen. Men Christus betaler dem rettelig. Thi Disciplenis Øyen opladis/ oc de kiende Christum/ i det/ hand bryder Brødet/ Men de vforstandige Papister bliffue blinde oc forstockede. Saa skal det gaa alle sandheds Modstandere/ at de met seendis Øyen skulle vere blinde/ oc met obne Øren drøffue/ oc intet forstaa met forstandige hierter.

Huad giøre Disciplene effter at de kiende Christum?

De sagde til huer andre/ Brende icke vort hierte i oss/ der hand talede met oss paa Veyen/ oc oplod oss Scrifften. Her see vi/ huor krafftig oc mectig den hellige Scrifft er/ At hun opretter oc størcker dem/ som ere skrøbelige i Troen/ oc optender dem som ere kaalde i kierlighed/ oc opuecker dem til alle gode gierninger. Thi saadan er det Guddommelige ords rette art oc nature/ at det størcker frøctactige oc besuarede Samuittigheder/ oc husualer oc trøster mistrøstige oc bedrøffuede hierter/ oc optender dem i Troen/ haab oc kierlighed/ at de kunde icke tie de velgierninger dem ere beuist/ men de kundgiøre dem faar den gandske Verden/ Saa giøre ocsaa disse Disciple. Tilforn ginge de aff Jerusalem/ oc vare saa redde at de icke viste huort de vilde hen/ Men nu de see Christum leffuende igen/ oc haffue kient hannem/ at hand visselige var opstanden fra de Døde/ da bliffue de frimodige igien/ oc stode strax op i den samme stund/ oc ginge til bage igien til Jerusalem/ oc funde de Elleffue forsamlede/ oc dem som vare hoss dem/ huilcke der sagde/ HErren er visselige opstanden/ oc obenbaredis Simoni/ Oc de fortalde dem/ huad der var skeet paa Veyen/ oc huorledis de kiende hannem/ der hand brød Brødet.. Huad

Huad ſkulle vi beſønderlige lære aff dette Euangelio?

Dette ſtøcke ſkulle vi lære der aff/At naar ſom vi her paa Jorden ekon ſee/til den neruerendis gienuordighed oc modgang/oc icke til Guds ord oc foriettelſe/oc ville vndfly kaarſſet/ Da kommer Chriſtus oc ſtraffer vor daarlighed. Oc naar Euangelij predicken begyndis igien/ da optendis hiertet/ oc brender aff Scrifftens vdleggelſe. Men vi kiende Chriſtum icke rettelig/ før hand bryder ſit Guddommelige Ords brød/ oc legger faar oſſ. Naar ſom hiertet er nu optend i Troen/da ſkal ocſaa denne Tro bryde ſig vd/Oc bære Troens gode fruct/det er/ret kierligheds oc barmhiertigheds gierninger/oc tiene Chriſtum i ſin Lemmer/arme ælendige/ ſiuge Menniſke/ at vi icke aleniſte ſkulle binde dem met oſſ/ men ocſaa nøde dem ind i Huſet/ ſom diſſe Diſciple giorde. J ſaa maade komme vi da til den hellige Scrifftis grundelige forſtand/oc bekomme en retſindig tro til Chriſtum. Naar en Chriſten er nu ſaa kommen til Troen/oc formedelſt Guds Ord kiender Chriſtum/ da ſkal hand icke graffue denne dyrebar Perle ned i Jorden/men ſtedes dele dette liggende Fæ met andre/ oc ſaa meget mueligt er/hielpe alle Menniſke til retferdighed oc ſalighed/Det er Guds villie oc befaling.

Tredie Paaſke Dag/Euangelium/

Luce. xxiiij.

DEr Diſciplene talede om hannem/da trad Jeſus ſielff mit ind iblant dem/ oc ſagde til dem/ Fred vere met eder. Da forferdedis de oc frøctede/oc meente/at de haffde ſeet en Aand Oc hand ſagde til dem/ Huad ere i ſaa forferdede? Oc huor faar ſtige ſaadañe tancker op i eders hierter? Seer mine Hender oc mine Føder/Det er jeg ſielff/ finder paa mig oc ſeer/Thi en Aand haffuer icke Kiød oc Been/ſom i ſee at jeg haffuer/Oc der hand det ſagde

vijste hand dem Hender oc Føder. Oc der de end nu icke trode faar glæde/oc forundrede sig/sagde hand til dem/ Haffue i her noget at æde? Oc de lagde it støcke aff en stegt Fisk faar hannem oc Honning kage/oc hand tog det/oc aad faar dem. Oc hand sagde til dem/ Dette er den tale/der ieg sagde til eder/der ieg end nu var hoss eder/ Thi det skal altsammen fuldkommis/som er screffuet om mig i Mosi Lou/ i Propheter oc i Psalmer/ Da oplod hand deris forstand/ at de forstode Scrifften oc sagde til dem/ Saa er det screffuet/ oc saa skulde Christus lide/oc opstaa tredie dag fra de Døde oc lade predicke i sit Naffn/ Penitentze oc Syndernis forladelse/ iblant alle Folck oc begynde i Jerusalem.

Hvor faar obenbarede Christus sig saa offte/paa sin obenbarelsis dag?

Lige som hand tilforn haffde sagd til sine Disciple/ at hand paa den tredie dag vilde opstaa fra de Døde/saa vilde hand ocsaa paa den samme dag/beuise oc stadfeste sine Ord/ met mangfoldige Obenbarelser.

Hvor faar obenbaredis Christus i saa atskillige maade/oc icke aleniste en gang oc paa en tid?

Det var Menniskelig fornufft icke muelligt/at begribe denne store Guds gierning/Opstandelsen/saa hastelige oc paa en tid aff en eniste Obenbarelse/Der faar obenbarede Christus sig mange gange i atskillighed/oc effter tidsens leylighed/Thi der er ingen aff Troens artickle saa suar at begribe oc tro/som den Artickel om Opstandelsen/ Der haffuer oc ingen hafft mere igensigelse oc modstand/baade i det ny oc gamle Testamente.

Naar skede denne femte Obenbarelse?

Paa Opstandelsens dagen at afften/der Disciplene var forsamlede/ oc Dørrene var tillucte/aff Frøct oc redsel for Jøderne/Da kom Jesus lige paa den samme tid/der de to Disciple var kommen/oc fortalde huorledis Christus haffde obenbaret sig/faar dem paa veyen til Emaus/oc huorledis de kiende hannem/der

nem / der hand brød Brødet / oc hand trad mit ind iblant dem / oc sagde til dem / Fred vere med eder.

Huor faar stod Christus mit iblant dem?

Christus haffde altid holdet det middelste / J Krøbben laa hand mit imellem Asenet oc Oxen / J Tempelet sad hand mit iblant lerde Mend / Paa Kaarsset hengde hand mit imellem to Røffuere / Her i Huset staar hand mit ibland sine Disciple. Huor met hand vil giffue til kiende / at hand er den rette Meglere / imellen Gud oc Mennisken j. Timoth. ij. Vore Sielis rette mad oc føde / Vor rette Doctor oc Læremester / oc eniste Trøstere i angest oc Dødsens nød.

Huad sagde Christus til dem?

Hand sagde / Fred vere met eder / Her skulle vi vide / At efftersi Christi Rige er icke aff denne Verden / da giffuer hand icke Verdslig oc vduortis Fred / Thi hand siger Johan. xvj. J skulle haffue angest oc trengsel i Verden / Men hand giffuer Guddommelig / induortis oc Aandelig fred / i hierte oc Samuittighed / huilcke der kommer aff Troen.

Huor mangfoldig er Fred?

Tuefolt / Vduortis oc Induortis.

Huilcken er den Vduortis Fred?

Naar alle ting paa Jorden staar i fred oc rolighed / saa / at alle Kongerige oc Stæder i Landen / ja alle Menniske ere samdrectige oc komme offuer it / at der i almindelighed oc offuer alt er Landfred / Stadsfred oc Husffred. Denne fred skulde vel vere i Christendommen / efftersi vi haffue alle en Gud / en Fader i Himmelen / en Christum / en Daab / en Tro / oc it Tegen til fred oc enighed / som er / Christi Legemis oc Blods Sacramente / Men denne fred er saa fordempet / at der paa det neste er intet Folck paa Jorden / der er mere vfredsommeligt / vsamdrectigt oc splidactigere / end de som haffue it Christet naffn / oc rose sig at vere Christne / oc S. Paulus formaner alligeuel aluarlige Rom. xij. At vi skulle (saa meget mueligt er) haffue fred met alle Menniske.

Huilcken

Huilcken er den induortis Fred?

Naar Menniſken haffue i deris hierter oc Samuittighe-der/ Fred met Gud. Denne Fred kommer aff Troen oc aff Guds ord/ Denne Fred ynſker Chriſtus ſine Diſciple oc alle Chriſtne/ Effterdi nu det er icke vel mueligt / at vi kunde komme til den vduortis fred/ i Dieffuelſens Rige/ da ſkulle vi jo tracte effter/ at vi kunde komme til denne induortis Fred.

Huad giorde Chriſtus hoſſ ſine Diſciple?

Hand ſtraffede deris vantro/ oc deris hiertis haardighed/ at de vilde icke tro dem/ ſom haffde ſeet hannem vere opſtanden/ men de forferdedis/ frøctede oc meente/ at de haffde ſeet en Aand. Her ſee vi en vnderlig ting/ Chriſtus ynſker dem fred/ oc vil der met trøſte dem/ ſaa forferdis de/ Hand vil met ſin Opſtandelſe giøre dem glade/ ſaa ere de frøctactige faar hannem/ lige ſom faar it Spøgelſe.

Huad ſag er der til?

Jntet andet end deris Vantro / Lige ſom Troen er en Krafftig ting/ trøſter oc giør Menniſkens hierte frimodigt i den største nød oc angeſt/ ſom vi ſee paa Dauid/ der hand ſlog Goliath. Saa er vantro der imod/ ſaa miſtrøſtig oc fortuilet en ting/ at hun ocſaa i den største glæde/ giør Menniſkens hierter amectig oc tuilraadige/ Som vi ſee paa Kongen aff Babylon/ Baltaſſer/ huor ſnart hans mod falder/ mit i hans ſtore løſt oc glædſkab/ der hand ſaa Haanden ſcriffue paa veggen. Lige gaar det ocſaa her Diſciplene/ De ſkulle met rette veret glade aff hans Opſtandelſe/ ſaa forferdis de ekon/ oc frøcte faar hannem/ lige ſom faar it Spøgelſe.

Huad talede Chriſtus til dem?

Hand ſagde til dem/ Huad ere i ſaa forferdede/ oc huor faar komme ſaadanne tancker i eders hierter? Seer mine Hender oc Føder/ det er ieg/ finder paa mig oc ſeer/ thi en Aand haffuer icke Kiød oc Been/ ſom i ſee at ieg haffuer. Oc der hand det ſagde/ vyſte hand dem Hender oc Føder/ oc ſin Side. Vi haffue her mangfoldige beuyſſinger paa Chriſti Opſtandelſe. Førſt kommer hand oc ſtaar ſkinbarlig faar Diſciplenis Øyen. Der neſt taler hand met dem/ oc ſiger/ at de ſkulle tage oc finde paa hannem.

hannem. Det tredie er/at hand vijser dem sine Hender/ Føder/ oc sine Side/ oc beuijser klarlige/ at hand er icke nogen Aand/ men deris Mestere/ Christus/ som bleff Kaarsfest vnder Pontio Pilato / oc døde / oc at hand er visselige opstanden aff Graffuen fra de Døde / oc haffuer det same Legeme / der hand haffde tilforn/ huilcket hand formedelst den hellig Aands forarbeydelse/anammede aff Jomfru Maria/ End dog same Legeme nu er it forklaret legeme/ som kand vere huor det vil/ huilcket/ huercken Træ/ Steen/ Jern eller Staal kand forhindre/ oc er i alle maade vforkrenckeligt/ vdødeligt oc skal bliffue til euig tid.

Hvad giorde Disciplene til denne Christi Obenbarelse?

Der de saae HErren bleffue de glade/ Oc der de icke end nu trode for glæde/ oc forundrede sig/ sagde hand til dem/ Haffue i her noget at æde/ Oc de lagde faar hannem i støcke aff en stegt Fisk/ oc Honnig kage/ Oc hand tog det oc aad saar dem. Alligeuel Christus haffde anammet it forklaret Legeme/ som icke haffde Mad eller dricke behoff / saa vilde hand dog æde faar dem/ at hand der met vilde beuijse/ at hand visselig leffde Lige som hand ocsaa befalde/ at giffue den Offuerstis Dotter faar Skolen mad / der hand haffde opueckt Luce. viij. Saa siger oc S. Petrus / Act. x. Der som hand taler om Christi Opstandelse/ At Gud opueckt Christum tredie dag fra de Døde/ oc lod hannem icke bliffue obenbaret faar alt Folck/ men faar oss/ som tilforn var vdualde vidne aff Gud/ vi som Aade oc Drucke met hannem/ effter hand var Opstanden fra de Døde.

Huilcken er nu den deylige Predicken/ der Christus giorde faar sine Disciple?

Hand sagde til dem/ Dette er den tale der ieg sagde til eder/ der ieg end nu var hoss eder/ Thi det skulde altsammen fuldkommis/ som er screffuet om mig i Mosi Lou/ i Propheterne oc Psalmer. Christus siger faar sin Pine oc Opstandelse Luce. xviij Seer/ vi gaa op til Jerusalem/ oc det skal altsammen fuldkommis / som er screffuet formedelst Propheterne/ om Menniskens Søn/ Nu/ effter Opstandelsen/ siger hand/ Det skulde altsammen fuldkommis/ som er screffuet om mig i Mosi Lou/ Prophe-

terne oc

terne oc Psalmer. Huor met hand vil giffue til kiende/oc paaminde oss/at vi skulle see oc giffue act paa Scrifften/læse oc høre hinde/oc icke gloe oc gabe op i Himmelen/oc vinte himmelske obenbarelser/som de himmelske Propheter giffue faar. Nu er det oc icke nock/at læse eller høre Scrifften/thi vi skulle ocsaa lære at forstaa hinde ret grudelig/Der faar oplod Christus deris forstand/at de forstod Scrifften/oc sagde til dem/Saa er det screffuet/oc Christus skulde saa lide oc opstaa fra de Døde/paa den tredie dag/oc lade predicke i sit Naffn/ Penitentze oc Søndernis forladelse/iblant alle Folck/oc begønde i Jerusalem. Lige som hand vilde sige/Det haffuer sig noget andeeledes met mit Rige/end met Verdsens Rige/ Jeg skal icke met meget Stridsfolck oc mange Reysener/offueruinde Folck oc tage Land ind/Ney/ieg vil sende eder mine Apostle oc Disciple/i den gandske Verden/til at predicke Euangelium faar alle Creature/til at døbe alle Hedninge/i Naffn Faders/oc Søns/oc den hellig Aands/til at forkynde Penitentze oc Søndernis forladelse i mit Naffn/Oc dette skulle i begønde i Jerusalem/oc der effter skillis fra huer andre oc vddelis offuer den gandske Verden/paa det Esaie Sprog skal fuldkommis i det ij. Cap. Louen skal vdgaa aff Zion/oc Guds ord aff Jerusalem.

Er da Jerusalem den ypperste Sognekircke/i Christendommen?

Ja vissselig/Alle andre Sogner/ere ekon den første Sognekirckis Jerusalems Døttere oc Capelle/Thi at Euangelium gick først vd/formedelst Christi befaling/aff Jerusalem/til alle omliggende Land/Der faar skulle vi huercken predicke eller anamme noget Euangelium/end det som bleff predicket i den første Sognekircke i Jerusalem/oc Christus gaff befaling paa at predicke/oc bleff formedelst Christi død stadfest/ Som er/Jesu Christi/Guds Søns Euangelium/om Penitentze oc Søndernis forladelse/for Christi skyld/icke for Menniskens egen hellighed/gierninger eller fortienste/men for Christi skyld. Item/at der skal predickis om Daaben/huorledis hand er indset aff Christo/icke aff Muncke eller Gendøbere/som

Parthier

Parthier oc Secter sige vbluelige. Item/at der skal predickis om Christi Legemis oc Blods Sacramente/ effter Christi indskickelse/at alle Christne skulle anamme det i begge parte/icke halff delen eller aleniste den ene part/som Paffuens Tilhengere haffue giort/at det skal bæris omkring i Processe eller settis i fange Torn/Men at det er beskicket oc indset aff Christo/til at æde oc dricke.

Er det icke da Løgen der sigis/ at Rom er den ypperste Sognekircke/ Oc Paffuen Christendommens hoffuet?

See til deris Lerdom oc leffnet/da skalt du det vel befinde/ De giøre intet aff det Christus haffuer budet oc befalet/ De predicke icke Christi Euangelium/men deris Papisteri/Decret/ Clementini Decretal/oc andet saadant Sophisteri oc Munckedrøme / De predicke oc icke Penitentze i Christi Naffn / men i deris eget Naffn/Afflad oc Naade/met store Romiske Indsegel oc Breffue/De giorde aff Christi Daab/en Muncke daab/ oc lerde/at huo sig gaff i Kloster/hand bleff døbt paa ny igien. De forvende ocsaa Christi skick i Alterens Sacramente / oc stæler (som Tyffue) Christi blod fra Legfolck/ der til met absoluerede de huer andre indbyrdis/paa deris egene gierninger oc fortienste / Der faar høre de oc icke til Jerusalem/men til Babilon i Dieffuelsens Sinagoga / Gud omuende dem / Amen. Christus er den rette Paffue oc Christendommens eniste Hoffuet / som vdsende aff den rette Sognekircke Jerusalem / sine Apostle/Euangelister oc Disciple/de rette Cardinaler/ Patriarcker oc Biscopper/bort i den gandske Verden/til at predicke Euangelium / Penitentze oc Søndernis forladelse i Christi naffn/ Item til at døbe/affløse oc vddele det høyuerdige Sacramente/effter Christi skicke / huilcket de rette trofaste Tienere/oc Borgere i det Himmelske Jerusalem/ ocsaa flitelige fuldkomme oc vdrette. Dette er det/Christus her siger/J ere Vidne til alt dette. Oc hand sagde fremdelis til dem/ Fred vere met eder/Lige som min Fader vdsende mig/ saa sender ieg eder. Oc der hand det sagde/blæste hand paa dem/ oc sagde til dem/ Anammer den hellig Aand/ huilcke i forlade Sønderne/dem ere de forlatt/oc huilcke i beholde dem/ dem ere de beholden.

Huad

Huad vil Christus met disse Ord?

Saa meget vil hand sige/ J haffue nu trøst/ Fred oc glæde aff mig/ oc alt det som eder er nøtteligt/ saa at i for eders egen Persone icke haffue mere behoff/ der faar skulle i nu effter mit Exempel giøre imod eders Neste/ lige som ieg haffuer giort imod eder/ Jeg forhuerffuede eder oc allé trofaste Mennniske naade/ barmhiertighed oc salighed aff min Fader/ Men dette liggende Fæ er icke end nu vddelt/ Der faar haffuer ieg vdualt eder der til/ at i skulle i mit sted vddele det/ oc predicke Euangelium/ om Penitentze oc Søndernis forladelsé offuer den gandske Verden/ oc døbe alle Hedninge/ Jeg vdsender eder lige som Faar/ mit iblant Vlffue/ J skulle vente eders Kaarss/ det i skulle bære/ Disciplen er icke offuer sin Mestere/ oc icke heller Suenden offuer HErren/ Haffue de kaldet Hosbonden Beelzebub/ huor meget mere skulle de kalde hans Huss folck saa/ Matth. x. Oc Johan. xvj. J Verden skulle i haffue angest oc nød/ men fred i mig/ Verer trøstige/ ieg haffuer offueruundet Verden/ Er det saa/ at i lide met mig paa Jorden/ da skulle i ocsaa regnere met mig i Himmelen/ i det euige liff/ Amen.

Den første Søndag effter Paaske/

Epistel j. Johan. v.

KJere Brødre/ Alt det som er fød aff Gud/ offueruinder Verden/ oc vor tro er den seyer/ som haffuer offueruundet Verden/ Oc huo er den som offueruinder Verden/ vden alene/ den som troer/ at Jesus er Guds Søn.

Denne er den/ som kommer/ met Vand oc Blod/ Jesus Christus/ icke met Vand alene/ men met Vand oc Blod. Oc det er Aanden/ som vidner/ at Aanden er Sandhed. Thi de ere tre/ som vidne paa Jorden/ Aanden oc Vandet

Vand oc Blod/oc de tre ere it tilsammen. Der som vi anamme Menniskens vidnisbyrd/da er Guds Vidnisbyrd støre. Thi det er Guds vidnisbyrd/der hand vidnede om sin Søn. Huo som troer paa Guds Søn/hand haffuer dette Vidnisbyrd hoss sig.

Huad giør Johannes i denne Epistel?

Hand prøffer Troen/oc giffuer hindis krafft til kiende/oc staar dem imod/som rose sig aff Troen vden gierninger/oc siger klarlig/at huor som Troen er/der skulle ocsaa gierninger følge met. Bliffue de oc borte/da er Troen icke retsindig/men Løgen oc mørckhed/Hand scriffuer ocsaa imod Cherinthum/oc de falske Aander/som sige. At Christus kom icke i kiødet/oc ville vorde fromme oc salig formedelst deris egen gierninger/der som vi dog skulle alleniste formedelst hans Blod/vorde fromme oc salig/vden vore gierninger. At denne Epistel strider saa baade imod dem/som ville aldelis vere vden gode gierninger/oc haffue alligeuel Troen/Oc imod dem/som ville met gierninger vorde fromme/oc holder oss saa/paa den rette middelste Vey/at vi formedelst Troen skulle vorde frome/oc fri fra Synden. Oc der effter ocsaa naar vi ere nu frome/giøre gode gierninger/oc bruge oss veluillige i kierlighed/oc icke søge vor egen nøtte der met.

Huorledis prøffer S. Johannes Troen?

Hand siger. Alt det som er født aff Gud/offueruinder Verden/oc vor tro er den Seyer/som haffuer offueruundet Verden.

Huilcke ere fødde aff Gud?

De som troer paa Jesum Christum/som Johannes siger i det j. Cap. Saa mange som hannem anammede/dem gaff hand mact at vorde Guds børn/de som trode paa hans Naffn.

Huorledis ere da de andre fødde?

Alle Menniske fødis vredsens oc den euige Døds Børn/vi vndfangis fødis oc opfostris i Synden/vi leffue i Syden/oc aff Nature/er der i oss idel Synd oc vdyd/Syndelig løst oc begiering/oc vi foracte Gud oc alle hans bud. Aff vor egen krafft kunde vi aldrig komme/til Guds børns vduelelse/men aleniste formedelst den ny fødsel oc Troen til Jesum Christum.

Huorledis skeer den ny Fødsel?

At vi dræbe den gamle Adam/det er/ det søndige Legeme. Fordi at skulle vi vorde Naadsens/oc det euige Liffs Børn/oc giffue oss veluillige vnder Kaarssit/for Guds skyld/da skal vor gamle Adam affleggis / oc den Menniskelige nature aldelis fornyes/som Christus siger til Nicodemo. Johan. iij. Sandelige/sandelige ieg siger dig. Vden saa er / at nogen fødis end en gang aff Vand oc Aanden/da kand hand icke komme i Guds Rige. Huor som denne ny Fødsel nu icke skeer i oss/der bliffuer den gamle Adam en Skalck/oc en gammel Nequam/som tilforn.

Huad vil Johannes der met/at hand siger/Vor tro er den Seyer?

Saa meget vil hand sige. At tro paa Jesum Christum Guds Søn/vor eniste Meglere/Frelsere oc Saliggiørere/er icke en gierning som staar i Menniskelig krafft / Men den hellig Aands gierning/som i Daaben giør alle tro Mennisk e til ny Creature/huilcke der nu tencke/Tale oc giør anderleds/end de tilforn tenckte/talede oc giorde. Oc in Summa/Guds Ord som anammis i hiertet/fører met sig den hellig Aand/den hellig Aand forarbeyder troen/Troen giør arffuinge oc Guds Børn/ Oc Guds Børn ere HErrer met Christo/offuer Dieffuelen/Døden/ Sønden oc Helffuede/ oc beholde Seyer imod Verden oc alle Helffuedis porte.

Huad kaldis det at offueruinde Verden?

At offueruinde Verden er intet andet/end staa imod den Søndelige løst oc begiæring/forfengelige glæde oc løssactighed/ der Mennisken frestis met i Verden/ oc føris i forderffuelse aff Dieffuelen oc deris eget Legeme/oc endelig formedelst Troen til Christum/ offueruinde oc beholde Seyer.

Huad er Verden?

Verden er intet andet/end Legemens løst/Øyenis begiæring/ vort Leffnets Hofferdighed / som Johannes siger idet andet Capit. Alt det som er i Verden/det er Legemens løst/oc Øyenis løst/oc it hofferdigt Leffnet/oc saadant er icke aff Faderen/men aff Verden/oc Verden forgaar met hindis løst.

Huad

Huad er Legemens løst?

Al vskickelig begiæring/oc Legemens tilbøylighed til Vkyskhed oc vrenlighed/ til Fraadzeri oc Druckenskab / oc andre saadanne Sønder/som ere forbaaden i Guds Ord etc.

Huad er Øyenis begiering?

Gierighed oc offueruettis omhøglighed for timelig næring. Oc alle Sønder der kom̃er aff Gierighed/som Løgen/bedrægeri/ Aagger Styld/Røffueri/at besuige oc forraske Folck/i Dom/met Vect/Maal/Alne/Breffue/ Segel/Mønt/icke handle retfindelige met sin Neste i handel oc Kiøbmandskab.

Huad er vort Leffnets Hofferdighed?

At vere Staalt/Hoffmodig/oc prale met Mad/Dricke oc Klæder/at høye sig offuer alle Menniske/oc lade sig bedre tøcke met Bøgning oc plantelse/oc foracte andre Folck.

Huad er det Johannes siger. Huo er den som offueruinder Verden/ vden den som troer / at Jesus er Guds Søn/Troer dog Dieffelene ocsaa det oc alle vgudelige?

Johannes straffer met disse Ord/Først den Ketter Cherintum/oc hans Disciple/som benecte Guddommen i Christo/oc sige/At Christus er icke Guds naturlige Søn/men aleniste en vduald Søn/ som Scrifften kalder tro Menniske/ Guds Sønner oc Børn.

Der nest/giffuer hand tilkiende met disse Ord/at hand icke taler her om den Historiske tro/som mand troer/at Gud er/at hand haffuer en Søn/at den same Søn bleff Menniske/døde paa Kaarssit/opstod fra de Døde/oc opfoer til Him̃els/huilcket Diefflene oc vgudelige Meñiske ocsaa troer. Men hãd taler her om den rette leffuende oc krafftige Tro/der holder Christum alene for Verdsens eniste Meglere/Frelsere oc Saliggiørere/som døde for alle Menniskes Sønder/oc vdgydede sit dyre Blod. Denne tro beholder alene Seyer/oc giør oss fromme/retferdige oc salige/som disse efterfølgende Ord giffue til kiende. Dette er den/som kommer met Vand oc Blod Jesus Christus/icke aleniste met Vand/men met Vand oc Blod.

Huad vil Johannes met disse Ord?

Effterdi der ligger saa offuermaade meget/ paa vor HEr-re Christo/ da vil hand vel indtrøcke den same Verdsens Frelsere oc emste Meglere/ Søndsens vdslettere/ Dødsens dræbere oc Helffuendis bestormere i vor hierter. Thi at tuile paa Christi tilkommelse i Legemet/ paa hans pijne/ Død oc Opstandelse/ er icke andet/ end necte Christum met all sin godhed/ velgierninger/ verdskyld oc fortienste/ Død oc pijne/ straffe den hellig Aand for Løgen i Scrifften/ foracte Guds Ord/ oc giøre de høyuerdige Sacramente til intet/ som flyde aff Christi side/ tillucke Himmelen/ oc met den tillid til egen fortienste oc gierninger/ fare vden troen til Dieffuelen. Thi disse Christi Ord staar fast. Jeg er Veyen/ Sandhed oc Liffuit/ Jngen kommer til Faderen/ vden ved mig. Saa vil hand nu saa sige. Alle Menniske rose aff/ at de troer/ Guds Søn er bleffuen Menniske/ Døde paa Kaarssit/ oc opstod fra de Døde igien: Det troer oc Dieffuelen. Men det troer de icke alle/ at Christus formedelst sin pijne/ Død oc dyrebar Blod/ frelste dem fra Sønden/ Dieffuelen/ Døden oc Helffuede/ men sette andre Frelsere i Christi sted/ Som er/ deris egen gierninger oc fortienste/ deris egen formhed oc retferdighed.

Huor faar siger Johannes/ De ere tre som giffue vidnisbyrd/ Aanden/ Vandet oc Blodet?

Paa det hand skulde io/ giøre oss visse oc trøgge i denne troens sag/ da vil hand bewijse oc stadfeste met Tre ting/ som met trofaste vidnisbyrde/ At hand haffuer sagd sandhed/ om Christi tilkommelse oc hans fortienste.

Først/ vidner om Christo/ at hand er Guds Søn/ Vandet/ det er/ Daaben/ Thi Johannes siger obenbare/ See/ det er Guds Lam/ som bær Verdsens Sønder. Oc der hand kom til hannem hoss Jordan/ sagde hand. Jeg skulde Døbis aff dig/ saa vilt du lade dig Døbe aff mig/

Der nest vidner det Blodet/ som met Vandet flød aff Christi side paa Kaarssit/ huilcket der afftoede den gandske Verdsens Sønder. Thi at huo som anammer Daaben i troen/ hand er visselig/ lige som hand bleffue skinbarlig toet i Christi Blod/ oc renset aff Sønden. Thi at vi faa icke Søndernis forladelse/ formedelst vore gierninger eller fortienste/ men formedelst Christi

Død oc Blods vdgydelse/ som hand siger Esaie i det xl Cap. Jeg er den/Jeg er den/som vdsletter dine misgierninger/Denne forladelse legger Christus i Daaben/Dette Blod/ er icke Oxe eller Bucke blod/men det er vskyldigt / retferdigt/oc helligt Blod/aff det vskyldige lille Lam Christo/oc er liff sens blod. Der faar haffuer det ocsaa skarp Sebe/at det afftoer alle Sønders vrenlighed/ fortærer oc vdsletter i it øyeblick Sønden oc Døden/oc fører all naade met sig igien/oc det euige Liff.

For det tredie/Vidner Aanden/ Først i de hellige Propheter/der nest hoss Jordan der hand kom offuer Christum i Due lignelse/Der effter paa Pintzdag/der hand bleff vdsent til Apostlene / huilcke der predickede oc forkyndede Christum i den gandske Verden/at hand er den leffuende Guds Søn/oc alle tro Menniskis Frelsere oc Saliggiørere.

Dette er io herlige vidnisbyrd om Christo?

Ja visselig / er det herlige/faste/sande oc trøgge Vidnisbyrd / Huo vilde icke tro saadanne Vidne? Huo vilde fremdelis tuile paa Christo? Troer mand dog Menniske naar de bære vidnisbyrd/ Huor faar skulde mand icke da tro saadanne herlige Vidnisbyrd/som er/Aanden/Vandet oc Blodet? Besønderlig efterdi Faderens Vidnisbyrd end ocsaa kommer der til/som Johannes siger fremdelis. Der som vi anamme Menniskens Vidnisbyrd/ da er Guds Vidnisbyrd end støre / Thi det er Guds Vidnisbyrd/at hand vidnede om sin Søn/Huo som troer paa Guds Søn/ hand haffuer dette Vidnisbyrd hoss sig.

Huad vil Johannes met disse Ord?

Hand vil saa meget sige/Der som saadanne Vidnisbyrd om Christo icke opuecke oss/da trøste oss Gud. Daaben bær Vidnisbyrd om hannem / Det Blod vidner om hannem / der hand afftoede vore Sønder met. Der vidner om hannem sandheds Aand/huilcken der veed aff ingen Løgen eller Høgleri. Der offuer bær oc Faderen sielff Vidnisbyrd/ først hoss Jordan/ der nest paa det Biærge Thabor/at denne Christus er hans velsignede Søn/i huilcken hand haffuer behagelighed/ huilcken alle Menniske oc skulle vere lydige/huad Vidnisbyrd ville vi mere haffue? O huor salig ere de som anamme dette Vidnis-

byrd/men ve dem/ som det foracter. Gud giffue/ at vi lære rettelig kiende Christum/ oc bliffue hoss hannem euindelig/ AMEN.

Den Første Søndag effter Paaske/

Euangelium Johannis. xx.

DEn same Sabbath at Afften/der Disciplene vare forsamlede / oc Dørrene var tillucte/ aff redsel for Jøderne / Da kom Jesus / oc trad mit ind iblant dem/ oc sagde til dem / Fred vere met eder. Oc der hand det sagde/ viste hand dem Henderne/ oc sine Side. Da bleffue Disciplene glade/ at de saae HErren. Da sagde Jesus atter til dem/ Fred vere met eder/ Lige som min Fader vdsende mig / saa sender ieg eder. Oc der hand det sagde / bleste hand paa dem/ oc siger til dem/ Anammer den hellig Aand/ Huilcke i forlade Synderne / dem ere de forlatt/ Oc huilcke i beholde dem/ dem ere de beholdene.

Men Thomas en aff de Tolff / som kaldis Tuilling / var icke hoss dem / der JEsus kom / Da sagde de andre Disciple til hannem / Vi haffue seet HErren/ Da sagde hand til dem / Vden saa er / at ieg seer Naffle gabbene i hans Hender / oc stinger mine Finger i Naffle-

gabbene

gabbene/oc stinger min Hand i hans side/da vil ieg det icke tro.

Oc otte dage der effter var atter hans Disciple der inde/ oc Thomas met dem/ Da kommer JEsus/ der Dørrene var tillucte/oc staar mit iblant dem/ oc siger/ Fred vere met eder. Der effter siger hand til Thoma/ Reck din Finger hid/oc see mine Hender/oc reck din Hand hid/ oc stick hinde i min Side/ oc ver icke Vantro men tro. Thomas suarede/ oc sagde til hannem/ Min HERRE oc min Gud. Jesus siger til hannem/ Effterdi du haffuer seet mig Thoma/ da trode du/ Salig ere de som icke see/ oc troer alligeuel.

Jesus giorde ocsaa mange andre Tegen faar sine Disciple/som icke ere screffuene i denne Bog/Men disse ere screffuen/at i skulle tro/at Jesus er Christus/Guds Søn/ oc at i formedelst Troen skulle haffue Liffuet/i hans Naffn.

Huor om taler dette Euangelium?

Om den hellige Thoma/Thi saa scriffuer Johannes/Thomas en aff de Tolff/som kaldis Tuilling/var icke hoss dem/der Jesus kom/Da sagde de andre Disciple til hannem/vi haffue seet HErren/Da sagde hand til dem/vden saa er/at ieg seer Nafflegabbene i hans Hender/ oc stinger mine finger i Nafflegabbene/oc stinger min hand i hans Side/da vil ieg det icke Tro. Denne Histori er nøttelig for de vforsøgte Christne/som end nu ere skrøbelig i Troen/i huilcke en stadig tillid til Gud/ icke vil rettelig haffue fremgang/oc de vide icke huad de skulle giøre/ at de kunde komme til en stadig tro/oc fordriffue saadan Vantro oc fortuilelse/Disse same settis her it trøsteligt Exempel faar i Thoma/som offuermaade dybt var falden i saadan Vantro/oc kunde met stor nød komme der aff/oc bliffue bestørcket i Troen.

Haffde io Thomas tilforn en ret smuck Tro?

Det er vist / Om Christi pine haffde hand saadan en tro/ At der Lazarus laa sijg/ oc Christus sagde til sine Disciple/ Lader oss reysse til Judeam igien/ Oc Disciplene suarede/ Mestere/ Sidste gang vilde Jøderne stenet dig/ oc du vilt reyse der hen igien? Da sagde Thomas til Disciplene/ Lader oss reysse met/ at vi kunde dø met hannem/ Men her er denne Tro/ saa aldelis bleffuen til intet/ at hand ingenlunde vilde tro Christi Opstandelse.

Var icke Thomas da hoss Disciplene/ der Christus kom til dem?

Det var saa beskicket aff Gud/ at Thomas var der icke/ paa det at Thome Vantro/ skulde komme vor tro til gode/ Thi Thome seenferdige oc langsamme Tro/ haffuer mere hiolpet oss/ end Magdalene hastige oc snare Tro/ Thi at efftersdi Thomas vilde icke tro/ uden hand kunde see oc føle/ da lagde hand oss saadan en grunduoll til Opstandelsens Artickel/ at vi kunde icke lenger tuile der paa. Det var nytteligt oc got/ at de store Helgen/ oc Christendommens Pillere/ fulde/ at vi arme Søndere icke skulle falde i misshaab eller fortuile/ naar vi snuble oc falde/ men trøste oc oprette oss met saadanne Exempel oc tencke/ Den som haffuer naadelig hiolpet oc trøstet de fattige Disciple/ hand skal ocsaa komme oss til hielp.

Huorledis kommer da Thomas paa den rette Vey igien?

Otte dage der euffter (scriffuer Johannes) var atter hans Disciple der inde/ oc Thomas met dem/ da kom Jesus/ der Dørrene var tillucte. Lige som Petrus skulde forsuere Christum/ saa skulde Thomas vere vantro. Oc lige som Christus haffde trøstet Petrum/ saa trøster hand ocsaa Thomam/ i dette Euangelio.

Huor faar side Disciplene inden lucte Dørre?

Fordi at de var frøctactige i tuende maade/ Vduortis befrøctede de/ at de skulde offuerfaldis aff Jøderne/ Induortis beklagede deris Samuittighed dem/ De viste huor vrede Jøderne var/ Saa fornemme de ocsaa vel/ huor suarlige de haffde søndet imod Christum/ Derfaar sade de frøctactige oc redde/ oc viste for stor redsel icke huort de vilde hen/ Oc besønderlig Petrus naar

trus naar hand hørde Christi naffn ekon neffnis/da bleff hand saa hiertknipt/at hand neppelig kunde tale/oc naar hand hørde nogen sted en Bielcke knage eller it lidet bulder/da mente hand at Himmelen skulde falde/ Der var ingen andre tancker/ end at Gud vilde vere deris Dødfiende.

Huad giorde Christus i denne Disciplenis fryct oc angest?

Lige som hand bleff født aff Jomfru Maria/ hindis Jomfrudom vforkrencket/oc lige som hand opstod aff Graffuen/oc Indseglene brødis icke i sønder/Saa kom hand ocsaa ind at lucte Dørre til Disciplene/Oc hand vil lige ved den same maade komme / formedelst sit Ord oc Aand/ i de trofaste Menniskis hierter / at Samuittigheden skal icke forkrenckis / Thi det er vist/at naar Christus kommer met sit Ord/da forkrencker hand icke Samuittigheder/hand forrøcker icke Menniskens forstand/ hand forvilder icke fornufften/hand forstører icke Sinndene/som falske Lærere oc Løgenpredickere giøre/der foruende / nedslaer oc forstøre alting/oc lade intet bliffue ved mact.

Huorledis kommer det da / at saa mange Mennisker foruildis/naar Guds Ord oc Euangelium predickis?

Guds Ord haffuer icke der vdi skyld/ men den falske Lerdom oc Løgenpredicken/der deris hierter haffue tilforn anammet/oc ere saa besætte met/at Guds Ord kand icke haffue rum eller sted der vdi. Men vilde de vdrense Menniskelig lerdoms oc Løgens gamle Surdey / oc hiertelig anamme Euangelij reene Ord/da skulde det ingen nød haffue met dem. Thi saa lenge Sathan haffuer sin boleg der/met vgudelig lerdom/da kand Christus icke haffue sit Herberge der.

Huad giorde Christus/der hand kom ind til sine Disciple?

Hand stod mit iblant dem oc sagde/Fred vere met eder/ At haffue fred/er icke andet/end tro/ at Christus Døde for vore Sønders skyld/oc bleff opueckt fra de Døde/for vor Retferdigheds skyld/ Saa/ at Sønden skal icke kunde beklage oss/ Dieffuelen icke forferde oss/Døden icke vndertrøcke oss/Helffuede ick fordømme oss. Denne fred giffuer Christus oss/ formedelst sit hellige Euangelium/i huilcket hans Døds oc Opstandelsis fortienste/tilbydis oc giffuis oss forgeffuis / Huo som nu

 anammer

anammer Ordet met it trofast hierte / hand anammer den hellig Aand/oc huo som anammer den hellig Aand/hand haffuer Søndernis forladelse / oc huem Sønderne ere forlatt/ hand haffuer fred/Thi den hellige Paulus siger/Rom. v. Nu vi ere bleffuen retferdig formedelst Troen/da haffue vi fred met Gud/formedelst vor HErre Jesum Christum.

Haffue oc Phariseer oc Sielffgiorde Helgen saadan fred?

Ney/Thi de arbeyde paa/ at komme til saadan fred oc til Søndernis forladelse/ formedelst deris egen retferdighed/ gierninger oc fortienste/huilcket der er aldelis vmueligt/Thi efftersi intet Menniske kand giøre saa meget/som hand er plictig til at giøre/da staar hand stedes i tuilssmaal/om hans gierninger ere Gud behagelig eller icke/Oc den som tuiler/hand tencker jo icke/at hand skal anamme noget aff HErren/Jacobi. j.

Huad siger Christus til Thomas?

Hand sagde til hannem/Reck din Finger hid/oc see mine Hender/oc reck din Hand hid/oc stick hinde i min Side/oc ver icke Vantro/men tro. Denne Historia giffuer til kiende/at troen kand icke bliffue bestandig/vden Guds leffuende Ord/huercken i Fred eller vfred/glæde eller bedrøffuelse. Thomas lod sig icke der met nøye/at Disciplene sagde/Vi haffue seet HErren/hand vilde sielff see Christum oc tage paa hannem/Lige saa lade icke heller Quinderne/sig nøye met Engelens ord/ som sagde/ Christus er opstanden/de vilde sielff see oc tage paa Christum.

Huor faar lader Christus arme Søndere oc vantro Menniske røre ved sig?

At ingen skal haffue noget omskyul/eller kunde aarsage sig/ oc sige/Ja/Christus er strack/streng/grum oc forferdelig/hand handler strengelig met arme Søndere/hand er vmild met dem/ oc vil ingen Naade beuijse dem/Huo kand haffue løst til at holde sig til hannem? Men her kand ingen aarsage sig/ her er intet paaskod/Christus er kommen til oss aff Himmelen/ hand staar faar Dørren/hand bancker paa/oc siger/Kommer til mig alle/i som arbeyde oc ere besuarede/Jeg vil veirquege eder/ Ja alt det som kommer til mig/siger hand / vil ieg icke forskyude. Oc Esaias siger/ Hand skal icke senderbryde det knusede Røer/oc icke

vdsløcke

vdsløcke den røgende Viste. Der aff skulle vi lære/at vi icke heller skulle foracte arme Søndere/eller dem som ere skøbelig i Troen/eller foruijsse dem vredelig fra oss/ Men effter dette Christi Exempel / vnderuise dem venlig oc met sactmodighed/ oc føre dem paa sandheds vey. Det er en offuermaade salig gierning/at vende en Søndere fra sin onde Vey/J skulle vide (siger S. Jacob) at der som nogen omuender en Søndere/ fra sin Veyes vildfarelse/ da haffuer hand hiolpet en Siel fra Døden.

Huor faar lader Christus sine Hender/Føder oc Side til syune?

Alle Menniske vilde gierne vorde salige/der faar giøre de atskillige gierninger/at Gud skal ville vere dem naadig / oc de kunde komme til Himmelen/ Paa det nu Christus kand bortage denne falske mening/da vijser hand dem sine Hender/ Føder oc Side/Lige som hand vilde sige/Der see i de Saar oc Naffle borer der ieg fick i stridē for eders skyld/Der aff skulle i lære min store kierlighed/der ieg haffde til eder/i det/at ieg gaff mit Liff oc Legeme for eder/oc eder/til gode/offuervant Dieffuelen/forstørede Helffuede/ihielslo Døden/affslette Sønden/ oc vil nu vere eder Barmhiertig oc Naadig.

Huorledis ere vi da kommen vnder Guds vrede?

Adams oc Eue Sønd/som var en fremmet Sønd/førde oss Guds vrede paa/Fordi at end dog vi icke aade aff det forbaadene Eble/saa skulle vi alligeuel bære skylden.

Huorledis komme vi til naade igien?

Formedelst fremmede gierninger oc fortienste/som er ved vor HErris Jesu Christi gierninger/vi ere meget for ringe til/at imodstaa den ringeste Sønd/met vor mact oc gierninger/Men allringeste til/at vi skulde kunde gaa Dieffuelen vnder øyen/ ficte oc stride met hannem. Ville vi handle imod Dieffuelen/ oc bliffue bestandige for Guds dom/da skulle vi haffue Christi gierninger oc fortienste.

Huad haffuer mand her til vijst oss/ før Euangelium kom op?

Vor egene Hender oc Føder/ det er/ vi bleffue foruijste til vore egen gierninger oc fortienste/at vi der skulde bøgge oc forlade oss paa/ Huilcket der en suar misgierning oc Christi benectelse.

Bleffue

Bleffue oc vore hierter stillede til freds/naar vi saae til vore egen hender oc føder?

Der bleff jo lenger jo mere vfred oc vrolighed i Meñiskens samuittighed/ Men naar vi nu see til Christi hender/ Føder oc side/ da kiende vi den hiertelige kierlighed/ hand haff de til oss/ At hand ocsaa gaff sit Kiød oc Blod i døden for oss/ oc frelste oss fra all Dieffuelsens / Dødsens Søndens oc Helffuedis mact / Der aff bliffue vi da hiertelig glade/ oc komme til en rolig fredsommelig Samuittighed.

Huad sagde Thomas/ effter hand haffde seet oc taget paa Christum?

Hand sagde/ Min HERRE oc min Gud/ Der bekiender hand/ at Christus er sand Gud oc Menniske/ Huilcken bekiendelse der er saa nødtørfftige/ at ingen kand vden saadan bekiendelse bliffue salig/ Rom. x.

Huo imod siger denne Thome bekiendelse?

Alle giernings Helgen/ Paffuens Prester oc Muncke/ som sige/ Mine gierninger/ min fortienste/ mit Aarden/ mine Pillegrims reysser/ mine Afflads breffue/ min Fasten/ Lessning/ Sang/ ere min HErre/ oc min Gud/ de skulle forhuerffue mig Naade/ oc giøre mig en naadig Gud / oc endelig hielpe mig til Himmelen/ ellers er ieg fortabt.

Huad sagde Christus til Thome bekiendelse?

Hand sagde/ Efftherdi du haffuer seet mig Thoma/ da trode du/ Salig ere de/ som icke see/ oc troer alligeuel/ Met disse ord giffuer Christus troens nature til kiende/ at hun er en viss tillid til det/ der mand haabis til/ oc icke tuiler paa det/ der mand icke seer/ Hebre. xj. Saa er nu vor Salighed vdtrøct i disse ord/ Salig ere de som icke see/ oc troer alligeuel.

Huad skulle vi nu lære aff denne Thome Historie?

I. At Troen er icke saa ringe en ting/ at hun henger alenniste i ord/ eller sømmer paa tungen/ som froie eller en boble paa Vandet/ men hun er en Guds gaffue/ oc Guds gierning. Thi at Menmisken maa vere saa lærd/ fornumstig oc vijss/ som hand nogen tid kand/ saa skal hand dog aldrig kunde forstaa sig paa Troen / vden hand dragis til oc vnderuijsis / aff dem hellig Aands besønderlige naade / Som Christus giffuer til kiende

Johan.

Johan. vj. aff den Prophete Esaia Capitel. liiij. De skulde alle bliffue lerde aff Gud.

II. Troens begøndelse er i frøct oc redsel / i sorge / anger oc ruelse / Thi Guds frøct er Vijßdoms begøndelse / Syrach i det første Capitel. Oc Esaie i det sidste / Jeg seer til den Elendige / oc til den som haffuer en sønderknuset Aand / oc frøcter faar mine Ord. Skal Troen føre trøst oc glæde til oss / giøre oss en rolig Samuittighed oc hiertelig glade / som hindis art oc Natur er / da skal jo dette vere det Første / at hun skal finde anger oc ruelse / it bedrøffuet Hierte / oc en beklemt Samuittighed der som hun skal komme / ellers er Mennisken icke bequem til at anamme troen oc den Guddommelige trøst / Thi Christus siger / Matth. xj. Euangelium Predickis de Arme. Thi saa handler Gud / at naar hand vil omuende it Menniske / giøre hannem retferdig oc opuecke Troen / da fører hand hannem først i størst Vantro / frøct / angest oc forferdelse / ja hand støder hañem ned i Helffuede / Lige som Hanna siunger / j. Regum. ij. HErren thielslar oc giffuer Liff / hand fører til Helffuede oc hid vd iglen.

III. Skal Troen bliffue bestandig oc obenbare / da skal hun forsøgis oc prøffuis formedelst Kaarsset oc frestelser / lige som Guld i Ilden / Thi S. Paulus siger / Rom. x. At Euangelium er Kaarssens Ord / Oc Act. xiiij. Siger hand / formedelst megen bedrøffuelse skulle vi gaa ind i Guds Rige. Oc Luce i det sidste / Skulde Christus icke lige / oc indgaa saa i sin herlighed / Til huilcken herlighed / Gud hielpe oss allesammen / Amen.

Den Anden Predicken /

Johan. xxj.

Der effter obenbarede JEsus sig hoss Tiberiadis Haff. Oc hand obenbarede sig saa. Simon Petrus / oc Thomas som kaldis Tuilling / oc Nathanael aff Cana Galilee / oc Zebedei Sønner / oc to andre aff hans Disciple var tilsammen. Simon Petrus siger til

dem /

dem/Jeg vil gaa bort at Fiske. De sagde til hannem/Da ville vi gaa met dig. De ginge hen vd/oc tradde strax i Skibbet/oc den same nat finge de intet.

Der det var nu Morgen/stod Jesus paa brædden/men Disciplene viste icke at det var Jesus. Jesus siger til dem/Børn/haffue i intet at æde? De suarede hannem/Ney. Da sagde hand til dem/Kaster Garnet til den høyere side aff Skibbet/da skulle i finde/Da kaste de/oc kunde icke drage mere faar Fiskens mangfoldighed. Da siger den Discipel/som Jesus elskte/til Peder/Det er HErren. Der Simon Petrus hørde at det var HErren/giordede hand Skiorten omkring sig/thi hand var nøggen/oc kaste sig i Haffuet/Men de andre Disciple komme paa Skibbet/thi de var icke langt fra Landet/men ved to Hundrede alne/oc de droge Garnet ind met Fiskene.

Som de ginge nu vd paa Landet/ saae de Kuol ligge der oc Fisk der paa/oc Brød/Jesus siger til dem. Tager hid aff Fiskene/der i nu finge. Simon Petrus stigede ind/oc drog Garnet op paa Landet/fult aff store Fiske/Hundrede oc tre oc halfftrediesinds tiue. Oc alligeuel de var saa mange senderreffs dog Garnet icke. JEsus siger til dem/Kommer oc giører maaltid .Men ingen aff Disciplene torde spørge hannem at/Huo est du? Thi de viste at det var HErren/Da kommer Jesus oc tager Brødet oc giffuer dem det/dissligest ocsaa Fisken/Dette er nu den tredie gang/at Jesus er obenbaret faar sine Disciple/effter hand er Opstanden fra de Døde.

Huor

Huor offte obenbarede Christus sig effter sin Opstandelsis dag?

Fire gange / Den Ottende dag effter sin Opstandelse / i Thome neruerelse. Anden gang / i Galilea hoss Tiberiadis Haff. Tredie gang/i Galilea/ paa it Bierge/som Jesus haffde bestillet dem hen/ Matth. xxviij. Fierde gang/ i Bethania/ der som hand opfor til Himmels/

Huorledis obenbarede Christus sig hoss Tiberiadis Haff?

Saa scriffuer Johannes/Simon Petrus/oc Thomas som kaldis Tuilling/oc Nathanael aff Cana Galilee/oc Zebedei Sønner/oc tho andre aff hans Disciple var tilsammen. Simon Petrus siger til dem/Jeg vil gaa bort at Fiske/De sagde til hannem / Da ville vi gaa met dig / De ginge hen vd oc tradde strax i Skibbet / Oc den same nat finge de intet.

Huor faar ginge de hen at Fiske?

De lidde Hunger oc nød/Christus var icke nu altid hoss dem/Pungen var borte/ deris Skaffere oc Rentemestere Judas haffde hengd sig/der var it kaald Arnsted/oc de lete effter stompen/Den tid var kommen der Christus talede om/ Math. ix. Huorledis kand Brøllups Folcket sørge/saa lenge Brudgommen er hoss dem/ Men den tid skal komme/at Brudgommen skal tagis fra dem/da skulle de Faste/Efferdi nu Petrus haffde tilforn født sig aff sit Fiskeri/ da tager hand til sit gamle Embede igien/der hannem trengde/Hand viste vel/ at en Christen skal icke gaa Aarckeløss/ men skal Arbeyde noget redeligt/ enten met Henderne eller met Munden.

Naar skeer det?

Naar huer giøri sit kald/det som hannem er befalet/At en Bonde pløyer oc Saaer sin Agger/ en Borgere tager vare paa sit Embede / Øffrighed regiære deris vnderdanne vel/en Predickere forkynder Guds Ord klarlige.

Huad bør Arbeydere at haffue?

Saa siger Christus/Math. x. En Arbeyders er sin Løen verd. Oc S. Paulus siger. j. Cor. ix. Huo drager nogen tid i Strid paa sin egen Sold? Vide i icke at de som Offre/æde aff Offeret/Oc de som røcte Alteret/haffue nøtte aff Alteret. Efferdi nu Apostlene icke paa den tid/brugede predicke Embedet/da

ſyuntis dem at det var icke tilbørligt/at de ſkulle gaa Aarckeløſe/oc beſuare andere Folck met trøgleri / der faar giffue de ſig til deris Fiſkeri igien.

Er mand oc plictig til/at føde hine lade Meſſe preſter oc Muncke?

S. Paulus ſiger/ Huo ſom icke Arbeyder / hand ſkal icke æde/ Men at Paffuen byuder i ſin Ret/at der ſkal ingen vies til Preſter / vden hand er vel beſørget / met rente / Prebender/ Kannicke domme/ſaa/at hand haffuer icke behoff at Arbeyde/ Der met giffuer hand til kiende/at hand er den rette Antichriſt. Chriſtus vil haffue Tienere/ ſom ſkulle Arbeyde i Guds Ord/ Saa opfylder Paffuen Chriſtendommen met Meſſe preſter/Calente preſter/Offerpreſter/Dompreſter/lade Fraadſere oc aarckeløſe/ Bugtienere/ ſom icke arbeyde i HErrens Vingaard/ icke opbøgge oc forbedre Chriſtendommen/icke lære Almuen/ icke Predicke/icke vddele Sacramente/De bruge oc intet redeligt Arbeyde met deris hender/men ligge i obenbare Hoer/i alle grumme Sønder/laſter oc ſkendſel/huor met de forarge den gandſke Verden.

Skulle da Diſciplene oc Predickere arbeyde/effterdi Chriſtus ſiger/ Luce ix. Huo ſom legger ſin Hand paa plouen/oc ſeer ſig til bage/ hand er icke bequem til Guds Rige?

Der er tuende hande arbeyde/Tilbørligt oc Vtilbørligt/ Det tilbørlige oc ſømmelige Arbeyde/vil Gud haffue aff alle Menniſke/huilcket hand befalede/Gen. iij. Men det vtilbørlige oc vſømmelige Arbeyde oc dagdriffuelſe haffuer Gud forbaadet / Der faar gaffue Petrus oc de andre Diſciple ſig til Fiſkeri igien / Oc naar S. Paulus icke predickede / da giorde hand Tappet/Act. xvi.ij. Men Mattheus oc Zacheus gaffue ſig icke til Toldboden igien/til en vredelig oc vſømmelig handel.

Huorledis gick det til / at de Fiſkede den gandſke Nat/oc finge intet?

Naar mand vil Fiſke met Louens Predicken/vden Chriſto/ da gaar ingen met en god Samuittighed ind til Gud/oc det er Nat/ Men naar Euangelium Predickis om Chriſto/ det er Morgen ſtunden oc den klare Dag/ ſom giør gierningen/ at mange komme til en god Samuittighed. S. Paulus ſiger Col-

loſſ. iij.

loss. iij. Alt huad i giøre/ met Ord oc met gierninger/ det skulle i giøre i vor HErris Jesu Naffn/ Mange arbeyde vden affladelse/ men efftersdi de begønde icke deris handel i HErrens naffn/ oc ville icke see til Christum/ eller søge hannem i deris Arbeyde/ da er alt deris Arbeyde forgeffuis/ Thi Gud skal legge den første Steen/ oc begønde Bygningen/ ellers bliffuer der intet aff.

Huorledis skulle vi søge eller atspørge Gud i vort Arbeyde?

Vi skulle haffue Gud faar Øyen/ oc holde oss til hans Ord. Først atspørge Guds rige/ oc hans Retferdighed/ Naar vi det giøre/ da vil hand giffue sin velsignelse til vort Arbeyde/ at det altsammen skal triffuis/ Løckis oc haffue god fremgang.

Huad/ om en fattig Mand arbeyder vden affladelse/ Aarle oc Silde/ oc kand end da aldrig faa Hosen til Skoen?

Hand skal sette sit haab til Gud/ oc icke falde i missshaab/ Naar oss tøckis/ at Gud haffuer forglemt oss/ da er hand oss paa det neste/ Thi hand veed vel/ naar det er tid at hielpe/ der faar kaldis hand ocsaa den rette Nødhielpere. Petrus oc hans Staalbrødre fiskede ocsaa den gandske nat oc finge intet. Hand motte vel sagd/ vi arbeyde forgeffuis/ vi sueltte ihiel/ Men hand giør det icke/ Hand arbeyder paa en god trøst/ haabis til at det skal bliffue bedre/ Oc vinter velsignelse aff Gud/ Lige som hand nu haabis/ saa skeer det ocsaa/ Christus obenbarer sig faar dem.

Huorledis obenbarede Christus sig/ faar sine Disciple hoss Haffuet?

Saa scriffuer Johannes. Der det var nu Morgen/ stod Jesus paa Bredden/ Men Disciplene viste icke/ at det var Jesus. Hand stod der som en Mand der vilde kiøbe Fisk til Daffuere/ oc sagde/ Børn/ haffue i intet at æde? De suarede hannem/ Ney/ Hand sagde til dem/ kaster Garnet vd paa den høyere side aff Skibbet/ da skulle i finde. Da kaste de vd/ oc finde icke drage mer for Fiskens mangfoldighed/ Da siger den Discipel der Jesus elskte/ til Peder/ Det er HErren. Disse Ord lære oss/ at alle vore gierninger oc vort Arbeyde skal vere løck[illegible]
mis oss til gode oc Salighed/ naar som vi formedelst [illegible]
anamme Guds Ord/ oc forlade oss stadelige paa Gud/ [illegible]

gønde vort Arbeyde i hans Naffn/Thi at skulle vi forhuerffue noget/da skal det skee formedelst Guds ord oc Naade.

Huor faar staar Christus paa Haffsbredden?

Thi hand haffde nu formedelst sin pijne oc Død/offueruundet denne Verdsens bulder oc Storm/oc formedelst sin Opstandelse offuerkommet it euigt Liff/Der faar gaar hand icke nu lenger paa Haffuet/men staar paa Bredden/at hand vil recke oss sin Hand / oc hielpe oss ocsaa hen offuer til saligheds Haffn. Diss imillem drage Predickere Fisk til Landet/ huilcke Christus vil først paa den Yderste dag skille fra huer andre/Matth. xiij.

Huorledis kommer det/at Johannes kiender Christum?

Christus siger/Matth. v. Salig ere de som haffue it rent Hierte/Thi de skulle see Gud.

Huad giorde da Petrus?

Der Simon Petrus hørde/at det var HErren/ giordede hand Skiorten omkring sig/thi hand var naggen/oc kaste sig vd i Haffuet. Der aff skulle vi lære/at naar Christus bliffuer rettelige bekiend i Troen/da frøcter mand icke lenger nogen fare/ Der forsuinder da all redsel oc frøct.

Huad giorde de andre Disciple?

De komme paa Skibbet/thi de var icke langt fra Landet/ men ved to Hundrede alne/oc droge Garnet til Landet met Fiskene/At Petrus kommer i Vandet oc Disciplene paa Skibbet til Haffsbredden / Er icke andet / end at vi allesammen skulle komme til Opstandelsen j formedelst en Tro/oc icke formedelst nogenhande gierninger.

Huor mange Fiske finge de?

Hundrede oc tre oc Halfftredie sinds tiffue.

Sønderreffs da Garnet icke?

J det Fiskeri Luce v. bleff Garnet i senderreffuet men her reeffs det icke i sender / Huilcket der betegner / at her paa Jorden ere i Christendommen mange falske Christne / Secter oc Kettere/ som senderriffue Euangelij garn / oc atskille oc forwilde den Christelige samdrectighed oc enighed / Men

paa den Yderste Dag skal der ingen fattis/eller bliffue borte aff de Gudfrøctige oc Vdualde/Oc alligeuel der end ere mange Fiske i Garnet/saa skal dog Guds kierlighed holde dem tilsammen.

Huad mercker dette tal paa Fiskene?

J dette tal Hundrede oc tre oc Halfftredie sinds tiffue/er it smuct Misterium eller Hiemmelighed / Thi at Scriffuer du disse tal effter huer andrer. j. ij. iij. iiij. v. vj. vij. viij. ix. x. xj. xij. xiij. xiiij. xv. xvj. xvij. oc du legger dem tilsammen/ da finder du Hundrede tre oc Halfftredie sinds tiffue/Nu ere her i dette tal x. oc vij. Ti mercke Louen/ Syu mercke Euangelium/oc den hellig Aands naade. Skal nogen bliffue salig/ oc dragis i Euangelij garn/til det Himmelske Fæderne Lands Bred/ da skal det skee formedelst Louens oc Euangelij Predicken. Til denne hiemmelighed hører ocsaa dette støcke/at der ere tre gange Halfftredie sinds tiffue i dette tal/oc tre der offuer/Thi Halfftredie sinds tiffue mercke oc betegne Fryde Aaret/ det er/Søndernis forladelse/oc tre mercke den hellig Trefoldighed/Fader/Søn/oc den hellig Aand/i huilcken vi komme til Søndernis forladelse oc til det euige Liff.

Huad skede der / den gang Disciplene komme til Landet?

Der skede tre Jertegen/Først haffde Peder kast sig vd i Haffuet/oc kom i Vandet til Land. Det andet/ Disciplene drage Garnet fult aff store Fiske/ oc det sønderreffs dog icke. Det tredie/ De funde it Maltid bered vden Menniskelig hielp/ gloende Kuol oc Fisk der paa/oc Brød. Der aff skulle vi lære Troens krafft oc fruct/Thi det Menniske som Troer/skal haffue sit ophold/oc før det skulde Dø aff Hunger/da skal der regne Brød ned aff Himmelen.

Siger mand icke almindelig/ Du skulde lenge bie oc vinte/før en stegt Due skulde flyge dig i Munden?

Hoff de Vantro/Lade/Aarckeløse/Løssgengere/Dagdriffuere / er det it vist Ordsprog / Men hoff trofaste/Gudfrøctige Menniske/som tage vare paa deris Kald/ere alle ting muelig/ Marci. ix. som vi see paa Jsraels Børn/oc i dette Euangelio paa Disciplene.

Huor faar siger Christus/ Tager hid aff Fiskene/der i nu finge/ Effterdi Christus dog sielff/ var den eniste aarsage der til/at de finge dem?

Den Hellig Aand pleyer offte/at tilscriffue oss de gierninger i Scrifften/huilcke hand dog sielff giør i oss/Icke at vi skulle rose eller Hoffmode oss der aff/lige som vi Haff de giort dem/ Men at vi skulle vere saa meget vindskybeligere/oc mere flitige at fare frem i vort kald/Der faar/effterdi Gud giør oss den ære/ oc tilscriffuer oss noget got/som oss syunis giøre vi vden hannem/ da skulle vi huercken vere lade til at giøre got/eller Hoffmode oss der aff.

Huor faar obenbarer Christus sin Opstandelse/met saa mange Iertegen?

Fordi at der ligger stor mact/paa denne Artickel om Opstandelsen/Thi der haffuer ingen Artickel/veret mere vanskelig at tage troen paa / end denne/Der haffuer oc ingen Artickel hafft mere modstand oc igiensigelse end denne. I det gamle Testamente/ i det Babiloniske Fengsels tid / var der Iøder/ som icke kunde tro/at Gud kunde frelse Israel aff Babel/Der faar gaff Gud den Prophete Ezechiel it Syun/ i det xxxvij. Capitel. At hand icke aleniste vilde Frelse dem aff Babel / Men at hand ocsaa vil naar tiden kommer/ opuecke de Døde aff Graffuerne/thi saa siger Propheten/ I tørre Been/hører HErrens Ord. Saa siger HErren om disse Been/See/ieg vil føre en Aand i eder / at i skulle bliffue Leffuendis/ Jeg vil giffue eder Aarer oc lade Kiød vore offuer eder/Oc drage Hud offuer eder/ oc giffue eder Aande/at i skulle bliffue Leffuende igien/oc i skulle fornemme at ieg er HERren. I det ny Testamente/i Christi tid/trode icke heller Saduceerne de Dødis opstandelse. Der faar Scriffuer ocsaa S. Paulus i. Thess. iiij. Kiere Brødre/Vi ville icke dølge faar eder om dem som souffue At i skulle icke sørge/som de andre/der haffue intet Haab. Thi der som vi troer/at Jesus er Død oc opstanden/Saa skal oc Gud føre dem frem met hannem/som Souffue ved Christum. Thi de Christnis Død/er en begyndelse til det euige Liff/Der til hielpe oss Gud/Amen.

Den Tre-

Den Tredie Predicken om Petro oc Johanne/Findis paa S. Hans Euangeliste Dag/Johan. xxj.

Den Fierde Predicken/

Matth. xxviij.

MEn de Elleffue Disciple ginge til Galileam/paa it Bierge/som Jesus haffde bestillet dem hen. Oc der de saae hannem/fald de ned faar hannem/ Men nogle tuilede. Oc Jesus trad til dem / talede met dem/ oc sagde/Mig er giffuen all mact i Himmelen oc paa Jorden/Gaar fordi hen/ oc lærer alle Folck/ oc Døber i Naffn Faders/oc Søns/oc den hellig Aands/oc lærer dem at holde alt det/ieg haffuer befalet eder. Oc see/Jeg er hoss eder alle dage/indtil Verdsens ende.

Obenbarede Christus sig oc mer effter sin Opstandelse?

Ja/ J Galilea/Thi saa siger Mattheus/De Elleffue Disciple ginge bort til Galileam/paa it Bierge/som Jesus haffde bestillet dem hen/oc der bleff hand seet aff mere/end fem Hundrede Brødre paa en tid/aff huilcke der Leffue end nu mange/ men nogle ere hen Suffuede.

Paa huilcket Bierge haffde Christus bestillet dem?

Paa det Bierge Thabor/ paa huilcket Christus ocsaa haffde tilforn forklaret sig / i sine Disciplers/ Petri/ Johannis oc Jacobi neruerelse/ faar Moses oc Helias/oc giffuet sin Guddommelige herlighed til kiende.

Huad giorde de paa det Bierge Thabor?

Der de saae hannem/ fald de ned faar hannem/men nogle tuilede.

Huad vil Euangelisten der met giffue til kiende?

At Troen er en seldsam Vrt/oc Voxer icke i huer mands Vrtergaard/ Oc som den hellige Paulus siger/ Troen hører icke huer mand til/men hun er en Guds gaffue.

Huor aff kommer Troen?

Troen skal haffue sin oprindelse/ Voxe oc flyde aff Jesu Christi Saar/som naar du hører/at Gud Fader var dig saa gunstig oc naadig/at hand ocsaa gaff sin elskelige Søn i døden for dig/oc du Troer det/da bliffuer dit hierte/vden det er aldelis aff Steen/ Gud gunstig oc veluillig igien/oc der voxer i dig en besønderlig Kierlighed oc behagelighed til Gud / til hans Lerdom oc Bud/saa/at du der effter giør gierne oc veluillig / huad Christus kreffuer aff dig/dog giør du det icke aff din egen krafft/men aff den hellig Aands krafft/huilcken du haffuer anammet formedelst troen. Thi Christus er alene den Klippe/der mand skal suge det velsinagende Smør oc Honnig aff. Deut. xxxij.

Huad sagde Christus til disse Disciple oc Brødre?

Hand giør en deylig Predicken faar dem/Oc siger til dem/ Mig er giffuen all mact i Himmelen oc paa Jorden/Gaar fordi bort i den gandske Verden / oc predicker Euangelium faar alle Creature/oc lærer alle Folck / oc døber dem i Naffn Faders/ oc Søns/oc den hellig Aands/ oc lærer dem at holde/alt det/ieg haffuer befalet eder/Oc seer ieg er hoss eder alle Dage/ indtil Verdsens ende.

Huor faar giorde Christus denne predicken?

Effterdi Christus vilde giøre sine Disciple / til sende Bud oc Predickere/oc sende dem vd i Verden/at Predicke Euangelium/ Da giffuer hand dem først til kiende/huad Herre de haffue/ oc huis sende Bud de ere/ som er/den HErris der all mact er giffuen i Himmelen oc paa Jorden/huilcken der er Almectig/som icke vil forlade dem/som dem vil beskøtte oc beskierme fra all vlöcke/alligeuel Dieffuelen/Verden oc Helffuedis porte/buldre oc bruse imod dem/

Huad

Huad befaling giffuer hand dem?

Hand befalede dem/ at de skulde Predicke Euangelium i den gandske Verden/ Ja Euangelium/ icke Menniskens Lerdom oc Bud/ icke deris egen Drøme oc paafund. Hand befaler dem ocsaa/ at de skulle Døbe alle Hedninge / i Faders/ Søns/ oc den hellig Aands Naffn / iblant huilcke de vmøndige Børn ocsaa begribis/ oc icke ere vndertagen.

Huor faar siger hand Lærer dem at holde alt det/ ieg haffuer befalet eder?

At vi icke skulde mercke/ at Daaben er alene nock til Søndernis forladelse/ da vil Christus ocsaa at hans Ord skal Predickis. Hand vil ocsaa/ at vi skulle met gierningen fuldkomme Daaben/ som vi haffue loffuet oc tilsagd i Daaben.

Huad haffue vi da loffuet?

Først/ at vi ville forsage Dieffuelen/ oc alle hans gierninger oc væsen. Der nest/ at vi ville Tro paa Gud Fader/ Søn/ oc den hellig Aand/ oc beuise denne Tro met vort Leffnet oc vore gierninger. Det tredie/ at vi ville dræbe vor gamle Adam/ oc fordempe Søndelige løst oc begiæring i Legemet / oc vorde ny Menniske.

Huor faar siger Christus saa klarlig/ Oc lærer beskedelige dem at holde det/ som ieg haffuer befalet eder?

At ingen skal fordriste sig til/ at Predicke det som hannem synnis sielff got at vere/ som Canonister/ Decretister oc Papister giøre/ huilcke der icke Predicke Guds Ord/ men deris eget Ord.

Huor faar siger Christus/ Jeg er hoss eder alle dage/ indtil Verdsens ende?

Det giør hand alle Christne til en besønderlig trøst/ Thi det er jo alle Christue en offuermaade stor hiertēs glæde/ naar de høre/ at de haffue stedes saadan en veldig HErre hoss sig/ Huad got kand dem fattis/ som altid haffue Christum Guds Søn hoss sig? Oc huad ont kād dem vederfaris/ som haffue den Herre hoss sig/ der all mact er giffuen/ i Himelen oc paa Jorden? Oc alligeuel Christus haffuer forladet Verden syunlig/ oc er opfaren til Himmels/ Saa sider hand dog hoss Faderens høyere Hand/ oc regnerer vsyunlig offuer alle ting. Oc som S. Paulus siger/ Ephes. j. Gud Fader sette hannem til Meninghedsens hoffuet/ offuer alle ting/ huilcken der er hans Legeme/ oc hans opfyldelse/ som opfylder all ting i alle.

Roser dog Paffuen sig der aff/at hand er Christi Stadholdere / oc Christendommens Hoffuet?

Christus haffuer ingen Stadholdere behoff/ effterdi hand er sielff neruerendis/indtil Verdsens ende/som hand her siger/Jeg er hoss eder alle dage/indtil Verdsens ende/Lige som hand vilde sige/Jeg sender icke Stadholdere / som paa mine vegne skulle byude oc befale/Regere oc regnere/Men ieg sender Predickere oc Ordsens Tienere/som skulle Predicke Euangelium/oc tiene huer mand/ Jeg vil sielff vere neruerendis met min Aand oc Naade/huor som i lære oc Predicke mit Ord/oc vddele Sacramente. Saa er jo Paffuen huercken Christendommens hoffuet eller grunduol / Thi at var it Dødeligt Menniske Christendommens hoffuet/da var Christendommen it Monstrum (it vanskabt Spøgelse) Lige som mand vilde sette it Asen hoffuet paa it Menniske / Christendommen var ocsaa i saa maade/ begrundet paa en fattig Søndere/ som icke kunde imodstaa Helffuedis porte/men de skulde haffue mact offuer hannem / huilcket der icke skal vere / som Christus siger/ Matthei. xvj.

Huad nøtte oc trøst haffue vi aff Christi Opstandelse?

Vi ere visse paa/at Christus formedelst sin Opstandelse haffuer offueruundet Dieffuelen/forstøret Helffuede/ihielslaget Døden / affslet Sønden / opladet Himmelen / oc ført oss Liffuet igien. Der aff følger nu it frimodigt hierte/oc en rolig Samuittighed/at vi forseer oss got til Gud/som til vor kiere Fader/oc til Christo/som til vor kiere Broder/Thi at den som troer/at Christus opstod fra de Døde/hand troer ocsaa/at hand haffuer mact offuer Dieffuelen/ Døden/Sønden o. Helffuede. Effterdi nu Troen forbinder oc giør oss it met Christo/saa/at hand er vort Hoffuet/oc vi hans Lemmer/da er det jo vist/at vi ocsaa skulle haffue mact offuer Dieffuelen/Døden/Synden oc Helffuede. Oc dette skal vere vor Paaske glæde oc trøst/ baade den stund vi Leffue oc naar vi skulle Dø/Thi at opstod Christus fra de Døde/da skulle vi ocsaa opstaa/oc Leffue met Christo euindelig/ Amen.

Den

Den anden Søndag effter Paaske/

Epistel j. Petri. ij.

KJere Brødre/ Christus haffuer lidt for oss/ oc ladet oss it Exempel/ at vi skulle efterfølge hans Fodspor/ huilcken der giorde ingen Synd/ der er oc icke funden suig i hans mund/ huilcken/ der icke bandede igien/ der hand bleff bandet/ icke Truede/ der hand leed. Men hand sette det ind til den/ der Dømmer rettelig/ huilckē der offrede sielff vore Synder/ paa sit Legeme/ paa Træet/ at vi skulde vere døde fra Synden/ oc leffue i Retferdighed/ Formedelst huis Saar i ere bleffuene retferdige. Fordi at i var som vildfarende Faar/ men i ere nu omuende/ til eders Sielis Hyrde oc Biscop.

Huad lærer S. Petrus i denne Epistel?

Effter at hand haffuer vnderuijst allehande Statte/ huorledis de skulle holde sig i deris Kald/ oc formanit Suennene trolige/ at de skulle vere deris HErrer lydige/ icke aleniste de fromme/ men ocsaa de vnderlige. Nu kunde Suennene vel saa suare der til/ oc sige. Huo kand altid lide oc fordrage/ de vrede HErrers vret oc fortredelighed/ oc ligge vnder huer mands Føder? Der holder Petrus dem Christi Exempel faar/ oc siger. J Tienere/ verer HErrerne vnderdanige met all frøct/ icke aleniste de gode oc fromme/ men ocsaa de onde oc vanartige. Thi det er naade/ om nogen fordrager ont oc lider vret/ for sin Samuittigheds skyld til Gud. Thi huad er det for en Roess/ der som i lide Hug for eders misgierningers skyld? Men naar i lide oc taalle for velgierningers skyld/ det er Naade hoss Gud.

Huad giør S. Petrus i denne Epistel?

Hand holder oss Tre støcke faar. Først/ at vi skulle følge Christo. Det andet/ Huor vdi vi skulle følge hannem. Det tredie/ Huor faar vi skulle følge hannem.

Huad siger hand om det Første stocke?

Hand siger saa / Huo som vil vere Christi Discipel / hand skal bære Kaarssit effter hannem / lide megen Frestelse / gienuordighed / Forfølgelse / bedrøffuelse oc angest. Huo som skammer sig ved Christi Rigis Hoffarne oc Hoffklæder / hand skal oc skamme sig ved den Konge Christo. Jo mere vold oc vret en Christen lider / io bedre staar hans sag: Vi skulle endelig bliffue Christo Guds Søn lig. Rom. viij. Lide vi met Christo / da skulle vi oc regnere met hannem.

Huad siger hand om det Andet stocke?

Hand siger. Christus giorde ingen Sønd / der er oc icke funden Suig i hans Mund / oc der hand bleff bandet / Bandede hand icke igien / oc Truede icke / der hand leed / Men hand sette det ind til den / der Dømmer rettelig. Her giffuer S. Peder til kiende / huor vdi vi skulle følge Christo / Som hand vilde sige. Christus Guds Søn var taalmodig i sin pyne / hand besueeg ingen / Bandede ingen / Truede ingen / men hād satte all sin pyne ind til Gud sin Fader. Der vdi skulle vi nu følge hannem / siger S. Petrus / Ja Christus siger sielff Matth. xj. Lærer aff mig / thi ieg er sactmodig / oc ydmyg aff hiertet. Oc Luce. vj. Elsker eders Vuenner / giører dem got som eder hade / Velsigner dem som eder forbande / Beder for dem / som forfølge eder / oc giør eder ont.

Haffue vi oc Exempel paa denne Efterfølgelse?

Ja sandelig / Huad Christus lerde met Ord / det beuijste hand oc met gierninger. Hand bad for dem der hannem Karssfeste / Fader forlad dem det / thi de vide icke huad de giøre / Luce xxiij. Lige saa leed Joseph vret aff sine Brødre taalmodelig / oc befalede Gud sagen. Disligest leed Dauid vret aff sin Søn Absolon / oc Semei skendsel. Saa bad oc Stephanus for sine Fiender / HErre beholt dem icke denne Sønd. Disse Exempel skulle vi Christne ocsaa følge / icke Heffne oss sielff / men befale Gud heffnen / som siger / Heffnen hører mig til / ieg vil betale.

Huorledis taler hand om det Tredie stocke?

Hand siger saa. Hand offrede sielff vore Sønder paa sit Legeme / paa Kaarssit / at vi skulde vere fri fra Sønden / oc leffue i retfer-

kretferdighed/ formedelst huis Saar i ere bleffuene Hielbrede. Fordi at i var lige som vildfarēde Faar/ men i ere nu omuende til eders Sielis Hyørde oc Biscop. Her giffuer S. Petrus tilkiende/ huor faar vi skulle effterfølge Christo / som er fordi/ at hand er vor Forløsere oc Frelsere/ia vor Hyørde oc Biscop. Vi skulle effterfølge Christo i de forbeneffnde stycke/ som vnder Kaarssit/i pijne/i taalmodighed/sactmodighed/ia i en Christelig omgiengelse oc Leffnet/oc see oss dog faar/at vi icke bruge denne omgiengelse til retferdighed.

Thi der til tiener ingen Menniskelig gierning eller fortienste/ men aleniste Jesu Christi fortienste/huilcken der gaff sig alene oss sielff hen i Døden/oc offrede vore Sønder paa sit Legeme/ paa Kaarssens træ etc. Thi at formedelst Christū ere vi aleniste forløst fra Dieffuelen/ Døden / Sønden oc Helffuede/ Formedelst hans Ribbeler oc Saar ere vi hielbrede/formedelst hans eniste Død oc Helffuede/ kom̄e vi til Himmelen oc det euige Liff.

Effterdi Christus nu er Kaarss fest/ Død oc begraffuen for oss/oc aff slette vore Sønder formedelst sin Død/ oc formedelst sin Opstandelse/ forhuerffuede oss sin retferdighed igien / oc gaff oss sin Aand/til at giøre fremdelis got/da er det tilbørligt/at vi følge hans Aand/oc icke lade den gamle Adam bruge sin vanart/ eller tilstede Sønden at regnere i/eller iblant oss.

Huorledis skal denne Effterfølgelse skee?

Vi skulle Loffue oc tacke Gud/Kaarss feste vort Legeme/ vocte oss fra Sønd/at vi icke skulle formedelst vor vtacknemelighed/giøre vor sag argere.

I huad maade?

Vi haffue en gang veret i Dieffuelsens/Dødsens oc Helffuedis vold/oc Christus friede oc frelste oss der fra/oc nedlagde vore Fiender/der skulle vi tilbørlig tacke hannem faar/oc icke giffue oss fortredelig vnder disse Fiender igien. Vide icke/siger S. Paulus/ at alle vi som ere Døbte/ ere Døbte i hans Død? Som hand vilde sige. Ere i bleffuene Christne/oc haffue anammet Daaben/da følger oc eders Frelseris Christi fodspor. Falde i aff skrøbelighed i Sønd/da staar op igien/tencker paa den Pact der

bleff giort met Gud i Daaben/lader aff at Sønde/oc omuender eder til Gud igien bedrer eders leffnet/oc naar i komme paa den rette vey igien/da staar icke stille/gaar oc icke til bage igien/i det gamle Søndelige leffnet/men farer stedes frem/oc beder met de hellige Apostle/om eders trois forøgelse/oc beuijser troens fruct/ eders Neste kierligheds gierninger/skicker Gud eder diß imellem Kaarß/frestelse/pijne oc bedrøffuelse til/da verer taalmodige: Skulle i Dø/ da skulle i icke frøcte for Døden. Thi Daaben er it tegen/at Christi død er eders Død/oc lige som Christus offueruant Dieffuelen/Sønden oc Helffuede/opstod fra de Døde/oc leffuer euingelig/ Saa skulle ocsaa vi offueruinde Dieffuelen/ Døden/Sønd oc Helffuede i Christi naffn/ opstaa igien paa den yderste dag fra de Døde/oc leffue euingelig.

Huad er nu Summa/paa de sidste Ord/ i denne Epistel?

Vi ere Christi Faar/ hand er vor Hyørde oc Erkebiscop/ Christus er vor HErre/vi hans Suenne oc Tienere/Christus er vor Mestere/vi hans Disciple/vi ere hans henders gierning/ oc hans græßgangs Faar/Christus er Timmermand oc Bøgmestere/vi ere Træ oc sten til bøgningen/Christus er Pottemageren/vi Jord eller leer. Skal der bliffue noget got aff oß/da skal hand berede/Heffle/behugge/skure oc beskicke oß der til/ ellers bliffuer der intet aff. Der faar vil S. Petrus saa meget sige/kiere Børn/ Lader Christum Guds Søn/vere oc bliffue eders Hyørde oc Biscop/ Lader hannem vere eders fyllistgiørelse/eders retferdighed/forløßning oc Salighed/formindsker hannem intet aff hans fortienste / lader hannem alene vere eders Søndebod / Døddræbere oc Helffuede stormere / Hand haffuer oc giort det alene / vdslet Sønden / dræbet Døden/ forstørit Helffuede oc opladet Himmelen. Der faar lader hannem oc alene vere den eniste Meglere/Talßmand/Frelsere oc Saliggiørere/Følger hans fodspor i en ret bestandig karsk tro/i ret Broderlig vfarffuit kierlighed i den gamle Adams rette dræbelse/Ja i en ret Christelig omgiengelse / væsen oc leffnet. Giører imod eders Neste/lige som i ville/at hand skal giøre imod eder/ oc lader denne gode omgiengelse/vere Troens fruct/ aff it got Træ/ia it ret Christeligt leffnets fruct/ saa skal Christus

den god

den gode Hyrde/føre eder som sine elskelige Faar/til god salig Føde/her i denne Verden til sit hellige Guddommelige Ord oc kundskab/oc i den anden Verden til det euige Liff/ Amen.

Den Anden Søndag/ effter Paaske/Joh. x.

JEg er en god Hyrde/en god Hyrde lader sit Liff for Faarene/ Men en Leye Suend/som icke er Hyrde/huilcken Faarene icke høre sielff til/seer Vlffuen komme/ oc forlader Faarene/oc flyer/ oc Vlffuen griber fat paa oc atspreder Faarene/Men Leye Suenden flyer/thi hand er en Leye Suend/oc acter Faarene intet. Jeg er en god Hyrde/ oc kiender mine/ oc ieg kiendis aff mine. Lige som min Fader kiender mig/ oc ieg kiender Faderen/ oc ieg lader mit Liff for Faarene. Oc ieg haffuer end nu andre Faar/de ere icke aff denne Stij/ oc ieg skal føre dem hid/ oc de skulle høre min røst/Oc der skal bliffue en Hiord oc en Hyrde.

Huad handler Christus i dette Euangelio?

Tre Stocke. Først setter hand imod huer andre/gode Hyrder oc Leye Suenne/ Vlffue oc Faar/oc siger hand huad art oc Nature huer aff dem haffuer besønderlig. Der nest/giffuer hand til kiende/ huilcke Faarene ere oc Faarestien. Det tredie/ Hand beslutter at hand alene er den rette Hyrde/som setter sin Siel for sine Faar.

Huad giør en god Hyrde?

En god Hyrde gaar ind at Dørren i Faarestien/ hand føder Faarene/ hand fører dem vd til god Gressgang/ oc ind igien/ hand gaar hen faar dem/ oc setter sit Liff til for dem.

Huad giør en Leye Suend?

En Leye Suend føder sig sielff/ hand fører Faarene vel til Gressgang/ men hand driffuer dem hen faar sig/ oc følger langt effter/ oc der som hand seer Vlffuen komme/ da flyer hand.

Huor faar kalder Christus de onde Hyrder Leye Suenne?

Fordi at de acte Faarene icke meget/ Faarenis forderffuelse gaar dem icke til hierte/ de ville icke heller/ paa det Faarene kunde bliffue befiede/ giffue sig i fare/ All den stund de kunde nyde dem noget at/ oc haffue fordeel der aff/ da bliffue de til stede/ men strax der skeffuer intet aff/ oc er icke profitt hoss/ da flyer de/ oc passe der icke paa/ at Faarene komme huer oc et i Vlffuens mund.

Huor mangfoldige ere Leye Suenne?

Der ere Leye Suenne/ huilcke mand sticker i Domkircker hoss Corpeblinge/ at de skulle siunge Horas (Otte sang/ Prim/ Terss/ Sext/ Noen/ Afftensang/ Natsang) oc holde Messe/ De vide icke aff nogen Hyrdis embede/ de kunde huercken føde eller Predicke. Det ere ocsaa Leye Suenne/ naar de store Cannicker oc Prelater/ haffue gode Sogner til deris Prelatur/ oc ville icke sielff vere Sielesørgere/ men de sette en vanuittig Chorssdegen til Capelan/ oc giffue hannem enten en ringe Pending oc tage sielff renten allsammen/ eller oc de tage det beste/ oc huad dem løster icke at haffue/ skal hand lade sig nøye met/ vil hand haffue mere/ da skal hand gaa omkring i Sognet (Almuen til besuering) oc trøgle i huer mands Huss/ oc end skal hand vndertiden der til met Predicke/ som hans HErre vil. Ve baade Hyrden oc Leye Suendē/ Hyrden tager Rentē/ oc Leye Suenden røffuer Sielene fra Christo.

Huor paa kand mand kiende en god Hyrde fra en Leye Suend?

Paa To ting/ paa Lerdommen oc paa Leffnedet.

Huorledis

Huorledis paa Lerdommen?

En god Hyørde besøger sielff sit Folck/Predicker den hellige Scrifft faar dem/Louen oc Euangelium/ Louen til at forferde met Euangelium til at trøste met. Saa giorde den Døbere Johannes/Christus oc Apostlene. En Leye Suend Predicker vel ocsaa Louen/men hand lærer der hoss/at mand formedelst Lonsens gierninger skal bliffue retferdig/oc giør saa aff Christo Mosen/ oc Jøder aff Christne. Hand Predicker vel ocsaa Euangelium effter Texten (det er/hand siger den bare Text frem) men hand stryger strax sin Forgifft der paa / taler om Menniskens lerdom/ Afflad/ Pillegrims reyser/ Helgens fortienste / begengelse / Vigilijs oc Sielmesser / hand forbyuder der til met Ecteskab/Mad/oc at Legfolck skulle icke anamme Christi Blod i Sacramentet.

Huorledis paa Leffnedet?

En god Hyørde Leffuer effter Guds Ord/oc beuijser sin Lerdom met gode Exempel oc it ærligt Leffnet/hand giffuer sig i Ecteskab/hand bruger den Mad Gud skabte for Menniskens skyld/met tacksigelse/hand vocter sig fra forargelse oc giør det som ret er. Men en ond Hyørde eller Leye Suend/Leffuer ret tuert imod Guds Ord / hand ligger i obenbare Synd/ hand byuder meget/oc holder lidet/hand binder alle sine gierninger til besønderlig tid/Steder/Personer/Kleder/Mad/hād forarger alle Menniske/ met sin falske Lerdom oc sit vgudeligt Leffnet.

Huad kalder S. Paulus gode Hyørder?

Hand kalder dem Guds Tienere/oc trofaste Hussholdere offuer Guds hiemmelige ting / ja Guds Methielpere / Guds Aggermend oc Bøgnings mend/j. Corinth. iij. oc iiij.

Huad Løn skulle de haffue?

Den Prophete Daniel siger i det. xij. Capit. De som Lære andre skulle skinne som Himmelens klarhed/oc de som hielpe oc vnderuijse mange til retferdighed/som Stierner/stedes oc euindelig. Oc S. Petrus. j. Pet. v. Føder Christi Hiord/som eder er befalet/oc seer vel til/icke tuingde til/men veluillige/icke for slim vinding skyld/men aff hiertens grund/icke som de der haffue HErredommet offuer Folcket/men verer Hiordsens Exempel/da skulle i (naar den ypperste Hyørde obenbaris) anamme ærens Krone/som icke skal visne.

Huad

Huad kalder S. Paulus onde Hyrder?

Hand kalder dem Hunde oc onde Arbeydere / Philip. iij. Seer til Hundene/seer til de onde Arbeydere/seer til Beskærelsen. Hand kalder dem Hunde/fordi at de for Buggens skyld/ bieffue oc gøe/imod Euangelij sandhed. Onde Arbeydere/fordi at de giøre icke meget got i Christendommen/ Huad som er formedelst Guds ord opbøgt/det nedbryde de/huad som plantet er/det forderffue de. Beskærelse kalder hand dem/ fordi at de tilscriffue Menniskelig gierninger oc fortienste/Saligheden/huor met de skære mange hierter/fra den rette Tro oc Christelige lerdom.

Huad skal deris Løen vere?

S. Paulus siger Philip. iij. Mange vandre som Christi Kaarssis Fiender/huilckis ende Fordømmelsen er/oc deris Bug er deris Gud/ oc deris ære skal bliffue til skendsel.

Huordan er Vlffuens nature?

Naar en Vlff kommer i en Faarestij/ oc vel kunde met rolighed sluge sig fuld/oc løbe bort igien/ saa giør hand det dog icke/Hand æder icke noget Faar eller Dijur/før hand haffuer Jhielreffuet dem allesammen/ehuor mange de oc ere/da lader hand icke Liff i noget aff dem/saa gierig oc vmettelig er hand/at hand vil Mørde oc dræbe altsammen. Lige saa giøre oc falske Lærere/ all den stund de see it fromt Menniske/ da haffue de icke rolighed / det giør dem Ont / at der bliffuer it Christeligt hierte vforført/saa gierne vilde de at alle Menniske skulde føris i vildfarelse.

Huor mangfoldige ere Vlffue?

Tuende hande/Obenbare oc Lønlige?

Huilcke er Obenbare Vlffue?

Tiranner/ som obenbare forfølge Guds Ord/oc fordriffue oc Jhielsla dem/der det Predicke oc anamme. Saadanne Tiranner/kunde vi vel vocte oss saar oc vige fra dem/som Christus vigede fra Kong Herodes.

Huilcke er Hemmelige Vlffue?

De Øyenskalcke der Christus taler om / Matthei. vij. Vocter eder fra falske Propheter/som komme til eder i Faarekleder/induortis ere de glubende Vlffue/i skulle kiende dem paa deris Fruct.

Huad Nature haffue Faar?

At de ſtrart Høre oc følge deris Hyørdis røſt/Oc efftterdi de kunde icke hielpe ſig ſielff/da vinte de fremmet hielp oc beſkiermelſe/oc lade føre ſig vd til Græſſgang oc ind igien.

Huilcke ere Faar?

Alle fromme Chriſtne/ſom Troer oc forlade ſig paa Chriſtum/Høre hans røſt/Lerdom oc Ord/oc rette deris Leffnet der effter.

Huad er Faareſtien?

Chriſti Rige her paa Jorden/Chriſtendommen er icke andet end it Spittael eller Siugeſtue/i huilcken der ligge mange Siuge oc ſkrøbelige Menniſke/ huilcke mand ſkal huer Time røcte oc tage vare paa/oc lade Vin oc Olie i deris Saar / det er/ Predicke Louen oc Euangelium/tilſige dem Søndernis forladelſe oc det euige Liff.

Huo er den rette gode Hyørde?

Chriſtus er den rette ypperſte Hyørde/oc vore Sielis ypperſte Biſcop/formedelſt huis Blod vi ere Kiøbte oc forløſt/oc vi fødis end nu ſtedes oc beuaris/formedelſt hans hellige Ord.

Huor met beuiſſte Chriſtus/at hand er den rette Hyørde?

Met To ting / J det hand Føder/ oc der met at hand Døde/Hand kundgiorde oſſ ſin Faders villie/oc lagde det rette Foder faar oſſ/ſom er/det euige Liffs mad/Oc paa det vi ſkulde bliffue beuarede/oc icke komme vnder Helffuedis Vlffue/da vdgaff hand ſit Blod for oſſ/oc frelſte oſſ fra Dieffuelen/Døden oc Helffuede.

Huad meening haffuer Chriſtus met diſſe Ord/der hand ſiger/ Jeg kiender mine Faar?

Hand vil der met giffue til kiende/huor ſtor Sorge oc omhøgelighed/hand haffuer for ſine Faar/at de kunde bliffue beuarede / oc rigelig beſørgede met god føde/Oc paa det vi jo ſkulle vere viſſe der paa/ da ſiger hand/at hand kiender oſſ/lige ſom Faderen kiender hannem. Oc det er en ſtor ting/Thi at kiender Chriſtus oſſ/ ſom hans Fader kiender hannem/oc der er i Chriſto oc Faderen/it eniſte vatſkilligt væſen/da ere vi ocſaa viſſelig it Legeme oc en ting met Chriſto/ Saa/ at vi kunde icke forderffuis/ alligeuel vi end ere mit iblant Vlffue.

Huor staar det Screffuet?

Saa siger S. Paulus Ephe. j. Huilcken der Vdualde oss før Verdsens grunduol bleff lagd/at vi skulde vere hellige oc vstraffelige/faar hannem i Kierlighed/oc hand beskickede oss til Børns vdkaarelse/faar sig sielff/ Oc ij. Timot. j. Huilcken oss giorde Salige/oc kallede met it helligt Kald/icke effter vore gierninger/men effter sin forsyun oc Naade/som er giffuen i Christo JEsu/faar Verdsens tid/Oc der hand bleff Mennniske/kallede hand oss til saadan Salighed formedelst sit ord/ At naar vi Troer paa] hannem/da skulle vi bliffue en ting met Christo/Thi saa at Tro/ er at kiende Christum/Oc denne Tro fører alt got met sig oc euig Salighed/Lige som Christus siger Johan. xvij. Dette er det euige Liff/at de kiende dig en sand Gud/ oc den du vdsende Jesum Christum.

Huad Naffn giffuer Christus sig i Euangelio?

Hand giffuer sig mange Naffn/hand kalder sig det euige Ord/ det Leffuende Brød/den Leffuende Kijlde / it Liuss/ den rette Vey/ Sandhed oc Opstandelse / it Vintræ/en Kyulinge Høne/en god Hyørde/etc. At hand met saadanne søde Naffn vil giffue til kiende/at hand vil Bespise oss imod den euige Hunger/giffue oss dricke imod den euige trøst/met sit skinn fordriffue den euige Mørcken/befri oss fra alt Ont/føde/lere/oc beuare oss til Liff oc Siel.

Haffuer oc Christus som er den ypperste Hyørde/andre Hyørder vnder sig?

Ja/alle Apostle oc Disciple/alle Biscoppe/Kirckeherrer oc Predickere/dem haffuer hand befalet/ at de effter hans Exempel / skulle føde deris Faar / oc predicke dem Euangelium/ Huilcke det icke giøre/dem vil Christus den ypperste Hyørde/ holde it skarpt Regenskab met/oc sige/See/ i haffue sidet i mit oc Apostlernis sted/Leffuet aff Kirckenis gods oc rente/Fortæret de arme Christnis Blod oc Sued/oc i fødde icke mine Faar/i Predickede icke Euangelium/ja i haffue intet giort eller ladet eder bruge til/ der kunde vere til Kirckenis forbedring oc opbøggelse/oc forfremmet de Christnis salighed/Der faar vil ieg forstyude eder aff mit Rige / som lade vnøttige Tienere.

Met huad Straff truer Christus de Onde Hyørder?

Saa siger den Prophet Ezechiel i det xxxiiij. Capit. Ve de Hyørder/som føde sig sielff/Skulle icke Hyørderne føde Hiorden? J æde det Fede/ oc Klede eder met Vlden/men mine Faar føde i icke/J tage icke vare paa de Skrøbelige/i Hielbrede icke de Siuge/i forbinde icke de Saargiorde/i hinte icke til bage det som far vild / men i Regiære strengelig oc haardelig offuer dem.

Huor met truer Gud de fortredelige oc moduillige Faar?

Saa siger hand formedelst Zachariam i det xj. Capit. Jeg vil icke Vocte eder lenger/huad som Døer det Dø/ huad som forsmecter det Forsmecte/oc de offuerbleffne skulle æde huer sin nestis Kiød.

Huorledis skal det gaa de Faar / som icke ville haffue Christum til en Hyørde?

Huo som icke vil haffue Christum til Hyørde / hand skal lade idel Vlffue oc Sielemordere regiære offuer sig/Huo som forskynder Christum den ypperste Hyørde/ hand skal visselig komme i den ypperste Vlffuis/Dieffuelsens hender. Christus bleff fordi Menniske/ Døde/Opstod/Opfoer til Himmels/ oc sider i it Vdødeligt væsen/hand vil vere vor Konge oc Hyørde/ føde oc regiære oss met sit hellige Ord/huilcket der er den rette Spier i hans Rige/der hand fordriffuer alle sine Fiender met/ Huo som forkynder Ordet rettelig/hand er Christi vnderhyørde Der imod/er den en Vlff oc Røffuere/som det icke predicker.

Er det oc da en salig Stat/at vere en Hyorde eller Predickere?

Den Hellige Paulus siger/ j. Tim. iij. Der som nogen begiærer en Biscoppis embede/hand begiærer en Kaastelig gierning / Dog er der ingen suarere / ingen omhøggeligere Stat paa Jorden/en Kircketienste oc Sielesorge/Augustinus siger/ At det i hās Tid/tusinde Aar siden/var suart oc farligt/at haffue Sielsorge/ der det end var en Gyldene tid / met Euangeliij Lerdom oc Christendommen/Huad monne hand nu vel skulle sige/om hand Leffde i denne foruende/farlige forderffuede tid? Lige klager ocsaa Gregorius i en Homelie/offuer Christi ord/ Messis multa, operarij pauci, See / siger hand / Verden en fuld aff Prester/men der ere faa som ere tro Arbeydere i Herrens Vingaard/It Preste naffn tage de sig vel til/men Embedet ville

de icke brugte etc. Lader oss bede Høstens HErre/ at hand vil sende Arbeydere i sin Høst/ som kunde Predicke oss hans Ord/ formedelst huilcket vi haffue Søndernis forladelse/ oc det euige Liff/ Amen.

Den Tredie Søndag effter Paaske/ Epistel i. Petri. ij.

KIere Brødre/ Jeg formaner eder som Fremmede oc Vdlendinge/ at i holde eder fra Kiødelig begæring/ som stride imod Sielen/ oc haffuer en god omgiëgelse/ iblant Hedningene/ paa det/ at de som tale ilde paa eder/ lige som Misdedere/ kunde see eders gode Gierninger/ oc prijse Gud naar det kommer nu til dagen.

Verer all Menniskelig skick vnderdanige/ for HErrens skyld/ vere sig Kongen/ som den Ypffuerste/ eller Høffuitzmend/ som de der vdsendis aff hannem/ til Heffn offuer Misdedere/ oc de Fromme til Loff. Thi det er Guds villie/ at i skulle met Velgierninger tilstoppe daarlige Menniskis vanuittighed/ som de der ere fri/ oc icke som i haffde friheden til Ondskabs skyul/ men som Guds tienere.

Giører huer mand ære/ elsker Brøderne/ frøcter Gud/ erer Kongen.

J Tienere/ verer HErrerne vnderdanige met all frøct/ icke alleniste de gode oc Fromme/ men ocsaa de vnderlige. Thi det er Naade/ der som nogen fordrager ont/ oc lider vret/ for sin Samuittigheds skyld til Gud. Thi huad er det for en roess/ der som i lide hug for eders misgierningers skyld? Mẽ naar som i lide oc taale for velgierningers skyld/ et er naade hoss Gud.

Huad

Huad lærer S. Peder i denne Epistel?

Tre ting. Først/Adams dræbelse. Der nest/En god omgiengelse. Det tredie. Lydighed. Oc at tale klarliger der om/da giør hand tre deylige formanelser. Først formaner hand alle Christne/at de skulle holde sig fra Kiødelig begiæring/oc haffue en god omgiengelse iblant Hedninge. Der nest/at de skulle vere all Menniskelig skick/ mact oc Øffrighed vnderdanig oc lydige. Det tredie/formaner hand Tienere/at de skulle vere deris HErrer lydige.

Hulcken er den Førsts formanelse?

Saa siger hand / kiere Brødre / Jeg formaner eder som Fremmede oc Vdlendinge / holder eder fra Kiødelig løst / som strider imod Sielen/Som hand vilde sige/J ere nu formedelst Troen bygget paa den rette Klippe Christum/oc haffue fuldkommen retferdighed i hannem/ saa var vel det nu det beste/at i ekon Døde oc var hoss Christo. Men effterdi Gud lader eder Leffue her paa Jorden/oc end nu besuaris met Kiød oc Blod/oc kunde icke vere vden Søndelig løst oc begiæring/da skulle i stride der imod. Før icke tencke/ at det vil vdrettis met Søuffn oc ladhed/met skiempt oc løssactighed/i skulle met mact imodstaa Dieffuelen. Thi hand Souffuer icke/men gaar omkring/ som en brøllende Løffue oc søger/den hand kand opsluge. Jo mere brennende eders Tro er/Jo støre er Dieffuelsens frestelser. Før i komme til troen/loed hand eder haffue god fred/men strax i begønde at bliffue Christne/da komme der Hundrede onde tancker/ ia Tusinde flere frestelser/end tilforn.

Er der da ingen fred i denne Verden?

Menniskens Leffnet er icke andet her paa Jorden/end it Rytteri/som Job siger/oc en daglig strid oc skiørmysse/Ja en ret Strids læger. Heerskarens Gud ligger stedes i Marcken/imod Dieffuelen oc Helffuedis Porte/der gaar stedes Euangelij Trõmeter/Basuner oc Heertrõmer/met predicken oc formanelse til strid/Vocte her/vocte der/sla her/stick der etc. Oc denne kamp oc Strid begøndis effter Daaben/oc varer indtil Graffuen.

Huor faar skulle vi holde oss fra Legemlig løst oc begiæring?

For Tuende sager skyld.

Huilcken er den Første sag?

Efferdi vi ere Geste/ Fremmede oc Vdlendinge i denne Verden/oc Borgere op i Himmelen/oc ere indplantede i Christo vor Frelsere/da skulle vi icke anderleds bruge denne Verdsens gods/end allenniste til Guds ære / vor Neste til hielp oc trøst/oc til vor egen nødtørfft/Vi skulle giøre som en Pillegrim oc veyfarende Mand/ der kommer om Afftenen i it Gestehussz/hād bruger til sin nødtørfft Mad oc Øll/Herberge oc Sēg/om morgenen aarle bereder hand sig igien/oc reyser der fra/Lige saa skulle oc vi giøre/vi haffue her ingen bliffuende sted/men vi søge det tilkommende / Heb. xiij. Saa vil nu S. Peder saa meget sige/J mine kiere Christne/effterdi i ere i saadant it Gestehus/i huilcket Dieffuelen er Hoffbonde/som er en Løgnere oc Mordere/tencker huer Time oc Oyeblick at forderffue eder/ Legemlig met Suerd/ Jld/ Vand/ Forgifftelse/Aandelig met Falsk Lerdom oc Vildfarelse/Da lader eders Øyen op/seer eder faar/at hād icke vforuarendis offuerfalder oc vndertrøcker eder. Thi hand er en Doctor oc Mestere i denne Kunst/hand lader icke aff/men forsøger alle hande/at hand kand føre eder i fald.

Huilcken er den Anden sag?

Efferdi de Christne haffue it Ont naffn i Verden / da skulle vi ocsaa Leffue vduortis/at vi giffue alle Mennniske gode Exempel/Som Christus lærer Matth. v. Lader eders Liuff saa skinne faar Menniskē/at de see eders gode Gierninger/oc prise eders Fader i Hiñelen/at Hedninge oc Vantro kunde sige oc bekiende. De ere retsindige fromme Folck/de giøre ingen Vret eller skade. Lige som den Høffuitzmand Plinius Secundus/Screff til Keyser Traiano/der hand vilde lade den Tredie Forfølgelse gaa/offuer de Christne/At hand fant intet Ont hoss de Christne/ men all fromhed/Vskyldighed/ oc lydighed/oc at mand kunde intet Laste paa dem/vden at de komme huer Morgen aarle tilsammen/oc Siunge deris Gud Christo Psalmer oc Loffsange etc. Der aff opuectis Keyseren/oc loed vdgaa it Bud oc befaling/at mand skulle der effter lade de Christne vere met Fred/oc ingen Vrolighed giøre dem.

Huilcke

Huilcke Ord høre til den anden formaning?

Verer all Menniſkelig Skick vnderdanige for HErrens ſkyld/ vere ſig Kongen/ſom den Offuerſte/ eller Høffuizmend/ ſom de der ere vdſende aff hannem/til Heffn offuer Miſdedere/ oc de fromme til loff.

Huad giør S. Petrus met diſſe Ord?

Hand formaner alle Chriſtne/ at de ſkulle vere Verdſlig Offrighed lydig oc vnderdanige/oc holde huad de giøre/ byude/befale oc ſkicke/ſom icke er imod Gud. Oc det ſkulle de giøre for Guds ſkyld/huis Børn de ere/ hand vil det ſaa haffue/at mand ſkal vere Offrighed lydig/oc hielpe at forfremme vdnornortis almindelrg fred. Thi effterdialle Meñiſke icke Troer oc ere fromme/men den ſtørſte hob er Vantro/ Ond oc fortredelig/da haffuer Gud ſkicket det ſaa/at Offrighed ſkal føre Suerdet/de Onde til ſtraff/oc de fromme til beſkiermelſe/at det ene Menniſke/ ſkal icke forderffue oc opſluge det andet. Oc alligeuel vi end ere formedelſt Chriſtum/befriede fra alle Meñiſkelig Louer/ ſom beſuare Samuittigheden / ſaa ſkulle vi dog / vere Offrigheds Louer oc ſkickelſer lydige/icke aff Tuang/men veluillige/ ſaa fremt ſom de icke ere imod Gud/oc det ſkal ſkee Gud til behageligbed / oc vor Neſte til tienſte / lige ſom Chriſtus gaff Skatpendingen Matthei xvij. Der ſom hand dog var frij/oc en HErre offuer alle/at vi ſkulle icke miſbruge den Chriſtelige frihed/men handle ſom Guds Tienere oc Suenne.

Huad ſkulle vi giøre/om Offrighed byuder oſſ at Tro eller giøre/det ſom er imod Guds Lou oc Bud?

Spør Paffuen/ Biſpen / Keyſeren / Kongen / Borgemeſter eller Fogeden etc. Dig at/huad din Tro er/da eſt du ſkyldig at ſige oc bekiende det. Thi ſaa ſiger Paulus Rom. x. Troer mand aff Hiertet/da bliffuer mand retferdig/ oc bekiender mand met Munden/da bliffuer mand ſalig. Men fare de frem/oc ville byude dig/at Tro ſaa oc ſaa/at holde denne oc den Lou/da eſt du plictig til at ſige/Kiere HErrer/Tage i vare paa eders Kald oc Regimente/ ſom Gud haffuer befalit eder / oc lader Gud ocſaa handle oc Raade i ſit Regimente/ J haffue icke mact at falde ind i Guds Rige/J kunde icke lide/ at mand falder ind i

 eders

eders skick oc Regimente / oc naar som nogen vandrer at Veyen vden leyde / da Hugge i oc slaer / Meene i da / at Gud skal lide / at i ville støde hannem aff Stolen oc sette eder i hans sted / Tage i vare paa eders Regimente / oc Menniskelig skick / som S. Petrus kalder det her / oc lader Guds Øffrighed oc skick vere met Fred / i giøre hans Regimente oc skick intet bedre / end hand giorde det sielff.

Hulcken er den Tredie formanelse?

J Tienere / verer eders HErrer vnderdanige met all frøct / icke aleniste de Gode oc sactmodige / men ocsaa de vanartige. Her formaner S. Petrus Tyende / Pigger oc Drenge / at de skulle vere deris Hoffbonder oc Hustruer / vnderdanig oc lydige / huad heller de ere Fromme eller onde / Gode eller vanartige. Oc S. Petrus taler her rettelig om de Suenne / som var Liffegne / huilcke mand Kiøbte lige som Fæ / oc bleffue ilde met farne oc slagene aff deris HErrer / Der giordis det behoff / at Apostlene skulde trøste saadanne Suenne / at de kunde Tiene / lide oc fordrage de vanartige HErrer / naar som mand oc giorde dem vret / Oc S. Petrus vil saa meget sige. Huo som er en Christen / hand skal bære Kaarssit / oc io mere vret hand lider / io bedre gaar det til met hannem. Thi huad var det for en roess / der som nogen bleffue slagen / oc haffde det vel fortient / Der som i lide for velgierningers skyld / det er naade hoss Gud / siger Petrus.

Skulle da Suenne stedes ligge / vnder de vnderlige oc vanartige Herrers føder / der ingen kand giore til racke?

Der til suarer S. Petrus / oc siger / Kiere Suenne ville i vere Christen / oc Gud behagelige / da skulle i icke ansee / huor vskickelig oc vnderlige eders HErrer ere / men see oc høre / huad Gud byuder eder / oc tencke saa / Nu vel / din Hoffbonde oc Hustru maa vere huordanne de ville / Gode eller onde / Venlige eller vanartige / saa vil ieg gierne Tiene dem aff hiertet / oc det vil ieg giøre Gud til ære / effterdi hand vil det saa haffue / oc Christus er for min skyld sielff bleffuen en Suend / Jeg veed at huad som min Hoffbonde oc Hustru befale mig / det haffuer Gud sielff baadet mig / oc det er icke it Menniskis / men Guds bud. Der faar siger S. Paulus til de Coloss. i det iiij. Capit. J Suenne verer

lydige i alle ting/fordi at i tiene vor HErre Christo/Huor kunde Suenne oc Pigger haffue en støre trøst/end at S. Paulus siger/ De tiene HErren sielff? Lader alle Aandelige Aarden / som ere/Muncke/Nunner/Cañicker gaa/frem oc føre saadant Vidnisbyrd aff Scrifften til det som de giøre/som er/at de met deris sang oc lesning/ neyen oc bucken/ røgelse oc vielse etc. Tiene Christo/det skulle de kunde giøre/ naar Dieffuelen far op til Himmels/Christus staar stedes oc siger. De tiene mig forgeffuis/effterdi de lære saadan Lerdom/som icke er andet end Menniskens bud. Naar en fattig Bonde/Dreng som haffuer en ret tro/fylder Mog paa en Vogen/Oc en fattig tienste Pige / toer Fad oc feyer Husit/da ere de vissere faar Gud/ paa deris gierning/end alle Carthuser/ met alle deris store/skinnende/kaastelige Kloster gierninger/Gud giffue at de vilde omuende sig/ AMEN.

Den Tredie Søndag effter Paaske/

Euangelium. Joh xvj.

Jesus sagde til sine Disciple/Om en liden stund / skulle i icke see mig / oc atter om en liden stund / skulle i see mig/thi ieg gaar til Faderen. Da sagde nogle aff hans Disciple til huer andre / Huad er det at hand siger til oss? Om en liden stund/da skulle i icke see mig/ oc atter om en liden stund/skulle i see mig/ oc at ieg gaar til Faderen? Da sagde de/Huad er det / at hand siger/Om

en liden stund: Vi vide icke huad hand taler. Da merckede JEsus at de vilde spørge hannem at/ oc hand sagde til dem/ Der om spørge i ibland huer andre/ at ieg sagde/ Om en liden stund skulle i icke see mig/ oc atter om en liden stund skulle i see mig/ Sandelig/ Sandelig/ ieg siger eder/ J skulle Græde oc hyle/ men Verden skal glæde sig/ oc i skulle vere bedrøffuede/ dog skal eders Bedrøffuelse omomuendis til glæde.

En Quinde/ naar hun føder/ da haffuer hun Bedrøffuelse/ thi hindis Time er kommen/ Men naar hun haffuer fød Barnet/ da tencker hun icke mere paa den Nød/ for den glæde skyld/ at Mennisket er fød til Verden. Oc i haffue nu ocsaa Bedrøffuelse/ men ieg vil see eder igien/ oc eders Hierte skal glæde sig/ oc der skal ingen tage eders Glæde fra eder/ oc paa den Dag skulle i icke spørge mig om noget.

Huad giør Christus i dette Euangelio:

Hand Predicker om Trehande Kaarss. Om sit eget Kaarss/ om Apostlernis Kaarss/ oc om alle Christnis Kaarss. Oc alligeuel hȧd siger/ at alle disse Kaarss skulle vare en stacket stund/ saa skulle de dog paa det neste synnis huer part/ at skulle vare euingelige.

Huor saa:

Christus rober paa Kaarsset/ Min Gud/ min Gud/ huor faar forlodst du mig/ Oc Disciplene sagde/ vi haabedis/ at hand skulde veret den Christus/ som skulde forløst Jsrael/ lige som de vilde sige/ Vor forhaabelse er vde/ det er alt giort/ Saa haffue ocsaa de Christne aff begøndelsent veret plage aff Jøder/ Hedninge/ Tørcker/ Tiranner/ oc plagis end nu daglig/ Men Christus trøster dem her allesammen rigelig/ som ere vnder Kaarsset/ som vi faa at høre.

Huad giffuer Christus til kiende met disse ord/Om en liden stund da skulle i icke see mig?

Lige som hand offte haffde giort tilforn/saa giffuer hand ocsaa her sit Kaarss/ Pijne/ Død oc Opstandelse tilkiende/oc det giør hand icke vden sag/Thi vort Kiød oc Blod er skrøbeligt/saa ere oc saadanne Artickle suare at Tro/oc kunde icke begribis lettelige/ Der faar giør Christus som en Skolemestere/ hand bliffuer hart ved/lader icke aff/at forkønde sine Disciple offte den Artickel/at hand jo skal i alle maade/vdrette oc fuldkomme sit Embede.

Forstod oc da Disciplene disse Christi Ord?

Ney/thi de sagde til huer andre/Huad er det/at hand siger til oss/Om en liden stund skulle i icke see mig/oc atter om en liden stund/da skulle i see mig/thi ieg gaar til Faderen/vi vide icke huad hand taler. Der bekiende de sielff/at de icke forstaar huad hād siger/alligeuel hand offte tilforn/haffde giffuet dem sin Pijne/ Død oc Opstandelse tilkiende.

Ere da ocsaa vi saa vforstandige

Lige som Apostlene icke forstod/Euangelij hiemmelighed vden den hellig Aands oplyusning/Saa kunde icke vi heller formedelst vor egen krafft oc fri villie/komme til Guds vedskab/ til retferdighed oc salighed. Thi Kiød oc Blod kand aldelis intet/skicke eller forstaa sig i Troens oc vor retferdigheds sager/ naar den hellig Aand icke giffuis formedelst Ordet/oc Arbeyder i hiertet/Thi det skal fuldkommis som staar Screffuet Johan. vj. De skulle alle bliffue lærde aff Gud.

Vnderuijser oc Christus/ sine vforstandige Disciple?

Der hand fornam/at de vilde spørge hannem at/vnderuijste hand dem venlig / oc gaff dem til kiende/huorledis de skulde forstaa hans Ord/ oc sagde/Der om giøre i Spørssmaal til huer andre/at ieg sagde / Om en liden stund skulde i icke see mig/ oc atter om en liden stund skulle i see mig/ thi ieg gaar til Faderen/Sandelig/Sandelig/ieg siger eder/ J skulle Græde oc hyle/men Verden skal glæde sig/oc i skulle vere bedrøffuede/ dog skal eders bedrøffuelse omuendis til glæde.

Huad

Huad vil Christus met disse Ord?

Saa meget vil hand sige/ Henn om Tre eller Fire timer/ skal ieg tagis bort fra eders Øyen/ oc komme i Jødernis hender/ de skulle antuorde Hednings mig/ til at Kaarsfeste oc affliffue/ Oc effterdi ieg da skal effter Jone Exempel/ Begraffuis i Jorden/ skulle i icke see mig/ oc det skal dog icke fordi vere vde met mig/ Thi at om en ligen stund/ det er/ paa Tredie dag der effter/ vil ieg opstaa fra de Døde igien/ oc da skulle i see mig igien/ dog icke lange/ thi ieg gaar til Faderen/ der skal ieg begønde mit Rige/ berede eder Veyen/ oc oplade Himmelen.

Huad er da Christi Rige?

Icke andet/ end at Christus haffuer offueruundet Verden Sønden/ Døden/ Dieffuelen oc haffuer anammet all Mact oc velde/ i Himmelen oc paa Jorden/ Saa/ at hand skal nu her effter/ vere en veldig Konge offuer Sions Bierge/ oc størcke/ ledsage oc regiere/ sine Christne met den hellig Aand.

Huorledis skulde Christus gaa ind i dette Rige?

Formedelst sin Pijne oc Død/ som hand sielff siger/ Luce i det sidste. Oc Dauid siger Psal. cx. Hand skal Dricke aff Becken paa Veyen/ Der faar skal hand bære sit Hoffuet høyt. Oc S. Paulus siger Philip. ij. Christus bleff Faderen lydig indtil Døden/ ja indtil Kaarssens Død/ Der faar haffuer ocsaa Gud ophøyet hannem/ oc giffuet hannem it Naffn/ som er offuer alle Naffn.

Viste oc Disciplene at sige aff dette Rige?

De meente/ at Christi Rige skulde veret it Legemligt Rige/ oc denne meening bleffue de ved/ indtil den hellig Aand bleff dem giffuen/ huilcken der Lerde dem at kiende dette Rige/ oc huorledis mand skal komme der ind/ oc bliffue der vdi formedelst Kaarssit/ Pijne oc Døden.

Huorledis skulle vi komme ind/ i dette Christi Rige?

Vi skulle kiende Christum for vor Frelsere/ Konge oc ypperste Prest/ oc Tro/ at vi formedelst hans Blod/ ere forligte met Gud Fader/ oc der nest tage vort Kaarss/ oc effterfølge hannem/ Thi den hellige Paulus siger/ At der som vi lide met hannem/ da skulle vi ocsaa Regnere oc regere met hannem.

Huad

Huad ſiger Chriſtus om Diſciplernis Kaarſſ?

Hand ſiger/Sandelig/Sandelig/ieg ſiger eder/J ſkulle Græde oc hyle/men Verden ſkal glæde ſig/oc i ſkulle vere Bedrøffuede/dog ſkal eders Bedrøffuelſe omuendis til glæde.

Huad vil Chriſtus met diſſe Ord?

Saa meget vil hand ſige/J denne Nat ſkal ieg tagis fra eder/Kaarſſfeſtis oc Begraffuis/oc i ſkulle kome i Nød oc ſorge/ i ſkulle Græde oc hyle/oc der ſkal aldelis ingen Trøſte eller huſuale eder/Men Verden ſkal glæde ſig/oc i eders ſtørſte Sorge oc Bedrøffuelſe/ ſkal hun Quæde oc Dantze oc vere Løſtig oc letſindig/ ja hun ſkal end der til met/ Forhaane oc Beſpotte eder.

Trøſter oc Chriſtus dem i ſaadan Bedrøffuelſe?

Ja/Hand ſiger/Eders Bedrøffuelſe ſkal omuendis til glæde/ Verden ſkal vel tencke/ at naar hun kand Affliffue mig/oc lucke mine Øyen til/ da ſkal det aldelis vere vde giort met mig/Men ſørger icke/Jeg vil Opſtaa Tredie Dag fra de Døde igien/oc trøſte eder/at i ſkulle vere letſindige oc vel til Freds i all eders angiſt oc nød/Oc alligeuel i end ſkulle bære Kaarſſet/oc for min ſkyld lide angiſt oc nød/ſaa ſkal dog ſaadan eders pijne oc modgang vere timelig/men der ſkal følge euig glæde effter.

Huad ſiger Chriſtus om de Chriſtnis Kaarſſ?

Vi ſkulle ocſaa forſøge huad det er/ Om en liden ſtund ſkulle i icke ſee mig/ Thi naar tiden nu kommer/ at vi ſkulle ſtride met Dieffuelen/Døden oc Sønden/da ſkal oſſ vel ocſaa ſynnis/at Chriſtus haffuer ſkyult ſig/ oc vil lade oſſ Plagis oc forderffuis i Dødſens oc Helffuedis angiſt/ der ſkulle da diſſe Chriſti Ord fuldkommis i oſſ/Om en liden ſtund da ſkulle i icke ſee mig/da ſkal Chriſtus ſynnis at vere Død oc Begraffuen/oc vi ſkulle icke ſee andet faar vore Øyen end frøct/forferdelſe/ angiſt oc nød/ja den rette ſtrid ſkal da gaa paa/i huilcken det ſkal gielde/ enten om den euige Død/ eller en løſtig Seyer.

Huad ſkal mand da giøre i ſaadan angiſt/ ſkal mand fortuile oc falde i miſſ haab?

Det ſkal vere langt fra/Eſt du bleffuen beſtandig/i den Førſte part aff diſſe Ord/ſom er/Om en liden ſtund ſkulle i icke ſee mig/da ſkalt du holde ſtille/oc foruinte ocſaa den Anden part aff diſſe Ord/ſom er/Oc atter om en liden ſtund ſkulle i ſee

mig/thi ieg gaar til Faderen/ Oc du skalt saa tencke. Nu vel/er end Christus Død hoss mig oc Begraffuen/oc ieg synnis at vere forglemt aff hannem/da skal hand vel Opstaa igien fra de Døde/Haffuer hand end skiult sig til en tid/ da skal hand vel lade sig til synne igien/oc vere min beskiermere. Der faar skalt du legge disse Ord paa hierte/oc icke lade det vere dig en ringe trøst/at Scrifften siger/Paa den Tredie dag skal hand Opstaa fra de Døde igien/Oc Johan. xj. Jeg er Opstandelsen oc Liffuet/Der faar skalt du tie stille/lide oc omdrage oc vere taalmodig/ Lad Storm oc Væir ekon blæse oc gaa offuer/du skalt visselig see/at der skal komme it deyligt Soelskinn effter/ Der kommer io altid stille Luen effter Storm/klare Dage effter de mørcke/oc lige som det er icke altid Sommer/saa er det icke heller altid Vinter/Det vil icke andet vere/end at vi skulle bliffue Guds Søns Christi billede lig/Rom. viij.

Haffue vi oc da noget trøst/vnder saadant Kaarss?

Christus setter en smuck Lignelse om en singelig Quinde oc siger/En Quinde/naar hun føder/da haffuer hun Bedrøffuelse/ thi hindis Time er kommen/Men naar hun haffuer født Barnet/da tencker hun icke mere paa den Nød/for den glæde skyld/at Mennisket er født til Verden. Oc i haffue nu ocsaa Bedrøffuelse/men ieg vil see eder igien etc.

Huad vil Christus met disse Ord:

Saa meget vil hand sige/Naar en Quinde skal føde sit Foster til Verden/oc hindis Time er kommen/da gaar hindis Pijne paa/oc ingen kand sige/om hun skal vndgaa met Liffuet eller slugne som it Liuss/Men det er paa it Øyeblick at giøre/ at Barnet kommer til Verden/ der er da strax all angist oc Nød forglemt/ fordi at hun seer Barnet vere født. Lige skal ocsaa denne omskifftelse/haffue sin gang i Christendommen/ at Sorge oc Bedrøffuelse skal icke vare euindelig/men somnentdis til glæde. Nu skal det vere mørck Nat/strax skal det vere liuss Dag igien/ Nu skalt det regne/sne/eder skal vere torden oc Lynnet / oc en liden Stund der effter / skal Solen bliffue klar. Oc giffue skinn fra sig igien/Oc in Suma Dieffuelen/Verden oc

den oc Tiranner/skulle aldrig haffue saa ont i sinde eller vere saa grumme/at deris Grumhed skal jo paa det sidste haffue ende. Christus er jo en Konge offuer alle Konger/en HERRE offuer alle HERRER/ huilcken Faderen haffuer giffuet mact/ i Himmelen oc paa Jorden/ Christus er den HERRE Zebaoth/ en HERRE offuer Himmelske Heerskarer/ Hand haffuer alle ting i sin Haand/ Hand er den/ der alle ting ere lydige / Væir oc Vand. Lader fordi (kiere Christne) Dieffuelen/Verden oc alle Tiranner/buldre oc bruse/Væiret storme oc suinge hid oc did/ Bølgerne sla fram oc til bage oc løffte sig op/saa kunde de dog icke komme lenger/end Gud vil tilstede dem/Er oc tiden kommen/da skee Guds villie/Det skal dog en gang vere/oc vi Leffue aldrig saa lenge/at Døden sider jo ved enden/ Thi det er saa skicket met alle Menniske/ at de skulle en gang Dø/ Hebre. ix. Men vi haffue den trøst/at heller vi Leffue eller Dø/da høre vi HERREN til/Rom. xiiij.

Huor faar legger da Christus saa snart it Kaarss/paa sine Christne oc lader Dieffuelen saa plage oc freste dem?

Gud skabte Mennisken til euig glæde oc Salighed/ Men der hand var Helffuedis Hugorm/ det er/ Dieffuelen lydig/ da bleff hand Dømt til euig Bedrøffuelse oc fordømmelse/Oc effterdi Mennisken icke Søndede/aff fortredelighed oc moduillighed/som Satan met sine Tilhengere giorde/men bleff Forrasket oc forført aff Dieffuelen/oc besuegen met hans snedighed/da foruende Gud saadan euig Bedrøffuelse oc ælendighed/til it timelit Kaarss/ formedelst Christi piinis oc Døds fortienste. Saa skulle nu alle Guds Børn/ ia alle Christne paa Jorden/bære Kaarsset timelig oc græde/Men effter dette Liff glæde sig euindelig. Der imod skal Dieffuelen/ oc alle vgudelige forstockede Menniske/ glæde sig her i Verden timelig / forfølge oc plage Guds Børn/oc giøre dem alt Ont/Men de skulle i den tilkommende Verden græde oc sørge til euig tid/Lige som Christus siger Luce vi. Ve eder som nu Leer thi skulle hyle oc græde/Men salig ere de Bedrøffuede/thi de skulle trøstis Matth. v. Oc alligeuel de Christne end skulle græde/saa skulle de dog icke vere vden trøst oc glæde/ her paa Jorden.

Huad er

Huad er det for en Trøst oc glæde?

Christus siger/ J haffue nu Bedrøffuelse/ men ieg vil see eder igien/ oc eders Hierte skal glæde sig/ oc der skal ingen tage eders glæde fra eder. Met disse Ord forstaar Christus Hiertens induortis glæde/ oc Samuittigheds ens Fred/ som er/ at de Christne vide oc Troer/ at Gud vil for Christi skyld vere dem Naadig oc Barmhiertig / forlade dem alle deris Sønder/ oc beuare dem vnder Kaarsset/ oc endelig Ledsage dem ind/ i det euige Liff/ AMEN.

Den Fierde Søndag effter Paaske/ Epistel Jacobi j.

KJere Brødre/ Huer god Gaffue/ oc huer fuldkommen Gaffue/ kommer her offuen ned/ aff Liussens Fader/ hoss huilcken der er ingen omskifftelse/ eller omuendelse met Liuss oc Mørcken. Hand fødde oss effter sin villie/ formedelst Sandheds Ord/ at vi skulde vere den første Grøde aff hans Creature. Der faar kiere Brødre/ skal huert Menniske vere snart til at Høre / oc langsam til at tale/ oc langsam til Vrede. Thi Menniskens Vrede giør icke det/ som ret er faar Gud.

Der faar afflegger all Vrenlighed oc all Ondskab / oc anammer Ordet met Sactmodighed/ som er plantet i eder/ huilcket det kand giøre eders Siele salige.

Huad giør S. Jacob i denne Epistel?

Hand Formaner alle Christne/ til retsindige Gode gierninger/ oc besønderlige Ordsens Tienere at de skulle vocte sig fra forfengelige ære/ Thi der er inge Laster/ som skendeligere forderffuer Predicke embedet/ end Hoffmod/ kommer da Gierighed der ocsaa til/ da er det saa meget argere.

Huorledis

Huorledis begonder hand denne Epistel?

Faar denne Text beuijste hand/ at Sønd oc Ondskab icke kommer aff Gud/ men aff vor Hiertis forderffuede Løst. Nu vil hand fremdelis giffue til kiende / at alle gode Gaffuer komme aff Gud/ oc siger. Farer icke vild kiere Brødre/ Alle gode gaffuer oc alle fuldkommene Gaffuer/ kom̃e her offuen ned/ fra Liussens Fader etc. Lige som hand vilde sige/ Der som Dieffuelen/ eller eders eget Kiød vilde freste eder/ eller opuecke til Hoffmod oc forfengelig ære/ da samtøcker icke i saadan frestelse/ giffuer hinde oc icke rum eller sted/ Der skal ingen Hoffmode sig aff sin Naade oc gaffue/ som hannem ere giffuen aff Gud/ men ydmyge oc fornedre sig vnder andre/ lige som vor HErre Christus ocsaa giorde/ oc vider/ at alle gode Gaffuer/ baade til Liff oc Siel/ giffuis aff Gud.

Huad holder S. Jacob off faar/ i denne Epistel?

Tre støcke/ Det Første/ at alt got kommer aff Gud/ baade Legemligt oc aandeligt/ ocsaa vor ny fødsel/ den hellige Daab/ i huilcken vi formedelst den Guddommelig sandhed/ vorde hans Børn.

Det Andet/ En maade oc skick / huorledis vi skulle høre Guds Ord/ oc predicke oc Lære det fra off igien.

Det Tredie / Huad fruct der skal komme oc flyde aff/ at mand hører Guds Ord.

Hand siger hand om det Første støcke?

Hand siger saa/ Alle gode gaffuer/ oc alle fuldkom̃ene Gaffuer komme her offuen ned/ fra Liussens Fader / hoff huilcken der er ingen omskifftelse eller foruendelse paa liuff oc Mørcken/ Som hand vilde sige / Alt det gode vi haffue oc formue/ baade i Aandelige oc Legemlige sager/ det haffue vi aff Gud. Oc denne Sprog er imod dem/ som i de sager/ der ere Retferdighed anrørendis/ tilscriffue vor Krafft oc formue noget. Fordi at naar som de end lenge Robe oc skrige/ at vi kunde fortiene dette oc det/ met vore Gierninger/ saa staar dog Scrifften imod dem/ oc siger/ At huad vi formue/ det kommer icke aff off/ men aff Gud. Der faar siger Paulus/ huad ieg er/ det er ieg formedelst Guds naade.

Hvilcke ere de legemlige gode ting oc gaffuer?

Fred / karskhed / størcke / deylighed / skarpsindighed / en klar syun / lydighed / Pending / gods / Rigdom / it got Regimente / timelig verlig / gode Venner / trofaste Nabo / en from Hustru / lydige Børn oc Tiunde / oc andet saadant.

Hvilcke ere de Aandelige gode ting oc gaffuer?

Fromhed / Venlighed / Tro / Kierlighed / Retferdighed / Naade / Sactmodighed / Guds Ord / Euangelium / Daaben / Christi Testamente / Thalmodighed vnder Kaarssit / oc anden saadan Aandens fruct. Disse ere alle Guds gaffuer / som skenckis oss aff naade / oc icke forhuerffuis formedelst noget Menniskis gierning eller fortienste. Ja huad got kunde vi fortiene? Vi ere aff naturen onde raadne Træ / oc bære forderffuen fruct. Matthei vij. Det som er ont / syndeligt oc fordømeligt i oss / det haffue vi aff oss sielff / Men det gode som er i oss / det er aff Gud: Som den Prophete Oseas siger / i det xiij. Capit. I mig alene staar din Salighed. Gud giør oss alle fromme / retferdige / hellige oc salige / icke vor fri vilie / icke vor fornufft oc gode tycke / icke vore gierninger oc fortienste / Ja vi ere icke duelige aff oss sielff til at tencke noget / som aff oss sielff men at vi ere noget duelige / det er aff Gud ij. Corinth. iij. Er der en god tancke / it got Ord / en god giernin i oss / da er det aff Gud / Hand er en Kilde til all godhed / oc vel viss doms Fader / den rette Gaffuegiffuere / saligheds HERRE. Oc lige som Gud er det høyste gode / saa kand hand oc intet andet giffue oc vddele / end idel gode ting.

Hui kalder hand Gud / liussens Fader?

Der er intet mørck hoss Gud / ingen omskifftelse / ingen forvendelse / men idel Liuss oc klarhed. Hand er oc icke vstadig / omskifftelig / letferdig / men vden omskifftelse. Vore dage formørckis offte met Skyer oc natten / Men hoss Gud er intet mørck eller mulm. Vor viss dom formørckis offte met vildfarelse / Men hoss Gud er enig sandhed. Der faar kaldis hand liussens Fader / liffsens kilde / oc it liggende fæ til all vissdom. Efferdi vi nu vide dette / da skulle vi giøre vor største flid der til / at vi kunde komme fra mørcket Løgn oc vildfarelse /

oc giøre oss delafftige i det Guddommelige liuss/ sandhed oc
vissdom / saa vorde vi / som fromme Børn / vor kiere Fader
lige.

Huor faar siger hand / at hand fødde oss effter sin vilie/formedelst sandheds ord/ at vi skulde vere hans Creaturis første grøde?

Hand vil der met giffue til kiende/at vor fødsel var ond/ vren/synd oc forbandelse/oc at Gud aff naade kallede oss til Børns vduelelse / oc anammede oss formedelst igienfødselen/ ved Daaben/som nyfødde Børn.

Huorledis gaar denne fødsel til?

Gud Fader lader vdsaa oc predicke iblant oss den Himmelske Sæd/det Guddommelige Ord/formedelst Christum sin elskelige Søn. Huo som nu fatter oc anammer denne Sæd met Øren oc it tro fast Hierte/ hand fødis it nyt Menniske formedelst det samme Ord/oc it Guds Barn/som S. Petrus siger j. Petri j. J ere fødde igien icke aff forgengelig/men aff vforgengelig Sæd/som er/aff Guds leffuende Ord/som bliffuer euindelige. Effter den mening oc maade taler oc her S. Jacob.

Huor faar fødde hand oss ny igien?

At vi skulde vere den første grøde aff hans Creature/det er/at vi skulde vere it helligt fraskild Folck/fra alle andre Folck/ Jøder/Tørckere/Hedninge oc falske Christne/aleniste vere vor HErris Christi Prester oc Konger/ia Guds Børn oc arffuinge/ Thi Scrifften kalder den første grøde/dem som var de beste Arffuinge/ oc HErrer offuer alle tind. Lige saa kalder S. Jacob alle døbte Christne/at de ere HErrer offuer Dieffuelen/Døden/ Synden oc Helffuede/ oc foruente den Himmelske arffdel.

Huad siger hand om det andet stycke?

Hand siger/kiere Brødre/huert Menniske skal vere snar til at høre/oc langsom til at tale/Som hand vilde sige. Effterdi i formedelst Guds Ord ere naadelige komne til Guds Børns vduelelse/Oc ordet fører Aanden oc liffuit met sig/ giør Guds Børn oc Arffuinge/da formaner ieg eder/at i ville holde eder skickelige effter den ny fødsel oc Guds Ord/flitelige høre oc icke forsømme eller foracte det hellige Euangelium.

Huor faar siger hand/Verer snare til at Høre / oc seene til at tale?

Vi skulle meget mere vere redebonen/til at høre Guds Ord/ end at tale.

Huorledis saa?

Alligenel den begiærer en god / Gierning / som begiærer Lære embedet j. Timoth. iij. Saa skal hand dog see ocsaa til/at hand er Forstandig oc skickelig til den rette Lerdom. Thi at lige saa herlig som Embedet er/naar det vdrettis rettelig / saa skadelig er det ocsaa/naar det befalis dem/som icke haffue Forstand i Scrifften. Der faar forbynder oc S. Paulus/at mand skal icke lettelig legge Handen paa en Nykommien/oc befale hannem Predicke embedet. Saa vil nu S. Jacob saa meget sige. J skulle icke strax/at i haffue hørt Fire eller Sex Predicken / trede op / oc vere Doctor Doctorum / straffe oc sette alting til rette / J skulle tilforn Studere vel vd / før end i Lære andre Folck/at i icke før bliffue Skolemestere end Peblinge/icke før Predicke/end i ere skickede oc kallede der til / Verer heller Tilhører/end Lærere. Det er minder fare at høre til/end lære. Tempus enim est loquendi, & tempus audiendi.

Huor faar siger hand / Verer langsam til Vrede?

Hand vil saa meget sige. Der som mand straffer eder/for eders vskickelige oc vforstandige Predickens skyld/da skulle i icke strax bliffue vrede der faar/men tage same straff til tacke/oc bedre eder. Thi Vrede giør intet got/Aff Vrede kommer Kiff/ Tuedract/Vsamdrectighed/Mord/ Mandslet oc all Vløcke.

Huad siger hand / om det Tredie stocke?

Hand siger. Der faar legger aff alle Vrenlighed/oc all Ondskab/oc anammer Ordet met sactmodighed/som er plantet i eder/huilcket der kand giøre eders Siele salige. Lige som hand vilde sige/Ville i/ at den Sæd aff det Guddommelige Ord skal tryffuis/Rodfestis oc bære fruct/oc icke formedelst Sønd/ Laster oc vdid/quælis oc vndertrøckis/da afflegger all Hiertens ondskab oc vrenlighed. Thi denne Sæd/vil haffue en god agger/it rent Hierte/it trofast moed oc sind/icke en tornefuld eller stenagger/J skulle tilforn oprøcke oc vdluge tidsel oc torn/afflegge det gamle Menniske/met all sin løst oc begiæring/J skulle

vere fri.

vere fri fra all Hofferdighed / Gierighed / Vkyskhed / Had oc Auind / Disligest fra all listighed / finantzeri oc bedregeri der vor neste kand besuigis met. I skulle giøre imod andre Folck / som i ville at de skulle giøre imod eder. Thi at huor som Menniskeu ere hoffmodige oc gierige oc søge deris egen fordeel til deris Nestis forderffuelse / der ere de icke end nu bequemme til / at anamme Guds naade. Thi Christus oc Belial / liuss oc mørcken kom̃e icke offuer it / ij. Corinth. vj.

Huad er nu Summa aff denne Epistel?

De Christne skulle intet tilscriffue sig sielff / huercken lidet eller meget / men giffue Gud ære alene. Oc effterdi de ere formedelst Daaben bleffuene Guds Børn / oc haffue vel Lært / Troens retferdighed / som gielder faar Gud / da skulle de oc Lære Gierningernis retferdighed / som gielder faar Mennisken. Der til tiener nu / at icke anam̃e Guds Ord i trette / Vrede / fortredelighed / men met sactmodige hierter. Bereder eders hierte / siger S. Jacob / til en god Agger / at det indplantede Ord kand vdspiris i eder / rodfestis oc bære fruct. Der som det skeer / da kand ordet giøre eders Siele retferdige oc salige. Thi Euangelium / siger S. Paulus Roma. vij. er Guds krafft / som salig giør alle dem der Troer paa. Oc Christus siger Johan. viij. Sandelig / Sandelig ieg siger eder / Der som nogen beuarer mit Ord / den skal icke see Døden euindelig. Oc Johan. v. Huo som hører mit Ord / oc troer den / som mig vdsende / hand haffuer det euige Liff / oc kommer icke til Dommen / hand er trengd igennem fra Døden / til det euige Liff / Amen.

Den Fierde Søndag effter Paaske /

Euangelium / Johan. xvj.

OG nu gaar ieg hen til den / der mig vdsende / oc ingen aff eder spør mig at / Huort gaar du hen? Men effterdi ieg talede saadant til eder / da er eders hierte

sorgefult. Men ieg siger eder Sandhed/Det er got/ at ieg gaar bort / Thi at gaar ieg icke bort/da kommer Trøsteren icke til eder / Men gaar ieg bort / da vil ieg sende hannem til eder. Oc naar hand kommer/ da skal hand straffe Verden/ for Synd/ oc for Retferdighed/ oc for Dom. For Synden/at de Troer icke paa mig. Oc for Retferdighed/ at ieg gaar til Faderen/ oc i see mig icke mere. For Dommen/at denne Verdsens Første er Dømt.

Jeg haffuer endnu meget at sige eder / men i kunde icke bære det nu/Men naarden Sandheds Aand kommer / den skal Ledsage eder i all Sandhed / Thi hand skal icke tale aff sig sielff/Men huad hand hører det skal hand tale / oc huad tilkommendis er / skal hand forkynde eder. Den same skal forklare mig/thi hand skal tage det aff mit oc forkynde eder. Alt huad Faderen haffuer/det er mit/der faar sagde ieg/Hand skal tage det aff mit/oc forkynde eder.

Huad lærer Christus i dette Euangelio?

Først giffuer hand dem til kiende/for huad Sag skyld hand vilde fare til Himmels/ som er/at hand vil sende dem den hellig Aand. Der nest / Huad den hellig Aand skal giøre/ naar hand kommer. Det Tredie/obenbarer hand sine Disciplers Skrøbelighed.

Huad er

Hvad er det Første Christus siger?

Nu siger hand/gaar ieg hen til den/der mig vdsende/oc ingen aff eder Spør mig at / Hvort gaar du hen? Men fordi at ieg talede dette til eder/da er eders Hierte sorgefult/Men ieg siger eder Sandhed/Det er eder got/at ieg gaar bort/ Thi at gaar ieg icke bort/ da kommer Trøsteren icke til eder/Men gaar ieg bort/da vil ieg sende hannem til eder.

Hvad vil Christus met disse Ord?

Saa meget vil hand sige. Propheterne haffue saa Propheteret/at Christus skulde lide/Dø oc Opstaa fra de Døde/oc begønde it nyt Rige/ i huilcket Mennisken skulle Leffue euindelig/Dette skal fuldkommis/oc Tiden er nu/at det skal skee/Oc ieg er den Persone/som det skal giøre/Thi at der som ieg Døer icke/oc Opstaar fra de Døde igien/da bliffuer der intet vdret/da bliffuer det end nu stedes i det gamle væsen / som det haffuer lenge veret/Jøder i deris Høgleri/Hedninge i deris Affguderi/alle Menniske vnder Sønden/oc der kand igien bliffue Salig/Men der som ieg gaar bort/Døer/oc Opstaar fra de Døde igien oc vdretter det / der min Fader haffuer besluttet i sit Guddommelige raad / at vdrette formedelst mig / Da skal den hellig Aand komme / hand skal oplynsse eders Hierter / giffue eder frimodighed oc dristighed/at i skulle vere min Embedsmend/Regnere met mig/oc sette den gandske Verden til rette/ nedlegge Jødedommet/forstøre Hedningerns Affguderi/ Lære oc vnderuijsse den gandske Verden/Oc eders Lerdom skal beholde offuerhand oc bliffue euindelig/ oc Helffuedis porte skulle icke nedlegge hannem.

Hvad er det/at Christus siger/Det er eder got/at ieg gaar bort?

All den stund/ Christus var Legemlig hoss sine Discipler/da søcte de icke andet hoss hannem/end it vduortis Rige i denne Verden/ oc komme icke lenger / De yndskede oc begærede/at de altid kunde see hannem neruerendis faar deris Øyen/ høre oc vere hoss hannem/Men det haffde icke veret Disciplene nøtteligt/Der faar var det got/at Christus gick til Faderen/ oc vdsende den hellig Aand.

Huad skal den hellig Aand giøre i Verden?

Saa siger Christus/ Naar den hellig Aand kommer/ da skal hand straffe Verden/ Icke hugge oc stinge met Suerd oc spyud/ icke giøre ny Ordinantzer oc Louer/ men lade Predicke Guds Ord oc Euangelium/ J Christi Rige skal icke vere noget Regierindis Embede/ men it straffembede/ Alle Menniske skulle formedelst Euangelium lade sig straffe/ saa fremt de ville haffue Guds øndist oc naade/ oc bliffue salige. Oc dette straffembede skal haffue sin fri fremgang/ oc icke forhindris aff nogen. Oc de som sette sig der op imod/ skulle støde sig der paa/ oc paa det sidste bliffue aldelis Odelagde/ som mange Tusinde Exempel giffue til kiende.

Huad skal da den hellig Aand straffe?

Christus opregner tre støcke / oc siger / Naar den hellig Aand kommer/ da skal hand straffe Verden for Sønd/ oc for retferdighed/ oc for Dom.

Huor faar for Sønd?

Fordi/ siger Christus/ at de Troer icke paa mig.

Huorledis skulle vi det forstaa?

Verden kalder Hofferdighed/ Gierighed/ Vkyskhed/ Had/ Affuind/ Styld/ Roff/ Mord/ Hoer oc anden saadan Laster/ Sønd/ Hun straffer ocsaa saadā vanart oc vdyd for sønd/ Men saadan sønd taler Christus icke her om/ thi den hellig Aands straff giøris icke behoff til saadan Sønd/ Verdslig Offrighed er der til beskicket aff Gud/ at de skulle vdrette saadan straff/ Rom. xiij. Men denne er den rette mening/ at den hellig Aand skal straffe alle Menniske/ baade Jøder oc Hedninge/ oc affsige dette Dom offuer dem/ at de ere vnder Guds vrede oc skulle til euig tid bliffue Fordømt/ oc at de staa huercken til at raade eller hielpe/ vden de Troer paa Jesum Christum. Thi vor gierninger/ ord/ hellighed/ leffnet oc væsen/ maa vere det beste det vere kand/ saa falder det dog som it foruesit Blomster/ naar den hellig Aand blæsser paa/ Esaie xl. Den hellig Aand haffuer meget skarpere Øyen/ at see oc straffe Sønden met/ end vi Menniske / Hand gribber ind i Hiertet/ der som Oprindelsen oc Kielden er/ huor aff alle Hoffuetsønder flyde/ som er Vantro/

oc hindis Fruct / Vlydighed / Affguderi / Falsk Gudstienste/ Guds foractelse/ den Guddommelige sandheds modstand oc igiensigelse/ Guds bespottelse/ Retteri oc Løgen.

Er da vantro en rod oc Oprindelse til alle Sønder?

Ja visselig/ Vantro er en rod oc veldekielde/der alle Sønder voxe op oc flyde aff/ja vantro er en rod til den oprindelige Sønd/der vi allesammen Arffuede aff Adam oc Eua/oc var hun icke/da var der huercken hoer eller Mord/skyørleffnet eller Tyffueri. Nu seer Verden aleniste til de vduortis groffue Sønder/forunder sig/oc klager der offuer Mennisken ere saa vanartige oc onde/Men hun veed icke huor aff det kommer/oc huorledis det gaar til/Hun seer Floden vel flyde/oc Træet bære blomster/Men huor vandaren bryder op i det kieldespring/der Floden kommer aff/oc huor roden aff Træet ligger/det veed hun icke/saa far hun da til/oc vil hielpe sagen met Louer/oc met Forbud forhindre Sønden/men det bliffuer icke til/Hun kand icke forhindre de vduortis groffue Sønder oc laster/huorledis skulde hun da forhindre de induortis Sønder i hiertet/ Oc naar som hund end lenge forhindrer oc forbyuder/saa er det dog forgeffuis arbeyde/oc lidet til sagens forbedring. Veldekielden skal tørris oc roden skal oprøckishuor som det icke skeer/ da flyde der becke aff kielden/oc Jordstillinge aff roden igien. Dette Saar skal hielbredis op aff den inderste grund/ellers skal mand vel lappe oc læge der paa/ met ploster oc smørelse/oc det skal dog altid bliffue vlægt.

Sig mig nu klarlig met faa Ord / Huor faar straffer den hellig Aand Verden/ for Vantro skyld?

Fordi at Verden er end nu saa stockblind/oc vil icke kiende Jesum aff Nazareth/Marie Søn/for den rette Christus oc Messias / for den eniste Meglere oc Frelsere / Men/ huert Menniske giør sig sielff en egen Frelsere/Jøder Mosen/Tørcker Mahometh/ Hedninge deris Affguder/ Falske Christne deris egen gierninger oc paafund/De Rige Mammon/De Vijse deris kiødelige vijsdom/ Det Mectige deris mact/Rettere deris gode tøcke/Disse allesammen straffer den hellig Aand/lige som hand vilde sige/ Icke saa i forblindede Menniske/icke saa/disse

 edérs na-

eders anslag oc paafund / ere icke den rette Vey til Salighed / Ville i vorde fromme oc Retferdige / da skulle i Tro paa Jesum Christum / Guds Søn / som for eders skyld bleff Menniske / bleff Kaarsffest / Døde / bleff Begraffuen / oc Opstod igien fra de Døde / Oc denne tro skulle i ocsaa beuijse vduortis formedelst Troens fruct / det er / formedelst Kierligheds oc Barmhiertigheds gierninger / Oc skeer det sig saa at i falde da atter i Sønd / da skulle i tencke paa eders Daab / staa op igien / oc giffue eder i det Forbund igien / det i haffue giort met Gud / saa kand eder intet skade / Thi S. Paulus siger Rom. viij. Der er intet Fordømmeligt i dem / som ere i Christo Jesu / huilcke der icke Vandre effter Kiødet / men effter Aanden.

Huor faar skal den hellig Aand / straffe Verden for Retferdighed?

Fordi (siger Christus) at ieg gaar til Faderen / oc i see mig icke mere.

Huorledis skulle vi det forstaa?

Christus taler icke her / om Verdslig retferdighed / som giffuer huer / det som hannem bør oc hører til met rette / men om Aandelig retferdighed / som gielder faar Gud / som er / at Christus Døde for vore Sønders skyld / Opstod igien / oc gick til Himmelen til Faderen / oc forhuerffuede oss den Retferdighed oc vskyldighed / der vi møste i Paradijs formedelst Adams fald / Lige som Christus vilde sige / før eders Fader Adam Søndede / var i Retferdige oc vskyldige / Men der hand offuertrad Guds bud / bleff hand Vretferdig / met alle sine Effterkommere / Skulde i nu komme til den Første Retferdighed oc vskyldighed igien / da skulde Jeg sette mit Liff oc Legeme til der faar / Betale for eder / lide pijne oc Dø / oc fare til Himmels / oc føre eder saa til den Første Retferdighed igien. Dette straffer nu den hellig Aand / at mange Menniske icke ville kiende mig der god faar / eller anamme mig / men de ville giøre sig sielff Retferdige / met deris egen Arme ælendige Gierninger oc fortienste. Mit dyrebar Blod / det ieg saa mildelig vdgaff / skal intet vere vert / der som de dog met rette skulde tencke paa de Ord / Luce. xvij. Naar som i haffue giort alt det eder er befalet / da siger Vi ere vnøttige Tienere / vi giorde det / vi var plictige at giøre.

Huor faar skal den hellig Aand straffe Verden for Dom?

Fordi (siger Christus) at denne Verdsens Første er Dømt.

Huorledis skulle vi det forstaa?

Christus taler her icke heller om Verdslig Dom/huorledis hun Dømmer paa det/der er Legeme oc Gods / Land oc Folck anrørendis/men om en Aandelig Dom/ som er Siel oc Samuittighed anrørendis/ det er / at denne Verdsens Første er allerede met alle sine Tilhengere Dømt aff Christo / Dette Dom er allerede giort / oc der fattis icke mere / end at same Dom skal kundgiøris faar all Verden/paa den Yderste Dag/ oc Sathan met alle sine Lemmer/skal stødis ned i Helffuedis Ild. Lige som Christus vilde sige/Dieffuelen/Døden/Sønden / Helffuede ere allerede formedelst mig offuerunnden/ Dømte oc Fordømte/met all deris væsen. At den vanuittige Verden / holder end nu dette Dieffuelsens forbanede oc Fordømte væsen / at vere got / prijser oc loffuer det / oc lader forblinde sine Øyen / At hun end nu holder saadant Dieffuels spøgeri/Vantro/Affguderi/Segnelse/falsk Lerdom/ Løgen/Vildfarelse/for en Guddommelig hellig ting/oc vil icke Kiende troens retferdighed/oc skille hinde fra Gierningerns retferdighed/ oc imod siger saa Guds Søn / oc vil i saa maade tiene Dieffuelen oc Verden til tacke/ frøcter sig for Dieffuelen/som er allerede offuerunnden formedelst mig for Døden/ som er allerede affliffuet/oc for Helffuede/som er allerede forstøret/Dette altsammen straffer den hellig Aand. Oc der skal huercken Verden/icke Verdsens Første/icke Paffuen/icke Concilia/vere Dommere i Guds sager/Men aleniste Christus forformedelst sit ord/Guds ord skal alene vere Vecten/rette snoer/ Prøffuesteen/ja Straffere oc Dommere offuer alting / Johan. xij. Huo mig foracter (siger Christus) hand haffuer allerede den/der hannem Dømmer/det Ord/det ieg haffuer talet/skal Dømme hannem paa den yderste Dag.

Huad sagde Christus om Disciplernis Skrøbelighed?

Jeg haffuer end nu (siger hand) meget at sige eder/men i kunde icke bære det nu/Men naar den Sandheds Aand kommer/ den skal

den skal ledsage eder i all Sandhed/Thi hand skal icke tale aff sig sielff/men huad hand Hører/det skal hand tale/oc huad tilkommendis er / skal hand forkønde eder / Den samme skal forklare mig/thi hand skal tage det aff mit oc forkønde eder.

Huad vil Christus met disse Ord?

Hand setter her Troen/til vor Saligheds grunduol / oc Vantro til Fordømmelsens aarsage/Christus giør sig sielff til retferdighed/ oc sit Ord til dommere offuer alting/oc hand forskyuder/forbander oc fordømmer alt det/som Verden tager sig faar/beslutter oc skicker/formedelst Paffuen/Patres/Concilia/ aff sit eget Hoffuet oc Hierne/vden Guds Ord oc Scrifftens grund/Det maa glise oc skinne saa kaasteligt som det vil/oc nogen tid kand. Thi huad som icke er bygd paa den klippe Christum/det er idel synd oc fordømmelse. Christus haffuer besørget sin Kircke rigelig/ met Guds Ord/met Salig lerdom/ met Christelig skick/Ceremonier oc Kircketuct/at de Jødiske Ceremonier met bestenckelse/røgelse oc anden saadan Børne leeg/giøris icke behoff. Vi haffue/Gud vere loffuet/det hellige Euangelium/ Guds Ord oc den hellige Scrifft / huilcket Christus kalder altsammen sandhed/vi haffue der til met den rette Børne lerdom/Catechismum/Som er/de Ti Bud/Troens Artickele/den daglige Bøn Fader vor/der til met de rette Christelige Ceremonier/ Daaben/ Affløsning/ oc Christi Legemis oc Blods Sacramente/vi haffue der til met Husstafflen/som er vddragen aff den hellige Scrifft/oc giort paa spørssmaal/huilcken vi skulle daglig Offue oss vdi/oc forbedre oss aff/ Paa det den hellig Aand / huilcken Christus forhuerffuede oss/ kand stercke her i Troen/ oc beuare oss imod alle Frestelser/ oc forkønde oss saa oc forklare Christi ord / oc ledsage oss i all sandhed/oc føre oss endelig/ til det Himmelske Federne Land/ det euige Liff/ Amen.

Den Fente Søndag effter Paaske/

Epistel Jacobi j.

KJere Brødre/ J skulle giøre effter Ordet/ oc icke aleniste høre det/ huor met i bedrage eder sielff. Thi der som nogen hører Ordet/ oc giør der icke effter/ hand er lige som en Mand/ der beskuer sit legemlige ansict i it Spegel/ Thi effter hand haffuer beseet sig/ gaar hand strax bort/ oc glemer huorledis hand var skicket. Men huo som seer igiennem til Frihedsens fuldkommene Lou/ oc bliffuer der vdi/ oc er icke en forglemmelig Tilhørere/ men giør der effter/ hand bliffuer Salig i sin Gierning.

Oc der som nogen iblant eder lader sig tøcke/ at hand tien Gud/ oc spæger icke sin Tunge/ men forfører sit Hierte/ hans Guds tienste er vnøttelig. En reen oc vbesmittet Guds tienste faar Gud Fader/ er/ at besøge de Faderløse oc Encker i deris Bedrøffuelse/ oc holde sig vbesmittet fra Verden.

Huad giør S. Jacob i denne Epistel?

Hand handler icke her om Troen/ eller om Troens Retferdighed etc. Men om gierningerns Retferdighed/ oc straffer dem/ som ville vorde Retferdige oc Salige/ alene per fidem Historicam, det er/ naar mand aleniste bekiender met Munden Troens Artickler/ om Christi Mandom/ pijne/ Død oc opstandelse/ oc der følger dog icke Troens fruct/ som saadan Folck haffuer altid verit/ oc er end nu meget.

Huad holder denne Epistel oss faar?

Tre støcke/ Først formaner hand de Christne/ at de skulle icke aleniste høre Ordet/ men ocsaa giøre der effter. Der nest

giffner hand de Christne Aduarsel/at de skulle vocte sig fra vnøttig Snack/oc siger/at saadant forderffuer oc til intet giør Menniskens gandske Guds tienste. Det tredie er/at hand giffuer til kiende/huilcken den rette Guds tienste er/som er/at trøste/beskøtte oc beskierme Encker oc Faderløse/besøge de Syuge/oc beuare sig ocsaa sielff/vbesmittet fra Verden.

Huilcke ere formanelsens Ord?

Giører effter Ordet/siger S. Jacob/oc Hører det icke aleniste/huor met i bedrage eder sielff. Denne formaning er nøttelig/Thi huad kand nogen stort rose sig aff Troen oc Euangelio/naar som hans gierninger/seder/væsen oc leffnet/ere imod denne Troens oc Euangelij lerdom? Skal nogen vere it got Træ/det er/sigis at haffue Troen/da skal oc god fruct/det er/it erligt Christeligt leffnet oc omgengelse følge/ellers er det leffnet/ekon idel Høgleri oc it vduortis skin.

Huilcke ere de som tagis at giøre effter Ordet?

De som beuise met gierningern/at de ere Christne/de som icke aleniste høre Euangelium met Ørene/eller tale der om met Munden/men lade det oc gaa sig til Hierte/oc leffue der effter.

Huilcke kalder hand Ordens Tilhørere?

Dem som høre Euangelij Ord met øerne/oc roser der aff met munden/men scriffue det icke i Hiertet/oc rette deris leffnet der effter/oc bære god fruct/men lade det ekon flyde i munden oc paa tungen.

Huad gierninger kreffuer S. Jacob?

Hand taler intet om de gierninger/der ere optenckte aff Menniskεn/men aleniste om dem/som ere befattede i Guds Ord oc Euangelio/som at elske Gud offuer alle ting/oc sin Neste lige ved sig sielff/giffue de Hungrue mad/de Tørste dricke/klæde de Nøgne/besøge de Siuge/trøste de Bedrøffuede etc. Bede/faste/giffue almisse/oc andet saadant. Ved denne maade taler oc Christus Matth. vij. Huo som hører denne min tale/oc giør hinde/den ligner ieg ved en klaag Mand/som bøgger sit huss paa en klippe etc. Men huo som hører min tale/oc giør hinde icke/hand er lige som en daarlig Mand/der bøgger sit huss paa Sand etc.

Huad vil

Huad vil S. Jacob met disse ord/ Giører effter Ordet?

Hand vil saa meget sige. Ville i vere Christne oc Guds Børn/da skulle i icke bespotte Gud/icke aleniste prise hannem met Munden oc Tungen/oc robe oc skrig/men i skulle oc lade finde eder i en ret tro/ oc nyt leffnet/ icke aleniste høre ordet met ørerne/men fatte det Ord mand hører met Hiertet/oc beuise det met gierninger. Thi Christus siger Luce xj. Salige ere de som høre Guds Ord/ oc beuare det. Det er icke nock at høre Guds Ord/Mand skal oc fatte oc beuare det/beuise det met gierninger/oc rette det gantske leffnet der effter/Ville i nu met gierninger giøre eders tro obenbare/da giører de gierninger/som ere befattede i Guds Ord.

Huem ligner S. Jacob den som aleniste hører Ordet?

Hand siger saa. Der som nogen hører Ordet/oc giør der icke effter/hand er lige som en mand/der beskuer sit legemlige ansict i it Spegel / oc der effter gaar hand strax bort/ oc glemmer huorledis hand var skicket. Dette er en smuck lignelse/ Thi at lige som it Billede forsuinder snart i it Spegel/oc forglemmis/ saa er det oc met en blot Tilhørere/ der icke beuiser sig met gierninger/oc haffuer icke Guds Ord stedse i Hiertet/oc retter sit leffnet effter Euangelio.

Huad siger hand da om dem/som giøre effter Ordet?

Hand siger saa. Oc huo som seer igiennem/i friheds fuldkomne Lou/ oc bliffuer der vti/oc er icke en forglemmelig hørere/men giør der effter/ den same bliffuer Salig i sin gierning.

Huad kalder S. Jacob friheds fuldkomne Lou?

Hand kalder Euangelion saa/ Thi Euangelion er en fuldkommen lerdom/som frygder Menniskens samuittighed oc giør hinde fri. Thi at huor var dog fuldkommenhed i Mosi Lou? Sandelig/haffde Louen kund giort oss Retferdige/fromme/fuldkomne oc salige/som S. Paulus siger/ da haffde det icke verit behoff/at Christus skulde kommet til Verden/oc giffuit en anden Euangelij lerdom/ved huilcken louen er borttagen/Disligest huor haffde dog Louen frihed? Der var ret Treldom/ oc ingen Frihed/som Christus oc siger Johan. viij. Der som Sønnen gør eder fri/da ere i ret fri.

Huad vil

Huad vil hand nu met diſſe Ord?

Hand vil ſaa meget ſige/ Huo ſom ſaa hører Guds Ord oc Euangelion/ at hand haffuer det ſtedes faar Øyen/ ſom it Spegel/ oc ſom den Førſte Pſalme ſiger/ aldrig vender ſine Øyen der fra/ men taler om HErrens Lou/ Dag oc Nat/ oc giffuer ocſaa Fruct i ſin tid/ giør mange gode Gierninger/ hand er Salig/ oc huad hand begønder/ det forfremmis hannem altſammen til det beſte.

Kand ieg bliffue Salig met Gierninger/ huor faar er da Chriſtus Død?

At trenge paa de Gierninger ſom ere befattede i Scrifften/ er got/ Thi fructen ſkal io giffue Træit vidniſbyrd/ om det er got eller ont. Men at tilſcriffue Gierningern ſaligbed/ Chriſti fortienſte til foractelſe/ ſkal icke ſkee/ det haffuer oc icke den meening. Thi Scrifften ſiger. Abraham trode Gud/ oc det er hannem regnet til Retferdighed/ Gene. xv. Oc Abacuc ij. Den Retferdige ſkal Leffue aff ſin Tro. Oc Johan iij. Huo ſom Troer paa mig/ hand ſkal haffue det euige Liff. S. Jacob ſeer icke her til Gierningern/ men meget mere til Kielden/ der ſaadanne gierninger flyde aff/ lige ſom Scrifften oc giør andre vegne.

Giff der Exempel paa?

Chriſtus ſiger/ Det ſkal ſkee/ at Menniſkens Søn ſkal komme/ i ſin Faders herlighed met ſine Engle/ oc paa den Dag ſkal hand betale huer effter ſine Gierninger. Der ſeer Chriſtus icke til gierningern/ men til troē/ der gierningern ſkulle flyde aff. Efferdi vi nu vide/ at Troen giør oſſ fromme/ Retferdige oc Salige/ da ſkulle vi intet tage hinde fra/ oc dog icke diſſ minder lade vor Tro til ſyune met gierninger icke met Menniſkelig optenckte gierninger/ men met de gierninger ſom haffue deris grund i Scrifften.

Huilcken er S. Jacobs formanelſe/ at vi ſkulle vocte oſſ fra ſlim Tale eller ſnack?

Saa ſiger hand. Der ſom nogen lader ſig tøcke iblant eder/ at hand tien Gud/ oc ſpæger icke ſin Tunge/ men forfører ſit Hierte/ hans Guds tienſte er vnøttelig.

Huad er Tungen?

Tungen er Menniſken it ſtort/ Herligt oc ypperligt Liggende fæ. Men io Herligere/ io Skadeligere/ der ſom mand miſbruger

hinde/

hende/som S. Jacob siger i det iij. Capit. Seer/siger hand/vi føre heste i tøm/at de skulle vere oss lydige/oc driffue det gantske legeme omkring. See/alligeuel Skib ere store/oc driffuis aff stercke vær/saa styris de dog met it lidet Roer/Lige saa er oc Tungen en liden lem/oc kommer store ting aff sted. Seer/huor stor en Skou optender en liden ild? Oc tungen er ocsaa en ild/ en Verden fuld met vretferdighed/lige saa er Tungen iblant vore lemmer/oc besmitter det gantske legeme/oc optender alt vort væsen/naar hun optendis aff Helffuede. Thi al naturen paa Diur oc Fule oc Hugorme oc vnderlige ting i haffuit bliffue temde/oc ere temde aff Menniskelig nature/men Tungen kand intet Menniske temme/det vrolige onde/fuld aff dødelig forgifftelse.

Huad er vnyttig snack?

Wnyttelig snack er alt det/der icke skicker sig til sagen. Denne last forbiuder icke aleniste S. Jacob/men ocsaa S. Paulus Ephe. iiij. der som hand siger/Lader ingen slem tale gaa aff eders mund. Ja Christus siger Matthei xij. Jeg siger eder/ at Menrisken skulle giøre regenskab paa den yderste domme dag/ for huert vnytteligt Ord/der de haffde talet.

Huad vil nu S. Jacob met disse Ord?

Hand vil saa meget sige. Jblant alle syndelige gierninger/ forderffuer intet saa slæt oc aldelis den rette Guds tienste/oc alle Politier/som en vtemd Tunge/der icke spægis/men siger frem/alt huad der kommer i munden/huad heller det er got eller ont/løgn eller sandhed/ nytteligt eller skadeligt.

Hui saa?

Huad er skadeligere i almindelige Politier oc Menniskens forsamling/end en forgifftig ond Tunge/som icke ander giør/ en stinger oc belacker Folck hemelige oc obenbare/oc giør dem skade paa deris gode røcte oc naffn / liuger oc besuiger/ suer oc bander/laster oc formaledider / oc fører idel trette/vfred/ kiff/ tuedract / had oc vsamdrectighed iblant Menrisken. Huad er oc skadeligere i Kircken oc den Christelige forsamling/end en falsk Predickeris onde forgifftige Tunge/som met sin falske lerdom forfører oc forgiffter de enfoldige Hierte/oc

kaster dem i Dieffuelens strube? Lige som alle Papister/ Partijske aander oc Secter/ Hyglere giøre oc icke mindre skade/ ia de falske Euangeliske ocsaa/ som kunde met store Ord prale oc braske meget aff Euangelio oc Gudstienste/ oc beuise dog icke deris Christendom met en eniste liden gerning eller fruct.

Huad siger S. Jacob om Gudstienste?

Hand siger saa. En reen vbesmittet Gudstienste/ faar Gud Fader er denne/ at besøge Encker oc Faderløse i deris drøffuelse/ oc beuare sig vbesmittet fra Verden.

Huor faare kalder S. Jacob disse gierninger en reen Gudstienste?

Fordi at Gud befalede dem selff. Huad Gud biuder oc befaler/ det er god oc ret/ oc den eniste sande Gudstienste/ som hannem er behagelig. Mand kand ingen/ større behagelighed giøre Gud/ end at mand er hans Ord lydig. Gud befalede i Louen oc Propheterne/ at mand skal giøre Fattige/ Encker oc Faderløse til gode/ oc holde sig selff vstraffelig/ oc giffue huer mand it got Exempel met en Christelig omgengelse.

Huilcken er papisters Gudstienste?

Bygge Kircker oc Kloster/ sticte Messer oc Altere/ siunge Horas/ ringe oc læse meget/ tende mange bluss liuss oc lamper/ giffue sig i Kloster/ kiøbe Afflad/ Brødreskab/ Vigilijs/ Sielemisser/ holde aarss Messer oc begengelse/ stencke viet vand/ giffue røgelse/ gaa met kaarss/ vie vand/ salt/ palmer/ kager/ voxlius/ sten oc træ/ døbe Klocker/ giøre ørgenerck/ oprette Affguder/ oc meget andet saadant/ der Gud intet haffuer befalet aff/ oc er ekon Menniskens dict oc drøme/ lige som Børn giøre ducker at lege met.

Huilcken er den rette Christelige Gudstienste?

At tro oc forlade sig paa Gud/ fryctte oc elske Gud offuer alle ting/ tiene oc vere sin Neste behielpelig i al nød/ met trøst/ Raad oc gods/ trøste fattige ælendige Folck/ Hielpeløse Børn/ Encker oc Faderløse i deris drøffuelse/ besøge de Siuge/ bespise de Hungrie/ giffue de tørstige dricke/ klæde de Nøgne/ trøste de bedrøffuede/ handle redelige met alle Mennisker/ oc giøre dem til gode. Oc at it Menniske skal ocsaa holde sig selff

vstraffelig/icke elske Verden met sin pral/vellyst oc løssactighed/fly hofferdighed/gierighed/vkyskhed/had oc auind/fraadzeri oc druckenskaff/oc bewise sig i alle ting/met sine gierningen/ som en Christen.

Huad er nu Summa paa dette Epistel?

Huo som vil tiene Gud rettelige/hand skal holde sig til Guds Ord/rette sit gantske leffnet der effter/sla sig fra Verden/ oc bliffue Verdens fiende. Thi S. Jacob siger i det iiij. Capitel. Huo som vil vere Verdens Ven/hand bliffuer Guds vuen.

Huor vti staar Verdens findskab?

Der vti/at mand icke holder sig lige effter Verden/at mand icke praler/ icke er hoffmodig oc stunder effter herlighed oc velde/at mand icke lader gerighed betage sig/icke tracter effter gods oc rigdom/oc der offuer vndertrycker oc besuiger den Fattige/oc vdsuer hans sued oc blod met aager/at mand icke riffuer oc skraffuer at sig alt det mand seer oc kand offuerkomme/ vanseendis huad en anden haffuer oc beholder. Huilcke Menniske som saa ere til finde/de ere visselige icke Menniske/men vskellige Creature/ia Christne/lige som Dieffuelen er hellig.

Huor vti staar Guds venskab?

Der vti/at mand bliffuer lige ved Guds Søn/ydmyger oc forsiger sig selff/forsager Dieffuelen oc Verden/bær Kaarsit met taalmodighed oc sactmodighed effter Christo. Huilcke Menniske som det giøre/de skulle oc vden tuil glæde sig met Christo euindelige i det euige Liff. Der til hielpe oss Gud/ AMEN.

Den Femte Søndag effter Paaske/

Euangelium Johan. xvj.

SAndelige/sandelige/Jeg siger eder/Der som i bede Faderen om noget i mit Naffn/ da skal hand giffue eder det/ Her til haffue i icke bedet om noget i mit Naffn/

Beder / da skulle i faa at eders glade skal vere fuldkommen.

Saadant haffuer ieg talet til eder ved Ordsprock/ Men den tid skal komme/at ieg skal icke tale mere met eder ved Ordsprock/men obenbare forkynde eder om min Fader. Paa den samme dag skulle i bede i mit Naffn/Oc ieg siger eder icke/at ieg vil bede Faderen for eder/Thi Faderen selff elsker eder/fordi at i elske mig/oc tro/at ieg vdgick aff Gud/Jeg vdgick fra Faderen/oc kom til Verden/ Jeg forlader Verden igen/ oc gaar til Faderen.

Hans Discipl sige til hannem / See / nu taller du obenbarlige/ oc siger intet Ordsprock/ Nu vide vi/at du vedst alle ting / oc haffuer icke behoff / at nogen spør dig at/der faare tro vi/at du est vdgangen aff Gud. Jesus suarede dem/ Nu tro i / Seer/den time skal komme/ at i skulle atspredis/huer til sit/ oc forlade mig alene/ Men ieg er icke alene/ thi Faderen er hoff mig.

Dette haffuer ieg talet til eder/ At i skulle haffue fred i mig/ J haffue trengsel i Verden/men verer trøstige/ Jeg haffuer offueruundet Verden.

Huad lærer Christus off i dette Euangelio?

Tre støcke/ Først/ Huorledis vi skulle rettelige bede oc begære/at vi skulle bliffue bønhørde aff Gud. Der nest/huad vi skulle bede om/som er/om Hiertens oc Samuittigheds fred.

fred. Det Tredie/ Huor faar vi skulle bede/ som er/ for trøst skyld/ naar vi ere vnder Kaarsset/ oc lide gienuordighed oc modgang.

Huad hører til vor Bøn/ at vi skulle bliffue Bønhørt aff Gud?

Fire ting/ som berøris her i dette Euangelio/ i disse Christi Ord/ der hand siger / Sandelig / Sandelig / Jeg siger eder/ Der som i Bede Faderen om noget/ i mit Naffn / da skal hand giffue eder det.

Huilcket er det Første?

Guds befaling oc foriettelse/ Thi at haffde Gud icke befalet oss at Bede/ oc tilsagd at hand vil Bønhøre oss/ da kunde alle Creature/ icke faa it eniste Gryn eller lidet Korn/ aff hannem. Men nu haffuer hand icke aleniste/ befalet oss at Bede/ men ocsaa tilsagd/ at hand vil Bønhøre oss/ Luce xj. Beder/ saa skulle i anamme/ Leder/ saa skulle i finde/ Bancker/ saa skal eder opladis. Ja/ hand stadfester her sin foriettelse/ met en Ed/ oc siger/ Sandelig/ Sandelig/ paa det vi jo skulle vere visse/ paa hans foriettelse/ oc at hand vil Bønhøre oss/ oc icke lade oss Bede forgeffuis. Hand straffer oss der til met fordi/ at vi ere saa Lade oc forsømmelige til at bede/ oc siger/ Her til haffue i icke bedet om noget i mit Naffn/ Beder/ da skulle i anamme/ at eders glæde skal vere fuldkommen.

Huilcket er det Andet stocke?

Troen/ som er begrundet oc stadfest/ paa Guds foriettelse/ Thi at huo som tuil paa Guds foriettelse/ hand giør i Tuende maade ilde/ Først Beder hand forgeffuis/ Thi S. Jacob siger/ Huo som vill Bede Gud om noget/ hand skal Bede i Troen/ oc icke tuile/ Thi huo som tuil/ hand er lige som Haffsens Bølger/ der driffuis aff Væiret / Saadant it Menniske tencke icke/ at hand skal anamme noget aff HEeren. Der nest vil hand giøre Gud/ til en Løgnere / som den der tilsiger noget/ oc huercken kand eller vil/ fuldkomme sit Løffte/ huilcket der er en gruselig Bespottelse/ Thi Gud er Sandru. Effterdi vi nu høre/ at Troen er saa stor en ting/ oc at det er vmuelig/ at Menniskèn kand vere Gud behagelig/ vden Troen/ da skulle vi met all flid oc aluarlighed/ Tracte oc legge oss effter denne Guds gaffue/ oc daglig

Giffue oss der vdi/Bede Gud om Troen/at hand vilt formere hinde i oss/oc beuare oss stadelig der vdi/indtil enden.

Huilcket er det Tredie støcke?

At vi skulle Bede i Jesu Naffn/Thi S. Petrus siger/Act. iiij. Der er icke noget andet Naffn giffuet Menniskẽ/i huilcket vi kunde bliffue Salige. Dette Naffn ere vi plictig til/ aff Guds befaling / at pryse oc ære. Nu kunde vi icke giøre Gud Fader støre ære/ end at vi i vor Nød paakalde hannem/ formedlst Jesum Christum hans elskelige Søn.

Huilcket er det Fierde støcke?

At vi skulle met hiertelig suck Begiering ock attraa giffue met faa Ord til kiende vor Bedrøffuelse/angist oc Nød/der oss henger daglig paa/ oc plager oss. Naar som disse Fire støcker/ nu findis i vor Bøn/da er det vmueligt andet/end vi skulle bliffue Bønhørt / Thi Gud siger i den Lj. Psalm. Paakalde mig i din Nød/da vil ieg redde dig/oc du skalt pryse mig. Oc Christus rober/Matth. xj. Kommer hid til mig/alle i som ære besuarede oc Arbeyde/ieg vil veirquege eder. Oc hand siger i dette Euangelio / Sandelig / Sandelig / Jeg siger eder / der som i Bede Faderen om noget i mit Naffn / da skal hand giffue eder det.

Huad vil Christus met disse Ord?

Saa meget vil hand sige / Jeg Jesus Christus Guds Søn/den Himmelske Faders vijsdom/ den euige Sandhed/ som icke kand Lyuge eller besuige nogen / Jeg eders eniste Meglere oc Frelsere/tilsiger eder mine Disciple / huilcke ieg vdualde aff Verden/eder mine Venner/der ieg obenbarede for alt det ieg Hørde aff min Fader/ Eder mine Brødre oc det euige Liffs Metarffuinge/Eder mine Børn oc Sønner/huilcke Faderen elsker/Ja Sandelig/Sandelig tilsiger ieg eder det/ Oc ieg Suer ved mig sielff/Jeg som er sielff Sandhed/oc kand icke Lyuge/Jeg setter eder min Tro til pant. At der som i Bede om noget/ som eder er got oc nøtteligt til Liff oc Siel/ det som i haffue trang oc nød til at Bede om/oc vide eder ingen anden hielp eller trøst/huercken hoss eder sielff eller hoss/andre Menniske / oc i Bede Faderen der om i mit Naffn / da skal Faderen giffue

giffue eder det/Thi Faderen haffuer eder Kier aff Hiertet/oc huercken vil eller kand/ necte eder noget.

Naar Bede vi da i Jeſu Naffn ?

Naar vi met en ſtadig Tro til Jeſum Chriſtum / komme frem faar Gud Fader/oc trøſte oſſ met en god tillid/at Chriſtus er alene vor Meglere/formedelſt huilcken/alt got giffuis oſſ aff Faderen/Rom. viij.

Skulle vi da Bede formedelſt Jeſum Chriſtum?

Vden vor HErre Chriſto / fortiene vi icke andet/end idel Vrede oc Vuenſkab. Thi huor er der nogen ſted/i Hemmelen eller paa Jorden/en Helgen/ſom ſaa gaar frem faar Gud/vor Kiere Fader/oc Beder for oſſ/ſom vor Kiere HErre Chriſtus. Oſſ giffuis icke aleniſte for Chriſti ſkyld/Søndernis forladelſe oc Retferdighed/ men hand anammer oſſ ocſaa/ for ſine Metbrødre/oc deeler ſit Preſte embede ſaa met oſſ/at vi ſielff maa frem gaa/oc i vor Nød ſøge hielp Naade oc trøſt hoſſ Faderen/Lige ſom hand her ſiger/Jeg ſiger eder icke/at ieg vil Bede Faderen for eder/Thi Faderen ſielff/Elſker eder/fordi at i Elſke mig/oc Troer/at ieg vdgick fra Faderen.

Effterdi vi da haffue ſaadan en Meglere/ Ja ere ſielff tilſtede/ til preſte embedet formedelſt Chriſtum/huad giøris det da behoff/at Helgen ſkulle Bede for oſſ?

At Helgen ſkulle Bede for oſſ/oc vere vore Meglere/haffue vi intet Vidniſbyrd paa i Scrifften/Saa kunde vi icke heller vere viſſe paa/at Helgen ſeer ind i vort Hierte/oc forſtaar vor Bøn oc paakaldelſe/Thi ſaadant hører Gud til/hand er alene Hiertens randſagere oc kiender Tanckerne. Icke haffue vi heller nogen foriettelſe/eller løffte om dem/at de ville Bønhøre oſſ/naar vi Bede dem/ſom vi haffue om Chriſto.

Huad ſkulle vi Bede Gud om ?

Effterdi at vi ere ſaa aldelis vſkickelige oc vanuittige/at vi oc icke ſielff vide/ huad oſſ er nøtteligt at Bede om/ da legger Chriſtus oſſ Ordene i Munden/ oc ſiger / Beder at eders Glæde ſkal bliffue fuldkommen.

Huad er det for en Glæde ?

Dette er Sandelig ingen Verdſlig eller Legemlig glæde/ Men en Aandelig induortis glæde/huilcken den hellige Paulus

taler om Philip. iiij. Glæder eder altid i HErren/Oc ieg siger atter/Glæder eder.

Huor aff kommer saadan Glæde?

Aff Troen til Jesum Christum/Thi naar vi høre Predicke Euangelium/i huilcket Søndernis forladelse tilbyudis alle Menniske/formedelst Christum/da skulle vi Tro/saa fremt denne Predicken skal bliffue oss nøttelig/Nu kunde vi icke Tro/vden den hellig Aand giffuis oss da/formedelst Ordet/som skal Forarbeyde denne Tro i oss/Forarbeyder nu Ordet oc den hellig Aand/Troen i oss/da kunde vi icke tuile paa/at Christus haffuer icke aleniste forladet oss/alle vore Sønder saa/at de icke skulle beklage eller Fordømme oss/men hand skal ocsaa giøre oss/en Naadig Fader i Himmelen/som skal kiende oss for sine Børn/oc beuare oss til det euige Liff. Oc dette er Samuittigheds Fred oc Hiertens glæde/der dette Euangelium taler om/huilcken vi ocsaa skulle Bede om/i vor Bøn.

Skulle vi da io Bede?

Gud vil at vi skulle Bede hañem/oc det er tilbørligt oc ret/vi haffue intet at giffue hannem/Men hand/som er vor Gud/Skabere/HErre oc Fader/skal giffue oss. Efterdi nu Christus befaler oss at Bede/om saadan Hiertens fred/da skulle vi vere Lydige/at vi ocsaa skulle rettelige kunde Siunge met Maria/Min Siel ophøyer HErren/oc min Aand glæder sig i Gud min Frelsere.

Haffuer saadan Hiertens glæde oc Fred/ocsaa nogen Frestelse?

Ja visselig/Christus siger til sine Disciple/Nu Troer i/Seer/den Time skal komme oc er allerede kommen/at i skulle atspredis/huer til sit/oc forlade mig alene/Men ieg er icke alene/Thi Faderen er hoss mig. Dette talede iegmet eder/at i skulle haffue Fred i mig/I Verden haffue i angist/men verer trøstige/Jeg haffuer offueruundet Verden.

Huad vil Christus met disse Ord?

Saa meget vil hand sige/I ere gode fromme Børn/oc lader eder tøcke/at i Troer offuermaade vel men seer/hen om en Time/skulle alle disse Ord bliffue til intet/I skulle alle Løbe fra mig/oc forlade mig/ja end der til met Forsuere mig/Dog skal denne

Sønd/

Sønd/icke vere eder til Forderffuelſe/i ere jo mine Diſciple/oc icke mine Fiender/ſom de ypperſte Preſter/Hannas/Caiphas oc Judas/ſom mig ſkulle Sæle/ Forraade oc Fordømme. Oc alligeuel i end ſkulle atſpredis/oc forlade mig alene/ſaa er ieg dog icke alene/thi Faderen er hoſſ mig.

Huad er det at hand ſiger/ Dette talede ieg til eder?

Saa meget vil hand ſige/Kiere Diſciple/Dette er/met ſaa Ord at ſige/den rette meening til gode Nat/At huad ieg haffuer ſagd til eder/det vil ieg fuldkomme) Tencke i til/at i ocſaa anammer det/oc trøſter eder der met Chriſtus kiende vel Kiødſens nature/All den ſtund der er icke modgang oc Bedrøffuelſe/da er det Frimodigt oc driſtigt/Som vi pleye at ſige/Du eſt driſtig nock/ naar du eſt alene/Men naar Kaarſſet kommer/oc Nød er paa ferde/da er all trøſt oc Frimodighed/forglemt oc vde. Der faar ſiger hand/J Verden haffue i angiſt/men Fred i mig.

Huad er Verden?

Verden er Dieffuelſens Rige/ en Mordekule/ it Løgenhuſſ/ Ondſkabs huſſ/ Dette Skiold/ henger Chriſtus hinde ſielff offuer Dørren/Johan. viij. Saa er Dieffuelen Verdſens Førſte/Guds oc alle Chriſtnis/aff ſagde Fiende/oc giør dem altid det Verſte/ huor oc i alle de maade hand kand/De ſom ere Dieffuelſens Tilhengere i Verden/ere ocſaa Guds oc alle Chriſtnis Fiender/ſom Tiranner/Tørcker/Jøder/Hedninge/Øyenſkalcke/de ſom ere Verdſlig viſſe/Partieſke Menniſke/Kettere etc.

Huad angiſt oc Nød/ſkulle de Chriſtne haffue i Verden?

Paa den Høyere ſide/ſkulle Partieſke Menniſke/Secter oc Kettere/ freſte dem met Falſklerdom. Paa den Venſtre ſide/ſkulle Tørcker Mørde/Brende oc Skende/For til/ſkulle Papiſter/ Øyenſkalcke/ ſielff giorde Helgen/ dønckel gode Menniſke/forfølge oc beſpotte dem/Bag til/ſkulle Jøder oc Hedninge/ henge dem paa Halſen/ Offuen oc Neden/ſkulle alle Helffuedis porte/plage dem.

Huor vdi ſkulle de haffue Fred?

J mig/ſiger Chriſtus/i mit Salige Ord oc hellige Euangelio/ Thi Euangelium er en Guds krafft / ſom Salig giør alle

dem/der Troer paa/Rom. j. En Christen kand ocsaa met Guds Ord / oc met besønderlige Sprog/aff den hellige Scrifft/fordriffue alle Frestelser/angist oc Bedrøffuelse/ oc trøste sig rigelig i sin Skrøbelighed.

Huad vil hand det met / at hand siger/Verer trøstige/Jeg haffuer offueruundet Verden?

Hand vil saa meget sige / Slagget er Vundet / Striden haffuer ende/Jeg Vant Seyer/oc haffuer vnderlagt mig alle ting/Lader eder fordi icke forferde/men verer trøstig oc frimodige/Skeer det sig end saa/ at i seer den gamle Drage/ Helffuedis Hugorm / lade sin Strube Vredelige op / Skiere tender/ Hucede sine Kløer/oc i seer Verden buldre oc bruse/ Tiranner True oc vndsige/Tradze oc pucke/da tencker paa disse Ord/ At Jeg haffuer offueruundet Verden/Jeg som er en Konge offuer alle Konger/en HErre offuer alle HErrer/Jeg/ja Jeg haffuer offueruundet Verden/Thi all mact er mig giffuen / i Himmelen oc paa Jorden.

Dette er alle Fattige Christne/gandske trøsteligt?

Ja visselig/Christus giorde oss alle dette til gode/vore Fiender ere saa nedlagt/at der er icke mere Nød eller fare paa ferde/de ere saa offueruunden/at vi haffue icke behoff/at Stride paa ny met dem igien/Verden/ Dieffuelen/ Helffuede/Døden bleffue slagene i Striden oc Ødelagt/Himelen/Retferdighed oc Liffuet/beholte Seyer/saa at der staar intet igien/vden Epinition/Seyeruijsen/det er/ at vi skulle Gladelige siunge/ Christ stod op aff Døde/Christus haffuer vdret alting/giffuet alle Menniske Seyer/som det høre oc Troer/oc vi skulle fremdelis Predicke/ bekiende oc prijse saadant / faar den gandske Verden/indtil den Yderste dag/naar vi ocsaa skulle vere delactige/met Christo i denne Seyer/ oc gaa ind met hannem / i det Himmelske Jerusalem/ det er/ind i det euige Liff/

AMEN.

Den Søndag i Bededagene Epistel Jacobi i det Sidste Capittel.

KJere Brødre / Den ene bekiende den anden sine Sønder / oc Beder den ene for den anden / at i kunde bliffue Hielbrede. Den Retferdigis Bøn formaar meget / naar hun er aluarlig. Elias var it Menniske / lige som vi / oc hand bad en Bøn / at det skulde icke regne / oc det regnede icke paa Jorden / i tre Aar oc Sex Maanede. Oc hand bad end en gang / oc Himmelen gaff Regen / oc Jorden bar sin fruct.

Kiere Brødre / Der som nogen iblant eder far vild fra Sandhed / oc nogen omuender hannem / hand skal vide / at / den som omuende en Søndere / fra sin veyis vildfarelse / hand haffuer hiolpet en Siel fra Døden / oc skal skiulle Søndernis mangfoldighed.

Huad lærer S. Jacob i denne Epistel?

Tre ting. Først / at den ene skal scriffte oc bekiende sine Sønder faar den anden. Der nest / at den ene skal Bede for den anden. Det tredie / at mand skal omuende fattige Søndere fra vildfarelse oc vnderuise dem.

Huilcket er det første stycke?

Den ene bekiende den anden sine Sønder. At bekiende Sønderne / kaldis at scriffte.

Huad er at Scriffte?

At Scriffte er icke andet / end Hiertelig bekiende sine egen Sønd oc skyld / oc Bede Gud om Naade oc Søndernis forladelse / oc anamme affløssning der paa / oc tro hinde stadelige.

Skeer oc saadant Scrifftemaal?

Icke aff alle Menniske. Thi nogle Scriffte icke deris egen / men andre Folckis Sønder / de skylde Dieffuelen oc Menniskeen /

ia sige

Ja sige de/ Jeg kom vden skyld til Sønden/ Dieffuelen giorde det. Onde Menniske førde mig der til. Men dette Klagemaal gielder intet. Dieffuelen kand vel freste oc forsøge dig/men tuinge kand hand dig icke der til. Frestelsen staar hoss hannem/men at efterfølge oc Samtøcke/ staar hoss dig.

Nogle Scriffte/dog icke aff Hierter/men aff en Seduane/ oc at de skulle icke actis/som Jeder oc Tørcker. Saadant er aldelis it Pharisaisk Scrifftemaal.

Nogle Scriffte / oc holde icke Affløssningen for Guds Ord/men for en Menniskelig gierning. Der faar/gaar de strax hen/oc falde i de same Sønder oc Laster igien/som de tilforn Leffde vdi/ Disse bespotte Penitentze/oc laste det Guddommelige Ord.

Huor mangfoldig er Scrifftemaal?

Scrifftemaal er Tredubbelt: Som er / Troens/ Kierligheds/oc Raads Scrifftemaal.

Huilcket er Troens Scrifftemaal?

Naar som vi Læse Fader vor/ oc sige/ Forlad oss vor Skyld/som vi forlade vore Skyldener. Dette Scrifftemaal skulle vi daglig giøre faar Gud/oc det er saa nødtørfftigt/at der kand ingen vden det same bliffue Salig. Alle Helgen skulle saa giøre deris Scrifftemaal. Saa Scrifftede Dauid/ Psal. lj. Dissligist Kong Manasse. Lige saa Scrifftede Taalderen xviij. Slo sig faar sit Brøst/ oc sagde. Gud ver mig arme Søndere naadig. Her siger Christus sielff Affløssningen til/oc denne Scrifftefader/ setter icke anden Plict oc bod/end/Gack hen/oc Sønde fremdelis icke mere. Dine Sønder ere dig forlatt/etc.

Huilcket er Kierligheds Scrifftemaal?

At vi Bede om forladelse / oc forlige oss met vor Neste igien/der som vi enten met Ord eller met Gierninger/haffue fortørnet hannem. Dette Scrifftemaal er oc nøtørfftig. Thi Christus siger Mat. v. Naar som du Offrer din Gaffue paa Alteret/ oc kommer der ihu / at din Broder haffuer noget imod dig / da lad din Gaffue bliffue der faar Alteret / oc gack tilforn bort/ oc forlige dig met din Broder/oc kom siden/oc Offre din Gaffue.

Huilcket

Huilcket er Raads Scrifftemaal?

Naar som ieg besørger/den Christelige Meninghedes vdualde Tienere/eller huem ieg kand komme til/i Nød oc trang/oc giffuer hannem mit Hierte til kiende/klager mine Sønder oc paaliggende Nød faar hannem/oc Beder hannem/at hand vil giffue mig it got Raad / aff den hellige Guddommelige Scrifft/huorledis ieg kand stille min Samuittighed til freds/ oc hielpe at Bede Gud met mig/om mine Sønders forladelse. Dette Scrifftemaal indskickede Christus/ Matth. xviij. Huad i Binde paa Jorden/det skal oc vere Bundet i Himmelen/Oc huad i Løse paa Jorden/det skal oc vere Løst i Himmelen. Oc Johan. xx. Tager hen den hellig Aand/ Huem i forlade Sønderne/dem ere de forlatt/Oc huem i beholde dem/dem ere de beholden. Til dette Scrifftemaal/haffuer Gud giort oc sett drabelige foriettelser/Hand siger Matth. xviij. Der som To iblant eder/bliffue til enss paa Jorden/ehuor om det er/ at de ville Bede/det skal vederfaris dem/aff min Fader i Himmelen.

Huilcket er det andet støcke?

Den ene Bede for den anden/at i kunde bliffue Hielbrede/ Den retferdigis Bøn formaaer meget / der som hun er aluorlig.

Huad kaldis at Bede?

Bede er intet andet/end at vi tale met Gud/oc klage vor Nød/oc bære hinde frem/met it brennende frimodigt Hierte/ met en aluarlig oc idelig bestandighed/met it ydmygt oc fornedrit Hierte/oc Søndernis bekiendelse.

Huad er en Bøn?

Hiertens opløfftelse til Gud/ oc Aandsens hiertelige sück oc beklagelse til Gud/oc en Steige/ved huilcken vi stige op i Himmelen/faar Guds ansict/oc bære vor Nød frem/som Jesus Syrach siger i det xxxv. Capit. De Elendigis Bøn trenger igennem Skyerne/ oc lader icke aff/ før hun kommer til Gud/oc stillis icke/ før den Høyeste seer der til.

Huad hører til en Bøn/ at mand kand bliffue Bønhørt?

Fem støcke. Det Første/at der skal vere Guds befaling. Thi at haffde Gud icke befalit at Bede/oc tilsagd Bønhørelse/da kunde alle Creature icke forhuerffue/it lidet Korn eller

en Smole

en Smole met deris Bøn/Men nu befaler hand at Bede/oc siger/Beder da skulle i anamme/etc.

Det andet/At vi skulle Bede i Troen paa Guds foriettelse/ Jacob. j. Der som nogen iblant eder fattis Vijßdom/da skal hand bede Gud der om/Oc hand skal Bede i Troen/ oc intet tuile.

Det Tredie/At vi skulle Bede i Jesu Naffn/ Johan. xvj. siger Christus/Sandelig ieg siger eder/ Der som i bede Faderen om noget/i mit Naffn/da skal hand giffue eder det.

Det Fierde/At mand skal Bede i Aanden oc i Sandhed/oc sette dog sagen i Guds villie oc velbehagelighed.

Det Femte/ At vi skulle met faa Ord sette vor Nød oc trang frem. Trang oc nød er mangfoldig/ som Frestelse/Gienuordighed/Forfølgelse/ Bedrøffuelse/ Angist/ Syugdom/Pestilentze/ Hunger/ Dyr tid/ Krig/ Oprør/offuerfald aff Tørcken/ Papisters Had oc auind/oc huad anden frestelse der daglig tilfalder/ baade i en maade oc anden.

Huad krafft haffuer vor Bøn?

Vor Bøn giør oß/en Naadig barmhiertig Gud/saa at vi bekomme alt det vi Bede om.

Giff der Exempel paa?

Helias var it Menniske lige som vi/oc bad en Bøn/at det skulde icke Regne/oc det Regnede icke paa Jorden/ i Tre Aar oc Sex maanede. Oc hand bad atter/oc Himmelen gaff Regen/oc Jorden bar sin fruct. Dette Exempel setter S. Jacob. Haffuer nu it Menniskis Bøn saadan krafft/Huad skulde icke da mange Menniskers Bøn giøre? Vilde Gud sparit Sodoma for Abrahams skyld/om der haffde Ti fromme Menniske bleffnit funden. Oc hand for Josephs skyld/ giorde Egypti Land saa meget got/ oc det Land Syrien for Naamans skyld/ huad skulde hand icke da giøre/ for mange fromme Christnis skyld.

Huilcket er det Tredie stocke?

Saa siger S. Jacob/Der som nogen iblant eder/ far vild fra Sandhed/ oc nogen omuender hannem/ den skal vide / at Huo som omuender en Søndere/fra sin Veyis vildfarelse/hand haffuer hiolpet en Siel fra Døden/ oc skal skyule Søndernis mangfoldighed.

Moſi Lou Byuder Exodi i det xxiij. Capit. At mand oc ſkal føre ſin Fiendis Fæ/paa den rette Vey igien/om det gaar oc far vild/oc driffue hannem det hiem. Saa befalede oc Chriſtus Matthei xviij. oc Luce xvij. At mand ſkal ſtraffe den vildfarende Broder/oc vinde hannem igien. Oc S. Paulus ſiger Gal. vj. Kiere Brødre/der ſom it Menniſke offuerfaldis aff it brøſt/da vnderuyſer hannem met en Sactmodig aand/i ſom ere Aandelige etc. Den ene bære den andis Børde/ſaa fuldkomme i Chriſti Lou. Der offuer/vdkreffuer ocſaa Brøderlig kierlighed/at mand ſkal ophielpe den igien/ſom er falden/oc icke lade hannem forderffuis i vrenlighed/Lige ſom vi haffue der/it ſmuct Exempel paa i den Samaritan / Luce x. Huilcken der lagde/det Arme Saargiorde Menniſke paa ſit Dyur/oc førde hannem til Herbere/oc røctede hannem. Lige ſaa røcte oc/de fromme Chriſtne dem ſom fare vild/indtil de bliffue vnderuijs/oc offuergiffue deris vildfarelſe/oc opſtaa igien. Oc huo ſom ſaa omuender den Vildfarende/den haffuer reddet hans Siel fra Døden/oc vundet ſin Broder/ſom ellers haffde bleffuit forderffuit/i vildfarelſe/oc hiolpet hannem til Himmelen. Der giffue oſſ Gud ſin Naade til/Amen.

I Bede Dagene/Euangelium/

Luce xj.

OC hand ſagde til dem/Huilcken er iblant eder/ſom haffuer en Ven/oc hand ginge til hannen om Natten/oc ſagde til hannem/Kiere Ven/Leen mig Tre Brød/thi min Ven er kommen til mig aff Veyen/oc ieg haffuer intet at legge faar hannem/Oc hand der inde ſkulde Suare/oc ſige/Giør mig icke vmag/Døren er nu tilluct/oc mine Børn ere hoſſ mig i Herberret/ieg kand icke ſtaa op oc giffue dig. Jeg ſiger eder/Oc der ſom hand

icke ſtaar

icke staar op/oc giffuer hannem/fordi/at hand er hans Ven/saa staar hand dog op/for hans vbluelige raaben skyld/oc giffuer hannem saa mange som hand haffuer behoff.

Oc ieg siger eder ocsaa/Beder/saa skal eder giffuis/Leder/saa skulle i finde/Bancker paa/saa skal eder opladis. Thi huo som Beder/hand tager/oc huo som Leder hand finder/oc huo som Bancker paa/hannem skal opladis. Huor Beder en Søn Faderen iblant eder om Brød/at hand biuder hannem en Steen der faar? Oc der som hand Beder hannem om en Fisk/at hand byuder hannem en Hugorm for Fisken? Eller der som hand Beder hannem om it Eg/at hand byuder hannem en Scorpion der faar? Effterdi da at i/som ere Onde/kunde giffue eders Børn gode Gaffuer/da skal meget mere Faderen i Himmelen/giffue dem de[illegible]ellig Aand/som hannem Bede.

Huad giør Christus/i dette Euangelio:

Effter at Christus/haffde giffuet sine Disciple en Form oc skick/huorledis de skulde Bede/Da giør hand nu her en Formaning/at de skulle bliffue hart ved at bede/oc bestandig i deris Bøn/Thi vi ere aff Naturen saa til sinde/at vi enten tuile paa Guds naade/eller acte oss meget vuerdige til/at Gud skulde Bønhøre oss. Der aff kommer det da/at vi enten sielden eller aldrig giøre vor Bøn/Eller naar vi haffue Bedet en gang eller To/oc bliffue icke strax Bønhørd/da lade vi Bønen fare/oc haffue Onde tancker om Gud/eller ocsaa tale ilde paa hannem. Der faar er dette en nøttelig Formaning/at vi skulle bliffue stadig i vor Bøn.

Huad giør Christus i denne Formaning?

Hand bruger To forstandige Exempel / Det ene / om it Menniske som gick til sin Ven om Natten/der hans Ven var kommen til hannem aff Veyen/oc bad hannem om Tre Brød/ Huor aff hand beslutter / at Gud kand opueckis til at høre vor Bøn.

Det Andet / om en Fader / huilcken Sønnen Bad om it Brød/it Eg oc en Fisk. Huor aff hand beslutter/ at Gud vil visselig Bønhøre oss.

Huilcket er det Første Exempel?

Saa siger Christus/Huilcken er iblant eder/ som haffuer en Ven/oc ginge til hannem om Midnat/oc sagde til hannem/ Kiere Ven/Leen mig Tre Brød/Thi min Ven er kommen til mig aff Veyen/oc ieg haffuer intet at legge faar hannem/Oc hand der inde skulde Suare/ oc sige Giør mig icke vmage/ Dørren er nu tilluct/oc mine Børn ere hoss mig i Herberret/ ieg kand icke staa op / oc giffue dig. Jeg siger eder/at staar hand icke end op oc giffuer hannem/ fordi/ at hand er hans Ven/ Saa staar hand dog op/for hans vbluelige raaben skyld/oc giffuer hannem saa mange/hand haffuer behoff. Dette er it offuermaade trøsteligt Exempel/oc gandske nytteligt.

Huo er denne Gest/som kom aff Veyen?

Den Gest/som kommer ind til oss om Natten/ere de mangfoldige Frestelser/gienuordighed/Bedrøffuelse/angist oc Siugdom/ som hastelig oc vforuarendis offuerfalde oss. Thi naar vi plagis aff Tandverck / haffue nogen Bylde eller Saar / da pleye vi at sige/Jeg haffuer en Ond Gest/hand lader mig huercken haffue rolighed/Nat eller Dag.

Huo er den Ven eller Nabo/ som Soffuer?

Denne Ven som Soffuer/ er Gud vor HERRE/Thi at naar vi paakalde hannem i angist oc Nød/oc hand Bønhører oss icke strax/ da synis oss at hand Soffuer / Saa bancke vi da paa / faar den Faderlige Hiertis Dørrmet Bønens hammer/Thi den Bøn/som flyder aff it trofast Hierte/er saadan en Hamer/at liuden der aff høris i den høye Himmel/Thi Syrach siger i det xxxv. Cap. Den ælendigis Bøn trenger igiennem

Skyerne/oc lader icke aff/før hun kommer til Gud/oc bliffuer icke stille/før den Høyeste seer der til. Men wi bede om natten/ vnder kaarsset/i angist oc Bedrøffuelse/om try Brødet er/om hielp oc trøst/aff Gud Fader/Søn/oc den hellig Aand.

Huorledis skicker da Gud sig/den Himmelske Husffader?

Hand lader oss bruge mange ord/oc skrige høyt/men hand tier stille/oc lader som hand soffuer/oc hører oss icke/Lige nu som Husffaderen skicker sig / saa skicke oc alle hans Børn oc Tiunde sig / Oc alligeuel hand end suarer/ saa vil hand dog icke hielpe/men met it stumt suar siger ney til det wi Bede om/ Giør mig icke wmage (siger hand) Dørren er tilluct/oc mine Børn ere i Herberet hoss mig/Det er icke tilbørligt/at ieg for din skyld skal bryde deris søffn/Søg effter hielp huor du vilt/ ieg kand icke staa op/oc giffue dig.

Dette er it fattigt bedrøffuet hierte/en suaer stød.

Det er vel i sandhed saa/Men dette er oc en stor trøst der imod/at Christus siger / Jeg siger eder/at der som hand icke end staar op/oc giffuer hannem/fordi at hand er hans Ven/ saa skal hand dog staa op/for hans vbluelige raaben skild/oc giffuer hannem saa mange hand haffuer behoff. Met huilcke Ord hand vil saa meget sige/ Kand it Menniske trenge det andet noget aff/ der met/ at hand buldrer oc bancker/raaber oc trøgler/Huor meget mere skal da it Gudeligt Menniske/ faa noget aff Gud met sin hiertelige Bøn.

Huorledis skal hand da skicke sig / som vil giøre sin Bøn?

Naar Gud lader som hand icke vil høre/oc vil forniſſe dig fra sin Dør / da lad dig icke afftrenge/ men bliff hart ved/oc sig/Kiere Herre / huor skal ieg hen? Huor skal ieg finde hielp oc trøst? Jeg leder faar din Dør/Jeg bancker faar din Dør/ Du est Døren/dig beder ieg/dig leder ieg effter/stat du op/oc beuiſſ mig Naade/Du est min Gud/min Herre/min Skabere oc Frelsere/ Huem beder ieg retteligere end dig? Huem søger ieg tilbørligere hielp hoss/end hoss dig? Huor bancker ieg tilbørligere/ end faar dit Faderlige hierte? Du haffuer ingen Dørnectere behoff/ ingen Suend/du est alting i alle/ Oc der som end alle dine Børn/ Engle oc Helgen søffue/saa voger alligeuel du

genel du offuer Israel/Du est Begyndelsen oc Enden/Du est
al Naadis oc Barmhiertigheds Fader/forskiud mig icke fordi
mit i Natten/i min største angist oc nød/fra din dør / Du est
mit haab/min tilflucht/dig holder ieg mig til/dig forlader ieg
icke/det maa gaa mig huorledis det kand Til denne sted hører
ocsaa det Parabel/ om den hielpeløse Quinde/der hengde hart
ved den vretferdige Dommere/Luce xviij. Oc det Euangelium
om den Cananeske Quinde Math. xv. Thi de finge ocsaa/det
de vare begærendis/ fordi at de bleffue hart ved/oc lode sig icke
afftrenge.

Huad trøst giffuer da Christus/aff dette Exempel?

Oc ieg siger eder/siger hand/Beder/da skal eder giffuis/
Leder / da skulle i finde / Bancker / da skal eder opladis / Thi
huo som beder/hand anammer/oc huo som Leder/hand finder/
oc den som Bancker/hannem skal opladis. Dette er en almin-
delig foriettelse/som er alle Menniske anrørendis/huad heller
de ere Jøder eller Hedninge/Tienere eller Fri. Huo som Beder
i Aanden oc i Sandhed/ hand bliffuer Bønhørt/Huo som ban-
cker paa/met Troens Hammer/hand skal indladis.

Huilcket er det Andet Exempel?

Saa siger Christus/Huor Beder en Søn Faderen iblant
eder/om Brød/ at hand biuder hannem en Sten den saare?
Oc der som hand beder hannem om en Fisk/ at hand biuder
hannem en Hugorm for Fisken? Eller der som hand beder han-
nem om it Eg/at hand biuder hannem en Scorpion der faare?
Effterdi at i da/som ere Onde/kunde giffue eders Børn gode
Gaffuer/huor meget mere skal da Faderen i Himmelen/ giffue
dem den hellig Aand/som hannem bede.

Huad vil Christus met dette Exempel?

Hand giffuer oss her met tilkiende/vor himmelske Faders
gode vilie/ oc vil giøre oss visse paa/at Faderen er icke anderle-
dis til sinde/end at vil høre vor Bøn/oc giffue oss/huad som
wi bede om/Thi huo vil vere saa vbluferdig oc dristig/ja saa
groff oc vskickelig/at hād vil holde den milde Barmhiertige Gud
huis miskundhed der haffuer icke ende/strengere/grum̄ere oc me-
re vmild/end it Menniske/Effterdi Gud dog er god aff natu-
ren/oc alle Menniske onde. Det kand vel saa vere/at en Fader er

from oc god imod sit Barn/oc giffuer samme Barn/huad som det begiærer/Men denne fromhed er aldelis intet at regne/imod Guds godhed. Thi saa siger hand formedelst Propheten Esaiam xlix. Kand oc en Moder forglemme sit Barn/at hun skal icke forbarme sig offuer hindis Liffs Søn? Oc der som hun end forglemmer hannem/saa vil ieg dog icke forglemme dig. Der faare vil Christus saa meget sige/ Alligeuel den Fader paa Jorden/er fortredelig/ond oc vanartig/saa giffuer hand dog icke sin Søn/en Sten/naar hand beder hannem om it Brød. Kand nu it Menniske/som er ond oc vanartig aff sin natur/ giffue det som got er/Huor meget mere/skal da Gud den Himmelske Fader/ oc det Høyeste gode/ giffue sine Børn den hellig Aand/oc alt got/met hannem.

Efterdi Gud er saa veluillig oc redebon/ til at høre oc giffue/ Huorledis kommer det da/ at saa mange Menniske/robe oc bede/oc bliffue dog icke bønhørde?

Der ere mange Aarsager til/aff huilcke ieg vil fortelle nogle. Mange Menniske bede aff en seduane/vden Troen/ om huilcke der staar screffuet i Psal. De robe (men der var ingen Frelsere) Til Herren/ men hand suarer dem intet. Mange bede om det/som dem icke nøtteligt eller saligt er Saa bad S. Paulus ij. Corinth xij. At Gud skulde tage de Fristelser fra hannem/som Satans Engel førde hannem paa/men hannem bleff suaret/Lad dig nøye met min naade. Mange bede/oc Gud bønhører dem/men hand lader dem icke strax/forninme oc befinde at de ere Bønhørde/paa det/at hand vil forsøge deris Tro/oc giffue dem aarsage til/at de skulle bliffue stadig i deris Bøn/oc bliffue dag fra dag/jo lenger jo mere brennende der vdi.

Huilcke Bede om Brød/oc faar en Steen?

De som vden affladelse/robe oc skrige i Kircker oc Kloster/ at Gud skal hielpe oc beskierme dem/føre oc Ledsage dem met sit Ord/oc det er dog icke deris aluere/det gaar icke heller aff hiertet/ Huilcket mand kand mercke der paa/at naar Gud formedelst Christum oc sine Tienere/ legger Brød paa Bordet faar dem/oc lader Predicke Guds Ord aff Predickestolen/da ville de huercken høre Ordet/ eller see dem det Predicke/ Der

faar giff-

faar giffuis dem ocsaa en Sten for Brød / det er / de bliffue Haardnackede / stiffsindede / faa Jernpander / Stenhierter / en fortredelig Aand / de bliffue hadske / Affuendsfulde / oc forherdis paa det sidste / i Sønd oc Ondskab / lige som Pharao.

Huilcke Bede om en Fisk / oc faar en Hugorm ?

De som haffue lyst til at Dømme oc Fordømme andre Menniske / belacke / fortale / beføre / baguaske / beklaffe / straffe oc laste / bande oc ynske dem ont / Disse faar icke en Fisk / men en Hugorm / det er / it forgifftige hierte / som vdyder der effter / sin forgifft i alle lemmer / Saa at it Menniske kand icke lenger / Tencke eller Tale got om andre / men alt huad hand seer eller hører / legger hand vd til det Verste / had bagæder huer mand / oc ved Lack oc Lyde met alle.

Huilcke Bede om it Eg / oc faar en Scorpion ?

De som bede om en sund / retsindig / bestandig / leffuende Tro / som kand vere krafftig met kierligheds gerninger / oc besmitte dog samme tro / met megen oc mangfoldig Offaertro / Mistro / Traaldom / Signelse / oc anden Dieffueisens forbistrelse / De haffue ingen hiertelig tillid til Gud / intet stadigt oc bestandigt hierte / de giffue icke gode oc Christelige Exempel fra sig i deris Leffnet / men de forarge mange der met. Disse samme / faa icke det Guddommelige trøstis Eg / men en Scorpion / it falskt vtrofast hierte / imod Gud oc alle Menniske. De ynske deris Neste met munden en god dag / en god afften / Men i hiertet er deris begæring / at hand skulde vere nederst nedre paa Haffsbaand / Oc disse er Verden paa det neste fuld aff.

Huorledis gaar det da / disse Erende slaus Menniske ?

Naar som de end lenge bede lede oc bancke / saa faa de dog icke den gode Aand / der Gud tilsagde oc loffuede sine Elskelige Børn / Men effterdi de forherdis oc fare stede frem i Vantro / i det Guddommelige Ords foractelse / i had oc andre groffue Synder / da faar de den onde Aand / som driffuer dem / jo lenger jo mere til all synd / laster oc Guds fortørnelse / oc styrter dem paa det sidste / ned i euig forderffuelse.

Huad skulle vi da giøre ?

Wi som kaldis oc rose oss aff at vi ere Christne / skulle bede / lede / oc bancke paa saar Guds Faderlige hierte / at hand

aff sin milde naade oc barmhiertighed/for sin elskelige Søns Christi skyld/vil giffue oss sin hellig Aand/met alle sine gode gaffuer oc naade/ oc paa vort yderste en salig time/oc det euige liff/Amen.

Paa Christi Himmelfarts dag/

Epistel Acto. j.

KJere Brødre/Den Første tale giorde ieg/Kiere Theophile/om alt det/der Jesus begønte/baade at giøre oc lære/indtil den Dag/der hand bleff optagen/ effter hand gaff Apostlene (huilcke hand haffde vdualt) befaling/formedelst den hellig Aand/huilcke hand beteede sig Leffuende/effter sin Pijne/formedelst mangfoldige beuijsninger/oc loed sig see iblant dem Fyrretiue dage/oc talede met dem om Guds Rige. Oc som hand haffde forsamlit dem/befalede hand dem/at de icke vijgede fra Jerusalem/men vintede Faderens forietttelse/huilcken (sagde hand) i haffue hørt aff mig. Thi Johannes Døbte met Vand/men i skulle Døbis met den hellig Aand/icke lenge effter disse dage.

Oc der de vare kommen tilsammen/spurde de hannem at/oc sagde/Herre/vilt du i denne tid oprette Jsraels Rige igien? Da sagde hand til dem. Det bør icke eder/at vide Tiden eller stunden/huilcken Faderen beuarede i sin mact/men i skulle anamme den hellig Aands krafft/som skal komme paa eder/Oc i skulle vere mine Vidne i Jerusalem/oc vdi gandske Judea/oc Samaria/oc indtil Verdsens ende.

Oc der

Oc der hand dette haffde sagd/ bleff hand optagen/ saa at de saae det/ oc en Sky tog hannem bort/ fra deris Øyen. Oc i det de saae hannem fare op i Himmelen/ See/ da stode tho Mend hoss dem i huide Klæder/ huilcke der oc sagde/ I Mend aff Galilea/ Huad staa i oc see op i Himmelen? Denne Jesus/ som er optagen fra eder til Himmelen/ skal komme/ lige som i haffue seet hannem fare til Himmelen.

Huad holder Lucas oss faar/ i denne Epistel?

Tre støcke/ Det Første/ Christi tale met hans Discipler/ effter hans Opstandelse. Det Andet/ Disciplernis vanuittighed oc skrøbelige Tro. Det Tredie/ Christi Himmelfart.

Huad siger hand/ om det første støcke?

Hand siger saa. Den Første tale giorde ieg/ Kiere Theophile/ om alt det/ der Jesus begønte/ baade at giøre oc Lære/ indtil den Dag/ der hand bleff optagen/ effter hand haffde giffuit Apostlene (huilcke hand haffde vduald) befaling/ formedelst den hellig Aand/ huilcke hand beteede sig Leffuende/ effter sin Pijne/ formedelst mange beuijsninger/ oc loed see sig Fyretiue dage iblant dem/ oc talede met dem om Guds Rige.

Huad vil hand met disse Ord?

Saa meget vil hand sige/ Christus beuijste nock effter sin Opstandelse/ i de Fyretiue dage/ faar sine Discipler/ met mange oc atskillige beuijsninger/ at hand var Opstanden fra de Døde. Thi hand Obenbaredis/ icke aleniste Leffuende faar dem/ men hand Aad ocsaa oc drack met dem/ lige som tilforn/ oc det giorde hand aleniste fordi/ at denne Artickel om Opstandelsen/ skulde bliffue aldelis stadfest/ oc at intet Menniske/ skulde tuile paa Christi opstandelse. Thi at huor som mand icke Troer denne Artickel/ der bliffue alle andre til bage. Thi at tuil mand paa Christi Opstandelse/ huorledis kand da noget/ vere fast oc vist i Christendommen? Som S. Paulus ocsaa siger j. Cor. xv. Er Christus icke Opstanden/ da er vor Predicken forgeffuis/ da er ocsaa eders Tro forgeffuis/ da ere i end nu i eders Sønder.

Huor mange gange/ Obenbaredis Christus faar sine Discipler?

Ti gange/ Først faar Maria Magdalena. Der nest/ de andre Quinder. Tredie gang/ Petro. Fierde gang/ de tho Discipler paa Veyen til Emmahus. Femte gang/ Disciplene offuer Borde. Siette gang/ i den Apostels Thome neruerelse. Siuende gang/ Fiskerie hoff haffuit. Ottende gang/ mere end fem Hundrede Brødre/ paa det Bierge i Galilea. Niende gang/ Jacob. Tiende gang/ Der hand opfor til Himmels.

Huad talede hand/ met sine Discipler om Guds Rige?

Hand gaff dem til kiende/ at hans Rige er icke it verdsligt/ vduortis oc forgiengeligt/ men it Himmelskt/ Aandeligt oc euigt Rige/ oc at hannem er giffuen al Mact/ i Himmelen oc paa Jorden/ icke at hand vil Regnere oc bruge sin Mact/ effter Verdsens skick/ mend hand vil skicke dem fra sig/ at Predicke Euangelium i den gandske Verden/ oc at Døbe alle Folck/ i Naffn Faders/ Søns oc den hellig Aands/ at de skulle bliffue Salige.

Huad siger hand/ om det Andet stocke?

Hand siger saa. Der Disciplene vare tilsammen/ spurde de hannem at/ oc sagde. Herre vilt du nu paa denne tid/ oprette Jsraels Rige igien? Da sagde hand til dem. Eder bør icke at vide den Tid eller stund/ huilcken Faderen haffuer beholdet til sin Mact/ men i skulle anamme den hellig Aands krafft/ huilcken der skal komme paa eder/ oc i skulle vere mine Vidne/ i Jerusalem oc i det gandske Judea oc Samaria/ oc indtil Verdsens ende.

Huad vil hand met disse Ord?

Hand straffer Apostlernis Vannittighed/ men dog skickelig oc venlige. Som hand vilde sige/ Huad i skulde vide/ der bekummere i eder aldelis intet met/ oc huad i icke skulle vide/ der spørge i flitelig effter. Om mit Rigis væsen/ oc eders Predicke Embede/ skulde i met rette spørge/ det var eder nøtteligt at vide / saa spørge i effter Tid oc stund/ paa de tilkomende ting/ der min Fader haffuer i sin Hand/ huilcke eder bør icke at vide. Oc dette er lige it Giensuar/ som hand gaff dem Matthei xxiiij. Men aff den Dag oc den stund/ veed ingen/ oc icke Englene i Himmelen/ men Faderen alen..

Lader hand dem da/aldelis bliffue i tuil?

Ney. Hand giffuer dem en god trøst/oc siger. J skulle anamme den hellig Aands krafft/som skal komme paa eder etc. Der giffuer hand tilkiende/met huad Vaaben oc Skud/de skulle bestride Verden/oc føre hinde vnder Christi Aag/Som er/icke met Stridsfolck/icke met Busser/ Spyud oc Hellebaarder/ men met det hellige Euangelij Predicken.

Huad siger hand/ om det Tredie stocke?

Hand siger saa. Der Christus dette haffde sagd/bleff hand Optagen at de saae der paa/oc en Sky tog hannem bort/fra deris Oyen.

Naar opfor Christus til Himmels?

Den Fyre tiuende dag / effter sin Opstandelse / som er i Dag.

Huor bleff hand Optagen til Himmels?

J Bethanien / Paa Oliebierget / vdi alle sine Disciplers Aasyun.

Huorledis Opfor hand til Himmels?

Hand løffte sine Hender op/oc Velsignede sine Discipler/ oc bleff Optagen at de saae der paa/oc en Sky tog hannem bort/fra deris Oyen til Himmelen/oc hand sider hoss Guds Høyre hand/det er/hand er bleffuen en Herre/offuer alle Creature i Himmelen oc paa Jorden/som hand sielff roser aff Matth i det Sidste.

Huor faar Opfor hand til Himmels?

Paa det hans Disciple oc Christne/skulde vere visse paa/ huor de endelig skulle vere/oc huor de skulle sette den Første Fød oc bliffue/nar de fare her fra. Thi hand siger. Huor som Jeg er/der skal oc min Tienere vere. Der siger hand dem Herbere til/ at de skulle vere hoss hannem/oc haffue det lige saa got hoss Faderen/som hand sielff/de skulle icke mere lide Nød/oc haffue modgang / oc de skulle vel vere fri / fra al Tiranni oc vløcke. Alle Engle skulle beuijse deris tienste/løffte oc bære oss/ oc endelig føre oss til Abrahe skød/i det euige Liff.

Huad giorde Disciplene/ effter Christus var Opfaren til Himmels?

J det de Saae effter hannem/at hand Opfor til Himmels/ da stode To Mend hoss dennem/ i huide Klæder/huilcke der oc

 sagde.

sagde. I Mend aff Galilea/hvad staa i/oc see op i Himmelen? Denne Jesus/som er tagen fra eder op i Himmelen/skal komme/ lige som i haffue seet hannem/ fare til Himmels.

Huo vare de Mend / i hvide Klæder?

Visselig de hellige Engle/ som forkøndede/at Christus vil komme igien/paa den Yderste dag/at dømme de Leffuende oc de Døde.

Huorledis vil hand da komme?

Lige som i haffue Seet / hannem fare til Himmels / sige Englene/Hand bleff Optagen i en Syunlig skickelse. I en Syunlig skickelse/ vil hand komme igien. Hand bleff Optagen i en Sky/ i en Sky vil hand komme igien.

Hvad er Christi Himmelfart?

En Beslutning/ paa alle Guddommelige gierninger/ der Christus giorde her paa Jorden/ i Menniskelig Nature/oc en begøndelse til vor Salighed. Thi Christus begønte sit Rige/ formedelst sin Himmelfart/gaff Apostlene den hellig Aand/oc vdsende dem i den gandske Verden / at Predicke Euangelium faar alle Creature/oc sider hoss den Almectige Faders Høyere hand/som en Konge oc Herre offuer Himmel oc Jord/offuer Dieffuelen/Døden oc Helffuede/oc Regnerer i sine Tro Menniskis Hierter/ formedelst sin Naade oc hellige Ord. Hand gick bort faar oss/ at hand vilde berede oss Veyen/ oc fordriffue de store Tiranner/Røffuere oc Aandelige Mordere/ Dieffuelen / Døden / Sønden oc Helffuede / oc rense all Vløcke bort aff Veyen. Hand staar der i Haffuenen paa Landiorden/recker oss sin Hand/ at vi skulle komme vden skade/ offuer dette Verdsens grumme Haff/ som slar idel Bølger oc suar Storm op/ vnder vore Oyen/til det Himmelske Fæderne Land/ Hand bucker sig/oc anammer oss/paa sin hellige Guddommelige Røg/oc bær oss saa til Himmelen/ ind i det euige Liff/ Amen.

Paa Christi Himmelfarts Dag/

Euangelium/ Marci. xvj.

PAa det sidste/der de Elleffue sade til Bords obenbarede hand sig/ oc straffede deris vantro/ oc deris hiertis haardhed/ at de haffde icke troet dem/som haffde seet hannem opstanden. Oc hand sagde til dem/ Gaar bort i all Verden/oc Predicker Euangelium faar alle Creature/ Huo som troer oc bliffuer Døbt/ hand skal bliffue salig/ Men huo som icke troer/ hand skal bliffue Fordømt.

Men de Tegn/ som skulle følge dem der Troer ere disse/ De skulle i mit naffn vddriffue Dieffle/ Tale met ny Tunger/ fordriffue Hugorme/ oc der som de dricke nogen forgifft/ da skal det icke skade dem/ De skulle legge deris Hender paa de Siuge/ saa skal det bliffue bedre met dem.

Oc HErren/ effter hand haffde Talet met dem/ bleff hand optagen til Himmelen/ oc sider hoss Guds høyre Haand. Oc de ginge vd oc Predickede alleuegne/ Oc Herren arbeydede met dem/ oc stadfeste Ordet/ formedelst metfølgende Tegen.

Huor mange stycker er det nyttelige at forklare om Christi Himmelfart?

Fem. Tiden/Steden/Personer/Gierningen/Nyttelighed.

Naar foer Christus op til Himmels?
Fyrre tiuffue dage effter sin Opstandelse.

Huad giorde hand i de fyrre tiuffue dage?

Hand obenbarede oc beuijsde sin Opstandelse/met mangfoldige beuysninger/oc mange obenbarelser. Fordi at hād obenbaredis Først / Marie Magdalene/ der nest de andre Quinder der nest Petro/drr nest de To Disciple paa Veyen til Emahus der nest alle Disciplerne / Thoma vndertagen / der nest otte dage der effter i Thome neruerelse/der nest hoss Tiberiadis Haff der nest Jacobo/der nest mere end Femhundrede Brødre. Paa det sidste faar dem allesammen i Bethania hoss Olie Bierget/paa sin Opfarelsis dag. Hand stadfeste ocsaa sin Opstandelse der met/at hand bad dem/see/høre/Smage tage oc føle/Thi hand sagde/ Seer mine Hender oc Føder/ tager oc føler paa mig/saa blæsde hand paa dem oc Aad met dem.

Huor faar obenbarede Christus sin Opstandelse met saa mange beuijsninger?

Thi det var Menniskelig fornufft icke mueligt at begribe paa en tid/den Guddommelige gierning/om Christi opstandelse/Oc efferdi Christi opstandelse/kunde icke begribis paa en gang/ da obenbarede Christus sig/ den ene gang effter den anden/Tid fra tid/ oc paa atskillige steder/ Thi der haffuer ingen Artickel/ aff Troens Artickle veret suarere/at tage Troen paa/ Der haffuer oc ingen hafft større modstād oc giensigelse baade i det gamle oc ny Testamente / end denne Opstandelsen / Der faar var det nytteligt/oc giordis vel behoff/at Christus skulde met saa mange/oc mangfoldige beuisninger/stadfeste hannem/ Som Lucas siger Act. x. Hād loed sig fyrrestiuffue dage til syne iblant dem/oc Talede met dem om Guds Rige/Hand oplod deris forstand/at de forstode Scrifften.

Huad Talede hand met dem/om Guds Rike?

Hand gaff dem til kiende/at der kand ingen komme ind i Guds Rige/ vden aleniste formedelst kaarsset/Lige som hand ocsaa siger/Luce i det sidste Cap. Christus skuld lide/oc indgaa saa i sin herlighed.

Forstode oc Disciplene denne tale om Christi Rige?

Saa siger Lucas/ De som vaare komne tilsammen/ spurde hannem at / oc sagde/ Herre/ vilt du paa denne tid / oprette Israels Rige igien? De meinte end nu/ at Christus skulde ville begynde it timeligt Rige.

Huad suarede Christus dem?

Hand sagde til dem/ Eder bør icke at vide Tid eller stund/ huilcken Faderen beuarede til sin Mact/ Men i skulle anamme den hellig Aands krafft/ som skal komme paa eder/ oc i skulle vere mine Vidne i Jerusalem/ oc i gandske Judea oc Samaria/ oc indtil Jordens ende. Lige som hand vilde sige/ Guds Rige skal oprettis formedelst mig/ Christum/ iblant det aandelige Israels folck/ Paa den tid/ naar som i skulle effter min befalning/ gaa vd oc predicke Euangelium faar alle Creature/ Oc det skal fuldkommis naar Euangelium kommer vd til alle Verdens ender. Oc naar det skeer/ da skal det icke vere langt til en den Matth. xxiiij.

Huor opfoer Christus til Himmels?

Saa siger Lucas. Hand førde sine Disciple hen vd/ til Bethanien paa Olie Bierget/ Luce xxiiij.

Huor faare førde hand dem til Bethanien?

Bethania kaldis/ Bedrøffuelsis oc modgangs Huss/ Der met vil hand lære oss/ At ville vi fare til Himmels met Christo/ oc gaa ind i hierlighed met hannem/ da skulle vi icke sla oss fra kaarsset/ men lide taalmodelige angist oc modgang/ sorrig oc bedrøffuelse.

Huor faar paa it Bierge?

Wi skulle ocsaa op at Bierget/ alligeuel/ det er suart oc hart paa at gaa/ da skulle wi lide noget for Guds skild/ saa fremt wi ville komme/ til euig glæde met hannem/ Met Suane dun oc vellyst/ komme wi icke op i Himmelen / men formedelst Kaarsset oc modgang.

Huor faare paa Olie Bierget?

Olie/ mercker Naade oc Barmhiertighed/ Der met giffuer hand til kiende/ at der som wi i Jerusalem/ det er/ i en fredsommelig Samuittighed/ lade alle vore Synder dø met Christo/ oc bære kaarsset taalmodelige/ da skulle wi ocsaa endelige optagis aff

tagis aff

tagis aff Gud til Himmelen / met Christo paa Olie Bierget / i Christelig kierlighed oc Barmhiertighed / met Aandsens opløfftelse / oc hiertens opliusning.

Huad befalede hand sine Disciple?

Hand befalede dem / at de skulde icke vige fra Jerusalem / men tøffue effter Faderens foriettelse / oc sagde / Seer / ieg vil sende Faderens foriettelse offuer eder / huilcken i haffue hørt aff mig / Men i skulle bliffue i Jerusalem / indtil i bliffue iførde met krafft aff det Høye / Thi Johannes Døbte met vand / men i skulle Døbis met den hellig Aand / icke lenge effter disse dage.

Huorledis bleff Christus optagen?

Oc hand opløffte Henderne / oc velsignede dem / Oc det skede / der hand velsignede dem / effter hand haffde nu talet meget met dem / effter sin Opstandelse / da skildis hand fra dem / oc bleff opløfft / at de saae der paa / oc hand foer op i Himmelen / oc en Sky tog hannem fra deris Øyen / Huor met hand vilde giffue til kiende / at Guds Rige er i Himmelen offuer alle Skyer / it Aandeligt / vsynligt / euigt Rige / indtil det i den sidste Verdsens ende bliffuer obenbaret. Christus er icke heller optagen som Enoch eller Elias / men hand opfoer aff sin egen Guddommelige krafft / at hand skulde opfylde alle ting / Ephe. iiij.

Huor sette Christus sig i Himmelen?

Hoss den almectige Faders høyre Haand / Der fra som hand kom / der foer hand hen igen.

Huor saare sider hand icke hoss Hoffuedet eller hoss Føderne?

Hand sider hoss den høyre Haand / det er / Hand regnerer oc opfylder alle ting met Faderen / Hand er ocsaa lige almectig met Faderen / oc i lige Guddommelig Maiestat oc herlighed. Som S. Paulus siger Ephe. j. Gud opuacte Christum fra de Døde / oc sette hannem hoss sin høyre Haand i himmelen / offuer alle Førstedømme / velde / mact / Herredømme / oc offuer alt huad som kand neffnis / Icke aleniste i denne Verden / men ocsaa i den tilkommende.

Huad kaldis Guds høyre Haand?

Icke andet end Gud selff / oc den almectige Guds fuldkomne mact.

Huad

Huad kaldis det at side hoss Guds høyre Haand?

Det kaldis oc er saa meget/ At Christus er blefuen en Herre offuer allting/ i Himmelen oc paa Jorden/ Faderen lijg i alle ting/ thi saa siger Faderen til hannem Psal. cx. Sæt dig hoss min høyre Haand/ indtil ieg legger dine Fiender til en Fodeskammel vnder dine Føder. Oc Sønen roser der selff aff Matth i det sidste/ oc siger/ Alt mact er mig giffuen i Himmelen oc paa Jorden.

Huor met kom Christus der til?

Met sin lydighed/ ydmyghed oc fornedrelse/ Som den hellige Paulus siger Philip. ij. Christus fornedrede sig selff/ oc bleff Faderen lydig/ indtil Døden/ ja til Døden paa kaarsset/ Der faare haffuer oc Gud ophøyet hannem/ oc giffuet hannem it Naffn/ som er offuer alle Naffn / at i Jesu Naffn/ skulle alle deris knæ bøye sig/ som ere i Himmelen oc paa Jorden/ oc vnder Jorden.

Huad giorde Disciplerne i Christi Himmelfart?

Der de saae effter hannem/ at hand foer op i Himmelen/ da stode der tho Mend hoss dem/ kledde i huide klæder/ huilcke der ocsaa sagde/ I Mend aff Galilea/ hui staa i/ oc see op til Himmelen/ Denne Jesus/ som er optagen fra eder til Himmelen/ hand skal komme/ lige som i haffue seet hannem fare til Himmelen.

Huorledis skal Christus komme igen?

I en synlig skickelse/ i Skyen/ i stor Maiestat oc herlighed/ Ja met it anskrig/ oc offuer Engles røst/ oc met Guds Basune.

Hueden skal hand komme?

Ned aff Himmelen/ som hand foer op.

Naar vil hand komme?

I Verdsens ende/ paa den Yderste Dag.

Huor til Huad vil hand giore?

Hand vil Dømme Leffuende oc Døde/ De leffuende ere de/ som findis i Liffue/ naar den Yderste dag kommer oc gaar paa. De Døde/ de som ere til forn bortdøde/ oc skilde fra denne Verden.

Huor faare vil hand Dømme?

At alle tro Mennniske skulle anamme det euige liff met legeme oc Siel/ Oc at alle vantro Mennniske skulle bliffue fordømde oc stødis ned met Dieffuelen/ i den euige Ild.

Huad

Huad nytte oc gaffn haffue vi aff Christi Himmelfart?

Wi haffue tredaabel nytte der aff Først/at Christus vor Forløsere oc Frelsere/vant en herlig oc obenbare Seyer / aff alle sine Fiender / Dieffuelen / Døden oc Helffuede / oc førde Fengzelet fanget/Som S. Paulus giffuer til kiende/Ephe. iiij. Aff den lxviij. Psal. Hand er opfaren i det høye/oc førde Fengzelet fanget / at de skulle icke gribe eller holde oss fangne.

Huad er Fengzelet?

Louen/ Synden/ Samuiteigheden/ Helffuedis angist oc forferdelse/ oc den euige død. Disse allesammen haffuer Christus taget bort/Oc det er her fuldkommet/der hand siger Luce xj. Naar en Sterck beuebnet/beuarer sit Pallats/da bliffuer det hand haffuer met fred/Men kommer en Stercker offuer hannem/oc offueruinder hannem/da tager hand hans Harnisk fra hannem/ der hand forlod sig paa/oc bytter Roffuit.

Den anden nytte oc gaffn wi haffue aff Christi Himmelfart/er/ at Christus forhuerffuede oc skenckte oss den hellig Aand/oc haffuer vddelt gaffuer iblant Menniskēn.

Den tredie nytte/At wi haffue nu stedze en Nødhielpere/ Talssmand oc Meglere i Himmelen/faar Gud Fader/Som der staar til de Hebreer i det vij. Cap. Christus bliffuer euindelige/ oc haffuer it vforsengeligt Prestedømme/Der faare kand hand oc giøre dem salige til euig tid/som komme til Gud formedelst hannem/oc hand leffuer altid/oc beder for oss/Oc i det v. Cap. Effterdi wi haffuer den ypperste Prest/Jesum Christum Guds Søn/som opfoer til Himmelen/da lader oss gaa frem met frimodighed til Naadestolen/at wi kunde faa barmhiertighed/oc finde naade/Paa den tid/ Naar oss giørs hielp behoff. Oc i det ix. Cap. Christus gick icke ind i det hellige/som er giort met hender/Men i Himmelen selff/at hand nu vil Obenbaris faar Guds Ansict/for oss. Oc den hellige Paulus siger j. Timot. ij. Der er en Gud oc en Meglere imellem Gud oc Mennisken/som er/det Menniske Christus Jesus/som gaff sig selff for alle til en Forløsning. Oc S. Johannes siger j. Johan. ij. Der som nogen synder/da haffue wi en Talssmand hoss Faderen/ Jesum Christum/som er retferdig/oc den samme er forligelsen for vore

Synder/

Synder/Dog icke alenîste for vore/men ocsaa for den gantske Verdens Synder.

Huad er nu Christi Himmelfart?

Intet andet/end en ende oc beslutning paa alle de Guddommelige gierninger/der Christus giorde her legemlige paa Jorden/i den Menniskelige nature/oc en begyndelse til vor Saligbed/Thi at Christus begynde sit Rige formedelst sin Himmelfart/gaff Apostlene sin hellig Aand/oc vdsende dem at predicke Euangelium offuer den gantske Verden/oc sider hoss Faderens høyre Haand/en Konge offuer Himmel oc Jord/oc regnere i de trofaste Menniskis hierter/formedelst sin naade oc sit Ord. In summa/Christus betalede vor skyld paa Kaarsset/I Opstandelsen/gaff hand oss god foruaring paa samme betalning/I hans Himmelfart gick hand bort faar oss/oc beridde Veyen/hand fordreff de store Mordere oc Sielerøffuere Dieffuelen/Døden/Helffuede/oc nedlagde dem/ia hand tog al forhindrelse bort aff veyen. Wi ere her i denne ælendige Verden/som i it stort vildende Haff/i huilcket store oc mangfoldige Bølger oc suar Storm/offuerfalder oc vil sencke oss ned. Skulle wi nu vndgaa saadan fare oc komme wden skade oc wforderffuede til Land/da skulle wi haffue en/som skal staa paa Haffsbredden/oc recke oss sin Haand/oc drage oss til sig/at wi wden skade kunde komme offuer til det Himmelske Fæderneland/Oc det giør Jesus Christus vor Kiere Herre/hand bucker sig ned/oc tager oss op paa sin hellige Guddommelige Ryg/oc bær oss saa til Himmelen/ind i det euige liff/Amen.

Den Siette Søntag effter Paaske/

Epistel j. Petri iiij.

Kiere Brødre. Verer Edru oc Vaagen til at Bede/Oc haffuer alting/en brendende Kierlighed indbyrdis. Thi Kierlighed skiuler. Syndernis mangfoldighed.

hed. Lener huer andre Herbere vden knur / oc den ene tiene den anden/huer met den Gaffue/hand haffuer anammet/ som Guds mangfoldige Naadis/gode Hußholdere. Der som nogen Taler/at hand Taler det som Guds Ord. Der som nogen haffuer it Embede/ at hand giør det/som aff den formue Gud giffuer / at Gud kand prisis i alting/ formedelst Jesum Christum / Huilcken vere ære oc Mact/ fra Euighed til euighed/Amen.

Huad Lærer S. petrus i denne Epistel?

Hand Lærer her icke om Troen/eller om Retferdighed/ Men hand formaner dem/som allerede ere Retferdige/oc haffue anammet Troen/at de ville Øffue sig/ i allehande gode Gierninger/ oc Troens fruct.

Huor til Formaner hand?

Til Tre ting. Først at de Christne skulle vere Edru/oc Vaagen til at Bede / Det Andet/ at den ene skal beuise den anden/ Broderlig Kierlighed/oc besønderlig at de skulle vere villig til/ at Lene de Hussuilde huß. Det tredie/at huer skal flitelig tage vare paa sit Kald oc Embede/oc rettelig vddele Guds gaffuer/som hannem ere forlent huad heller de ere legemlig eller aandelige.

Huilcken er den Første Formanelse?

Verer Edru oc Vaagen til at Bede. Som hand vilde sige. Verer icke vskickelige/vilde oc Balstyrige/men smuck skickelige/ Vaagen oc Edru til at Bede. Thi intet forhindrer saa meget/de Christnis Bøn/som offuerflødig Dricken oc Fraadzeri/at vere daglig Galen oc fuld. Thi disse Laster følge der strax effter/som er / Søffen / Aarckeløßhed / Ladhed / det Guddommelige Ords forsømelse/ oc andre saadanne wdyder.

Huor vdi/staar denne Edruhed oc maadelighed?

Vdi spægelse/ oc at mand rettelig regærer Legemet/oc hun er icke andet/end en retmaadelighed/i alle ting. It Menniske som Leffuer i Edruskab oc affhold/ som veed at holde skickelighed/oc maadelighed i alle ting/oc er icke Fortredelig/Vild/Balstyrig oc Vanartig/ hand er altid bequem til alt got/ baade at tiene Gud oc Menniske. Der imod it Vanartig/Forbistret/Bal-

styrige

ſtyrigt Menniſke/ſom ſtedes er Drucken Galen oc fuld/hand er til ingen ting nøttelig. Thi huad got kand dog en Dranckere/ Ollſeck/Snetap oc Vinſlickere giøre? Hand er icke duelig/til nogen redelig handel/eller til nogen Erlig ſag. Fordi at naar nogen er Drucken oc fuld/da er hans Fornufft forbiſtret/alle hans Fem ſind ere fordempede/da er Munden opfyldt met onde Ord/Bander oc Skiendſel. Oyene ſee forferdelig oc biſtert. Orene ere rede til/at høre Slem vhøffuiſk Snack oc Løgen. Det gandſke Legeme er Dødactigt / vſkickeligt / Søffenactigt oc vløſtigt/oc der er intet Regimente lenger/alle Lemmer ere optende/ veluillige oc redebon til at Synde. Der faar kand ſaadant it Menniſke/icke Bede/Thi det Menniſke ſom vil bede/ ſkal holde maade met Mad oc Dricke/Leffue i affhold/vere Edru/oc gaa ſaa met aluarlighed frem faar Gud/Bede oc paakalde hannem/ i Aanden oc vdi Sandhed/ellers er det altſammen vnøtteligt oc forgeffuis.

Huilcken er den Anden Formaning?

Faar alle ting/Da haffuer en brendende Kierlighed indbyrdis/Læner huer andre Herbere/vden knur. Iblant kierligheds ypperſte Gierninger/ſetter S. Petrus her/at mãd ſkal gierne læne Huſſ. Fordi at paa den tid/bleffue de Chriſtne gruſelige plaget/oc lidde ſtor forfølgelſe/ aff Tiranẽr oc de Chriſtnis Mordere/for Troens bekiendelſẽ ſkyld/oc bleffue fordreffuene oc forjagede/fra Huſſ oc gods/oc all deris velfart/grund oc Gaard røffuedis dem fra/oc de forwiſtis hen i ælendighed. Da giordis det behoff/at en Chriſtn anammede den anden/Venlig til ſig i ſit Huſſ/oc lente hannem Herbere. For denne Dyd bleff Abraham/Loth/oc andre flere priſet oc loffuet i Scrifften.

Huor faar ſiger hand/Vden knurr?

Dẽne Gierning/at lene Folck gierne Huſſ/ſkal ſke vden knurr/ Saa/at ingen ſkal lade ſig tøcke/det at vere for meget/huad ſom hand giør ſin Neſte til gode/for Guds ſkyld. Huad wi haffue anammet aff Gud/vere ſig enten Legemligt eller aandeligt/ det er Guds gaffuer/hãd haffuer forlent oſſ der met/vi ere ekon ſette ſom Huſſholdere/oc Skaffere der offuer. Der faar ſkulle wi icke bruge ſame gaffuer/effter vor egen villie oc gode tøcke/ men effter Guds villie oc behagelighed/oc vddeele dem iblant

fattige

fattige Christne. Oc det vil Gud saa acte anamme/lige som det skiede hannem sielff Matth. xxv. Ja hand vil sielff vere der/ met sine hellige Engle/som det skeede met Abraham oc Loth.

Huor faar skulle wi Elske huer andre indbørdis?

Fordi / at Kierlighed skyuler. Synderns mangfoldighed/ som hand vilde sige. Huor som Vrede/Had oc Auind er/der knurrer Menisken/lader icke aff at Kiffue oc trette/indtil hand fremmer oc fuldkommer. sin Onde villie/kand hand det ock icke giøre/saa bliffuer alligeuel Had oc Auind/ affgunst oc fortredelighed i Hiertet/oc hand giør sin Neste intet til gode. Men den som haffuer Kierlighed / hand skyuler Synderne / oc forlader dem gierne. Thi at huo som Elsker sin Neste aff Hiertet/hand seer icke til hans Brøst ock vdyd / huor megen oc stor den er / men til hans Dyd oc fromhed/den vdbreder hand/oc giør hiude stor. Lige som Gud nu / formedelst sin Guddommelige Kierlighed/ skyuler vore Synder / Saa skulle oc wi skyule vor Nestis Synder formane hannem til det gode/oc føre hannem saa til Gud.

Huilcken er den Tredie Formanelse?

Den ene Tiene den anden / huer met den Gaffue/der hand haffuer anammet/som Guds mangfoldige Naadis Hußholdere. Der som nogen Taler/at hand taler det som Guds Ord. Der som nogen haffuer it Embede / at hand giør det / som aff den formue/der Gud giffuer/at Gud kand prijsis i alle ding/formedelst Jesum Christum huilken vere ære oc mact/ fra Euighed til euighed/Amen.

Huad vil hand met disse Ord?

Saa meget vil hand sige. Lige som it stort vel beskicket Huß/ere mange Hußholdere oc Tienere/ som haffue atskiellige Embede. Saa ere oc mange Tienere i Christi Rige/som haffue baade Legemlige oc Aandelige gaffuer aff Gud / met huilcke den ene skal stedes/recke den anden Handen/ met tienste / hielp ock gode raad.

Huad Embede/ vdtrocker Petrus besynderlig?

Hand setter besynderlig frem / Bisper / Prelater oc Kirckens Tienere / oc siger saa. Haffuer nogen den Naade/at hand kand Lære andre oc Predicke / oc veed Scrifften / den skal tro

lige vdrette sit Embede/intet andet Lære oc Predicke end Guds Ord/rent oc klart/ vden al Menniskelig lerdoms tilsettelse/ oc betencke at hans Mund er Guds mund/ som Christus siger Matthei x.

Fremdelis siger S. Petrus. Haffuer nogen it Embede eller tienste/ i Menningheden/ den skal icke giøre eller handle/ som hand vil sielff/oc beskaffe oc vdrette alle ting/effter sit eget Hoffuit oc gode tøcke/Thi det var at bøgge paa Iss oc Sand/hand skal icke Lære oc giøre noget/vden hand er viss paa / at det er Guds Ord oc gierning / Lerdom oc befaling. Giør hand det icke/da skald mand holde hannem/for en falsk Prophet oc Lærere. Oc S. Petrus haffuer her rettelige ramet/ paa Paffuen oc alle hans Papister/at de ere falske Apostle oc Løgenpredickere/ Disligest alle Partieske Aander/ Giendøbere/ oc andre saadanne Secter.

Huor faar siger hand/paa det at Gud kand prisis i alle ting?

Hand vil saa meget sige. I Christne / skulle vere visse paa eders Lerdom oc Gierninger. Thi at huor som i tale it Ord/eller giøre en Gierning / der i icke ere visse paa/at Gud haffuer Lært eller befalit/da kunde i icke prise/Loffue eller tacke Gud der vdi/ men stedes tuile/oc icke vide / Huorledis i staar met Gud. Men der som i ere visse paa Guds Ord/Lerdom oc befaling/da kunde i gladelige loffue Gud/oc tacke hannem for alle sine Velgierninger.

Huad er nu Summa paa denne Epistel?

Huo som roser sig at vere en Christen/oc Leffuer dog icke som en Christen/ er aldri Edru/men stedes fuld/Drucken oc galen/Laed oc Søffuen actig etc. Er der til vmild oc vbarmhiertig/giør ingen til gode/ huercken Ven eller vuen/ fremmet eller kønding/Saadant it Menniske er en Christen/lige som Dieffuelen er hellig oc from/Oc hand giør icke andet/en bespotter Gud/oc forarger alle Menniske/ Kommer nu saadant it Vchristeligt Leffnet/enten i det Aandelige eller Verdslige Regimente/da er det end saa meget diss verre. Thi at naar en Priuat persone/oc meninghedes Mand giør vret/ oc leffuer vchristelig/

da giør hand sig sielff den største skade. Men er hand en Regentere/en Predicker/oc Lærere/oc handler vrettelig/da giør hand vel it gandske Land skade. Der faar haffuer oc Gud giffuit/de høye Potentater oc Regenter/deris egen Engle/som skulle tage vare paa dem/oc beskierme dem/at Sathan/som offuermaade hader saadanne Personer/icke skal forhindre dem/i deris Regimente/eller føre dem i Vildfarelse/saa at de skulle falde. Ja Christus Guds Søn/formaner ocsaa fordi Matthei ix. Oc siger. Høsten er stor/men der er faa Arbeydere. Beder fordi Høstens Herre/at hand vil sende Arbeydere i sin høst/Huor disse støcke/haffue rettelige fremgang/at Predickere lære rettelig/oc Regenterne rægiere rettelig/da følge lettelige de støcke/som her ere opregnede. Gud giffuer oc sin Velsignelse der til/oc endelig det euige Liff/Amen.

Den Siette Søndag effter Paaske/
Euangelium/Johan. xv. oc xvi.

Naar Trøsteren kommer/huilcken ieg skal sende eder fra Faderen/Sandheds Aand/som vdgaar fra Faderen/hand skal vidne om mig/oc i skulle ocsaa vidne fordi at i haffue veret hoss mig aff begyndelsen. Dette haffuer ieg talet til eder/at i skulle icke forargis/De skulle sette eder i Band/Oc den tid skal komme/at huo som ihielslaar eder/hand skal mene/at hand giør Gud en tieniste der met/Oc saadant skulle de fordi giøre eder/at de huercken kiende min Fader eller mig. Men

ieg haff-

ieg haffuer talet dette til eder/ paa det / at naar tiden kommer / i skulle tencke der paa / at ieg haffuer sagd eder det/ Oc ieg sagde eder icke saadant aff begyndelsen/ Thi ieg var hoss eder.

Huor om taler dette Euangelium?

Om try stycker. Først/Huad den hellig Aands embede er/ Der nest/huad Apostlers embede er. Det tredie/huorledis Verden anammer saadanne Embeder.

Huad er den hellig Aands embede?

Vor Herre Christus giffuer den hellig Aand try Naffn/ Hand kalder hannem en Trøstere eller Trøstaand/ imod forferdelsis Aander Sandheds aand imod løgnactige Aander Hand kalder hannem it Vidne oc frimodig bekiendere imod Tiranner oc imod de Aander som tørste effter blod.

Hui kaldis hand en Trøstaand?

Fordi/At hand skal trøste oc styrcke vore mistrøstige hierter oc fryctactige Samuittigheder/at wi skulle visselige kunde tro/ at wi formedelst Christum ere bleffne Guds Børn/ oc maa robe aff hiertet/Abba/Kiere Fader. Hand giør oss ocsaa frimodige/at wi tøre dristelige bekiende denne tro/ faar den gantske Verden. Hand trøster ocsaa oc husualer oss imod alle fristelser/genuordighed/ modgang oc forfølgelse/der wi skulle lide oc om drage i Verden/ for denne bekiendele skyld.

Haffue wi oc Exempel der paa?

Ja/De hellige Apostle ere oss til it Exempel/Thi før end den hellig Aand bleff stadfest i den/vaare de fryctactige/flyde fra Christo/oc haffde indeluct sig i Huset/aff fryct de haffde faar Jøderne/ Men der den hellig Aand bleff stadfest i dem / den hellige Pintze dag / ginge de dristelige frem / oc bekiende Christum frimodelige faar den gantske Verden / de haffde oc lyst oc vaare glade der aff / at de kunde for Christi naffn skyld lide forhaanelse oc forsmædelse Acto. v. Der faare vil Christus saa meget sige / Lader Verden buldre/Dieffuelen forferde/ Tiranner fortørnis oc bruse/ Jeg vil sende eder saadan en Trøstere/som er almectig/som vel kand

beskytte oc beskerme oc befri eder fra alle eders Fiender oc vuenner/ Hand skal opliusse eders hierter i troen / Optende dem i kierlighed/trøste i al nød/at i huercken skulle fructe Dieffuelen/ Verden eller Tiranner/Men i skulle gaa frimodelige hen igennem/bekiende mig dristelige faar den gandske Verden/oc lide der offuer alt det eder kand paaleggis.

Huor faare kalder Christus hannem sandheds Aand?

Fordi at hand giør sandrue Mennisker / som icke haffue lyst til løgen oc falsk lerdom/men aluorlige holde sig til Guds ord oc til den Euangeliske sandhed / oc acte huercken Dieffulen eller Verden. Huo kunde straffet Phariseernis oc Saduceernis hellige skin i Jødedømmet / Eller Papisternis hellige væsen/ pral oc Ceremonier i Christendommen/ der som denne sandheds Aand / icke haffde obenbaret den Guddommelige Sandhed igien. Denne sandheds Aand gaar den rette gang hen igennem/ oc siger met faa Ord saa/ Huad som Christus Guds Søn lærer/ skicker oc beslutter/det er ret oc idel sandhed. Men huad Phariseer/Saduceer/oc Papister/ lære/ skicke oc beslutte/ aff Menniskelig fornufft/det er falskt oc idel løgen. Oc alligeuel Løgen aanden haffuer aff begyndelsen buldret oc bruset imod Sandhed/saa haffuer dog denne sandheds Aand beuaret Christendommen indtil denne dag/ oc skal end nu fremdelis beuare samme Christendom indtil Verdsens ende / imod alle Helffuedis Porte.

Huor faare kalder Christus den hellig Aand it Vidne?

Fordi at hand skal bære vidnisbyrd om Christo/at hand er den leffuende Guds Søn/ oc Verdsens Frelsere/ Lige som hand vilde sige/Huad som ieg haffuer tilforn lært oc Predicket/ det skal hand minde eder paa/oc hand skal scriffe det i eders hierter/at i det aldrig skulle forglemme. Hand skal icke vere Lousens predickere/men naadens Predickere/Oc hand skal bære vidnisbyrd om mig / at ieg haffuer offueruundet Dieffuelen/ thielschlaget Døden/forstyrret Helffuede/vdslet Synden/bortaget Guds vrede/opladet Himmelen/oc giort alle tro Mennisker Arffuinge til det euige Liff .Dette skal vere den hellig Aands vidnisbyrd om mig.

Giør oc den hellig Aand dette Naffn fyllest?

Ja visselige. Hand trøster de bedrøffuede / hand lærer sandhed / oc bær vidnisbyrd om Christo / at hand er Guds Søn oc verdens Frelsere. Der aff følger nu / at huad som scriffuis oc læris aff den hellig Aand / det skal bliffue ved mact / Men huad som icke flyder aff sandheds Aand / det skal forgaa oc bliffue til intet / Skulle end alle Diefflе riffue sig i smaastycker der offuer / oc alle Tiranner bryste mit i thu der offuer. Thi Guds ord bliffuer euindelige.

Huad er Apostlernis embede?

At de skulle bære vidnisbyrd om Christo / Thi saa siger Christus / Sandheds Aand skal vidne om mig / oc i skulle ocsaa vidne / thi i haffue veret hoss mig aff begyndelsen / Lige som hand vilde sige / J haffue seet huad ieg haffuer giort / oc hørt huad ieg haffuer Predicket oc lært / Der faare skulle i vere mine Vidne. Ja / naar som den hellig Aand nu opliusser oc optender eders hierter / da skulle i icke kunde holde saadant hoss eder oc tie stille / men i skulle tale frimodelige / oc bekiende mig faar den gantske Verden / at ieg er Christus / Verdens Frelsere. Huad som er Guddommelig sandhed / det skulle i loffue oc prijse / Huad som er falskt oc vgudeligt / skulle i straffe oc fordømme / Det skal Verden da icke kunde fordrage / ja hun skal gruselige fortørnis der aff / buldre oc bruse / Der faare skulle i vere rette Martyres / oc mine rette Vidne / Saa / at i ocsaa skulle met eders Blod bære vidnisbyrd om mit ord. Verden skulde tilbørlige oc met rette vige sin Gud oc Skabere / Frelsere oc Forløsere / oc anamme hans Vednisbyrd / Men hun kand icke / hun vil icke / det staar hende icke til / Dieffuelen hendis Første oc Herre / tilsteder det icke / Hun skal ophøye sig offuer Gud / lige som hendis Første Dieffuelen giorde / at de paa det sidste baade sammen skulle styrtis ned i Helffuedis affgrund / oc end da / imod deris velie / lade Christum oc hans Ord bliffue ved mact.

Huorledis er den hellig Aands oc Apostlernis embede oc vidnisbyrd Verden behageligt?

Aldelis intet/ Der faare setter Verden dem oc alle i Band/ som predicke oc anamme denne Lerdom/ja hun piner oc plager dem/oc tagar endelige liffuet aff dem/som de vaare Kettere.

Huo sag er det til?

Christus giffuer sagen til kiende/oc siger/Saadant skulle de giøre eder/fordi at de kiende huercken min Fader/eller mig/ Lige som hand vilde sige/ Det er icke andet end den slemme blindhed oc vanuittighed/der de ere beslagne met/at de huercken kunde kiende mig eller min Fader/Thi at kiende de min Fader/Da anamme de mig met stor glæde oc megen tackfigelse. Huor som mand nu icke kiender Gud / der haffuer retferdigheds Soel mist sit skin/oc der er icke andet end idel mørck/blindhed oc vanuittighed/ oc ingen ret forstand/ ja Mennisken kand icke vocte sig fra vildfarelse/falsk lerdom oc Dieffuelsens Kaagleri. Der imod/huor mand kiender Gud/der skin den deylige Soel/ ja Christus skin der i hiertet/Der er en vis oc ret forstand/at mand kand tale oc handle ret oc klarlige om alle sager/oc vere vis paa alle troens Artickle/ Oc saadant skeer enfoldelige i troen/vdn kieff oc trette/der giffuis icke aarsage met mange ord oc lang disputats til noget tuilsmaal eller Ketteri. Oc der som nogen kommer met løse Sophistiske Argumenter oc modsigelse/ da kand samme Menniske driffue dem allesammen til bage/ Thi hand haffuer den rette Scholemester/ sandheds Aand/huilcken der vel skal ledsage oc beuare hannem i sandhed.

Huad mercker det hand siger/De skulle sette eder i Band?

Det er/De skulle vdelucke eder fra Menigheden/forbiude eder alle Elementer/Vær/ Vand/ Jld/Jord/tage eders Gods fra eder / fordriffue eder bort i fremmede Land / forfølge eder paa det yderste oc affliffue eder. Thi det er icke andet at sette nogen i Band/end at skille hannem fra Guds Folck / oc fordømme hannem til Helffuede / som er Kettere oc Misdedere. Saa haffue de giort ved alle Propheter/Mig skulle de ocsaa fare saa met / oc i skulle intet haffue det bedre.

Er da dette predickernis belønning?

Det ædele dyrebare Ord/det hellige Euangelium/ oc alle Christne/skulle ingen anden lycke haffue i Verden/end at huo

ſom er en Chriſten/oc bekiender Chriſtum obenbare/hand ſkal intet lyſtigt Paradis haffue her paa Jorden / Det ſkal gaa ſom S. Paulus ſiger ij. Timoth. iij. Alle de ſom ville leffue gudelige i Chriſto Jeſu/ ſkulle lide forfølgelſe. Oc Galat. j. Vilde ieg vere Menniſken behagelig/da vaare ieg icke Chriſti Tienere. Oc Chriſtus ſiger Johan. xvj. J haffue angiſt i Verden / men fred i mig. Oc hand ſiger i dette Euangelio/Den tid ſkal komme/at/huo ſom ihielſlaar eder/ hand ſkal mene at hand giør Gud en tieniſte der met.

Huad ont haffuer Chriſtus giort Verden / at hun ſaa plager hannem

Aldelis intet / Chriſtus tiente huer mand met ſtor wmage oc ſtort arbeyde/hand vandrede omkring allevegne Predickede Euangelium / helbredede de Siuge/ huſualede oc trøſtede de Bedrøffuede / hand vaar icke forſømmelig i det / der en god Hyrde oc trofaſt Sielſørgere bør at giøre / hand giorde alle Menniſker til gode/baade Jøder oc Hedninge.

Huad gaffue de hannem til Loen?

Hand fick aff dem/ſuaer had oc affuind/grum vrede oc ſtor forfølgelſe / oc paa det ſidſte den forſmædelige død paa Kaarſſet. Torde nu Verden ſkicke ſig ſaa imod ſin Gud/Skabere Herre/Frelſere oc Forløſere/Huor faar ſkulde hun icke da giøre det met hans hellige Apoſtle oc fattige Chriſtne?

Huad er Verden?

Verden mørckheds Rige / Dieffuelens Paradis oc Lyſt huſſ/hun er ſaa ſuncken ned i mørckhed oc løgn/at hun huercken kand ſee Liuſſet / eller høre Sandhed / Hendis Førſte/ Satan/er en Mordere oc Løgnere/legemet dræber hand met Suerd/Sielen met falſk lerdom. Hans Huſſholdning beſcriffuer S. Johannes/ j. Johan. ij. Alt det ſom er i Verden (ſom er Kiødens lyſt / oc Øyenis lyſt / oc it hofferdigt leffnet) er icke aff Faderen/men aff Verden. Diſſe try ſtycke/Hoer/Gerighed/oc ærgerighed/ driffuer hand veldelige. Oc huo ſom vil følge Dieffuelen i diſſe ſtycke/hand er hans Ven/oc huo hannem icke vil følge/hannem fører hand al wlycke paa. Summa/ Verden haffuer aldelis intet got met at fare/ja huo ſom hun

er best/ der er hun Dieffuelsens egen/oc aldelis i hans mact/ Mand seer jo vel/huorledis det gaar til/Huo som kand ekon dierffuelige foracte oc bespotte Guds Ord/det hellige Euangelium/den elsker Verden oc holder meget aff/ Hannem giffuer mand gode forleninger/fede Prebender/Prelate dømme/Biscops dømme/ Land oc Folck / Pendinge oc gods Men lad dem ekon giffue saa hen/oc anamme saadant/Gud skal giffue velsignelse der offuer / lige som S. Peder gaff offuer Simon Troldkarl / Act. viij.

Er det da aldelis wde met de Christne?

Ney/Alligeuel den Christne Kircke er i Dieffuelens Rige/ i denne Verden/ iblant Jøder/Tørcker oc Hedninge/som Rosen oc Lilier iblant Torne / Saa haffuer hun dog denne hellige Titel Psal. cx. Du skalt regnere iblant dine Fiender. Christus er vel sat til it Tegn/huilcket der skal imodsigis/men det skal icke omstødis/De skulle vel arbeyde paa/at ville forderffue hans Kircke / men det skal vere forgeffuis / Det er fast oc vist / at Helffuedis Porte skulle icke faa mact offuer hende.

Huad er det/ at hand siger/ Dette talede ieg til eder/paa det/at naar tiden kommer/ i skulle tencke der paa/At ieg sagde eder det?

Det er de Christne en stor trøst vnder Kaarsset/naar de tencke paa disse Christi Ord/at det er Guds vilie/at saa skal ske/oc at det kand icke anderledis vere/Thi at viste wi icke/at det vaare Guds gode vilie/at wi skulde vere vnder Kaarsset/ Da kunde Kiød oc Blod icke bliffue bestandige / Menniskene (besynderlige de som predicke Ordet) skulle snart forarge sig/ oc sige aff wtaalmodighed/Er dette min tacke oc løen/for min store wmage oc suare arbeyde/da setter ieg Dieffuelen til at predicke lenger i min sted/Som den gamle Adam snart bliffuer wtaalmodig/naar det gaar icke effter hans vilie/ja/naar hand huercken skal oc hannem bør icke heller/at haffue andet for sine velgerninger/end wtack. Men efferdi en Christen veed/at hans kaarss oc modgang/kommer først aff Gud/ oc bliffuer hannem paa lagd aff Gud / icke til hans forderffuelse/ men meget mere til hans forbedring/Hand veed ocsaa at Gud er met han-

met hannem vnder Kaarsset oc mit i Pinen / da bliffuer hand icke mistrøstig eller vtaalmodig / men hand tier stille / oc giffuer sig gladelige vnder Guds haand / oc forfremmis saa stedze i taalmodighed indtil Gud endelige trøster hannem / met enig glæde oc salighed / i det euige Liff / Der hielpe oss Gud til / Amen.

Den Hellige Pintzdag /

Epistel / Acto. ij.

DEr der Pintze dag vaar fuldkommen / vaare de alle endrectelige tilsammen / oc der skede hastelige it Bulder aff Himmelen / som it veldigt Vair / oc opfyllede det gandske Huss / som de sade. Oc mand saa paa dem / atskilde Tunger / lige som de haffde verit gloendis. Oc hand sette sig paa huer iblant dem / oc de bleffue alle opfylte met den hellig Aand Oc de begynde at Predicke met andre Tunger / effter som Aanden gaff dem at vdsige.

Oc der vaare Jøder boendis i Jerusalem / som vaare Gudfrygtige Mend / aff allehande Folck / der er vnder Himmelen. Der nu denne Røst skede / kom mangfoldigheden tilsammen / oc bleffue vnderlige. Thi huer hørde / at de talede met hans Tungemaal. Oc de forferdedis alle / forundrede sig / oc sagde til huer andre / Seer / ere icke alle disse som tale / aff Galilea? Huorledis høre wi da / huer sit Tungemaal / som wi ere fødde vdi. Parther oc Meder / oc Elamiter / oc wi som boer i Mesopotamia / oc i Judea / oc vdi Cappadocia / Ponto oc Asia / Phrigia oc Pamphilia / Egypten / oc imod Libie ende hoss Cyrenen / oc Vdlendinge aff Rom Jøder oc Jødernis tilhengere / Kreter oc Araber /

raber/Wi høre dem tale/Guds store vnderlige Gierninger/ met vore Tunger. Da forferdedis alle oc forundrede sig/oc sagde den ene til den anden. Huad vil dette vere? Men de andre haffde det for deris spot/oc sagde. De ere fulde aff sød Vin.

Huad Lærer denne Epistel oss?

Den hellig Aands tilkommelse/Naar/ huor/Huorledis/ hueden/ i huad skickelse/oc til huem den hellig Aand kom/oc huad hand giorde oc vdrette.

Naar kom den hellig Aand?

Paa Pintze dag.

Huad er Pintzdag?

Jøderne haffde Tre besønderlige Høytider/huilcke de skulde huert Aar holde. Først deris Paaske/ naar de Aade Paaskelammet. Den Anden Høytid vaar vge høytiden/huilcken wi kalde Pintzdag. Den Tredie vaar Løffbodernis eller Løffsalernis Høytid/som mand finder det Bescreffuit Deute. xvj.

Huor faar kaldis denne Høytid Pintzdag/Paa Grædske penthecoste?

Fordi at det er/ den Halfftredie sinds tiue dag effter Paaske. Thi at lige som Israels Børn/ginge paa deris Paaske aff Egypten/igiennem det Røde Haff bort i Ørcken/oc anammede Mosi Lou paa Sinai Bierge/ den Halfftredie sinds tiuende dag. Saa anammede oc Christi Apostle oc Disciple/ den hellig Aand i Jerusalen / paa Sions Bierge/ den Halfftredie sinds tiuende dag/effter at Guds sande Paaskelam/vaar Offrit/oc opstaden fra de Døde.

Oc lige som det Halfftredie sinds tiuende Aar/vaar i det gamle Testamente hoss Jøderne/ frydsens Aar eller it friet Aar/ i huilcket mand skulle giffue alle egne Folck fri/oc alt det Gods som vaar Bortsaald/ skulde kome til bage igien/til sin rette naturlige Arffuing oc Herre. Saa bleff oc hoss de Christne/paa den Halfftredie sinds tiuende dag/effter Christi opstandelse/ den hellig Aand giffuen/som giør Fri leddig oc løse/alle tro Menniskis hierter oc samuittigheder/oc fører dem til Christo igen/som til deris rette Herre. Saa er nu Penthecoste/Pintzdag intet

intet andet/end baade Louens oc Euangelij obenbarelſe. Louſens i det gamle Teſtamente/paa Synai Bierge. Euangelij i det ny Teſtamente / Paa Syons Bierge.

Huor bleff den hellig Aand giffuen?

J Jeruſalem/ſom de ſade endrectelige paa Salen/oc handlede Guds Ord/oc giorde deris Bøn.

Huorledis kom hand?

Met it veldigt oc dog lyſtigt vær / at giffue til kiende met/ at Euangelij predicken ſkulde vere meget ſødere oc behageligere predicken/end Louſens forferdelige predicken haffde verit.

Vaar dette oc it naturligt Vær?

Dette vær vaar icke it naturligt vær/ſom vaar opuact aff naturen/thi det haffde da blæſd offuer det gantſke Jeruſalem/ ia offuer det gantſke Jødeland / Men det vaar it vær ſom vaar beſkicket aff Gud at det ſkulde ſaa bruſe/ oc vere den hellig Aands forløbere oc bebudere. Thi at lade Konger oc Førſter forkynde deris tilkommelſe met Baſuner/ Trometer oc Buſſer/ at mand ſkal anamme dem met ſaa meget større herlighed/ huor meget mere ſkulle da den høye Guddommelig Maieſtat det giøre/oc lade forkynde den hellig Aands tilkommelſe met veldige tegn? Oc lige ſom Moſi Lou bleff giffuen paa Synai Bierge/ i idel tycke Skyr/gloende Røg/Taag/met Torden oc lunnet/met gruſelig ſtaarm/oc met Guds baſunis liud. Saa bleff den hellig Aand giffuen i Jeruſalem / i det at værit buldrede oc bruſede/huor met Gud gaff til kiende/baade Louens oc Euangelij krafft.

Hueden kom den hellig Aand?

Aff Himmelen/icke hemelige/men obenbare/ i det at værit giorde it ſtort bulder. Thi at lige ſom en ſtor regn opholdis nogen ſtund i lucten/oc paa det ſidſte faar it ſrit fald/da falder hand ned ſaa veldelige/ ſom hand vilde druckne alle ting/hand opfylder met ſit tilløb alle daler/graffuer oc huller. Saa giør oc den hellig Aand naar hand kommer/da kom̃er hand met ſ[illegible] dan fuldkommenhed/at hand ſaa rigelige opfylder alle ydr[illegible] hierter/met ſin naade oc gaffuer/at de flyde offuer/oc icke holde ſig/men bryde vd/oc giffu[illegible] kiende/huad vnderlige gerninger Gu[illegible]

I Huad skickelse kom den hellig Aand?

Lucas siger/Mand saa atskillige Tunger paa dem/lige som de haffde verit gloendis/oc hand sette sig paa huer iblant dem/ oc de bleffue alle opfylde met den hellig Aand.

Huor faare obenbarede den hellig Aand sig i Tunger?

Paa det hand vilde vel lære oss sit embede / Thi Tungen er den hellig Aand en nyttelig lem. Fordi at Guds Ord predikis formedelst Tungen/oc Euangelium føris ind i Menniskens hierte/som formedelst it rør oc rende.

Huor faare ere Tungerne atskillige?

At giffue til kiende / at Euangelium skal predickis i den gantske Verden / paa alle Tungemaal. Thi at lige som Gud i det gamle Testamente vdspridde dem i Verden/formedelst mange Tungemaal / der bygde Babels Taarn / Saa haffuer den hellig Aand i det ny Testamente/forsamlet alleuegne i Verden/ Christendomens Bygnings mend / formedelst mange Tungemaal til Troens enighed.

Huor faare i gloende Tunger?

Den hellig Aands besynderligste gerning er / at hand optender Menniskens hierter / oc giør dem brendende i Troen oc kierlighed / oc styrcker dem til baade at høre oc predicke Guds Ord?

Giff Exempel.

De tuende Discipler paa veyen til Emmahus fornemde den optende ild / der vor HErre Christus talede met dem / Der faare sagde de effter at Christus vaar skild fra dem. Brende vore hierter icke i oss / der hand talede met oss paa veyen / ock vdlagde oss Scrifften? Denne samme den hellig Aands ild/ vaar saa stor i den hellige Laurentio/at hand icke actede den naturlige ilds hede paa Røsten. Oc formedelst denne samme ilds krafft/gick Tiburtius paa gloende kul/ lige som paa deylige ro- … oc grøne vrter. Denne ild optende saa Zacheum oc Mat- …n / at de offuergaffue al verdzlig sorge / lyst oc begierlig- … effterfulde Christum.

Tager oc da den hellig Aand Synderne bort?

… nt vær tørrer becke ock vaade veye/ … d alle Synder fra Mennisken. Oc

salige

salige ere de/som berede deris hiertér til den hellig Aands til-kommelse/oc forfremmis i Troen oc kierlighed/fordi at de ere visselige Guds Børn. Men We dem/som foracte denne trøst/ eller formedelst vantro driffue hende fra sig. Thi saadanne Mennisker haffue ingen deel i Guds Rige/ Lige som Paulus siger / Huo som icke haffuer Christi Aand / den er icke hans. Komme der icke regn i long tid paa vore agre/enge oc vrte-gaarde / hielp Gud / huor skulde da huer mand klage / robe oc skrige til Gud. Men at Menniskens hierter bliffue tørre oc visne/oc icke bestenckis met den hellig Aands naadige regn/ der klager oc skriger ingen offuer/alligeuel dette er en legemlig/ men det andet en euig skade.

Til huem kommer den hellig Aand?

Til Christi Apostler oc Disciplér.

Haffde Apostlerne icke Tilforn den hellig Aand?

De haffde vel anamme den hellig Aand / effter Christi opstandelse/ der hand blesde paa dem/ oc sagde / Tager hen den hellig Aand etc. Men de anamme her alt hans gode/naa-de oc gaffuer.

Huilcke ere de Gaffuer?

Først/ at de tale nu met allehaande Tungemaal/effter hu-ert Folckis forstand/Jødiske til Jøder/ Gredske til Greker/La-tine til Latiner etc. Der/Nest/at de dristelige lerde oc predicke-de/ Guds vnderlige gerninger / faar den gantske Verden/ lige som det oc skede. Werde Folck/Fiskeere/Taaldere/arme for-actede Mennisker predickede i saadan en mectig Stad/faar saa vtallige mange Mennisker/ aff alle Land/som vaare forsamb-lede paa Pintze Høytid. Oc de som tilforn icke torde lade mun-den op/saade indeluctε/aff stor redsel for Jøderne/de predicke nu obenbare / i store forsamlinger / paa almindelige gader oc torffue/ oc besynderlige Petrus/ som loed sig tilforn forferde aff Cayphe tieniste Pige/oc nectede Christum tre gonge/hand er nu frimodig faar alle Jøder/ oc bekiender Christum dristelige faar den gantske Verden. Det tredie/at de giorde store vnderli-ge gerninger oc iertegn iblant Folcket/som den Bog om Apost-lernis gerninger klarlig vduiser.

Huad giorde den hellig Aand i sin tilkommelse?

Apostlerne begynde at predicke met andre Tunger/effter som Aanden gaff dem at vdtale. Apostlerne vaare tilforn forferdede/oc torde icke bekiende deris Christum frimodelige/ før end den hellig Aand kom/oc Stadfeste dem i Troen/ giorde dem hellige/ dristige oc frimodige/ at gaa frem paa banen/oc bekiende dristelige Euangelium faar den gantske Verden.

Haffde de oc Tilhørere?

Ja/Lucas siger/Der vaare Jøder boendis i Jerusalem/ de vaare Gudtfryctige aff allehaande Folck / som er vnder Himmelen. Der denne røst nu skede/kom mangfoldigheden til sammen oc de forundrede sig/thi huer hørde/at de talede met hans Tungemaal.

Huor faare?

Fordi at de actede visselige/ at Apostlene vilde giøre oprør. Thi de pleyde at høre til Mosi Lou/oc nu førdis der aldelis en ny predicken ind aff Apostlerne / om Jesu gerninger aff Nazareth/det siuntis dem offuermaade vnderligt.

Siger dog Lucas/at de vaare Gudfryctige Mend?

Der ligger icke mact paa. Christi ord skulde fuldkommis Johan. xvj. Naar den hellig Aand kommer/hand skal straffe Verden for Synd/oc for retferdighed/ oc for dom.

Huorledis skicker Folcket sig imod den hellig Aands tilkommelse?

De forferdis alle/ oc forundre sig offuermaade/ oc den ene siger til den anden. Huad vil dette vorde? Men de andre haffde deris spaat der aff/oc sagde. De ere fulde aff sød Vin. Der høre i Huad den hellig Aands predicken beskaffer.

Der løber mand tilsammen/Der forundrer Mand sig/der bliffuer kiff/trette oc oprør/lige som Christus oc siger Matth. x. Jeg er icke kommen at sende fred/men Suerd.

Hues skyld er det? Ordens?

Ney/men deris som icke ville tro ordet. Ordet tilbinder oss/fred/glede/Retferdighed oc Salighed/ville wi icke anamme saadanne herlige oc Himmelske gode ting/men wden aarsage staarme oc bruse der imod/huad kand det salige Ord giøre der til? Gaar det oc icke lige nu saa met vore aandelige Fædre/

Huo setter sig mere op imod Guds Ord? Huo staarmer gruseligere imod Sandhed? Huo laster forgiffteligere Euangelion? End Paffuen / Cardinaler / Muncke oc Nunner / det hellige Folck/som rose sig/at de holde Christendomen ved mact/met deris sang/røgelse vielse/oc at de kimme oc ringe etc. lige som den store Hualfisk Conælebrant eller Cuntze hillebrandt/opholde Verden paa deris rompe.

Huad skulle wi giøre/at wi ocsaa kunde faa den hellig Aand?

Wi skulle først vere Galileer/det er/lige som Apostlerne/ giøre penitentze/afflegge det gamle Menniske met sin begierlighed/oc iføre det ny/det er/vandre i it nyt leffnet.

Det andet/wi skulle vere Christi Discipler/ følge vor Mestere Christum i lerdom oc leffnet/at wi troer huad hand lærer/ oc giøre/det som hand befaler.

Det tredie/at wi skulle vere endrectige i it huss/ som er/ i den Christelige kircke/ fredsommelige/ sactmodige oc venlige/ Wi skulle vere indlucte/oc sla oss fra alle vduortis ting oc handel/ oc forsamle saa vore wskickelige tancker/hierte oc sind etc. oc føre dem i en smuck skickelighed/at den hellig Aands Ord kand finde rum i oss oc vdrette sin gierning. Thi at lige som it Menniske icke kand beskue sig i Vand/naar som det røris/Saa kand den hellig Aand icke forarbeyde sin naade / i det Menniskis hierte/der end nu røris oc opueckis til wskickelighed.

Det fierde/at wi oc skulle vere brendende i vor Bøn oc bede wden affladelse/Thi Gud vil/at wi skulle tilbede hannem.

Huad er Summa aff denne Epistel?

Ville wi haffue den hellig Aand/ da skulle wi først fortryde vore Synder/offuergiffue det onde/oc omuende oss til Gud. Der nest haffue en rolig Samuittighed/ Troens enighed/ ret broderlig kierlighed/en idelig Bøn til Gud/en affuendelse fra alle Verdzlige ting/ oc henge aleniste til Gud. Naar som dette skeer/da vil Gud Fader/formedelst Christum sin elskelige Søn/ sende oss den hellig Aand/met alt hans gode/naade oc gaffuer/ stadighed i Troen/ taalmodighed vnderkaarssit / oc giffue oss en salig ende/oc det euige liff/ Amen.

Den Hellige Pintz dag / Euangelium / Johan. xiiij.

HVo som holder mine Bud / oc beuarer dem / hand er den / som mig elsker / Oc huo mig elsker / hand skal elskis aff min Fader / ock ieg skal elske hannem oc obenbare mig faar hannem. Judas siger til hannem icke den Jscharioth / HERre / huad er det at du vilt obenbare dig faar oss/oc icke faar Verden? Jesus suarede/ oc sagde til hannem / Huo mig elsker / hand holder mine ord / oc min Fader skal elske hannem/ oc wi ville komme til hannem/oc giøre Bolig hoss hannem / Men huo mig icke elsker / hand holder icke mine Ord. Oc det Ord som i høre er icke mit/men Faderens/ som mig vdsende.

Saadant haffuer ieg taler til eder / den stund ieg haffuer veret hoss eder / Men Trøsteren den hellig Aand huilcken min Fader skal sende i mit Naffn/ hand skal lære eder det altsammen / oc minde eder paa alt det / som ieg sagde eder.

Jeg lader eder fred/min fred giffuer ieg eder/ Jeg giffuer eder icke/ som Verden giffuer. Eders hierte forferdis icke/oc frycte sig icke/ J hørde/ at ieg sagde til eder / Jeg

gaar

gaar bort/oc kommer til eder igen/Haffde i mig kier/da gledde i eder/ at ieg sagde / Jeg gaar til Faderen/ thi Faderen er større end ieg/Oc ieg sagde eder det nu/før end det skeer/paa det naar som det nu skeer/at i skulle tro.

Jeg skal her effter icke tale meget mere met eder / Thi denne Verdens Første kommer/oc haffuer intet met mig/ Men at Verden skal kiende/at ieg elsker Faderen/oc ieg giør lige saa/som Faderen befalede mig/Staar op/oc lader oss gaa her fra.

Huad lærer Christus oss i dette Euangelio?

Try stycker/ Først giffuer hand til kiende/huor paa mand skal kiende Guds børn/som er/ paa Guds kierlighed/oc paa den fruct der kommer aff samme kierlighed. Der nest/loffuer hand sine Disciple at hand vil sende dem den hellig Aand/som skal trøste oc lære dem/oc minde dem paa alt det/Hand haffuer sagd dem. Det tredie er/At hand giffuer dem sin Fred/oc siger til dem/at hand vil komme til dem/oc trøste dem baade timelige oc euige.

Naar skede denne Histori?

Skiertorsdag at afften / effter Naderen / en liden stund førend Christus gick vd i Vrtegaarden oc loed sig gribe/da sagde hand/Huo som holder mine Bud/oc biuarer dem/hand er den/som mig elsker/Oc huo mig elsker/hand skal elskis aff min Fader/oc ieg skal elske hannem/ oc obenbare mig faar hannem. Der til suarede Judas Thadeus/oc sagde/ HERRE/huad er det da/at du vilt obenbare dig faar oss/oc icke faar Verden. Lige som hand vilde sige/Skulle wi alene vere fromme/retferdige oc salige? Huad vil Verden sige der til? Skulle saa mange Høylerde/Vise/hellige Mend/de ypperste Prester/Phariseer/Scrifftkloge/bliffue fortabte? Huad ere wi at regne imod saadanne Mend? Skulde du icke met rette obenbare dig faar saadanne ypperlige merckelige Mend/der haffue Regimente/ oc myndighed at giøre oc lade? Da kunde mand end haabis

til/at det skulde haffue fremgang. Huad kunde wi arme Fiske-re oc Toldere vdrette? Huo vil tro oss? Huo vil anamme eller giffue sig til oss? Wi ere formeget skrøbelige oc ringe Personer til at driffue saadan en sag oc handel. Oc dette er lige det samme Spørssmaal/der Verden end nu paa denne dag støder sig paa/Ja siger hun/Huad er dette for en ny lerdom/oc huad ere disse for ny Predickere? Jeg seer intet besynderligt der de haffue met at fare/Huor seer du/at mectige Konger/Førster/Paffuen/Cardinaler/Bisper/Prelater/Canicker anamme oc holde sig til saadan lerdom? Vaare den lerdom ret oc aff Gud/da haffde Gud vel obenbaret andre Mennisker saadant/Huad kunde arme Fiskere oc Toldere vdrette/Det bør at ske formedelst de ypperste Forstandere oc Regemere/som haffue mact oc myndighed der til.

Huad suarer Christus Judæ?

Hand sagde til Judam/Huo mig elsker/hand holder mine Ord/oc min Fader skal elske hannem/oc wi skulle kom-me til hannem/oc giøre Bolig hoss hannem/Lige som hand vilde sige. Min gode Juda/Jeg vil icke obenbare mig faar Verden/hun vil vere klogere oc visere end ieg er/Hun vil re-formere oc sette mig til rette/huilcket ieg icke kand fordrage. Jeg vil icke lade sette mig til rette aff denne Verdens Børn/de skulle icke vere mine Mestere/men mine Disciple/oc høre mig. Der faare vil ieg obenbare mig faar dem/som mig elske/høre mit Ord/oc holde mine Bud/J mit Rige skal det vere saa got for den ene som for den anden/oc der skal intet forskiel vere paa Personer/En fattig Stackarl/som Tror paa mig/oc bliffuer døbt/hand skal lige saa vel vere delactig i mine Sa-cramenter oc i min naade/retferdighed oc salighed/som den ypperste Konge.

Huor paa kiender mand nu Guds Børn?

Wi haffue intet vissere Tegn/der Guds børn kunde kiendis paa/end at elske Gud/høre hans Ord/oc holde hans Bud. Guo som icke elsker Gud/icke hører hans Ord/oc icke holder hans bud men paa det høyeste handler der imod/hader Gud oc foracter Hans ord/oc der til met forfølger baade dem som det

høre oc

høre oc predicke / hand er icke it Guds barn/men Christi Fiende oc Satans barn.

Huad fruct kommer der aff Guds Kierlighed?

Saa siger Christus/ Min Fader skal elske hannem / oc wi skulle komme til hannem / oc giøre en Bolig hoss hannem. Lige som hand vilde sige / Den som elsker Faderen / hører oc giør effter hans Ord/skal icke aleniste vere fri fra Guds vrede/ fra Dieffuelen /Døden oc Helffuede/men hand skal ocsaa vere vort Huss/Slot oc Bolig/Oc Faderen oc ieg ville vere hans daglige Gierster oc side hoss hans Bord/ ja wi ville bo oc bliffue ewindelige hoss hannem.

Er icke dette en offuermaade stor trost?

Ja visselige. Huad kand vere oss arme Menniske mere trøsteligt/ end at wi skulle vere den høye Guddommelige Maiestatis bolig/ lyst haffue/ Paradis oc Himmerige/Oc alt det wi giøre/ vort væsen oc leffnet/ skal fremdelis gaa imod alle Helffuedis porte/Ja imod al Verdsens brask oc bulder Gud skal vel beskerme sine fattige Christne/ Vden saa er/ at disse Gester/ Fader/ Søn/oc den hellig Aand/ere icke lenger Gud.

Huordanne ere disse Gester?

Milde oc hielpesomme Gester/ De komme icke tomhendede/de reysse icke heller bort vden ærisbewisning/Lige som de føre met sig det himmelske ligende Fæ / naade oc mangfoldige gode gaffuer/Saa lade de oc effter sig/al Guddommelig velsignelse/ lycke oc salighed/som den Histori oc Exempel om Loth oc Abraham/klarlige giffue til kiende/i det xviij. oc xix. Cap.

Nu seer ieg io/at Verden forfølger de arme Christne/alligevel/at Gud boer i dem?

Det er vist. Der Christendommen først begyndis oc kom op/da bleffue de Christne saa forfulde/slactede oc myrde/at de offte paa en dag/aflliffuede flere end halffierdsinds tiuffue tusinde/ at huer mand mente / oc ingen kunde andet tencke/ end Christendommen skulde bleffuet aldelis til intet oc ødelagd / Men huad vdrette de der met? Christendommen bleff da alligeuel ved mact/oc bliffuer end nu/oc jo mere de forfulde Christendommen oc aflliffuede de Christne/jo større

bleff Christendommen/oc de Christne voxte jo lenger jo mere til/Thi Christus siger/Faderen oc ieg haffue der hiemme/oc wi ville der haffue vor bolig/oc førend Verden skal det formene oss/da skal hun selff bliffue aldelis ødelagd oc forderffuet der offuer/som Pharao/Antiochus/Herodes oc der effter Jerusalemmet det gantske Jødiske Land. Vore Modstandere raabe ocsaa paa denne dag/At mand aldelis skal ødelegge oss oc til intet giøre Euangelij lerdom/Men Gud Fader/Søn/oc den hellig Aand/side i det Høye oc sige/O i Verdens HERrer/verer icke saa grumme/farer i mag/stiller eders vrede/oc lader oss ocsaa beholde it lidet Huss eller thu paa Jorden/oc fordriffuer oss icke saa aldelis/lader oss nyde det got at/at wi skabte Verden/oc sette eder til HERREN der vdi/Er det oc eders aluorlige mening/at i jo ville fordriffue oss/da skulle i vide/at i skulle rende eder selff aff Sadelen. Saa side de Christne her paa Jorden/Dieffuelen oc Verden til tradz/oc ere Guds bolig/imod Dieffuelens oc alle de wgudeligis vilie/Thi Faderen/Sønnen/oc den hellig Aand sige/Seer/i Verdzlige Herrer oc Dieffuelens Tilhengere/dette Huss bygde wi/oc giorde dette Tempel helligt/dette samme Huss ville wi ocsaa besidde/oc haffue vor bolig der vdi/oc tradz at i det skulle formene oss/alligeuel i end buldre oc bruse oc giffue eders onde vilie til kiende.

Er icke atter dette en stor trøst?

Ja visselige/Wi kunde biude Dieffuelen oc Verden tradz/oc sige/Buldrer/bruser/Myrder/dræber/brender/huorledis i ville/Christus skal vere oc bliffue vor Gest/oc wi hans Herbere oc bolig/det skulle i icke forbiude eller forhindre/Oc der som i end tage vort Liff oc Legeme fra oss/saa skulle i dog icke tage disse Gester fra oss/Faderen/Sønnen oc den hellig Aand/Det skal vere fast oc vist.

Huad siger Christus om Modstanderne?

Hand siger saa/Huo mig icke elsker/hand holder icke mine Ord. Met disse Ord straffer hand Verden/Tiranner/oc alle vantro Mennisker/Thi de elske icke Christum/de høre icke hans Ord/de holde icke hans Bud/Verden hader ingen ting saa

suarlige/

suarlige/ som de Christne/ Hun kand fordrage alt A[illegible]
Secter oc Kettere/ Aleniste Christum oc hans Or[illegible]
icke fordrage.

Haffuer io Verden al herlighed / mact/ gods/ rig[illegible]
Gud/ Huor fare forfølger hun da Christum/ huad
er hun der met behiulpen?

Aldelis intet/ Hun haffuer der intet andet aff/ end Guds vrede oc wuenskab/ at hun selff lycker sig Himmelen til/ fører Dieffuelen oc det gantske Helffuede offuer sig/ sencker sig selff ned i Helffuedis ild/ oc mister ocsaa oc forkaster det timelige gode/ fred oc glæde/ oc bliffuer aldrig ret lystig oc glad/ Thi det er her fast oc vist/ At huilcke som icke elske Christum/ icke høre hans Ord / icke holde hans Bud / dem vil Faderen icke elske igien/ de skulle oc icke komme til hannem/ oc giøre bolig hoss hannem/ Men Gud skal lade sin grumme vrede vdgaa offuer dem/ oc Satan skal bo i dem/ met alle Helffuedis Aander/ hand skal pine oc plage dem/ i deris Samuittighed/ at de endelige skulle fortuiffle oc falde i miss haab/ Thi huor Guds kierlighed/ oc Guds ord/ oc Guds bud/ icke ere/ der er idel vrede/ wuenskab oc Helffuede. Fremdelis/ Huor Gud icke boer/ der boer Dieffuelen / Oc huor Gud icke obenbarer sig / met den Guddommelige sandheds Liuss/ der bliffuer det Egyptiske mørck/ ja euig blindhed oc forstockelse.

Huor tilsiger Christus sine Disciple den hellig Aand?

Hand siger/ Dette talede ieg til eder/ den stund ieg vaar hoss eder/ Men Trøsteren den hellig Aand/ huilcken min Fader skal sende i mit Naffn/ den samme skal lære eder det altsammen/ oc minde eder paa alt det/ som ieg sagde eder/ Oc strax tilforn siger hand/ Jeg vil bede Faderen/ oc hand skal giffue eder en anden Trøstere/ at hand skal bliffue hoss eder euindelige/ sandheds Aand/ huilcken Verden icke kand anamme. Dette er de Christne offuermaade trøsteligt/ at den hellig Aand skal vere hoss dem/ lære dem/ indtil den yderste dag/ oc at Christendommen skal bliffue ved mact i Verden/ iblant alle vantro Mennisker/ Tørckere/ Jøder/ Hedninge/ Kettere/ Suermere/ Secter/ ja ocsaa iblant alle Dieffuelens Engle/ lige som Lilier iblant

 Torne/

Torne/Thi her staar foriettelsen fast oc vis/Hand skal bliff-e hoss eder euindelige/ Oc wi kunde trøstelige oc gladelige rose oss der aff/efftersdi wi haffue Christi Ord / oc tro/ Saa haffue wi ocsaa den hellig Aand/som oss trøster/lærer oc hel-lig giør Thi disse gerninger høre til hans Embede. Der faare kaldis hand Paracletus/ Consolator/ en Trøstere / sandheds Aand/oc en hellig Aand.

Huorledis skal hand trøste?

Hand skal giøre oss visse paa i vor Samuittighed/at wi ere Guds Børn/oc trøste oss i alle Fristelser/angist oc bedrøff-uelse/som wi skulle lide for Christi skyld.

Huad skal hand lære?

Icke Fabel/icke Løgen/ icke Menniskens drømme oc paa-fund/men sandhed/Guds ædele oc dyrebare Ord/det hellige Euangelium/Catechismum/Husstafflen/oc alt det som oss er nytteligt oc gaat.

Huad skal hand minde Disciplerne paa?

Paa alt det Christus haffde tilforn sagd dem/oc de haff-ue forglemt. Christus siger her/Dixi, non dixero, som Papister læse/oc ville der met beuise/at den hellig Aand skal indskiude oc lære Paffuen/ Fædre oc Consilia/ huorledis de skulle besuære de Christne/met Menniskens paafund/Statuter oc vnyttelige Ceremonier / men dette vaar icke Christi mening / Der faare siger hand strax her effter/Hand skal tage aff mit/oc forkyn-de eder.

Huor taler Christus om Freden?

Hand siger i dette Euangelio/ Fred lader ieg eder/ Min fred giffuer ieg eder. Disse ere de sidste Ord i denne Predicken/ der hand nu vilde staa op oc gaa til sin pine. Lige som hand vilde sige/Dette skal vere mit Valete/ Jeg vil her met biude eder gode nat/oc giffue eder velsignelse/Jeg skillies fra eder/ oc ieg veed intet bedre at lade eder her i Verden effter mig/end min fred/ det aller ypperste ligende Fæ / at i skulle haffue it vforferdet oc frimodigt hierte / oc en rolig Samuittighed faar Gud.

Huor faare siger hand? Jeg giffuer eder icke fred/som Verden giffuer?

Hand

Hand setter denne Verdens fred imod den Guddomme-
lige fred/Lige som hand vilde sige/Verden haffuer fred/naar
hun giør det hendis Første Dieffuelen vil haffue giort oc er
behageligt/som det her til haffuer veret vnder Paffuedøm-
met/der haffde Dieffuelen saa god fred oc rolighed/at hand
icke viste huad hand vilde giøre eller tage sig til/oc begynte
fordi at buldre oc stønne i Huss/ oc Kircker/oc begærede Vigi-
lias oc Sielemesser/som en arm mistrøstig oc hielpeløss siel/oc
brugede offuermaade meget kaagleri. Men nu mand staar
hannem aluorlige imod oc obenbarer saadan forførelse met
Guds ord/da offuergiffuer hand dette sit kaagleri/oc begyn-
der strid/oc blodstyrtning oc wfred / oc giør oprør i Land oc
Stæder/hand opuecker det ene Folck imod det andet/hand
forsamler oc bestyrcker Secter oc Kettere/oc forderffuer iem-
merlige de arme Siel.

Huad aarsage er der til saadan wfred?

Det kommer aff Guds ord/det giør saadant bulder oc tret-
te/ Dieffuelen oc Verden kunde icke fordrage / at wi forlade oss
paa Christum/ja icke at wi haffue en god tancke/eller tale it
got ord om hannem / men de vilde gierne/at wi skulde begynde
at bespotte Gud/oc forbāde hans ord/det vaare deris størstelyst
oc glæde. Men wi skulle vere beuebnede imod saadan forføl-
gelse/oc formedelst den hellig Aands krafft/sige/ lad Dieffue-
len/Verden oc Tiranner/buldre oc bruse/pine oc plage/aff deris
yderste formue oc mact/ saa ville wi dog Predicke oc prise Chri-
stum vor Frelsere/oc forlade oss paa hannem/oc paa hans dy-
rebar Blod/skulle de end reffne oc bryste i tusinde stycker der
offuer. Denne tillid oc fortrøstelse glæder hiertet oc giør en rolig
fredsommelig Samuittighed/Thi Gud giffuer oss Syndernis
forladelse i Daaben/tillycker Helffuede/ oc oplader Himmelen/
J Altarens Sacramente giffuer hand oss en leffuende mad oc
dricke/J Predicke Embedet giffuer hand oss sit Salige Ord/
met megen anden velsignelse oc wtallige Gaffuer/Christelige
Foreldre/From Offrighed/frome Børn/tro Tiunde almindelig
Landefred/Stadsfred/Hussfred/den dagligeSoel/timelig ver-
lig/allehonde Fruct/næring oc biering/karskhed oc sundhed/ret-
forstand/god fornumstighed/oc endelige det euige liff. Huor

Huor faare siger hand/ Eders hierte skal icke forferdis ?

Lige som Christus begynde denne Predicken/ Johan. xiiij. Saa giør hand oc ende der paa/ oc beslutter hende met de samme Ord/ Lige som hand vilde sige/ Efftterdi ieg skal skillies fra eder/ oc det kand icke andet vere/ end i for min skyld skulle haffue genuordighed oc forfølgelse i Verden/ da bereder eder der til/ at i icke skulle forferdis naar saadant begyndis oc gaar paa/ men at i kunde vere trøstige oc frimodige/ oc icke forferdis/ naar i skulle see at ieg skal ynckelige Kaarsfestis/ oc i selff atspredis i ælendighed/ Denne nød/ angist oc bedrøffuelse/ skal icke vare euindelige/ Jeg gaar bort/ oc kommer igen/ Der faare skulle i icke vere sorgefulde for min bortgang/ men i skulde meget mere glæde eder/ Thi ieg gaar jo icke til Helffuede/ men til Faderen/ Icke til Døden/ men til det euige liff/ Oc det giør ieg altsammen eder til gode/ oc for eders Saligheds skyld.

Huad er det/ at hand siger/ Jeg skal her effter icke tale meget mere met eder/ Thi denne Verdens Førster kommer/ oc haffuer intet met mig. Men paa det Verden skal kiende/ at ieg elsker Faderen/ oc at ieg giør som Faderen bød mig/ Staar op/ oc lader oss gaa bort ?

Saa meget vil Christus sige/ Min tid er kommen/ at ieg skal gaa bort aff denne Verden/ Dieffuelen kommer dragendis met Juda oc hans Tilhengere/ oc vil mig til/ hand er grum oc vred/ oc acter at hand vil aldelis opsluge mig/ Men det skal saa bekomme hannem/ at hand skal æde sin død paa mig/ thi hand haffuer ingen ret met mig/ icke haffuer ieg det heller forskyldet/ Men at Verden skal see/ at ieg er Faderen lydig/ oc at ieg vil frelse eder oc alle tro Mennisker/ formedelst min pine oc død/ fra Dieffuelen/ Døden/ Synden oc Helffuede/ Saa staar nu op/ oc lader oss gaa/ Thi i skulle formedelst denne gang komme til alt got/ ja til al naade/ lyckssalighed oc salighed til Syndernis forladelse oc det euige Liff/ Amen.

Pintz Mondag / Euangelium / Johannis. iij.

SAa elskte Gud Verden/at hand gaff sin enbaarne Søn/paa det at alle de som tro paa hannem/icke skulle fartabis/ men haffue det euige liff. Thi Gud sende icke sin Søn til Verden/at hand skulde dømme Verden/ Men at Verden skulde bliffue salig ved hannem. Huo som troer paa hannem/hand skal icke dømmis/ Men huo som icke troer/hand er allerede dømt thi hand trode icke paa Guds enbaarne Søns naffn. Men dette er Dommen at Liuset kom til Verden/oc Mennisken elskte mere Mørcket end Liusset/thi deris gierninger vaare onde. Huo som giør ilde/hand hader Liusset/oc kommer icke til Liusset/ at hans gierninger skulle icke straffis. Men huo som giør sandhed/ hand kommer til Liusset/ at hans Gierninger skulle bliffue obenbare/thi de ere giorde i Gud.

Huad lærer dette Euangelium?

Try stycker besynderlige. Først/huor faare Gud sende sin Søn til Verden. Der nest/huad got dem skal vederfaris som anamme Christum i Troen. Det tredie/Huad ont oc wlycke dem skal vederfaris/ som forskiude Christum.

Huor faare sende Gud sin Søn til Verden?

At hand vilde giffue sin offueruettis kierlighed til kiende/ der hand haffde til oss/Som S. Johannes siger/j. Johan. iiij. Der vdi er Guds kierlighed obenbaret imod oss/at Gud sende sin enbaarne Søn til Verden/at wi formedelst hannem skulle leffue/Der vdi staar kierlighed icke/at wi elskte Gud/men at hand elskte oss/oc vdsende sin elskelige Søn/ til en forligelse for vore Synder/For det wi kunde hielpe oss selff haffde wi

bleffuet til euig tid fortabte/Huad oss er skeet/ det er idel Naade/Verden kunde aldrig fortiene it Korn/ja icke en smule Brød. Haffde Christus/paa den tid hand kom/skulle dømt Verden effter sin fortieniste/da skulde hand kommet/som hand kom i Syndfloden/oc i Sodome forstyrring/ Thi det vaar paa den tid huercken noget got i Verden/eller i det gantske Jødedømme/Der faare vaar der alt en anden sag til vor forløsning/end Menniskens gerninger oc fortienste.

Huilcken er da den rette sag til vor forløsning?

Den Himmelske Faders hiertelige oc brendende kierlighed/ Hand haffde vel hafft en redelig aarsage oc god ret til/at ladet sin vrede oc grumhed vdgaa offuer oss euindelige/ Men hand loed sin vrede falde/oc forbarmede sig offuer oss/oc Frelste oss fra vlycke/fra Dieffuelen/Døden/Synden oc Helffuede/oc giorde oss fromme/retferdige oc Salige.

Huor met?

Formedelst Troen til Jesum Christum/Thi saa siger Christus til Nicodemum/Lige som Moses ophøyede en Hugorm i Orcken/saa skal Menniskens Søn ophøies/paa det/at alle de som tro paa hannem/icke skulle fortabis/men haffue det euige liff. Der høre wi/at Mennisken bliffuer icke retferdig formedelst Louens gerninger/men formedelst Troen til den kaarsfeste Christum.

Er dette Faderens vilie?

Ja/Thi saa siger Christus. Gud sende sin Søn icke til Verden/at hand skulde Dømme Verden/ men at Verden skulde formedelst hannem bliffue Salig. Faderen siger formedelst Propheten/Jeg vil icke Synderens Død/men meget mere/at hand skal leffue. Sønnen siger/Jeg er icke kommen at Dømme Verden/men at giøre hende salig/Saa hielper den hellig Aand vor skrøbelighed / oc gaar krafftelige frem for oss met wsigelig suck. Huad skal dog Guds høye Maiestat mere giøre? Faderen giffuer oss alle Creature/siunlige oc wsiunlige/hand føder oc besørger oss til Liff oc Siel. Sønnen forløsste oss met sin Pine oc Død/fra Dieffuelen/Døden oc Helffuede. Den hellig Aand giffuer oss alt sit gode/naade oc gaffuer/viss dom/ forstand/ styrcke/raad/Guds fryct/taalmodighed etc. at wi skulle bliffue bestandige i Gudelighed.

Huorledis kommer det da/at mange Mennisker ville end nu heller høre Dieffuelen end Gud/oc møste fordi den euige salighed?

Det er deris egen skyld/Huo som haffuer lyst til farlighed/ hand forderffuis i farlighed. Om en Stridzmand vaare fangen aff sin Fiender/oc der komme en veldig Første oc befride hannem/oc den samme vilde da vere staalt oc hoffmodig/oc icke tacke hannem en gong for saadan en velgerning / men vilde heller vere hoss sine Fiender end hoss sin Befrelsere/oc hand da miste Liff oc leffnit/ hoss samme sine Fiender/huem vilde hand da skylde for sin forderffuelse/anden end sig selff? Huad ære vaare det en Stridzmand/ som al sin liffs tid haffde beuisd sig mandelige imod sine Fiender/oc nu det stode til at vinde Seyer/hand vilde da kaste sit Harnisk fra sig/oc lade sig gribe oc ihielsla? Eller huad ære vaare det en Styremand/ som haffde Seylet Sø oc salt vand/brødet voffuer oc Bølger/oc vilde slippe Roret nu hand skulde løbe ind i Haffn met Skibet/oc lade det sønder stødis oc forfaris? Lige vil det ocsaa vere oss Christne en liden ære/at wi lade en nøgen/værie løss/nedlagd oc amectig Dieffuelen offueruinde.

Huad got vederfaris dem/som tro paa Christum?

Huo som troer/at Jesus Christus Guds Søn/døde for oss/oc formedelst sit hellige Blod / giore fyllyst for alle vore Synder/ oc formedelst sin Opstandelse giorde oss retferdige/ hand er allerede salig/Guds Barn/ oc Christi Metarffuing/ oc hand boer allerede i Himmelen/som en Borgere i det Himmelske Fæderne Land/aleniste dette vndertaget/at hand end nu bær den gamle Adam omkring met sig/oc fornemmer icke andet i denne Verden/ end idel Synd/Guds vrede oc alle Dieffuelens / Dødens oc Helffuedis Fristelser. Her skal nu en Christen vere klaag/at hand skal kunde giøre ret forskiel oc god skilssmøsse imellem det/kiødet fornemmer/oc det Troen til Guds Ord befinder frimodelige imod sind oc fornufft/oc alt det kiødet fornemmer/oc skal kunde sige / Jeg er alligeuel it Guds Barn/ for Christi skyld huilcken ieg troer paa/end dog ieg huercken

kand fornemme eller tage der paa/ Saa er det alligeuel/ som Joha. siger/ Gud er større end mit hierte/ der faare vil ieg henge ved Christi euige Ord/ der vil ieg bygge paa/ oc der til forlade mig/ At huor som Guds Ord bliffuer/ der vil ieg ocsaa bliffue/ der som end alle Creature oc Elementer vaare der imod. Disse Ord skulle vere mig visse nock/ der min HErre Christus siger/ Huo som troer paa mig/ hand haffuer det euige liff.

Verden siger alligeuel meget anderledis?

Lad Verden rose sine gerninger / fortieniste / verdskyld/ Statuter oc Ceremonier. Disse Ord/ Huo som troer paa mig/ skal icke Dømmis/ Men huo som icke troer / hand er allerede Dømpt/ de gielde mere end thi Verdener/ end hundrede Patres/ ja end tusinde Consilia. Vaare alle Papister idel Gabriel Engel/ oc robte indtil Domme dag/ Gierninger giøre Mennisken retferdige oc salige/ Messen er it Offer/ Paffuen er Christendommens Hoffuet/ oc haffde saa mange Canones/ oc Decretales/ som der ere Vands taare i Haffuet/ oc Græss daa Jorden/ oc løff i Skoffen/ saa skal end da Guds Ord bliffue ved mact/ oc gielde mere end al Verden/ Thi S. Augustinus siger/ Sileant voces humanæ, vbi sonant diuinæ. Naar Gud taler / da skal al Verden tie stille / oc høre til. A facie Domini, sileat omnis terra.

Skal da en Christen aldelis intet got giøre?

En Christen skal altid giøre det som got er/ haffue en vstraffelig omgengelse/ oc beuise sin tro met god fruct/ men hand skal icke forlade sig paa sine gode gierninger/ Thi at bleffue wi retferdige formedelst vore gierninger / da vaare naade icke naade/ men idel skyld oc plict/ Gud vil alene haffue retferdigheds titel oc roff. Oc Christus siger/ Jeg er Veyen/ Sandhed oc Liffuet/ Alligeuel den største part aff Mennisken lede andre veye op/ Jøderne formedelst Lousens gierninger/ Tørckere formedelst deris Alcoran/ Baals prester formedelst deris Offer/ i huilcke de pleyede effter deris skick / at stinge sig met kniffue oc syle/ indtil der gick blod vd/ Papister formedelst deris optenckte Aardens Regel/ Statuter / Klostergierninger oc Ceremonier. De Christne skulle betencke deris Naffn/ at de haffue Naffn aff

Christo/

Christo/oc at de ere icke Døbte i Mosi / i Fedris eller Paffuens Naffn/men i Naffn Faders/Søns oc hellig Aands / Oc de skulle lade Jøderne bliffue hoss deris Thalmut/Tørckerne hoss deris Alcoran/Papister hoss deris Affgud Paffuen. Haffde Moses/Paffuen/ eller noget Menniske kunde forløsd oss/ huad haffde det da veret behoff/ at Christus bleff Født oc Døde paa Kaarsset? Summa/J vor Retferdigheds sag hielper ingen konst/ingen mact/ingen herlighed/men aleniste den som siger/ Jeg er Veyen Sandhed oc Liffuet/Der kommer ingen til Faderen/wden aleniste ved mig. Huo vaar veldigere end Alexander Magnus/ Hector / Achilles oc de Romere? Huo vaar rigere end Cresus / Attalus / Midas? Huo vaar Visere end Aristoteles/Cicero oc de andre Philosophi? Oc alligeuel kunde deris mact/viss dom oc høye forstand/icke giøre dem salige. Oc met saa ord at sige. Vor retferdighed oc salighed staar aleniste i Christi fortieniste oc pine/Som den Døbere Johannes siger/See/det er Guds Lam/ som bær Verdens Synder/Johannes i det første Capit.

Huad sag er der til at mange Mennisker bliffue fordømpte?

Christus siger/Liusset kom til Verden/oc Mennisken elskte mørcket mere end Liusset.

Huad er Liuss/ oc huad er mørck?

Christus er Liusset/som hand siger Johan. viij. Jeg er Verdsens Liuss/ Huo mig følger hand vandrer icke i mørcke. Mørck/ er vor forderffuede natur / Kiød oc Blod / naturligt skiel oc gode tycke/som icke komme aff Troen. Thi naar vor fornufft oc naturlige skiel/haffuer icke Guds Ord at vandre effter/ som en Ledsagere/ da pleyer det at støde sig suarlige/ snuble oc falde/ Som wi see baade paa Jøder oc Christne.

Huorledis gaar det til?

Haffde Jøderne anammet Christum/Verdsens Liuss/oc troet hans Ord/da haffde de icke faldet i Guds Dom/ men formedelst Troen bleffuet salige. Huad giorde de nu? De elskte mørcket mere end Liusset/Løgen mere end sandhed/Der faare bleffue de ocsaa i mørck oc løgen. Huad giøre vore Modstan-

dere oc Christi Kaarssis Fiender? Liusset skin klart i Verden/ Euangelium Predickis/ oc Salighedz Vey obenbaris/ huer paa fattis det da/ at de følge icke? Det fattis paa dem selff/ de ville icke see Liusset/ Huo som haffuer onde Oyen hand kand icke vel see paa Liuss/ Huo som haffuer en ond Samuittighed/ hand kand icke vel høre sandhed/ oc lide straff/ vore Modstandere ere gierne i mørck/ ja/ de lucke dørre oc vindue til/ at den deylige Soel jo icke skal skinne ind til dem/ De ville huercken see eller høre Guds Ord/ at de jo icke skulle lære at kiende Christum/ oc bliffue Salige. Men Liusset vil icke lade sig forhindre/ Solen rinder op/ naar hendis tid er/ oc bryder igennem Skyerne/ hun holder icke heller sit skin til bage/ at mange Mennisker vilde gerne lenger Soffue/ Du kant vel drage Sengkledet offuer Hoffuedet/ oc legge dig til Søffns/ men den deylige Soel gaar alligeuel sin gang. Lige saa vdbryder oc Retferdigheds Soel/ Jesus Christus/ det hellige Euangelium sig/ skulde end alle Vgler oc Afftenbacker bliffue blinde der offuer/ Ja skulde end alle Helffuedis porte bryste i tusinde stycke der offuer.

Huor aff kommer saadant forstocket oc stemme morck?

Christus siger/ Deris gerninger vaare onde/ Huo som giør ont/ hand hader Liusset/ oc kommer icke til Liusset/ at hans gierninger skulle icke straffis. Mand finder baade Aandelige oc verdzlige Regentere/ som kalds det strax oprør oc Retteri/ om nogen straffer deris gierninger/ huor met de giffue deris onde Samuittighed til kiende/ Thi den som handler ret/ hand kand fordrage/ at den gantske Verden/ Dømmer oc taler obenbare/ baade om hans lerdom oc leffnet/ Embede oc stat/ Men den som handler wret/ hand kand ingen dom fordrage. Dette er de Blindis oc deris Ledsageris fruct. Huad optender Papister til saadan forgiffrig had oc vrede/ oc huad opwecker dem til Strid imod Euangelium oc til saadan gruselig Blodstyrtning/ vden at wi sige dem huorledis deris klæder staa dem baade i Leffnet oc Lerdom/ oc obenbare deris vskickelighed fraa den gantske Verden/ saa/ at de selff icke kunde sige ney der faare/ oc deris egen Samuittighed vidner oc bewiser dem det offuer/ oc deris lerdom er falsk/ oc deris leffnet vchristelige/

Oc alligeuel ville de sette sig op imod Gud/ oc haffue ret paa at staa/ Men det skal bekomme dem lige som det bekom Jøderne.

Huad er nu Summen aff dette Euangelio?

Christus er alene den elskelige Søn / Verdens Frelsere/ det sande Liuff/ huilcket der opliuffer alle Mennisker/ som kommer i denne Verden. Lige som nu Solen/ naar hun opgaar/ icke aleniste fryder/ alt det som er vnder Himmelen/ men hun ocsaa forarbeyder/ vederqueger oc hielper/ at baade Menniske oc Queg/ giøre allehonde arbeyde / gaa / staa / oc bruge deris lemmer lige som de ville selff/ Hun der til met vermer oc vederqueger allehonde grøde oc fruct / paa marcken oc i Skouen/ at det triffuis/ bliffuer for meret oc fuldkommet/ Saa giør oc Retferdigheds Soel / Jesus Christus / Guds Søn / met sit hellige Euangelio/ Naar det forkyndis oc begynder at skinne/ da frider det icke aleniste oc trøster bedrøffuede Menniskers hierter oc Samuittighedt / men det forarbeyder ocsaa / beskaffer oc hielper / met den hellig Aand oc formedelst hans gaffuer / at Mennisken forbedris der aff / komme til saadan mact oc styrcke / at de giøre oc fuldkomme gierne oc veluillige/ alt det Guds vilie er/ oc hand kreffuer aff oss. Christus er ocsaa aleniste Naadzens Throne / oc den Guddommelige Rigdoms kar/ aff huilcket mand skal tappe oc øse Guds yndest / Naade oc Barmhiertighed / en god Samuittighed/ Retferdighed / Syndernis forladelse / oc det euige liff / Aff dette kar / som er Naadzens oc liffsens kilde haffue alle Patriarcker oc Propheter drucket / fra Adam indtil denne Dag/ oc alle fromme Christne skulle end nu dricke der aff / indtil den Yderste dag/ lige som hand oc selff kalder alle Mennisker til sig/ Joh. vij. oc siger/ Huo som tørster/ hand skal komme til mig oc dricke/ Huo som troer paa mig/ som Schrifften siger/ aff hand liff skulle strømme flyde met leffuende Vand. Oc Johan. iiij. siger hand/ Huo som dricker det vand/ der ieg giffuer hannem/ hand skal icke tørst euindelige/ Men det Vand/ som ieg vil giffue hannem / skal bliffue en Vandkilde i hannem/ som skal flyde ind i det euige Liff. Disse rige vandstrømme/ som flyde aff Christo/ bescriffuer den hellige Paulus/ Tit ij. Guds salige

 Naade

Naade er obenbaret alle Menniſker/oc tucter oſſ/at wi ſkulle forſage det wgudelige væſen/oc den Verdzlige lyſt/oc leffue tuctelige/ retferdelige oc Gudelige i denne Verden/oc vare paa den ſtore Guds/oc vor Frelſeris Jeſu Chriſti ſalige haab oc herligheds obenbarelſe. Efftерdi wi haffue nu anammet Naade/Syndernis forladelſe oc det euige liff aff vor HErre Jeſu Chriſto/Da ſkulle wi ocſaa førſt flyde ſmuct vd imod oſſ ſelff/met tuct oc ædruſkab/ſpæge Legemet/vocte oſſ fra Fraadzeri oc Druckenſkab/oc holde ſkick oc maade i alle ting/ at den legemlige vellyſt icke ſkal vndertrycke Sielen/oc drage hende fra Gud. Der neſt ſkulle wi vdflyde imod vor Neſte met gode gerninger/trøſte/tiene oc hielpe hannem/huor met wi kunde/baade i det Aandelige oc i det legemlige/Oc dette ſkal icke ſke aff falſk kierlighed eller i it vduortis ſkin/men aff hiertens grund. Det tredie/wi ſkulle ocſaa vdflyde imod Gud met it Gudeligt leffnet/voxe oc forfremmis i Chriſti kundſkab/øffue oſſ i den rette Gudstieniſte/frycte oc elſke Gud/oc forlade oſſ aff gantſke hierte paa hannem/wi ſkulle ocſaa bede paakalde oc inderlige formane hannem/oc i al vor nød forſee oſſ det beſte til hannem/ſom til vor Naadige Barmhertige Fader/loffue oc priſe hannem/ophøye oc ære hans Naffn met Lerdom oc Predicken/bruge Sacramenterne effter Chriſti egen ſkick/oc tacke hannem der faare/at wi paa det ſidſte ſkulle formedelſt Guds Naade komme til euig herlighed oc ſalighed/Amen.

Pintʒ Tiſdag/ Euangilium/

Johan. x.

SAndelige/ſandelige/Jeg ſiger eder/huo ſom icke gaar ind at Døren i Faareſtien/men ſtiger nogen anden ſted ind/hand er en Tyff oc en Mordere. Men de ſom

gaar ind at Døren/hand er Faarenis Hyrde/Den samme lader Døruocteren op faare/oc Faarene høre hans røst/oc hand kalder sine Faar ved Naffn/oc fører dem vd. Oc naar hand haffuer vdladet sine Faar/da gaar hand bort faar dem/oc Faarene følge effter hannem/thi de kiende hans røst. Oc en fremmet følge de icke effter/men fly fra hannem/thi de kiende icke den fremmedis røst. Dette Sprock sagde Jesus til dem/men de forstode icke huad det vaar/der hand sagde til dem.

Da sagde Jesus til dem igen/Sandelige/sandelige/ieg siger eder/Jeg er Døren til Faarene/Alle de som ere komme faar mig/de ere Tyffue oc Mordere/Men Faarene hørde dem icke. Jeg er Døren/der som nogen gaar ind ved mig/hand skal bliffue salig/oc hand skal gaa ind oc vd/oc finde føde. En Tyff kommer icke/uden at hand vil stiele/Myrde oc ødelegge/Jeg er kommen/at de skulle haffue liffuet oc offuerflødige nock.

Huor om taler dette Euangelium?

Om thu stycker/Først/om gode oc onde Hyrder/oc huorledis mund skal kiende dem. Der nest/huorledis Faarene skulle skicke sig baade imod de gode oc onde Hyrder.

Huorledis bescriffuer Christus den gode Hyrde?

En god Hyrde (siger hand) er den/som gaar ind at Døren i Faarestien/det er/den som met tilbørlige vilkaar oc effter Christelig skick bliffuer kaldet til Predicke Embedet/oc staar sit Embede rettelige faare oc vdretter det Christelige effter Euangeliske skick.

Skal en Hyrde da vere kaldet?

Ja visselige/Huorledis kunde de rettelige lære oc vnderuise andre/som ere icke kallede til Predicke Embedet/enten aff Gud/eller formedelst Guddommelige middel. Predicke Embedet

 er icke

er icke Barne leeg/ eller en ringe befalning/Thi det handler icke om Guld oc Sølff/men om Menniskens Siele/enten de skulle bliffue salige eller fortabte/ Der faare høre der ocsaa forstandige/skickelige/ Gudfryctige oc lerde Mend til/som kunde vnderuise de vanuittige/oc stoppe munden paa Euangelij modstandere.

Huo er Døren?

Christus legger sig selff vd/oc siger/Sandelige/sandelige/ ieg siger eder/Jeg er Døren til Faarene/Alle de som ere komne faar mig/ haffue veret Tyffue oc Mordere.

Ere da Moses oc propheter Tyffue/som vaare komne faar Christum?

Ney/Thi det kaldis her at komme faar Christum/ naar mand lærer anderledis end Christus lerde. Moses oc Propheter vaare vel faar Christum effter tiden at regne/ men de Predickede icke imod Christum.

Huilcke ere da disse Tyffue oc Mordere?

Alle de som føre sig selff ind i Predicke Embedet / oc ere icke kallede. Satan er den yperste oc første hoffuet Tyff oc Sielemordere / hand loed mange Hoffsinder oc Tienere effter sig/Cain/ Cham/ Jsmahel/ Esau/ Baals Prester/ de yperste Prester/ Phariseer/ Saduceer/ Kettere/ Papister/Giendøbere/ Parthier oc Secter/Alle disse stiele Christi ære fra hannem/oc dræbe de arme Siele met falsk lerdom.

Huorledis skicker en god Hyrde sig?

En god Hyrde gaar ind at Døren i Faarestien/ oc Dørnocteren lader op faar hannem/oc Faarene høre hans røst/oc hand kalder sine Faar ved naffn/oc fører dem vd/hand gaar bort faar dem/føder dem/fører dem hiem igen/oc huor fare er paa ferde/setter hand sin Siel for dem.

Huor faare kalder Christus sig en Hyrde oc Dørren til Faarestien/oc Christendommen en Faaresti/ oc de Christne Faar/oc den hellig Aand en Dørnoctere?

Det giør hand de Christne til trøst/ som maa vel ske kunde forferdis for det høye veldige naffn oc store titel/Huad er mere

foracteligt faar Verden end en Hyrde eller Faare Hyrde? Huad bygning er ringere end en Faaresti? ja end Dørren paa en Faaresti? Oc Christus bluis alligeuel icke ved / at kalde sig saa/ Huad er mere enfoldigt end it Faar? ja det er saa offuermaade enfoldigt / at der er giort it almindeligt Ordsprock om/ saa / at mand siger om it enfoldigt Menniske / Hand er saa vforstandig/ vanuittig oc daarlig lige som it Faar/ Oc alligeuel giffuer Christus sine Christne det naffn/ Ja/ huor faare skulde Christus icke kalde sig en Hyrde? Huo er mere omhyggelig for oss/ end Christus? Wædem/ som icke ville vere hans Faar/ de skulle til euig tid riffuis oc slidis aff Helffuedis Vlffue.

Huad giffuer Christus at forstaa met disse Ord/ Der som nogen gaar ind formedelst mig / da skal hand bliffue salig?

Dette er Christi mening / J Phariseer giffue eder vd for Læremestere/ oc ville vere Hyrder/ Men naar mand seer til eders lerdom/ gerninger væsen oc leffnet/ da befinder mand/ at i ere idel Forførere/ Vlffue / Tyffue oc Sielemordere / Eders Lerdom er idel forgifftelse / eders Ord ere idel besuigelse / eders gerninger idel fordømmelse/ eders leffnet idel forargelse/ J ville vere andre Folckis Mestere / oc bleffue end nu aldrig selff Disciple/ J ville vere Hyrder/ oc føde Faar/ oc lerde det aldrig/ J strøer idel affner oc forgifftigt Foder faar de arme Siele/ der de æde deris Død paa/ J skulde gaa ind at Døren i Faarestien/ Predicke Guds ord/ saa Predicke i eders egen skick/ paafund oc drømme i den sted / J skulde formedelst mig / som formedelst den eniste Meglere/ komme til Faderen/ saa forskiude i mig/ oc lede andre veye op til Himmelen.

Skal mand aleniste forstaa dette Euangelium om Hyrder?

Huad som Christus siger her om Predickere/ det vil hand ocsaa at mand skal forstaa om dem som høre Predicken/ Der skulle icke aleniste Predickere/ men ocsaa de som høre Predicken kaldis formedelst Christum ind i Faarestien/ Det staar altsammen i Guds haand oc mact/ baade at Predicke oc høre Predicken. Thi at lige som Christus icke befalede at Predicke andet/

 end

end Euangelium/saa befalede hand ocsaa at mand icke skulde høre andet/end Euangelium/Oc in summa/baade Predickere oc de som høre Predicken skulle vente hielp oc trøst/lycke oc salighed aff Gud. Christus er alene den rette ypperste Hyrde/ som baade kalder vnderhyrder oc Faar.

Skulle de da alle kaldis?

Ja visselige/De Predickere som icke ere kallede/som Kettere/Giendøbere/Suermere oc andre Forførere/de komme intet got aff sted/de forbedre ingen ting/men de ere en begyndelse til kiff oc trette/bulder oc splitactighed/Ketteri oc vildfarelse. J Euangelij sager/der som det gielder Sielsens salighed paa/skal mand icke skempte/ der skal ingen komme aff sig selff/ der skal ingen trenge sig selff ind met mact/men den som vil vere en retsindig Predickere/hand skal tøffue indtil hand enten kaldis aff Gud eller aff en Christelig Almue/oc gaa saa ind at den rette Dør.

Huorledis gaar det dem/som gaa ind at Dørren?

Christus siger/Der som nogen gaar ind ved mig/hand skal vorde salig/ oc hand skal gaa ind oc vd/oc finde føde.

Huad er Føde?

Føde er icke andet/end Guds Ord/Thi huor Guds Ord er/der er offuerflødighed paa alle ting / der er i alle maade Lycke oc Salighed / Men huor Guds Ord icke er/der er idel hunger/armod oc fattigdom/trang oc nød/oc det gaar der lige som Propheten Joel siger: Ach huorledis sucker Queget/ oc Oxene see ynckelige / thi de haffue ingen Føde / oc Faarene vansmectis/Der faare ere ocsaa Hyrderne ælendige oc bedrøffuede.

Huad er det nu/ at Christus siger/Jeg er Døren?

Saa meget vil hand sige/Jeg er alene den rette Leremestere oc Hyrde/Huo som er min Discipel/oc hører mit Ord/oc følger min røst hand kand icke fare vild/besuigis eller forderffuis/Jeg fører mine Faar til Salig føde/som er/til den hellige Scrifft/til en lystig Eng/som er/til det hellige Euangelium/ der som de kunde finde søde Vrter oc velsmagende Foder/det er/trøstelige Sprock oc Guds forietteelser/ huilcke der ere saa

krafftige/at ville de Christne bygge oc forlade sig der paa/oc lade dem vere deris eniste føde/da skulle de aldrig kunde forderffuis/men bliffue beuarede til euig tid.

Huorledis bescriffuer Christus de onde Hyrder?

Hand siger saa/Sandelige ieg siger eder/huo som icke gaar ind at Døren i Faarestien/men stiger nogen anden sted ind/hand er en Tyff oc en mordere.

Huilcke gaa icke ind at Døren?

De som icke tøffue/indtil de bliffue kallede til Predicke Embedet / men komme aff sig selff / trenge sig der ind met mact/ eller anammis der til for vild oc Venskab skyld.

Kunde oc de som icke bliffue kallede til Predicke Embedet vdrette noget got?

Aldelis intet. Thi Christus siger/ En Tyff kommer icke/ vden at hand vil stiele/ myrde oc ødelegge. Døruocteren lader icke op faar den/som icke gaar ind at Døren. Oc den som Døruocteren icke lader Døren op faare / hand kand huercken kiende Christum / eller bliffue salig / saa langt er det fra / at hand kand gaa vd oc ind oc finde føde/ Thi huorledis kand den lære andre at kiende Christum / som kiende selff aldrig Christum? Huorledis skal den Predicke om Troens Retferdighed oc om Guds Naade/som smagede hende aldrig? Huorledis skal den vere god for en Faare Hyrde/som aldrig lerde at vocte Faar?

Huad skeer der da met saadanne Hyrder?

Jntet andet/end at de Stiele/Røffue oc Myrde. De Stiele Christi ære fra hannem/efftherdi de tilscriffue Menniskens gerninger Retferdighed/ huilcken der flyder aleniste aff Christi fortieniste. Der følger da Mord effter/at de met falsk Lerdom oc Løgn/ føre saa mange Siele fra Christo/ som de giøre Predickener/ oc jage dem ind i Dieffuelens strube / Disse Hyrder taler Hieremias om i det xxiij. Oc Christus siger Matth vij. Vocter eder fra falske Propheter etc.

Huorledis skulle Faarene skicke sig imod begge parterne aff disse Hyrder?

De Christne skulle/som Christi Faar/kiende den gode Hyrde Christum/høre hans lerdom oc røst/følge oc lade sig føde/

Disligist skulle de ocsaa vere Christi vnderhyrder lydige. Oc de skulle icke høre eller følge de onde Hyrders lerdom oc røst/men fly langt bort fra dem.

Huorledis kommer det at Christi Faar kiende saa snart den gode Hyrdis røst/ høre de følge hannem?

Fordi at de ere vande til god føde/ De haffue en gang lært aff det hellige Euangelio/at wi haffue icke anden trøst i angist oc nød / i genuordighed oc modgang/ vnder Kaarsset oc Pine / i Samuittighedens forferdelse/ oc naar Synden vogner op/end Christi fortieniste/oc at samme fortieniste skal aleniste komme dem til gode/som met en stadig tro tage sig hende til/ oc forlade sig der paa. Efftherdi nu at de gode Hyrder vise Faarene aleniste til Christum/da følge de dem/thi de ere visse paa/ at deris lerdom er aff Gud/Der faare ere de ocsaa plictige til/ at anamme dem/ som Ordens rette Tienere/ som Christus siger/Matth. x. Huo eder anammer/hand anammer mig.

Huad giøre Faarene da naar Tyffue oc Sielemordere komme?

Naar en Vlff/en Tyff/en Sielemordere/en falsk Apostel/ en Løgenpredickere kommer met falsk lerdom/løgn oc Fabel/oc Predicker en anden Retferdighed / end den / som kommer aff Troen/da vide de vel aff Guds Ord/at Dømme oc fordømme saadan falsk lerdom/Der faare ville de huercken høre eller følge saadanne løgnactige Predickere/thi de kiende icke de fremmedis røst.

Huo giør gode Hyrder?

Christus den rette ypperste Hyrde.

Huo giør de onde Hyrder?

Gerighed oc at de søge deris egen nytte oc fordel.

Huo giør Tyffue oc Mordere?

Dieffuelen/som er en Mordere aff begyndelsen/oc en løgnere oc en Fader til at løgen.

Huorledis kand mand kiende oc vide forskel paa Hyrder?

Aff deris Ord oc gerninger. Gode Hyrder Predicke Euangelium/besørge deris Faar met saligt Fader/det er/met Guds Ord/ de leffue i Ecteskab/de tage vare paa deris kald/oc giffue gode Exempel.

de onde

De onde Hyrder giøre der ret tuert imod/de Predicke deris egen paafund/Drømme oc Løgen/de forføre arme Siele met falsk Lerdom/de leffue i skiørleffnet/de bruge it vgudeligt væsen/ de forarge alle Menniske/ de fortære Kirckens Rente/ oc huercken tiene eller opbygge Kircken met noget Christeligt Embede.

Huorledis kand mand da giøre forskel imellem Christi Faar oc Dieffuelens stinckende Bucke?

Ocsaa aff deris Ord oc gerninger/Christi Faar tale gerne om Guds ord/om Guddommelige salige ting/om Troen/Euangelio oc Guddommelig sandhed. Men de stinckende Bucke/ tale om Dieffuelens lerdom/om Menniskens paafund/løgn oc forførelse/Oc det gaar lige som Christus siger/Johan. viij. Den som er aff Gud hand hører Guds Ord. Oc Johan. x. Mine Faar høre min røst.

Huad skal mand da giøre i saadan atskillighed der er paa mangfoldige Hyrder oc Secter?

Du skalt giøre som Johannes lærer dig / Johannis. iiij. Troer icke huer Aand / men prøffuer Aanderne / om de ere aff Gud. Oc som Christus siger Matth. vij. Vocter eder fra falske Propheter etc. Paa deris fruct skulle i kiende dem. Haffuer du en god Hyrde/ som Predicker dig Guds Ord/den skalt du elske som en Fader/du skalt føde hannem som en trofast Tienere/høre oc følge hannem som en ret Biscop oc Sielesørgere. Men haffuer du en leye Dreng/som er besmittet met gerighed oc andre synder/oc Predicker dig alligeuel Guds ord/den skalt du haffue taalmodighed met/ oc høre hannem/oc bede Gud for hannem at hand kand vorde from. Men haffuer du en Vlff/en Tyff/en Sielemordere/den skalt du fly lige som Dieffuelen selff/thi der er ingen trøst eller forhaabelse hoss.

Huad vil dette Euangelium lere oss i en Sum?

I. Skal Christus vere vor Hyrde/da skulle wi følge hannem/oc rette oss effter hans bud oc befalning/wi skulle icke vere egenwillige oc huegelsindede/oc rende omkring her oc der/eller stige op paa høye Bierge oc Klipper/der som wi enten kunde opædis aff Vlffue eller styrte ned oc sla halsen sønder.

Christi

II. Christi Faar haffue den trøst / at alligeuel mange Vlffue/ Tyffue oc Sielemordere/ ligge omkring Christi Faaresti/ oc vden affladelse lure der effter/ at de ville forgiffue/ myrde oc ihielsla Christi Faar met falsk lerdom / saa vil dog Christus selff vere deris beskermelse/Gierde/ Mur/ Dør/Port oc Taarn.

III. Hand vil/som den ypperste Hyrde/giffue alle sine Vnderhyrder/som føde hans Faar trolige/ærens vforgengelige Krune/ Hand er Zebaoths Gud/ Hærskarens Herre/beuebnet met mange tusinde Englis skarer/at hand vel kand beskerme sine Faar/fra alle deris Fienders trusel oc offueruold/oc føre dem ind i den rette Faaresti/det er/til det Himmelske Fæderne Land/ind i det euige liff/Amen.

Trinitatis Søndag Epistel Roma xj. Capittel.

RKere Brødre / O huilcket rigdoms dyb / baade paa Guds vißdom oc kiendelse/ Huor aldelis vbegribelige ere hans domme / oc hans veye vrandsalige. Thi huo kiende HERRENS sind? Eller huo vaar hans Raadgiffuere? Eller huo gaff hannem noget tilforn / at hannem skal betalis igen? Thi at aff hannem/oc formedelst hannem/oc vti hannem/ere alle ting. Hannem vere ære euindelige/ Amen.

Huad holder S. Paulus off faare i denne Epistel?

Try stycker Først / Rigdomens dybhed / baade paa Guds vißdom oc kiendelse. Der nest/ Guds vbegribelige domme oc vrandsagelige veye/ oc den Menniskelige naturis skrøbelighed. Det tredie/Den hellig Treføldigheds/høye Maistat.

Huad siger Paulus om det første stycke?

Effter at den hellige Paulus haffuer lenge disputerit/ om Guds godhed/naade oc barmhertighed/huorledis Gud beslut-

tede alle Mennisker/Jøder oc Hedninge vnder vantro/at hand vilde forbarmme sig offuer alle Mennisker/ oc ingen skulde rose sig/at hand haffde hiulpet sig selff til Himmelen. Oc effterdi hand nu icke kand vdtrycke Guds grundløse/hemelige/skiulte godhed/ oc hans vnderlige gierninger/ forregiffuer hand sin Predicken strax om Guds euige forsiunn/oc begynder met stor forundrelse/ oc siger. O huilcket Rigdoms dyb/ baade paa Guds visdom oc kiendelse/Lige som hand vilde sige/J de sager som ere vor retferdighed oc salighed anrørendis/skulle wi intet andet søge/spørgie oc randsage effter/end aleniste huad scrifften oc det hellige Euangelion lærer oss.

Oc som S. Paulus siger: Wi kiende Herrens sind/Oc Roma. j. Capit. Euangelion er kaarssens Ord/ oc Guds krafft/ som giør dem alle salige der troer paa. Men i de sager/ som ere Guds visdom/ Maiestat oc herlighed anrørendis/ skulle wi intet spørgie eller randsage effter/ men tie stille/oc tilbede Rigdommens dybhed baade paa Guds visdom oc kiendelse/ oc giffue oss ydmygelige ned vnder hans veldige haand.

Om huad Rigdom taler Paulus her?

Jcke om det verdzlige/men om den himelske euige Rigdom. Thi S. Paulus vil her paa minde oss/at wi skulle holde oss til Herren vor Gud/ som er mectig oc rijg/ oc haffuer alle ting i sin haand/oc at wi icke skulle tracte effter denne Verdens forgengelige Rigdom/lige som Christus formaner Matth. vj. Men samble oss ligende fæ offuen i Himmelen/der som mul oc røst icke skulle fortære hannem/icke heller Tyffue graffue der effter/ oc stiele hannem bort. Men wi baguende det aldelis/Det aandelige Himmelske oc euige gode lade wi fare/oc søge ekon den verdzlige Jorderigske oc forgengelige rigdom/huilcken wi icke vide/ huor lenge wi kunde beholde/ ia icke ere en time visse paa/ met huilcken wi oc skulle staa i fare/at hand icke skal endelige føre oss i den euige fordømmelse/som det skede den rige Mand Luce xvj. oc xvj.

Om huad visdom taler Hand her?

Jcke om Verdzlig/ men om aandelig/ himmelsk oc euig visdom. Oc S. Paulus vil atter paaminde oss her/at wi skulle holde

le holde oſſ til vor Herre Jeſum Chriſtum/ i huilcken alle Viſſ-
doms ligende fæ ere ſkiulte. Aff den kilde ſkulde wi øſe Gud-
dommelig viſſdom oc kiendelſe / der ſkulde wi finde det altſam-
men/der oſſ kand vere nytteligt oc ſaligt/baade for oſſ ſelff/
oc for andre Folck/lige ſom Malachias ſiger ij. Nu bagvende
wi det ocſaa aldelis. Den Guddommelige kaanſt oc viſſdom/
Guds ord/oc den hellige ſcrifft lade wi fare/ oc giffue oſſ til
idel Hedniſke gierninger oc kaanſter/til Menniſkelig oc kiødelig
viſſdom/huilcken der er en daarlighed faar Gud/oc giør dem
ocſaa til daarer/ſom henge der ved /ſom wi ſee i Philoſophis/
denne Verdens viſe oc klaage. Thi huad haffuer ført dem vild-
farelſe paa wden at de forlode ſig paa deris eget fornufft/oc
kiødelig viſſdom.

Huad ſiger Paulus om det andet ſtycke?

Hand ſiger ſaa. Huor wbegribelige ere hans domme/ oc
wrandſagelige hans veye? Thi huo kiende Herrens ſind/oc huo
vaar hans Raadgiffuere/ eller huo gaff hannem tilforn/
at hannem ſkal giffuis igien? Der vil S. Paulus lære oſſ/ at
wi ſkulle icke ſtige for høyt op/ at randſage Guds raad oc dom-
me/ icke følge det ſom wi kunde dicte oc ſpeculere aff vort dybe
ſind / men bliffue hernedre / i den hellige Scrifftis / enfoldige
forſtand. Thi at naar ſom wi end lenge ſpeculere oc grunde i
ſaadanne høye ting/ſaa begribe wi dog intet/oc mue ſige met
Dauid. O HERRE / dine domme ere ſtore dyb / huo kand
begrunde dem?

Huad ſiger Eſaias der til?

Hand ſiger i det xl. Capitel/Huo maal vandet met neffuen/
oc befattede Himmelen met ſpanden? oc begriber Jorden met
en tredings maade/oc veyer Biergene met vect/ oc Høyene met
en veyſkaal? Huo vnderuiſer Herrens Aand/oc huilcken Raad-
giffuere vnderuiſer hannem? Huem ſpørger hand om raad/
ſom kand giffue hannem forſtand / oc lære hannem Rettens
vey? oc lære hannem vidſkab / oc vnderuiſe hannem forſtan-
dens vey?

Huad ſiger Jeſus Syrach der til?

Al viſſdom (ſiger hand) er aff Gud / oc er hoſſ hannem
euindelige. Huo tencte tilforn/huor megen ſand der er i Haff-
uit? Huor

nit? Huor mange taare i Regn/oc huor mange Verdens dage skulle vere? Huo maalde tilforn/huor høy Himmelen? Huor bred Jorden? Huor dybt Haffuit skulde vere? Huo lerde Gud nogen tid/huad hand skulde giøre? Thi hans visdom er faar alle ting.

Huad siger Visshedsens Bog der til?

Huilcket Menniske veed Guds raad/ eller huo kand tencke huad Gud vil? Thi det dødelige Menniskis tancker ere tuilactige/oc vore anslag ere farlige. Thi det dødelige legeme besuarer Sielen/oc den iorderigske bolig vndertrycker de atspridde sind. Wi kiende neppelige det som paa Jorden er/oc finde snarlige det som er vnder haanden. Huo vil da randsage det som er i Himmelen? Huo vil forfare dit raad? Wden saa er/at du giffuer Visdom/oc sender din hellig Aand aff det høye.

Huorledis skickede Philosophi oc denne Verdens vise sig i denne sag?

De vilde begynde offuen ned/paa Guddommen. Der faare komme de oc i vildfarelse. Mand skal begynde nedre/paa Christi mandom/huilcken mand kand begribe. Der effter formedelst Scrifftens Sprock stige hen op til Guddommen/ at det Sprock Prouerb. xxv. skal icke vederfaris oss. Huo som randsager suare ting/hannem bliffuer det for suart/oc de vndertrycke hannem. Sophister haffue optenct mange lignelser om den hellig Trefoldighed/men de ere bleffne til Gecke der offuer/oc komme i megen vildfarelse/oc sagde der effter/at det er farligt at predicke om saadanne høye ting/ Ja frilige er det farligt effter deris visdom. Haffde de bleffuit hoss den enfoldige Scrifft/da haffde det icke verit dem farligt. Thi Scrifften fører almindelige til den Guddommelige Maiestatis kiendelse/ oc begynder paa det Menniske Christo/ huilcken hun lærer. Først ret at kiende/Der effter/naar mand kiender Christum som it Menniske/ da setter hun hannem frem faar oss som en Gud/ oc loffuer hannem som en Gud. Det er den rette skick til at kiende Gud. Lige saa vil Paulus intet andet vide/end den kaarsfeste Jesum Christum.

Huad siger Paulus om det tredie stycke?

Hand siger saa. Aff hannem/ oc formedelst hannem/ oc i hannem ere alle ting. Hannem vere ære i enighed/Amen. Der

vil S. Paulus lære oss/at wi haffue oc anamme alt got/velfart oc salighed/aff den Guddommelige hellig Trefoldighed. Aff Faderen/Ab ipso/som aff en veldekilde flyder alt det/som oss er got oc nytteligt. Jacob. j. Vor driffuelse oc forderffuelse staar i hans haand/Matthei. vj. Riget er dit/krafft oc herlighed/i euighed. Per ipsum/formedelst Sønnen Jesum Christum anamme wi alting. Fordi at hand bleff Faderen lydig indtil kaarssens død. Lige som wi nu icke faa oc bekomme dette gode for vore gierninger/men formedelst Christum/saa skulle wi oc beholde det i hannem. Thi at drager hand sin haand bort/oc tager den hellig Aand fra oss/da ere wi vdslucte som it liuss. Saa bliffuer der aff den Apostel Juda/en Forrædere. Aff den vdualde Kong Saulo/ en Tiran. Aff den Christne Juliano/en wgudelig fortuilit Skalck.

Huorledis skulle wi nu holde oss?

Wi skulle bede Gud Fader som oss skabte/at hand vil beuare/føde oc besørge oss. Wj skulle bede Guds Søn/som forløsde oss met sit dyre blod/at hand vil beuare oc styrcke oss met sit Ord oc Sacramente/Wi skulle bede Gud den hellig Aand/som giorde oss hellige i Daaben/oc rensede oss aff alle Synder etc. At hand vil beholde oss i Troen/oc endelige/naar wi faare aff denne ælendighed/naadelige anamme oc beuare oss euindelige. Jn summa/wi skulle flitelige bede den hellige Trefoldighed/oc Guddommelige enighed/Gud Fader den Søn/oc hellig Aand/at vil beuare oss i en ret tro/i en wforfalskit kierlighed/oc rette vort leffnet effter sit Guddommelige Ord/at wi kunde vere oc bliffue hans Børn euindelige/Amen.

Trinitatis Søndag/Euangelium/Johannis. iij.

DEr vaar it Menniske iblant Phariseerne/som hed Nicodemus/en aff de Øffuerste iblant Jøderne/hand kom til Jesum om natten/oc sagde til hannem/Meste-

nem/Mestere/wi vide at du est en Lærere kommen aff Gud/thi ingen kand giøre de Tegn som du giør / wden Gud er met hannem. Jesus suarede oc sagde til hannem/ Sandelige / sandelige / ieg siger dig/ Wden saa er at nogen bliffuer født paa ny/da kand hand icke see Guds Rige. Nicodemus siger til hannem / Huorledis kand it Menniske fødis naar hand er gammel? Kand hand oc gaa ind i sin Moders liff igen/ oc fødis? Jesus suarede / Sandelige/ sandelige siger ieg dig / Wden saa er/ at nogen bliffuer født aff Vand oc Aanden/da kand hand icke komme ind i Guds Rige/ Huad som fødis aff Kiød/det er kiød/ oc huad som fødis aff Aanden / det er Aand. Lad dig icke forundre/at ieg sagde til dig/ I skulle fødis aff ny/ Været blæss huort det vil/ oc du hører det vel bruse/men du vedst icke hueden det kommer/ oc huor det far hen/Saa er oc huer den som er født aff Aand.

Nicodemus suarede/oc sagde til hannem/ Huorledis kand saadant ske? Jesus suarede/oc sagde til hannem/ Est du en Mestere i Israel / oc ved icke det? Sandelige/ sandelige/ Jeg siger dig/ wi tale det wi vide/oc vidne det wi haffue seet/ oc i anamme icke vort vidnisbyrd. Tro i icke/naar ieg siger eder aff iordiske ting/huorledis skulle i da tro/naar ieg siger eder om Himmelske ting?

Oc ingen far til Himmelen/vden den som er kommen hid ned aff Himmelen / det er / Menniskens Søn / som er i Himmelen. Oc lige som Moises ophøyede en Hugorm i Ørcken/saa skal Menniskens Søn ophøyis/ paa det / at alle de som tro paa hannem / icke skulle fortabis / men haffue det euige Liff.

Huor om taler dette Euangelium?

Om Nicodemo/huad mand hand vaar/oc huorledis hand kom til Christum om natten / oc talede met hannem.

Huad vaar Nicodemus faar en Mand?

En merckelig oc ypperlig Mand / en Phariseer / Jødernis Rabbi / Paa Regimentens vegne en aff de Øffuerste. Paa Kaanstens vegne en aff de Lerdeste / Effter den vduortis omgengelse / en aff de helligiste.

Huor fore kom hand til Christum om natten?

Aff redzel for Jøderne / Thi Kiød oc Blod plyer saa at giøre vden Guds naade / Der vaar icke saa megen dristighed/ styrcke/mact visdom oc hellighed i Nicodemo / at hand torde tale met Christo obenbare om dagen / hand befryctede at de skulde sette hannem i Band / oc vdelycke hannem fra Menigheden.

Huad giør hand hoss Christum?

Hand kommer i snack met hannem / at de holde en lang Disputats oc samtale tilsammen.

Huad vaar det faar en Disputats?

Hun vaar icke listig oc besuigelig / som Phariseernis om Skatpendingen / Icke heller hadsker oc fortredelig / som Saduceernis om de Dødis opstandelse / icke heller storactig / som Jødernis / der begærede Tegn aff Himmelen / men det er en smuck høffuisk/venlig oc retsindig samtale / Nicodemus kommer icke/at hand vil met list oc snedighed besuige Jesum / eller friste hannem fortredelige/eller gribe oc mercke hannem i hans Ord/Men hand vilde gierne vide/ huorledis it Menniske kand bliffue saligt / oc komme til det euige Liff.

Huor om Disputere de?

Om Kiødsens retferdighed oc Aandsens retferdighed/Christus forsuarer Aandsens retferdighed/Nicodemus den legemlige retferdighed/dog saa/ at hand lader sig sige oc vnderuise.

Huad opuecker Nicodemum til denne Disputats?

Hand tørster effter retferdighed oc salighed/Nu hører hand at Christus icke viser sine Disciple til Lousens gerninger/ som Moises/ Icke heller til de gamle Forfædris paafund oc skick/som Phariseer/men aleniste til Euangelium/ huilcket der lærer/at wi icke skulle lede effter retferdighed i Lousens gerninger/icke heller i Menniskens fortieniste/ men aleniste i troen til Jesum Christum/Hand seer ocsaa de store Jertegen oc vnderlige gierninger/formedelst huilcke Christus stadfester sin lerdom/ Der faare er hand tuilraadig/ oc veed icke huilcken vey hand skal følge/Paa den ene side laae Moisi Lou hannem i veyen/ som nu haffde i long tid veret ved mact/ at hand icke kunde aldelis forlade sig paa Christum/ Paa den anden side laae atter Christi store Jertegen oc vnderlige gierninger hannem i veyen/at hand icke viste huad hand skulde tencke om Louen. Efftherdi nu hand vaar en lerd Rabbi och Mestere/ Oc forfaren i Scrifften/da kunde hand icke vel forskiude eller straffe Christi lerdom (som vaar stadfest formedelst saa mange store Jertegen oc vnderlige gierninger) som hand haffde veret vgudelig. Hand kunde icke heller met en god Samuittighed anamme samme lerdom/som siuntis at vere Moisi Lou imod. Paa det hand nu kunde formedelst en grundelig vnderuisning forløsis aff denne tuilraadighed hand vaar vdi/ oc lære det hand icke viste/da kommer hand til Christum. Oc Nicodemus skal met dette stycke/ fordømme alle dem/ paa den yderste dag/som nu aff stor opblesd oc selffgiort visdom oc Menniskelige klogskab/foracte Euangelij predicken/ oc lade sig tycke at det skulde vere dem en stor vanære oc forhaanelse/ om de lode sig vnderuise formedelst Guds Ord.

Huad siger Nicodemus til vor Herre Christum?

Hand giør sig en smuck indgang til Christum/ helser hannem venlige/ oc siger/ Mestere/ wi vide/ at du est en Lærere kommen aff Gud/ thi der kand ingen giøre de Tegen der du

 giør/

giør/ vden Gud er met hannem/ Lige ſom hand vilde ſige/Dit hellige leffnet oc ſalige lerdom oc vſeduanlige Tegn oc vnderlige gierninger/opuecke mig der til at ieg icke kand tencke eller tale noget/ont om dig/Oc at de ypperſte Preſter oc Phariſeer forarge ſig paa dig/fordi/at du æder oc dricker met Toldere oc Syndere/det acter ieg aldelis intet/Men der giør ieg mig en tancke oc forundrer mig ſtorlige paa / at du Predicker ſaa meget om troen/oc tilſcriffuer hende alt det ſom hører til Menniſkens ſalighed / oc vilt icke lade Moſen met Louſens gierninger mere gielde/ Jeg haffuer nu for min Perſōne / mange Aar veret en Phariſeer/ oc actet for en aff de lerdiſte oc helligiſte i Jſrael/Oc ſkal nu din lerdom vere ret/da haffuer ieg icke end nu til denne dag bekommet met al min møye oc arbeyde/den mindſte gniſt aff den rette retferdighed / oc huorledis vilde det da ſkicke ſig? Skulde ieg ſaa lenge haffue arbeydet forgeffuis/ fortæret tid oc time/ møye oc arbeyde vnyttelige/ det ſkulde vere baade mig oc alle Jøder ſuart oc forferdeligt / Oc fordi er enten din Lerdom falſk/eller ieg forſtaar hannem icke rettelige/Der faare beder ieg dig/at du vilt vnderuiſe mig/thi ieg vilde jo ocſaa gierne bliffue from oc ſalig.

Huad ſuarer Chriſtus?

Hand ſiger/Sandelige ſandelige/Jeg ſiger dig/vden ſaa er/at nogen bliffuer født paa ny/da kand hand icke ſee Guds Rige/lige ſom hand vilde ſige/Eſt du fordi komme/at du vilt lære/ huorledis mand ſkal bliffue from/ retferdig oc ſalig/da vil ieg vnderuiſe oc ſige dig det/Du ſkalt fødis paa ny/Thi der hielper huercken Louen eller Louſens gierninget til retferdighed/ men aleniſte den ny fødzel.

Huorledis behagede denne Predicken Nicodemo?

Hun vaar Nicodemo oc hans lige aldelis intet behagelig/ Thi at alligeuel Nicodemus end er en from Mand faar Verden/oc haffuer lyſt til at ſee oc høre Chriſtum/troer ocſaa oc bekiender hans Ord/oc priſer Chriſtum i hans vnderlige gierninger/ſaa er hand dog fordi icke retferdig/Men hand ſkal fødis paa ny aff den hellig Aand/oc bliffue it andet Meñiſke. Huorledis hand nu forſtod diſſe Chriſti Ord/hører mand vel paa

hans

hans giensuar/thi hand siger/Huorledis kand it Meñiske fødis/ naar hand er gam̃el/ kand hand oc indgaa i sin Moders liff/oc fødis? Saa wforstandelige oc daarlige pleyer Menniskelig fornufft at handle i Guddom̃elige sager/ Huad Christus taler om den Aandelige fødzel/ det forstaar Nicodemus om den legemlige fødzel. Hand mente/at naar hand leffde vduortis effter Louen/ da skulde Gud giøre hannem salig for saadan vduortis fromhed skyld/Der siger Christus ney til/oc straffer den mening/sigendis/Vilt du bliffue retferdig/da skalt du fødis paa ny/du skalt bliffue it andet Menniske/anderledis/tencke/tale/ giøre oc leffue/ end du tilforn haffuer tencket talet/ giort oc leffuet/Thi det er fast oc vist/At bliffuer de Christnis retferdighed icke bedre/end Scrifftklogernis oc Phariseernis/da skulle de icke komme ind i Himmerige.

Huad suarer Christus til disse wskickelige Nicodemi Ord?

Hand siger klarlige saa til hannem/Wden saa er/at nogen fødis paa ny aff Vand oc Aanden/da kand hand icke komme ind i Guds Rige.

Huad er det at fødis paa ny?

Intet andet/end døde Synden/oc formedelst Troen oc den hellig Aand/ leffue i retferdighed.

Huor skeer den ny fødzel?

I Daaben/der dyppis it Menniske ned i Vand / oc tagis op igen. Den Nedsenckelse betegner Kiødsens drebælse/oc syndsens affslettelse. Optagelsen betegner Menniskens fornyelse/i den hellig Aand.

Naar skeer den ny fødzel?

Naar ieg kand rettelige sige i Guds asiun/ Herre/Al min mact er intet/Al min vissdom er daarlighed/Al min retferdighed oc mit liff/er fordømmelse/Der faare haffuer ieg min tilfluct til dig/oc befaler/mig i din naade/Regere du mig effter din Aand oc velbehagelighed.

Huad vil nu Christus met denne Predicken om den ny fødzel?

Saa meget vil hand sige/Vil nogen bliffue from/retferdig oc salig/da skal hand fødis paa ny oc bliffue it andet Menniske/Efftcrdi det første Menniske bleff formedelst wlydighed forderffuet oc falt i fordømmelse/Oc alligeuel hand vaar giort

effter Guds Billede/saa bleff hand dog formedelst samme fald Satans Billede. Efftherdi da det skickede sig saa ilde met den første fødzel/ da skal der ske en anden fødzel. Den første vaar aff Jord oc Støff/aff it grofft Elemente. Den anden skal ske aff it subtiligt Elemente/som aff Vand/Aand/Jld oc Vær/ Thi huad som er født aff Kiød/det er Kiød.

Huad mening haffuer disse Ord?

Hand vil saa meget sige/Lige som Træet er/saa er oc fructen/lige som Adam er/saa ere oc hans Børn oc Effterkommere/ En Vlff føder icke it Lam/ En Vgle icke en Spur. Adam bleff effter faldet it Kiødeligt Menniske/Saa ere alle hans Børn oc Effterkommere bleffne kiødelige/skal der nu bliffue noget got aff/da skal kiød oc blod nedsiunckis met synden i Daaben/ oc it Menniske skal fødis paa ny/optendis met den Guddommelige ild/oc forklaris met den hellig Aands straaler. Oc Christus bruger her en lignelse til/ oc siger/lad dig det icke forundre/ at ieg sagde til dig/ J skulle fødis aff ny/ Været blæff huor det vil/ oc du hører det vel bruse/ men du vedst icke hueden det kommer/oc huort det far hen/Saa er oc huer den/som er født aff Aanden.

Huad vil Christus met denne Lignelse?

Saa meget vil hand sige/Været er it frit Creatur/det blæff hid oc did/oc det kand icke fattis eller indeluckis. Lige som det nu gaar til i de legemlige Creature/ met Lucten oc Været/Saa gaar det oc met it Aandeligt Menniske. Thi at huor Euangelium predickis oc anammis/der kant du sige/At der er Aand oc Liff/Men vilt du aleniste see til Personen oc vduortis gierninger/oc bygge paa Kiød oc Blod da er dit arbeide forgeffuis.

Huad forskiel er der imellem den Kiødelige oc Aandelige Fødzel?

Den Kiødelige Fødzel gior icke andet end Syndernis Tienere/som icke kunde andet/ end tencke/tale/giøre oc bedriffue ont/ Men den Aandelige fødzel / giør velwillige Mennisker/ som aff lyst oc kierlighed/ja aff den hellig Aands tilskyndelse/ ere velwillige oc redebon til at giøre alt det/ der Gud er behageligt. Thi huor Guds Aand er/der er frihed.

Huad siger Nicodemus til denne lignelse?

Jo lenger

Jo lenger Christus Predicker/ jo mindre forstaar hand der aff/ oc hannem synnis det at vere en vnderlig predicken/ at det vduortis Menniske skal ingen mact haffue i det som gielder vor salighed paa/ oc fordi siger hand/ Huorledis kand saadant ske? Jesus suarede/ Est du en Mestere i Jsrael / oc vedst det icke? Lige som hand vilde sige. Predicker du Louen/ est du en Doctor i Scrifften / Folckens Hyrde oc en Sielesørgere / oc vedst icke mere aff det som hører til deris salighed? Huor gantske ilde er den arme Almue besørget met eder. Ere de store Rabini oc Mestere saa vforstandige oc vanuittige/ huad skulle da deris Disciple vere? J opblæsde oc hoffmodige Scrifftkloge/ skulde paa eders Embedis vegne lære andre Folck/ huorledis de skulde bliffue fromme oc retferdige/ oc komme til det euige liff/ Saa vide i meget mindre der aff/ end Folcket. Sandelige / sandelige/ Jeg siger dig/ Wi tale det wi vide/ oc vidne det wi haffue seet/ oc i anamme vort vidnisbyrd icke/ Tro i icke/ naar ieg siger eder aff iordiske ting/ huorledis skulle i da tro/ naar ieg siger eder om himmelske ting? Oc ingen far op i Himmelen / wden den som kom ned aff Himmelen / Menniskens Søn / som er i Himmelen.

Huad vil Christus giffue til kiende met disse Ord?

Hand vil saa meget sige/ J Mennisker haffue alle sammen syndet/ Guds Søn er alene den som aldrig giorde nogen synd/ der faare er hand Faderen behagelig. Christi retferdighed giel der alene faar Faderen/ alle andre Menniskers retferdighed er verstyggelig faar Gud. Huo som nu haffuer i sinde at hand vil op i himmelen/ hand skal stige op formedelst Christum/ lige som at en trappe/ paa hans guddommelige Ryg skulle wi bæris op i Himmelen. Christus er den Port/ Skib/ Bro oc Vey/ formedelst huilcken wi skulle kom̃e til Faderen/ Huo som leder nogen anden vey op/ hand styrter ned i Helffuedis affgrund. Thi Christus siger/ Jeg er Veyen/ Sandhed oc Liffuet/ der kommet ingē til Faderē/ wden formedelst mig. Det er ocsaa det sam̃e hand siger her/ Lige som Moises ophøyede en Hugorm i Orckē/ saa skal Menniskens Søn ophøyis/ paa det/ at alle de som tro paa hannem/ icke skulle fortabis/ Men haffue det euige Liff.

Huor staar denne Historı screffuen?

J den fierde Moisi Bog / i det xxj. Capitel. staar saa screffuet. Der Jsraels børn droge omkring i Orcken/oc Folcket bleff kiedsomt ved veyen/ oc talede imod Gud oc imod Mosen/ Hui førde du oss aff Egypten / at wi skulde dø i Orcken / thi her er huercken Brød eller Vand/oc vore Siele vemme offuer denne løse Mad/Da optendis HERRENS vrede/oc hand sende forgiffrige Hugorme iblant dem/ de bede Folcket/saa/at der døde mange aff Jsraeliterne/Der Folcket nu robte ynckelige/ offuer denne suare plage giorde Moises bøn før Folcket/Oc Gud forbarmede sig/ oc sagde til Mosen/Giør dig en Kaaber Orm/oc reyss hannem op til it Tegn/Huo som er beden oc seer til hannem/hand skal bliffue helbrede.

Huad vil nu Christus met denne Historı?

Jeg (vil hand sige) er den rette Hugorm/Jeg skal ophøyis paa Kaarsset/paa det/at Verden skal formedelst min Pine oc Død komme til venskab met min Fader igien/Huo som nu er stungen oc forgiffuen aff Synden/at hand icke kand haffue fred eller rolighed i sin Samuittighed/hand skal ekon see til mig paa Kaarsset/ tro at ieg døde for hannem/oc met mit dyrebare Blod/afflette hans Synder. Kand hand det tro/oc vil tacke mig for saadanne velgierninger/ oc giøre saa imod sin Neste/som ieg giorde imod hannem/da skal hand icke bliffue fortabit/men haffue mit yndist/naade oc barmhiertighed/Syndis forladelse/oc det euige Liff/Amen.

Den Første Søndag effter Trefoldighed/Epistel j. Johan. iiij.

KJere Brødre/Gud er kierlighed/oc huo som bliffuer i kierlighed/hand bliffuer i Gud/oc Gud i hannem. Der met er kierlighed fuldkommen hoss oss/ at wi skulle haffue dristighed paa domme dag. Thi lige

som hand

som hand er/saa ere oc wi i denne Verden. Fryct er icke i kierlighed/men den fuldkomne kierlighed vddriffuer fryc-ten. Thi fryct haffuer Pine/oc huo sig frycter/hand er icke fuldkommen i kierlighed.

Lader oss elske hannem/thi hand elskte oss først. Der som nogen siger/ Jeg elsker Gud/ oc hader sin Broder/ hand er en løgnere. Fordi at huo der icke elsker sin Broder/ huilcken hand seer/ huorledis kand den elske Gud/ huilcken hand icke seer/oc wi haffue det bud aff hannem/at huo som elsker Gud/ hand skal oc elske sin Broder.

Huad gior Johannes i denne Epistel?

Hand priser offuermaade meget Guds kierlighed til oss/oc vil der met locke oss/først/at wi skulle stadelige tro paa Gud/oc der nest elske vor Neste.

Huad er kierlighed?

Kierlighed er/at vor hu oc sind opneckis/saa at wi aff hier-tet elske Gud oc vor Neste/ oc tiene hannem venlige.

Huor mangfoldig er kierlighed?

Tuefolt/Guds kierlighed oc vor Nestis kierlidhed/ oc de ere baade Troens fruct.

Huad natur haffuer den kierlighed til Gud?

Den Guddommelige kierligheds natur er/ at elske Gud aff gantske hierte/aff gantske Siel/aff al formue/aff al krafft/oc brende saa offueruettis i den Guddommelige kierlighed/at it Menniske oc vilde heller dø/ end fortørne Gud i nogen maade/ som Adam vaar til sinde før hand fald/der hand haffde al sin lyst oc glæde i Gud/oc wi skulle faa det samme sind i det an-det Liff.

Huad natur haffuer den kierlighed til vor Neste?

Broderlig kierligheds natur er / at elske sin Neste lige som sig selff. Det Ord (sig selff) begriber i sig alle kierligheds oc barmhertigheds gierninger/ som it Menniske kand beuise den anden/Oc denne kierlighed skal icke vere aff Hygleri/optenct

eller selff giort/Men en ret Broderlig/ vforfalsket/Christelig kierlighed/lige som Gud haffuer til oss.

Huor paa kunde wi kiende Guds kierlighed til oss?

Der til/ siger Johannes obenbaredis Guds kierlighed til oss/at Gud vdsende sin enbaarne Søn/til denne Verden/at wi formedelst hannem skulle leffue/det er/wi som ellers skulde døes i vore Synder/ komme formedelst hannem til liffuit.

Haffde wi oc fortient saadant hoss Gud?

Lader oss høre/ huad S. Johannes siger. Der i staar kierlighed/icke at wi elskte Gud/men at hand elskte oss/ oc vdsende sin Søn/til en forligelse for vore Synder. Met disse Ord forskiuder S. Johannes/alle vore gierninger oc fortieniste/oc tilscriffuer aleniste Guds kierlighed vor forligelse oc forsonelse for vore Synder. Thi denne kierlighed er oc visselige den besynderligste sag/At Christus vdgaff for oss sit dyrebar blod.

Huad vil hand haffue aff oss igien?

Hand siger. Huo som tror paa mig/ hand skal haffue det euige Liff.

Skulle wi da intet andet giøre?

Ja visselige/wi skulle oc giøre noget/men icke fordi/at wi met vore gierninger kunde fortiene Syndernis forladelse/men at vor tro kand der met bliffue obenbaret.

Huad skulle wi da giøre?

J elskelige/siger Johannes/elskte Gud oss saa/da skulle wi oc elske huer andre. Jngen haffuer nogen tid seet Gud der som wi elske huer andre/da bliffuer Gud i oss/oc hans kierlighed er fuldkommen i oss etc. Der staar de gerninger/ wi skulle giøre/ Mange lade sig tycke/ at der som Gud vaare legemlige i denne Verden/da vilde de vere hannem tacknemelige/oc skicke sig rettelige imod hannem met legemlig Guds tieniste. Dette ere daarlige tancker. Thi Gud er en Aand/Der faare vil hand haffue Tilbedere oc Tienere/ som hannem skulle tilbede oc tiene i aanden/oc vdi sandhed/Johan. iiij. Lige som Christus vilde sige/Menniske vilt du giøre Gud en aandelig tieniste/da tro paa den/der hand vdsende. Dette er Saligheds grunduol. Vilt du der offuer giøre Gud en vduortis legemlig tieneste/da elske din Neste/lige som dig selff. Beuiss met hannem Troens fruct. Det

er at

er at tiene Gud i aanden oc ſandhed/tro oc elſke. Tro derfaare oc forlad dig paa Gud/ſæt alt dit haab oc fortrøſtning til Gud: Der effter ſee til din Neſte/hielp oc trøſte hannem met gode raad/Ord oc gerninger/hnor ſom du ſeer/at hand haffuer dig behoff/ oc du kant vere hannem behielpelig. Saa bliffuer du i Gud/oc Gud i dig. Thi Gud er kierlighed.

Det er høylige at priſe kierlighed?

Ja/viſſelige. Der ſom mand kunde male kierlighed/da motte mand male ſaadant it venligt liff ſalig Billede/ſom vaare Gud ſelff. Det er lige met Gud/ſom met den klare Soel/naar hun gaar op/ da opliuſſer hun den gantſke Verden/ gode oc onde/retferdige oc wretferdige. Det ſom got er/vdgyder ſaa ſin godhed/at mange kunde haffue nytte der aff. En god Salue opfylder met ſin gode luct it gantſke Huſſ. Lige ſaa giør oc den gode barmhiertige Gud. Gud giffuer oſſ Himmelen/ met alle Engle/Stierner/Planeter/alle Elementer oc Creatur/fornufft/ſundhed/Styrcke/fred/hand opfylder oſſ met alle haande gode ting/legemlige oc aandelige. Der imod kommer Satan al wlycke aff ſted/ oc wden Gud forhindrede hañem/da kuldkaſte hand den gantſke Verden. Thi hand er Guds oc menniſkens hoffuit fiende/oc haffuer icke en gniſt kierlighed i ſig. Hannem følger Verden effter/lige ſom en Brud en Brudgom. Det ſeer mand oc klarlige i denne dagis Euangelio. At den Rige Mand lader den fattige Lazarum dø aff hunger. Haffde hand ville verit en from Mād/oc haffde hafft en gniſt kierlighed i hiertet/ da ſkulde hand io viſt Moſi bud/ der ſom Gud ſiger / Exod. xxi. Seer du din Neſtis Oxe eller Aſen fare vild/da før dem paa den rette vey igen. Seer du dem ligge vnder byrden/da hielp dem op igen. Nu ſeer hand icke ſin Neſtis Oxe eller Aſen ligge der vnder byrden/Men en fattig/ælendig/ſiug Mand/ faar ſin dør/fuld met ſaar / oc begærer icke mere / end aleniſte de ſmoler/ ſom falde aff hans bord/ oc alligeuel/ hielper hand hannem icke. I denne laſt ligger paa det neſte den gantſke Verden. Det kaldis icke/Gud er kierlighed/oc hvo ſom bliffuer i kierlighed/ hand bliffuer i Gud/oc Gud i hannem.

Er da kierlighed ſaadan en kaaſtelig ting?

Kierlighed er saadan en herlig oc kaastelig ting/ at hand giør aff it Menniske/ it Guddommeligt Menniske/ som er en ting met Gud. Bygge Kircker oc oprette Spittal er en trøstelig oc kaastelig gierning/ oc huer mand kand komme det aff sted/ som haffuer gods oc pendinge. Men elske sin neste aff hiertet/ oc besynderlige sin Fiende oc wuen/ det er icke it menniskis/ men Guds gierning.

Skulle da io de thu stycker/ som er/ Guds kierlighed/ oc den Nestis/ vere tilsammen?

Vilt du at Gud skal bo oc bliffue i dig/ da skalt du oc bliffue i kierlighed oc taalmodighed hoss din Neste oc beuise hannem velgierninger. Fordi at de thu stycker ere knytte tilsammen. Kand du elske din Neste/ oc giøre hannem til gode aff hiertet/ da vil Gud giøre dig hundrede tusinde gonge mere til gode igen/ end du kand giøre din Neste. Ja Gud vil skencke dig thi tusinde pund/ der som du skencker din Neste thi pendinge/ oc vil bo/ oc bliffue hoss dig/ met alt det hand haffuer.

Dette er en herlig fortettelse?

Ja visselige: Huad kand nogen hierteligere begere/ end at vere en ting oc it samfund met Gud/ oc vere der/ som Guds høye Maiestat er? Huo som er hoss Gud/ hand er salig/ der som hand oc end vaare i helffuede. Huo som er skild fra Gud/ hand er fortabt/ der som hand oc end vaare mit i Paradis.

Huad er det/ hand siger/ Ingen haffuer nogen tid seet Gud?

Hand vil saa meget sige/ Tenck der intet paa/ at du skalt kunde see Gud her paa Jorden/ met legemlige øyen. Hand vdsende en gong sin elskelige Søn i Menniskelig skrøbelighed/ som forhuerffuede oss met sin fortienste den hellig Aand/ saa/ at wi vide/ at wi bliffue i Gud/ oc Gud i oss.

Oc huo som bekiender den samme Christum/ at hand er Guds Søn/ den bliffuer i Gud/ oc i hannem/ ydermere taare wi icke tencke/ at wi met kiødelige øyen kunde faa hans herlighed at see/ lige som Herren oc sagde til Mosen. It Menniske skal icke see mig/ oc leffue. End dog det nu vel er sant/ at wi icke see Gud met kiødelige øyen i denne Verden/ icke heller kunde giøre hans Persone nogen legemlig tienste/ saa kand det alligeuel ske/ Gud bliffuer i oss/ oc wi i Gud. Huorle-

Huorleeis gaaa der til?

Huo som blieffuer i kierlighed til sin Neste/ hand giffuer visselige til kiende / at hand oc bliffuer i kierlighed til Gud/ efftherdi den ene kand icke skillis fra den anden.

Oc huor som kierlighed er til Gud oc sin Neste/ der er ocsaa Aandes baand/ at Gud bliffuer i oss/ oc wi i Gud. Er nu Gud i oss/ hui skulde wi da ville begære / at see hannem met legemlige øyen før tyden kommer? Lader oss ekon tracte effter troen oc en fuldkomen kierlighed/ da ville wi vel i sin tid faa Gud at see/ saa skulle wi oc met en god samuittighed vente tiden/ at Christus skal komme i sin herlighed/ oc giøre en ende paa denne Verden/ oc anamme oss ind i sit Rige/ der som wi skulle skue Gud fra ansict til ansict. Wi skulle oc vende oc giøre al vor flid der til/ at wi kunde leffue i denne Verden/ lige som Christus vaar her oc haffde sin omgengelse.

Huorledis leffde Christus i denne Verden?

Verden kunde aleniste icke locke hannem til nogen Synd/ men hand lockede hende meget mere til bedring formedelst sin salige Predicken oc omgengelse. Lige saa/ naar wi haffue retsindig kierlighed/ skal verden icke aleniste icke offueruinde oss/ men hun skal meget mere formedelst oss lockis/ skyndis oc dragis til det gode. Ja saadan kierlighed skal saa voxe oc formeris i oss/ at wi oc skulle sla al redzel aff hiertet/ som de/ der ekon begiere/ at Christus skal komme met sin dom/ oc giøre en ende paa Verden/ oc ingen ting fryct oss mindre faare/ end for Guds yderste Dom.

Huad er Summa paa denne Epistel?

Johannes screff denne Epistel imod trygge falske Mundchristne/ som kunde tale oc rose meget aff Euangelio/ oc der følger dog ingen fruct. Disse giffuer Johannes atuarsel/ at de skulle see sig vel faare/ oc icke besuige sig selff/ met deris falske mening / men tracte der effter/ at deris tro kand vere ret rodfest oc grundfest/ saa/ at hun kand bliffue bestandig i fristelse / naar hun bewisir sig formedelst kierligheds oc barmhertigheds gierninger. Oc der skal ingen lade forføre sig aff Sophisters oc Papisters snack/ som sige/ At det er nock til salighed der som nogen

haffuer

haffuer ekon en gnist tro oc naade. Der skalt du see vel til/Thi/ at haffuer du icke mere en saadan en gnist/ oc lader hende ligge i asken / at Dieffuelen icke kommer oc slar en øse vand der paa/ oc vdslycker Troen/ oc altsammen det ene met det andet. Thi der hører gantske meget til / at beholde Troen vforderffuit. Troen er en offuermaade skrøbelig ting / oc kand snart forkrenckis. Der faare giøris det vel behoff / at wi bede Gud at hand icke aleniste skal giffue oss Troen / men ocsaa beuare hende i oss indtil døden/ oc opuecke i oss Troens fruct/ formedelst sin hellig Aand/ at wi endelige kunde bliffue delactige i hans Rige/ oc beside det euige Liff/ Amen.

Den I. Søndag effter Trinitatis/

Euangelium Luce xvj.

DER vaar en rijg Mand / hand kledde sig met Purpur oc kaastelige Linkleder / oc leffde huer dag herlige/ oc i glæde. Men der vaar en fattig / som hed Lazarus / hand laa faar hans dør/ fuld aff Saar/ oc begærede at mettis aff de smuler/ som fulde aff den Rigis bord. Dog komme Hundene/ oc slickede hans saar. Oc det begaff sig/ at den fattige døde / oc Englene bare hannem i Abrahams skied / Men den Rige døde ocsaa / oc bleff begraffuen.

Som hand nu vaar i Helffuede oc i Pinen/ løffte hand sine Øyen op / oc saa Abraham langt borte / oc Lazarum i

hans Skiød/ Hand robte oc sagde. Fader Abraham/ forbarme dig offuer mig/ oc sent Lazarum/ at hand dypper det yderste aff sin Finger i Vand/ oc lesker min Tunge/ Thi ieg lider pine i denne Lue. Da sagde Abraham/ Betenck Søn/ at du anammede dit gode i din liffs tid/ oc Lazarus haffuer der imod anammet ont/ men nu skal hand trøstis/ oc du skalt pinis. Oc offuer alt dette/ er i mellem oss oc eder/ it suellende dyb befest/ at de som ville fare her fra ned til eder kunde icke/ oc icke heller fare der fra hid offuen til oss.

Da sagde hand/ Saa beder ieg dig Fader/ at du sender hannem til min Faders huss/ Thi ieg haffuer end nu fem Brødre/ at hand kand vidne faar dem/ paa det de skulle icke komme i denne pinis sted. Abraham sagde til hannem/ De haffue Mosen oc Propheterne/ lad dem høre dem. Da sagde hand/ Ney Fader Abraham/ Men der som en aff de Døde ging til dem/ Da giorde de Penitentze. Hand sagde til hannem/ Høre de icke Mosen oc Propheterne/ da tro de icke heller/ om nogen opstode fra de Døde.

Huor om taler dette Euangelium?

Om tuende Mennisker/ Om en rig Mand/ oc om den fattige Lazaro/ huorledis de leffde oc døde/ oc huorledis de paa det sidste finge deris betalning.

Huor faar holdis disse thu Mennisters Exempel oss faare?

At wi skulle paa deris Exempel see oc lære vor fremgang oc forderffuelse/ vor fordømmelse oc salighed/ thi Christus pleyer at bruge saadanne Exempel/ til at forferde de vgudelige Mennisker met/ alligeuel hand vdretter der lidet met/ Thi der vil ingen ehuor vgudelig hand er/ actis at vere ond oc vantro/ Huad huer giør/ det skal alt sammen vere ret oc vel giort. Der aff kommer det/ at dette oc andre saadanne Exempel aldelis foractis.

Huad skulle wi lære aff denne Histori i dette Euangelio?

Verdens løb/ Huor vnderlige det gaar til iblant Mennis-kens Børn/Den ene er rijg/den anden fattig/Den ene leffuer daglige vel oc haffuer offuerflødelige Mad oc Drickt/den anden lider nød/oc døer aff hunger/Den ene praler oc haffuer alle Kister fulde aff Kaastelige Kleder/den anden gaar nøgen/ oc haffuer ilde det hand kand skiule sig vdi/Den ene leer/den anden greder/Den ene er glad/den anden bedrøffuet/Den ene dantzer/quæder/leffuer i vellyst oc haffuer gode dage/den anden ligger siug/oc døer/dette er Verdens løb/Den ene gaar oc staar den anden ligger dødsiug paa sin soette Seng/ J dag ere wi glade oc lystige/ i morgen sorrigfulde oc bedrøffuede / J dag ere wi karske oc sunde/ i morgen siuge oc døde. Her falde nu tho Domme/Den ene aff Mennisken/Den anden aff Gud. Menniskens dom er/At huo som er rijg oc mectig/haffuer mange Venner oc HERRE yndist/hand er salig oc Gud behagelig/ Oc at huo som er fattig oc nødtørfftig/ælendig oc hielpeløss/ hand er wsel. Oc som mand siger / Huo som er en Stackarl her paa Jorden/hand skal vere en Brødbedere i Himmelen. Denne er Verdens dom. Men Gud dømmer meget anderleds i denne Histori/Thi hand støder den Rige oc Mectige ned i Helffuede/oc anammer den Arme ælendige Lazarum/til euig glæde

Huorledis bescriffuer Lucas disse tuende Mennisker

Først bescriffuer hand beggis deris leffnet/oc de[illegible] effter deris død oc beløning.

Huorledis bescriffuer hand den Rige?

Som it foernet wfructsommeligt Træ/Oc som it [illegible] tigt wgudeligt Menniske/ i huilcket der var huercken tro eller Kierlighed/Oc var alligeuel effter Verdens dom actet for it saligt Menniske. Hand var huercken Kong eller Første/huercken Regentere eller Offuer HERRE/hand haffde inted Embede eller befalning / hand var wden sorrig oc wmage/ wden arbeide oc omhyggelighed / der til met var hand rijg/ karsk oc sund/haffde offuerflødelige mad oc dricke/kaastelige kleder/it kongeligt Pallats/alle kister fulde aff Guld oc Pendinge/ stor Slect/ mange Brødre/ oc huad hand giorde/ det vaar giort.

Huilcken er Fructen aff dette Foerne oc raadne Træ?

Saa siger Lucas. Hand kledde sig met Purper oc Kaastelige Linkleder/oc leffde huer dag herlige.

Er det da synd/at Klede sig kaastelige/oc leffue herlige? Haffue io Joseph/Dauid/Salomon/Ester oc andre flere giort lige saa?

At denne Rige haffde Kaastelige Kleder oc leffde herlige/det kunde icke fordømme hannem/der som hand haffde icke bruget det til legemlig vellyst/oc ladet det veret sin største glæde/oc i saa maade forglemt Gud/oc ladet den fattige Lazarum dø aff hunger.

Huor paa kand mand ridt/at hand brugede det til legemlig vellyst?

Det giffuer dette Ord/Daglige til kiende/Alting haffuer sin tid/siger Salomons Predickere i det iij. Capit. Der er en tid/at mand skal vere glad/Der er ocsaa en tid/at mand skal vere bedrøffuet/oc it Menniske skal saa skicke sig i tiden/at hand skal vere glad met de glade/oc bedrøffuet met de bedrøffuede Rom. xij. Men naar mand vil bruge Mad oc Dricke til daglig Fraadzeri oc Druckenskab/prale oc branme huer dag met kaastelige kleder/oc giøre aff Menniskelig gixde it Suine leffnet/forglemme Gud/oc giøre en Affgud aff Bugen/oc lade de Arme suelte oc lide nød. Det er den Synd som fordømmer Mennisken.

Vaar da denne rige Mand saa aldelis wbarmhiertig?

Hand var saa karrig/saa wgudelig/wmild/wbarmhertig/at ocsaa Hundene vaare meget frommere oc mildere/imod denne fattige Lazarum/end hand var/Hand sølede nat oc dag i legemlig vellyst/i fradzeri oc druckenskab/lige som en Exelgalt/oc forglemde baade Gud oc denne fattige Lazarum.

Kand mand icke da i nogen maade vntskylde denne rige Mand?

Dette Euangelium tillycker saa alle vdueye/oc slar naffle i alle borer hand kand bore/at hand icke kand i nogen

maade vnskylde sig/Thi at vilde hand sige/at der vaare saa mange Staadere/ at det vaar icke mueligt / at noggen kunde hielpe dem alle/ Da siger Euangelium der imod / at der var en Fattig. Siger hand / At hand kiende hannem icke / Da kalder Euangelium hannem/Lazarum eller Eleazarum. Siger hand / at hand vilde giffuet hannem noget / om hand haffde bleffuet til stede hoss Døren / oc icke løbet bort / Da siger Euangelium/At hand laa faar den Rigis dør. Siger hand/at hand var icke saa siug/at hand haffde jo vel kundet arbeidet / oc fortient sit Brød / Da siger Euangelium/ At hand var fuld aff Saar. Siger hand/at hand leed icke saa stor hunger/da siger Euangelium/ at hand begiærede at mettis/aff de Smuler/der fulde aff den Rigis bord. See/ Saa giør Euangelium al hans vndskyldning til intet / oc hand bliffuer it vfructsommeligt forfoernet Træ / det er / it vmilt vbarmhiertigt Menniske.

Huorledis bescriffuer Lucas den fattige Lazarum?

Som it fructsommeligt got Træ / som it gudeligt fromt Menniske/ der bar sin armod / hunger oc kummer taalmodelige/ Oc sette sin sag i Guds haand. Oc alligeuel Gud haffde hannem Kier for hans gudelighed oc taalmodigheds skyld / saa var hand dog effter Verdens dom / vsel oc ælendig/ Hand var arm ælendig oc nødtørfftig / huilcket der var hannem vel suart/ fordi at armod er altid foractelig oc forskiudis/oc hand vaar icke aleniste arm/ men ocsaa en Brødbedere / huilcket det er en stor skam faar Verden / Thi Verden siger strax / Hand er en Stackarl / Huor faare? Hand fortørnede Gud met sine Synder / oc forskyllede / at Gud skulde saa straffe hannem/ lige som Jobs Venner/ocsaa sagde saadan en dom aff offuer Job. Der til met er hand fuld aff Saar/ oc saa hungru / at hand ocsaa begiærer de Smuler / som fulde aff den Rigis bord / Men ingen giffuer hannem dem/ingen trøster hannem/men hand vaar forladen aff alle/ Hand haffuer huercken mad eller dricke/huercken at skiule eller føde sig met/huercken Huss eller hiem/huercken Pen-

dinge

dinge eller gods/huercken Venner eller Trøstere/der er ingen som haffuer metynck offuer hannem / Aleniste Hundene forbarme sig offuer hannem/oc slicke hans Saar.

Huad Fruct bar dette gode Træ?

Denne Lazarus tro de paa den velsignede Sæd / som vaar Abraham loffuet oc tilsagd/Der faare førde ocsaa Englene hannem bort i Abrahams skiød. Hand beuijsde ocsaa denne tro met gode gierninger / i det/at hand vaar taalmodig oc naadig i sin siugdom / oc lidde veluillige saadan armod. Hand ligger faar den Rigis dør/fuld aff Saar/huer mand gick omkring hannem/vende deris Øyen fra hannem/hulde fra Næsen / strøge deris Sko paa hannem / oc hand vaar en foractelig Spegel faar den gantske Verden / Men hand er alligeuel taalmodig / hand knurrer icke imod Gud/hand klager icke heller paa den Rige / hand ynsker hannem intet ont / hand tier stille / Oc lader alting ske effter Guds vilie/Hand siger met Job/ HErren gaff/ HErren tog/HErrens naffn vere loffuet. Der til met er det ocsaa en deylig fruct som kommer aff it fromt hierte/ at hand icke begærer kræssne retter oc nydelig mad / Men hand begærer at mettis aff de Smuler etc. Hand giør icke som hine wtacknemmelige Staadere/naar mand giffuer dem icke huad dem lyster at haffue/Da vrie de met Næsen/knurre oc murre/ja baande oc formaledide/ Det giør Lazarus icke.

Huad en Deligt haffde de baade/Huorledis døde de?

Lige som de vaare wlige i deris leffnet/saa vaare de ocsaa i deris død. Den gantske Verden holt den Rige faar Guds ven/oc før mand saa sig om/laa hand i Helffuedis affgrund. Lazarus vaar for den gantske Verden en foractelig oc ynkelig spegel/ Men for end mand saa sig om/ var hand kommen til huile oc rolighed i Abrahams skiød/i euig glæde oc salighed/der som hand til euig tid skal vere fri fra al wlycke/genuordighed oc modgang / oc glæde sig enindelige.

Det var i sandhed en stor omskifftelse/ Men huilcken aff dem haffuer det nu best?

Den som vaar tilforn riig / hand er nu fattig/ Oc den som vaar tilforn fattig / hand er nu riig / oc haffuer det be-

dre end alle Konger oc Førster paa Jorden. Der til met er her ocsaa stort forskiel paa deris begraffuelse / Lazarus bæris bort aff Englene i Abrahams skiød / Den rige Mand begraffuis i Helffuede / i Dieffuelens Kircke gaard / Thi saadant Sognefolck hører til saadan en Sogn / Der skal hand bliffue euindelige / thi der er intet haab til forløsning i Helffuede / Alligeuel / at hand end løffte sine Øyen op / som hand var i Helffuede oc i pinen / oc saa Abraham langt borte / oc Lazarum i hans skiød / robte oc begiærede hielp.

Huorledis robte hand?

Hand sagde / Fader Abraham / forbarme dig offuer mig / oc send Lazarum / at hand kand dypper det yderste aff sin Finger i Vand / oc lesker min Tunge / Thi ieg lider pine i denne Lue.

Huad er det for en sambtale / der Abraham oc den rige Mand haffue met huer andre?

Det er en Aandelig sambtale / som skeer i Menniskens samuittighed / Thi at Aander tale icke met huer andre i legemlig skick / oc som leffuende Mennisker / Saa er icke heller den ene sted skild fra den anden / i det andet Liff / met høye Bierge / dybe daler oc kløffter / som her paa Jorden / Der faare skal mand forstaa dette altsammen Aandelige.

Huor om beder denne Rige?

Hand beder om en draabe kalt Vand / i sin store nød oc pine.

Huor aff kom den store angist oc pine?

Hand saa Lazarum vere saa høyt opløfft aff Gud i Abrahæ skiød / til euig glæde oc salighed / oc sig selff saa dybt fornedret i Helffuedis affgrund / som dog tilforn haffde her paa Jorden veret i saa stor herlighed oc anseelse / Da forgick hans daglige glæde oc vellyst / Hand tenckte paa de dyrebare retter hand pleyede at bruge offuer sit Bord / oc paa den velsmagende Vin / paa sine kaastelige kleder / paa sin store Rigdom oc mange Pendinge / oc kunde nu huercken komme der til / eller behielpe sig der met /

Ja i den sted hans Tienere pleyede at tiene hannem / ginge Helffuedis Aander til hannem / oc styrede hans kieft met Ild oc Suoffuel / Hans pral oc bram met helffuedis røg oc mørck / Hans rigdom med euig hunger oc armod / Hans tunge / huilcken hand daglige veder quegede met kræsne retter oc nydelig Mad / skal til euig tid pinis oc brende i euig Ild / Oc at hand kand leske hende / Da rober hand til Abraham om hielp.

Huad suarede Abraham hannem?

Hand sagde / Betenck Søn / at du annamede dit gode i din liffs tid / oc Lazarus der imod anammede Ont / Men nu skal hand trøstis oc du skalt pinis. Oc offuer alt dette / er imellem oss oc eder / it stort suellende dyb / at de som ville fare her fra ned til eder / kunde icke / oc icke heller fare der fra hid offuer til oss.

Huad skulle wi lære her aff?

At det Menniske som haffuer sit Himmerige her paa Jorden / skal effter dette liff haffue Helffuede / oc der imod / Huo her i Verden haffuer Helffuede hand skal i den anden Verden haffue Himmerige / Dog skeer det vel aff Guds besynderlige naade / at de Christnis Himmerige begyndis her paa Jorden i en god Samuittighed / oc varer euindelige effte detter liff. Det skeer ocsaa aff Guds straff / at de Wgudeligis Helffuede begyndis i denne Verden / oc varer euindelige effter døden. Men i det Abraham siger / At der er it suellende dyb imellem dem / giffuer hand til kiende / at i det andet liff er ingen omskifftelse eller forvandling / men lige som huer kommer / enten til Himmelen / eller til Helffuede / saa skal hand bliffue.

Ja siger du / Skulle icke Helgen oc mine Patroner hielpe mig / naar ieg er død? Oc skulle icke mine Venner forløse mig met presters Vigilijs oc Sielemesse aff Skerdzild?

Forlad dig intet paa dem. Thi du hører i dette Euangelio / at ingen Salig kand hielpe dem fordømde / oc at der kand ingen komme aff Helffuede. Kunde icke den salige oc hellige Abraham / Isaac oc Jacob / hielpe / Huad skulde da de arme ælendige Messepreſter oc Muncke hielpe? Huilcke der ere icke

andet end en vederstyg geligehed i Guds asiun / for deris falske lerdom oc w[illegible]delige leffnets skyld.

Bede icke da de affdøde Helgen for de Leffuende?

Det er vist / At de affdøde Helgen leffue i Christo / oc ynske oss alt got / Thi at efftersdi de hellige Engle bede for oss / oc ynske oss got / som den Prophete Zacharias giffuer til kiende / da er der icke tuiffl paa / at de gode Helgen jo ocsaa ynske oss alt got / Men wi skulle fordi icke paakalde oc giøre Affguder aff dem. Ville wi rettelige giffue act paa den rige Mands bøn / da er hun meget mere kiødelig end Aandelig. Thi at huor it godhiertigt Menniske er / som elsker sin Neste aff hiertet / det ynsker icke aleniste sine Venner got / Men ocsaa sine Fiender oc Wuenner / Denne rige Mand beder her aleniste for sine Brødre / oc forglemmer alle andre Menniske. Lige giorde ocsaa Messeprester oc Offerprester / de bade aleniste i deris Vigiliis oc Sielemesser for deris Foreldre / Brødre / Søstre Venner oc andre som haffde Brødreskab met dem / Men deris Wuenner oc andre Mennisker talede de icke it got Ord om. Lige saa giør oc denne rige Mand.

Huad sagde hand til Abraham?

Der hand saa / at hand kunde intet forfremme sin egen sag / da giorde hand bøn for sin Brødre / oc sagde / Saa beder ieg dig Fader / at du sender Lazarum til min Faders huss / Thi ieg haffuer end nu fem Brødre / at hand kand vidne faar dem / at de skulle icke kumme i denne pinis sted.

Huad suarede Abraham?

Hand sagde til hannem / De haffue Mosen oc Propheterne / Lad dem høre dem.

Huad sagde den Rige der til?

Ney Fader Abraham / Men der som en aff de Døde ginge til dem / da giorde de Penitenze. Saa næseuise ville Menmisken vere / at de icke ville lade sig nøye met den Guddommelige hellige Scrifft / men de ville ocsaa haffue vidnisbyrd aff de Døde / imod Guds bud.

Huad suarede Abraham?

Hand sagde til den Rige / Høre de icke Mosen oc Propheterne / Da tro de icke heller / om nogen stode op fra de Døde.

Huad

Huad skulle wi besynderlige lere aff dette Euangelio?

Try nyttelige stycker. Først/ efftherdi det er altsammen befattet i den guddommelige Scrifft som oss er nytteligt at vide til vor salighed/ da skulle wi icke spørge de Døde at/ fordi at det er forbudet aff Gud. De Aander oc Spøgelser (wi pleye at kalde dem Siele) som obenbaris oc begiære hielp aff Mennisken/ er intet andet/ end Dieffuelen kaagleri/ oc efftherdi Dieffuelen er en Løgnere/ ja en Fader til al løgn/ da skulle wi icke tro hannem. Men vil endelige nogen høre de Døde/ oc vdspørge sandhed aff dem/ Da skal hand høre Christum Guds Søn oc spørge hannem at sandhed/ huilcken der ocsaa opstod fra de Døde oc vdlagde Scrifften faar de tho Disciple som ginge til Emaus/ fra Mose oc igennem alle Propheter/ Der skal hand ocsaa lade sig nøye met.

Der nest/ At wi saa skulle bruge denne Verdens gods oc rigdom/ at wi jo icke skulle glemme Gud oc vor Neste/ som denne rige Mand giorde. Thi at forglemme wi Gud oc vor Neste/ da vil Gud forglemme oss igen/ Thi S. Jacob siger/ Der skal gaa en vbarmhiertig dom offuer den/ som icke haffuer giort barmhertighed.

Det tredie/ Jt gudeligt Menniske skal beuise sin tro met gode gierninger imod sin Neste/ Den Rige skal giffue den Fattige Almisse/ Den Fattige skal hielpe den Rige met sin gudelige bøn/ den Rige er for den Fattigis skyld/ oc tuert imod/ den fattige for den Rigis skyld/ at den ene skal formedelst kierligheds oc barmhiertigheds gierninger/ beuise sin tro imod den anden/ Thi Gud vil kreffue saadant paa den yderste dag. Giffuer du de fattige her i Verden det timelige oc forgengelige gods/ da skalt du der imod i den anden Verden anamme det euige oc vforgengelige gode. Men vilt du her i Verden vende dit Ansict fra din Neste/ da skal Gud vende sit Ansict fra dig igien paa den yderste dag. Der faare lader oss giøre huer andre til gode/ den stund wi haffue tid. Wi haffue her icke nogen bliffuende stæd/ men wi lede effter den tilkommende. Det som wi nu sende bort faare oss/ det skulle

 wi finde

wi finde i det himmelske fæderne Land/ som er / i det euige liff/ Amen.

Den ij. Søndag effter Trinitatis/
Epistel j. Johan iij.

KJere Brødre / forundrer eder icke / om Verden hader eder. Wi vide/at wi ere komne fra Døden/ til Liffuit. Thi wi elske vore Brødre. Huo som icke elsker sin Broder/hand bliffuer i døden. Huo som hader sin Broder/hand er en Mandrabere/ Oc i vide / at en Mandrabere/haffuer icke det euige Liff bliffuende hoss sig.

Der paa kiende wi hans kierlighed / at hand loed sit Liff for oss / oc wi skulle ocsaa lade vort Liff for vore Brødre. Oc naar som nogen haffuer denne Verdens gods / oc seer sin Broder lide nød / oc tillycker sit hierte faar hannem / huorledis bliffuer Guds kierlighed hoss hannem? Mine Børn/lader oss icke elske met Ord/eller met tungen/ men met gierningen oc met sandhed.

Huad giør Johannes i denne Epistel?

Hand skynder oss end nu stadelige til Broderlig kierlighed/ oc siger / at hand er it vist indsegel oc tegn til en ret tro. Hand straffer ocsaa stedze her til met øyenskalcke oc Mundchristne/ som mene / at Troen kand vel bliffue bestandig alligeuel hun er nøgen oc vden fruct/vden kierligheds gierninger oc barmhertighed.

Huad holder hand oss da faare?

Try stycker Først/de Christnis kaarss oc forfølgelse. Der Nest/ den Broderlige kierligheds fruct oc gaffn/ oc der imod den skade som kommer aff Broderlig had oc affuind. Det tredie/Christi Exempel som loed sit Liff for oss/ huilcken wi skulle effter følge/oc lade ocsaa vort Liff for vore Brødre.

Huad

Huad siger hand om det første stycke?

Effterdi der er euig had oc trette / imellem de rette oc falske Christne / da trøster Johannes de rette Christne / oc siger Forundrer eder icke / mine Brødre / om Verden hader eder. Wi vide / at wi ere konne fra Døden til liffuit / Thi wi elske vore Brødre. Lige som hand vilde sige. Huo som vil vere en Christen / oc bekiende sin Christendom / Guds Ord / ære oc Naffn / for den gantske Verden met munden / oc beuise met gierninger / hand skal icke tencke / at hand vil her haffue it Paradis / Himmerige oc gode dage / oc gaa paa Rosen. Det bliffuer icke til. Euangelion / siger S. Paulus / Rom. j. er kaarssens Ord. Huor som Guds Ord er / der er / ocsaa forfølgelse oc kaarss. Oc huor som kaarssit icke følger ordet / der skal mand i sandhed icke rettelige kunde omgaaess met Ordet. Thi huor haffuer nogen tid nogen verit / som haffde oc forkyndede Ordet rettelige / at hand icke leed forfølgelse oc modgang. Lige som S. Paulus oc scriffuer / ij. Timoth. iij. Alle de som ville leffue gudelige i Christo Jesu / skulle lide forfølgelse.

Giff Exempel?

Abel bleff for Guds Ord skyld ihielslagen aff sin Broder Cain. Saa ere oc alle Propheter / alle Apostler / ia Christus selff ihielslagne. Christus siger icke forgeffuis Johan. xv. Haffue de huldet mit Ord / da holde de oc eders / haffue de forfølget mig / da skulle de oc forfølge eder. Nu er der paa denne dag ingen Abel / at hand haffuer io sin Cain. Der er oc ingen Jsaac / at hand haffuer io sin Esau / ingen Dauid at hand haffuer io sin Saul. Lige som oc den Døbere Johannes haffde Herodem / oc Christus sin Caypham oc Pilatum. Saa skulle oc wi haffue vor Cain oc Esau / Herodem oc Pilatum. Der skal nu huer see til / at hand bær sit kaarss / met taalmodighed i Troen oc i kierlighed for Guds skyld.

Huad aarsage er der til / at Verden hader oc forfølger de Christne?

Dieffuelen veed vel / at wi ere komne fra Døden til liffuit / oc at Christus haffuer reffuit oss aff hans strube / oc frelst oss fra hans rige / oc at hand haffuer icke mere mact offuer oss / som hand haffuer offuer de wgudelige Hyglere / huilcke hand holder

fangne lige som hand vil selff/ hand driffuer/iager/hitzer oc opuecker dem imod oss/at de skulle forfølge oss paa det gruseligste/oc føre oss al wlycke paa/ oc paa det sidste ocsaa omkomme oc dræbe oss.

Er der da saa stor forgifftig had mellem de Wgudelige/ oc rette Christne?

De wgudelige haffue icke en Menniskelig/ men en Dieffuels had til de Christne/ saa at de oc icke kunde haffue rolighed der faare/før de faa ødelagd oc omkommet dem/som Cain sin Broder.

Huor faare tilsteder den almectige Gud saadant?

Hand giør det oss til gode/ Thi wi seer oc befinder/at naar wi haffue gode dage/ere karske oc helbrede/oc haffue ingen fristelser/da bliffue wi lade/trygge oc forsømmelige/Saa at wi icke aleniste icke forfremmis i Guds kundskab/men ocsaa forglemme baade at paakalde oc tilbede Gud/oc falde i kiødelig begierlighed/ som wi see / at det gick met de Børn aff Israal. Der imod/naar wi ere i nød/ oc haffue stor modstandelse da kiende wi Gud/da paakalde wi hannem/da bliffue wi frimodige/oc tage hierte til oss aff Guds Ord / at wi smuct met taalmodighed/ kunde omdrage alle fristelser.

Huor paa kiende wi/at wi ere komme fra Døden til Liffuit?

Fordi/ siger S. Johannes / wi elske vore Brødre. Thi Broderlig kierlighed er icke en Menniskelig gierning/men Guds den hellig Aands gierning oc Troens fruct. Huor nu som den er/der er det euige Liff. Der imod er Broderlig had en Dieffuels gierning/oc vantroens fruct. Huor som den er/ der er den euige fordømelse.

Huad siger S. Johannes om det andet stycke?

Hand siger saa/ Huo som icke elsker sin Broder/hand bliffuer i Døden. Huo som hader sin Broder/ hand er Mandrabere. Oc i vide at en Mandrabere haffuer icke det euige Liff bliffuende hoss sig.

Huad meen Johannes met disse Ord?

At wi icke skulle tencke/at Johannes taler om en falsk kierlighed/giffuer hand til kiende/ hueden hand skal flyde / som er/

aff en

aff en retsindig tro. Wi skulle først haffue det træ/ der fructen skal komme aff. Samme træ er Troen til Jesum Christum. Den fruct aff det gode træ er kierligheds gierninger. Huor som troen nu er i hiertet / der boer Gud / der følger ocsaa liffuit effter. Thi Troen/siger S. Petrus/renser hiertene. Det skal oc vere saadan en tro/ huilcken / som der staar Gala. v. der arbeyder formedelst kierlighed. Der imod/huor som vantro er i hiertet/ der boer Dieffuelen/der er ingen Guds kierlighed/eller kierlighed til vor Neste/ Der vil oc følge den euige Død/som Christus siger/Johan iij. Huo som icke troer paa Guds Søn/ hannem bliffuer Guds vrede offuer euindelige.

Er da had oc affuind/ saa meget som mandslæt faar Gud?

Faar Gud er det saa meget at bære had oc affuind til nogen/som sla ihiel/Thi Guds bud kreffue icke aleniste it vduortis skin/men ocsaa hiertens veluillighed. Som naar Gud siger. Du skalt icke sla ihiel/ da vil hand icke aleniste/ at neffuen skal holdis stille/men hand forbiuder oc vil haffue al had/ affuind oc mistanckelse nedlagd.

Huad siger hand om det tredie stycke?

Effterdi oss tyckis Broderlig kierlighed vere suar/da holder hand oss faare / Christi Exempel / huilcken wi skulle met rette effterfølge/effterdi wi haffue Naffn aff hannem/ oc siger saa. Der paa kiende wi kierlighed/at hand loed sit Liff for oss/oc wi skulle ocsaa lade vort Liff for vore Brødre. Det er it veldigt Exempel. Thi Christi kierlighed til oss vaar icke en almindelig kierlighed. Ja huorledis kunde hand verit større? Hand elskte oss icke saa/at hand aleniste for vor skyld forlod Himmelen/ oc kom til oss hid paa Jorden/men hand vdgydde de ocsaa paa det sidste sit Blod for oss/ oc tiente der met saa vel wuenner som venner. Lige som S. Paulus oc siger Rom. v. Der vti priser Gud sin kierlighed imod oss/ at Christus døde for oss/ der wi end nu vaare Syndere.

Huor vti staar broderlig kierlighed?

J tuende stycke. Først/at wi skulle tiene oc hielpe vor Neste/i sin nød/oc dele vort gods met hannem/huor som hand haffuer det behoff/at wi icke aleniste skulle elske met tungen oc Ord/

men ocsaa met gieruingen oc sandhed. Fordi siger her Johannes/Naar som nogen hauffuer denne Verdens gods / oc seer sin Broder lide nød/oc tillycker sit hierte faar hannem / huorledis bliffuer Guds kierlighed hoss hannem? Lige som hand vilde sige/Huo som seer sin Broder lide nød/oc kand hielpe hannem/oc giør det icke/hand er hans Mandrabere/ Som den rige Mand vaar/Luce xvj. der loed Lazarum dø aff hunger.

Der nest/at wi ocsaa skulle lade vort Liff for vor Neste/ huor som det giøris behoff/ som Christus giorde for oss/ oc som Johannes her siger. J skulle oc lade eders liff for eders Brødre.

Haffuer oc saadan kierlighed sin fremgang hoss oss?

O HErre Gud/skulde wi lade vort Liff for vor Neste / wi giffue hannem icke gierne it stycke Brød / for Guds skyld / wi hielpe hannem icke gierne met it skerff eller en pending. Ja wi tencke sitarere oc begrunde/ huorledis wi kunde met falsk oc suig drage fra den Fattige/det Gud haffuer vnt hannem/saa longt er det fra/at wi skulde sette bliffuit til for hannem.

Ere wi da oc Christne?

Ja/lige som Dieffuelen er hellig. Huorledis kand nogen vere en Christen/som icke vil følge sin Mestere Christm/ icke holde hans lerdom/icke leffue eller giøre effter hans Exempel? Det er io Guds befalning. Elsk din Neste lige som dig selff. Lige saa lærer Christus / Johan. xiij. Jeg giffuer eder it nyt Bud/at i skulle elske huer andre / Lege som ieg elskte eder. Der paa skal huer mand kiende/at i ere mine Discipler/om i elske huer andre. Saa siger Johannes j. Joh. ij. Huo som elsker sin Broder/hand bliffuer i liussit/ oc der er ingen forargelse hoss hannem. Oc huo som icke elsker men hader sin Broder / hand er i mørcket / oc vandrer i mørcket / oc veed icke huort hand gaar hen. Thi mørcket haffuer forblindet hans øyen.

ij. Her skulle oc alle de see til/som bande oc offuerskende deris Neste/ynske hannem ont / bede om oc begære at det skulde gaa hannem ilde/ia/giøre dem ont / som det aldrig forskyllede/ der som de dog skulde elske deris Wuenner/ oc bede got for dem/ Lige som Christus biuder Luce vj.

iij. De som vdsuge deris Nestis blod / oc fortære hans suare

arbeyde

arbeyde oc blodige sued/ met dyr tid de gøre/ naar alle vare stige op/ for deris girigheds skyld/ met besuigelse/ aager/ oc andre finantzer/ Der som de met rette skulde hielpe oc trøste fattige Folck/ der forderffue de dem i grunden/ oc fuldkomme saa det Ordsprock/ mand siger/ Det ene Menniske er det andet en Vlff oc Dieffuel/ der som hand tilbørlige skulde vere hans Gud oc Frelsere. Der faare beslutter Johannes dette Epistel/ oc siger. Kiere Børn/ Lader oss icke elske met Ord/ eller met tungen/ huilcket der er en smigrende/ falsk/ optencke kierlighed/ oc fører til Helffuede/ men met gierningen oc sandhed. Saa at wi met hierte/ mund oc gierninger ere venlige imod huer mand/ til at hielpe oc trøste. Saadan kierlighed fører til himmerige oc til det euige Liff/ Amen.

Den II. Søndag effter Trinitatis/

Euangelium/ Luce. xiiij.

DEr vaar it Menniske/ som giorde en stor Nadere/ oc bad mange der til/ Oc hand vdsende sin Suend/ paa Naderens time/ at sige til dem som budne vaare/ Kommer/ thi det er altsammen beridt. Oc de begynde alle effter huer andre at aarsage sig. Den første sagde til hannem/ Jeg kiøbte en Ager/ oc skal gaa vd/ oc besee hannem/ Jeg beder dig/ aarsage mig. Oc den anden sagde/ Jeg kiøbte fem paar Øxen/ oc ieg gaar nu hen/ at besee dem/ ieg beder dig/ aarsage mig. Oc den

tredie

tredie sagde/ Jeg haffuer taget en Hustru/ der faare kand ieg icke komme. Oc Suenden kom/ oc sagde sin HEr-re det igen.

Da bleff Hosbonden vred/ oc sagde til sin Suend/ Gack strax vd paa Stadsens strade oc gader/ oc føer hid ind de Fattige oc Krøblinge oc Halte oc Blinde. Oc Suenden sagde/ Herre/ det er giort/ som du befalede/ oc der er end nu rum. Oc Herren sagde til Suenden/ Gack vd paa alfare Veye/ oc hoss Gærde/ oc nød dem til at komme hid ind at mit Huss kand bliffue fult Men ieg siger eder/ At ingen aff de Mend/ som vaare budne/ skal smage min Nadere.

Huor om taler dette Euangelium?

Om en stor Nadere/ huilcken en Hosbonde beridde/ oc bad mange der til. Oc der Gersterne aarsagede sig oc vilde icke komme/ befalede hand Suenden at gaa vd paa Stadsens stræde oc gader/ oc føre der ind de fattige/ Krøblinge/ Halte oc Blinde. Oc som der vaar end da mere rum/ befalede hand Suenden at gaa vd paa alfare veye oc hoss Gærder/ oc driffue ind huem hand kunde finde.

Huo er Hosbonden?

Det er Gud Fader/ hand beridde en stor Nadere/ som er/ Euangelij naadelige Predicken/ i huilcken hand setter sin elskelige Søn Christum frem faar oss/ at hand skal vere vor mad/ lige som hand selff siger Johan. vj. Jeg er liffsens Brød. Thi hand haffuer giffuet oss i denne Søn/ sin retferdighed/ naade/ Syndernis forladelse oc det euige liff. Nu hand giffuer ocsaa hoss denne dyrebar mad/ en god Salat oc skarpt salt/ det er/ Kaarsset/ pine angist oc bedrøffuelse. Oc det er offuermaade got/ Thi at lige som det der er surt giffuer oss lyst til mad/ saa beskicker oc kaarsset oc modgang Mennisken/ at

hand sucker op i Himmelen/forlengis effter det euige Liff/oc begiærer at vere hoss Gud.

Huor faare kaldis Euangelium en Nadere?

Fordi at det skal vere denne sidste predicken faar den yderste dag/som Christus selff siger Matth. xxiiij. Euangelium skal Predickis om Guds Rige/i den gantske Verden/til it vidnisbyrd offuer alle Folck/Oc da skal enden komme.

Huor faare kaldis det en stor Nadere?

Icke aleniste for Hosbondens skyld/som er Gud selff/ men ocsaa for denne Mad skyld/som er/det Guddommelige Ord/huilcket Christus selff er/Hand bæris frem/som sagd er/ i Euangelio faar oss/at hand formedelst sin Død oc Opstandelse/haffuer forløsd oss/fra Dieffuelen/Døden/Synden oc Helffuede/bortaget Guds vrede oc den onde Samuittighed.

Huad Gester bad hand til denne Nadere?

Først bad Gud Abraham/til denne Nadere/der hand sagde til Huormen/Jeg vil sette wuenskab imellem dig oc Quinden/imellem din Sæd oc hendis Sed/den samme skal sønder træde dit Hoffuet/oc du skalt bide hannem i Hælen. Der effter bad hand Abraham/der hand sagde til hannem Gene. xvij. Jeg vil vere din Gud/oc i din Sæd skulle alle Folck velsignis. Der effter sende hand wden affladelse Propheter til det Jsraelitiske Folck/at de skulde fornye oc minde dem paa denne Jndbiudelse.

Huor faare bad Gud Gesterne saa long tid tilforn/til denne Nadere?

Der skal ingen forundre sig paa/Effterdi det er ocsaa sedvanligt iblant Menniskē/at naar nogen vil giøre it besynderligt/stort oc herligt Gestebud/da beder hand Gesterne nogle dage tilforn. De Folck Sibariter bade deris Gester it gantske Aar tilforn/paa det de skulde paa baade sider vel kunde berede oc beskicke sig der til. Effterdi nu Gud Fader haffde beridt den aller herligste Nadere/da vaar det oc tilbørligt/ at hand lang tid tilforn skulde biude Gesterne/at de skulde vel kunde beskicke oc berede sig/til denne Naderis time.

Huilcken vaar Naderens Time?

Der ti-

Der tiden bleff fuldkommen / at den Frelsere Christus skulde Fødis / lide pine oc dø / Da vdsende Gud sin Tienere den Døber Johannem / som sagde / kommer / det er altsammen beridt / Anammer den foriette Messiam.

Huad giorde de Gester som vaare budne?

De begynde alle / Den ene effter den anden / at Aarsage sig. Den første sagde til Suenden / Jeg haffuer Kiøbt en Ager / oc skal gaa vd oc besee hannem / Jeg beder dig / giør min aarsage. Oc den anden sagde / Jeg haffuer Kiøbt fem par Øxen / oc ieg gaar nu hen at besee dem / Jeg beder dig / giør min aarsage. Oc den tredie sagde / Jeg haffuer taget en Hustru / der faare kand ieg icke komme. Disse skallede aarsager brugis end nu paa denne dag.

Er det da saa ilde giort / at kiøbe Ager oc øxen / oc tage en Hustru / Kiøbte io Abraham en Ager til begraffaelse / oc haffde der til met baade øxen oc Hustru?

Christus fordømmer icke i dette Euangelio / at mand pløyer oc saar / at mand kiøber oc sæl / eller at mand giffter sig / thi saadant er icke ont i sig selff / Men hand straffer Creaturenis store misbrug oc Guds foractelse / Thi Agre / Øxen oc Hustruer ere Guds Creature / Saa er det ocsaa Guds skick / at huer skal arbeyde her paa Jorden / Oc tage vare paa sit kald / Saa / at hand der met kand øffue sin tro til Gud / kierlighed imod sin Neste / oc føre der hoss it vstraffeligt leffnet / indtil Gud fører hannem endelige til denne Nadere / det er / til det euige liff. Men at mange Mennisker sla sig saa i denne handel / at de der offuer forglemme Gud / Det er straffeligt / Thi naar tid er at mand skal gaa til Predicken / Oc høre Guds Ord / Da siger Bønder / Wi skulle nu Pløye / saae vort Korn / meye / riffue Hø / oc giøre anden gierninger / der mere mact ligger paa / wi kunde icke tage vare paa predicken. Kiøbmend sige / Wi skulle reyse til Land oc Vand / tage vare paa vor næring oc biering / bruge vor handel / wi kunde icke gaa til Predicken. De som giffte ere / sige / Wi skulle tage vare paa vor Hussholdning / drage gods oc Pendinge tilsammen / føde Hustru oc Børn / wi haffue icke tid til at gaa til Kircke / oc høre predicken /

predicken/ Lad Prester gaa til Kircke/ oc haffue rente der faa-re/oc nogen fordel der aff. Huad er nu dette andet/end som de vilde sige? Wi passe icke meget paa Himmelen/Der som wi ekon motte stedze leffue paa Jorden i glæde oc vellyst/da vaa-re wi til freds met alt det andet/Haffde wi saa megen vinding oc fordel aff Euangelij Predicken/som wi haffue aff vor han-del/da vilde wi ocsaa gaa til Kircke/Men efterdi der henger ingen fordel hoss/da bliffue wi fra predicken/ oc tencke/at Kir-cken bier oss vel. Er dette icke at bespotte Gud/at foracte Christum/ oc traade hans salige Ord vnder Føder? Huorle-dis kunde wi mere synde/oc suarligere fortørne Gud? Huo vil paa det sidste frelse saadanne offuergiffne Mennisker fra Dieff-uelen/Helffuede oc fra den euige død/Det kand icke andet vere/ end at de bliffue forderffuede til Liff oc Siel.

Huad giorde Hosbonden/ der Gesterne saa Aarsagde sig?

Hand bleff vred/oc sagde til sin Suend/Gack strax vd paa gaderne oc i stræderne i Staden/oc før hid ind/Arme oc Krøblinge/Halte oc Blinde.

Huilcke ere disse Arme/ Krøblinge/Halte oc Blinde?

De hellige Disciple / Toldere oc obenbare Syndere. Thi at der de ypperste Prester/ Phariseer/Schrifftkloge oc de ypper-ste iblant Jøderne / foracte de denne salige Nadere/ Christi til-kommelse oc Euangelij predicken / Da kallede Gud fattige Fiskere/ Toldere/ obenbare Syndere/ huilcke ingen actede at vere verdige til Guds rige. Da bleffue Christi ord fuldkomne/ Toldere oc Skiøger skulle før komme ind i Himmerige / end i/ Matth. xxj. Oc Matthei. xx. De Sidste skulle bliffue de Før-ste/oc de Første de Sidste.

Men den gang der var end da mere rum hoss Bordet/huad giorde da Hosbonden?

Hand sagde til sin Suend/Gack vd paa alfare Veye/oc hoss Gierde/oc nød dem til at komme hid ind/at mit Huss kand bliffue fult. Dette er Hedningers kald/Thi at der de fromme Jøder icke kunde opfylde Himmelen/ da kallede Gud ocsaa Hedninge.

Huad vil hand forstaa met Gader oc Stræder i Staden?

Der met vil hand forstaa Jøderne. Thi de vaare befattede met besynderlige Ceremonier oc Louer/lige som en Stad er ombygd met mure.

Huad vil hand forstaa met Alfare Veye oc Gierder?

Hedninge/de leffde effter deris eget sind vnder den obne Himmel/i allehonde Affguderi/synd oc ondskab/oc haffde ingen besynderlige Ceremonier eller Gudstieniste/De vaare icke heller befattede met Louer oc Bud/som Jøderne.

Huor faare befaler hand/at Suenden skal nøde dem til at komme ind?

Gud vil/oc hannem bør at haffue Gester til denne Nadere/ja skulde hand end opuecke dem aff Stene.

Skal mand da nøde oc tuinge Mennisken til Guds Ord?

Verdzlig Øffrighed/som side i Guds sted/Ere plictige til paa deris Embedis vegne/at de skulle forfremme den rette Gudstieniste/oc afflegge falsk lerdom oc Affguderi/oc straffe dem/som obenbare ere Vgudelige oc Gudsbespottere/de skulle ocsaa føre dem paa den rette vey igen/som ere forførde/oc tuinge dem til Guds ord oc Euangelisk sandhed/Til Troen skal mand huercken eller kand tuinge nogen mand/Men til de middel/der Troen kommer aff/som til en ret Christelig skick/til en gudelig omgengelse oc it skickeligt leffnet/Til Euangelij Predicken oc Guddommelig sandhed/oc til Guds ord er Øffrighed plictig at nøde oc tuinge deris Vnderdane/lige som mange fromme Keysere haffue giort.

Huad vil hand da der met at hand siger/Nød dem til at komme ind?

Saa meget vil hand sige/Holt dem faare/Himmelen oc Jorden Liffuet oc Døden/Naade oc Vrede/Salighed oc Fordømmelse/at de kunde omuende sig oc giøre Penitentze/Drag dem fra Gerderne/slid dem vd aff Tornebuskene/driff dem fra deris syndige leffnet/Oc der som de begynde at sige/Ver oss icke for meget strenge/straffe icke saa haardelige/driff icke saa fast/da skalt du alligeuel icke lade aff/men bliffue stedze ved/nøde/tuinge/driffue/oc som S. Paulus siger. ij. Timoth.

moth. iiij. Predicke ordet / holt ved / huad heller det er i ret tid / eller i vtid / straffe / true / formane met al taalmodighed oc lerdom / ja det giøris offuermaade vel behoff. Befale dem ocsaa Satan / effter kiødet oc til kiødsens forderffuelse / at Aanden kand bliffue beuaret paa vor HERris Jesu dag / Ville de icke end da følge oc høre mit Ord / da skal ieg giøre saadan en Compelle intrare / at de skulle fornemme huor ieg er / Jeg vil hitze saa mange Hunde paa dem / kaste dem saa megen plage paa / skicke dem saa megen vlycke til / at de skulle gladelige oc gerne ville følge oc vere lydige.

Bruger Gud end nu saadan til nødelse?

Ja visselige. Paa det wi skulle komme til denne Nadere / oc lære at kiende Christum / da driffuer hand oss baade induortis oc vduortis / Induortis / formedelst Louens oc Euangelij predicken / Vduortis / formedelst mangfoldige fristelser / genuordighed / forfølgelse / bedrøffuelse / siugdom / Pestilenze / dyr tid / blodstyrtning oc anden vlycke / Salige ere da de som følge / Oc wæ dem som det foracte / oc ville icke komme.

Huad Dom siger Christus aff offuer de wlydige Gester?

Hand sagde / Jeg siger eder / at ingen aff de Mend / som vaare budne / skal smage min Nadere. Denne Dom sagde Gud aff / offuer alle dem / som foracte det Guddommelige ord / Denne dom gick først offuer de vtacknemelige Jøder / Thi de ere forherdede oc forblindede / indtil denne dag. Lige saa skal det ocsaa gaa den / som i vor tid foracte det Guddommelige ord / thi at lige som de nu foracte denne Nadere / oc elskemere deris Agre / Queg / Huss / Gaard / Hustru oc Børn / end Christum oc hans ord / Saa skulle de ocsaa paa den time / naar de skulle forlade alt dette / oc vilde da gierne komme / foractis igen aff Gud / oc høre disse ord / ieg kiender eder icke / Jeg haffde paa den tid beridt en herlig Nadere / oc kaastet meget der paa / oc bedet eder allesammen der til / men i foractede paa den tid mine velgierninger oc mit gode tilbud / haffue i nu selff noget bedre / end den Nadere ieg bad eder til / da behielper eder der met / det beste i kunde / denne min Nadere skulle i aldrig smage til euig tid. Det er ord oc ende der paa.

Huad er nu den rette Summa aff dette Euangelio?

Dette Euangelium straffer besynderlige tre Hoffuetlaster/ Hofferdighig/ Gerighed oc wkyskhed/ huilcke den gantske Verden er drucknet vdi/ som Johannes siger j. Johan. ij. Alt det som er i Verden/ er Kiødsens lyst/ oc Oynenis lyst/ oc it hofferdigt leffnet/ Oc disse laster føre Menniskenn i store hobe fra Gud oc fra hans ord/ oc drage dem til euige forderffuelse.

Huilcken er hofferdigheds Fruct?

Huor Hofferdighed er/ der skal vere offuerflødighed i alle ting/ i Mad/ Dricke/ kleder etc. Oc der skal intet fattis/ Haffuer mand det icke til at tage aff sit eget/ da skal mand laane oc borge/ at hofferdighed jo icke skal staa til bage/ men haffue sin fri fremgang/ Der kommer det da aff/ at mand holder meget aff sig selff/ oc foracter sin Neste/ der veed mand icke huorledis mand vil leffue/ huorledis mand vil klede sig/ huorledis mand vil prale oc bramme/ Saadanne Folck tage oc alle ord met Staalhandske mand taler til dem/ oc heffne enten strax deris harm met neffuen eller optendis i enig had oc affuind.

Huilcken er Girigheds fruct?

Huor Gerighed er/ Der fattis alle ting/ Der vil mand aldelis fortuiffle oc falde i miss haab/ Der æder mand sig aldrig mæt/ oc slycker aldrig sin tørst/ Der trøstis aldrig noget fattigt Menniske eller vederqnegis enten met mad eller dricke/ der døer den arme Lazarus aff hunger/ oc der tør aldri nogen enten vente sig hielp eller trøst hoss saadanne gerige stimpere/ kunde de redde it fattigt ælendigt Menniskis liff met en Pending eller it skerff/ ja met en mundfuld aff brød eller en drobe vand/ da giøre de det icke/ Som wi see paa den Rige Mand Luce. xvj.

Huilcken er Wkyskheds Fruct?

Huor wkiskhed er/ der er baade offuerflødighed oc fattigdom/ der løber offuer oc der fattis/ der er offuerflødighed paa alle Synder/ last oc wdyd/ Der er fattigdom paa al dydelighed/ tuct oc erlighed/ Der er it wbluferdigt/ fortredeligt/ slemferdigt leffnet/ mand fryeter huercken Gud/ eller skammer sig faar Menniskenn. Disse Mennisker som ere saa druckncde i hofferdighed/ gerighed oc wkyskhed/ oc foracte nu det hellige

Euangeliū

Euangelij ſalige trøſt/ de ſkulle icke heller i det tilkommende Liff/naar de lide hunger oc tørſt/met den rige Mand/bekomme nogen trøſt til euig tid. Men de ſom komme til denne Nadere / de ſkulle her i dette liff bliffue timelige mette/ met den Guddommelige Naade/oc i det andet liff met euig herlighed oc ſalighed/Amen.

Den III. Søndag effeer Triniiatis/

Epiſtel j. Petri. v.

KJere Brødre/ ydmyger eder nu vnder Guds veldige haand at hand ſkal ophøye eder i ſin tid. Kaſter al eder ſorg paa hannem / thi hand ſørger for eder.

Verer ædru oc vager/ thi eders modſtandere / Dieffuelen gaar omkring / lige ſom en brølende Løffue / oc ſøger effter den/hand kand opſluge/ ſtaar hannem imod oc verer faſte i Troen/ oc vider / at lige den ſamme pine gaar edre Brødre offuer i Verden. Men al naadis Gud/ ſom kallede eder til ſin euige herlighed i Chriſto Jeſu/ hand ſkal fuldkommelige berede/ſtyrcke/bekreffte oc grundfeſte eder/ſom lide en liden tid. Den ſamme vere ære oc mact fra euighed til euighed/ Amen.

Huad holder denne Epiſtel oſſ faare?

Førſt/Formaner S. Petrus oſſ til ydmyghed. Der neſt/ til vaginhed oc ædruhed. Det tredie/ynſker hand oſſ at wi kunde voxe oc forfremmis i Troen.

Hvilcken er den førſte formaning?

Saa ſiger S. Petrus. Kiere Brødre/ydmyger eder vnder Guds veldige haand/at hand ſkal ophøye eder i ſin tid. Lægger al eders ſorg paa hannem/thi hand ſørger for eder. Dette er en forma-

formaning til retsindig oc sand ydmyghed/ huilcken der skal vere hoss alle Christne. Thi huad giør en Christen mere whel-dig/ end staaldhed oc hofferdighed? Kommer hofferdighed aff legemlig ondskab/ da er hun ond / kommer hun aff gierningers tillid/ da er hun end verre. Scrifften siger om dem baade Luce xviij. Huo sig ophøyer hand skal fornedris/ oc huo sig fornedrer skal ophøis. Hedningerne kunde oc forstaa/ at hofferdighed staar Mennisken ilde/ oc at Gud kand icke lenge fordrage hende. Der Esophus bleff atspurt/ huad Gud giorde/ sagde hand. Hand fornedrer det som høyt er/ oc ophøyer det fornedrede.

Huor mangfoldig er ydmyghed?

Tuefolt/ en vduortis oc en induortis ydmyghed.

Huilcken er vduortis ydmyghed?

Naar it Menniske acter sig selff ringe oc holder meget aff andre Folck/ forsmaar ingen/ er huer mand veluillig oc rede-boen/ ocsaa de onde oc Tiranner. Naar denne ydmyghed gaar aff hiertet da er hun en offuermaade herlig dyd/ til huilcken vor HErre Christus oc formaner oss/ Matthei. xj. Lærer aff mig/ thi ieg er sactmodig/ oc ydmyg aff hiertet.

Huilcken er den induortis ydmyghed?

Naar it Menniske kiender sin forderffuede natur/ oc for-tuiler paa al sin fortienste/ gierninger/ væsen oc leffnet/ tilscriff-uer sig huercken lidet eller meget/ men giffuer Gud alene ære. Hoss saadan ydmyghed er almindelige hunger oc tørst til den retferdighed/ der Christus kalder salig Matthei. v.

Huor faare skulle wi ydmyge oss?

Paa det Gud skal ophøye oss i sin tid: Lige som hand vil-de sige/ Lader det icke forarge eder/ at Gud bliffuer lenge borte/ oc lader eder vndertryckis. Tøffuer ekon effter Herren/ seer icke til tiden/ at i skulle lenge ydmygis. J haffue en vis foriettelse/ at hand vil ophøye eder/ oc alligeuel hand end tøffuer lenge/ saa skal det dog ske. Giør hand det icke her i denne Verden/ da vil hand giøre det i den anden Verden/ der som det kand vere oss nytteligst. Saa ophøyde hand Lazarum/ Luce. xvj. Oc Tolderen Luce. xviij.

Sørger da Gud for oss?

Ja visselige. Hører her huad S. Petrus siger. Legger al eder sorg paa hannem/thi hand sørger for oss. Lige som hand vilde sige. Gud sørger icke/aleniste for eder/at hand forskaffer eder/mad oc dricke/sko oc klæder/oc anden timelig næring/Men hand sørger ocsaa for eder i al nød / fristelse oc bedrøffuelse. Eders iammer gaar hannem saa til hierte/oc hand siger obenbare/ formedelst Zachariam i det andet Capitel. Huo som rører ved eder/ hand rører min øye sten.

Giff der Exempel paa?

Gud sørgede saa for Israel/at hand met en veldig haand førde dem aff Egypten/igennem det røde Haff/oc drucknede alle deris Fiender i Haffuit/hand førde dem igennem ørcken/ gaff dem Brød aff Himmelen / Vand aff Steenklippen/deris Klæder oc Sko sønderreffuis icke eller kunde slidis op. Hand besørgede dem ocsaa met Louer/Guds tienste/met Prester/Leuiter oc Propheter. Hand tilsagde dem ocsaa. Jeg vil vere eders Gud oc Fader/ i skulle vere mit Folck oc mine Børn. Den samme foriettelse haffue ocsaa wi.

Huilcken er den anden formaning?

Verer ædrue oc vaager/Thi eders Modstandere Dieffuelen gaar omkring/lige som en brølende Løffue/oc søger huem hand kand opsluge.

Huad kaldis at vere ædru?

At vere ædru/kaldis at it Menniske holder sig fra offuerflødig mad oc drick.

Huad kaldis at waage?

Vaage/kaldis at forfremmis i troen/oc bliffue stadig der vdi indtil enden. Som der talis om de fem vise Jomfruer Matthei. xxv. At de toge vare paa deris Herris Brudgommens tilkommelse/ oc beredde sig met lamper oc Olie. Disse tho dyder skulle altid findis hoss de Christne. Thi it drucket Menniske ligger som it Suin/soffuer oc snorcker/oc er icke skickelig til nogen erlig handel.

Huor faare skulle wi vere ædru oc vaage?

Fordi/at vor modstandere Dieffuelen gaar omkring/som

en brølende Løffue/oc søger effter huem hand kand opsluge. Wi ere her i Dieffuelens rige/ i it ont Herbere/ ia i saadant it Geste huss/der som Hossbonden er en skalck/en Tyff/oc Mordere/ hand soffuer icke/ men gaar omkring/giffuer act paa vore seder/Ord oc gierninger/hand mercker grandgiffuelige/huor til wi ere tilbøylige/der aff tager hand aarsage/at offuerfalde oss/ Hand gaar oss icke obenbarlige vnder øyen/men hand sledsker omkring/seer vel til huor wi ere mest skrøbelige/der falder hand til/bruger al lyst oc snedighed. Lyckis det ene hannem icke/da tager hand it andet faare/ vil hofferdighed icke/da tager hand gerighed/ vil gerighed icke hielpe/ da tager hand wkyskhed/ vil wkyskhed icke frem/da tager hand had eller affuind. Hand lader icke aff før hand fører oss i fald. Thi hand er Guds oc alle Christnis største Fiende/som staar oss effter Liff oc Siel/ oc tencker at ødelegge oc forderffue oss i grund.

Huorledis falder hand til oss?

Jtuende maader/ legemlige oc aandelige. Legemlige/ naar hand i ynckelige maade omkommer Mennisken/ den ene i ild/den anden i Vand/den tredie i strid/den fierde met forgifftelse/ den femte met Suerd oc Vand/ den siette met Pestilentze oc siugdom/lige som det tilstedes hannem aff Gud/ oc wi daglige forsøge for vore Synders skyld.

Aandelige/ naar hand locker Mennisken til Synd/ last/oc wdygd/giør dem trygge/ oc riffuer Guds trusel oc straff aff deris øyen/saa at de følge hannem gladelige. Saa lockede hand Kong Dauid til hoer oc mandrab/Ja vor første Moder Heuam/til Guds wlydighed/oc Dieffuelen lader sig i intet aff disse thu stycke til syne/som en brølende Løffue/thi der skulde da ingen ville følge hannem. Men hand foruender sig/som S. Paulus siger/ til liussens Engel. Oc naar hand haffuer giort skade/da lader hand først mercke sig/at hand er en brølende Løffue.

Huorledis skulle wi da imodstaa Dieffuelen?

Saa siger S. Petrus. Jmodstaar hannem i faste i Troen. Lige som hand vilde sige. J skulle vere ædrue/oc vaage/at

legemet

legemet kand vere diss mere skickeligt til det gode/oc haffue mindre aarsage til at synde. Men der met lader Dieffuelen sig icke end sla oc offueruinde. Det rette Suerd oc de rette Vaaben ere/at i ere faste oc stercke i Troen/oc tage fat paa Guds Ord/ oc beskierme eder der met. Oc in Summa/berede eder paa god Rustning / oc Harrensk / huilcke Vaaben oc Vergie S. Paulus viser eder i sit Rustkammer Ephe. vj.

Huad skal ieg da giøre/at ieg kand staa Dieffuelen imod?

Naar Dieffuelen frister dig/oc du fatter Guds Ord i hiertet/oc forlader dig der paa met en fast Tro/oc tradzer oc est frimodig der paa/da skal hand icke lenge bliffue. Der som du kunde sige met it frimodigt hierte/See Dieffuel/det haffuer min Gud sagd/det er hans Ord/der bygger ieg paa/der staar ieg paa/ du giør det oc met mig huorledis du vilt. Paa Guds Ord vil ieg leffue oc dø/Da skalt du see oc føle/at hand skal strax vige bort/oc alle fristelser/vtaalmodighed oc besuaring skal falde bort. Men dette veed Dieffuelen vel/der faare lader hand det icke gierne komme der til/hand imodstaar oc forhindrer/huor som hand kand oc maa. Hand bruger al sin kaanst oc lystighed der til/at hand kand tage dig Suerdet/Vergie oc Vaaben aff haanden. Naar hand fører dig der hen/at hand giør dig laed/forsømelig/ vlystig oc fortrøden til Guds Ord at høre/oc at giøre gode gierninger/locker dig til offuerflødighed i mad oc øl/ giør legemet vskickeligt / at du bliffuer tilbøylig til skalckhed/ vanart oc vdygd/da haffuer hand allerede vundet/Saa tager hand dig strax den hellig Aands suerd/ huilcket er Guds Ord/aff haanden. Lige saa giorde hand ved vor Moder Heua/ hun haffde Guds Ord/oc haffde hun bleffuit der ved/da haffde hun aldrig faldet. Men strax Dieffuelen saa/at hun haffde icke fattet Ordet fast/oc tuilede/da reff hand det strax aff hiertet/oc førde hende i fald.

Huad er det hand siger. Vider at eders Brøder lide lige det samme i Verden?

Hand trøster de Christne der met/at de skulle vere taalmodige i angist oc bedrøffuelse. Lige som hand vilde sige. Forundrer eder icke/om i end skulle lide fristelse. Trøster eder der met/

at i ere icke de eniste/men at i ere flere/ia alle Christne skulle lide saadan modgang/ oc hielpe eder at stride.

Huad ynsker S. Petrus de Christne?

Hand beslutter saa denne Epistel. Al naadis Gud/som eder kallede/til sin euige herlighed/ i Christo Jesu/den samme skal fuldkommelige berede eder/styrcke bekreffte oc stadfeste eder/ som lide en liden tid. Den samme vere ære oc mact fra euighed til euighed Amen. Dette er en smuck ynske/huilcken der er it bedrøffuit Hierte oc en bange samuittighed/gantske/ nyttelig/ia ocsaa velkommen. Thi naar it Mennjske/som fristis aff Dieffuelen/hører/at S. Petrus siger. Wi skulle imod staa Dieffuelen i en sterck tro/ da motte hand sige. Ja vel sagd. Huor skal ieg tage saadan en sterck tro? Der kommer nu S. Petrus med sin ynske smuct til maade/oc siger saa. Kiere bedrøffuede Christne som lide fristelse/verer icke bedrøffuede sørger icke/all naadis Gud/icke it sticke/men naadens gantske fuldkommenhed/ som eder kallede/til sin euige herlighed/icke aff eders gierninger eller fortieniste /men formedelst Jesum Christum/ hand skal berede eder fuldkommelige/det er/giøre eder fuldkomne i troen/ styrcke oc giffue eder krafft/saa/at i skulle bliffue sterckere/voxe/ oc forfremmis i Troen. Hand skal oc grundfeste/ det er/ stadfeste oc bygge eder paa saadan en grunduol/ at i skulle bliffue bestandige/imod alle Helffuedis porte/Dieffuel oc Verden/oc bekiende Christum frilige oc obenbare/Oc lade oksaa liffuit/for Guds ære/huor som det giørs behoff. Den samme alle naadis Gud/som saa bereder/ styrcker/ stadfester/ oc giør oss krafftige i Troen/ vere loff/ære/priss oc mact/ i euighed/AMEN.

Den III. Søndag effter Trinitatis/

Euangelium/Luce.xv.

DEr komme allehonde Toldere oc Syndere til Jesum/at de vilde høre hannem/ Oc Phariseer oc Scrifftkloge knurrede/ oc sagde/ Denne anammer Syn-

mer Syndere oc æder met dem. Oa talede hand denne lignelse til dem / oc sagde/ Huilcket Menniske er iblant eder / som haffuer hundrede Faar/oc der som hand mister it aff dem/ at hand ey lader de ni oc halffemtesinds tiuffue i Ørcken/oc gaar hen effter dit som bleff borte/indtil hand finder det? Oc naar hand haffuer fundet det/legger hand det paa sine skuldrer met glæde/ Oc naar hand kommer hiem/kalder hand sine Venner oc Naboer/ oc siger til dem. Glæder eder met mig/Thi ieg haffuer fundet mit Faar/ som var fortabt. Jeg siger eder/lige skal der ocsaa vere glæde i Himmelen/ offuer en Syndere/ som giør Penitenze/ mere end offuer ni oc halffemtesinds tiuffuæ Retferdige/ som icke haffue Penitenze behoff. Eller huilcken Quinde er/ som haffuer ti Pendinge/oc mister en aff dem/ som icke tender it Liuss oc feyer Huset oc søger met flidt / indtil hun finder hannem? Oc naar hun haffuer fundet hannem/kalder hun sine Venner oc Naboersker/oc siger/Glæder eder met mig/Thi ieg haffuer fundet min Pending/der ieg tabte Lige saa siger ieg oc eder/at der skal vere glæde faar Guds Engle / offuer en Syndere/ som giør Penitenze.

Huad giffuer dette Euangelium oss til kiende?

Try stycker. Først huorledis Toldere oc Syndere holde sig til Christum/ oc høre hans ord. Der nest / huorledis Christus anammer Syndere saa venlige. Det tredie/try Parabel/i

huilcke Christus giffuer til kiende/huorledis hand er til sinde imod oss. Oc dette er it offuermaade trøsteligt Euangelium/oc it gantske deyligt Billede/i huilcket vor HErre Jesus Christus bescreffuis saa kierlig oc venlig/ at hand opleder oc finder det fortabte Faar/oc bær det hiem igen paa sine skuldre. Det skal Predickis oc besynderlige holdis de Mennisker faare/som aff suare fristelser ere forferdede oc i stor angist/oc haffue en mistrøstig Samuittighed/huilcke Dieffuelen vilde gierne føre i fortuifflelse at de aldelis skulde falde i miss haab/Paa det de formedelst denne Euangeliske trøst/kunde vederquegis igien/komme til rolighed/oc bliffue letsindige.

Huordanne Syndere findis der paa Jorden?

Treslaus Syndere/De første ligge i obenbare groffue Synder/oc ere saa forherdede i Synden/at de huercken tencke paa Gud eller paa nogen tuct oc erlighed/de forarge aff ret moduillighed alle Mennisker/oc tencke icke en gang/at de ville giøre Penitenze/oc bedre deris leffnet. Met saadanne Syndere haffuer Christus intet at giøre. De andre/føre vduortis it smuct skinnende leffnet/men i hiertet ere de vgudelige vanartige Skalcke/det onde kalde de got det gode ont/Mørck kalde de liuss/ oc liuss mørck/Løgn kalde de Sandhed/oc sandhed løgn. Met disse haffde Propheter oc Apostle meget at skaffe. Christus kalder dem retferdige/icke fordi at de ere retferdige/men fordi at de holde sig selff at vere retferdige. De tredie/bekiende deris Synder/holde sig til Christum/begiærede naade oc bede om deris Synders forladelse. Saadanne Syndere vaare Toldere/Mattheus/Zacheus oc andre flere.

Huad Folck vaare publicani?

Publicani vaare Toldere/som haffde for en Sum Penninge betinget Tolden aff de Romere i land oc Stæder. Oc effterdi det beløb sig en stor Sum der de haffde betinget saadan Told faare/da pleyede de at plagge oc riffue at sig/Oc beskatte Folcket/ at de saa kunde søge deris egen fordel der hoss/oc haffue stor vinding der aff. Der faare haff de de it ont røcte oc naffn hoss Jøderne/at mand kallede dem Publicanos/som obenbare Aagerkarle/ Plaggere oc Røffuere.

Huor faa-

Huor faare komme Toldere oc Syndere til Christum?

Fordi at de vilde høre hans Ord/De fornomme oc kiende deris Synder/oc vilde gerne vere fri der fra. Oc effterdi Christus tilbød dem Naade oc barmhiertighed / Syndernis forladelse/oc det euige liff / da komme de til hannem/ oc hørde hans hellige Euangelium/huilcket der er naadens oc det euige liffs ord. De ginde til Christum/ som de Siuge gaa til Læcgen/ Thi de Siuge kunde ingen sted haffue bedre væsen/end hoss Læcgen oc Syndere kunde ingen sted haffue bedre/end hoss Christum/hand er den eniste der dem kand hielpe.

Huad giør da Phariseerne?

Saa forgifftelige onde ere de/at de icke aleniste hade oc forfølge Christum / men de bære ocsaa affuind ved / at arme Syndere skulde bliffue salige/De kunde icke fordrage/at de holde sig til Christum/oc hørde hannem/Der faare knurre oc murrede/oc ere ilde til freds der met.

Huad sag er der til?

Hand anammer Syndere (sige de) oc æder met dem/lige som de vilde sige/Selfflige søge tilsammen oc huer holder sig til sine lige/Skulde den mand vere en Prophete? Huo kand det tro? Efterdi hand holder sig til saadanne løssactige Folck/ Hand er en Fraadzere/ en Vindranckere oc Tolderis ven/Saadanne naffn gaffue de hannem.

Er det oc da ret/ at de saa dømme Christum?

Det haffuer vel noget paa sig effter Verdsens løb/at dømme it Menniske aff det Selskab hand holder sig til/som mand siger/Sammen søge selfflige/Oc huer holder sig til sine lige. Thi wi seer faar Øyen/at Børn ville gerne vere tilsammen/ dissligist ocsaa Dranckere/ Daablere / Sambkiøbere etc. Dog skal mand icke strax giøre en almindelige Regel der aff/ lige som det skulde icke kunde anderledis vere/Thi saadanne Ordsprock feyle oc ere falsk i mange stycker. De ere icke alle siuge/ som haffuer deris omgengelse met de Siuge/thi at alle Læger skulde da ocsaa vere siuge/De ere icke heller alle wlerde/som haffue at giøre met de wlerde/ thi at alle Scholemestere oc Predickere skulde da ocsaa vere wlerde. Der faare knurrede oc

murrede diſſe Phariſeer imod Chriſtum / aff ret vanart oc fortredelighed. Thi Chriſtus haffde icke ſin omgengelſe i Synderis huſſ for Mad oc Dricke ſkyld/ men paa det hand vilde drage den fra deris ſyndige leffnet oc føre dem paa ſandheds vey til det euige liff. Der ſaare ſkulde de met rette loffuet oc priſet denne Guddommelige gierning / ja effterfult dette Exempel/ oc giort lige ſaa/ det haffde veret rettelige vel giort. Nu ere de ſaa optende i deris forgifftige ondſkab / oc brende i had oc affuind/ at de paa det høyeſte laſte oc ſtraffe alle Chriſti ord oc gerninger/ oc det er dem aldelis intet behageligt/ huad Chriſtus taler eller giør.

Huorledis kom det?

Chriſti Euangelium kand icke fordrage / at mand forlader ſig paa Menniſkelige gierninger/ oc ſetter ſin liid der til/ Saa kunde der imod Oyenſkalcke icke forlade den tillid der de haffde til deris egne gierninger oc fortienſte. Der begyndis da den trette imellem Abel oc Cain/ Iſaac oc Iſmael/ Jacob oc Eſau/ Saul oc Dauid. Der knurre da Daglønerne imod Hosbonden/ at hand giffuer den Sidſte ſaa meget/ ſom den Førſte/ Der bliffuer den eldſte Broder fortørnet paa ſin Fader/ At hand tager den fortabte Søn til naade igen.

Huad giør da Chriſtus der til/ at diſſe Phariſeer ſaa knurre?

Hand giør effter ſeduane ſom hand pleyer at giøre/ Thi naar Chriſtus ſaa / at Phariſeer oc Scrifftkloge knurrede oc bleffue fortørnede/ da tog hand ſig der aarſage aff/ at forkynde Euangelij ſandhed/ Lige giør hand ocſaa her/ oc ſiger tuende Parabel/ met huilcke hand ſtopper munden paa dem/ oc binder dem met deris egne gierninger oc Exempel.

Huilcket er det Førſte parabel?

Saa ſiger Chriſtus/ Huilcket Menniſke er iblant eder/ ſom haffuer hundrede Faar/ oc der ſom hand miſter it aff dem/ at hand ey lader de ni oc Halffemteſinds tiuffue i Orcken/ Oc gaar bort effter det ſom bleff borte / indtil hand finder det? Oc naar hand haffuer fundet det / legger hand det paa ſine ſkuldrer met glæde/ oc naar hand kommer hiem/ kalder hand ſine Venner oc Naboer/ oc ſiger til dem/ Glæder eder met mig/ thi ieg

haffuer fundet mit Faar / som vaar fortabt / Jeg siger eder / Saa skal der oc vere glæde i Himmelen / offuer en Syndere som giør Penitenze / mere end offuer ni oc halffemtesinds tuiuffe Retferdige / som icke haffue Penitenze behoff.

Huilcket er det andet parabel?

Saa siger Christus. Huilcken Quinde er der / som haffuer thi Pendinge / Oc der som hun mister en aff dem / at hun icke tender it Liuss / oc feyer Huset / oc leder flitelige / indtil hun finder hannem? Oc naar hun haffuer fundet hannem / kalder hun sine Venner oc Naboersker / oc siger / Glæder eder met mig / Thi ieg haffuer fundet min Pending / som ieg tabte. Lige saa siger ieg eder / at der skal vere glæde faar Guds Engle / offuer en Syndere / som giør Penitenze.

Huad vil Christus lære oss i disse tuende parabel?

Hand vil giffue til kiende / huorledis hand er til sinde imod oss / oc huad got wi skulle formode oc vente oss aff hannem / Som er / at hand vil vere vor Hyrde / oc wi hans Faar / Oc der som wi forsee oss oc fare vild / da vil hand søge oc lede effter oss / oc bære oss hiem paa sine skuldrer / Hand vil ocsaa som en flitig Quinde i huset / rense oc feye vor Samuittigheds huss / met fristelsis / genuordigheds oc drøffuelsis kost / oc optende sit Guddommelige ordis lycte / oc lede den fortabte Pending op igen / oc giøre saadan en glæde / at de hellige Engle i Himmelen skulle glæde sig der offuer.

Ere da wi det fortabte Faar?

Den Prophete Esaias siger / At wi haffue alle faret vild / som it Faar. It Faar er it vanuittigt Diur / naar det løber bort oc far vild / da kand det icke hielpe sig selff / Oc der som Hyrden icke leder det op / oc henter det til bage igen / da døer det enten aff hunger / eller forkommer i andre maade. Lige er det ocsaa met it Menniske / Naar it Menniske kommer i vildfarelse / forføris oc beueblis i Synd oc ondskab / Thi der hører i sandhed icke ringe vmage til / men stor møye oc arbeyde / at føre samme Menniske til bage igen paa den rette vey / oc befri hannem fra saadan fare / angist oc nød / Thi det er icke mueligt / at det kand ske formedelst hans egen mact oc forarbeidelse / men

ſe/men Chriſtus er den eniſte/ſom met ſin naade/kand hielpe oc befrelſe hannem.

Hielper oc Gud da gierne?

Det kaaſtede Gud ſtor møye oc vmage at hand førde det fortabte Faar/det er/det Menniſkelige Slecte/paa den rette vey igen/effter Adams fald. Hand ſende Førſt ſine hellige Propheter/Der neſt ſin enbaarne Søn Jeſum Chriſtum/Paa det ſidſtede hellige Apoſtle vd offuer den gantſke Verden/Huilcket hand giorde altſammen aff den ſtore lyſt hand haffuer til at hielpe.

Huad velgierninger beuiſer Chriſtus Guds Søn oſſ?

Hand giør ſom en god Hyrde/hand leder effter oſſ/hand rober oc løber effter oſſ/hand tender ſit Guddômmelige Ordis lycte/lader Predicke Louen oc Euangelium faar oſſ/hand feyer vor Samuittigheds huſſ met friſtelſers koſt/indtil hand finder oſſ/Der tager hand oſſ da paa ſin hellige Ryg/oc bær oſſ ind i Faareſtien/ der ligge wi blødelige paa hans ſkuldrer oc ere vel fri baade fra Vlffue oc Hunde/ ja wi acte det intet om Hundene end giø vredelige at oſſ/oc Vlffuene grine at oſſ/oc lade deris blodige tender til ſyne/Vor Hyrde ſkal vel beſkerme oſſ/at wi ſkulle vere fri baade fra Dieffuelen oc Helffuede/ indtil hand fører oſſ til den Himmelſke Faareſti/der ſkulle wi til euig tid glæde oſſ met alle Engle oc himmelſke Aander. Salige ere de/ſom begynde ſaadan glæde i Himmelen/Oc væ dem /ſom forhindre ſaadan glæde. Det er en ſalig ting at it Menniſke offuer giffuer ſit Syndige leffnet/oc retter oc bedrer ſig/De hellige Engle glæde ſig icke aff denne Verdens ſtore pral/icke aff ſtor mact oc Rigdom/icke aff kaaſtelig bygning oc høye Pallats / icke i Menniſkelige optencte Ceremonier/ Men der aff glæde de ſig/at en Syndere giør Penitenze/omnender ſig fra ſit ſyndelige leffnet/Til it Chriſteligt leffnet oc omgengelſe.

Lignis icke wi ved den fortabte Pending?

Ja viſſelige/ Wi ere ſkabte effter Guds billede oc tegnede met hans mercke/Men formedelſt Adams fald bleffue wi Dieffuelens billede. Dog vaar Gud ſaa god/at hand ſtedze

optende

optende sit Guddommelige ordis lycte/oc som en flitig Quinde i it Hws oplitte den fortabte Pending igen. Før end Syndfloden kom/der alting var forderffuet/oc Pendingen var fortabt/ da opuacte Gud den fromme Patriarck Noe/ at hand skulde formedelst det Guddommelige Ordis lycte lede den fortabte Pending op igen/men hand fant icke mange. Lige saa opuacte hand Loth før end Sodoma oc Gomorra bleffue ødelagde/ Oc Mosen før end Pharao oc de Egypter bleffue drucknede i det røde Haff. Lige opuacte Gud ocsaa Propheter før end Jsrael oc Juda fengzel gick paa. Oc Christus selff vdsende Apostle oc Disciple før end Jerusalem bleff forstyret/at de skulde lede den fortabte Pending op igen. Lige saa giør Gud end nu paa denne dag/ Her er visselige en gruselig straff faar hender/ formedelst huilcken alle ting skulle Ødeleggis oc bliffue til intet. Paa det nu Gud kand trøste sine Christne/styrcke oc beuare dem i troen/da tender hand sit hellige Euangelij klare lycte/end en gang/nu i denne sidste tid/oc leder effter det som er fortabt. Salige ere de/som lade sig finde/Oc ve dem/som skiule oc forstinge sig.

Kunde wi oc haffue nogen trøst aff dette Euangelio?

Ja visselige/Der som wi kunde trycke Christum ind i vort hierte/ som hand bescriffuis oss i dette Euangelio / da kunde wi dristelige binde Dieffuelen tradz/oc sige. See Dieffuel/dette er min trøst/Der ieg bygger oc forlader mig paa/At Christus er min Hyrde / Oc ieg hans Faar / forferde saa meget du vilt/ giør dig saa ond/ som du nogen tid kant/ det skal intet komme mig ved/Spør du mig at om ieg er from oc retferdig/ Da siger ieg/ney/Spør du mig at om ieg er en Syndere/ da siger ieg / ja/ Oc huad om ieg haffde end den gantske Verdens synder paa mig? Saa vilde ieg icke end da fortuiffle eller falde i mißhaab Jeg vilde forlade mig paa min trofaste Hyrde Christum oc skiude alle mine synder til hannem/ Jeg er jo der paa døbt / Oc haffuer Breff oc Segel her i Euangelio / At ieg er det fortabte Faar / Oc Christus den gode fromme Hyrde/ Ja huor faare skulde ieg frycte/ligger ieg jo i hans beskyttelse oc beskiermelse/som giffuer mig sin wskyl-

dighed oc retferdighed / at hun ſkal vere min egen / huilcken der beuarer oc bær mig / at ieg icke kand forderffuis / Thi at al den ſtund ieg bliffuer ſtadelige hoſſ denne Artickel / Jeg troer paa Jeſum Chriſtum etc. Da haffuer ieg intet at frycte faare / Thi ieg gaar icke da eller ſtaar paa mine egne Føder / men ieg ligger paa Chriſti hellige Guddommelige ryg / ſaa / at ieg vel er fry fra Vlffue oc Dieffle / indtil den fromme / Hyrde Chriſtus fører mig til den rette Faareſti.

Huorledis ſkal det da gaa dem / der icke kiende Chriſtum / ſom nu er ſagd?

De ſkulle bliffue i euig ſorge oc bedrøffuelſe / oc opſlugis til euig tid aff Helffuedis Vlffue / Wi ſee naar it Menniſke er bedrøffuet / da ſynis hannem at Soel / Mone oc Stierner formørckis / oc at alle Creature ſee vredelige paa hannem. Tuert imod / Naar hand er glad / da ſkinne alle ting oc ere hannem klare / lige er det ocſaa met Samuittghedſens ſorge oc bedrøffuelſe / thi at den ſom haffuer en bedrøffuet oc wrolig Sãuittighed / hand kand icke andet tencke / end at Gud ſtaar bag hans ryg met en Kylle / oc vil ſla til / oc at huer Engel holder it draget Suerd offuer hannem / oc vil ſtinge hannem ihiel / ſaa / at hand huercken kand haffue glæde eller trøſt aff Gud eller aff noget Creature / Ja nogle Menniſke komme ſaa langt i ſorge oc forferdelſe / at de icke kunde vel ſee paa Guds Creature / de kunde huercken ſee paa Solens ſkin / eller fordrage at Fule ſiunge / ja de ere fryctactige oc fly faar deris egen ſkugge / Oc ſaadant kommer altſammen der aff / at de icke holde Chriſtum for en naadig barmhertig Gud / men for en Moſen / for en ſtreng Dommere oc Tiran.

Huad ſkulle wi nu lære aff dette Euangelio?

Dette ſkulle wi lære / At eſt du en Syndere oc ligger nedſunckẽ i ſynd / angiſt oc bedrøffuelſe / eſt du beſuaret i din Samuittighed / oc vilde gierne haffue trøſt i dit hierte / oc ſtille din ſamuittighed til freds / oc haffue rolighed / Da ſkalt du haffue din tilfluct til den / der kand fuldkomme din begiæring / det er / til Chriſtum Jeſum / huilcken Faderen beſkickede oc vdſende der til / at hand ſkulde trøſte oſſ / Huilcken der ocſaa locker oc

kalder

kalder oss venlige til sig/sigendis/Kommer til mig alle i som arbeyde oc ere besuarede/Jeg vil vederquege eder/Holt dig til den fromme trofaste Hyrde/som sette sin Siel for sine Faar/Huilcken (som Esaias siger) der icke skal sønderbryde det knusede Rør/oc ey vdslycke den rygende Hør. Fly ind vnder den trofaste Hønis Christi vinge/som vil saa naadelige beskierme dig met sit Ord/hoss hannem skalt du finde alt det som du haffuer behoff til Liff oc Siel Thi effterdi du est i Christi forvarelse oc varetect/oc bæris paa hans skuldrer/da bliffuer du en velkommen Gest i Himmelen. Men vilt du trøste dig nogen anden sted/oc i nogen anden/end i Christo/saa skalt du aldrig bliffue ret hiertelige glad/der som du end kunde tage alle Creature til hielp/oc haffde den gantske Verdens vellyst/Thi der bliffuer dog angist oc bedrøffuelse i din Samuittighed. Men vilt du holde dig til denne fromme trofaste Hyrde Christum / Trøste dig met hans hellige Ord / oc bliffue der hoss indtil enden/da vil hand løffte dig smuct venlige op/icke paa Vogne oc Heste/men paa sin Guddommelige Ryg/Oc bære dig smuct lystelige / vden al fryct oc forferdelse/ind i den Himmelske Faaresti / det er / ind i det euige Liff/AMEN.

Den IIII. Søndag effter Trinitatis/Epistel/Roma. viij.

KJere Brødre. Jeg holder det saa/at denne tids pinactelighed/er icke den herlighed verd/som skal obenbaris i oss. Thi at Creaturens omhyggelige forlengelse tøffuer effter Guds Børns obenbarelse/effterdi Creaturet er vnder forfengelighed/imod sin vilie/ men for hans skyld/som det gaff der vnder i haabet. Thi Creaturet skal oc bliffue fri/aff det forgengelige væsens tieniste/til Guds

børns herlige Frihed. Thi wi vide/at alle Creatur forlengis met oss/ oc ere end nu stedze i banghed/ Oc icke de aleniste/men ocsaa wi selff/ som haffue Aandens første grøde/ forlengis ocsaa hoss oss selff effter børnenis vduelelse/oc bie effter vore legemis forløssning.

Huad giør S. Paulus i denne Epistel?

Hand haffuer her til lært/huorledis wi formedelst Guds barmhertighed / bliffue retferdige/for Christi skyld/saa/at wi nu ere Guds Børn/oc Christi Metarffuinge/saa/at wi oc skulle regnere met Christo i det euige Liff. Nu kand saadant icke ske/vden saa er/at wi lide met Christo. Der faare formaner S. Paulus her/at wi skulle vere taalmodige vnder kaarssit oc i pine oc bedrøffuelse.

Er da en Christen vnderlagd kaarssit oc pine?

Verden tencker vel/at naar nogen er from/da gaar det hannem vel/oc hand haffuer god fred. Men met de Christne er det aldelis anderledis. Naar en Christen begynder at bliffue from/da gaaer det hannem ilde. Der kommer strax kaarssit/ pine/fristelse/genuordighed/forfølgelse/etc. Det skulde vere en Christen en salig ting/oc der findis dog intet mere vseligt paa Jorden/effter den vduortis anseelse. Der faare trøster S. Paulus de Christne her/oc siger. De skulle icke bekumre sig/fordi at det gaar dem saa ilde/for Troens oc det Christelige leffnets skyld/oc at de skulle icke lade noget kaarss/ehuor gruseligt det er/forferde sig/men fare stedze frem/ i taalmodighed/huad heller der kom̃er lycke eller vlycke/død eller Liff/Oc hand giør her besynderlige en veldig formaning til Taalmodighed/ oc det for tre sager skyld.

Huilcken er den første sag?

At wi skulle regnere met Christo i det euige Liff. Thi saa siger S. Paulus strax faare i denne Epistel. Ere wi Børn/da ere wi oc saa Arffuinge/ia Guds Arffuinge/oc Christi Metarffuinge/ der som wi ellers lide met hannem/ paa det/ wi ocsaa skulle ophøyis til herlighed. Som hand vilde sige. Lige som Christus offueruant al sin pine/oc hans kaarss forfremmedis hannem til

nem til euig lyckfalighed/saa skal ocsaa vort kaarss oc pine/ forfremme oss til alt got/glæde oc salighed. Thi Christus kand icke liuge/der som hand siger. Huor som ieg er/der skal oc min Tienere vere. Lader oss ekon see der til/ at wi kunde befindis at vere hans Tienere/oc følge denne Mestere effter.

Huilcken er den anden sag?

At tiden/ i huilcken wi lide/er stacket. Thi saa siger S. Paulus. Jeg acter saa/at denne tids pine/er icke den herlighed verd/som skal obenbaris i oss/lige som hand vilde sige/Denne pinactelighed er en timelig oc forgengelig pinactelighed/ oc faar ende. Men den glæde oc herlighed som der kommer effter/ oc wi vente/er euig. Der faare er der ingen lignelse/naar som wi holde det ene imod det andet. Ja intet øye haffuer nogen tid seet/intet øre hørt/oc det er icke kommet i noget Mennisk is hierte/huad glæde Gud haffuer berid dem hannem elske. Hand siger Johan. xvi. Eders bedrøffuelse skal omuendis til glæde/ Oc der skal ingen tage eders glæde fra eder. Oc S. Jacob siger i det. j. Capittel. Wi skulle holde det for idel glæde/naar som wi falde i mangfoldige fristelser.

Kaarss oc pinactelighed giør alligeuel ont?

Der ligger icke mact paa. Wi skulle icke haffue det bedre/ end vor kiere Mestere oc HErre Jesus Christus. En Discipel er icke mere / end hans Mestere / oc en Tienere icke mere end hans HErre. Wi skulle bære kaarssit met Christo/saa fremt wi ville vere delactige i hans Rige Alligeuel det nu giør ont oc we/ saa voffuer en Christen det dog der paa/effterdi hand vender sine øyen fra denne Verden/oc seer formedelst Troen til det tilkommende/himmelske oc euige gode.

Huilcken er den tredie sag?

Creaturenis Metlidelse. Thi saa siger S. Paulus. Creaturens omhyggelige forlengelse / tøffuer effter Guds Børns obenbarelse/effterdi Creaturet er lagd vnder forgengelighed/ imod sin vilie / men for hans skyld/ som det gaff der vnder i haabet. Thi Creaturet skal oc bliffue fri / aff det forgengelige væsens tieniste/til Guds Børns herlige frihed.

Huad vil hand met diſſe Ord ?

Hand vil ſaa meget ſige. Det gaar Guds Børn/lige ſom
alle Creatur. Alle Creatur ere ſkabte aff Gud/ til hans loff/
ære oc tieniſte/oc de wgudelige miſbruge dem alligeuel til Dieff-
uelens oc Syndens tieniſte. Lige ſom de nu handle ilde met
Guds Creatur/ſaa handle de oc ilde met Gud ſelff oc beſpotte
hans hellige naffn/oc foracte hans ſalige ord. Saa giøre de oc
imod alle Guds Børn/oc vende dem al wlycke til. Lige ſom
Creaturene nu haabe oc vente deris endelige forløſſning/ſaa
haabe oc vente ocſaa Guds Børn/deris forløſſning/huilcken
der endelige ſkal ſke paa den yderſte dag. Oc dette er en vnder-
lig predicken/ huis lige mand neppelige finder i den gantſke
Scrifft/ ſom er/at Himmel/ Jord/ Maane / Fule/ Fiſke/ Diur
oc andre Creatur ſucke/haabe oc vente Guds Børns forløſ-
ning.

Huad er det at Creaturene ſucke oc foruente ?

At de ere wgudelige Menniſker vnderdanige/tiene oc ere
dem tienſtactige.

Giff Exempel ?

Det aller deyligſte Creatur/den ſmucke Soel tien minſte
parten de Fromme. Thi at huor ſom hun ſkin offuer en From/
der ſkin hun vel offuer hundrede tuſinde Skalcke/Guds beſpot-
tere/ Oprøriſke / Tyffue/ Røffuere/ Aager karle oc Mordere/
oc hun nødis til at ſkine faar dem til deris wgudelige væſen oc
leffnet / det giør hende icke ringe ſorrig. Hun vilde at ſaa-
daanne onde Menniſker/ Horkarle/ Bolere/ Dranckere/ Mene-
dere/ oc andre ſaadanne wgudelige øyenſkalcke/ icke ſkulde faa
en giſel aff hendis ſkin. Men effter Guds ſkabning oc ſkick nø-
dis hun til at lide oc omdrage det ſaa/indtil den yderſte dag/
huilcken hun oc met hiertelig ſuck venter oc haabis til.

Sucke oc andre Creatur lige ſaa ?

Alt det Gud haffuer ſkabt Menniſken til gode / Soel/
Maane/ Stierne/ Himmel / Jord / Bierge oc Dale / Vand oc
Land/ Fule i lucten/ Fiſke i vandet/ Diur paa Jorden/ det Korn
wi æde/ den Vin oc øl wi dricke/ øxen/ køer/ Kalffue/ Stude/
Faar/ Suin/ Gæſſ/ høns/ oc in Summa alt det mand miſbruger/

rober Jodut oc we / offuer alle wgudelige Mennisker / oc de skulle ocsaa klage paa dem paa den yderste dag/Lige som der staar screffuit i Viss hedens Bog i det. v. Capittel. Hand skal giøre sin nidkierhed til it Harrensk/oc ruste Creaturene til hessu offuer sine Fiender.

Huad vil S. Paulus met denne predicken?

Hand vil trøste de Christne der met/Lige som hand vilde sige. Verer dog icke saa bedrøffuede / vnder kaarssit oc i eders modgang/huilcken der er gantske ringe imod den tilkommende euige glæde. Fordi at i ere icke alene de der lide/men alle Creatur lide met eder. Der er ingen Ko/Kalff/Faar/Suin/at de io skrige offuer Guds Fiender/naar som de bøle oc bræge/thi de ere icke verdige til/at bruge dem/ia icke at de skulde æde en Mundfuld aff Brød/ oc dricke en drick øl. In Summa alle Creatur ere ilde til Frids oc det giør dem we/ia dem er bange/lige som en Quinde/naar hun pinis met sit Barn. Solen vilde gierne vere duncker oc aldelis mørck. Jorden wfructsomelig/bære tidzel oc trone. Haff oc Vand vilde gierne bortsigis aldelis oc vdtørris. Jt Faar vilde heller bære torne end vld. En Ko vilde heller giffue forgifftelse/end melck/at de wgudelige Mennisker skulde icke saa nytte oc gaffn der aff. Men de skulle vere Gud lydige/til tiden kommer.

Skal oc Gud da forløse dem der fra?

Ja visselige. Gud haffuer beslutter/at Verden skal staa sin tid/oc som Helie Sprock vduiser/sex tusinde aar/der effter skal hun faa ende. Gud skal i sin tid støde alle Creatur tilsammen/ oc som S. Petrus siger/ forklare oc giøre dem ny igen.

Ere da alle Creatur forderffuede?

Ja/Solen er icke halff saa klar/som hun vaar skabt i begyndelsen/Men paa den dag skal Gud rense/purgere oc forklare hende igen formedelst ild/lige som S. Petrus siger/ at hun skal bliffue siu gonge klarere/ Disligist Jorden oc alle Elementer. Fordi forlengis dem oc hiertelige effter den dag/paa huilcken de skulle fornyess oc forklaris igien.

Huad er det/at Paulus siger/Creaturet er forgengelighed vnderlagd?

 Hand

Hand vil saa meget sige. Alle Creatur/himmel oc iord/ Soel/Maane/Ild/Vær/Korn/Vin/Guld/Sølff/etc. ere idel arme fangne Tienere. De vilde hiertelige gierne tiene Gud/oc hans Børn/S. Peder/S. Poul/S. Johannes etc. oc andre Gudfryctige Mennisker/ Saa nødis de til der imod at tiene fortuifflede Misdedere oc forrædere/Judas/Pilatus/Herodes/ Cayphas oc andre saadanne wgudelige Kroppe/som intet andet giøre/end laste/skende/forfølge/fordriffue/dræbe oc myrde/Guds elskelige Børn/oc giøre sig alligeuel ingen Samuittighed der paa/Ja de mene/at de giøre Gud en stor tienste der met/Der faare robe alle Creatur / O naar/ naar/kommer den dag / Naar skal det en gong ske / at saadant iemmer / plage oc ælendighed skal faa ende / oc Guds Børns herlighed begyndis ?

Robe da Creaturene saa/oc wi høre det icke ?

Wi fornemme vel i nogen maade/Creaturenis suck oc skrig/ Men Gud hører det fuldkommelige. Slar du paa en sten/ da giffuer hand liud fra sig/sønderbryder du it træ/da knager det/stinger du it Diur/da skriger det/traader du paa en orm/ da krumper hand sig/ De klage allesammen offuer deris wfuldkommenhed / oc vilde gierne vere fri for den misbrug. Men de skulle lide saadan pinactelighed indtil enden / for hans skyld/som dem skabte/oc vere saadan vfuldkommenhed vnderlagde.

Gaar det oc da oss Mennisker lige saa?

Lige som Creaturene sucke/klage oc robe/oc nødis til at lide/saa skulle oc alle Guds børn lide modgang oc vndertryckis/ for hans skyld/som lagde dem fristelse/kaarssit/pinactelighed oc drøffuelse paa/det kunde de icke vndgaa. Den stund wi leffue her paa Jorden i dette dødelige legeme/skulle wi bære vor iammer. Der faare døber S. Paul. alle Christne oc kalder dem Primitias Spiritus, Aandens første grøde/ i huilcken Guds Ord begynder at arbeyde/oc at vndertrycke Synden/der bliffuer det ved / høygre kunde wi icke komme / Aandens gantske fuldkommenhed giffuis ingen paa Jorden. It Menniske forwindsker vel Synden met Guds hielp/men aldelis fuldkom-

men bliff-

men bliffuer hand her icke i denne Verden. Det kand vel ske/ naar wi bliffue staalte/gerige/hadske/etc. Oc vilde gierne vere fri frasaadan Synd/ oc klage det faar vor kiere Fader/met vor Aands hiertelige suck/ at Gud kommer oc styrcker vor aand/ at wi bliffue i morgen mindre Hofferdige/gerige/ hadske etc. end wi vaare den dag tilforn/bort effter en vge end mindre/ offuer end Maanit end mindre/offuer it aar end mindre/Saa longt kanden Christen komme der met/oc icke høygre eller lenger. Dette kalder nu S. Paulus alleuegne at voxe oc forfremmis i Troen/ oc at fare frem i Christi kundskab.

Haffue wi oc trøst/at saadan pinactelighed skal faa ende?

Ja/wi see almindelige/ at huor som der i Scrifften talis om kaarss oc modgang/der staar strax trøst hoss. Saa siger S. Paulus Acto. xiiij. Formedelst megen bedrøffuelse skulle wi indgaa i Himmerigis Rige. Der staar først bedrøffuelse/der nest Himmerige. Saa siger oc Christus Luce i det sidste Capit. Skulde icke Christus saa lide/ oc indgaa i sin herlighed? Der staar oc først pine/ der nest herlighed. Lige saa siger oc Paulus faare i denne Epistel. Lide wi met hannem/da skulle wi oc regnere met hannem.

Huorledis skal ieg da skicke mig vnder kaarssit oc modgang?

Holt stille vnder kaarssit. Ver Guds leer oc dey/lad Gud elte oc arbeyde dig/lad hannem høffle oc sincke/sauffue oc vdhugge dig. Det som skeer nu met dig/det skeer dig til gode/du skalt nu formedelst Christum fødis ny i kaarssit oc modgang. Haff ekon taalmodighed/haabe oc vente/du haffuer nu det rette tegn/at tu est Guds barn/fride dig oc ver glad/ at du est kommen til denne Spegel/oc lad kaarssit io icke forferde dig. Thi kaarssit oc modgang er den Guddommelige vduelelsis eniste Prøffuesten. Huo som kand met Christo staa hoss kaarssit/oc i pine oc plage befale sin Aand i den Himmelske Faders hender/hand skal oc vel bliffue tryg oc fri fra Helffuede/oc icke faare ilde/Ja Gud skal anamme hannem til sig formedelst sine hellige Engle/ind i den euige huile/oc det euige Liff/Amen.

Den IIII. Søndag effter Trinitatis/Euangelium/ Luce. vj.

Verer barmhiertige/ lige som eders Fader oc er barmhiertig. Dømmer icke / Saa skulle i icke dømmis Fordømmer icke / Saa skulle i oc icke fordømmis. Forlader saa skal eder forladis. Giffuer/ saa skal eder giffuis. En fuld /knuget / skuddet oc offuerflødig Maade skal mand giffue i ederis skiød. Thi lige met den samme maade/der i maale met/skal mand maale eder igen.

Oc hand sagde dem en Lignelse. Kand oc en Blind Vise en Blind veyen? Falde de icke baade sammen i Graffuen? Discipelen er icke offuer sin Mestere/naar Discipelen er som hans Mestere/da er hand fuldkommen. Oc huad seer du en Skeff i din Broders Øye/oc Bielcken i dit eget Øye bliffuer du icke var? Eller huorledis kant du sige til din Broder/Holt stille Broder/Jeg vil drage Skeffuen aff dit Øye/oc du seer icke selff Bielcken i dit øye? Du Øyenskalck/drage først Bielcken aff dit eget øye/oc see saa til/ at du kand drage Skeffuen aff din Broders Øye.

Huad holder dette Euangelium oss faare?

Thu stycker. Først/huorledis Gud bewiser sig imod oss/ som en barmhertig Fader/ der lader sin Soel gaa op offuer Onde oc Gode/oc lader regne offuer de Retferdige oc Wretferdige. Der nest/ huorledis wi der imod skulle/effter dette Exempel bevi-

pel bevi-

pel beuise oss imod vor Neste / Som er / at wi skulle øffue oss i Kierligheds oc barmhiertigheds gerninger / elske vore Fiender / giøre dem til gode som oss hade / Bede for dem der ere oss fortredelige / icke sla igen / icke dømme / icke fordømme / gierne forlade / gierne giffue / gierne laane oc borge andre / giffue gode raad / oc hielpe i huad maade wi kunde / Oc som Christus sagde in Summa / Huad i ville at Menniskcn skulle giøre eder / det giøre i ocsaa dem.

Huad skal opuecke oss til saadanne gierninger?

Christus setter oss sin himmelske Fader til it Exempel / oc siger / Verer barmhiertige lige som eders Fader er barmhiertig / huilcken der lader sin Soel gaa op offuer gode oc onde etc. Lige som hand vilde sige / Seer / huad velgierninger min Fader beuiser Verden / formedelst Soel oc Regn / Thi at haffde icke Soel oc Regn veret / Da haffde Verden lenge siden veret øde.

Hui saa?

Vaare icke Soelskin da bleffue alle ting forderffuede aff fraast. Oc vaare det altid Solskin oc icke Regn iblant met / da visnede alting oc tiurdis hen / at der skulle huercken voxe Foder til Queg eller Korn til Menniskcn / Thi Gud giffuer oss hede oc tørre formedelst Solen / oc formedelst Regn / kuld oc fuct. Solen giffuer liff oc rørelse / Regn giffuer safft / oc triffuelse. Saa beuarer Gud formedelst Soel oc Regn / alt det som voxer paa Jorden / Træ / Vrter / Korn / Vin / Græss / Hø / oc alt som baade Mennisker / Queg / oc alle Creatur paa Jorden / haffue behoff til deris legemlige ophold.

Huad vil Christus met disse Ord / Huilcken der lader Solen rinde op offuer Onde oc Gode?

Hand vil saa meget sige / Kiere Børn / vide i icke / huor from en Gud min Fader er? Da spørger Soel oc Regn at / der skulle i see / Huor mange velgierninger / Hand beuiser alle Mennisker / icke aleniste de Gode / Men ocsaa de Onde / som vide hannem ingen tack der faare / Ja de hannem til løen Bespotte / Forhaane / oc paa det høyste Forfølge oc Fordømme hans Hellige Naffn / at de vel haffde fortient / at hand

aldrig skulle giffue dem noget Øyeblick/enten Soel eller Liuss/ Men euigt Mørck/Baade i denne Verden oc i den tilkommende/Oc at hand icke skulde giffue dem nogen naturlig Regen/ Men lade idel Suoffl oc Ild/ Sten oc Hagel sla ned paa dem/ oc hand er alligeuel saa naadig/taalmodig oc barmhertig en Gud/ at hand seer igennem fingre/oc lader dem prale oc bramme met hans gods/ lige som de selff ville/effter al deris fortredelighed/men vœ dem/der som de icke rette oc bedre sig/der vil komme andet effter. Dette er en aluorlig oc streng Predicken. Ja visselige er det en streng predicken/ huilcken den deylige Soel oc Regn minder oss daglige paa/ja huert blomster paa marcken/ oc huert Løff i skouen/ Der er ingen fruct saa liden paa Jorden/at hun jo minder oss paa denne predicken/Lige som de vilde sige/Kiere Menniske til huem bære wi vor deylige fruct? Visselige til de argiste Skalcke paa Jorden/Jøder/Tørckere/ Hedninge/falske Christne/ de fromme faa mindst gaffn der aff/oc faa de end noget/saa missunder dog Verden dem det/ lige som wi nu skulle vere taalmodige oc nødis til at fordrage saadan skendelig misbrug/oc de Wgudeligis wret/indtil Gud paa det sidste forløser oss der fra/Saa skulle ocsaa i giøre. Verer barmhiertige/dømmer icke/fordømmer icke/ heffter eder icke/befaler Gud sagen/oc setter alting i hans Haand.

Huad vil Christus met disse Ord/Dømmer icke Fordømmer icke?

Met disse ord lærer Christus icke noget nyt/ men hand vdlegger det gamle Bud/ Du skalt elske din Neste lige som dig selff. Huert Menniske vilde gerne at hans Synder skulde stoppis ned oc skiulis/naar hand synder eller falder aff skrøbelighet. Begiærer du det nu aff en anden/siger Christus/da giør det ocsaa imod din Neste/ Døm icke/fordøm icke.

Skulle wi da see igennem Fingre met al Synd oc Last/ tie stille/ oc icke straffe eller Dømme?

En Christen skal icke dømme paa sin egen Personis vegne/ men de der ere i befalning/ som Øffrighed/ Regentere/Førster/ Raad/Dommere/ huer Husbonde i sit Huss/ Scholemestere/ Predickere etc. skulle straffe/dømme oc fordømme/ icke paa

deris Personis vegne/men paa deris Embedis vegne/Rom. xiij. Det vilde skicke sig ilde/der som en Vnderdan skulde sige til øffrigheden/it Barn til Faderen/en Discipel til Scholemesteren/en Tyff til Bødelen/Ver barmhiertig/Døm icke/fordøm icke etc. Thi at skulde øffrigheden/Regentere/Dommere/huer Husbonde i sit huss/bruge idel barmhiertighed/da skulde Verden bliffue saa fuld aff Skalcke i en Maanet/at der skulde ingen kunde leffue tryggelige oc uden faare. Skulde oc en predickere tie stille til al falsk lerdom/Løgn/vildfarelse/last oc udyd/da skulle mand inden it Aar icke finde mange Christne/ Christus siger Johan. xij. Det ord ieg talede/dømmer dem/ Mand skal i saa maade vel giøre forskiel imellem Personer oc Embede/En priuat oc enstig eneuerendis Person som icke er i befalning/skal icke dømme eller fordøme/men dem som ere i befalning er det tilladet/at dømme/straffe oc fordømme. At Christus nu siger/Dømmer icke/fordømmer icke/der meen hand Oretudere/Belackere/Baguaskere oc Skendegester met/som uden befalning/aff fortred/had oc moduillighed dømme andre/oc sige/Jeg vilde at denne eller den kunde falde/At hand stode aldrig op igen/at der vaare stunget it Suerd igennem hannem/at hand haffde denne eller den Siuge. Huad er det andet/end at falde tuert ind baade i Guds oc i øffrigheds Dom/oc at Synde der til met baade imod den naturlige oc imod Guds Lou/oc fordømme sig selff/Thi at er den en Mandrabere/der hader sin Broder/som Johannes siger/huor meget mere er da den en Mandrabere/der dømmer oc fordømmer sin Broder/Naar det er hannem icke befalet paa hans Embedis vegne.

Huem ligner Christus dem ved/der dømme oc fordømme andre?

Hand kalder dem først blinde ledsagere/som de der baade forføre sig selff oc andre Menniske formedelst den dom de giffue effter deris gode tycke/oc siger/Kand oc en Blind vise den anden Blinde veyen/at de falde icke baade i Graffuen? Der nest/ kalder hand dem Bielckedragere oc Skieffuedommere/som de der see en Skieff i deris Nestis øye/oc bliffue icke en Bielcke

var i

var i deris eget øye/oc siger/Huad seer du en Skieff i din Broders øye/oc Bielcken i dit eget øye/bliffuer du icke var? Eller huorledis kant du sige til din Broder/Holt stille Broder/Jeg vil drage Skieffuen aff dit øye/oc du seer icke selff Bielcken i dit eget øye/ Du øyenskalck/drag først Bielcken aff dit eget øye / oc see saa til/at du kant drage Skieffuen aff din Broders øye.

Huad er Skieffuen?

Intet andet/ end din Nestis ringe brøst oc feil/At hand er falden/ aff skrøbelighed.

Huad er Bielcken?

Menniskens eget gode tycke oc velbehagelighed/huilcket der forblinder hannem saa aldelis/at hand ekon seer til andre Menniskers brøst oc breck/oc huercken kand see eller kiende sin egen synd oc last/som er meget større.

Giff Exempel?

Phariseerne dømde Christum fordi at hand helbrede de Sinige om Sabbathen/Oc Disciplene fordi at de fastede icke saa offte/ oc tode deris Hender/ som de giorde/ Men de saae icke Vantroens oc deris Vgudelige Leffnets Bielcke i deris egne øyen/at de stode imod den Guddommelige sandhed. Oc paa denne dag fordømme Papister Presters Ecteskab/ som er Guds skick/oc see icke aff stor forblindelse oc forherdelse/At de selff ligge i hoer / skiørleffnet oc i it ret skendeligt leffnet / imod Guds befalning oc skick / De straffe ocsaa Regelbundne Mend som gaa aff Kloster / oc kalde dem forløbne Munckke / Fordi at de bryde deris falske løse løffte der de haffue giort Menniskene/oc løbe fra Dieffuelen til Christum/ oc de see icke for deris vanuittigheds store Bielcke de haffue i deris egne øyen/at de den stund giøre det rette løffte til intet/der de giorde Gud Fader/Søn/Oc den hellig Aand/ i Daaben/ bryde Guds skick / Vndertrycke Euangelium / Forfølge sandhed/ Oc løbe fra Christo til Dieffuelen/som de rette Apostate oc forløbne Christne. Saa vil nu Christus saa meget sige/Dømme oc fordømme er en ond skendelig last/Oc en ret Dieffuels hoffmodighed/ huilcken Mennisken vdretter icke andet met/ end at

end at

end at de føre Guds Dom offuer ſig ſelff. Der faare ſkalt d[illegible] om du vilt dømme oc fordømme andre Menniſker / førſt tage dig ſelff om Næſen / oc ſtinge Haanden i din egen Barm / oc ſee den Skalck der ſider i din egen hud / Oc giør dig ſaa førſt ſelff from / Tenck til bage / Oc læſſ det Regiſter om dit eget leffnet / Da ſkalt du wden twiffl finde ſaadan en Legende / At hun ſkal icke behage dig vel / Oc du ſkulde icke gierne ville / At det alt ſammen ſkulde bliffue obenbare / Nu vel / Da giør du lige ſaa imod andre / Saa bliffuer du met fred.

Huad er det at Chriſtus ſiger / Forlader / Saa ſkal eder ocſaa forladis igen?

Hand vil at wi ſkulle forlade vor Neſte / alt det hand haffuer giort oſſ imod / met ord oc gerninger.

Huor faare ſetter hand der til / Saa ſkal eder forladis?

Hand vil der met viſe oſſ bort til Fader vor / der ſom wi bede / Forlad oſſ vor ſkyld / ſom wi forlade vore Skyldener / lige ſom hand vilde ſige / Ville i forlade / da ſkal eder forladis igen.

Ja ſiger du / Jeg kand icke ſaa forlade / min Neſte haffuer ſyndet offuermaade ſwarlige imod mig?

Huor ſwart kand det vere / der det ene Menniſke haffuer ſyndet imod det andet? Chriſtus ligner det ved hundrede Pendinge Matth. xviij. Der det ene Menniſke kand haffue Syndet imod det andet / Men den ſkyld ſom Menniſken er Gud ſkyldig / ligner hand ved thi tuſinde Pund / det er en anden oc meget ſtørre Sum / Vilt icke du nu forlade din Neſte det mindſte / da ſkal Gud icke heller forlade dig det ſtørſte.

Huad er det / at hand ſiger / Giffuer / da ſkal eder giffuis / En fuld / Knuget / ſkuddet / oc offuerflødig maade / ſkal mand giffue i eders ſkiød?

Hand giffuer til kiende met det Ord / Maade / at hand icke taler her om en ringe giffuelſe / men om den ſom ſkeer i kiøb oc ſal / Oc hand vil at huer ſkal ſelie ſin vare ſaa dyrt / ſom hand vilde kiøbe den igen aff andre / oc at huer ſkal giffue it fult got maal eller Alen / om det er klede / En knuget oc ſkuddet maade / om det er Korn / En offuerflødig maade / om det er Øl eller

eller Vin/ Thi at huo som her handler anderledis end ret/ hand handler imod Guds bud. Du skalt icke stiele/ Oc Gud befaler i Louen Leui. xix. Oc siger/ J skulle icke handle wretferdelige i Dom/ met Alen/ met Vect/ met Maade. Ret Vect/ ret Pund/ ret Skeppe/ ret kande skal vere hoss eder/ Oc Deut. xxv. Du skalt icke haffue tho slags Vecter i din seck/ en stor oc en liden/ oc du skalt icke haffue tho Skepper i dit Huss/ en stor oc en liden. Her skulle Kremmere oc Kiøbmend see vel til/ som ekon søge deris egen fordel/ oc andre Folckis skade/ Huilcke Gud skal handle lige saa met igen som dette Euangelium siger/ Lige met den samme maade/ der i maale met/ skal mand maale eder igen/ Det gaar oc almindelige saa/ at saadant wretafflet gods som er adspurt met aager oc Tyffueri/ gaar lige som det kommer/ oc det som mand med Synden faar/ det met sorrig gaar oc kommer ingen mand til gaffn/ Gud blæss det bort/ at det forsuinder lige som en røg/ oc ingen veed huort det kommer hen/ Lige som Propheten Haggeus ocsaa siger/ De Rige oc Gerige skulle legge deris Pendinge i en reffuen oc brøden pung/ de skulle stedze samle/ oc haffue dog intet/ Oc aff det Date & dabitur vobis, skal bliffue/ Rapite & rapietur vobis.

Huad vil Christus da met disse Ord/ kand oc en Blind vise en Blind veyen/ at de falde icke baade sammen i Graffuen?

Hand vil met disse Ord forferde Almuen som hørde hans Predicken/ at de skulle voete sig fra de Lærere som legge Guds Lou falskelige vd/ lige som hand vilde sige/ Jeg haffuer saa forklaret eder Louen/ at i kunde icke vel fare vild/ Men ville i høre Scrifftkloge oc Phariseer/ som legge Louen anderledis vd/ oc følge dem/ da falde i Blinde hoffuet kuldis i graffuen met de Blinde Ledsagere/ Thi huad kand dog en Discipel lære aff en wlerd vanuittig Scholemestere? Hand bliffuer lige som hans Mestere.

Huad vil Christus da met disse Ord? Huad seer du en Skeff i din Broders øye/ oc bliffuer icke Bielcken var i dit eget øye?

Hand straffer her alle dem/ som wbesindelige oc fortredelige dømme oc fordømme andre Folck/ oc icke ville kiende deris

egen brøst oc skrøbelighed / de see en Skeff i en andens Øye / oc fornemme icke en stor Bielcke i deris eget øye. Oc denne last oc brøst er saa almindelig paa Jorden / at der er icke noget Selskab saa lidet / ja icke end aff try eller fire Mennisker / at denne vanart oc wdyd er jo iblant dem / at dømme oc fordømme / fortale oc baguaske andre. Oc lige som en stegt Gaaff / en god Rapune eller Hare riffuis oc slidis sønder i it Gestebud aff Gesterne oc fortæris / saa / at der bliffue ekon Benene igen / Saa bagædis ocsaa Mennisken i gilde oc gestebud aff saadanne Skeffdommere oc Bielckedragere / at de icke giøre dem liden skade paa deris ære / oc vdslycke deris gode rycte. Disse giffue selff til kiende / at de ere onde vanartige / forrodnede wfructsommelige Træ / som icke bære andet / end idel forderffuet Ormestungen fruct / Tidzel oc Tørn / synd oc ondskab / forargelse oc wdyd / oc høre fordi til Helffuedis ild. Men den gode salige fruct / som kommer aff gode fructsommelige Træ / oc aff fromme Gudfryctige Christne / den kommer huer mand til gode / nytte oc gaffn / hun hører til de Himmelske Laer / Det ær / til det euige Liff / Amen.

Den V. Søndag effter Trinitatis / Epistel / j. Petri. iij.

Kjere Brødre / Verer allesammen ved it sind / metlidige / brøderlige / barmhertige / venlige. Betaler icke ont met ont / eller skendzord met skendzord / Men velsigner der imod / oc vider / at i ere kallede der til / at i skulle arffue velsignelse. Thi at huo som vil leffue oc see gode dage / hand skal stille sin Tunge / at hun taler intet ont / oc sine læbe / at de icke besuige / hand skal vende sig fra ont / oc giøre got / hand skal søge fred / oc efterfølge hannem. Thi at HErrens øyen see til de retferdige / oc hans øren

til deris Bøn. Men HERrens ansict seer til dem/som giøre ont.

Oc huo er den/som eder kand skade/der som i effterfølge det gode? Oc der som i oc lide for retferdigheds skyld/ saa ere i dog salige. Oc fryct er icke for deris trusel/ oc forferdis icke/ men hellig giører den HERRE Gud i eders hierter.

Hvad lærer S. Petrus i denne Epistel?

Effterdi S. Peder haffde lagd Christum til en grundsten/ oc giort alle Christne til Prester/vnderuiser hand alle statter/ Vnderdanne/Suenne/Mend/Quinder/Vnge/Gamble huorledis de skulle holde sig. Der offuer giffuer hand oc nogle bud i almindelighed/som ere vore seder/omgengelse oc leffnet anrørendis. Oc hand setter her besynderlige tre formanelser/ Først/ huorledis wi skulle holde oss imod vor Neste/som er/vere metlidige/broderlige etc. Der nest/huorledis wi skulle holde oss imod vore Fiender oc Forfølgere i taalmodighed. Det tredie/Huorledis wi skulle holde oss imod Gud met vort hiertis helliggiørelse.

Huilcken er den første formanelse?

Kiere Brødre/siger S. Petrus Verer allesammen lige ved it sind/metlidige/barmhiertige/venlige.

Hvad er at vere lige ved it sind?

Vere lige ved it sind/er saadan en dyd/at hun forener Menisken/saa/ at deris hierte oc sind komme offuer it/ oc de haffue lige sind/icke i de ting/som ere til vanære oc syndelige/men i de ting/som ere Guds ære/Guds Ord oc Naffn/den menige Mands nytte/oc vor Siels salighed anrørendis.

Huo kand føre saa mange hoffuit til it sind?

Det er icke vel noget kiødeligt Mennjske mueligt / men hoss oc Christne er det mueligt.

Hvad er Metlidelse?

Metlidelse er saadan en dygd/ at den ene tager sig den anden til/den

ell/den ene sørger for den anden/ oc lader sin Nestis angist/ trang oc nød/iammer oc elendighed/gaa sig saa faare til hierte/som det rørde hannem selff paa/ lige som S. Paulus oc formaner Gala. vj. Den ene bære den andens byrde/ saa fuldkomme i Christi Lou. Der imod giøre Astorgi/vanartige Heydenske Mennisker/som taare sige/naar det gaar deris Neste ilde. Nu gaar det ret til/der kommer Gud ret til tide/Det er hans fortiente løn/Det er alt for lidet/O HErre straffe [illegible] etc. De ere Mandrabere faar Gud.

Huad er Broderlig?

Broderlig er/naar it Menniske elsker den anden/icke alenniste som en Ven/men ocsaa lige som en Broder/saa/at det er icke en falsk/optenct/farffuit kierlighed/met en retsindig broderlig kierlighed/som flyder aff hiertet/oc icke aleniste staar i Ord oc it vduortis skin. Til denne Broderlige kierlighed formaner Christus Joh. xij.

Huad er at vere barmhertig?

At vere barmhertig/er/naar den ene er til sinde imod den anden/lige som Foreldre ere imod deris børn/oc Slectinge imod huer andre/huilcke/naar som de see eller høre/at deris Børn eller Fiender lide nød/da rører hiertet sig i liffuit paa dem/ia kiød oc blod/marrig oc been. Saadan en oprørelse aff hiertens grund skulde oc vere iblant de Christne/at den ene skulde icke forlade den anden/ der som hand oc end skulde tilsette eller lade sit liff der offuer / lige som Christus giorde for oss/ oc lærer j. Johan. iij.

Huad er at vere venlig?

Vere venlig/candidus/from/ retsindig/oprittig/er saadan en dyd/at it Menniske er sig selff mectig/oc kand indholde/ raade oc stille sit sind/ lader sig icke fortørne/ er forsynnlig/forstandig oc klaag/ vdlegger til det beste oc holder huer mand til gode/alt huad hand seer eller hører/er metlidig/ sactmodig/ behielpelig met trøst oc raad/at huer mand vil gierne haffue omgiengelse met hannem.

Dette er i sandhed herlige smucke dyder?

Ja visselige/Disse fem dyder skulde met rette brugis almin-

delige i Christendommen. Offrighed oc Underdanne / Predickere oc Tilhørere / Scolemestere oc Disciple / Foreldre oc Børn / Hossbonder oc Tiunde / skulde besynderlige vere lige til sinde vdi Euangeliij lerdom oc haffue it hierte / efftterdi wi haffue en HErre / en Tro / oc en Daab. Men denne ensindighed / haffuer Dieffuelẽ aldelis forstyrrit met mangfoldige Secter oc aarden / Stict oc Kloster. Der vilde stedze den ene vere bedre end den anden / icke i Troen / kierlighed oc taalmodighed / men alemste i vduortis gierninger / steder / tid / mad / klæder oc andre saadanne Ceremonier. Huer vdualde sig en Helgen / at efftterfølge / icke som samme Helgen haffde hafft sin tro til Gud / forladet sig paa oc elskt hannem aff hiertet / men som samme Helgen haffde bruget mad / klæder oc øffuet sig i vduortis gierninger. Oc det bleff paa det sidste til it ret Aberi. Saa mange Mennisker som der vaare / saa megen atskillighed oc besynderlig skick haffde oc huer serdelis til at leffue effter. Dette kaldis icke at vere ved it sind.

Huorledis kunde wi alle giøre enehonde gerninger?

Huer haffuer i sin stat oc vdi sit kald / sin egen gierning / huilcken hand skal flitelige oc aluorlige tage vare paa / oc wi skulle alli geuel arbeyde paa at Troen kand vere i oss. Huor som Troen nu er / der er oc ret kierlighed. Huor kierlighed er / der er mand oc ved it sind / der følger da de andre dyder smuct effter huer andre / oc det gaar allevegne / venlige oc brøderlige til.

Huilcken er den anden formaning?

Betaler icke ont met ont / eller skendzord met skendzord / men velsigner der imod oc vider / at i ere der til kallede / at i skulle arffue velsignelse.

Huad vil S. petrus met disse Ord?

Hand formaner til try ting.

Huor til formaner hand først?

Hand siger saa / Huo som leffue / oc see gode dage / hand skal stille sin Tunge / at hun taler intet ont / oc sine læber / at de icke besuige. Lige som hand vilde sige. Huo som vil haffue lyst oc glæde / fred oc rolighed / hand skal holde sin mund / oc stille sin Tunge / icke alemste hoss sine Venner / men ocsaa hoss sine Uuenner / icke bande / icke skende / icke last / icke haffne

sig selff/icke betale ont met ont/icke giffue ord for ord/bander for bander/ skendzord for skendzord/men meget mere velsigne/ oc tale det som er got/ erligt/ venligt/ nytteligt/ oc laader vel. Seer vel til/ at i ingen besuiger/ ingen giøre skader/ingen betaler. Der ere mange Mennisker som giffue gode Ord i vore øyen/ haffue humning i Munden/oc galde i hiertet/oc stinger som en Snog/ de binde en god morgen met munden / oc ynsker met hiertet/ at hand skulde vere der/ som alle Vand komme tilsammen/oppe hoss Maanen/eller saa dybt i Jorden som hand er høyg til/Det er fruct aff it forderffult træ/Ja Menniske som ere icke verdige til Guds velsignelse/ia det skal gaa dem som den cix. Psalme siger. De ville icke haffue velsignelse/saa skal hun oc bliffue longt fra dem. Du skalt bede met Dauid i den cxlj. Psalme. HErre vocte min mund/oc beuare mine læber.

Huilcken er den anden formanelse?

Hand skal vende sig/ siger S. Peder/fra ont/oc giøre got.

Huad vil S. peder met disse Ord?

Hand bescriffuer her Penitentze/Thi huad er det andet/ at giøre Penitentze/end affdøde Synden/oc leffue i retferdighed/sky oc fly det onde/oc effterfølge det gode? Lige som hand vilde sige/Lad aff det onde/ haffuer du bandet / da bande icke mere/haffuer du skendet/da skende icke mere/haffuer du betalit ont met ont/ da giør det icke mere/ Lad det gaa/som det gaar/tag dig det intet til/ lad gaa ind at det ene øre/oc vd igen at det andet/ver stille/haffue taalmodighed oc omdrag. Sæt sagen ind til din HErre i Himmelen/hand vil heffne/lad det onde icke offueruinde dig/eller tage dig til fange. Men giør det som got er. Lad hofferdighed/ gerighed/ vkyskhed/ had oc affuind/oc andre suare Synder faare bort/kast fra dig mørckhedsens gierninger/legemens fruct/oc fatte Louens gierninger/ oc Aandens fruct/Ver ydmyg/ mild/ goduillig/ miskundelig/ giff den hungrue mad/den trøstige dricke/ besøg den Siuge/ arbeyde trolige/handle redelige met huer mand. Oc in Summa / huad du vilt at andre skulle giøre dig / det giør oc du dem.

Huilcken er den tredie formanelse?

Hand skal søge fred/ oc effterfølge hannem.

Huad vil S. Petrus met disse Ord?

Hand vil saa meget sige/ Naar som du bliffuer from/ oc vild leffue gudelige/ da giør du dig Verden/ Dieffuelen/ Tiranner/ oc alle onde Mennisker til Fiender oc Wuenner/ de løne dig ilde/ ocsaa for dine beste velgierninger/ de giøre dig megen trette/ fortredelighed/ møye oc arbeyde. Men acte du det intet/ lad dem bande / skende/ laste/ formaledide. Verden giør icke det hun skulde giøre/ men det hun pleyer at giøre/ Søg du fred/ først den induortis fred/ formedelst Troen/ forsee dig alt got til Gud/ oc lad dit hierte/ aand oc Samuittighed huile i hannem. Der effter søg ocsaa den vduortis fred/ at du kant haffue en god forligelse oc leffue kierlige met Venner oc naboer Paa det sidste skalt du ocsaa søge fred hoss dine wuenner/ Ja hoss alle Mennisker/ saa meget som dig er mueligt. Giff ingen aarsage til kiff oc trette/ tuedract oc wenighed/ besynderlige for dette timelige oc forgengelige gods skyld/ lad det heller altsammen fare sin vey/ end du skulde trette oc kiffue for disse forgengelige ting/ oc miste der offuer det euige gode. Gud kand vel føde oc besørge dig. Thi HErrens øyen see til de Retferdige/ oc hans øern giffue act paa deris Bøn. Men HErrens ansict seer paa dem/ som giøre ont.

Ja siger du/ Der som ieg end giør ingen ont/ saa kand ieg dog icke nyde fred?

Her skalt du høre den trøst/ der S. Petrus giffuer. Oc huo er den/ siger hand/ som eder kand skade/ der som i effterfølge det gode? Oc der som i oc lide for retferdigheds skyld/ saa ere i dog salige. Oc frycter icke for deris trusel/ oc forferdis icke. Lige som hand vilde sige. Det vaare vel tilbørligt / naar i skicke eder tilbørlige/ erlige oc Christelige/ at i da skulde haffue loff/ beskyttelse oc beskermelse faar andre/ effterdi øffrighed/ er beskicket aff Gud/ de onde til straff/ oc de fromme til loff.

Men huad da/ om øffrighed seer igennem fingre/ eller giør mig selff forfang?

Da trøste dig først der met/ at du haffuer en god sag/ oc icke lider som Røffuere oc Tyffue. Der nest/ at Salighed er dem til

sagd oc

sagd oc loffult/som lide wret for retferdigheds skyld. Wi skulle her haffue angist oc bedrøffuelse/men i det tilkommende Liff euig trøst/lige som Christus oc siger. Matthei v. Salige ere de/som lide forfølgelse for retferdigheds skyld/thi Himmerige hører dem til.

Huilcken er den tredie formanelse i denne Epistel?

Frycter icke for deris trusel/oc forferdis icke men helliger den HErre Gud i eders hierter. Lige som S. Petrus vilde sige. Lader Dieffuelen/Verden oc Tiranner tradze oc pucke/saa lenge de ville/de skulle dog lade aff paa det sidste/oc giøre ende paa deris raseri/Bliffuer ekon stadige i Troen/i Guds fryct oc kierlighed/da skulle i haffue euig trøst oc glæde.

Huorledis skal ieg hellige Gud?

Naar Gud tilskicker dig it kaarss/plage/eller bedrøffuelse/da holt det for idel helligdom/loffue oc tacke Gud der vdi. Oc der som dig end skeer wret/da ver stille oc bær det taalmodelige/oc sig. Deo gratias, oc siung Te Deum laudamus, oc sig. Gud vere loffuit oc benedidet/at ieg findis verdig til/at lide noget for Guds skyld. Giør som Apostlerne giorde Acto. iiij. fryde dig i pine oc modgang. Oc der som Gud end tilsteder at kaarss oc bedrøffuelse/kommer offuer it fromt oc retferdigt Menniske/saa giør hand det dog icke til forderffuelse/men meget mere til forbedring. Wi skulle oc icke anamme straffen i en anden mening/end som it faderligt riss/oc sige met Dauid. Jeg vil altid loffue HErren/Hans loff skal stedze vere i min mund Psal. xxxiiij. Wi skulle giøre som den gode Job giorde/der hand haffde mist alle sine Camel/Faar/Asen/øxen/oc der til met sin Helbrede/oc hans Hustru end der offuer bespottede hannem/sagde hand. Anammede wi det gode aff Gud/hui skulde wi oc icke da anamme det onde? HErren gaff/HErren tog/HErrens Naffn vere loffuit. Det kaldis at hellige Gud i vore hierter/naar wi prise/loffue oc tacke Gud/baade i den lyckselige oc wlyckselige tid/huad heller det gaar vel eller ilde/er surt eller søt. Gud giffue oss sin naade til/at dette kand saa ske/Amen.

Den V. Søndag effter Trinitatis/

Euangelium/ Luce. v.

OC det begaff sig/ Der Folcket trengde sig til hannem/ at høre Guds Ord/ Oc hand stod hoss den Siø Genezareth/ oc saa thu Skib staa hoss Siøen/ men Fiskerne vaare vdgangne/ oc tode deris Garn/ Da traadde hand i it aff Skibene/ som hørde Simon til/ oc bad hannem at hand skulde legge det lidet fra Landet/ Oc hand sette sig oc lerde Folcket aff Skibet.

Oc der hand loed aff at tale/ sagde hand til Simon/ Far vd paa dybet/ oc kaste eders Garn vd/ at i drage en dræt/ Oc Simon suarede/ oc sagde til hannem/ Mestere/ wi haffue arbeydet den gantske nat/ oc finge intet/ men paa dit Ord/ vil ieg vdkaste Garnet. Oc der de det giorde/ finge de en stor hob Fisk/ at deris Garn reffuis sønder. Oc de nickede at deris Stalbrødre/ som vaare i det andet Skib/ at de skulde komme oc hielpe dem at drage/ oc de komme/ oc fyllede baade Skibene fulde/ at de suncke.

Der Simon Petrus det saa falt hand paa knæ faar JEsu/ oc sagde/ HERRE/ gack vd fra mig/ Jeg er it

er it syndigt Menniske / Thi hannem vaar kommen en Redzel paa / oc alle dem som vaare met hannem / for denne Fiske dræt / der de haffde giort met huer andre / Oszligist ocsaa Jacobum oc Johannem Zebedei Sønner / Simonis Stalbrødre. Oc Jesus sagde til Simon / Frycte dig icke / thi at nu her effter skalt du tage Mennisker. Oc de førde Skibene til Landet / oc forlode alting / oc følde hannem effter.

Huad giffuer dette Euangelium oss til kiende?

Tre Artickle. Først / Christi store flidt oc aluorlighed hand brugede i Predicke Embedet: Oc Folckens brennende oc hiertelige begæring til at høre Guds Ord. Der nest / Det Guddommelige Ordis krafft / at Gud vil besørge dem til Liff oc Siel / som høre hans Ord. Det Tredie / Den Aandelige betegnelse paa dette Fiskeri.

Huor paa kand mand mercke Christi vindskibelighed i Predicke Embedet?

Christus bescriffuis oss i Euangelio / At hand Predickede i mange maade / gaaendis / staaendis / sidendis / reysendis til Vand / til Land / hoss Haffuet / oc paa Haffuet / Hand vandrede gennem Judeam / Galileam / oc Hedningernis egn / hand predickede i Scholer oc paa gader i Stæderne / i Ørcken / oc paa Bierge / hand helbredede de Siuge / trøstede de Bedrøffuede / oc forsømmede intet / aff alt det en trofast Hyrde oc en god Scholemestere tilhørde / oc burde at giøre / Huor paa wi skulle see oc mercke / at hand søgte icke sin egen nytte eller fordel / men alle Menniskers salighed / oc at hand er alene alle Menniskers trøst oc forhaabelse til land oc til Vand / Oc at baade predickere oc de som høre predicken skulde haffue it Exempel / der de kunde tryggelige oc wden Samuittighedens besuæring / effterfølge.

Huor aff skulle predickere haffue it Exempel?

Aff Christo / som kom alligeuel at hand bleff icke kaldet / Lerde oc predickede Euangelium faar de arme vildfarende Faar. Lige nu som Christus vaar veluillig oc redebon til at

 predicke /

predicke naar som hand oc icke haffde wden en som Nicodemum/eller Mariam/Saa skal oc en Predickere tage flitelige vare paa sit Embede/ paa det den lade oc wtro Suends straff/ som graffuede sin Herris Pund ned i Jorden/icke skal komme offuer hannem/ Matth. xxv.

Huor aff skal Almuen tage it Exempel?

Aff Folcket / som trengde sig til Christum / at høre hans Ord. Lige nu som dette Folck giorde her/saa skulle alle Christne giøre/gerne gaa til predicken/ høre Guds Ord/ oc lade sig vnderuise/Thi huad hielper det/at en Predickere lærer oc predicker meget/naar ingen vil høre oc anamme Ordet/ det er Almuen lige saa vel befalet at høre Guds Ord/som det er en Predickere befalet at Predicke/ Ja/ skulle de vere salige / som høre oc beuare Guds Ord/da ere oc vissělige de ælendige/som foracte oc icke ville høre Guds Ord/ Der faare staa disse thu stycke tilsammen/at lære oc at høre/at en Predickere skal aluorlige lære oc Predicke Guds Ord/oc Almuen skal flitelige høre oc anamme Ordet.

Haffde io Joderne Louen oc Propheterne/ Hui trengde de sig da saa saare til Christum/lige som de haffde hafft nød oc trang for Guds Ord?

Det gick her til/som Jeremias beklager i det v. Cap. At hand gick omkring i det gantske Jerusalem oc liete/om hand nogen sted kunde finde Retferdighed/men hand fant ingen/ Nu vel tenckte hand/Den arme Hober wforstandig/veed intet aff HErrens Vey/ieg vil gaa til de Veldige/oc tale met dem/de skulle vel vide aff HERRENS vey / oc aff deris Guds ret / Men de haffde allesammen sønderbrødet aaget/ Fra den tid bleff det dag fra dag io lēger io verre. Der Christus nu begynde at Predicke/icke som Phariseer oc Schrifftkloge/Men veldige/ da løb alt Folcket til hannem i store hobe / saa/ at de huercken haffde rum paa Gader eller i Huss / Ja huort hand vende sig hen/huad heller hand reysde vd i Ørcken/eller gick op paa Bierge/eller drog bort til Haffuet/da følde de hannem/De bleffue icke til bage fordi at veyen vaar long oc suaer eller at Biergene vaare høye/eller at Haffuet vaar grumt oc brusede.

Huor

Huor stod Christus paa den tid/der hond hand haffde denne predicken?

Hoss den Siø Genazareth. Denne Siø giør Jordan i Galilea/ oc hand haffde mange deylige Stæder/som Julia/ Tarichea/Capernaum/Tiberias/Betsaida. Der aff haffuer hād oc det Naffn/at hand kaldis/det Galileiske Haff/oc Tiberiadis Haff. Folcket trengde sig her saa hart ind til Christum/at de paa det neste haffde trengd hannem aff Haffsbredden/vd i Haffuet.

Kunde Christus icke enten bleffuet fast staaendis paa Haffsbredden som en Muer / eller om de haffde trengd hannem vd i Vandet/ staaet offuen paa Vandet oc predicket/Thi hannem er ingen ting wmuelig?

Der staar screffuet/Du skalt icke friste Gud din HErre/ Effterdi der vaar Skib til stede/da giordis det icke behoff at hand skulde staa paa Vandet/Saa vaar hand icke heller kommen til Verden/at hand vilde giøre alting effter sin Guddommelige mact/men naar der vaar trang oc nød paa ferde/ da vilde hand formedelst iertegen oc vnderlige gierninger beuise sin Guddom.

Huad giorde hand hoss Haffuet?

Hand saa thu Skib staa hoss Siøen/Effterdi Fiskerne nu vaare vdgangne oc tode deris Garn/da traadde hand ind it aff Skibene/som var Simonis/oc bad hannem/At hand skulde legge det noget vd fra Landet/Oc hand sette sig/oc lerde Folcket/aff Skibet.

Huad giorde Christus effter predicken?

Hand sagde til Peder. Far vd paa dybet/oc kaste eders Garn vd/At i kunde drage en dræt.

Huad suarede Petrus?

Hand sagde/wi haffue arbeydet den gantske Nat/oc finge intet/Men paa dit ord vil vdkaste Garnet/Oc der de det giorde/Finge de en stor hob Fiske/oc deris Garn reffuis sønder/oc de nickede at deris Stalbrødre/som vaare i det andet Skib/at de skulde komme/oc hielpe dem at drage/Oc de komme oc fyllede baade Skibene fulde/saa/at de sincke.

Huad vil denne Historî lære oss?

Try stycker. Først/at alle Menniskis rad/anslag opsæt oc gierninger ere intet/naar som de icke begyndis i Guds Naffn. Der nest at Christus er icke aleniste en HErre offuer Himmel oc Jord/men ocsaa offuer Haffuet/oc offuer alt det der er vdi. Lige nu som Gud tilskickede Israels Børn i Orcken/saa stor en hob Vactel/at Leyeren var skiult met Fule/saa gaff hand dem her saa offuerflødige Fiske/at de fyllede baade Skibene. Det Tredie/At wi skulle see/hueden det kommer at wi triffuis/forfremmis oc vdrette noget met vort arbeyde/Som er/at det kommer aff Guds Ord/Huor met hand vil giffue til kiende/at huilcke Mennisker som høre hans Ord/anamme oc beuare det i hiertet/dem skal icke fattis føde oc næring/huercken til Legeme eller Siel/Dog skal huer bruge de middel/der Gud haffuer giffuet der til/oc tage flittelige vare paa sit kald.

Huilcke ere de middel?

Arbeydi oc haabe/Disse thu stycker vil Gud haffue aff oss/Der faare siger hand til Petrum/Far vd paa dybet/oc kaste eders Garn vd/lige som hand vilde sige/Giør ekon det som Fiskere bør at giøre/Arbeyde oc haabe/oc lad mig sørge for næring oc biering.

Ere disse Ord aleniste sagde til Fiskere?

Ney. De ere sagde til alle Mennisker i alle Stater/Gud siger til Offrighed/I skulle holde mine Bud ved mact/forfremme mit Ord/beskierme Vidner oc Faderløse Børn/straffe de Onde/beskierme de Fromme/holde fred oc rolighed/dømme effter Retferdighed/Dette er det der i skulle tage vare/oc det hører til eders Embede/Der nest skulle i lade mig sørge for eders ophold oc legemlige føde. I Vnderdane/skulle vere eders Offrighed lydige/trofaste/sandrue/bruge eders handel vden andre Folckis skade/oc skicke eder imod andre lige som i ville at de skulle skicke sig imod eder etc. I predickere/skulle rettelige forkynde Guds ord/oc vise Mennisken den rette vey til det euige Liff/i skulle vddele de høyuerdige Sacramenter effter Guds egen befalning oc skick/oc vocte eder fra falsk lerdom. Du Fader oc Moder skalt optucte dine Børn oc Tiunde til

Guds loff oc ære/oc til din Nestis hielp oc trøst. Du Søn Dotter/Suend/Pige/ skalt vere lydig/ trofast/ sandru/ vocte dig fra ont Selskab/oc giøre det som ret er/oc lade saa mig sørge for eders føde oc legemlige ophold.

Følge oc alle Menniske oc ere denne Christi formaning Lydige?

Der ere mange Mennisker/som huercken acte Guds Ord eller deris kald/oc mene/ at de haffue alting aff deris arbeyde. Der faare tage de sig stor sorge oc omhyggelighed til/de haffue huercken nat eller dag rolighed/de spare icke at arbeyde paa Hellige dage/de kunde aldrig saa driffue deris Tiunde oc Queg til treldom oc arbeyde/at de vilde jo mere/oc mene/at de der met ville bliffue Rige/Men de fare meget vild. Der ere andre som atspørge deris føde/ oc nære sig met idel Synd/met aager/ snedighed/ Finantzeri/ besuigelse/ falsk oc suig/ de stiele/røffue/ liuge etc. Men dette er icke at Fiske i Guds Naffn/Gud vil at huer skal handle oc skicke sig effter sit kald/dog saa/at hand skal begynde det i Guds Naffn/oc paa Guds Ord/Oc huilcke som det giøre/de skulle visselige faa HERRENS velsignelse/oc forfremmis i alle maade oc triffuis til Liff oc Siel/ Guds oc ære.

Huad giorde Petrus der hand haffde saa Fisket?

Hand falt paa knæ faar Jesu/oc sagde HERRE/gack hen vd fra mig/Jeg er it syndigt Menniske.

Huor faare talede Petrus disse Ord?

Hannem vaar kommen en forferdelse paa/oc alle dem som haffde veret met hannem/ for denne Fiskedræt/der de haffde giort met huer andre.

Huad forferdelse var det?

Icke en ringe forferdelse/men saadan en forferdelse/som saa haffde beslaget hannem met redzel/at hand fryctede Døden oc Helffuede. Thi Disciplerne kiende aff dette Mirackel/ at Jesus er en rette Messias/oc de see hans store Almectige Maiestat oc herlighed/der aff forferdis Samuittighed/oc fornemme deris Synder / som S. Petrus her lader sig høre / oc siger/ HErre/Gack vd fra mig etc.

Giør oc

Giør oc Petrus ret/at hand taler disse Ord?

Efftersdi Christus selff bekiender / Matt. ix. At hand var kommen for Synderis skyld / da skulde Petrus met rette sagd/ HErre/kom til mig. I det hand siger/Jeg er it syndigt Menniske/ der giør hand ret vdi. Wi skulle ocsaa efftersølge hannem i dette stycke/ oc bekiende oss for Syndere. Men at hand siger/ HErre/gack fra mig/der giør hand wuislige vdi/ Thi den som er en Syndere/hand skal icke fly fra Christo/men meget mere holde sig til hannem/falde paa Knæ/oc bede om Naade/Men effterdi Petrus sagde disse Ord aff en simpel mening oc forferdelse/da holder vor HErre Christus hannem det til gode/oc trøster hannem.

Huad siger da Christus til Peder?

Frycte dig icke/Thi at nu her effter skalt du tage Mennisker. Met disse Ord førde Christus disse Disciple aff den forferdelse til glæde aff Helffuede til Himmelen/aff fordømmelse/til det euige Liff/ lige som hand vilde sige/Kiere Simon / du skalt icke Dø eller bliffue fordømpt for dine Synders skyld/du skalt end nu lenge leffue/ oc bliffue en Fiskere/icke at tage Fiske/men at Fiske Menniske/Oc icke du aleniste/men de andre met dig/ Jeg vil icke aleniste forlade eder Synderne/Men ocsaa giffue eder den mact/ at i skulle forlade andre Synderne.

Huad giorde Petrus/Andreas/Johannes oc Jacobus til disse Ord?

De førde Skibene til Landet/oc forlode alting/oc fulde Jesum effter.

Vaare Guds Ord saa krafftige?

Christus talede vden tuiffl icke aleniste i deris øern/men ocsaa i hiertet/Thi det er icke saa ringe en gierning/at forlade Fader oc Moder/ Huss oc Hiem / oc alting for Guds skyld/ at it Menniske kand giøre det aff sig selff/ Det er den hellig Aands gierning. Oc effterdi Christi Ord ere Aand oc Liff/da er det vel troligt/at dette Apostlernis kald/kom icke aleniste i Ørnene/men ocsaa ind i hiertet/ellers haffde de icke saa snart forladet Fader oc Moder etc. Oc effterfuldt Christum.

Huad betegner dette Fiskeri?

Garnet/

Garnet/er Predicke Embedet/som Christus selff vdlegger det Matth. xiij. Fiskere/ere Predickere. Fiske/ere Almuen. Natten er vantro oc Menniskens lerdom. Dagen/er troen oc Guds Ord. Naar Christus er icke met at Fiske/det er/naar Christus er icke hoss Predicke/ da fanger mand intet. Men naar Christus befaler at kaste Garnet vd/oc mand Fisker oc Predicker i hans Naffn/da opfyldis Garnene offuerflødelige. Saa Fiskede S. Petrus Pintzdag try tusinde Menniske i en Predicken/ Oc S. Paulus gantske Asiam.

Huad er det/ at Garnet riffuis sønder?

Garnet riffuis sønder i Christendommen/naar nogle falde i Ketteri oc vildfarelse/ at skille oc sønderriffue Troens enighed. Saa sønderriffue falske Apostle Garnet i den første Kircke/som lerde/at Omskerelsen vaar de Christne nødtørfftig/Act. xv. Der effter opstode der flere end sex hundrede slaus Kettere/som Arrianer/Manicheer/Pelagianer etc. Huilcke der allesammen sønderriffue Euangelij Garn. Oc nu paa denne dag Euangelium er kommet noget til mact igen / findis der Giendøbere/Sacramente skendere/oc andre Secter/som ocsaa jemmerlige sønderriffue Euangelij Garn.

Huorledis skal det gaa de Fiske/ som falde igennem Garnet ned i Haffuet igen?

Vilie wi rettelige betencke sagen/da skal det icke gaa dem vel/Thi det er Fiskenis største herlighed oc lycksalighed/at de kunde komme paa deris HErrers Bord/thi de ere der til skabte/Huilcken Fisk som nu vndkommer aff Garnet/hand giør sig selff den største skade/Thi der som hand skulde komme paa sin HErris Bord til euig glæde/der falder hand ned igen i denne vanartige Verdens Haff/huor som hand skal forderffuis baade til Legeme oc Siel.

Huad skulle wi da giøre om wi ville skicke oss rettelige?

Ville wi fangis i Euangelij Garn/da skulle wi vere store Fiske/at wi icke skulle falde igennem / wi skulle vere stercke i Troen / til at stride imod Dieffuelen / icke hale / icke slibrige Fiske / icke huegelsinnede / icke wstadige / icke fulde aff had oc vrede / wi skulle icke heller falde ned til baanden / oc

stinge

stinge oss bort i dynne/ ligge Aar oc Dag i groffue Synder/ lade Predicken gaa ind at det ene øre/ oc vd at det andet/ oc bliffue det ene Aar lige som det andet/ Saadanne Fiske høre icke til Christi stegers paa Guds Bord. In Summa/ Ville wi vere Christi Fiske/ da skulle wi ocsaa holde vor Offuerste Fiskemesteris lerdom. Ville wi det giøre/ da vil hand giffue oss sin naade i denne Verden/ oc effter dette liff/ ewig glæde/ AMEN.

Den VI. Søndag effter Trinitatis/

Epistel/ Roma. vj.

Vide icke/ Kiere Brødre/ at alle wi som vere døbte i JEsu Christo / ere døbte i hans død? Saa ere wi io begraffne met hannem formedelst Daaben i døden/ paa det/ at lige som Christus er opuact fra de Døde/ formedelst Faderens herlighed/ saa skulle wi ocsaa vandre i it nyt leffnet. Oc der som wi bliffue plantede met hannem til lige død/ da skulle wi ocsaa vere opstandelsen lige/ effterdi wi vide/ at vor gamble menniske er kaarsfest met hannem/ paa det at det syndige legeme skal afflade/ at wi skulle icke nu fremdelis tiene Synden. Thi huo som død er/ hand er giort retferdig fra Synden.

Ere wi da døde met Christo/ da tro wi/ at wi skulle ocsaa leffue met hannem. Oc wi vide/ at Christus som er opuact fra døde/ døer icke fremdelis/ Døden skal fremdelis icke regnere offuer hannem. Thi at det hand døde/ det døde hand en gong for Synden/ Men at hand leffuer/ det leffuer hand Gud. Lige saa/ holder eder der faare / at i ere døde for Synden/ oc leffue i Gud/ vdi Jesu Christo vor HErre.

Huad lærer S. paulus i denne Epiſtel?

Efſterdi at S. Paulus haffuer i de try førſte Capittel vdi den Epiſtel til de Romere obenbarit Synden/oc lært den rette vey/huorledis wi ſkulle vorde fromme/retferdige oc ſalige/oc i det effterfølgende Capittel haffuer giffuit til kiende Troens fruct oc gierninger/oc der hoſſ huedẽ ſynd oc Retferdighed/død oc Liffkõmer/ da tager hand nu her i dette ſiette Capittel faar ſig/Troens beſynderlige gierning/Aandens ſtrid oc kamp/at dræbe aldelis oc fuldkommelige / den offuerbleffne Synd oc begiering/ſom bleff igien effter at wi finge retferdighed/Oc hand lærer oſſ/ at wi ere icke formedelſt Troen befride fra Synden/at wi ſkulle vere forſømelige/ lade oc trygge/lige ſom der vaare ingen ſynd mere. Der er Synd/men hun regnis oſſ icke til fordømelſe for Troens ſkyld/ſom ſtrider imod ſynden. Der faare haffue wi nock at ſkaffe met oſſ ſelff ſaa lenge wi leff-uer/at wi kunde ſpæge oc dræbe vort legemlig lyſt/ oc tuinge vo-re lemmer/ſaa at de kunde vere Aanden lydige/oc icke den ſyn-delige begiering/paa det wi kunde vere Chriſti død oc opſtan-delſe lige/ oc fuldkomme vor Daab/ huilcken der oc betegner ſyndens dræbelſe/ oc naadens ny leffnet/indtil wi bliffue al-delis fri fra Synden/opſtaa legemlige met Chriſto/oc leffue euindelige.

Huorledis begynder hand denne Epiſtel?

Hand ſiger ſaa. Kiere Brødre/vide i icke/ at alle ſom wi ere døbte i JEſu Chriſto/wi ere døbte i hans død? Saa ere wi io begrafne met hannem/ formedelſt Daaben i døden/paa det/ at lige ſom Chriſtus er opuact fra de Døde/formedelſt Faderens herlighed/ſaa ſkulle oc wi vandre i it nyt leffnet.

Huad vil hand met diſſe Ord?

Hand vil ſaa meget ſige. Ere i bleffne Chriſtne/oc haffue anammit Daaben/da følger oc eders Førſtis Chriſti fodſpor/ Falde i vdi ſynd/da ſtaar op igien/tencker paa den pact/i gior-de met Gud i Daaben. Offuergiffuer Synden/oc vender eder til Gud igien/ oc naar ſom i komme paa den rette vey igien/da ſtaar ſtille/ſeer eder icke til bage/til det ſyndelige leffnet/men gaar ſtedze frem/beder met Apoſtlerne/om eders trois forøgelſe/

oc øffuer eder i eders trois fruct vden affladelse. Skicker eder Gud diss imellem fristelse/kaarss/modgang oc bedrøffuelse til/ da bærer det taalmodelige. Skulle i oc dø/da frycter icke døden. Thi Daaben er it tegn/at eders død er Christi død/ Oc lige som hand opstod fra de Døde/oc leffuer euindelige/saa skulle oc i opstaa fra de Døde/oc leffue met Christo euindelige.

Dette er en herlig trøst?

Ja visselige. Det er icke en ringe trøst/at mand minder den som ligger faar Døden/paa sin Daab/oc siger. Kiere Menniske: See/ der til est du døbt/ oc skicket i dette Liff/at du skalt lide fristelse oc genuordighed/ effter din Frelseris Christi Exempel/tage dit kaarss paa dig/ oc følge hannem effter. Du anāmede Breff oc Segel i Daaben/at dine fristelser/dit kaarss/ pine oc død/ere icke dine/men Christi fristelser/kaarss/pine oc død/saa/at lige som Christus offueruant dem alle/ oc opstod paa det sidste fra de døde/oc leffuer euindelige/ saa skalt oc du offueruinde Dieffuelen / Døden / Synden oc Helffuede i Guds naffn/ oc opueckis igien paa den yderste dag fra de Døde/oc leffue euindelige met Christo. Dette haffuer Guds ords Tienere tilsagd dig vdi Daaben/ i Naffn Faders/oc Søns/oc den hellig Aands. Denne foriettelse vil Gud icke rygge eller tage til bage/thi hand er sandru. Du skalt oc trøste dig der met/at din legemlige skilsmisse fra denne Verden/skal icke vere dig en pinactelig død/ men en søffn/en fredsommelig bortfarelse/en ende paa al angist/oc en port ind til det euige Liff. Betencke ocsaa/at Gud Fader/Søn/oc den hellig Aaand/ i hues Naffn du est døbt/och haffuer tilsagd dig/at ville vere oc bliffue/ hoss dig / oc met dig / i allehonde fristelser / angist oc nød. Ja at ville stride for dig imod alle dine Fiender/oc endelige treng dig igiennem Døden/ Synden oc Helffuede/ind i det euige Liff.

Huad betegner Daaben?

At den gamle Adam i oss/skal formedelst daglig anger oc ruelse/druckne/ vndertryckis oc døe met alle Synder/oc syndelig begiering/ Oc at det ny Menniske skal komme frem/oc opstaa igien / som i retferdighed oc renhed skal leffue faar Gud euindelige.

euindelige. Lige som S. Paulus her giffuer klarlige til kiende. Thi it Christet Menniskis leffnit er icke andet/end en daglig Daab. Wi skulle uden affladelse saa vere skickede/at wi stedze vdrense/det som end nu er i oss aff den gamle Adam/oc at det kommer frem/som hører til det ny Menniske.

Huad er det gamle Menniske?

Alt det som oss aff Adam er metfødt/som hofferdighed/ gerighed/vkyskhed/had/ affuind etc. Vantro met al sin fruct. Oc det gamle Menniske er/det gantske naturlige Menniske/ met legeme/Siel/hierte/sind/ forstand/ fornufft/vilie oc alle krafter/oc alle gaffuer som ere icke aff den hellig Aand. Oc kaldis fordi en gamle Adam/at hand aff naturen haffuer sind oc der tilbøylig til synd/last oc vdygd/oc legger sig effter det/ som er Verdzligt/timeligt oc forgengeligt/alligeuel hand end taler oc scriffuer om høye aandelige ting/lige som Judas vaar i Apostlernis tal/end dog hand vaar falsk/ gerig oc en Forrædere.

Huad er det ny Menniske?

Alt det wi haffue i Christo/som/troen/kierlighed/haab taalmodighed/fred/retferdighed/barmhertighed/troskab oc sandhed. Oc det ny menniske er ocsaa det gantske naturlige Menniske/met legeme/siel/hierte/sind/ forstand/vilie oc alle krafter/ dog saa/at de skulle vere opliusde met den hellig Aand. Oc det ny Menniske kaldis/Guds ny Creatur/fordi at hand formedelst Guds naade haffuer sind oc er tilbøylig til alt got/ oc stunder effter det himmelske/ euige vforgengelige gode/alligeuel hand end omgaaess met vduortis legemlige ting / Som Christus der hand tode sine Disciplers føder/Oc S. Petrus der hand fiskede paa haffuit.

Huor paa kand ieg kiende/om ieg er it gammelt eller nyt Menniske?

Naar som du bemercker hoss dig selff/at du aluorlige hader/ est vred oc fortørnit paa synden/at du foracter oc haffuer verstyggelighed til legemlig vellyst/oc staar imod dine onde tancker/Ord oc gierninger/da haffuer du it tegin til it ny Menniske. Men naar du befinder at du est tilbøylig til synd/oc du følger samme tilbøylighed/da haffuer du it vist tegin/at du est end nu en gammel Adam.

 Der haff-

Der haffuer du da Penitentze behoff.

Huad er Penitentze?

Penitentze er icke andet/ end Daabens fornyelse/ Ja/ at haffue anger oc ruelse/ fryct oc forferdelse for de bedreffne Synder/ beklage oc bekiende dem/ oc der hoss dog tro Euangelio oc affløsning/ som er/ at Synderne ere oss visselige forladne/ aff Gud Fader/ for Christi skyld/ oc at der da følger it nyt leffnet. Oc at ieg end skal sige det klarligere. Penitentze er icke andet end at it Menniske bekiender sig for en arm Syndere/ som vel haffuer fortient helffuede/ ydmyger sig faar Gud/ oc begierer naade/ oc setter sit haab til hans barmhiertighed/ oc at hand fuldkommer oc bewiser denne Penitentze met gierningen/ lader aff at synde/ oc bliffuer it andet Menniske.

Huad er bod oc bedring?

Icke andet end aluorlige spæge den gamle Adam/ oc begynde it nyt leffnet/ saa at it Menniske er nu anderleds til sinde/ end tilforn/ tencker/ taler/ giør oc leffuer anderleds/ end hand til forn/ tenckte/ talede/ giorde oc leffde.

Huad hører til Penitentze?

De høye Scoler sette thu stycke til Penitentze/ Contritionem oc Satisfactionem/ anger oc fyllestgiørelse for Synden/ oc lære at mand skal met vduortis plict/ tuct/ legemens spægelse/ Men niskelige gierninger oc fortieniste/ læsning/ faste/ vect/ etc. Giøre fyllest for Synden. Men S. Paulus kalder Penitentze part er/ Mortificationem oc viuificationem/ legemens dræbelse oc Aandens fornyelse.

Huad er Mortificatio eller at dræbe legemet?

Det gamle Mennisk is dræbelse er intet andet/ end naar it Menniske forferdis i sin Samwittighed for syne Synders skyld/ oc føler Guds vrede/ seer Helffuede oc den euige fordømelse faar sine øyen/ oc veed aldrig huor hand vil heden. Den gantske Verden er hannem for liden/ oc hand vilde gierne vere fri fra Synden/ der som hand ekon viste/ huorledis det kunde ske.

Huad er Viuificatio eller Renouatio?

Fornyelse oc leffuende giørelse er icke andet/ end at it Menniske i sin største angist oc plage hand haffuer aff Synden/ indflyr

indflyr til Christum/beder om naade/Syndernis forladelse/ lader aff at synde/bliffuer it andet Mennijske/oc bliffuer icke aleniste it Aar saa/men al den stund hand leffuer paa Jorden. Oc der som hand aff skrøbelighed snubler oc falder i synd igien/ da skal hand atter rette oc bedre sig/oc staa op igien. Saa er nu mortificatio oc viuificatio/Dræbelse oc leffuendegiørelse intet andet/end at mand offuergiffuer it syndeligt ont leffnet/oc giffuer sig til it nyt Christeligt leffnit. Oc Saadan offuergiffuelse/ fratrædelse oc affladelse skeer først i Daaben / der traade wi frem/oc giffue oss ind vnder Christi Banere/forsage Dieffuelen oc al hans falske list oc ondskab/loffue oc tilsige at øffue vor Tro/imod Gud Fader/Søn oc den hellig Aand/oc Troens fruct imod vor Neste/oc al vor liffs tid stride imod Synden/ oc dræbe den gamle Adam/oc fordempe den syndelige lyst/begiering oc tilbøylighed som er i legemet/oc bliffue dag fra dag ny Mennisker. Dette løffte anammer Gud/oc alligeuel wi der effter falde i synd/saa er hand dog taalmodig met oss/regner oss synden icke til fordømelse/ Ja vaare denne Compact icke/da vaare ingen Synd saa ringe/at hun io fordømde oss/ huor time/oc øyenblick.

Huad er Summa aff denne Epistel?

Effterdi Christus er kaarssfest/død oc begraffuen/oc vdslette vore Synder formedelst sin død/ oc formedelst sin opstandelse forhuerffuede oss sin Aand/til at giøre fremdelis got/ da er det tilbørligt/at wi oc følge hans Aand/oc icke lade den gamle Adam raade selff oc bruge sin fortredelighed/eller lade synden regnere fremdelis offuer oss. Wi skulle Gud til loff oc tacksigelse/kaarssfeste vort legeme met syndelig lyst oc ond begiering/oc vocte oss fremdelis fra Synd/Paa det wi icke formedelst wtacknemelighed skulle giøre vor sag verre/Wi vaare en gong vnder Dieffuelens/Dødens oc Helffuedis mact/oc den fromme Frelsere Christus / frelste oc forløsde oss naadelige der fra / oc giorde vore Fiender verieløse. Der faare bør oss at tacke hannem baade i dette oc det andet Liff/ timelige oc euindelige. Der til hielpe oss Gud / Amen.

Den VI. Søndag effter Trinitatis/Euangelium/ Matthei. v.

WDen eders Retferdighed bliffuer bedre end Scrifftklogis oc Phariseers / da komme i icke ind i Himmerige.

J haffue hørt / at der er sagd til de Gamle/ Du skalt icke ihielsla/ Oc huo som ihielslar/ hand skal vere skyldig faar Dommen. Men ieg siger eder/ Huo som er vred paa sin Broder/ hand er skyldig faar Dommen. Oc huo som siger til sin Broder/ Racha/ hand er skyldig faar Raadet. Oc huo som siger til sin Broder/ Du Daare/ hand er skildig til Helffuedis Ild.

Der faare/ naar du Offrer din Gaffue paa Alteret / oc kommer ihu / at din Broder haffuer noget imod dig/ da lad bliffue din Gaffue der faar Alteret/ oc gack tilforn hen/ oc forlig dig met din Broder/ oc kom siden oc offre din Gaffue.

Forlig dig snart met din Modstandere/ den stund du est end nu hoss hannem paa Veyen / Paa det at din Modstandere skal icke en gang antuorde Dommeren dig/ oc Dommeren skal antuorde Tieneren dig / oc du skalt kastis i Fengzel/ Sandelige siger ieg dig / Du skalt icke komme der vd/ førend du oc betaler det sidste Skerff.

Huad

Huad handler Christus i dette Euangelio?

Hand straffer i dette Euangelio en Synd/ kaldis Vrede/ huilcken Synd der er gantske almindelig i Verden/ besynderlige hoss Phariseer oc selffgiorde Helgen/ Oc de ville icke lade deris vrede vere Synd/ men idel hellighed oc Retferdighed. Thi at lige som deris Hofferdighed skal vere idel ydmyghed/ deris falsk lerdom idel sandhed/ deris wgudelige leffnet idel hellig Gudstieniste/ Sa skal oc deris had oc affuind vere idel Guddomelig nidkierhed. Saa giffuer nu Christus sine Christne atuarsel/ at te skulle vocte sig fra denne Synd/ oc siger/ wden saa er at eders Redferdighed er bedre/ end Scriffteklogis oc Phariseers/ da skulle i icke komme ind i Himmerige/ J haffue hørt at der er sagd til de Gamle/ Du skalt icke ihielsla/ Oc huo som ihielslar/ hand skal vere skyldig faar Dommen/ Men ieg siger eder/ Huo som er vred paa sin Broder/ hand er skyldig faar Dommen etc.

Huad lærer Christus i disse Ord?

Try stycker/ Først/ skil hand Phariseernis Redferdighed fra de Christnis Retferdighed. Der nest/ Bewiser hand met det fembte Buds vdleggelse/ at den vduortis Redferdighed gielder intet faar Gud/ wden den induortis Redferdighed. Det tredie/ Formaner hand til forligelse/ maal oc Broderlig kierlighed.

Huor mangfoldig er Redferdighed?

Dubbelt. Den ene er en Verdzlig/ Menniskelig/ vduortis/ Redferdighed. Den anden/ en Aandelig induortis Redferdighed.

Huilcken er den Verdzlige oc vduortis Retferdighed?

Den som giffuer huer mand det hannem tilhører. Denne Retferdighed taler Christus her intet om/ Thi Guds haffuer indplantet hende i naturlig skiel oc fornufft/ saa/ at it Menniske veed aff naturligt skiel oc fornufft/ at hand skal ingen vere skadelig eller fortredelig/ Men giøre huer mand til gode/ som Christus siger Matth. vij. Huad i ville at Mennisken skulle giøre eder/ det giøre i ocsaa dem/ etc.

Huilcken er den Aandelige oc induortis Retferdighed?

Den som handler alene met Gud/dog met forskel. Nogle ville vere Gud behagelige oc betale hannem met gierninger wden troen/Deris Retferdighed kalder Christus en Pharisaisk Retferdighed/huilcken der er icke andet/end en falsk tillid til Mennisklige gierninger oc fortieniste / formedelst huilcken Mennisken vil afflegge sine Synder / oc fortiene Himmelen. Denne kalder Christus Matth. xv. en forgeffuis Gudstieniste/ Oc i dette Euangelio støder hand hende aldelis ned i Helffuede/saa/at hand ocsaa forsiger oc necter sine Disciple Himmelen/der som de haffue icke en bedre Retferdighed/end Phariseernis oc Scrifftklogis.

Huor aff kommer saadan falsk tillid til gierninger?

Aff vor forderffuede natur/Fordi at efftendi Hyckleri er Mennisken saa besynderlige metgiffuet oc behageligt/da befalder det vduortis skin dem saa offuermaade vel/at de kunde icke andet Dømme/end at saadanne gierninger ere Gud behagelige/oc at hand vil beløne dem met Himmelen/Thi at lige som en Paafuil icke kand lade aff at Hoffmode sig/saa lenge hand seer sine smucke deylige Fiere/Saa kunde icke heller saadanne selffgiorde Helgen kiende sig for Syndere/ for det vduortis deylige skin deris egne gierninger oc paafund haffue met sig.

De andre sla deris sind fra alle gierninger oc Menniskelig fortieniste oc lade dem falde/ oc forlade sig aleniste paa Christi gierninger oc fortieniste. Denne Retferdighed kalder Christus en Christelig Retferdighed eller Troens Retferdighed/huilcken der icke kand vere wden kierlighed/oc wden en Christelig omgengelse. Thi at lige som god Sæd/ der kastis i god Jord/ icke kand vere wden god fruct/oc lige som ild icke kand vere wden hede/saa er der oc wmueligt/at Troens Retferdighed/ kand vere wden gode gierninger/Hun er krafftig/oc bare megen god Fruct/imod huilcken den Pharisaiske Retferdighed er ekon en blot Barneleeg/oc som it Figen Træ met deylige blad wden Fruct/ja som it forrodnet Træ/ met Ormestungen Fruct/ der hører til ilden.

Huorledis vil Gud beløne huer Retferdighed aff disse tho?

Effterdi

Efftersi Gud anseer ingen Persone det er/intet aff alt det/ som skin oc glimmer vduortis/men randsager meget mere hiertet/oc kreffuer Troen oc Aanden/da giffuer hand her klarlige til kiende/huad betalning hand vil giffue huer Retferdighed. Den Christelige Retferdighed vil hand giffue (efftersi hun søger Guds ære) Himmerige. Men den Pharisaiske Retferdighed vil hand giffue (efftersi hun søger sin egen ære) Helffuede oc Fordømmelse/Huilcket aff Mosi Bud fører Christus her ind? Det femte/Du skalt icke ihielsla/Oc vil der met beuise/at den vduortis Retferdighed/vden den induortis/er intet faar Gud. Thi huad er det/at nogen vil giffue sig vd/ som en Munck eller Cartuser / met it vduortis skin / Bede / Læse / Siunge / holde Messe/oc er dog en forgifftig Skalck induortis i Hiertet. En Christen skal icke aleniste holde sig vduortis/at hand slar ingen ihiel/men hand skal ocsaa vocte sig/at hand icke bander oc suer/bliffuer vred eller ynsker nogen ont.

Huad siger da Christus?

J haffue hørt/at der er sagd til de Gamle/Du skalt icke ihielsla/Oc huo som ihielslar/hand skal vere skyldig faar Dommen/Men ieg siger eder/At huo som er vred paa sin Broder/ hand er skyldig faar Dommen/Oc huo som siger til sin Broder/ Racha/ hand er skyldig faar Raadet/ Oc huo som siger/ Du Daare/hand er skyldig til Helffuedis ild.

Huad vil hand met disse Ord?

Hand setter mandslet frem i fire maader/oc giør icke aleniste den skyldig til Døden / som slar met neffue oc Suerd/ Men ocsaa den/ som er vred paa sin Neste/ bander oc hader hannem.

Huilcken er den første maade til mandslet?

Vredelige tancker/had oc affuind/som naar ieg tencker/ Jeg vilde at det kunde gaa den ilde/ieg vilde at hand vaare Død/ieg vilde at hand vaare hoss Maanen/Denne had er skyldig til den euige Død/j. Joh. iij. Huo som hader sin Neste/hand er en Mandrabere.

Huilcken er den anden?

Vredelige tegen oc hadſke facter/ ſom naar wi ſee vredelige
til vor Neſte/knyde vor neffue at hannem/vende oſſ fra han-
nem oc ville icke tale til hannem/vrie met næſen/oc giffue an-
dre ſaadanne tegē fra oſſ/Diſſe vredelige tegen vil Gud ſuarlige
ſtraffe.

Huilcken er den tredie?

Vredelige Ord/ſom naar wi bande vor Neſte/tale ilde
paa hannem/ offuerſkende oc baguaſke hannem / ville han-
nem ſpilde hans ære oc gode røcte / eller met andet ſaa-
dant offuerfuſe hannem/Dette altſammen hører til Helffue-
dis ild.

Huilcken er den fierde?

Vredelige gierninger oc mandſlet i ſig ſelff/ Som er/naar
it Menniſke lader ſig icke nøye met vredelige tegen oc ſkends
Ord/men hand lader neffuen følge met/ hugger oc ſlar/ ſom
Cain giorde Gene. iiij. Saa er nu her førſt forbudet/at mand
ſkal icke giøre nogen legemlig ſkade met haanden. Der neſt/
at wi ſkulle icke giffue noget vredeligt tegn fra oſſ/paa huil-
cket mand ſkal kunde mercke/at wi ville vor Neſte ont. Det
tredie/at wi ſkulle icke met tungen/huercken met Ord eller on-
de raad ſpilde vor Neſtis gode røcte. Det fierde/at wi ſkulle
icke bære affuind/ eller ynſke vor Neſte noget ont/ At baade
Legeme oc Siel ſkulle ſaa vere wſkyldige/oc icke beuiſe ſig ilde
imod nogen mand.

Saa hører ieg vel/at det er icke aleniſte forbudet at ſla ihiel?

Det er viſſelige icke aleniſte forbudet at ſla ihiel vduortis/
men ocſaa alle aarſager/ja roden oc oprindelſen/der mandſlet
kand opueckis aff/Thi der ere mange/alligeuel at de icke end
ſla nogen ihiel met haanden/ſaa rodbande oc formaledide de
dog ſaa blottelige/ oc ynſke deris Neſte ſaa meget ont / at
haffde hand det enten om halſen eller paa Føderne/da ſkulde
hand icke løbe langt/Til dette onde er den forgiffrige vrede
en rod/formedelſt huilcken Menniſkens hierte ſaa optendis/
at al anden Synd oc Laſt følger der lettelige effter/Der faare
kommer nu Gud/lige ſom en from Fader/met dette Bud/leg-
ger ſig der imellem/oc vil ſkille tretten at/at der ſkal icke kom-
me nogen

me nogen wlycke/mord eller skade aff/oc at der skal ingen forderffue den anden/Men at de skulle paa baade sider stille vreden oc lade saadan hastighed falde/oc leffue kierlige oc venlige met huer andre.

Skal nu al vrede saa aldelis affleggis/huorledis skulle da de Onde bliffue straffede/oc de fromme beskiermede?

De skulle vndertagis her/ som ere i Øffrigheds stat / oc side i Regimente/oc skulle paa deris Embedis vegne vere vrede oc straffe/Som Foreldre/Øffrighed/Dommere/ befalnings Mend/Regentere/Scholemestere/ Predickere/de nødis vndertiden til at vere vrede oc straffe dem/som offuertrede dette oc andre saadanne Guds Bud/Dog skulle de see vel til/at de icke aff himmelig affuind oc gammel had misbruge deris befalning til at skiude deris Nestis vogn omkring/naar hand helder/oc til at forderffue de fattige.

Thi mand finder vel mange som side i Regimente oc haffne befalning/ som misbruge Guds Naffn til it skiul/oc beblande deris egen vrede der i met/ som / naar de haffue himmelig had eller affuind til nogen/da heffne de sig selff oc paa deris egne vegne/paa den de haffue affuind til/oc skiule det dog tredskelige vnder deris Embedis eller befalnings naffn/Det kaldis at lege surskab vnder kaabe/naar de saa vnder Øffrigheds naffn oc Titel/vdrette deris egen vrede/oc heffne sig selff/Oc de rose der alligeuel aff/ at de giorde det icke aff vrede/men paa deris Embedis vegne/Men væ væ/naar dagen oc tiden kommer.

Er der oc forskiel imellem Menniskens vrede / oc Guds eller offrigheds vrede?

Ja visselige. Menniskens vrede kommer aff it wmilt affuindzfult hierte/ oc er heffngerig/ Men Guds vrede kommer aff reen hiertilig kierlighed / som den der bedrøffuis der aff/ at noget Menniske skal fare ilde/Oc nødis dog til for andre vaanartige Menniskers skyld/at fortørnis oc straffe. Lige som Kircken ocsaa straffer dem met Band/aff en hiertelig god mening/som ligge i obenbare Synd oc last/ til deris forbedring.

Huorledis formaner Christus til forligelse maal/oc til Broderlig kierlighed?

J tuende maade. Met it venligt tilbud/oc met aluorlig trusel.

Huorledis

Huorledis locker hand met it venligt tilbud?

Hand siger/Naar du Offrer din Gaffue paa Alteret/oc kommer ihu at din Broder haffuer noget imod dig/da lad din Gaffue bliffue der faar Alteret/oc gack tilforn hen/oc forlig dig met din Broder / oc kom saa igen oc Offre din Gaffue.

Huad vil hand met disse Ord?

Hand vil saa meget sige/At Gud til ingen god gierning tage til tacke/naar hun skeer i vrede/had oc affuind/Oc Christus taler her om Offer/Fordi at det vaar en herlig gierning oc stor Gudstieniste i det gamle Testamente at Offre/huilcken Gud selff haffde befalet. Huad som nu er sagd om Jødernis Offer i dette Euangelio/vil Christus ocsaa at mand skal forstaa om bønen oc andre gode gierninger/Oc in summa/Der er ingen Gudstieniste Gud behagelig/vden du est forligt oc fordragen met dem/ der du haffuer fortørnet oc giort imod.

Huorledis locker hand oss til kierligheds gierninger met trusel?

Hand siger/Forlig dig snart met din Modstandere/den stund du est end nu hoss hannem paa Veyen/paa det din Modstandere skal icke en gang antuorde Dommeren dig/oc Dommeren skal antuorde Tieneren dig/oc du skalt kastis i Fengzel/ Sandelige siger ieg dig/Du skalt icke komme der vd/førend du betaler det sidste Skerff.

Huad vil hand met disse Ord?

Saa meget vil hand sige/ Haffuer nogen fortørnet oc giort dig imod/oc hand beder oc begærer at du skalt giffue hannem sin skyld oc brøde til/da est du plictig til at forlade/Som Christus giorde/der hand sagde/Fader/forlad dem/thi de vide icke huad de giøre. Men beder hand dig icke om forladelse/ saa skalt du dog vere veluillig til at forlade/oc det skalt du strax giøre/den stund vreden end nu er nykommen/før hun bliffuer nattegammel oc rodfestis/paa det/der skal icke bliffue en languarende had aff/Lad Solen icke gaa ned offuer din vrede/ Fordi / at effterdi der er intet visſere end døden/oc intet vuissere end Dødsens time/da skulle wi icke fordrage dag fra dag/Aar fra Aar/at giffue til/oc forlade/men strax i dette liff skulle wi forlige oss met vore Modstandere/Men vilt du icke

vere til forligelse oc forlade/da skal din egen Samuittighed paa den yderste dag klage paa dig oc bære saa vidnisbyrd offuer dig/at du skalt antuordis Domeren/oc Dommeren skal antuorde dig den/der dig skal pine/oc du skalt icke komme aff Fengzel/før end du betaler det sidste Skerff/det er/aldri til euig tid/ Thi der er ingen forløssning i Helffuede. Saa skal nu huert Menniske tencke til/at hand skal altid lade finde sig i den Christelige retferdighed/ det er/ i en ret tro oc Broderlig kierlighed/ icke bære affuind/icke bande/ icke ynske nogen ont/ icke giøre nogen skade paa hans Legeme/Hustru/Børn/Tiunde/queg/ Gods/ ære oc gode røcte/ men wi skulle holde fred met huer mand/forlige oc fordrage oss met vore Fiender oc Modstandere/Paa det vor Bøn oc Gudstieniste/kand vere Gud tacknemmelig/oc oss forfremmelig/ til at komme til Guds Naade i denne Verden/oc effter liff til euig glæde/Amen.

Den VII. Søndag effter Trinitatis/

Epistel/Roma. vj.

Kiere Brødre/Jeg maa tale Menniskelige der om/for eders kiøds skrøbelighedz skyld Lige som i haffue giffuit eders Lemmer til vrenligheds tieniste/oc fra en vrenlighed til den anden. Saa giffuer oc nu eders Lemmer til retferdigheds tieniste/at de kunde bliffue Hellige. Thi at der i vaare Syndsens Tienere/ da vaare i fry fra retferdighed/ Huad haffde i nu paa den tid for fruct? aff huilcket i nu skamme eder / Thi enden der paa er Døden Men nu i ere fri fra Synden/oc ere bleffne Guds Tienere/da haffue i eders fruct/ at i bliffue hellige/ oc enden det euige Liff. Thi Døden er Syndens saald/ Men Guds gaffue er det euige Liff/ i Christo Jesu vor HERRE.

Huad giør S. paulus i denne Epistel?

Hand formaner end nu de Christne/lige som tilforn/til it nyt leffnet. Oc hand bruger en smuck lignelse der til/oc giffuer til kiende/at der dubbelt tieniste til/som er Syndsens tieniste/ oc Retferdigheds tieniste. Oc paa det sidste opregner hand syndernis oc wretferdigheds fruct oc betalning/Oc der imod igien naadsens oc retferdigheds fruct oc betalning.

Huorledis begynder hand denne Epistel?

Jeg maa tale Menniskelige der om / siger Paulus/ for eders kiøds skrøbeligheds skyld. Lige som hand vilde sige. Jeg vil formedelst en groff lignelse / handle met eder / oc settte det saa groffuelige frem wden omslag/at it vel skulle forstaa/ huad ieg vil at i skulle giøre.

Huad vil hand da/ at de skulle giøre?

Hand siger saa. Lige som i haffue giffuit eders lemmer til wrenligheds tieniste / oc fra en wrenlighed til en anden / Saa giffuer oc nu eders Lemmer/til retferdigheds tieniste/at de kunde bliffue Hellige. Lige som hand vilde sige. Efterdi i ere døbte i Christi død / oc ere komne til syndernis forladelse formedelst Euangelion/ wden alle louens gierninger/ da skulle i nu begynde it nyt leffnet/ tracte effter retferdighed oc hellighed/ oc offne eder stedze i gode gierninger. Thi at it Menniske døbis io icke til at synde/ men til redferdighed/ at hand skal afføse Synden/ dræbe den gamle Adam / fordempe syndelig lyst oc begiering/ oc opsta saa daglige/ aff syndsens død / met Christo i Troen/ oc bliffue Guds ny Creatur.

Huorfore siger hand/ Jeg vile tale Menniskelige der om?

At synde oc aff skrøbelighed falde i last oc wdygd/er Menniskeligt/ Men at bliffue i Synden/ tiene last oc vanart/ oc haffue behagelighed til wdygd oc wrenhed/det hører Dieffuelen til.

Giorde Hedningerne saadant?

Før de Romere finge Euangelion / vaare de saadant Folck/ som der offuer/at de icke kiende Gud/ oc tilbade Creatur i Skaberens sted/ førde id Hedniskt/ verstyggeligt/ forbistrit oc wrent leffnit/ fulde aff en synd i en anden/ aff en last oc skendzel i en anden/som det gaar til/huor Guds Ord/ oc Troen icke er. Lige som S. Paul. oc siger ij. Timoth. iij. Met de onde Menniske

bliffuer

bliffuer det io lenger / io verre / de forføre / oc bliffue forførde. Men der de haffde anammet Euangelion/oc kiende Christum/ vilde nogle til det gamle leffnit igien/ lige som Jøderne vilde til Egypten igien etc. De samme formaner S. Paulus her gantske venlige/ at de det ingelunde skulle giøre. Ere de en gong vndkomne fra Dieffuelen / at de skulle icke da falde i hans snare igien. Huad som hand nu haffuer screffuit oc predicket til Jøderne oc de Romere/ det vil hand at skalle ocsaa vere screffuit oc predicket for oss.

Huor fore siger hand/ lige som i haffue giffuit eders lemmer til vrenligheds tieniste/ Saa giffuer oc nu eders lemmer til redferdigheds tieniste?

Det er forstandeligere/ oc gaar Menniskem mere til hierte/ end hand haffde sagd enfoldelige. Lige som i tilforn leffde ilde/ saa leffuer nu Gudelige etc. Thi denne lignelse hand bruger her/ vdbreder synderms slemhed oc ondskab/ oc obenbarer den vrenligheds verstyggelse / lige som hand vilde sige. Er det icke en gruselig forferdelig ting/ at mand skal besmitte / denne deylige Guds gierning/ som er/ Menniskens legeme/ huilket der er giort effter Guds billede/ met saa mange store Synder/ laster/ vkyskhed/ oc anden vdygd/ ia offuergiffue det til vretferdigheds tieniste/ oc kaste det i Dieffuelens strube?

Huor fore siger hand. Fra en vrenlighed til den anden?

Hand vil met disse Ord giffue til kiende/ at naar mand kommer i synd/ da kand mand icke lade aff igien at synde/ som Cains/ Sauls/ Jude Exempel / oc andre saadanne giffue til kiende. Thi at lige som den der gaar miste at it trappe træ oc snubler/ oc falder siden hoffuit kaaldis ned at de andre/ Saa gaar det oc met den/ der falder en gong i synd/ oc ven sig til vdygd / hand kommer icke/ snarlige der fra igen. Thi sedvanne er den anden natur.

Huad siger hand om syndsens tieniste?

Hand siger saa. Der i vaare Syndsens Tienere / da vaare i fri fra retferdighed / Huad haffde i nu paa den tid for fruct? aff huilcken i nu skamme eder? Thi enden der paa er døden. Paulus bruger her de ord Tienere oc FRI. Huilcke der vaare

blessne

bleffne de Romere almindelige oc vel bekynde/oc bøyer dem saa/ at de smuct tiene hannem til hans formaning. Oc vil saa sige. I vaare til forn Syndsens tienere. Nu er det icke andet at tiene Synden/end at tiene Dieffuelen/som er en Fader til al synd oc løgn. Huor mand nu tien Dieffuelen/der kand ingen retferdighed vere.

Huad fruct oc betalning haffuer saadan tieniste?

Ingen anden end Døden. Thi at en Syndere/ som er Syndsens suend oc hende vndergiffuen/hand faar intet andet aff Synden/end skam i denne Verden/oc den euige Død i den tilkommende.

Huad siger hand om Retferdigheds tieniste?

Hand siger saa. Men nu i ere bleffne fri fra Synden oc Guds Tienere / da haffue i eders fruct/ at i bliffue hellige / oc endelige det euige Liff. Lige som hand vilde sige. Huo som tiener Retferdighed/ hand tiener HErren. Oc huo som tiener HErren/hand regnerer met hannem/oc er icke mere vnder Synden/men vnder naaden.

Huad fruct/løn/oc besaalding haffuer saadan tieniste?

Det euige Liff. Thi it retferdigt Menniske/som er en fri HErre i Christo/kommer formedelst retferdighed til hellighed/ oc endelige til det euige Liff.

Huilcken HErre tiener Menntsken mest?

Mand finder fast flere Menniske/som vandre den brede vey til Helffuede/oc til Døden/end de/som vandre den smale vey til Himmelen/oc til det euige Liff. Men huem giøre de større skade/end sig selff? Huem ville de klage det faare? Det er deris egien skyld. Tiener du Synden/ da haffuer du skam oc skendzel/oc den euige Død til løn. Men tiener du Retferdighed/da haffuer du hellighed oc det euige Liff til løn. Syndere/ Misdedere faa dubbelt skade aff deris misgierninger. Først/at de for deris ondskab skulle vere beskemmede faar Gud oc den gantske Verden. Der nest at de skulle ocsaa lide pine oc dø der faare. Leffuede de effter Guds befalning/oc stedde deris tieniste bedre/ brugede deris legeme oc lemmer/ til Guds ære/oc deris Neste til tieniste / hielp oc trøst / da finge de visselige en

bedre

bedre betalning. Naar som wi oc tiener Synden/oc giøre alt det som den gamle Adam vil haffue giort/ere wtacknemelige/ oc giøre vor Neste skade/hemmelige eller obenbare/da faa wi oc dubbelt skade der aff/ Først/ en ond Samuittighed/ som klager paa oss saar Gud oc den gantske Verden/oc beskemmer oss. Der nest/at wi der met miste Guds yndest oc venskab/oc vorde til euig tid fordømde/ om wi bliffue i Synden/ oc icke bedre oss.

Huorledis beslutter S. Paulus denne Epistel?

Hand siger. Døden er syndsens saald. Men Guds gaffue er det euige Liff/ i Christo Jesu vor HErre. Lige som hand vilde sige. Der haffuer du tho Herrer met deris fruct oc besaalding/Synden oc Retferdighed/Døden oc liffuit. Huilcken vilt du helst tiene? Tiener du Synden/da haffuer du skam oc skendzel/Døden/oc al wlycke til løn. Men tiener du Retferdighed/ oc følger Christum/ da giffuis dig til løn/ Guds venskab oc naade/oc det euige Liff/Amen.

Den VII. Søndag effter Trinitatis/Euangelium/Marci.viij.

PAa den tid/ som der var meget Folck/ oc haffde intet at æde/ da kallede Jesus sine Diciple til sig/ oc sagde til dem/ Mig ynckis offuer Folcket/ thi de haffue nu tøffuet hoss mig i tre dage/ oc haffue intet at æde/ Oc der som ieg lader dem gaa Fastende hiem fra mig/ da forsmecte de paa veyen/ Thi nogle vaare komne langt

 der fra.

der fra. Hans Disciple suarede hannem/Huor skulle wi tage Brød her i Ørcken/at mette dem met? Oc hand spurde dem at/Huor mange Brød haffue i? De sagde/Siu. Oc hand bød Folcket/at de skulde sette sig ned paa Jorden. Oc hand tog de siu Brød/oc tackede/oc brød dem/oc fick sine Disciple dem / at de skulde legge faar dem/ Oc de lagde faar Folcket. Oc de haffde faa Smaafiske/oc hand tackede/oc bad dem ocsaa bære dem frem. Oc de aade/ oc bleffue mette/oc de toge de leffnede stycker op siu Kurffue fulde/Oc de vaare ved fire Tusinde/som haffde ædet/oc hand forlod dem fra sig.

Huad lærer dette Euangelium oss?

Try stycker. Først/Christi godhed oc Barmhiertighed/ som vaar saa yncke som offuer dette hungrig Folck. Der nest/ Christi store mact/som bespiser dette Folck saa rigelige met siu Brød oc faa Fiske/oc lader tage oc siu Kurffue fulde leffninger. Det tredie/huorledis/wi skulle bruge dette Mirackel oss til Nytte oc gaffn/ Oc in Summa/ Dette Euangelium Beskriffuer oss Christum saa/at hand er en Naadig/Barmhiertig/Goduillig Mand/som gierne vil hielpe huer mand/gierne vere hoss huer mand / gierne haffue sin omgengelse met huer mand. Der faare vaar ocsaa der imod Folcket gierne hoss hannem/ de løbe effter hannem/ vilde gierne see oc høre hannem / at de paa det sidste icke haffde Rum i Huss oc paa Gader i Stæderne / Ja / ehuort hand Vandrede hen/ enten op paa Bierge/ eller bort i Ørcken / oc vd paa Haffnet/da fulde de hannem / Det forferdede icke eller forhindrede dem / at veyen vaar suaer oc kiedsommelig / at Biergene vaare høye / at Haffuet brusede oc vaar farligt. J Verden gaar det almindelige saa til/At de som ere ypperlige/mectige oc rige/vndsla sig gierne fra de arme Folckis mangfoldighed/ at de kunde vere met fred oc i rolighed. Men Christus/den

ypperste

ypperste Konge offuer alle Konger/ giør icke saa/ hand vil heller tage sig wmage til/ end det fattige folck skal forsømmis/ oc icke bliffue vnderuisd til sin Siels salighed.

Huor vdi giffuer Christi godhed sig til kiende?

J det hand siger/ Mig inckis offuer Folcket etc. Hand saa at der vaar meget Folck/ oc haffde intet at æde/ de vaare hungrige/ icke aleniste effter den Legemlige mad/ men ocsaa effter Sielens mad/ det er/ effter Guds Ord/ oc de ginge atspridde lige som Faar wden Hyrde. Der faare tog hand sig deris ælendighed til/ oc bespisede dem baade til Legeme oc Siel.

Haffde io Jøderne mange Hyrder/ de ypperste Prester/ Phariseer/ Scrifftkloge/ Leuiter?

De haffde vel/ men de vaare bleffne til Vlffue/ Thi at der som de skulde forsamle Faarene/ atspridde de dem/ Der som de skulde føde Faarene/ reffue de dem ihiel/ oc der var it armt ælendigt væsen i Jødedømet. Al troeens Retferdighed oc den rette Guds dyrckelse var vdsluct/ al Gudelig omgengelse var wde/ alle Guds Bud vaare forglemde/ oc Jødernis Synagoger vaar atskild i atskillige Secter/ Phariseer/ Saduceer/ Esseer/ som haffde vduortis it herligt skin met kleder/ men induortis/ vaar hiertet fult aff falsk oc suig/ wtroskab oc al wrenlighed/ Oc end vaar dette det aller verste/ at de støtte den bort aff Menigheden/ som hulde sig til Christum/ oc hulde dem lige som Hedninge.

Gaar det icke da paa det neste/ lige saa til i Christendommen paa denne Dag?

Wi haffue jo vel saa mange Hyrder/ Paffuen/ Cardinaler/ Bisper/ Prouister oc andre Prelater/ som Jøderne haffde/ huilcke der allesammen ere der til kallede/ at de skulde plante oc opbygge Guds Menighed/ oc Predicke Guds Ord/ Men det gaar hoss oss lige som det gick hoss Jøderne/ thi der ere icke mange som giøre deris kald fyllyst/ Høsten er stor/ siger Christus/ men Arbeyderne ere faa. Offuer huilcke Ord S. Gregorius scriffuer oc siger/ Verden er fuld aff Hyrder/ men de ere faa som arbeyde trolige i HErrens Vingard/ Jt

Hyrde Naffn haffue de vel/ tage til sig Kirckens Rente/ oc haffue gode dage aff fede Prebender/ Men de ville icke arbeyde/ Predicke/ oc føde Christi Faar/ oc end er dette det verste/ at de icke ville tilstede andre at giøre det / der de huercken kunde eller ville selff giøre / ja de forjage ocsaa oc fordriffue dem fra bo, oc bygge/ Huss oc Jord/ som rette sig effter Guds Ord / oc bruge Sacramenterne effter CHRisti skick/ de kalde dem Kettere/ oc kunde de faa mact offuer dem/ da affliffue de dem ynckelige/ Saa haffuer det dyrebar/ VERBVM DOMINI, Guds Salige Ord/ huercken rum eller sted hoss det Folck/ De ere det icke heller verde effter Christi Ord / Matthei vij. Huad skal det gode i det Onde? En Ko skal haffue halm/ en Soe skal haffue Mask oc kled. Det er ret/ siger S. Paulus. ij. Thessa. ij. At de som icke ville anamme kierlighed til Sandhed/ skulle al deris liffs tid forføris met løgn oc vildfarelse.

Huad suarede Disciplene til Christi Ord?

De sagde. Huor skulle wi tage Brød her i Ørcken/ at mette dem met. Der giffue de deris vantro klarlige til kiende/ Thi at haffde de seet kiødbencke oc Brødskamle faar øyen/ da haffde de veret frimodige oc giffuet god trøst/ Men nu de see aldelis intet faar øyen/ da lade de sig tycke/ at det er icke mue ligt/ at saa stor en Almue kand bespisis i Ørcken.

Huad giorde Christus til denne Disciplernis vantro?

Hand spurde dem at/ Huor mange Brød haffue i? De sagde/ Siu/ Hand spurde icke at/ fordi at hand viste det ey/ men paa det/ at det Jertegn som hand vilde nu giøre skulde bliffue saa meget mere naffnkundigt oc obenbare/ Oc hand bød Folcket/ at de skulde sette sig ned paa Jorden/ Hand tog sig tilforn Folcket til/ aff sin godhed oc Barmhiertighed/ Nu vil hand ocsaa beuise sin mact met dem/ bespise oc mette de Hungrige.

Huorledis beuisde Christus sin mact i dette Euangelio?

Hand tog disse siu Brød/ oc tackede/ oc brød dem/ oc fick sine Disciple/ at de skulde legge faar dem/ oc de lagde faar Folcket/ oc de haffde faa Smaa fiske/ oc hand tackede/ oc bad dem ocsaa bære dem frem/ Oc de aade oc bleffue mette/ oc toge de

leffnede.

leffnede stycke op/sin Kurffue. Oc de vaare ved fire tusinde Mend/vden Quinder oc Børn/ som haffde ædet/ oc hand forlod dem fra sig.

Beuiser Gud end nu paa denne dag saadan sin godhed oc mact paa Jorden?

Ja visselige. Guds haand er icke for kaarsit/Hand giffuer oss alting/huad wi haffue behoff/Korn til Brød oc Øl/Hør oc vld til klæder/Skou oc lüng til at brende. See/huor skickelige Gud haffuer delt Aaret/til vort beste oc for vort nytte oc gaffn skyld/Der gaar den ene tid skickelige effter den anden. Naar Vinteren er forløben/oc Solen stiger høyre op/da bliffuer det varmt/oc tiden giøris fructsommelig/Der kommer saff i Træerne/ de knoppis/slaff vd oc blomstris/Marcken giffuer Vrter/Græss oc Hø til foring. Fule drage til rede/oc alle Creature kunde vancke omkring effter deris føde oc formere sig. Sommeren giffuer allehonde Fruct oc mangfoldig grøde/ Kirssebær/Blommer/Korn/Huede/Byg/Haffre/Erter/Bøner/huilcket mand Høster hiem i Laer oc paa lofft. Der nest kommer Høst oc Effterhøst/oc giffuer Vin/offuerflødig Aalden oc mangfoldig Fisk/oc opfylder Kellere oc Spisekammer. Saa giffuer Gud Forraad om Vaaren/Sommeren oc Høsten imod den kolde Vinters komme. Om Vinteren beskicker huer sig alting til sit Husis behoff/hand tersker sit Korn/slacter sit Queg/salter det/henger det op i røg/brygger sit øl/støder most/ blander miød/ at alting gaar saa skickelige til/Alle vraaer ere fulde aff Guds velsignelse/oc hand besørger Menniskten vnderlige. Der til met beuiser ocsaa Gud sin mact imod oss/i det/ at Solen skin om dagen/Maanen oc Stierner om Natten. Alle Elementer oc Creature skulle tiene oss/Himmelem met de hellige Engle/Firmamentet met Stierner oc Planeter/Lucten met Fule/Haffuet oc Vandet met Fiske/Jorden met Diur/Vrter/Træ/Korn/Vin/Guld/Sølff etc. Er det icke en stor mact/at Gud saa rigelige formerer oc velsigner aarlige saa lidet Korn/ som der kastis i Jorden / at der offte aff it korn kõme xxx. xl. ja hundrede/igen. Der ere mange Mennisker i den mening/at der bindis neppelige saa mange Neger om Aaret paa marcken oc

 høstis

høstis ind/som der leffue Mennisker/da faa alligeuel allesammen deris føde. Thi huor mange Land ere der aldelis vfructsommelige/oc huor mange Stæder oc Byerligge der paa Heed oc Bierge / i Skou / i Ørcken oc i Dale/ der som mand aldrig huercken saaer Korn eller Høster/oc Gud aff sin godhed føder alligeuel oc opholder dem. Ja/der som der end intet Korn voxte/oc Solen met sin brynde oc hede forderffuede det altsammen/saa veed Gud alligeuel middel oc veye/huorledis hand skal beuare sine Christne / som hand nock beuisde oc gaff til kiende met Israels Børn etc. Der faare skal en Christen saa tencke/Min Gud/ieg er io dit Creature/ du haffuer io skabt mig/Nu vel/ieg vil arbeyde oc tage vare paa mit kald/oc lade dig sørge/du tencker vel til/at beskicke saa alting/som det kand vere dig best behageligt/oc mig mest nytteligt/Thi troen til Christum/er en viss grund/formedelst huilcken wi forhaabe oc vente/det wi icke see faar øyen/oc skulle dog haffue. Thi at før end en Christen skulde fattis noget/ enten mad/klæder eller bolig/da skulde før Engle komme aff Himmelen/oc Fule aff Lucten oc bespise hannem/ ja Stene skulde før bliffue til Brød/Løff oc Græss til klæder/Skou oc marck til Huss oc bolige som det gick met Israels Børn i Ørcken.

Huorledis skulle wi bruge dette Jertegn?

Wi kunde bruge dette Mirackel i tuende maade oss til gode oc gaffn/Først/at wi kunde visselige vide/at Christus er det leffuende Brød/som kom ned aff Himmelen/ oc huo som æder der aff/hand skal leffue euindelige/Johan. vj. Der nest/ At wi skulle formedelst dette Mirackel styrcke vor tro/som met it vist Indsegel oc Tege/at Gud saa vil i alle maade holde sine foriettelser/oc rigelige besørge alle dem/som tro oc forlade sig paa hannem/oc vandre i deris kald. Thi at lige som hand klæder Lilier oc Vrter paa Marcken/ huilcke der huercken spinde eller sy/Oc føder de Fule i Lucten/oc Fiske i Vandet/som dog huercken saa eller høste: Saa haffuer hand ocsaa beplictet sig / formedelst sine foriettelser / at hand vil besørge oc føde alle dem/ som forlade sig paa hannem/ oc handle trolige i deris kald.

Hulcke ere da de fortettelſer hand haffuer beplictet ſig met/ ſom met Breff oc Segel?

De herlige Guddommelige løffte ſom ſtaa alleuegne i den
hellige Scrifft/ ſom Pſalm. xxxiiij. De Rige ſkulle vere nød-
torfftige oc hungre/men de ſom ſøge oc frycte HErren/haffue
ingen brøſt paa noget got. Oc Pſalm. xxxvij. Jeg vaar Vng oc
er bleffuen Gammel/oc haffuer icke end nu ſeet den Retferdige
veret forladen/eller hans Sæd gaa effter Brød. Oc Pſalm. lv.
kaſt din Omhu paa HERREN/hand ſkal forſørge dig. Oc
Chriſtus ſiger Matth. v. Tracter førſt effter Guds Rige/oc
effter hans Retferdighed/ da ſkal alt dette tilfalde eder.

Haffuer Gud oc beuiſd ſaadant met gierningen?

Ja viſſelige. J Skabelſens begyndelſe/opfylde Gud førſt
Himmel oc Jord/ Lucten oc Vandet/met Creature. Der effter
ſkabte hand paa det ſidſte Menniſken/oc ſkickede alle Crea-
ture faar hans Oyen/at hand haffde rigelige oc offuerflødelige
i forraad/huad hand haffde behoff. Hand ſette Menniſken icke
i it tomt Huſſ/men i en fuld Verden/ſom vaar offuen oc neden/
oc alleuegne trint omkring opfyldt met Creature/Lucten met
Fule/Vandet met Fiſke/Jorden met Diur/Træ/Vrter/Korn
oc Vin/Biergene vaare fulde aff Guld/Sølff/Kaaber/Malm/
oc in Summa/der fattedis intet/men der var idel offuerflødig-
hed paa alle ting.

Huad vil nu dette Euangelium lære oſſ?

Førſt/lærer det oſſ Troen/at wi ſkulle tro/at Gud før-
ger for oſſ/ſaa frant wi ekon ville forlade oſſ paa hannem/oc
holde oſſ til hans Ord/ Thi det Ord ſtaar faſt/Atſpørger førſt
Guds Rige/ſaa ſkal det altſammen tilfalde eder. Det er Guds
ſkick/at en Chriſten ſkal førſt giøre ſin Bøn/gaa til Predic-
ken/loffue oc tacke Gud/oc der effter tage vare paa ſit arbey-
de oc kald/oc gaa til Bords oc anamme met talſigelſe det Gud
haffuer forlent hannem met. Der neſt lærer det oſſ Kierlighed/
at wi ſkulle lige ſaa giøre imod vor Neſte ſom Chriſtus haffuer
giort imod oſſ/ paa det wi ſkulle icke findis vtacknemelige
ocſvnnilde paa den Yderſte dag/naar alle Creature ſkulle klage
paa oſſ. Ageren ſkal ſige/See Menniſke/ieg haffuer giffuet

dig Korn til øl oc brød. Oc Faar skulle sige/wi haffue giffuet eder Vld til klæder etc. Men du wmilde Menniske/ du haffuer end nu aldrig tacket Gud din HErre der faare/oc end meget mindre tient din Neste der met. Der faare skalt du nu ocsaa fare hen/oc tage din fortiente løen/met alle wmilde wbarmhiertige Mennisker/i Helffuedis affgrund/Thi det er beslutter Jaco. ij. At der skal gaa en wbarmhiertig streng Dom offuer dem/som icke haffue giort barmhiertighed. Det tredie/ Lærer det oss/at wi skulle vere flitige oc vinskibelige til at høre Guds Ord/oc icke lade tiden vere oss lang/den stund wi skulle vere i Kircken. Wi see i dette Euangelio met huor stor begierlighed oc hiertelig attraa dette Folck hørde Guds ord/at de ocsaa bleffue hoss vor HErre Christum tre sambfelde dage/ mit i den vildende Orck. Nogle iblant vor Almue kunde neppelige tøffue i Kircken vnder Predicken/en time eller en halff/ alligeuel at de staa vnder tiurt tag oc Kircken staar i Byen hoss dem. Det fierde/ Lærer det oss/at wi skulle vere tacknemmelige for Guds gode gaffuer/icke misbruge oc forkomme dem wnyttelige icke slemme oc demme nat oc dag/men holde til raade/giemme oc spare/ binde stycke ved stock/tacke Gud/oc hielpe vor Neste der met. Men det gaar nu meget anderledis til i Verden/Naar Gud giffuer nogen offuerflødelige gods oc Rigdom/da er hand enten en Hund der offuer/oc ligger der paa nat oc dag/som en Drage/at ingen kand haffue hielp der aff/eller hand misbruger oc forkommer det saa i wtid til offuerflødighed/ Feaadzeri oc Wkyskhed/at det kommer ingen til gode. Disse der saa skicke sig skulle paa den yderste dag faa deris Dom at høre. Men de som tacke Gud for sine velgierninger/oc ere milde oc Barmhiertige imod deris Neste/hielpe oc tiene hannem met raad oc gierninger/de skulle høre disse trøstelige ord aff Christi mund Math. xxv. Kommer i min Faders velsignede/arffuer det Rige/som eder er beridt aff Verdens begyndelse/Thi huad som i haffue giort en aff disse mine ringeste Brødre/det haffue i giort mig selff/Oc de samme skulle da gaa ind i det euige Liff/ Amen.

Den VIII. Søndag effter Trinitatis/

Epistel/Roma. viij.

KJere Brødre/Saa ere wi nu icke kiødet skyldige / at wi skulle leffue effter kiødet. Thi at leffue i effter kiødet/da skulle i dø. Men dræbe i kiødens gerninger formedelst Aanden/da skulle i leffue. Thi huilcke Guds Aand driffuer/de ere Guds Børn. Thi at i anammede icke en trældoms Aand/at i skulle atter frycte eder / men i haffue anammet en sønlig Aand/ formedelst huilcken wi rabe/Abba kiere Fader. Den samme Aand giffuer vor aand vidnisbyrd/at wi ere Guds børn. Ere wi da Børn/da ere wi oc Arffuinge/det er/Guds Arffuinge / oc Christi metarffuinge / saa fremt wi lide met hannem / paa det wi skulle ophøis til herlighed met hanuem.

Huad giør S. paulus i denne Epistel?

Effter at hand i det forgangne siuende Capittel/gaff til kiende / huorledis Aanden oc kiødet stride imod huer andre i Mennisken/ oc at saadan strid varer saa lenge wi leffue/ da trøster hand nu her i det ottende Capittel saadanne Stridzmend oc kemper / at saadant kiød icke skal fordøme dem / Oc hand giffuer fremdelis til kiende/ huad Legemens oc Aandens art oc natur er/. Oc huorledis Christus haffuer forhuerffuit oss sin hellig Aand/ som giør oss aandlelige / oc fordemper kiødet/ oc giør oss visse paa/ at wi alligeuell ere Guds Børn / ehuor suarlige Synden oc brender oc buldrer i oss/ saa lenge wi følge Aanden/ oc imodstaa Synden/ oc dræbe hende. Oc effterdi intet er saa nyttleligt at dræbe kiødet met som kaarssit oc modgang/ da trøster hand oss i saadan modgang met den hellig Aands oc alle Creaturenis hielp.

Huor til formaner S. Paulus i denne Epistel?

Hand giør tho formanelser. Den første/ At wi skulle følge oc vere Aanden lydige. Den anden/ at wi skulle lide met Christo/ oc dræbe den gamle Adams syndige legeme.

Huad er Kiød?

At det som er født aff kiød/ det gantske Menniske/ met legeme/ Siel/ fornufft oc alle sind.

Huad er Aand?

Alt det/ som induortis oc vdnortis leffuer oc arbeyder/ det/ som er nytteligt til Aanden oc det tilkommende Liff.

Huad kaldis at følge Kiødet?

At samtycke i al legemens begiering/ oc leffue i legemlig vellyst oc synd.

Huad kaldis det at følge Aanden?

At leffue effter Guds vilie oc befalning.

Huem skulle wi da nu følge/ Kiødet eller Aanden?

S. Paulus siger saa. Kiere Brødre/ wi ere Skyldener/ icke Kiødit/ at wi skulle leffue effter Kiødet. Det bekiender S. Paulus at wi/ som haffue anammet Troen oc Guds Aand/ ere skyldige til at giøre noget. Oc hand holder aldelis intet met dem/ som vnder Euangelij skin/ oc Christelig frihed/ icke søge andet/ end at de skulle ingen vere lydige/ oc leffue it balstyrigt fortredeligt leffnit.

Huad ere wi da skyldige?

Wi ere skyldige at giøre got/ ia wi ere plictige der til/ siger hand. Thi wi loffuede det i Daaben/ oc anammede den hellig Aand der paa/ at wi skulde forsige Dieffuelen/ oc al hans falske list/ øffue oss i troen oc kierlighed/ oc dræbe den gamle Adam met sin lyst oc begiering.

Huor faare skulle wi følge Aanden?

For tuende sager skyld. Først/ for Guds skyld/ som haffuer giffuit oss sin hellig Aand/ til at spæge vort syndige legeme/ huor faare wi skulle tilbørlige tacke hannem. Der nest/ for vor egen skyld/ thi at paa denne lydighed staar vor forfremmelse eller forderffuelse/ salighed oc fordømmelse. Følge wi legemit/ da skulle wi dø/ men følge wi Aanden/ da skulle wi leffue. Thi huilcke Guds Aand driffuer/ de ere Guds Børn.

Huor paa kiender mand Guds børn?

Paa legemens dræbelse / oc den hellig Aands driffuelse. Thi at de som driffuis aff Guds Aand / huilcken der er godheds / naadens / Liussens oc sandheds Aand / de bliffue oc gode / sandrue / opliuste i naade / oc endelige salige. Oc de som icke driffuis aff Guds Aand / men aff ondskabs / syndsens / løgnens / mørckhedsens oc forderffuelsens Aand / de bliffue oc onde / falde i synd / løgn / vildfarelse / oc endelige fordømde.

Huad Mennisken er det / der driffuis aff Guds Aand?

De / vdi huilcke den gamle Adam er kaarsfest oc dræbet / de som ere fornyede i Aanden / oc ere bleffne andre Mennisker / ere nu anderledis til sinde / tencke / tale / giøre oc leffue anderledis / end de tilforn tenckte / talede / giorde oc leffde. De øffue Troen til Gud / Troens fruct / som er / kierligheds gierninger imod deris Neste / oc holde sig selff vstraffelige faar Verden. Oc in summa. Huo som icke haffuer Christi Aand / hand er icke hans. Thi det tegn oc indsegel / der wi kiendis paa at vere Guds børn / er den hellig Aand met sin naade oc gaffuer. Huo dem icke haffuer / de ere icke Guds Børn / ia de ere allerede skilde fra Christo.

Haffue alle Mennisker den samme Aand?

S. Paul. setter her tuende honde Mennisker / oc siger. At nogle haffue en trældoms Aand / oc de ere til sinde lige som en Suend imod sin HErre huilcken der tiener for løn / icke som en Søn imod sin Fader. Huad som de giøre det giøre de enten aff fryct for straff / eller fordi at de vente sig løn. Disse ere icke Guds Børn / de holde oc icke Gud for en naadig Fader / men for en streng Dommere oc Tiran. Lige som de nu holde hannem / saa er hand dem oc / som den. xviij. Psal. siger. Hoff de rene est du reen / oc hoff de fortredelige est du fortredelig. De andre haffue en barne Aand / oc ere til sinde / Lige som it Barn imod sin Fader. De hielpe at formere oc holde Arffuen tilsammen / som trofaste Børn / Icke aff fryct for straff / icke heller fordi at de vente dem løn / men aff ret naturlighed / der de haffue til deris Fader. Disse ere de rette Guds Børn / oc de holde Gud for deris naadige Fader. Der faare bliffue de oc hoff Faderen i husit / naar Suennene skulle vd.

Huilcke

Huilcke ere de/som haffue en trældoms Aand?

Alle de/som ere vnder Louen/ oc ville formedelst deris egne gierninger vorde retferdige. Thi naar Gud gaar i rette met saadanne Mennisker/da skulle de aff redzel forsmelte faar hans Ansict/lige som Dauid siger. De forgaa/lige som det vand der flyder bort. Oc end en gong/ lige som vor smeltis aff ild/saa skulle de vgudelige omkomme faar Gud. Ved denne maade skulle alle de omkomme/som leffue oc handle kiødelige.

Huilcke ere de/som haffue en barne Aand?

De trofaste oc rette Christne/som ere vnder Euangelio/oc tencke aleniste at vorde fromme retferdige oc salige for Christi blod. Disse giffuer den hellig Aand vidnisbyrd/at de ere Guds Børn/oc robe/Abba kiere Fader. Huor som mand nu kiender Gud/som en kier Fader/formedelst den hellig Aand/Huorledis kand der vere fryct oc redzel? Huo haffuer nogen tid hørt/at en Fader/som er from/giorde it fromt Barn skade eller ont. Som Christus siger Luce. xj. Kunde i giffue eders Børn gode gaffuer/naar som de bede eder/ huor meget mere skal eders Fader/som er i Himmelen giøre saadant? Der faare skulle wi icke fructe oss for denne kiere Fader. men meget mere ynske oc begiere/at Christus skal komme til den yderste dom/oc giøre en ende paa vor suck/oc hielpe oss der hen/at wi met hannem kunde regære oc regnere euindelige/

Huorledis vduellis wi saa til Guds børn/oc til Christi herlighed?

Naar wi tro paa hans Naffn/Johan. j. Oc lide met hannem/som S. Paulus siger her. Ere wi Børn/da ere wi oc Arffuinge/det er/Guds arffuinge oc Chrsti metarffuinge/om wi ellers lide met hannem/ paa det/ wi oc skulle ophøygis met hannem til herlighed. Oc met saa Ord at tale der om. Skulle wi vorde Guds Børn/da skulle wi haffue en retsindig tro. Skal oc samme vor tro rettelige obenbaris/da skal hun formedelst kaarssit forsøgis oc prøffuis. Naar som hun da bliffuer bistandig vnder kaarssit/ oc falder icke fra sandheds bekiendelse/ saa skal hun oc da visselige haffue met Christo Guds Børns vduelelse/oc arffue/som er/ det euige Liff/Amen.

Den viij.

Den VIII. Søndag effter Trinitatatis Euangelium/ Matthei. vij.

VOcter eder fra falſke Propheter / ſom komme til eder i Faareklæder/men induortis ere de glubendis Vlffue / paa deris Fruct ſkulle i kiende dem. Kand mand oc plocke vindruer aff Torne? eller Figen aff aff Tidzel? Saa bær oc huert got Træ god Fruct/men it raadet Træ bær ond Fruct/It got Træ kand icke bære ond Fruct/Oc it raadet Træ/kand icke bære god Fruct. Huert Træ ſom icke bær god Fruct / ſkal affhuggis/ oc kaſtis i Ilden. Der faare ſkulle i kiende dem paa deris Fruct.

De ſkulle icke alle/ſom ſige til mig/ HERRE/ HERRE/ komme ind i Himmerige/Men de ſom giøre min Faders villie i Himmelen.

Huad giør Chriſtus i dette Euangelio?

Hand paa minder oc giffuer oſſ atuarlſel / at wi ſkulle vocte oc tage oſſ vare fra falſk Propheter. Oc hand giffuer førſt til kiende huilcke de falſke Propheter ere. Der neſt/ Huorledis mand ſkal kiende dem. Det tredie/ Huad deris løen oc endeligt ſkal vere.

Huad ere Propheter?

Propheter ere Lærere oc Predickere/ ſom lære oc vnderuiſe Folcket.

Huor mangfoldige ere propheter?

Der ere tuende slaus Propheter/ sande oc falske.

Huilcke ere sande propheter?

De som aluorlige Predicke oc forkynde Guds Ord oc befalning/ oc vnderuise Folcket met den rette lerdom/ oc huercken ansee eller frycte nogen Persone. Saadanne vaare de hellige Propheter oc Apostle.

Huilcke ere de falske propheter?

De som vnder de rette Propheters Naffn oc skin/ forføre Menisken met falsk lerdom/ de ville haffue den anseelse/ at de vise Folck den rette Vey/ oc lære idel sandhed/ oc deris lerdō er dog idel forførelse oc løgn/ Saadanne vaare Baaliter/ Molochiter/ Phariseer etc. Disse formaner Christus at wi skulle vocte oss fra.

Huad siger Christus?

Vocter eder fra falske Propheter/ som komme til eder i Faareklæder/ men induortis ere de glubende Vlffue.

Huad vil hand met disse Ord?

Saa meget vil hand sige/ Kiere Børn/ Jeg haffuer i min lange Predicken paa Bierget/ giffuet eder den rette Christelige lerdom til kiende/ huilcken der visselige skal ledsage eder ind i det euige liff/ saa fremt i dem ville beuare oc bliffue stadelige der ved. Men Dieffuelen skal det icke kunde fordrage/ hand skal kaste megen forhindrelse i Veyen/ oc aff sin yderste mact oc formue arbeyde paa i alle maade/ at hand kand forføre eder/ at i icke skulle bliffue bestandige hoss denne Lerdom. Der faare varer ieg eder at/ paa det/ i skulle vocte eder/ oc giffue vel act paa eders sag/ Thi at i skulle aldrig kunde vere saa snilde/ handle saa forsynlige/ oc see saa vel til/ at falske Propheter / vildfarendis Aander / oc løgnpredickere / skulle jo alligeuel giffue sig til kiende / biude paa/ oc komme frem met deris falske lerdom. Oc er det da saa/ at i følge oc ere dem lydige/ da er det giort met eder / oc i ere fortabte. Thi de føre eder fra Guds Ord oc til Dieffuelens lerdom/ Fra den hellige Guddommelige Scrifft/ til Menniskens paafund / Fra sandhed til løgn / oc saadant skulle de giøre vnder saa deyligt it skinlige som det vaare idel sandhed/ der de fare met/ Oc paa

det sidste

det ſidſte beſegle de ſaadan deris forførelſe met ſaadanen ſtanck oc ond luct/der de lade effter ſig/at mand kand der paa obenbare mercke/at Satan oc Løgnaanden vaar der.

Huor faare ſiger Chriſtus/De komme?

Fordi/at falſke Propheter tøffue icke indtil de bliffue retteliġe vdſende eller redelige kallede/men de komme aff ſig ſelff vkallede/oc trenge ſig ind met mact i Embedet/ huilcke den Prophete Jeremias klager paa i det xxiij. Cap. i Guds Perſone/ oc ſiger/Jeg vdſende icke Propheter / oc de løbe alligeuel/Jeg talede icke til dem/oc de ſpaade alligeuel. Chriſtus taler icke her om dem/ſom tilbiude den Chriſtelige menighed deris tieniſte/naar de ſee at der er brøſt for Predickere/ Thi S. Paulus ſiger/i Timoth. iij. Der ſom nogen begærer it Biſcops Embede/ hand begærer en kaaſtelig gerning.

Huor faare ſiger hand/De komme til eder?

At hand der met vil giffue til kiende/at ſaadanne falſke Propheter ere oc ſkulle vere i Chriſtendommen/De komme til eder/ſiger hand/icke til Tørckere eller Hedninge/men til eder/ i ſom ere Chriſtne/Thi det gaar ſaa til/At huor Gud Bygger en Kircke/ der Bygger Dieffuelen en Capelle hoſſ/ Oc huor Chriſtus opuecker en retſindig Predickere/der beſkicker Dieffuelen altid tho falſke Predickere hoſſ. Saa ſtode der vtallige Baals Preſter imod den eniſte fromme Prophete Heliam/Oc imod den eniſte Micheam ſtode der fire hundrede falſke Propheter.

Huor faare ſiger hand/De komme i Faarekleder?

De gliſe oc komme met ſaadant it ſkin/at mand neppelige kand kiende dem fra de rette Predickere/ De bruge ocſaa Scrifften oc Guds Ord/ men tredſkelige oc falſkelige.

Huor faare ſiger hand. Induortis ere de glubende Vlffue?

Fordi / at de giøre icke andet / end jammerlige ødelegge Chriſti Faareſti/oc vden afladelſe/grummelige forgiffue/ihiel riffue/myrde oc dræbe/ Chriſti Faar met falſk lerdom/ ſom de rette Vlffue oc Sielemordere.

Huorledis ſkal mand kiende de falſke propheter?

Paa deris Fruct/ſiger Chriſtus/ſkulle i kiende dem/ kand mand oc plocke Vindruer aff Torne? Eller Figen aff Tidzel?

Saa bær

Saa bær oc huert got Træ/ god Fruct/Men it raadet Træ/bær ond Fruct/Lige som hand vildesige/Holder de falske Propheters lerdom oc leffnet imod Guds Ord oc befalning/da skulle i snart see/at de komme icke paa tusinde bindinger nær offuer it.

Huilcken er de falske propheters Fruct/der wi skulle kiende dem paa?

De føre it vduortis skin aff it Aandeligt leffnet/oc ere dog i grunden idel Verden oc Kiød/ læss Paulum. ij. Timoth. iij. De besnerie Menniskens samuittighed / met Dieffuelens lerdom oc Menniskens Bud/de giøre Synd der som ingen Synd er/ forbinde Mad oc Ecteskab/ aleniste aff it vduortis skin/ læss Paulum. j. Timoth. iiij. De giøre Secter imod de Christnis enighed/oc ville bliffue fromme/ retferdige oc salige/formedelst Aandelige optenckte Aarden/Regle/Gierninger oc fortieniste/læss Petrum ij. Pet ij. De holde Sandheds Vey/Euangelium/for idel Ketteri. Men deris egne Fastelagens gierninger/met Vand/ Palmer oc Salt at Vie etc. Deris Afflad/ Pillegrims reyser/Brøderskab/Calente/ Vigilijs/ Sielemesser/ Begengelser/ stencke Vand/giffue Røgelse/ bære Helgen omkring/gaa met Kaarss/holde de for idel salig Guds tieniste. Christus siger/Jeg er Veyen etc. saa sige de/vore Gierninger oc fortieniste ere Veyen. Christus siger / Jngen kommer til Faderen/ wden formedelst mig/ Saa sige de/ Jngen kommer til Himmelen/wden aleniste formedelst hellige Aarden/Pillegrims ryser/Afflad/oc Helgens forbedelse etc. Jn Summa/ De tro icke Christo/de acte intet hans befalning/Men de handle imod Guds Ord/met deris Lerdom oc leffnet/Deris Lerdom er falsk/deris leffnet er wgudeligt/oc der er huercken Træ eller Fruct god hoss det Folck/Gud plager dem saa/at de kunde icke andet end følge deris Løgnaand/Dieffuelen/oc baade Scriffue/Lære oc Predicke/idel falsk Lerdom/ Løgn oc vildfarelse.

Huad Lignelse bruger Christus imod dem?

Hand siger/ kand mand oc plocke Vindruer aff Torne/ eller Figen aff Tidzel. Lige som hand vilde sige/Saa vmueligt som det er/ at mand kand plocke Vindruer aff Tornebuske/ oc Figen aff Tidzel / Lige saa vmueligt er det ocsaa / at en falsk Pro-

falsk Prophete kand giffue nogen god lerdom fra sig/Der som intet got er inde/der kommer intet got ved/De kunde vel rose meget aff Euangelio/oc haffue det stedze i munden/men det er dem icke mueligt at finde paa Euangelij rette lerdom oc krafft/ Blad ere de/blad bliffue de det er/de bruge munden meget oc sladre vden Fruct/som wi see faar øyen paa vore Papister.

Huor faare taler Christus om Vintræ oc Figen træ/oc der imod om Tornebuske?

At hand vilde giffue til kiende baade de sande oc falske Propheters art oc nature/It Vintræ er it tiurt/skrøbeligt oc vnytteligt Træ til nogen Bygning/Som Ezechiel siger i det xv. Cap. Tager mand oc noget Træ aff it Vintræ/at giøre noget aff? Eller giør mand en Naffle der aff/at henge noget paa? Saa er it Figen træ it ringe almindeligt Træ/som icke blomstris / før Blomsterne giffue strax Fruct / Men Tornebuske faar knopper oc blomstris/at de staa huide som it Lagen/oc skinne langt fra i Marcken/oc ere til at see/lige som de vilde bære idel Sucker/Oc naar mand alligevel seer til enden/da er der ekon skarppe tagge oc torne/som icke kunde andet end riffue oc stinge/Eller de bære Slaaen oc Hyben/som ere fulde aff sten/oc ingen mand nyttelige. Disligist bær icke heller Tidzel andet/end Borrer oc skarpe pigge/oc naar mand kaster dem fra sig/ da vende de det skarpe op eller ned/oc henge ved. Lige sla ocsaa Oyenskalcke oc falske Propheter stort paa/met deris Hoffmodige store Ord/oc met deris mange optenckte gierninger etc. Lige som de vilde hielpe den gantske Verden/Men naar det kommer saa langt/ at Fructen skal følge/ da er det idel Ormestungen forderffuet Fruct / som huercken kommer Gud til loff eller Mennisken til gode/Ja det ere Børne gierninger/ som naar smaa Drenge ride paa keppe/oc smaa Piger lege met Drucker. Alle andre Staters gierninger/ som Borgeris oc Bønders gierninger etc. Komme Mennisken til gode/Men Papisters gierninger/ere intet Menniske nyttelige/vden alenistedeis Gud/som er/deris Bug.

Huad er it got Træ?

It fromt trofast Menniske/som leffuer effter Guds befalning. Som

ning. Som naar en Første/ Regentere/ Borgemestere/ Predickere/ Hosbonde/ Suend/ Pige etc. Vandrer i Troen/ oc giør der hannem bør at giøre. Disse ere de gode Træ/ som bære Fruct i ret tid/ de triffuis til det euige Liff.

Huilcket er it ont Træ?

It vanartigt wgudeligt Menniske/ som leffuer wden Guds Ord oc befalning/ i al Synd oc last/ Som naar selffgiorde Helgen/ Øyenskalcke oc falske Christne/ gaa hen i deris vantro/ bygge oc forlade sig paa deris egne gierninger oc fortieniste/ oc foracte der til met (som den hoffmodige Phariseer giorde) andre arme Syndere/ etc. Disse ere de raadne forderffuede Træ/ som bære idel Ormestungen Fruct/ huilcke der høre til Helffuedis Ild.

Huilcken er den gode Fruct?

De Christnis gode gierninger/ som ske effter Guds Ord oc befalning/ oc komme de Nødtørfftige til hielp oc trøst.

Huilcken er den onde Fruct?

De gierninger som ske wden troen oc wden Guds befalning/ alligeuel at de glise oc skinne deylige vduortis/ Thi der er ingen gierning god/ wden den som er befalen aff Gud/ Oc ingen gierning er Ond/ wden den som er forbuden aff Gud. Huo som vil giøre gode gierninger/ hand skal see til Guds Bud/ huad hand finder der/ at Gud haffuer budet oc befalet/ det ere gode gierninger/ oc huad hand finder at Gud haffuer forbødet/ det ere onde gierninger. Wi skulle lære skilsmysse imellem gode oc onde gierninger/ aff Guds Bud oc befalning/ icke aff Menniskens gode tycke/ icke heller aff det skin at gierninger ere mange eller store. Lige som mand kiender paa roden oc Fructen/ om it Træ er got eller ont/ Saa kiender mand ocsaa it got eller ont Menniske paa hans hierte/ Ord oc gierninger/ Luce. vj. Seer du nu it Menniske/ som er smuct venligt met sin Neste/ trøster/ hielper oc er hannem tienstactigt/ da kant du visselige dømme/ at hand er it got Træ. Der imod/ naar du seer nogen som er grum/ vanartig/ smbbedrøy/ hadsk/ affuindzfuld/ oc vil ingen giøre til gode/ da kant du visselige dømme/ at hand er it forfornet raadet Træ.

Huad skal

Huad skal vere de falske propheters løen de endeligt?

Christus siger/ Huert Træ/ som icke bær god fruct/ skal affhuggis/ oc kastis i Ilden. Lige som hand vilde sige/ Alle de som sette Troen til bage oc offuergiffue Guds Ord/ oc bygge paa deris egen Retferdighed/ gierninger oc fortieniste/ oc giøre intet aff det Gud haffuer befalet/ de skulle ødeleggis i grund oc oprykkis met rod. De arbeyde vel paa at stige høyt op/ oc ville met mact forsuare oc føre deris sag til ende/ Men Gud imodstaar oc forhindrer de høye Træ/ at de icke skulle voxe op i Himmelen. De giøre sig vel saadan en tancke/ See/ wi ere de deylige fructsommelige Træ/ som ere plantede i Christendommen/ Gud skal spære oss/ haffue tilsyn til oss/ giøre gerde omkring oss/ heyne oss ind / beuare oss/ oc røcte oss paa det fliteligste/ som mand pleyer at røcte oc tage vare paa en deylig Vrtegaard / Trægaard / Vingaard etc. Oc de see icke huad dom Christus siger aff offuer dem/ Som er/ at Øxen ligger allerede hoss roden aff saadanne wfructsommelige Træ/ at de skulle affhuggis / oc kastis i Ilden / Oc Matthei. xxv. Al plantelse/ der min himmelske Fader icke plantede / skal oprykkis. Oc Hieremie xlix. siger Gud / Der som du end giør din Rede saa høyt/ som ørnen/ saa vil ieg dog styrte dig ned. Oc i dette Euangelio siger Christus/ De skulle icke alle/ som sige til mig/ HERRE / HERRE/ komme i Himmerige/ Men de som giøre min Faders vilie/ der er i Himmelen. Lige som hand vilde sige/ Alle de/ som holde deris eget paafund for den høyste Guds tieniste / oc daglige robe til mig/ HERRE/ HERRE/ oc arbeyde der aller mest paa/ at de skulle komme til Himmelen/ de skulle icke komme der ind/ Ja/ der skal ingen før fare til Helffuede/ end de samme/ som rose sig mest aff Himmelen/ oc tage sig offuer/ at de ocsaa ville/ formedelst deris fortieniste/ hielpe andre Mennisker der ind.

Huor faare kiere Herre? Haffue de so stor Gudelighed/ staa aarle op/ robe Herre/ Herre/ Afften oc Morgen/ oc spare ingen wmage?

De robe met munden/ men hiertet veed der intet aff. Saa giøre de icke heller min Faders vilie/ der faare hører ieg icke

 deris rob/

deris rob/Vil nogen haffue deel met mig/i mit Rige/da skal hand rette sig effter min lerdom oc mit Ord/oc fatte der aff en retsindig Christen tro / oc beuise samme Tro imod sin Neste met den rette Fruct/oc føre hoss sig selff it wstraffeligt Leffnet / Huor det skeer / der skal Himmelen staa oben / oc saadant it Menniske skal glæde sig met mig / i det euige Liff/ AMEN.

Den IX. Søndag effter Trinitatis/Epistel/j. Corinth. x.

KJere Brødre/Det skede oss til it Exempel/ at wi skulle icke haffue lyst til det onde/lige som de haffde lyst. Bliffuer oc icke Affgudiske/ lige som nogle aff dem bleffue/som screffuit staar. Folcket sette sig ned at æde/ oc at dricke/oc stode op at lege. Lader oss oc icke bedriffue hoer/som nogle iblant dem bedreffue hoer/oc fulde paa en dag try oc tiue tusinde. Lader oss oc icke friste Christum/som nogle aff dem fristede hannem/oc bleffue forderffuede aff Hugorme. Knurrer oc icke/lige som nogle aff dem knurrede/oc bleffue ødelagde/formedelst Forderffueren.

Alt dette skede dem til it Exempel/oc det er oss screffuet til atuarsel / paa huilcken Verdens ende er kommen. Der faare huo sig lader tycke at hand staar/hand skal see vel til/at hand icke falder. Eder er end nu ingen fristelse paa kommen uden Menniskelig. Men Gud er trofast/ som lader icke friste eder offuer eders formue/Men hand giør saadan ende paa fristelsen/at i kunde fordrage. Der faare mine Elskelige/ flyr fra Affguders tieniste.

Huad lærer S. Paulus i denne Epistel?

De ypperste stycke i denne Epistel er/at huo sig lader tycke hand staar/den skal see til/at hand icke falder. Met huilcke Ord S. Paulus vil paaminde de staalte/daarlige oc trygge Corinther/ at de skulle icke tencke/ det er nock/at de begynde at tro/at de høre Euangelion/oc bruge Sacramenterne/ oc ere rigelige begaffuede oc prydede met store aandelige gode ting/ naade oc gaffuer/men de skulle vide/at de oc skulle bliffue bistandige i Troen/oc Euangelij bekiendelse/oc i it Gudeligt leffnit indtil enden. Oc saadant beuiser hand met Jsraelss Børns Exempel/som vaare Guds folck/oc haffde den samme tro til Christum/som wi/oc de samme Sacramenter/Ja meget mere naade oc flere gaffuer aff Gud/ end wi. Gud haffde ført dem met en veldig haand aff Egypten/giennem det røde Haff/oc igiennem ørcken. Oc der komme alligeuel icke flere/aff sex hundrede tusinde Mend/ind i det Land Canaan/ end tho/Josue oc Caleb/ de andre døde i ørcken.

Huor faare? Huad aarsage vaar der til?

De bleffue icke bistandige i den tro de haffde anammet/men de fulde formedelst vantro i mangfoldige store Synder.

J huad Synd fulde de?

J femhonde store Synder oc wdygder/ Først/ J syndelig lyst. Thi saa siger den. cv. Psalm. De begærede i ørcken/ oc forsøgte Gud i det øde Land. Hand gaff dem det de baade om/oc sende dem nock/indtil dem vemmede der offuer. Der nest fulde de i Affguderi/de giorde en Kalff i Horeb/siger Psalmē/ oc bade til det støbte Billede/oc foruende deris ære til en Oxis lignelse/som eder græss. Det tredie/de bedreffue hoer/De hengde sig/siger Psalmen/til Baal Peor/oc ode aff de døde Affguders offer. Det fierde/de fristede Gud/som Psalmisten siger/De fristede Gud i deris hierter/at de begierede mad for deris Siele/ oc fortørnede hannem hoss trette vandet. Det femte/De knurrede imod Gud/oc de knurrede i deris Paulun/de vaare HErrens røst icke lydige.

Straffede oc Gud dem for saadan synd skyld?

Ja visselige. Hand befalede Skyerne her offuen offuer/oc loed Man regne paa dem/oc gaff dem Himmels Brød at æde/

 oc loed

oc loed kiød regne paa dem som støff/oc Fule som Sand i haffuit. Da ode de oc bleffue alle mette/hand loed dem styre deris lyst. Der de nu haffde styret deris lyst/oc de end nu ode der aff/da kom Guds vrede offuer dem / oc dræbte de ypperste iblant dem/oc nedslo de beste i Jsrael. Dernest bleffue for Affguderi skyld/try tusinde Mend ihiel slagne/Exod. xxxij. Det tredie/ der bleff for horeri skyld/ fire oc tiue tusinde ihieslagne. Num. xxv. Det fierde/for fristelse skyld/at de sagde/Vor Siel vemmer offuer denne løse mad/sende Gud hugorme iblant dem/ som spydede ild / de bede Folcket/ at der døde it stort tal Folck i Jsrael/Num. xxj. Det femte/ for knur oc wlydigheds skyld/ døde fiorten tusinde oc siu hundrede Mend/Dathan oc Abieram/ Huilcke Jorden opslugede/ oc wden de thu hundrede oc halfftrediesinds tiue Mend/der ild opbrende/Num. xvj.

Haffue wi oc behoff at frycte saadan straff?

Ja visselige S. Paulus siger. At det skede oss til en Figur/ at wi skulle icke haffue lyst til det onde/ lige som de haffde lyst. Bliffue oc icke Affgudiske/lige som nogle aff dem bleffue. Lader oss icke bedriffue hoer. Lader oss icke friste Christum / som nogle iblant dem giorde/ oc bleffue forderffuede aff Hugorme. Knurrer oc icke/lige som nogle aff dem knurrede/oc bleffue ødelagde formedelst Forderffueren. Lige som hand vilde sige. Wi ere oc saadanne Folck/wi mene ocsaa/naar wi sige met munden. Jeg tror/Jeg tror/oc hører Euangelij predicken/oc bruger Sacramenterne oc kunde tale meget om Scrifften/bande oc straffe Paffuen oc hans Tilhengere/da er det nock/wi ere da smucke Christne. Saa gaa wi tryggelige heden/ ere staalte/ hofferdige/gerige/wkyske/hadske/ affuindzfulde. Saa/at der bliffuer paa sidste neppelige en eller gantske faa i den tro oc Christendom/de haffde anammet. Der faare giffuer S. Paulus oss her atuarels/ Lige saa vel/som de Corinther/at wi skulle see vel til/giffue vel act paa vor sag. Thi at fulde saadanne høyge ypperlige Mend/hoss huilcke Gud haffde giort saa mange underlige gierninger/skulle wi da icke frycte oss/paa huilcke Verdsens ende er kommen/der som alting er forderffuit i grunden/der som idel synd oc forargelse er/oc wi huercken see eller

høre no-

høre noget got. Sandelige siger S. Paulus/Det skede oss til it Exempel/oc er screffuit til en atuarsel. Lade wi oss ocsaa lyste/ oc findis Affgudiske/ wlydige/ wkyske oc knurre/da vil det gaa oss lige saa/Gud skal oc lade oss falde.

Ey/Gud vil icke giøre saa ilde med oss?

Jngen skal tencke/ at dette ere dumme wnyttige Historier. Gud vil met disse Jødernis Exempel formane oc giffue oss atuarsel/ at wi skulle icke falde i tryghed/ icke gaa wbesindelige hen wden betenckelse/ oc besuige oss selff/ men staa i fryct oc vere omhyggelige/at vor tro skal icke falde bort/før wi vide selff aff/Thi vort kiød er icke end nu dræbit met sin fruct i oss. Saa er Sathan oc icke død/som oc nu i Verdsens sidste ende/i huilcken wi ere/buldrer oc bruser gruseligere/end hand nogen tid haffuer giort tilforn. Thi hand fornemmer at hand haffuer en stacket stund at bliffue oc skal snart rumme/Apo. xij.

Huorledis beslutter S. paulus denne Epistel?

Hand siger saa. Huo sig lader tycke at hand staar/den skal see vel til/at hand icke falder. Lige som hand vilde sige. Jngen foracte den anden/ehuor sterck den ene eller skrøbelig den anden er. Thi der veed ingen huor lenge hand bliffuer selff bestandig. Det er offuermaade snart til at falde. Lader oss faar alting see til/at den ene foracter icke den anden/der som hand end falder. Thi det som hannem er vederfarit/ kand oc oss vederfaris. Staar ieg i dag/ i morgen kand ieg falde/Er ieg falden i dag i morgen kand ieg staa op igen. Lige som S. Paul. oc her siger om de Corinther. Der er end nu ingen/wden Menniskelig fristelse/kommen offuer oss.

Huor mangfoldig er fristelse?

Tredubbelt. Dieffuels fristelse/Menniskelig oc Guddommelig fristelse.

Dieffuelens fristelse gaar der vd paa/at hand der met vil forstyrre alt det som got er/komme al wlycke aff sted/oc aldelis forderffue legemet oc Siel en. Saa fristede Sathan Euam. Menniskelig fristelse er/ naar vort egit legeme/fører/skynder oc driffuer oss/ formedelst den naturlige oc indplantede lyst oc tilbøyelighed/ til sind/ Som S. Paulus klager Roma. vij. Den

Guddommelige friſtelſe/er Troens forſøgelſe/oc taalmodig-
heds prøffuelſe/om mand vil bliffue biſtandig hoſſ Guds ord
eller icke.

Haffue wi oc trøſt i friſtelſe?

Ja viſſelige. Saa ſiger S. Paulus. Gud er trofaſt/ſom
lader icke friſte eder offuer eders formue/men hand giør ſaadan
ende paa friſtelſen/at i det kunde fordrage.

Veed Gud vor ſtyrcke oc formue?

Ja viſſelige. Hand deler huert Menniſke ſit kaarſſ oc mod-
gang til/effter den maade ſom hand det kand fordrage/ſom
den lxxv. Pſalme ſiger. HERREN haffuer it begere i haan-
den/huilcket der er fult i ſkenckt met ſterck Vin/der ſkencker hãd
aff/Men de Wgudelige ſkulle alle dricke der aff/oc ſøbe bermen
vd. Den klare Vin/er de vdualdis kaarſſ oc modgang/huilcket
der er timeligt oc følger euig glæde effter. Bermen er de wgu-
deligis gruſelige plager oc pine/ſom begyndis i denne Verden
oc varer euindelige. Wi Chriſtne ſkulle bede om taalmodighed/
hielp oc biſtand/naar wi friſtis/at wi icke ſkulle fortuile vnder
kaarſſit/ men beholde ſeyer. Gud giffuer altid effter at wi
haffue vundet ſeyer/ naadens beſynderlige gafue/ huor aff
Menniſken bliffue der effter ſterckere oc frimodigere til at imod-
ſtaa de tilkõmende friſtelſer. Hand lader oſſ vel forferdis noget
oc vorde miſtrøſtige vnder kaarſſit/ i modgang oc friſtelſe/oc
ſkicker ſig lige ſom hand kiende oſſ icke. Lige ſom Bruden ſiun-
ger om hannem/Hand ſtaar bag veggen/ock kicker igiennem
ſpinderet. Hand ſeer til oſſ/om wi oc ville bliffue taalmodige
vnder kaarſſit/Seer hand at kaarſſit vil bliffue for meget
ſuart/oc Vand gaa offuer Hoffuedit/da er hand icke longt fra
oſſ. Al den ſtund der er end nu Menniſkelig oc Creaturis hielp
faar hender da holder Gud til bage met ſin hielp/Men naar
det er wde met Menniſkelig oc Creaturis hielp/da begyndis
Guds hielp/trøſt oc biſtand. Der faare kaldis hand
oc en nødhielpere/ ſom i den ſtørſte nød kand
oc vil hielpe til euig glæde. Hannem
vere loff/priſſ oc ære/
AMEN.

Den IX. Søndag effter Trinitatis/Euangelium/Luce. xvj.

JEsus sagde til sine Discipler / Der vaar en Riig Mand som haffde en Husfoget / hand bleff beført faar hannem/ at hand skulde forkommet hannem hans Gods. Oc hand kallede at hannem / oc sagde til hannem/Hui hører ieg det om dig? Giør Regenskab for din Hußholding/thi du kand icke lenger vere Husfoget. Husfogeden sagde ved sig selff/Huad skal ieg giøre? Min Herre tager Embedet fra mig/ Jeg gider icke arbeydet/oc ieg skammer mig at trygle/Jeg veed vel huad ieg vil giøre/at de skulle tage mig ind i deris Huß/naar ieg bilffuer nu sæt aff Embedet. Oc hand kallede til sig alle sin Herris Skyldener/oc sagde til den første/Huor meget est du min Herre skyldig? Hand sagde/Hundrede tynder Olye/Oc hand sagde til hannem/Tag dit Breff/ sæt dig/oc scriff strax/halfftredsinds tiuffue. Der effter sagde hand til den anden/End du/huor meget est du skyldig? Hand sagde/Hundrede maader huede. Oc hand sagde til hannem/Tag dit Breff/oc scriff/firesinds tiuffue. Oc HERREN loffuede den vretferdige Husfoget/ at hand giorde snildelige/Thi denne Verdens Børn ere

klogere end Liussens Børn/ i deris Slect. Oc ieg siger eder ocsaa/ Giører eder Venner aff den wretferdige Mammon/ paa det/ at naar i nu haffue behoff/ de skulle anamme eder ind i de Euige Bolige.

Huor om taler dette Euangelium ?

Om en wtro Husfoget/ huilcken hans Herre sette aff hans Embede oc befalning for hans wtroskab skyld/ Oc det er alle Mennisker en atuarsel/ at huer skal saa handle trolige oc retsindelige/ i sit kald/ at hand met en god Samuittighed/ kand bliffue bestandig faar Gud/ i det sidste Regenskab.

Huor aff vil Gud tage Regenskab ?

Aff trende slags gods/ aff Verdens/ Legemens oc Sielens/ offuer huilcket Gud haffuer sat alle Mennisker til Husfogeder.

Huilcket er Verdens gods ?

Alt timeligt Gods oc Rigdom/ Huss/ Jord/ Agre/ Enge/ Vand/ Land/ Fule/ Fiske/ Queg/ Faar/ Korn/ Vin/ Guld/ Sølff/ Rente/ Landgilde oc andet saadant.

Huilcket er Legemens gods ?

Vngdom/ styrcke/ sundhed/ wforderffuede Lemmer/ en god syn/ hørelse etc. En from fauerferdig Hustru/ lydige Børn/ trofaste Tiunde etc.

Huilcket er Sielens gods ?

Visdom/ Fornumstighed/ en god ihukommelse/ skarpsindighed/ en god Forstand/ Besindnighed/ Klogskab/ Barmhiertighed/ ydmyghed/ fred/ taalmodighed/ langmodighed/ mildhed/ Sandhed/ Tro/ Kierlighed/ Haab/ Guds Ord oc Sacramenter.

Huorledis skulle wi bruge dette Gode?

For alle ting/ til Guds loff/ ære oc priss/ Der effter vor Neste til hielp/ trøst oc tieniste/ Der nest til vor egen nødtørfftighed. Oc der som wi saa ville handle indtil enden/ da haffue wi veret gode Hussholdere i denne Verden/ oc Gud skal sige til oss/ O du fromme oc trofaste Suend/ du haffuer veret trofast offuer lidet/ ieg vil sette dig offuer meget/ gack ind i din

Herris

Herris glæde. Men mißbruge wi dette Guds gode/da ſkal der følge it ſuart Regenſkab/ oc det ſkal gaa oſſ/ſom det gick denne Husfoget.

Huorledis mißbruge wi dette Guds gode?

Naar wi lade oſſ tycke/oc mene/at Gud haffuer ſkabt Fule/Fiſke/Queg oc andre Diur/Korn/ Vin etc. Aleniſte til vor Legemlige vellyſt/Fraadzeri oc Druckenſkab/at wi ſkulle fortære oc forkomme det wnyttelige/ſom de daglige Dranckere/Fraadzere oc Skiøllehalſe giøre. Item naar wi mißbruge vore vnge dage/ſtyrcke/ſundhed oc lemmer til ſkalckhed/wkyſkhed/oc anden Dieffuels tieniſte/ſom den vnge Verden giør almindelige paa denne dag/oc de Gamle hielpe der faſt til. Item naar wi mißbruge vor viſſdom oc forſtand/til at bedrage oc beſnige vor Neſte/met Ord eller gierninger/met maal/ aln/breff/ſegel/ mynt / i dom/ handel oc Kiøbmandſkab. Item / naar wi mißbruge vor forſtand / til at opuecke Secter oc Ketteri imod den Guddommelige Lerdom oc Sandhed. Item/naar wi forlade oſſ paa Menniſken oc ſette vor Tro til dem. Item/naar vor kierlighed er til Verdzlige ting/ oc wi elſke icke vor Neſte/ere vbarmhiertige/hoffmodige/gerige/hadſke/affuindzfulde/ wtro/ løgnactige/foracte Guds Ord oc de høyuerdige Sacramenter. Naar wi haffue ſaa veret Huſſholdere / da gaar det ilde til/oc der vil følge it alvorligt Regenſkab effter/huilcket Gud vil ſtrengelige kreffue/naar dagen kommer/Thi Gud er alle hierters randſagere/oc veed alle ting. Naar ſom hand nu ſeer/at wi handle wtrolige/oc mißbruge hans Gode/da kalder hand oſſ til Regenſkab/oc ſiger/Giør regenſkab for din Huſſholdning/ thi du kant icke lenger vere Huſſholdere.

Huorledis kalder Gud oſſ?

J trende maader. Førſt/formedelſt den hellig Aands indnortis indſkindelſe/Som naar oſſ ſkindis gode tancker ind aff Gud/at wi ſkulle rette oc bedre oſſ/giøre Poenitenze/oc andet ſaadant. Der neſt/formedelſt den mundelige Predicken/Som naar wi høre/at Gud haffuer altid aff Verdens begyndelſe ſtraffet Synden/oc ſtraffer end nu. Det tredie/formedelſt mangfoldige Genuordighed/ Friſtelſer/forfølgelſe/ſiugdō/ſtrid/ dyr tyd/

dyr tid/Pestilentze etc. Dette er altsammen Guds sendinge bud/formedelst huilcke hand bancker paa vor dør/ oc kalder oss til bedring oc Regenskab.

Skal dette oc vere it aluorligt regenskab?

Ja visselige/Dette Ord/ Giør regenskab/ skal giffue saa forferdelig oc gruselig liud aff sig/at Himmel oc Jord oc alle Creature/ja ocsaa Engle oc Guds vdualde skulle forferdis der aff/ Thi Gud skal giffue huer sit kald tilkiende / oc forhøre huorledis hand haffuer skicket sig der vdi/oc sige/Giør Regenskab for alle dine tancker/Ord oc gierninger/oc for alt dit gode/legemligt oc Aandeligt/ for din viss dom oc forstand/oc for dine fem sind/huorledis du haffuer bruget dem/oc huor mange der haffue forbedret sig/ aff din gode omgengelse. Da skal det gaa/som Børn lære i Scholen/ Quot accidunt præpositioni? Duo casus, Accusatiuus & Ablatiuus, Det er en Forstandere kommer i tuende fald / som er / at hand beklagis oc settis aff sit Embede.

Huad skal da den giøre som icke vil bekemmis/men bliffue bestandig i dette Regenskab?

Hand skal giøre som denne Husfoget giør/Der hand bleff anklaget for sin Herre/ at hand haffde forkommet hans Gods/ oc skulde nu giøre Regenskab/forferdedis hand/oc sagde ved sig selff/Huad skal ieg giøre? Min Herre tager Embedet fra mig/ Jeg gider icke graffuet/oc ieg skammer mig at trygle/Jeg veed huad ieg vil giøre/at de skulle tage mig ind i deris Huss/naar ieg nu bliffuer sæt aff min befalning.

Huad giorde hand da?

Hand betenckte sig icke lenge/Hand kallede strax alle sin Herris Skyldener til sig. Til den første/som var hundrede tynder Olie skyldig/sagde hand/Tag dit Breff/ sæt dig ned/ oc scriff strax/ halffthredsinnds tiuffue. Til den anden/som vaar hundrede maader huede skyldig/ sagde hand/Tag dit Breff oc scriff/ firesindstiuffue/ Saa gaff hand dem noget til aff Herrens gield.

Huad sagde Herren der til/ at denne wtro Husfoget skickede sig saa?

Hand loffuede den wretferdige Huss holdere/at hand haffde handlet snildelige/Thi denne Verdens Børn ere klogere/end liusens Børn i deris Slect.

Er da

Er da denne gierning verd at loffue?

Hand loffuer hannem icke for hans ſnedighed oc wtroſkab ſkyld/men/ at hand / ſom it Verdens Barn / haffde handlet ſnildelige oc forſynlige.

Huilcke ere denne Verdens Børn?

De ſom i alle ting ſøge deris egen nytte oc fordel / oc aff deris yderſte formue beſørge ſig ekon offuerflødelige ſelff/ met ret oc wret / oc acte aldelis intet huorledis det gaar de Arme oc nødtørfftige.

Vil da Chriſtus at wi ſkulle giøre lige ſaa?

Jngelunde. Men hand vil/at wi ſkulle met ſaadan alnor-lighed oc flidt vere vindſkibelige effter det Himmelſke oc euige gode/ſom Verdens Børn ere vindſkibelige oc tracte effter det timelige forgengelige gode / wi ſkulle jo ſaa flitelige ſøge oc legge oſſ effter det euige gode/ ſom Verdens Børn legge ſig effter det Verdzlige forgengelige gode. Oc wi ſkulle intet lade det forhindre oſſ/ om de end foracte oc beſpotte det euige gode/Lad ekon dem ſamle ligende Fæ paa Jorden/oc ſamle du ligende Fæ i Himmelen / oc lad ſaa ſee / huilcken der ſkal haffue beſt/aff det hand haffuer atſpurt oc ſamlet. Oc dette er ocſaa den ſamme formaning der Chriſtus giør ſidſt i dette Euangelio/oc ſiger/Jeg ſiger eder ocſaa/Giører eder Venner met den wretferdige Mammon/paa det/at naar i bliffue nød-tørfftige/de ſkulle anamme eder ind i de euige Bolige.

Er da denne Chriſti formaning nyttelig?

Ja viſſelige. Wi ſee/oc fornemme aff daglig forfæring/ met huor ſtor wmage oc arbeyde / wi beſørge legemet/Huor wi kunde tencke at en Gylden/en Marck eller en Skilling ſtaar til at fortiene/der ſpare wi ingen wmage/ſkulde wi end van-dre thi mile der effter/da ſynis oſſ det icke at vere langt/allige-nel det end da er wuiſt/oc wi ſaa ſnart kunde vandre forgeff-nis/ſom vdrette noget der met/Men for vor Siels ſalighed ſkyld/ſynis oſſ det at vere langt/at gaa en gade tuert offuer/ at høre Guds Ord/anamme det hellige Sacramenter/oc at komme til Syndernis forladelſe/det ſom dog er viſt. See/huor-ledis Stridsfolck for en ringe ſold ſkyld/ſette baade deris liff oc

Leffnet i fare. Disligist voffue Kiøbmend oc de som bruge handel/deris Liff oc Leffnet/til Land oc Vand/at de kunde fortiene timeligt gods. Disligist ocsaa Bønder/de pløye oc forarbeyde Jorden/i Regn oc Sne/i kuld oc hede/at de kunde besørge Bugen. Men huor skal mand finde nogen Christen/der giør oc tager sig saadant til for sin Siels salighed skild? Wi arbeyde sex dage oc besørge Legemet/Den siuende dag skulde wi besørge Sielen met Guds Ord/men der bliffuer da en time oss lengre hoss Predicken/end ellers it gantske Aar. At Christus vel maa sige/At denne Verdens Børn er klaagere/end Liusens Børn/i deris Slect.

Huad vil Christus met disse Ord/Giører eder Venner aff den wretferdige Mammon?

Hand vil alvorlige formane oc paaminde oss der met/at wi her paa Jorden skulle giøre oss Venner/aff vort gods oc Rigdom/saa fremt wi ville komme til det euige Rige.

Huad? skulle wi da kiøbe Himmelen/met Pendinge/oc met vore gierninger? Skal icke alene Troen til JEsum Christum giøre oss salige?

Christus haffuer allerede kiøbt oss Himmelen til/oc fortient oss det euige liff/Wi ere for Christi skyld bleffne Arffuinge til Himmelen/saa fremt wi tro paa hannem/men wi skulle alligeuel beuise denne tro/met gode gierninger/at wi skulle icke befindis som wfructsommelige Træ. Der skulle wi nu see til vor fattige Neste/tiene oc hielpe de Arme/huor som behoff giøris oc nød er paa ferde/Giffue de Hungrige mad/de Tørstige dricke/klæde de Nøgne etc. Saa skulle da saadanne Mennisker bære Vidnisbyrd om oss/for Gud/saa/at Gud skal vere oss Naadig/oc anamme oss ind i de euige Bolige. Oc in Summa. Wi skulle icke vere Mammons Tienere/men Guds Tienere.

Huad kaldis Mammon?

Mammon kaldis liggende Pendinge/som giemmis til fremstød/offuer den daglige Nødtørfftighed (en Nødspending) huilcke mand vel/wden sin skade/kunde hielpe andre Folck met.

Huor faare kaldis hand den wretferdige Mammon?

Fordi at saadan Rigdom oc pendinge brugis almindelige ilde / oc forholdis fra de fattige / som de høre til met rette / Som wi see / at huor offuerflødig Rigdom oc Pending ere / der giffuis oc mange aarsager til at synde / der leffuer mand i offuerflødighed / i wkyskhed / der bliffue Mennisken hoffmodige oc storactige / oc velte sig aff en synd i en anden / lige som en So i søle / Der faare kalde ocsaa Hedninge Rigdom / Irritamenta malorum. Oc S. Paulus kalder Rigdom / en rod til alt ont.

Huorledis forstaa papister disse Ord om Mammon?

De forstaa disse Ord om de affdøde Helgen / oc haffue i den mening screffuet alle Bøger fulde / oc Predicket alle Kircker fulde / At ville wi komme til Himmelen / da skulle wi kiøbe Himmelen aff Helgen / met Rigdom oc for ondskabs Mammon / oc haffue saa vnder de fromme Helgens Mammon / betact deris gerighed / indtil de paa det neste haffue draget den gantske Verdens gods oc Rigdom til sig / Thi saa scriffuer Paffuen i sine Paffue breff / At huo som haffde Staalet / Røffuet / Aagret oc ilde atkommet gods / hand skulde kaste halffdelen i Afflads Kisten / oc beholde den anden halffdeel met en god Samuittighed. Oc naar mand nu sette Guds Ord der imod / Du skalt icke Stiele / Du skalt icke begiere din Nestis gods / Da sige de / Der staar i Euangelio met klare Ord / Giører eder Venner aff den wretferdige Mammon / Der faare kand mand icke bedre kaaste saadanne pendinge paa noget / end paa Kircker / Kloster oc Messer etc. Oc met disse deris anslag haffde de saa lycksalig fremgang / at alle vraaer bleffue fulde aff Kircker / Kloster oc Helgens dyrckelse.

Er det da ont / at mand tilbeder oc paakalder de fromme Helgen?

Det er imod det første Guds Bud Deute. vj. Du skalt tilbede Gud din HErre / oc tiene hannem alene / Oc Psalm. j. Paakalde mig i din nød / da vil ieg Bønhøre dig. Oc Euangelium lærer Johan. xvj. at wi skulle bede oc paakalde Faderen i Jesu Naffn. Oc den hellige Paulus giffuer oss ekon en Meglere. j. Timoth. ij. Oc S. Johannes ekon en Talssmand oc Frelsere.

Hulcke Helgen skulle wi giøre oss til Venner?

Icke de affdøde/som ere borte for oss i det euige liff/fordi at de haffue deris Venner oc den som giør dem til gode/ Men de leffuende Christne/som haffue deris omgengelse hoss oss her paa Jorden/dem skulle wi giøre til gode aff den wretferdige Mammon.

Skulle wi icke da giffue til Kloster oc Brøderskab oc til hellige Steder/ eller i andre maade til nogen Helgens ophøyelse?

Lige som troen formindskis oc forgaar formedelst Helgens paakaldelse/ saa bliffuer ocsaa Christelig kierlighed til intet/formedelst saadan wnyttelig giffuelse. Thi wi ere saa til sinde/at wi giffue meget heller de affdøde Helgen en Gyldene/ end de leffuende Helgen en Skilling eller en pending/Nogle Aar siden øsde mand pendinge vd met baade hender til Kircker oc Kloster/til Vigilias/til Sielemesser/til begengelser/oc til andet saadant/ oc der vaar intet Menniske som klagede paa/at det vaar hannem til besuering/Men naar der kommer nu en hellig dag/at mand skal legge en Blaffert paa de leffuende Helgens (de Hussarmis) taffle/ huilcket der kand icke beløbe sig thi eller tolff Skillinge det gantske Aar igennem/ der klager huer mand offuer/at hand forarmis aff.

Huorledis skulle wi giøre oss de leffuende Helgen til Venner?

Wi skulle som Guds tro Huszholdere/ hielpe oc trøste de Fattige met vore Pendinge Gods oc Rigdom/ i deris trang oc nød/ saa skulle de paa den yderste dag bære vidnisbyrd om oss oc om vor tro/oc giffue Gud aarsage til/at hand skal anamme oss ind i de euige Bolige. En Hussarm Mand/ it siugt Menniske i Singestuen/skal paa den tid vere oss nyttelligere/end baade S. Peder oc alle Helgen. Summa/ huad som i denne Verden hielpe oc giøre fattige Christne til gode/det skal Rigelige betalis oss i det euige liff/

AMEN.

Den X. Søndag effter Trinitatis/Epistel. j. Corinth. xij.

KJere Brødre/J vide/at i haffue verit Hedninger/ oc ginge til de dumme Affguder/ effter som i bleffue førde til. Der faare kundgiør ieg eder/at ingen forbander Jesum/som taler formedelst Guds Aand/Oc ingen kand kalde Jesum en HErre/vden aleniste formedelst den hellig Aand.

Der ere atskillige Gaffuer / Men der er en Aand. Oc der ere atskillige Embede/men der er en HErre: Oc der ere atskillige kraffter / men der er en Gud / som giør alting i alle. Aandens Gaffuer giffue sig til kiende vdi huer/til Menighedsens nytte. Den ene giffuis formedelst Aanden at tale om vißdom. Den anden giffuis at tale om forstand/effter den samme Aand. Den anden Troen/i den samme Aand. En anden Gaffuer til at helbrede/i den samme Aand. Den anden/at giøre vnderlige Gierninger. En anden Prophetie. En anden/at giøre forskel paa Aanderne. En anden atskillige Tungemaal. En anden at vdlegge Tungemaal. Oc alt dette giør den samme eniste Aand/ oc deler huer besynderlige sit til/effter som hand vil.

Huad giør S. paulus i denne Epistel?

Effter at hand i de forgongne Cap. haffuer lagd Christendommens grunduol/oc fremsæt den faste klippe Jesum Christum den kaarsffeste/paa huilcken wi skulle bygge oc forlade oß/ som paa den oß er giort aff Gud til vißdom/til retferdighed/

 til hel-

til helliggiørelse oc til forløssning/da begynder hand nu i dette tolffte Capittel/at tale om de aandelige Gaffuer/oc giffuer til kiende/at der ere i Christendommen mange oc atskillige den hellig Aans gaffuer/huilcke den hellig Aand vddeler effter sin behagelighed til Predickere/den Christelige menighed til forbedring.

Er denne Epistel alenste predickere anrørendis?

Ney. Det er baade Predickere oc Tilhørere anrørendis. Først Predickere/at de skulle vide/at saadanne gaffuer giffuis dem aff Gud/til Guds menigheds opbyggelse/icke at de skulle hoffmode sig aff saadanne Gaffuer / oc misbruge dem / men betencke/at det er det pund/der Gud befalede dem/at forantuorde til væslebencken igen/met aager/Luce. xix.

Der nest lærer hand almuen/ at de skulle holde meget aff disse gaffuer Predickere haffue/oc icke dømme fortredelige der om oc foracte dem/Men vide/at Gud giffuer den ene denne/den anden en anden gaffue paa det/ den ene skal hielpe oc giøre den anden bistand/at holde Christendommen ved Guds ord.

Handlede de Corinther icke saa?

Der vaare nogle iblant dem/som hoffmodede sig aff deris gaffuer/der de haffde anammet aff Gud/foractede oc forsmaade de andre. Der imod vaare nogle/som aff had oc affuind knurrede imod saadanne/Saa at der bleff en obenbare splidactighed aff. Efftherdi S. Paulus nu vel viste/at kircken ødeleggis icke saa saare met nogen ting/som met splidactighed/da vilde hand hoss det andet ocsaa giffue de Corinther til kiende/ hueden de aandelige gaffuer komme/oc huorledis mand skal bruge dem/Oc hand giør først en stacket Fortale/der nest giffuer hand sig til den rette lerdom oc vnderuisning.

Huad fortale bruger hand?

Hand siger saa. I vide/ at i haffue verit Hedninger/oc ginge til de dumme Affguder/som i bleffue forførde. Lige som hand vilde sige. I vide vel huad Folck i vaare i fordum tid. I haffde ingen vidskab om Gud/i viste oc intet at sige aff Christo/eller aff hans Ord/eller aff Troen/Men i lode føre eder/ som vskillige Creatur/til Creatur oc Affguder/i hulde mere aff

eders

eders Affguderi/end aff den rette Guds tieniste. Ja lige som eders Affguder vaare saa vaare oc i / som den cxiiij. Psalme siger. De haffue ørin/oc høre icke. Men efftherdi i kiende nu Gud formedelst Christum/ da skulde i oc met rette anderleds skicke eder/end i giorde tilforn.

Huorledis setter hand frem den rette lerdom?

Hand opregner try stycker effter huer andre.

Huilcket er det første?

Hand giør skilsmøsse paa Aanderne/oc giffuer til kiende/ huilcke der ere onde/oc huilcke der ere gode. Oc hand siger at den Aand er god som neffner oc bekiender Jesum/Oc at den er ond/ som forbander oc laster Jesum. Oc hand giffuer saa en almindelig regel/huorledis mand skal kiende Aander/oc giøre forskel paa dem/Huilcket de Christne haffue gantske vel behoff/paa det de skulle icke anamme det onde for det gode/oc løgn for sandhed. Thi Dieffuelen kand oc foruende sig til liussens Engel/ oc vnder Guds Naffns skin forføre Menniskene. Lige som hand oc her til dagis haffuer giort formedelst Papister oc Suermere/ Thi det er den rette fruct / der Dieffuelen forarbeyder i de vantro Menniskers hierter/vforstandighed/ mørckhed/blindhed/forherdelse/Affguderi/løgn/ vildfarelse/Guds bespottelse / som S. Paulus oc lærer Roma. j. Huilcke den onde Aand nu haffuer i snaren oc i sit vold/de gaa hen/som vskellige Creatur/ følge kiød oc blod/høre icke Guds Ord/kunde oc intet got tale om Christo/icke lide hans Guddommelige skick/ere Gud gienstridige i alle ting/laste oc bespotte alt det som er Christeligt oc Guddommeligt.

Huorledis vil det gaa dem paa det sidste?

Lige som det pleyer at gaa alle vgudelige oc Guds bespottere/Som det gick Pharao/Antiocho/Herodi etc. De vgudelige tro intet Guds Ord/huad heller det kommer met trusel eller trøst. Men naar tiden kommer/at legeme oc siel skulle skillies fra huer andre/oc deris øyen/sind oc forstand bliffue opladne/ at de see oc fornemme/huad endeligt det vil faa met dem/Der skulle de da først bekiende/at der er en Gud til/ia saadā en Gud/ der er deris Fiende oc vuen. Naar som Døden nu ligger dem paa halsen/oc Dieffuelen klager paa dem/som paa Guds forac-

 tere/oc

lere/oc Helffuede haffuer oc op ladet sin strube/oc vil opsluge dem/oc de haffue da ingen trøst i Christo eller i hans Ord/saa fortuile de da/oc skulle (huad heller de ville eller ey) føle/befinde oc fornemme Troen oc sandhed.

Huilcke er det andet?

Hand opregner den hellig Aands gaffuer/oc siger. Der ere atskillige Gaffuer/ men der er en Aand/ Oc der ere atskillige Embeder/men der er en Herre. Oc der ere atskillige krafftter/ men der er en Gud/som giør alting i alle. Der setter S. Paulus mangfoldige Gaffuer/ Embeder oc krafftter.

Huad kalder hand Gaffuer?

Naar som nogen taler om Guddommelig visdom/om Christi vidskab/om Troen/kierlighed/haab oc taalmodighed/ In Summa/om Guddommelig Scrifft oc sandhed/den Christne menighed til nytte oc forbedring.

Huad er Embede?

Naar som nogen haffuer it kald eller it Embede i menigheden/kand siunge/bede/læse/predicke/er en Apostel/en Prophete/ en Euangelist/ en Docter/ en Biscop/ en Kirckettienere/ en Sogneherre/en Predickere/oc tager flitelige oc aluorlige vare paa samme Embede/til Guds menigheds forbedring.

Huad kalder hand krafftter eller gierning?

Naar nogen haffuer den naade aff Gud / at hand giør Jertegen oc vnderlige gierninger/som at vtdriffue Dieffuelen/ giøre de Singe helbrede/oc andre saadanne.

Er det da en Aand/ som vddeler sig saa vyt i Menigheden?

Ja/Thi saa siger Paulus. Aandens gaffuer giffuer sig til kiende til Menighedens nytte. Den ene giffuis at tale formedelst Aanden/ om Visdom/ Den anden at tale om forstandighed ved den samme Aand. En anden Troen/En anden den gaffue at giøre helbrede/ i den samme Aand. En anden at giøre vnderlige gierninger. En anden spaadom/ En anden at giøre skilsmøsse paa Aanderne. En anden atskillige Tungemaal. En anden/at vdlegge Tungemaal. Oc alt dette forarbeyder den samme Aand/oc deler huer til/ effter som hun vil.

Huad kaldis Visdom?

Viſſdom er forfarenhed i Guddommelige ting/ at nogen veed at tale om den Guddommelige Scrifft/oc giffue Modſtandere gienſuar oc viſe dem aff. Oc obenbare Dieſſuelens liſtighed oc ondſkab. At en veed/ huad Troen oc gode gierninger ere/ Naade oc Synd/ Louen oc Euangelion/ Død oc Liff.

Huad er forſtandighed?

Forſtandighed er naar nogen veed/ Huad huer ſkal giøre oc lade i ſit kald/ſtat oc Embede/ huad huer Chriſten ſømmer eller icke ſømmer. Huorledis mand ſkal tiene Gud/ oc holde ſig i Chriſtelig frihed.

Huad er Troen?

Troen er / At mand troer Guds Ord / huad heller det truer eller trøſter/ oc der ſom det giørs behoff/ocſaa bekiender det faar den gantſke Verden. Lige ſom de hellige Martires haffue giort.

Huad er at giøre helbrede?

Diſſe gaffuer vaare almindelige oc nyttelige i den første Kircke/ til at ſtadfeſte Chriſti lerdom met/ ſom der ſtaar ſcriffuit Marci vltimo.

Huad ere vnderlige gierninger?

At mand vddriffuer Dieffuelen / opuecker Døde/ flytter Bierge/ oc giør andre ſaadanne vnderlige gierninger.

Huad kaldis Spaadom?

Spaadom kaldis predicken / oc at vdlegge den hellige Scrifft/ at huer mand kand forſtaa hende/ oc ſaa trøſt der aff.

Huad er at giøre forſkel paa Aander?

At mand Prøffuer Aander/ om de ere gode eller onde/ løgnactige eller ſande/ oc at mand kand giøre forſkel paa lerdom oc predicken/ om den er retſindig eller icke.

Huad er at tale mangfoldige Tungemaal?

At vide atſkillige Tungemaal / oc tale met tunger er / at mand kand ſiunge/ læſe eller bede/ paa Hebraiſke/ Gredſke oc Latine. Oc vdlegge ſaadant klarlige/ ſiger Paulus/ at de ſom det høre/ kunde forbedris der aff.

Huorledis ſkal mand ſkicke ſig met diſſe gaffuer?

Huad heller de ere ſtore eller ſmaa/ da ſkulle de icke anderledis brugis/ end til Guds ære/ til Euangelij forfremmelſe/ oc

vor Nestis nytte oc forbedring. Den som haffuer annammit thi pund aff Gud/hand skal handle met samme thi pund. Den som haffuer fem/skal handle trolige met de fem. Huo som haffuer i pund/hand skal oc handle trolige der met/Dog saa at mand skal alleuegne søge Guds ære/ vor Nestis nytte oc den Christne Kirckis forbedring/saa haffuer mand vel skicket sig i sin befalning.

Huilcket er det tredie stycke/ der Paulus lærer?

Hand lærer/huorledis mand skal bruge Aandens gaffuer/ oc giør en smuck lignelse/om lemmerne paa Menniskens legeme. Hand siger/at lige som der ere mange lemmer paa legemet/ oc det er ekon it legeme/saa bestiller dog huer lem sit embede met lyst oc veluillige/ øyen/ øren/ Mund/ Hender oc Føder/ skicke sig saa imod huer andre/i deris tieniste/at de icke begynder nogen tuedract indbyrdis/men den ene tiener oc hielper den anden. Gaar det den ene vel/da glæde de sig alle/lider den ene noget ont/da lide de alle met den. Lige saa ere oc alle Christne Christi legemis lemmer tilsammen. Den ene er en Apostel/ Den anden en Prophete/ Den tredie en Euangelist/ Den fierde en Docter/ Den femte en Predickere/ Den siette giør vnderlige gierninger/Den siuffende en Regentere. In Summa/alle de som ere døbte oc tro paa Jesum Christum/Huad heller de ere Jøder/ Hedninger/Tienere/Fri/Mend/Quinder etc. De høre alle til Christi samfund oc indplantelse/de skulle oc endelige vere oc bliffue huor som Hoffuedit er oc bliffuer/der offuen i det euige Liff/AMEN.

Den X. Søndag effter Trinitatis/Euangelium/Luce. xix.

DEr Jesus kom nær til Jerusalem/saa hand paa Staden oc græd offuer hannem/oc sagde/Der som du det viste/da skulde du ocsaa betencke paa denne tid/Huad der tien til din fred/men nu er det skiult faar dine Øyen.

dine Øyen. Thi den tid ſkal komme offuer dig / at dine Fiender ſkulle ſla en Vognburg omkring dig / oc dine Børn met dig / belegge dig / oc trenge dig alle vegne / oc de ſkulle ødelegge dig / oc icke lade en Steen bliffue paa den anden / fordi / at du kiende icke den tid / der du eſt hiemſøgt vdi.

Oc hand gick ind i Tempelet / oc begynte at vddriffue dem ſom kiøbte oc ſolde der vdi / oc ſagde til dem / Det ſtaar ſcreffuet / Mit Huſſ er it Bede Huſſ / men i haffue giort det til en Røffuere kule. Oc hand lerde daglige i Tempelet. Men de ypperſte Preſter oc Scrifftkloge / oc de Øffuerſte iblant Folcket / ſtode effter at omkomme hannem / oc funde icke huad de ſkulde giøre hannem / Thi alt Folcket hengde ved hannem / oc hørde hannem.

Huad holder dette Euangelium oſſ faare?

Try Stycker. Førſt Chriſti hiertelige metynck offuer Jeruſalems Forſtyrring. Der neſt / Naaden oc ſkicken til denne Forſtyrring. Det tredie / Sagen / huor faare Jeruſalem ſkulde forſtyrris.

Huor paa kunde wi mercke Chriſti metynck?

Som hand Palme Søndag reed ind i Jeruſalem / ſaa hand paa Staden / oc ſagde / Der ſom du det viſte / da ſkulde du ocſaa betencke paa denne tid / huad der tien til din fred / Men nu er det ſkiult faar dine øyen / Lige ſom hand vilde ſige /

Jerusalem/ Jerusalem / Du kunde vel kiende din forderffuelse aff Propheter oc aff min Predicken/ der som du vilde/ ja icke aleniste kiende/ men ocsaa finde middel oc veye/ huorledis du kunde vndgaa saadan wlycke oc forderffuelse. Men efftherdi du foracter Louen oc Propheterne/ oc bespotter mit Ord/ oc kant icke høre Guds Sandhed/ da bliffuer saadan forderffuelse skiult faar dine øyen. Nu fryder du dig/ est frimodig/ lystig oc glad/ oc ment at der er icke nød paa ferde/ du roser der aff met stor rosen oc store Ord/ oc siger/ Her boer Gud/ Her er Guds Tempel/ Her ere de aller helligste Folck der ere paa Jorden/ Men see/ inden en stacket stund skal det aldelis vere giort oc wde met dig / Oc naar som du tencker der mindst paa / da skalt du komme i trang oc nød/ oc bliffue ynckelige forderffuet.

Huor faare græder Christus offuer staden Jerusalem?

Alle Propheter/ naar de skulde Prophetere om tilkommende wlycke oc straff/ da giorde de det icke aleniste met blotte Ord/ men ocsaa met vdnortis jemmerlige tegen oc en ynckelig skickelse. Saa gick Jsaias nøgen oc barfodet/ der hand Propheterede at Kongen aff Assyrien skulde føre Egypten fangen bort. Oc Jeremias hengde en lencke om halsen/ der hand spaade/ at Kongen aff Babylon/ skulde tuinge alt Folcket vnder sig. Oc Esekiel/ bescreff oc vdkaste Jerusalem paa en Tegelsten/ oc giorde en bestaalning der omkring/ der hand spaade/ at Jøderne skulde føris fangne bort til Babylon. Dette giorde Propheterne aff Guds tilladelse/ om der end kunde veret noglle iblant Folcket/ som vilde giort poenitentze/ oc bedret sig. Lige saa/ der Christus saa paa staden Jerusalem/ græd hand offuer hannem/ Hand ynckedis visselige offuer dem/ at de vaare bleffne saa aldelis forherdede. O huor gerne vilde hand/ at de skulde bedret sig / oc icke bleffuet saa ynckelige straffede oc ødelagde.

Huad straff stod da Jøderne faare?

Christus sagde/ Den tid skal komme offuer dig/ at dine Fiender skulle sla en Vognborg omkring dig/ oc dine Børn met dig/ belegge dig/ oc trenge dig allenegne/ oc de skulle ødelegge dig/ oc

dig/oc icke lade nogen Sten bliffue paa den anden. Der giffuer hand til kiende i huad maade oc skick / Jerusalem skal forstyrris.

Er icke dette en gruselig straff?

Ja visselige. Naar Fienderne berende en Stad/ oc i it tilløb røffue oc føre bort/huad de kunde offuerkomme/oc tøffue icke lenger/det er lideligt/Men naar de belegge en Stad Aar oc Dag/oc sla der en Vognborg omkring/saa at der kand ingen komme ind eller vd/det er forferdeligt/Oc end er det forferdeligere/naar de vinde en Stad met Storm/oc myrde alle Stadsens indbyggere/ Oc end er det da mere forferdeligt oc paa det aller forferdeligste/naar de bryde ned Taarn oc Murer/oc nedsla al Bygning oc Huss i grund/oc giøre alting lige ved Jorden. Saadant oc andet mere truer Christus den stad Jerusalem met.

Skede oc denne forstyrring?

Ja/ i alle maade/ som Christus her forkyndede dem at det skulde ske.

Huo bescriffuer denne Forstyrring?

Josephus i den siuende Bog om den Jødiske Strid.

Huor aff haffde denne Strid sin begyndelse?

Mand siger at den Landzherre Florus/gaff stor aarsage der til met sin vmettelige gerighed oc gruselige Tyranni/ i det hand giorde Jøderne stor fortred oc offuerlast/oc loed affliffue de ypperste/ocsaa vden Keyserens befalning/Som offte skeer/at befalnings Mend bruge større Tyranni iblant Folcket end Herrerne selff/Der aff sette Jøderne sig op imod de Romere.

Formanede icke Prester oc Scrifftkloge til fred?

De formanede vel/men det kunde icke hielpe/Thi naar Gud vil straffe it Folck/da tager hand først fra dem fornufft/skiel/forstand/gode raad/visdom/klogskab/syn oc hørelse/oc lader dem handle oc vandre effter deris eget hoffuet oc gode tycke. Saa skede det her/Da haffde ihielslaget Propheterne/Kaarsfest Christum deris Frelsere/forjaget Apostlerne/Paa det sidste opuacte de ocsaa de Romere imod sig / vilde icke giffue

Keyseren Told oc Skat/de opbrende den Keyserlige bygning/ forskiøde de Romeris Offer etc. Der begyndis da den store ælendighed oc jammerlige mord/Florus saa igennem fingre/oc loed Jøderne ynckelige myrdis i Stæder oc Byer/lønlige oc obenbare/saa at der omkomme baade en sted oc anden/ mere end hundrede tusinde Jøder/Oc det vaar altsammen/ Initia dolorum. De haffde robt for Pilato/Hans Blod komme offuer oss/oc vore Børn/det begyndis nu veldelige oc met al mact.

Haffde de saa aldelis fortørnet Gud?

Jødernis Synder vaare saa mangfoldige oc store/at der som de Romere icke haffde kommet oc straffet dem/Saa skalde dog Jorden enten opsluget dem/som Dathan oc Abiron/eller Ild aff Himmelen skulde fortæret dem/som Zodoma oc Gomorra. Jødedømmet var fult aff Secter oc Parthier/ alle Regimenter vaare forfaldne / alle Forstandige Mend vaar foractede/huer vilde raade sig selff/giøre huad hannem lyste/ oc vere sin egen Herre / Der var icke andet i Jerusalem / end dagligt Roff/Tyffueri / Mord oc Mandslet / oc end var dette det verste / at de som bedreffue saadant mord oc oprør gaffue sig it helligt Naffn/oc kallede sig Zelotes/Nidkiere/ som de der aff nidkierhed vilde forsuare Guds Lou / Oc paa det deris onde opsæt icke skulde forhindris/da toge de en groff vlerd Bonde fra Plouen/oc giorde hannem til Bisp/De lode ocsaa tiuffue tusinde Edomiter komme hemmelige ind i Staden/ huilcke der myrde den fromme Biscop Ananiam/oc hans Tilhengere/ ved otte tusinde Men/ In Summa/ Jerusalem var tidigt/straffen kunde icke lenger forholdis/Dommen var affsagd/oc tiden var kommen,

Huo forstyrrede Jerusalem?

Christus vdtrycker icke klarlige huo det skal giøre/Men efftterdi de Romere haffde paa den tid Keyserdømmet/ oc den høyeste mact/da vilde Gud formedelst de Romere straffe Jøderne/Eblet var tidigt/det vilde nu falde.

Vnder huilcken Keysere skede denne forstyrring?

Keyser Nero sende Vespasianum/ en drabelig Stridzmand/ ind i Jødeland/ hand kallede Titum til sig aff Grecia/ oc de

droge

droge met huer andre/met en veldig Stridzhær/igennem Syriam oc Antiochiam/oc de fulde først ind i Galileam/huilcket Land Gud haffde formedelst Christum/giort store velgierninger oc beuisd meget got/Men efftherdi de lode finde sig wtacknemelige/da skulde de oc først vndgielde oc straffis. Som Nero nu der effter tog sig selff aff dage/da bleff Vespasianus vdualt i Judea til Keysere/ hand befalede sin Søn Tito/at hand skulde belegge Jerusalem/ huilcket der skede lige paa Paaske høytiden/som der vaare forsamlede aff alle Slecter/aff alle Jødernis Stæder oc Byer / mere end tredive gange hundrede tusinde Mend/som Josephus beregner/aff Paaskelammenis tal.

Huor vaare de fromme Christne?

De vaare dragne vd aff Jerusalem/til en liden By/kalledis Pella/offuer Jordan/Gud haffde taget Hueden bort/oc lagd skeffuer oc affuer tilsammen i en hob/til at brende/Gud veed hel huorledis hand skal besørge oc beuare sine Christne.

Huorledis begynde da Gud at plage det Jødiske Folck?

Efftherdi der var saa wsigeligt it tal Folck i den stad Jerusalem/at de vel kunde vdtæret it gantske Kongerige/end sige en Stad/da voxte der daglig hunger i Staden/oc effter samme hunger kom der saa gruselig en Pestilentze oc Folcke Død/at de kunde icke lenger begraffue de Døde/Men de kaste dem tilsammen paa en hob i Staden/ De som haffde giffuet flucten op paa Templet/kaste pendinge ned til dem der skulde graffue/Der de haffde icke flere pendinge/ kaste de de døde kroppe offuer Muren / oc opfyllede Graffuerne trint omkring Staden/Der var saa stor hunger at de beste Venner slogis offte oc drogis for en mundfuld aff brød. De ode Sko aff Føderne/ lær aff skiolde oc sale / strenge oc sener aff Armborst / belte aff liffuet paa huer andre/Item/hø/møg/skarn/ja end ocsaa deris egne Børn/In summa/ der vaar saadant it ynckeligt væsen i den stad Jerusalem/at det staar icke nogen til enten at sige eller scriffue.

Naar oc huorledis vunde de Jerusalem?

Den Ottende Septembris bleff Jerusalē bestaarmet/vundet oc indtaget/Det er wsigeligt huordant mord oc blodstirtning

der vaar/Alle de som vaare veractige bleffue shielslagne/alle Huss oc Gader laae fulde aff døde kroppe/oc der vaar saadant mord oc Blodstyrtning/at en Sten motte yckes der offuer/ Huo det haffde seet/hand skulde visselige sagd at det kunde icke veret troligt/at Gud kunde bleffuet saa gruselige fortørnet/oc plaget noget Folck saa jammerlige/Det bleff altsammen ødelagd/Stad/mur/taarn/huss/Palats/ oc al den Bygning der var/Det aller deyligste Tempel/huis lige der icke var i den gantske Verden/ bleff opbrend i grund / met mange tusinde Jøder/imod Keyserens vilie/De Jøder som behulde liffuet/bleffue fangne/oc solde. xxx. for en Pending/oc atspridde offuer den gantske Verden.

Huad aarsage vaar der til denne iammerlige forstyrring?

Christus siger / Fordi at du kiende icke din besøgelsis tid.

Huad er det/at kiende Christi besøgelsis tid?

Icke andet end høre Guds Ord/ oc anamme det met it trofast hierte/offuergiffue Synden/oc giøre retsindig Poenitentz/som den Toldere Zacheus giorde/oc andre flere. At icke kiende Christi hiemsøgelse / er icke andet / end foracte Guds Ord/ icke tro Euangelio/ fare frem oc forherdis i Synd/ som Phariseerne giorde.

Giorde Jøderne icke Poenitentze?

Gud gaff dem mere end fyrretiuffue Aar til Poenitentze/ oc loed dem diss i mellem see mange forferdelige syner/tegen oc vnderlige ting/baade paa Himmelen/ i Lucten oc i Templet/ Men det var forgeffuis altsammen/Der bleff it gantske Aar seet it blodigt Sverd svinge offuer Jerusalem / som en Comete/ I lucten hørde mand Anskrig/ Larrm oc Trummer/ lige som tho Stridzhærre haffde draget tilsammen. Paa Pintze høytid hørde mand en røst i Templet/som sagde/Lader oss gaa bort. Der robte ocsaa it Menniske i Templet/We aff Øster/ oc aff Vester/ we aff Synder oc Norden/ we offuer Jerusalem/Tempel oc Jøder/Oc dette skrig brugede hand siu Aaar/ oc fem Maanede/Oc naar mand straffede eller slo hannem der faare/ da actede hand det intet/men robte stedze hen vden affladelse/

Alle saa-

Alle ſaadanne Tegn oc vnderlige ting/ſom Gud gaff dem til it forvaarne/ ſlog de hen i været / oc foractede / lige ſom ocſaa deris Forfædre giorde for det Babiloniſke fengzel. De vilde icke haffue Chriſtum til en Viſitator oc ypperſte Biſcop/der faare ſkulde de haffue det Romerſke ſtridzfolck/de viſiterede oc heimſøgte dem/met Spetz oc Helleborder/ met Suerd oc Spiud/at det fortryder end nu det Barn i Voggen ligger. Men de vilde icke ſelff haffue det anderleds.

Huad ſkulle wi lære aff denne forferdelige Hiſtori/om Jeruſalems forſtyrring?

Det ſom ſkede legemlige met Jeruſalem oc Jøderne/det ſkal ocſaa ſke Aandelige met oſſ paa vor yderſte time. Der ſom Gud finder oſſ ſaa wtacknemelige/ſom hand fant Jøderne/da ſkulle Dieffuelen/ Døden/Synden/Helffuede/ Guds vrede/oc en ond Samuittighed / trenge oc belegge vor Siel gantſke ſuarlige/ſette alle vore Synder faar vore Øyen/ oc aff deris yderſte formue arbeyde paa/at de kunde føre oſſ i fortuifflelſe. Der ſom det ſkeer/da haffue de ſtrax vundet Stad oc Tempel/ oc kaſt den gantſke Bygning ned i grund / Wi ſkulle ocſaa ſmage oc forſøge/huad løn wtacknemelighed giffuer/Jøderne miſte for wtacknemmeligheds ſkyld det legemlige Kongerige oc Preſtedømme/Land oc Folck/Stad oc Tempel/oc der til met Guds Aandelige gaffuer / ſom er / Guds Naade oc Barmhiertighed/Wi Chriſtne ſkulle ocſaa tencke til at ſaadan en forferdelig ſtraff vil ſtaa oſſ faare/Thi at foracte wi den ſtore Naade/oc wſigelige velgierninger/ der den Barmhiertige Fader beviſde oſſ/effter det lange mørck/blindhed oc vildfarelſe wi vaare vdi / oc lade oſſ finde wtacknemmelige imod hans Ord / Da ſkal viſſelige baade ſaadan Legemlig oc Aandelig ſtraff ocſaa komme offuer oſſ/Men ville wi holde Gud faar Øyen/oc leffue effter hans hellige Ord oc befalning/da baade kand oc vil hand ocſaa beſkerme oc beuare oſſ/mit i den ſtørſte nød oc faare/ ſom hand beuarede de fromme Chriſtne i Jøde Land/at oſſ ſkal intet ont vederfaris / men wi ſkulle vere trygge vnder hans vinge/ i dette nerverendis liff/oc haffue herlighed oc glæde i det tilkommende til evig tid/Amen.

Den XI. Søndag effter Trinitatis/Epistel/ j. Corinth. xv.

KJere Brødre/ Jeg giffuer eder det Euangelium til kiende/ der ieg kundgiorde eder/ huilcket i oc anammede/ i huilcket i oc staa/ formedelst huilcket i oc bliffue salige. J huad maade ieg oc forkyndede eder det/ der som i det beholde/ uden saa er/ at i trode det forgeffuis/ Thi ieg gaff eder i det første/ det som ieg anammede/ at Christus er død for vore Synder/ effter Scrifften/ oc at hand bleff begraffuen/ oc at hand opstod tredie dag igien/ effter Scrifften/ Oc at hand bleff seet aff Cephas/ der effter aff de Tolff. Der effter bleff hand seet aff flere end fem hundrede Brødre paa en gaang/ aff huilcke der end nu mange leffue/ men nogle ere soffnede. Der effter bleff hand seet aff Jacobo/ der effter aff alle Apostler. Paa det sidste effter dem alle/ er hand oc seet aff mig/ som aff en utidig fødzel/ Thi ieg er den ringeste iblant Apostlene/ ieg som er icke verdig/ at kaldis en Apostel/ fordi at ieg forfølde Guds Menighed. Men aff Guds naade er ieg/ det som ieg er/ oc hans naade i mig/ haffuer icke verit forgeffuis/ men ieg arbeydede meget mere/ end alle de andre. Dog icke ieg/ men Guds naade/ som er i mig.

Huad giør S. Paulus i denne Epistel?

Hand handler den høyge Artickel/ om de dødis opstandelse.

Huad giffuer hannem aarsage der til?

Der vaare nogle aff de Corinther om vaare forførde/ formedelst falske Apostle/ saa/ at de icke trode de Dødis opstandelse.

De andre

De andre sagde/at hand vaar lenge siden skeet i Daabē/oc fulde paa det sidste i Saduceers vildfarelse/at der skulde intet Liff vere effter dette Liff/oc at Menniskē dødelige som vskillige Creatur. Jmod saadanne forførisk Aander/screff S. Paulus dette xv. Capittel. Oc beviser veldelige der vdi den Artickel om de Dødis opstandelse met fast grund/ oss ocsaa til tieniste/bestyrckelse oc trøst/effterdi det formedelst den hellig Aand er Propheteret/at i de sidste dage/skulle opstaa mange Bespottere i Christendommen/som aldelis skulle giøre en bespottelse aff Troens Artickle / oc besynderlige aff den yderste dag/de Dødis opstandelse/oc det tilkommende Liff. Der faare giffuer S. Paulus oss atuarsel/at wi skulle see vel til/den stund wi haffue det salige Ord rent/at wi fatte det vel/oc holde der hart ved/at saadanne Kettere skulle icke ocsaa komme ibland oss/oc giøre vor tro oc lerdom til intet. Thi at gick det S. Pouel saa/met sine eigne Discipler/oc i hans eiget Biscopsdomme oc Sognekircke i Corintho/ huilcken hand haffde met saa stor flid oc troskaff plantet/ huad skulde icke da vedersaris oss/som (diss vær) ere i saadan en Verden/der er forgiffuen/besmittet oc forderffuit/met vtallige Parthier/Secter oc Ketteri.

Huorledis begynder hand denne Epistel?

Hand siger saa. Kiere Brødre/Jeg giffuer eder til kiende/ det Euangelium/som ieg kundgiorde eder/ huilcket i oc anammede/vdi huilcket i oc staa/formedelst huilcket i oc bliffue salige/i huad maade ieg forkyndede eder det/der som i det beholde/ vden saa er/at i trode det forgeffuis.

Huad vil Paulus met denne fortale?

Thu stycker/ Først formaner hand de Corinther/ia alle Christne/at de skulle bliffue bistandige i Guds Ord/ oc icke lade forføre sig der fra. Lige som hand vilde sige. Det giørs behoff/ at mand stedze bliffuer ved/at formane eder/paa det/ i kunde beholde det Ord/ieg predicke faar eder. J hørde oc anammede Euangelion gantske flitelige/ oc saa mange der ere Christne aff eder/ de trode formedelst samme Euangelion paa Christum/ oc anammede den hellig Aand i Daaben / oc de skulle ocsaa bliffue salige/der som de bliffue bistandige der vdi/Det haffue

(nest Gud aff mig. Huorfore ville i da nu lade forføre eder formedelst falske Apostlers wnyttige snack/løgn oc vildfarelse. Holder min predicken oc de falske Apostlers imod huer andre/da skulle i io snart kunde see/at min lerdom er ret. Der saare bliffuer der oc ved/oc lader de andre falske Apostlers snack icke forføre eder. Der nest giffuer hand klarlige til kiende oc minder dem paa/huad hand haffde predicket/oc giør end en gantske predicken om Christi opstandelse/oc bewiser veldelige/at Christus opstod fra de døde.

Huor met bewiser hand Christi opstandelse?

Met try vidnisbyrd/Først aff Scrifften/imod suerme Aander/som foracte Scrifften oc det vduortis mundelige Ord/oc gabe alemiste op i Himmelen/effter himmelske røster oc obenbarelser/alligeuel at den hellig Aand haffuer befattet alt sit raad oc hemelighed i Scrifften oc Ordet/paa det ingen skal haffue aarsage til/at søge oc randsage effter noget andet/end det som findis i Scrifften.

Der nest/Formedelst Christi opstandelsis Vidne/aff huilcke Christus bleff seet effter sin opstandelse/som er aff Petro/Der effter aff alle Apostle/Der effter aff mere en fem hundrede Brødre/Der effter aff Jacobo. Paa det sidste aff alle hans Disciplar Disse ere faste oc louactige vidne.

Det tredie/formedelst sig selff/paa det sidste/siger hand effter dem alle/er hand seet aff mig/som en wtidig fødzel. Lige som hand vilde sige. Jeg haffuer ocsaa seet Christum/saa vel som de andre Apostler/ieg er oc aff hannem giort til en Apostel/saa vel som de andre/at ieg ocsaa vel kand rose mig/at ieg er en Apostel.

Huor faare kalder hand sig en wtidig fødzel?

Hand vil saa sige. Lige som it wtidigt Barn kommer til Verden/før det skulde komme/oc bliffuer icke leffuende/saa er det oc skeet met mig/Det gick min Moder Synagoga ilde met mig. Hun skulde født mig aandelig/ocført mig til Guds Rige/lige som de andre Apostler/saa bleff der it wtidigt Barn aff mig/som forfølde Christum oc hans Euangelion Saa forskinder hand oc bortkaster al sin fremfarne hellighed. Lige som

hand vil-

hand vilde sige/Jeg haffuer verit en from Jøde/oc vandrit wstraffelige i Herrens Lou. Men ieg holder det altsammen/lige som en wtidig forderffuit fruct. Jeg haffde oc bleffuit saadan en forderffuit fruct/oc lige som it døt Barn kommit aff it mørck i det andet/der som ieg icke haffde bleffuit født paa ny i Christo formedelst Daaben oc Euangelion.

Huor faare siger hand/Jeg er den ringiste iblant Apostlerne?

Hand vil haffue sit Apostels embede wforactit/alligenel hand er den sidste/oc paa sin personis vegne wuerdig/effterdi hand haffde verit de Christnis forfølgere. Thi Gud vdrette meget mere formedelst hannem/end met nogen aff de høyge Apostler. Thi vil hand nu saa sige. Er ieg kaldet til en Apostel aff Christo/huorfore skulde ieg icke da saa vel/som de andre Apostler/bære vidnisbyrd om hans opstandelse?

Huad er det hand siger. Aff Guds naade er ieg/det ieg er?

Hand kalder her en Apostel/en Euangelisk Predickere/en naade aff Gud/en Guddommelig ting/en Himmelsk gaffue/huilcken Gud giffuer selff/oc wden al vor fortieniste holder ved mact. Saadan en Mand/siger S. Paulus/er ieg/som formedelst Guds naade/haffuer ført. Euangelium til eder oc er eder giffuen aff Gud/Som it dyrebart kaasteligt klenodie/der skulle i holde mig saare. Jeg er icke/som hine falske Apostler oc Landstrygere/som giøre sig selff til Predickere/oc løbe omkring i Landet. Jeg ved gantske vel/at de Forførere holde mig icke for en Apostel. Men ieg kand sige met sandhed/at ieg er saa vel en Apostel/som de andre/oc haffuer giort mere gaffn/end alle eders Brusere oc Braskere. Jeg haffuer/Gud vere Loff/opfyldet formedelst Guds naade/Asiam/Greciam oc Valland met Euangelio. Mig maa nu laste oc foracte/huo som vil paa min Personis/skrøbeligheds oc forfølgelsis vegne/det lader ieg ske/Men paa mit Embedis vegne/vil ieg vere wforactet. Der skulle i ære/opholde/forfremme oc beskierme mig/saa fremt som i acte oc passe paa Gud.

Huad er Summa paa denne Epistel?

S. Paulus vil saa sige/at der er ingen anden middel/til at forstaa oc beholde vor trois Artickle/end det mundelige Guds

 Ord. Thi

Ord. Thi naar det er borte/ da er det wmueligt/ at wi oc kunde beholde den aller ringiste Artickel/ Ja bliffue bestandige/ i den aller mindste Samuitighedsens fristelse. Det er met oss Christne/ lige som met it diendis Barn. Al den stund det ligger i Moderens skiød/ oc dier/ da er det vel besørget/ Men tagis Moderen bort/ da er det i stor fare. Lige saa er det oc met oss Christne. Al den stund wi ligge i Guds skiød/ oc haffue hans Guddommelige ord/ da haffue wi ingen nød. Men tagis Ordet fra oss/ da er det wde met oss/ da falde wi lettelige i falsk lerdom/ løgn oc vildfarelse. Det samme beklager oc Dauid Psal. cxxxj. Sette ieg icke oc stillede min Siel/ da bleff min Siel affuant/ lige som it Barn vennis aff sin Moder. Som hand vilde sige. Der som ieg icke stillede oc stadfeste mit hierte paa Guds naade/ da ginge det mig/ som it affuant Barn/ Da miste ieg naadsens oc foriettelsens bryst/ ieg robte nat oc dag/ oc haffde ingen rolighed i min Samuittighet. Ved den samme maade taler oc saa Paulus her til de Corinther/ oc siger. Jeg er eders Amme/ oc i mine diendis Børn. Jeg er sæt eder til en Predickere aff Gud/ at ieg skal predicke Euangelion faar eder/ Oc i høre Euangelion aff mig/ det er skeet paa baade sider. Jeg haffuer predicket Euangelion faar eder/ saa haffue i oc saa hørt oc anammit det. Ville i nu foracte det/ da foracte i icke mig/ men Guds oc eders Siels salighed. Det skulle i forsuare paa den tid/ naar som i nu skulle giøre den strenge dommere Christo regenskab. Jeg vil vere wskyldig i eders fordømmelse oc forderffuelse. Gud giffue at i ville bekiende/ rette oc bedre eder/ Amen.

Den XI. Søndag effter Trinitatis/ Euangelium/ Luce. xviij.

JEsus sagde til nogle/ som dristede paa sig selff at de vaare fromme/ oc foractede andre saadan en Lignelse Der ginge thu Mennisker op til Tempelet at bede

at bede den ene en Phariseer/
den anden en Toldere. Pha-
riseeren stod oc bad saa ved
sig selff/ Jeg tacker dig Gud/
at ieg er icke som andre Folck/
Røffuere/wretferdige / Hor-
karle / eller oc som denne
Toldere / Jeg Faster tho gan-
ge om Vgen/ oc giffuer Tiende aff alt det ieg haffuer. Oc
Tolderen stod langt borte / oc vilde icke end opløffte sine
øyen til Himmelen/Men hand slo sig paa sit bryst/oc sag-
de/ Gud vere mig Syndere naadig. Jeg siger eder/
Denne gick retferdig ned i sit Huss / for den anden/ Thi
huo sig selff ophøyer/hand skal nedtryckis/Oc huo sig selff
nedtrycker/hand skal ophøyis.

Huad lærer dette Euangelium oss?

Dette Euangelium lærer oss huorledis wi skulle bede/det
er/at der hører til en Bøn ret ydmyghed/en retsindig tro oc
Poenitentze/Oc naar it Menniske icke beder i saa maade / da
er hans Bøn forgeffuis / Thi der gaa mange Mennisker til
Kircke met hoffmodige sind / som icke tencke en gang / at de
ville giøre Poenitentze/de giøre icke heller deris Bøn i Troen/
oc grundfeste hende paa Christi Retferdighed / men paa de-
ris egen Retferdighed / oc giøre der met deris Bøn icke ale-
niste wguelig oc wfructsommelig/men ocsaa gantske foracte-
lig oc wgudelig for Gud. Der faare giøris det gantske vel be-
hoff/at wi aff dette Euangelij Parabel lære/ met huad hierte/
tro oc skick/wi skulle bede.

Huad holder dette Euangeliske parabel oss faare?

Tuende Mennisker/paa huilcke der er gantske stort forskiel. Den ene var en Phariseer/oc effter Menniskens Dom oc for Verden at regne/en hellig oc retferdig Mand. Den anden var en Toldere/en foractelig oc wgudelig Mand for Verden oc effter Verdens Dom. Lige som mand vilde paa denne dag ligne en offuergiffuen Landzknect oc en Graamunck tilsammen/Disse gaa baade sammen i it Tempel/ giøre ens gierning/bede baade sammen/oc bliffue dog icke baade Bønhørde. Phariseeren forskiudis for sin prael/roess oc hoffmodighed skyld/Tolderen bliffuer Retferdig/fordi at hand bekiender sine Synder.

Kunde disse thu Mennisker icke giort deris Bøn hiemme i Huset/som Christus befaler at bede/ Matth. vj.

At Christus befaler/mand skal giøre sin bøn i Huss oc kammer der met forskinder hand icke den almindelige Christelige Bøn / som skeer i den Christelige forsamling / Men hand forbinder alenisté Phariseernis Hygleri / som pleyede at staa i Scholer oc paa Gader oc hiørner oc bede/at de kunde haffue stor anseelse hoss Menniskan. Thi Kircker eller Tempel/ere de Christnis obenbare Scholer/ i huilcke de Christne lære Gudelighed / det er/ Louen / Euangelium / Catechismum / oc de hellige Sacramenter vddelis / oc mand giør almindelig Bøn/ for Christendommens besynderlige nødtørfftighed. For disse sager skyld haffuer mand Kircker i Christendommen / Icke at mand skal dag oc nat brøle oc hyle der vdi/eller giøre en krambod oc Røffuere kule der aff/som Christus breyder Jøderne/ at de haffde giort aff Jerusalems Tempel/Matth. xxj.

Huorledis skicke de sig met deris Bøn?

Lige som de vaare wlige i deris leffnet/saa vaare de ocsaa wlige i deris Bøn/ der de giorde i Templet.

Huorledis giorde Phariseeren sin Bøn?

Hand stod oc bad saa ved sig selff/Jeg tacker dig Gud/ at ieg er icke som andre Mennisker/ Røffuere/ Wretferdige/ Horkarle/eller oc som denne Toldere/Jeg faster tho gange om Wgen/oc giffuer Tiende aff alt det ieg haffuer.

Huad sat-

Huad fattis her i denne Bøn/Tacker hand io Gud for de velger/ninger hand haffuer anammet?

Det er vist/Hand paakalder huercken Patriarcker/Propheter eller Helgen/Men hand tacker Gud for de velgierninger hand haffuer anammet/at hand er icke en røffuere/Horkarl etc. Hand faster tho gange om wgen/giffuer Tiende aff alt sit gods/Oc in Summa/Hand fører it wstraffeligt leffnet/den gantske Verden kand icke andet sige/ end at hand er en hellig from Mand/ alle Mennisker kunde icke andet end loffue hannem/ja hand loffuer sig ocsaa selff.

Huad fattis her da i denne Bøn?

Der paa fattis det/at hand haffde icke en gnist aff Troen oc aff Christi Retferdighed/huilcke der aleniste giøre Mennisken behagelige faar Gud.

Huorledis bekommer mand den Retferdighed/som gielder faar Gud?

Der hører try stycker til/at bekomme den Retferdighed som gielder faar Gud. Først/at it Menniske skal bekiende sine Synder/fortryde oc angre dem aff hiertet. Der nest/at hand skal tro/at hans Synder skulle forladis hannem formedelst Guds Barmhiertighed/for Christi skyld. Det tredie/at hand skal ocsaa beuise denne tro imod sin Neste/met kierligheds gierninger/oc elske hannem lige som sig selff.

Haffde denne Phariseer oc disse try stycker?

Det var langt fra/Thi hand gaff sig icke skyldig eller bekiende sig for nogen syndere/Ja huorledis skulde den bekiende sig for en Syndere/som ocsaa frimodelige oc dristelige rosede sig/at hand var icke som andre Mennisker/Røffuere/wretferdige/Horkarle/Hand giør sig selff retferdig/ vil ingen Syndere vere/oc er dog icke andet end en Syndere fra top oc til taa/Thi Scrifften siger/Alle Mennisker ere løgnere. Oc Psalm. cxliij. Der er ingen leffuende retferdig for dig/Oc Johannes siger/Der som wi sige/at wi haffue icke Synd/da forføre wi oss selff/oc sandhed er icke i oss/j. Joh. j. Nu vil denne Phariseer ingē Syndere vere/oc der til met fordøm̃er hand sin Neste til Helffuede/oc synder i saa maade suarlige baade imod den gantske Lou oc imod Euangelium/ i det hand ophøyer sig offuer alle Meñisker.

Huorledis kunde hand nu suarligere synde? Det haffde veret li- deligere/der som hand haffde sagd/Jeg er icke som mange Men- nisker/Nu siger hand aff stor hoffmod oc met ret foractelse/Jeg er icke som andre Mennisker/Huad er det andet sagd/end lige som hand vilde sige? Jeg er alene Retferdig/Kysk/Gudelig/ Alle andre Mennisker ere vretferdige/Horkarle oc vgudelige/ Jeg Faster alene/oc giffuer Tiende/de andre giøre intet got. Met saadan roff/forderffuer hand al sin sag.

Syndede da denne Phariseer saa suarlige?

Ja visselige/Denne Phariseer synder imod alle Guds Bud. Først/da holder hand intet aff Gud/ia hand giør sig selff til en Gud/som den der kand hielpe sig selff/oc haffuer icke Gud behoff i nogen maade. Der nest bruger hand Guds Naffn forgeffuis/i det hand icke paakalder Guds naffn/be- der icke om hielp eller naade/men roser aleniste sine egne gi- erninger oc fortieniste. Det tredie er/at hand helliger icke sin Søndag/hand holder icke stille met sin gierning/at Gud kand arbeyde i hannem/effter sin vilie. Det fierde er/at hand elsker icke sin Neste/ja saa meget i hannem er/da dræber hand met sin forgifftige tunge oc roff/alle Mennisker/Hand tager deris gode Naffn oc røcte fra dem/oc giffuer der til met falskt vidnis- byrd offuer denne fattige Toldere/oc dømmer den til Helffue- de/der Christus giør Retferdig.

Saa hører ieg vel/at det haffde veret denne Phariseer bedre/at hand haffde icke kommet i Templet?

Ja visselige bedre. Thi at vere i Kircken/oc huercken bede eller tacke Gud for sine velgierninger/men aleniste rose oc op- høye sig offuer andre Mennisker/dømme oc fordømme de rette Tilbedre/det er icke Gudeligt eller Christeligt/men det høre Hedninge oc Dieffuelen til/Oc Gud vil icke høre saadanne Menniskers Bøn.

Huorledis skulde hand da giort sin Bøn?

Haffde hand i saa maade giort sin Bøn/O almectige Gud/ wi ere allesammen arme Syndere/baade denne Toldere/oc ieg ocsaa/O naadige Fader/forbarme dig offuer oss/Forlad oss vor skyl/oc haffde saa regnet sig selff iblant Syndere/eller

bedet for hannem/ taget sig hannem til/ lagd hannem paa sin Ryg/oc baaret hannem til Gud/ da haffde hand skicket sig rettelige/Dette haffde ocsaa veret tilbørlig fruct aff it ret trofast hierte. Men nu straffer hand Gud før løgn/vil ingen Syndere vere/oc er dog icke andet end idel synd/oc i alle maade besmittet met Synd/Hand er der til met saa fuld aff had oc affuind/ at haffde Gud giffuet hannem mact offuer denne arme Toldere/da haffde hand uden al naade støt hannem ned i Helffuedis affgrund. Dette er Phariseers oc selffgiorde Helgenis Fruct/ At de acte sig selff retferdige oc fromme/rose deris gierninger oc fortieniste / oc foracte oc fordømme alle andre Mennisker.

Huad giorde diss imellem Tolderen?

Hand stod langt borte / oc vilde icke opløffte sine øyen til Himmelen / men hand slo sig for sit bryst/ oc sagde/ Gud vere mig arme Syndere Naadig. Lige som wi see en Hyglers Exempel i Phariseeren/ Saa haffue wi den rette poenitentzis Exempel i Tolderen/Huilcken der formedelst en ret sand poenitentze er retferdig for Gud/alligeuel hand icke syntis faar Verden/at vere enten from eller erlig.

Huad hører der til en ret sand poenitentze?

Try Stycker. Først/at it Menniske skal bekiende sine Synder/oc fortryde/at hand nogen tid skulde fortørne Gud. Der nest/skal hand Tro/at hans Synder skulle forladis hannem formedelst Guds barmhiertighed/ for Christi skyld. Det tredie er/at hand skal giøre Retsindig fruct/som hører til Poenitentze/ Elske sin Neste lige som sig selff/tage vare paa sit kald/oc giøre det som hans Embede oc Stat tilbørligt er.

Haffde oc Tolderen disse try stycker?

Ja allesammen. Hand ydmygede oc fornedrede sig selff/Ja hand loed sig icke vere verdig til/at hand skulde gaa frem iblant Folcket/hand stod langt til bage/oplod icke sine Øyen til Himmelen/Hand tenckte/ at der var intet verre Menniske paa Jorden end hand var/Hand stod langt borte/men Gud var nær hannem/som den cxlv. Psalm siger HErren er nær alle dem/som paakalde hannem/ ja alle dem som paakalde hãnem aluorlige/ Hand slo sig for sit bryst/gaff sig skyldig for en Syndere/oc bad om Naade.

Huorledis giorde hand ſin Bøn?

Hand ſagde/Gud vere mig Syndere Naadig. Her høre wi hannem icke roſe ſine gierninger/hand foracter icke andre/ men hand giør en hiertelig Bøn/icke met mange omſlag/men met faa Ord/oc hun er dog offuermaade ſterck i ſin beſtilning oc krafftig/ Her er Syndernis retſindige bekiendelſe/ huilcken bekiendelſe alle Syndere haffue behoff/Ja hun er ſaa nødtørfftig/at der kand intet Menniſke wden ſamme bekiendelſe komme til Guds yndeſt/Naade oc Venſkab. Syndernis bekiendelſe/er det førſte trin til Retferdighed/Oc huor Syndernis bekiendelſe er/der Predickis Euangelium oc Chriſti Naade Fructſommelige/Lige ſom vor HERRE Chriſtus ſelff ſiger Mat. xi. Euangelium forkyndis de Arme / Thi der lærer den Chriſtne Almue/at de aleniſte formedelſt Chriſtum ſkulle bliffue fromme/retferdige oc ſalige/oc robe aff hiertet/Min Gud/ver mig naadig/Men huor Syndernis bekiendelſe icke er/der er icke heller forladelſe.

Huo er Dommere i denne ſag/imellem diſſe thu Menniſker?

Vor HErre Chriſtus ſiger ſelff Dommen aff offuer dem baade/Jeg ſiger eder/Denne gick retferdig ned i ſit Huſſ/for den anden/Thi huo ſig ſelff ophøyer/hand ſkal fornedris/oc huo ſig ſelff fornedrer/hand ſkal ophøyis.

Huem er den Dom anrørendis/ der gaar offuer Phariſeeren?

Alle Gyenſkalcke oc ſelffgiorde Helgen ſom foracte den naade Chriſtus tilbinder dem/oc arbeyde paa at giøre ſig retferdige met deris egne optenckte gierninger/ huilcke Chriſtus ſiger om/ De ſkulle icke alle / ſom ſige til mig / HERRE/ HERRE/komme ind i Himmerige/men de ſom giøre min Faders vilie i Himmelen etc.

Huem er den Dom anrørendis/ſom gaar offuer Tolderen?

Alle Syndere oc Synderinder/ ſom ville offuergiffue Synden/oc giøre aluorlige oc aff hiertet Poenitentze/ſom Prophetē Ezechiel ſiger. xviij. Der ſom den wgudelige omuender ſig fra alle ſine Synder/der hand haffuer giørt/oc holder mine Bud/ da ſkal hand leffue oc icke dø/ Oc alle hans offuertrædelſer/der hand haffuer bedreffuet/ ſkulle icke ihukommis/Men hand ſkal leffue for den retferdigheds ſkyld/ der hand giør.

Huad er

Huad er nu Summa aff dette Euangelio?

Huad Christus siger Matth. vij. met Ord/ It ont Træ kand icke bære god fruct/Det giffuer hand i dette Euangelio til kiende met Exempel/ oc sette oss dette Træ faar Oyen/Lige som hand vilde sige/Mand haffuer icke mere behoff/end giffue grandgiffuelige act paa Træernis Fruct/oc paa Menniskens gierninger/Thi du taart icke formode oc vente dig ydmyghed aff it hofferdigt Menniske/Oc icke liffsalighed aff it affuindzfult Menniske/lige som Træet er/saa er oc Fructen/lige som hiertet er/saa ere oc gierningen/Lige som kilden er/saa ere oc Beckene/der flyde aff/Huad som hiertet er fult aff/gaar munden offuer etc. Der som wi ville see til Phariseeren vduortis/da skin oc gliser det altsammen/Men ville wi see til hannem met induortis Oyen/da finde wi en ret Oyenskalck oc Gudsbespottere/ja en fortuifflet wgudelig krop/som gerne vilde/at al Verden skulde fare met hannem til Dieffuelen/ etc. Naar som wi/der imod/see vduortis til Tolderen/da møder oss icke andet end idel Synd oc wdyd/Men ville wi see til hannem met hiertens induortis øyen/da finde wi it retsindigt trofast Menniske/som tien den gantske Verden met sit Exempel oc gierninger/Thi hand lærer oss huorledis wi skulle ydmyge oss faar Gud/bekiende vore Synder/oc bede Gud om naade/Oc bliffue saa forligte met Gud/komme til Guds yndest/Naade oc Barmhiertighed/oc endelige bliffue det euige liffs Børn. Der hielpe oss Gud til/Amen.

Den XII. Søndag effter Trinitatis/Epistel. ij. Corinth. iij.

KJere Brødre/ Saadan fortrøstning haffue wi oc til Gud formedelst Christum/icke at wi ere duelige aff oss selff/at tencke noget/som aff oss selff/ Men at wi ere duelige/det er aff Gud/huilcken som oc giorde oss due-

de oss duelige / at føre det ny Testamentis Embede / icke Bogstaffuens / men Aandsens. Thi Bogstaffuen dræber / men Aanden giør leffuende. Haffde nu det Embede som dræber formedelst Bogstaffuene / oc er vdgraffuit i Stene saadan klarhed / at Israels Børn kunde icke see paa Mosi ansict / for hans Ansictis klarhed skyld / som dog forgaar / Hui skulde icke mere det Embede / som giffuer Aanden / haffue klarhed ? Thi at haffuer det Embede klarhed / som predicker fordømmelsen / da haffuer meget mere det Embede / som predicker Retferdighed / offueruettis klarhed.

Huad halder denne Epistel oss faare ?

Tuende stycker. Først / den Menniskelige naturis skrøbelighed. Der nest / skilsmysse mellem Louen oc Euangelion.

Huorledis staar det met den Menniskelig natur ?

Menniskelig natur / er saa aldelis forderffuit i Adams fald / at wi intet got forma aff vor egen krafft / Ja oc icke at føre en god tancke frem / end sige it god Ord eller nogen god gierning. Men det gode som er i oss / det giør Gud formedelst sin naade i oss / huad heller det er i predicke embedet eller Regimentens embede.

Ere wi da det met aarsagde / at wi skulle intet got giøre ?

Ney. Wi skulle altid bede Gud om hielp oc bistand / saa vil hand giffue oss / huad wi haffue behoff. Thi hand haffuer tilsagd det Luce xj. Kant du løbe tilbordet / naar du est hungru / til kelleren / naar dig tørster / til sengen / naar du vilt huile dig. Da kand du oc vel løbe til Gud / oc bede om hielp / naar dig fattis paa Troen / paa kierlighed / haab / taalmodighed / oc andet saadant. Thi hand haffuer tilsagd at giffue oss saadant Jacob j. Oc kant du giøre dig selff til gode met mad / dricke / søffn / oc andet huad du haffuer behoff / da giør oc i saa maade din Neste til gode. Thi der staar Guds befalning / Elsk din Neste lige som dig selff Matthei. xxij.

Ja siger du/Der som ieg gior end meget got/saa giøre mine gode gierninger mig dog icke salig?

Høer kiere Menniske. Alligeuel de blotte gierninger icke giøre dig salig/saa ere de dog nyttelige oc gode til mange ting. Først/ere de Troens vidnisbyrd. Der nest ere de tegen til vor tacknemelighed imod Gud. Det tredie/at Guds Naffn prisis der met/oc vor Neste forbredris/lige som Christus oc formaner Matthei v.

Huorledis begynder S. Paulus denne Epistel?

Hand siger saa. Saadan fortrøstning haffue wi formedelst Christum til Gud/icke at wi ere duelige/at tencke noget aff oss selff/som aff oss selff/men at wi ere noget duelige/det er aff Gud. Lige som hand vilde sige. At wi ere duelige/at tiene Guds menighed/oc predicke Euangelion/det kommer icke aff vort eget forstand/krafft eller formue/men det er en Guddommelig gierning. Hand siger at Paulus haffuer ekon plantet/oc Apollo haffuer vandet/oc vaare ekon retskab der til/men Gud skulde giffue triffuelse oc forfremmelse.

Huor fore føre S. Paulus disse Ord ind?

Hand saa at de falske Apostler rosede sig offuermaade meget/oc hoffmodede sig aff deris store kaanst oc forstand/lige som de alene haffde giort stort gaffn i Guds menighed/met deris kaanst oc vissdom. Der imod scriffuer S. Paulus her oc beslutter/at der er ingen saa farstandig paa Jorden/hand maa vere saa vel lærd som hand nogen tid kand/der kand føre det ny Testamentis embede/som det sig bør/der som Gud icke giør hannem skickelig der til/formedelst sin hellig Aand.

Huad siger Paulus om Louens oc Euangelij skilsmisse?

Hand priser det Euangeliske embede/oc giffuer til kiende/at det er ypperligere/end Lousens embede. Oc huorledis det haffuer forfølgelse/oc voxer dog oc forfremmis i de tro Mennisker/oc giør formedelst kaarssit it haab til det euige Liff oc herlighed. Der met straffer hand de falske Apostler/som dreffue Lonen imod Euangelion/oc lerde idel vduortis hellighed/det er/Hygleri/oc lode vantroens induortis skendzel bliffue wstraffit.

Huorledis

Huorledis giør Paulus skilsmisse mellem Louen oc Euangelion?

Met trende merckelige ting. Først/met Louens giffuelse oc forkyndelse. Der nest/met embedet oc tienisten. Det tredie/ paa fructens vegne.

Huorledis paa forkyndelsens vegne?

Der Gud/gaff Louen/paa Sinai bierge/saa mand intet andet/ end at det brusede oc staarmede/ mørcke skyr / støffue regn/gloende røg oc damp. Mand hørde oc intet andet end torden/liunit/staarm oc affalds verlig/oc der vaar idel redzel/ fryct oc forferdelse/saa at Israels børn bade Moises/at hand vilde tale met dem/oc icke Gud/ at de skulde icke dø. Men der Euangelion begyndis/oc Christus forklarede sig paa det bierge Thabor/saa mand intet andet/end idel skin oc klarhed/ mand hørde intet vden lystige venlige Ord/oc der vaar idel fryd oc glæde/ saa at S. Petrus oc sagde aff ret glæde. Herre/ her er got at vere/vilt du/da ville wi giøre tre bolige/Dig en/ Mosi en/oc Helie en. Lige saa mand oc Pintze dag/der den hellig Aand bleff giffuen/oc Euangelion bleff obenbarit/ intet andet paa Disciplerne/ end atskillige tunger/Oc mand hørde intet andet/end at de met allehaande tungemaal/talede Guds store gierninger/predickede Penitentze oc Syndernis forladelse i Jesu naffn/oc tilsagde alle trofaste Christne salighed oc det euige Liff.

Huad giffue disse Historier oss til kiende?

De giffue oss Louens oc Euangelij art oc rette natur til kiende. Louen forferder Syndere i deris samuittighed/holder dem Synden faar øygen der de haffue bedreffuit/ truer dem met forbandelse oc den euige Død. Euangelium trøster der imod/de forferdede Samuittigheder/oc viser dem Den/der kand tage fra dem deris Synder/forbandelse/oc den euige Død.

Huorledis paa Embedens eller tienistens vegne?

Louens embede er/at hun binder/forbinder/driffuer/nøder/ tuinger/oc opuecker i Mennisken wlyst/wtaalmodighed/ vrede/grumhed oc gienstridighed. Lige som Paulus siger Roma. iiij. Louen giør vrede.

Huor i er Louen screffuen?

J Stentaffler.

Huad er de Stentaffler?

Menniskelig krafft oc formue vden Guds Aand. Det er ont at scriffue paa Stene/ thi blick henger icke vel der ved. Saa vdretter oc menniskelig formue lidet/ i Guds sager.

Huad er Euangelions Embede?

Euangelion trøster/ beder begierer bønlige/ formaner/ bruger idel venlige Ord/ giffuer den hellig Aand/ giør Menniskēn smuck lystig/ veluillig oc skickelig til alle Guds bud/ oc endelige salig. Lige som S. Paulus siger Roma. j. Euangelion er Guds krafft/ som giør dem alle salige/ der troer paa.

Huor i skal Euangelion scriffuis?

J de tro Menniskis hierter/ i kiødhierte.

Huad er kiødelige hierter?

Rette Christne/ oc den hellig Aands leffuende kar/ huilcke Guds Aand styrer oc regærer/ til alt det/ som er Gudeligt oc Christeligt.

Huad vor Moses embede?

At hand predickede Louen faar Jøderne/ oc sette dem flere end sex hundrede bud faare/ oc sagde dem frilige til. Forbandet vere den/ som icke giør alt det/ der staar screffuit i Louen. Det vaar en suar predicken. Aff den predicken motte alle Menniske fortuile. Fordi at de fornumme/ at de kunde intet fuldkomme aff de Bud met hiertet. Oc hand holder dem dēne aluorlige Spegel faare/ at de der vdi skulde besee oc skue sig/ oc lære at kiende deris brøst oc skrøbelighed / saa Aandens hunger / oc Naadens tørst/ sucke aff hiertens grund effter Guds barmhertighed/ oc gaa der effter til Christi Naadestol/ oc røste deris Synder vd paa Guds vskyldige Lam.

Huad er Christi Embede?

At hand predicker Euangelion / viser oss icke til mange Bud/ men siger met faa Ord. Elsk Gud offuer alle ting/ oc din Neste lige som dig selff. Det er den gantske Lou/ oc alle Propheter.

Huad er det gamle Testamente?

Alt huad som driffuer/ strenger tuinger oc trenger paa/ oc fører det dog icke lenger.

Huad er det ny Testamente?

Alt det som skeer met lyst/kierlighed oc veluillighed/vden tuang oc trengsel aff Guds naade/oc den hellig Aand.

Huad er Bogstauff?

Alt det som er screffuit/Louen/Euangelion/ al lerdom oc predicken/Ord oc gierninger/som skeer vden Aanden/oc leffuer icke i hiertet.

Huad er Aand?

Den hellig Aands Liff oc gierning i vore hierter.

Giff Exempel?

Den vduortis omskerelse vden den induortis er Bogstauff/ men naar den induortis følger oc met/da er hun Aand. Huad Dauid offrede vaar Aand/huad Saul offrede vaar Bogstauff. Naar ieg anammer Sacramentet i Troen/da er Herrens bord/Aand/Men gaar ieg til Sacramentet vden Troen/da bliffuer det en Bogstauff. In Summa/Huad som skeer met en ond vilie/er Bogstauff/Huad som skeer met hiertens lyst oc kierlighed/er Aand/huad heller det er vduortis eller induortis. Naar S. Paulus nu siger/At hand er Aandsens tienere icke Bogstauffens/da vil hand saa sige. At hand er icke aleniste vdsent/at predicke Louen/men ocsaa til at giffue den hellig Aand formedelst Euangelion. Lige som Paulus nu er vdsent/saa ere alle Apostler vdsende. Ja alle Biscoper oc Predickere/at Predicke Louen oc Euangelion/Penitentze oc Syndernis forladelse i Jesu Naffn Luce vltimo.

Huor faare dræber Bogstauffen?

Fordi at hand læris vden Aand oc tro. Jeg hører vel/at ieg icke skal bedriffue hoer/icke stiele/icke sla ihiel. Men effterdi ieg icke haffuer Aanden oc Troen/at ieg kand holde saadanne Bud/da dræbe de mig/oc optende ekon idel vrede i mig.

Huorfore giør Euangelion leffuende?

Fordi det er saadan en lerdom/som fører Aanden oc Troen met sig. Aanden/som fører mig til den eniste Christum/oc giør mig it met hannem/At hand bliffuer i mig/oc ieg i hannem.

Huorledis er der skilsmisse mellem Louen oc Euangelion paa fructens vegne?

Louens

Louens fruct ere redzel oc forſerdelſe/Guds vrede/en ond ſamuittighed/formaledidelſe oc fordømmelſe. Euangelij fruct ere glæde oc trøſt/Guds yndiſt/en god ſamuittighed/ſyndernis forladelſe/ oc det euige Liff. Louen giffuer vel til kiende/ Huad it Menniſke ſkal giøre oc lade/men hun giffuer huercken Aand/ſtyrcke eller hielp der til. Hun binder oc forbinder meget/forferder oc truer/bander oc formaledider/der bliffuer det ved/Jngen bliffuer bedre eller frommere aff Louen/men ekon argere. Louen giffuer vel Synden til kiende/men hun kand icke giøre oſſ fri fra ſynden. Hun lader Menniſken bliffue i den gamle Adam. Euangelion giffuer til kiende/huad it Menniſke ſkal giøre oc lade/oc det giffuer ocſaa ſtyrcke oc krafft/Aand oc naade der til/ giør ny Menniſker/ ſom haffuer lyſt oc kierlighed til Guds bud/oc giøre wnødde oc wtuingde/ia gladelige/ huad ſom Gud ekon vil haffue aff dem. Denne Aand kand mand icke fatte i nogen Bogſtauff/hun lader oc icke ſcriffue ſig met blick i Bøger/men hun er den helligAands leffuende ſcrifft/ ſom er ſcreffuen i de troſaſte Menniſkers hierter. Jøder ere oc bliffue Moſes Diſcipler oc beholde det ſkiul faar deris øyen/at de icke kunde ſee Scrifftens rette forſtand om Chriſto. Moſes kommer vel met it forklarit anſict/oc giffuer Jøderne Guds vilie oc velbehagelighed til kiende. Men de kunde icke ſee hans anſict/oc bede/at hand wil ſkiule det ſamme ſkiul bliffuer end nu. Oc der hielper trolige deris Rabini/oc gierningers Lærere. Men omuende de ſig til Chriſtum/ da falder den beteckelſe aff/ oc de faa Guds Aand/ oc Chriſti klare vidſkab.

Skal mand oc da predicke Louen?

Alligeuel wi Chriſtne haffue Aandſens predicken/ſaa ſkal mand dog ocſaa predicke oſſ louen/paa det mand der met kand til intet giøre vor fordriſtelſe/oc wi kunde kiende oſſ ſyndige/faa Aandſens hunger oc naadſens tørſt/oc haffue ſaa aarſage til at ſøge hielp hoſſ Chriſtum. Louen oc Bogſtauffen giøre det ſaa/ at ingen kand bliffue biſtandig faar Guds vrede. Der imod giør Euangelion oc Aanden det ſaa/ at ingen kand fortuile paa Guds naade/Ehuor ſuarlige Moſes truer oc forferder/ da trøſter oc huſualer Chriſtus ſaa mildelige igien. Saa ſkal mand

nu lade

nu lade Louen/ eller de thi Bud bliffue i Kircken/ som en Spe-
gel til Menniskens leffnit / i huilcken wi kunde see vor skrøbe-
lighed/oc huad oss fattis. Oc naar wi nu kiende vor brøst oc
synder/at wi da afflegge dem formedelst ret sand Penitentze/oc
vorde andre Mennisker. Der nest kaldis det/Cognosce Jesum
Christum/det er den rette Process∫ oc fremgang/at komme til
det euige Liff. Huilcke Mennisker som end nu see til deris egien
retferdighed/gierninger oc fortienste de ere lige som Jøderne/oc
henge oc saa it klæde faar Moses ansict/ville icke see hannem
ret vnder øyen/det er/de ville icke kiende deris gierninger at
vere synd/de ville oc icke bekiende sig for Syndere/oc met Tol-
deren ydmyge sig faar Gud/men de trøste sig met en falsk tillid/
oc rose met Phariseeren deris egne optenckte gierninger oc for-
tieniste/oc giøre dem til en Gud oc Frelsere. Huor met de giøre
Christi pine oc død til intet. Der faare tilsteder oc Gud/at deris
hierte bliffuer forstocket oc forblindet/oc de bliffuer i den døde
Bogstauff/oc komme aldrig til Aandens Liff. Men vilde de see
Moses ret vnder øyen/da skulde de befinde/ at louen skulde for-
arbeyde hoss dem Penitentze oc Syndernis forladelse/oc ende-
lige det euige liff/ AMEN.

Den XII. Søndag effter Trini-
tatis/ Euangelium/ Marci. vij.

DEr Jesus gick vd igen aff Tyri oc Si-
dons egn/da kom hand til det
Galileiske Haff/ mit iblant
de thi Stæders egn/ Oc de
førde en Døff til hannem/
som var Dum/ oc de bade
hannem/ at hand vilde legge
Haanden paa hannem/ Oc hand tog hannem besynderlige
fra Folc-

fra Folcket/oc lagde hannem fingrene i Øernene/oc spøtte/ oc rørde ved hans Tunge/oc saa op til Himmelen/suckede oc sagde til hannem/Hepheta/det er/lad dig op. Oc strax obnedis hans Øern/oc hans Tungis baand løssnede/oc hand talede ret. Oc hand forbød dem / at de skulde ingen sige det. Men io mere hand forbød/io mere kundgiorde de det/oc de forundrede sig offuermaade/oc sagde/Hand giorde det vel altsammen/De Døffue giorde hand hørendis/oc de Maalløse talendis.

Huad holder dette Euangelium oss faare?

En Barmhiertig Gud/oc naadig Frelsere/som er velvillig oc redebon til at hielpe alle Mennisker til Liff oc Siel. Oc denne godhed beuiser dette Euangelium her met tuende Exempel/ som er/met Troens oc kierligheds. Met Troens i disse Mend/ Oc kierligheds i Christo.

Huor faare settis disse Exempel oss for øyen?

At wi skulle sette alt vort haab/tro oc tillid til Gud/oc intet tuiffle paa/ at hand vil jo hielpe oss/ i al vor trang oc nød/Thi hand siger Psalm. l. Paakalde mig i nød/da vil ieg redde dig. Oc Christus siger Matth. xj. Kommer til mig alle i som arbeyde oc ere besuarede/Jeg vil vederquege eder. Der nest skulle wi ocsaa giøre imod vor Neste/ lige som Christus haffuer giort imod oss/ oc som disse Mend giort imod denne arme Døffue oc Dumme Menniske/ tiene huer mand / hielpe oc trøste / i huad maade wi kunde / met Ord oc gierninger. Thi at i disse thu stycker/Troen oc kierlighed/staar det gantske Christelige leffnet/oc disse thu stycker skulle icke skillis fra huer andre/Thi at lige som mand icke kand stille Ild oc naturlig hede fra huer andre/saa kunde icke heller Troen oc kierlighed vere skilde fra huer andre. Troens Fruct/som er kier-

ligheds oc barmhiertigheds gierninger skulle følge troen/ellers er troen forgeffuis oc død/oc lige som it Træ uden fruct. Nu er der en suaer Dom affsagd offuer ufructsommelige Træ/ Som er/at de skulle affhuggis oc opryckis/oc kastis i Jlden. Der faare skulle wi vel giffue act paa disse thu stycker/Troen oc kierlighed/haffue dem i vor hukommelse oc skicke vort leffnet der effter.

Hvad giore disse Mend?

De tro/ at Christus vel kand hielpe denne arme Døffue oc Dumme Menniske. Aff denne tro opueckis de til kierligheds oc Barmhiertigheds gierning/oc føre hannem til Christum/ oc bede/at hand vil legge Haãden paa hannem/Der faare seer Christus til denne Tro/forbarmer sig offuer hannem/oc hielper hannem.

Huor paa kand mand mercke Troen i disse Mend?

Aff deris gierninger. Thi at haffde der icke veret tro/ da haffde de ingelunde ført dette Døffue oc Dumme Menniske til Christum/oc bedet om hans helbrede/Thi at føre it siugt Menniske til Christum/oc dog icke tro/at hand skulde kunde eller ville helbrede hannem/det vaare en Guds bespottelse/ Men at disse Mend komme til Christum i en stadig tro/kunde wi der paa mercke/at deris Bøn var icke forgeffuis/Thi Christus helbreder denne Døffue oc Dumme effter deris begiæring.

Huor aff haffde disse Mend denne Tro?

Visselige aff det gode røcte/de haffde hørt om Christo/ huorledis hand saa naadelige haffde hulpet/den Hedniske Quindis arme besette Dotter/oc vddreffuet/Dieffuelskab aff mange Mennisker/som Marcus formelder tilforn. Dette røcte tro de/de komme oc i samme tro til Christum/ oc bede for dette arme døffue Menniske.

Seer da Gud til en fremmet tro?

Naar it Menniske kiender Christum for sin Frelsere/oc tror aff hiertet/oc samme tro vdbreder sig saa der effter/at hand ocsaa gierne vil vere andre Menniske behielpelig/hand tager sig deris ælendighed til/ beder for dem/oc paa deris vegne besøger

ne besøger Christum/at de ocsaa kunde komme til Troen/Da anammer Gud saadan en fremmet Tro.

Hielper oc saadan en fremmet tro til salighed?

En fremmet tro hielpel vel it Menniske / til legemlig sundhed oc karskhed/oc at hand selff kand komme til Troen/ Men at bliffue retferdig oc salig/da skal huer haffue sin egen tro. En fremmet tro kand vel bede for mig / at Gud skal ocsaa giffue mig selff en tro/Men skulle mine Synder forladis mig/ oc ieg skal bliffue salig/da skal ieg haffue min egen tro for mig selff.

Huorledis skickede Gud sig met dette Døffue oc Dumme Menniske?

Hand tog hannem offuer en side fra Folcket/oc stack sine Fingre i Ørerne/oc spytte/oc rørde hans tunge/oc saa op til Himmelen/suckede oc sagde til hannem/ Hepheta/det er/lad dig op.

Huor faare tager hand hannem fra Folcket?

At hand der met vil giffue tilkiende/at huo som vil leffue Gudelige/hand skal holde sig fra it ont Selskab/ oc i rolighed vende sig til Gud.

Huor faare stinger hand Fingrene i ørerne/oc spytter/ oc rører hans tunge?

Hand saa/at der skulde i den sidste tid opstaa oc komme falske Predickere / som skulde foracte Christi hellige kiød / oc sige/kiødet er intet nytteligt. Paa det wi nu skulde see/at Gud oc Menisken er en Christus/oc at hans kiød er it saligt oc nytteligt kiød/Da vilde Christus icke helbrede denne Døffue oc Dumme met blotte Ord/men hand vilde ocsaa bruge Spyt/ Hender oc Fingre der til.

Huor faare seer hand op til Himmelen?

Christus er alene den yppersté Prest/ som for oss gaar frem til Faderen/oc beder for oss wden afladelse/Saa skulle wi ocsaa see til Himmelen/der som Christus er/oc begiere hielp aff hannem/som er hoss Faderens høyre Haand i Himmelen.

Huor faare suckede hand/der hand rørde Tungen?

Hand saa at onde forgifftige tunger skulde giøre mer skade i Christendommen / end alle Tiranner oc de Christnis

 forfølgere.

forfølgere. Thi at naar de Christne lide forfølgelse/da voxer Troen/ oc kierlighed optendis jo lenger jo mere/ oc Guds Ord bliffuer krafftigt oc bestyrckis/oc den Løgnaand Sathan bliffuer skrøbelig. Thi de Christnis blod er den Sæd/ der de Christne voxe aff. Derfaare giøre icke Tyranner met deris forfølgelse Kircken den største skade/ men det stycke kiød som røris bag tenderne/ oc støder paa tenderne/ det giør den største skade. Det synis vel at vere en stor skade/naar en Christen afflifuis eller halffhuggis/ Men en falsk Predicken som skeer vnder Christi naffn/hun er saa skarp/at hun vel paa en time/bort-hugger saa mange Siele der ere i it gantske Land eller Stad. Tørcken haffuer giort Christendommen en stor vbodelig skade/met suerd oc vobn/Men det er ekon skemt/imod den skade at regne/ der Papister giøre/ met deris falske lerdom/ At en from Christen vel end nu motte sucke/ja græde blodige taare/ offuer saadanne forføriske onde forgifftige Tunger/ som icke liuge eller forføre paa Torffuet eller i Huss/men øse obenbare løgn oc falsk lerdom vd/paa Predicke Stolen.

Huor faare sucker hand offuer ørerne?

Hand saa vel/at Mennisken skulde heller ville høre Dieffuelens lerdom oc Menniskens paafund/end Guds ord/Som S. Paulus ocsaa beklager. ij. Timoth. iiij. Denne tid skal komme/ i huilcken de skulle icke kunde lide den salige lerdom/ Men de skulle tage sig selff Lærere/effter deris egen lyst/som deris ørern kløe effter. Den Naadige Barmhiertige Gud haffuer Naadelige opladet vore ørern/ oc løsd vor tunge/ at wi kunde høre/tale oc bekiende Guds Ord. Nu finder mand alligeuel mange Mennisker/ som glo oc gabe/naar en falsk Prophete eller Løgnpredickere kommer/oc haffue offuermaade stor lyst til at see oc høre hannem/ja de skulde vel forglemme i en Løgnpredicken/alt det de haffue i thi eller tolff Aar lært aff Euangelio/ at det i sandhed vaare den bedre at de aldrig haffde kient sandhed. Der som nogen Predickere end vilde forkynde falsk lerdom/oc vere en Dieffuels Apostel/ saa skulde dog den Christelige Almue vere saa from/oc sige/Bort den tunge/hun er aff Dieffuelen/ falsk oc forgifftig/ jeg vil icke høre hende/

Jeg vil høre hvad min Gud siger til mig/ oc hans elskelige Søn Jesus Christus/ huilcken Faderen befalede oss at høre. Det er gantske troligt/ at Christus haffde disse tancker/ der hand saa suckede/ See/ mit Rige kaaster mig saa offuermaade meget/ ieg skal lide saa megen angist oc pine der faare/ sette mit liff oc leff-net der offuer/ indtil ieg kommer saa langt met Mennisken/ at de skul le ville høre/ tale oc bekiende mit Ord/ Oc de forbannede vgudelige Guds bespottere skulle komme der effter/ forderffue saa skendelige oc nedbryde/ det ieg haffuer opbygd/ oc forme-delst Dieffuelens indskiudelse / giøre saa vbodelig skade i mit Rige/ Nu vel/ ieg skal paa den yderste dag betale dem rigelige/ oc giffue dem deris fortiente løen.

Saa hører ieg vel/ at Christus icke vden sagd brugede saadan vduortis stick oc Ceremonier til at helbrede denne Døffue oc Dumme?

Visselige icke vden sag/ Hand saa vel/ huor vbodelig en skade/ Dieffuelen haffde giort i Paradis / oc opuecker end nu huer dag jammer oc ælendighed i den gantske Verden/ oc giør alle Mennisker Døffue oc Dumme/ blinde oc lamme/ til alt got/ Der faare suckede Christus icke aleniste for dette arme Men-niskis Tunge oc Øren/ Men/ denne suck var en almindelig suck/ offuer alle Menniskers Tunger oc Øren/ Thi Christus saa her gantske vijt omkring sig/ offuer det gantske Menniskelige Slec-te/ fra Adam/ indtil det sidste Menniske. Lige som hand vilde sige/ Jeg ynckis hiertelige der offuer/ oc det bedrøffuer mig off-uermaade/ at i saa gantske aldelis ligge fangne vnder Dieffue-len i synd/ oc ere Døffue oc Dumme til mit Ord/ J høre heller Dieffuelens lerdom oc løgn/ end mit hellige Euangelium. Jeg beder/ paa minder/ formaner truer oc straffer/ Men der er in-gen/ som enten vil see eller høre/ at ieg oc paa det sidste nødis til at lade min barmhiertighed (som dog er min høyeste Titel) falde oc bruge min strenge retferdighed/ huilcket ieg sandelige/ icke gierne vilde giøre. Det er vist/ at ieg haffuer hulpet mange andre Siuge / aleniste met it Ord / men met denne Døffue oc Dumme skal ieg her haffue megen vmage oc stort arbeyde/ Thi mig ligger stor mact paa disse tuende Lemmer/ Tungen

 oc Ørerne

oc Ørerne/Der faare bruger ieg ocsaa her en besynderlig skick/ holder besynderlige Ceremonier/ at i skulle see/ huor suart det er/ at oplade ørerne/ oc løse tungen til Guds Ord.

Huor faare haffuer hand aleniste at giøre met disse tho lemmer/oc icke met de andre?

Fordi at Christi Rige staar aleniste i Guds Ord/ oc Guds Ord kand icke handlis/ vden aleniste formedelst disse tho lemmer/Tungen oc Ørerne. Tungen skal tale Ørerne høre. Tungen skal bekiende/det ørerne høre/oc hiertet troer. Naar som du nu tager disse tho lemmer/ Tungen oc Ørerne/bort/ da bliffuer der intet forskiel / imellem Christne oc Hedninge. En Christen leffuer/ æder/ dricker/ soffuet/ vaager/ arbeyder/ bygger/ planter/ lige som it andet Menniske. Mand kand icke see det vduortis/om hand er en Christen/Jøde eller Hedning/aleniste Tungen oc ørerne giøre det forskiel/Christne høre oc tale meget anderledis/end Jøder oc Hedninge. En Christen haffuer ørern/ de høre Guds Ord / sandhed oc de Fattigis rob/ Hand haffuer en Tunge / som loffuer oc tacker Gud/ priser Jesum Christum Guds Søn / taler oc bekiender sandhed/ Det giøre icke Jøder Tyrckere oc Hedninge/de høre heller om mange pendinge/ stor Rigdom oc mact etc. De tale heller om Verdzlige sager/ lyst oc glæde/ Der faare er der ingen anden skilsmysse imellem Christne oc Hedninge/end tungen oc ørerne. Der faare siger S. Paulus Rom. x. Det som mand troer aff hiertet/da bliffuer mand retferdig/oc der som mand bekiender met munden/da bliffuer mand Salig.

Bleff denne Døffue oc Dumme strax hørende oc talende?

Strax siger Marcus/oplodis hans ørern/oc hans tungis baand bleff løsd/ oc hand talede ret. Thi saa giør Gud sin gierning/at naar hand siger Ordet/da er det strax fuldkommet i gierninger/Dixit, & facta sunt.

Huor faare forbiuder hand/at de skulle icke sige det for nogen?

Wi kunde icke rettelige sige/Huor faare/Men det synis/ at hand vil der met lære oss/at huer skal handle Christelige oc ret i sit kald/oc icke atspørge der met denne Verdens Rigdom/ loff oc priss/men aleniste Guds ære/oc Sielens salighed.

Huad er

Huad er da det? Jo mere hand forbød dem/ ſo mere vdbridde de det?

Huert Menniſke ſom haffuer en retſindig tro/ fornemmer oc befinder Guds godhed oc velgierninger/ kand icke tie ſtille/ men ſamme Menniſke vdrober/ forkynder/ priſer oc Predicker Guds godhed/ Naade oc Barmhiertighed/ for den gantſke Verden.

Huad er da det/ at de forundre ſig/ oc ſige/ Hand giorde det vel altſammen?

Det er Troens herlige Fruct/ i dem/ ſom aff dette Mirackel lerde at kiende Chriſtum/ Thi det er jo en herlig ting/ at de ſige om Chriſto/ At hand giorde det vel altſammen/ etc. Huor er det Menniſke paa Jorden/ der ſaadant kand ſigis om? Adam vor førſte Fader beſtillede det ſaa i Paradis / at alle hans Efſterkommere græde end nu oc fortryde det / i denne jammerlige dal/ Saa beſtille wi det oc daglige ſaa/ at det motte vel vere bedre/ Men den eniſte Meglere oc Talſſmand for vore Synder/ haffuer formedelſt ſin lidighed giort det got igen/ det wi formedelſt vor wlydighed haffue forderffuet.

Huad ſkulle wi nu lære aff dette Euangelio?

At wi ſkulle beuare vore Øren oc Tunger/ rene oc wſkyldige/ ſom Gud haffuer giffuet oſſ dem/ oc icke lade dem forgiffuis eller beſmittis formedelſt Dieffuelen eller falſk Lerdom. Oc der neſt ocſaa tacke Chriſto for denne velgierning/ Oc at huer Chriſten/ ſkal flitelige oc trolige vdrette/ huad ſom hannem tilfalder oc bør at giøre/ i ſit kald/ Stat/ befalning oc Embede. En Regentere oc Øffrigheds mand ſkal beſkytte oc beſkerme de Fromme/ oc ſtraffe de Onde/ En Vnderdan ſkal vere lydig/ En Predickere ſkal Predicke Guds Ord rent oc klart/ wden Menniſkens Lerdom oc paafund/ En anden almindelig Chriſten oc Almueſſ Mand/ ſkal flitelige høre Guds Ord/ oc rette ſit Leffnet der effter. Det er/ Gud vere loffuet/ ſaa vijt kommet/ at vore Øren høre gierne Guds Ord/ oc vore Tunger tale gierne Guds Ord/ Men at wi ſkulde føre det vd i gierninger/ oc leffue der effter/ aff hiertet forlade oſſ paa Gud/ trolige tiene vor Neſte/ hielpe oc trøſte hannem/

det vil i ingen maade frem met oss/der staar Dieffuelen imod oc met alle sine Tilhengere forbinder det. Lerdommen er/Gud vere loffuet/retsindig/Ørerne ere opladne/Tungen er løss/Gud giffue at retsindige gierninger oc it Gudeligt leffnet vilde ocsaa lade sig finde der hoss. Der faare ville wi bede den Naadige Fader oc milde Gud/ at hand for Christi skyld/vil giffue oss Naade oc styrcke/at wi saa kunde giøre oc leffue/som wi tale oc høre/paa det wi icke skulle euindelige findis Døffue oc Dumme/Men i dette liff faa Naade oc velsignelse/oc effter dette liff komme til euig glæde/Amen.

Den XIII. Søndag effter Trinitatis/Epistel/ Gala. iij.

KJere Brødre/ Jeg vil tale effter menniskelig skick/Foracter mand dog icke it Menniskis Testamente (naar det er stadfest) oc mand setter der intet til. Nu er io foriettelsen tilsagd Abraham oc hans Sæd. Hand siger icke/ved de Sæder/ som formedelst mange/men som ved en/ formedelst din Sæd / som er Christus. Jeg siger oc der om / At det Testamente / som er tilforn stadfest aff Gud paa Christum/bliffuer icke til intet giort / at foriettelsen skulde borttagis formedelst louen/ huilcken som er giffuen offuer fire hundrede oc tredive aar der effter. Thi at bleffue Arffuen fortint ved louen / da bleffue hand icke giffuen formedelst foriettelsen. Men Gud skenckte Abraham den fri formedelst foriettelsen.

Huad skal da louen? Hun kom der til for Syndens skyld/indtil den sæd kom der foriettelsen vaar skeet/

oc hun er beskicket aff Engelen/formedelst Meglerens haand. Nu er en Meglere/icke en eniste Meglere/Men Gud er ene.

Huorledis? er daa louen imod Guds foriettelser? Det vere langt fra. Men haffde nogen Lou verit giffuen/som kunde giøre leffuende/da komme retferdighed sandelige aff Louen. Men Scrifften besluttede alting vnder synd/at foriettelsen skulde komme formedelst Troen til Jesum Christum/oc giffuis dem/som tro.

Huad gior S. Paulus i denne Epistel?

Effter S. Paulus haffde stillit alle sine argument der hen/ at hand kunde holde Troens retferdighed ved mact/imod gierningers retferdighed/oc forsuare Christi ære (Thi Christi ære formindskis besynderlige/ huor som mand lærer gierningers retferdighed) Oc effterdi Guds foriettelser gielder allermest/ som de fastede argumenter/ i saadanne sager/der ere vor retferdighed anrørendis/da vil S. Paulus handle det løffte/som skede Abrahe/oc met det samme stadfeste oc sandrue sin disputats. Oc at hand der effter kunde diss haardere trenge paa det Guddommelige Testamente/tager hand it argumente faar sig aff Menniskelig skick.

Huorledis begynder hand denne Epistel?

Hand siger saa. Kiere Brødre/Jeg vil tale effter Menniskelig skick. Foracter mand dog icke it Menniskis Testamente/naar det er stadfest/oc mand setter der intet til.

Huad vil hand met disse Ord?

Hand beuiser veldelige met dette argumente/at de Galater ere vforstandige forførde Folck. Sagen er denne. De ville sønderbryde oc foruende Guds Testamente/Huilcket Christus stadfeste met sin død/oc nødis dog til/at lade it Menniskis Testamente bliffue i sin krafft/myndighed oc verdighed. J verdz'ig ret oc skick holdis det saa/At det Menniskis yderste vilie som giør sit Testamente/skal gielde oc fuldkommis/saa

 fremt som

fremt som døden kommer der imellem. Efftérdi nu saadant skal gielde/som i denne maade er besluttet oc giort aff Mennisken. Huorfore skulde da icke det gielde/der Gud haffuer giffuet/giort oc besluttet? Eller gielder Guds Testamente icke mere/end Menniskens? Efftérdi nu intet Menniske bør til intet at giøre it andit Menniskis Testamente/da skal mand meget mindre til intet giøre Guds Testamente/huilcket hand stadfeste/met sin eniste Søns Jesu Christi Blod.

Huilcket er Guds Testamente/der S. Paulus roser saa meget?

Hand siger saa. Foriettelsen er tilsagd Abraham oc hans Sæd. Paulus kalder her Guds Testamente en foriettelse/ Oc vil saa meget sige. Gud giorde Abraham oc hans Børn it Testamente/oc tilsagde/at alle Folck skulde velsignis i hans Sæd.

Huad kaldis at velsigne?

Bliffue velsignet/kaldis at forløsis fra Lousens formaledidelse/fra Synden/fra dieffuelen oc fra helffuede.

Huem er den velsignede Sæd?

Denne Sæd/er Christus/huilcken der bleff Abraham loffuit/tilsagd oc giffuen/ Lige som i it Testamente. Hand tuilde der oc intet paa/men trode stadelige/at hand skulde komme/oc vndertrycke/ Synden/Døden/Dieffuelen oc Helffuede/ oc dele met de vdualde/retferdighed oc salighed/aff naade wden al vor fortienste.

Vaar icke dette Testamente nock til retferdighed/wden Gud skulde giffue Louen?

Her til suarer S. Paulus/oc siger. Det Testamente som tilforn er stadfest aff Gud/paa Christum/bliffuer icke til intet giort/at foriettelsen skulde formedelst Louen borttagis/huilcken som er giffuen/offuer fire hundrede oc tredive aar der effter.

Huem gaff Gud den foriettelse/om den velsignede Sæd?

Hand gaff først Adam Foriettelsen i Paradis/ der hand sagde til Hugormen Gene. iij. Jeg vil sette findskab mellem dig oc Quinden/oc mellem din Sæd oc Quindenis Sæd. Den samme skal sønderknuse dit Hoffuit. Der effter Abraham/vel halfftrediesinds tive aar faar Omskerelsen/ Gene. xij. oc xv. Oc vel fire hundrede oc tredive aar/faare Mosi Lou/at alle Mennisker

skulde see/at Gud icke gaff dette Testamente/fordi at hand vaar plictig der til/men aff blot naade.

Forhuerffuis icke da retferdighed formedelst Louen?

S. Paulus siger. Bleffue arffue fortient formedelst Louen/da bleffue hand icke giffuen ved foriettelsen/men Gud skencte Abraham den fri formedelst foriettelsen. Lige som hand vilde sige. Gaar det saa til/da ville Louens gierninger visselige icke gielde i retferdigheds sag/men Troen som anammer foriettelsen.

Efterdi Louen icke giør oss retferdige/huor til er hun da nyttelig?

Hun kom siger Paulus/for syndsens skyld/indtil den Sæd kom/som Foriettelsen vaar skeet/oc hun er beskicket aff Engelen/formedelst Meglerens haand. Nu er en Meglere icke en enniste Meglere/men Gud er ene.

Huor faare er da Louen giffuen?

For tuende sagers skyld.

Huilcken er den første?

At hun skulde Spæge oc tømme de wlydige/haarnackede/ Syndere oc offuertrædere/at de skulle/huad heller de ville eller ey/holde almindelig skick oc sed/oc vere den almindelige Politie lydige. Fordi haffuer hun oc sin legemlige straff/huor met legemlige offuertrædelser skulle straffis. Oc denne Lousens brug er verdzlig.

Huilcken er den anden sag huor faare Louen bleff giffuen?

At hun skulde til kiende giffue oc obenbare Synden. Thi wi haffde icke vist/at hoer/Tyffueri/Mandslæt/ond lyst oc begiering haffde verit synd/der som Louen haffde icke sagd. Du skalt icke bedriffue hoer/Du skalt icke stiele. Du skalt icke sla ihiel. Du skalt icke begære/etc. Disse Bud haffue giort synden leffuende i oss/at wi kunde kiende oc forstaa/huad Synd er.

Er det da nock/at Louen obenbarer oc straffer Synden?

Der skal komme noget mere til/som er/den Sæd/der Forjettelsen skede. Thi huor som it Menniske kommer til synderniss bekiendelse/oc icke strax forwisis til Christum/den velsignede Sæd/der kand hand icke andet end fortuile oc falde i mis-

haab/der er ingen raad til andet/ der som hand end giorde paa en hob alle Lousens gierninger i it skin. Men naar som mand kiender Synder/oc foruisis til denne Sæd/da haffuer det icke nød/besynderlige naar som mand vel fatter Foriettelsen. Der komme daa baade Louen oc Euangelion til deris Embede. Louen haffuer obenbarit synden/saa haffuer Euangelium forladit synden. Huo som veed/oc mercker denne skylsinysse/hand kand rettelige lære oc tale om Louen oc Euangelio.

Huorledis vaare de Galater stickede i denne lerdom?

De Galater vaare formedelst Troens oc Euangelij anammelse komne til dette Testamentis gode/som er/til Guds velsignelse/syndernis forladelse/oc den euige salighed. Nu bleffue de atter saa daarlige/at de formedelst falske Apostle/lode føre sig aff Christendommen i Jødedommet. Vilde paa det ny igien bliffue retferdige formedelst Mosi Lou oc Lousens gierninger. Det var it daarligt opsæt/at bliffue Jøder igien aff Christne. Det kaldis at legge haanden paa plougen/oc see sig til bage/ effter det hannem er icke befalit.

Huad gior nu vore papister oc de sig forlade paa gierninger?

De ere meget daarligere end Jøderne. Jøderne fulde fra Christo til Moses/som dog var en hellig from Mand/haff de grund i Scrifften/ oc aff Guds befalning/ til deris gierninger oc Ceremonier. Men Papister oc andre som ville vere hellige for deris gierniger/falde fra Christo til Paffuen/som haffuer ingen befalning aff Gud/oc ville for deris egne optencte gierninger/vorde fromme/retferdige oc salige. Men naar det kommer til enden skulde de fornemme deris daarlighed/naar deris gierninger skulle staa paa praaben/oc icke holde streg faar Guds dom. Oc de skulle i sandhed føle oc befinde/at de skulle staa trøsteløse/ oc vere forladne aff Gud oc alle Creatur.

Baade Jøder oc papister haffne alligeuel meget at aarsage sig med oc hielpe?

S. Paulus bespotter dem/oc siger. Mine kiere Galater/ Haffue i ellers lært at legge regenskab/saa regner dog paa eders fingre/ huor lang tid der vaar imellem/ at foriettelsen skede Abraham/oc at Louen vaar giffuen Mosi/da skulle i visselige

finde fire

finde fire hundrede oc tredue aar. Er da nu retferdigheds forjettelse giffuen saa lenge faare Louen/ oc Gud er sandru/ oc kand icke liuge. Huad er det da/ siger Paulus/ at i saa ville forsuare eders blindhed met løse argumenter. Lige saa maa oc wi sige til vore giernings Helgen/ Papister oc Aandelige. Kiere HErrer/ Vor Christendom stod vel tusinde aar/ før end der kom nogen tid/ Kloster/ Munck eller Nunde paa Jorden. Huorfore giffue i da faare/ at i ville met eders optenckte skinende oc smigrende gierninger/ oc met eders luse kappe giøre Folck salige/ oc føre dem til Himmelen. Ney/ Kiere HErrer/ i haffue soffuit megit for lenge. Vor forløsnings gierning er fuldkommen faar halffandet tusinde aar/ formedelst Christum. Vore oc den gantske Verdsens synder ere paa den tid affslette/ formedelst Christi dyrebar blod. Eders egen gierning oc behielpelse er at bygge paa sand/ oc en løsf handel. Loff/ priiss oc ære vere Christo til euig tid/ Amen.

Den XIII. Søndag effter Trinitatis/ Euangelium/ Luce x.

OC JEsus vende sig til sine Discipie/ oc sagde i besynderlighed. Salige ere de Øyen/ som see det i see/ Thi ieg siger eder/ Mange Propheter oc Konger vilde seet/ det i see/ oc haffue det icke seet/ oc hørt det i høre/ oc haffue det icke hørt.

Oc see/ der opstod en Scrifftklog/ fristede hannem/ oc sagde/ Mestere/ huad skal ieg giøre/ at ieg kand

arffue det euige Liff? Da sagde hand til hannem/ Huorledis staar der screffuet i Louen? Huorledis læss du? Hand suarede/ oc sagde/ Du skalt elske Gud din HERRE/ aff gantske hierte/ aff gantske Siel/ aff al mact/ oc aff gantske sind/ Oc din Neste lige som dig selff. Da sagde hand til hannem/ Du suarede ret/ Giør det/ da skalt du leffue/ Men hand vilde giøre sig selff Retferdig/ oc sagde til Jesum/ Huo er da min Neste.

Da suarede Jesus/ oc sagde/ Der var it Menniske/ som gick fra Jerusalem ned til Jericho/ oc falt iblant Røffuere / de førde hannem aff/ oc sloge hannem/ oc ginge bort/ oc lode hannem ligge halffdød. Da begaff det sig vforuarendis/ at en Prest drog den samme Vey ned/ Oc der hand saa hannem/ gick hand omkring. Disligist oc saa en Leuit/ der hand kom til steden/ oc saa hannem/ gick hand omkring. Men en Samaritan reysde/ oc kom der hen/ oc der hand saa hannem/ ynckedis hand offuer hannem/ hand gick til hannem/ forbant hannem hans Saar/ oc loed Olie oc Vin der vdi/ oc løffte hānem op paa sit Diur/ oc førde hannem til Herbere/ oc røctede hannem. Den anden dag reysde hand/ oc tog tho pendinge vd/ oc gaff Hosbondē dem/ oc sagde til hannem/ Røcte hannem/ oc der som du legger noget mere der til/ da vil ieg betale dig/ naar ieg kommer igen. Huilcken tyckis dig/ at der aff disse tre var hans Neste/ som vaar falden iblant Røffuere? Hand sagde/ Den som giorde Barmhiertighed met hannem. Da sagde Jesus til hannem/ Da gack bort/ oc giør lige saa.

Huad

Huad giør Christus i dette Euangelio?

Try stycker. Først siger hand at hans Discipler ere salige/ for den Naadelige oc salige tid/der det var faldet dem til at leffue vdi. Der nest befatter hand i tuende Bud/ alt huad den gantske Lou indeholder. Det tredie/ Hand giffuer tilkiende i dette Parabel/huo der er vor Neste.

Huor faare siger Christus at Disciplerne ere Salige?

For hans tilkommelsis Naadelige tid skyld/Thi den var obenbaret i Kiødet/ der alle Propheter haff de forkyndet om/ at hand skulde komme/ huilcken der var den velsignede Sæd / som var loffuet Adam oc Abraham/ at hand skulde knuse Helffuedis Hugorms Hoffuet / oc regnere i Jacobs Huss/oc side euindelige paa Dauids Kongelige Stol/ i huilcken alle Folck skulle velsignis. Huo vilde icke nu sige sig at vere salig / som kunde see oc høre saadan en Frelsere? Abraham var glad/at hand ekon saa den tid langt borte i Aanden/ der Christus skulde fødis oc obenbaris vdi/Huor meget mere skulde hand frydet sig oc veret glad/der som hand haffde seet Christum den rette Messiam nernerendis i sin mandom? Simeon begierede ocsaa at see Christum/ hand saa hannem/oc loffuede Gud. Augustinus begierede ocsaa at see Rom i sin største herlighed/ Paulum i sin Predicken/ oc Christum i sin Mandom. Der faare ophøyer Christus denne sin tilkommelsis tid saa høyt/ kalder hende en salig tid / oc siger/ Salige ere de øyen/som see/det i see/etc. Som S. Paulus ocsaa siger/Rom. xiij. Vor Salighed er nermere/end der vi det trode etc. Oc. ij. Cor. vj. Nu er den behagelige tid/nu er Salighedsens dag etc.

Er det vist/da ere de ypperste Prester oc Phariseer/Annas/Caiphas/Herodes/ Pilatus/ Salige/ som saae Christum. Oc Patriarcker / Propheter/ Konger/ere vsalige/som icke saa Christum i legemet oc i sin Mandom?

Christus setter icke salighed i det/der de vduortis øyen see/ Thi at kunde den vduortis syn giøre nogen salig / da skulde alle Vgudelige/ Jøder oc Hedninge / som saa Christum met Legemlige øyen / vere salige/ Huo vilde det samtycke? Christus kalder

stus kalder tiden salig/ fordi at det salige Euangelium/ bleff Predicket i Verden/ oc at Gud loed tilbiude Mennisken al naade oc salighed/ Denne salige tid haffde de hellige Disciple leffnet/ oc befundet det i gierningen der Patriarcker oc Propheter ekon var loffuet oc tilsagd/ i Ordet oc Scrifften. Lige som mand oc kand kalde denne vor neruerendis tid Salig/ fordi/ at Euangeliū naadelige liuss er obenbaret/ effter det lange mørck Christendommen var vdi/ huilcket liuss vore Forfædre i lang tid hiertelige begierede oc inderlige suckede effter.

Var icke Euangelium ocsaa tilforn Predicket?

Det var vel Predicket/ Men det var saa formørcket met Menniskens lerdom/ bud oc paafund/ at der vaare gantske faa Mennisker/ som kiende troens oc Sacramenternis krafft. Wi bleffue foruisde til vore egne gierninger oc fortieniste / de skulde vere vore Frelsere oc Nødhielpere/ Men de stode paa Straabeen/ oc kunde icke bliffue bestandige i nød/ Mand tilsagde oss Himmelen formedelst det Romske Afflad/ Men wi komme der stedze lenger fra/ Mand foruisde oss til Helgen/ at wi der skulde lede effter hielp oc trøst til vor Samuittighed / Alle Kircker oc Kloster vaare fulde aff Messer/ saadant skulde wi bruge til it forligelsē maal imellem oss oc Gud/ oc der var intet wi fortørnede Gud mere met. Der vaare mange som gaffue sig i Kloster/ oc vilde der met befri sig fra Dieffuelen/ men de komme almindelige mit i Dieffuelens snare. De Aandelige vilde icke giffue sig i Ecteskab oc leffue it erligt leffnet/ der faare bleffue de Horkarle oc leffde i skiørleffnet/ oc forargede den gantske Verden met deris løssactige leffnet. Men nu er den rette salige tid / det rette gyldene Aar/ i huilcket det salige Euangelium Predickis/ oc al naade oc salighed tilbiudis oss formedelst Christū/ Den naadige Gud giffue/ at wi kunde kiende saadanne velgierninger/ oc tacke Gud vor Naadige Fader/ oc hans elskelige Søn Jesum Christum.

Huad giorde den Scrifftkloge?

Der Christus talede met sine Disciple/ stod der en Scrifftklog op/ fristede hannem/ oc sagde/ Huad skal ieg giøre/ at ieg kand arffue det euige liff? Hand sagde til hannem? Huorledis

læff du? Hand suarede oc sagde/ Du skalt elske Gud din Herre/ aff gantske hierte / aff gantske siel/aff al mact/oc aff gantske sind/oc din Neste lige som dig selff. Alligeuel denne Scrifftklog icke giorde spørssmaal til Christum/paa det/at hand vilde lære noget men fristede hannem ekon oc vilde forsøge/om hand oc vilde tale noget imod Mosen oc Propheterne/Saa skulle wi dog met al flid arbeyde der paa/spørge at oc lære/huorledis wi kunde bekomme det euige liff/ Thi wi haffue her ingen bliffuende Stæd/ men wi søge den tilkommende Hebre. xiij. Oc dette kunde wi aldrig bedre lære/end aff denne Scrifftklogis igensuar/ i det hand siger/Du skalt elske Gud din HERRE/aff gantske hierte etc.

Huad er det sagd?

Saa meget vil hand sige/Du skalt icke lade noget Creatur vere dig saa kiert/ at du skalt sette det offuer Gud/Du skalt lade alle dine tancker/ Ord oc gierninger/ viss dom / forstand oc gode tycke staa til bage oc vige i Guds sager/ oc giffue alene Gud ære/Oc du skalt voffue oc sette til for Guds skyld/ alt det du haffuer/met Legeme oc Siel/Kiød oc Aand/alt det du formaar/met Lemmer oc Aarer/styrcke/sundhed/alle dine sind / vduortis oc induortis. Ja / denne kierlighed til Gud skal vdbredis i Mennisken/offuer hans gantske legeme oc liff/ i alle hans Lemmer / saa / at alle ting/fra hoffuet indtil føder induortis oc vduortis / skulle met lyst oc kierlighed vere Gud vnderdannige oc tiene andre Mennisker/w[illegible] kiedsommelighed/fortrødelighed/ wuillighed oc enherdighed/ Øynene skulle icke see wbludferdelige / Ørerne skulle intet wterligt oc slemferdigt høre/munden skal intet wskickeligt oc whøffuiskt tale hender oc føder skulle vere rene oc wskyldige. In summa/ Menniskeu skal vere reen i sine tancker/venlig i sine Ord/wstraffelig i sine gierninger/tuctigt i sine syn/retsindig i sin hørelse/ erlig i sine Ord/retferdig oc from i sit hierte/Oc før end hand skulde fortørne Gud met nogen Synd/da skulde hand heller tusinde gange ville Dø.

Dette er it strengt oc suart Bud/Huo kand fuldkomme det?

Der skal ingen rose sig aff/at hand haffuer fuldkommet dette

Bud/wi haffue nock at lære der paa saa lenge wi leffue/Det blifuer it Bud oc vredens Ord/effterdi det giffuer icke Aanden til at giøre huad det biuder/Det vil icke alenist vdrettis oc fuldkommis met Ord/men det kreffuer Hierte/Sind/Hu/Vilie/Tancker/Ord oc gierninger/at de skulle sambæris oc kommer offuer it/ellers er det idel Hyckleri/Louen er Aandelig/der faare kreffuer hun ocsaa Hiertet oc Aanden.

Huor faare er den da giffuet?

At wi skulle lære at kiende vor skrøbelighed oc vanmectighed der aff/ oc høre saa oc anamme Naadens Predicken saa meget begierligere/Thi at naar wi skue oc speyle oss i Louen/som i en Spegel/da kunde wi strax fornemme/ at wi end nu aldrig begynde paa Louen/saa langt er det fra at wi skulde fuldkommet noget der aff/Saa forferdis wi da i vor Samvittighed/wi bekiende vor skrøbelighed/falde Gud til fode/oc bede om Naade.

Huad suarede Christus denne Scrifftkloge/til dette Bud?

Hand sagde til hannem/Du suarede ret/Giør det/da skalt du leffue.

Dette er it enfoldigt suar/ i denne Scrifftklogis øren?

Det er vist/At denne Scrifftklog mente at legge stor ære ind hoss Christo/for sin fromhed skyld/Men hand far suarlige vild/Christus siger til hannem/Giør det/ huilcket der haffuer den mening/ at hand giorde det end nu aldrig/ oc staar fordi nu beskemmet faar den gantske Verden/Hand motte vel spurt at/oc sagd/Huad skal ieg da giøre? Huorledis skal ieg skicke mig? Huor skal ieg faa hielp/at ieg skal kunde fuldkomme dette Bud/Ney/hand spør intet at saadant/men lader sig tycke/at det er vel bestillet altsammen/Effterdi da hand icke nu ydermere spør sig faare/der som det giordis best behoff at hand skulde spurt sig faare/da vil Christus icke heller kaste Helligdom faar Hunde.

Huad giør da denne Scrifftklog?

Hand vilde gierne vndlede sig/oc giøre sig selff Retferdig/ oc spør fordi JEsum at/ oc siger/ Huo er da min Neste?

Huad suarede Christus hannem?

Hand

Hand sette hannem it smuct Parabel for øyen/ oc sagde/ Der var it Menniske/ gick fra Jerusalem ned til Jericho/ oc falt iblant Røffuere/ de førde hannem aff/ oc sloge hannem/ oc ginge bort/ oc lode hannem ligge halff død etc. Met dette Parabel giffuer Christus til kiende oc beuiser denne Scriff klog offuer/ at hand end nu aldrig haffuer/ met alle sine Tilhengere/ ypperste Prester/ Phariseer oc Leuiter/ fuldkommet noget aff Guds bud/ oc aldrig giort nogen kierligheds oc Barmhiertigheds gierning/ Ja hand begynde end nu aldrig paa en Tødel aff Louen/ al sin liffs tid/ saa langt er det fra/ at hand skulde fuldkommet noget der aff/ huilcken den gantske Verden dog holt for en offuermaade hellig Mand/ Oc alle Mennisker skulde vel soret der dyrt paa/ at skulde der veret en from hellig Mand ibland Jøderne/ da skulde det visselige veret denne Scrifft klog/ Nu far Verden offuermaade vild i denne Dom/ oc det gaar lige saa met oss/ Dette Ord/ Giør det/ Oc gack bort/ oc giør lige saa/ det vil icke frem/ huercken hoss den Verdzlige eller Aandelige stat.

Huorledis kommer det/ at Christus foruiser denne Scrifftklog til Louens gierninger/ Efftherdi S. Paulus dog siger/ At Mennisken bliffuer icke Retferdig aff Louens gierninger/ Huorledis skal mand skicke sig met saadanne genstridige Sprock?

Gud haffuer sæt oss tho veye faare/ til salighed/ Den ene er Moisi Lou/ Den anden er Christi Euangelium. Louen er god oc hellig/ oc biuder hellige gierninger/ oc tilsiger Mennisken liffuet/ Men dette er det som fattis/ at der bleff end nu aldrig noget Menniske fundet som fuldkommede Louen/ Der faare er der oc ingen bleffuen salig formedelst denne Vey. Den anden Vey er Troen til Jesum Christum/ hun giør Mennisken Retferdig oc salig. Johannes i. Hand gaff dem mact at bliffue Guds Børn/ som Tro paa hans Naffn etc. Saa foruiser nu Christus denne Scrifftklog til Louen/ icke fordi/ at hand formedelst hende kand bliffue salig/ Men at hand skal haffue en Spegel/ der hand kand see sin skrøbelighed oc vanmectighed vdi/ oc foraarsagis der aff/ at falde Christo til fode/ oc bede om

naade. Thi Christus er alene vor Retferdighed/forløsnig oc salighed/ Hand er alene Veyen/ Sandhed oc Liffuet / ja den port/stige oc trappe / formedelst huilcken wi kunde komme til Faderen.

Huem er da dette saargiorde Mennisk is Neste ?

Den som giorde Barmhiertighed met hannem/Den Neste er icke alenište den/som giør en anden til gode/men ocsaa den som haffuer velgierninger behoff / huad heller hand er Ven eller wuen/Thi wi ere allesammen Neste iblant huer andre/ Men huad skede der? Presten oc Leuiten skulde met rette taget sig denne saargiorde Jøde til/baade paa blods vegne/ oc paa deris Embedis vegne / Men huad giøre de? De gaa omkring/oc lade hannem ligge/Men den Samaritan der Jøderne vaare til wuens met/forbarmer sig offuer hannem/gaar til hannem/ forbinder hand Saar/ oc lader der Olie oc Vin vdi/oc løffter hannem op paa sit Diur/fører hannem til Herbere/ oc røcter hannem/ Til dette Exempel forwiser Christus den Scrifftkloge/oc siger/ Da gack bort/oc giør lige saa/det er/ Du skalt icke alenište giøre dine Venner til gode/oc dem som beuise dig velgierninger/men ocsaa dine wuenner/oc dem som/ giøre dig ont.

Huad betegner dette parabel ?

Dette Parabel giffuer til kiende / huorledis Mennisken falde i Synd / oc huad skade Synden giør / oc huorledis de paa det sidste kunde bliffue fri fra Synden. Wi ere allesammen formedelst Daabens Sacramente / bleffne Borgere i det himmelske Jerusalem / indscreffne i Guds Register / oc haffue giffuet oss ind vnder Christi Banere / som trofaste Soldener oc Christi Riddere / at wi skulle stride mandelige imod Dieffuelen / Verden oc vort eget Legeme / Oss er oc tilsagd Sold/som er/Syndernis forladelse oc det euige Liff/ saa fremt wi stride mandelige. Naar wi nu stige ned fra Jerusalem / fra det Guddommelige Selskab / fra en Christelig omgengelse oc leffnet / til Jericho / den forbannede Stæd/ giffue oss til it syndigt wgudeligt leffnet igen/ til Verdens pral/lyst oc glæde/oc forlade det salige Guds Ord/oc henge ved

Dieffuelens

Dieffuelens lerdom / Menniskens paafund oc løgn / da falde wi iblant Røffuere / det er / wi komme ind vnder Dieffuelens mact / Hand lader oss der effter icke vere met fred / hand røffuer Guds naade fra oss / oc giør oss saare i alle naturlige / Legemlige oc Aaandelige kraffter oc gaffuer / saa / at wi bliffue skrøbelige i Troen / kaalde i kierlighed / mistrøstige i haabet / oc vildfarende i forstand / vore øyen bliffue formørckede / til at see Guds vnderlige gierninger / vore øren bliffue tycke oc suare / til at høre Guds ord / oc de armis rob / Munden bliffuer Dum / til at tale Guds loff oc priss / oc bekiende den Guddommelige sandhed / Ja hender oc føder bliffue lamme oc vanføre / til at hielpe oc besøge de arme ælendige siuge Mennisker / Summa / disse Røffuere tage al den lyst oc kierlighed fra oss / der wi skulde haffue til det gode / oc lade oss saa ligge halffdøde. Prester oc Leuiter / det er / Louen / Jødedømmet / Paffuedømmet oc alle de som handle met gierninger / lade oss ligge / oc gaa omkring / oc finge wi icke anden end deris hielp / da skulde wi vel til euig tid bliffue forderffuede / Men den fromme Samaritan / JEsus Christus / Guds Søn / huilcken wi haffue huldet for en streng Dommere oc Tiran / hand forbarmer sig offuer oss arme ælendige / forladne Mennisker / lader Vin oc Olie i vore Saar lader Predicke Louen oc Euangelium for oss / Met Louen forferder hand oss / at det stinger oc sprecker i vor Samuittigheds saar / Oc met Euangelio trøster hand oss igen / Der effter tager hand oss op paa sit Diur / paa sin Guddommelige Ryg / oc bær oss ind i den Christelige Menigheds herbere / oc befaler Hosbonden oss / det er / Predickere oc Ordens Tienere / at de skulle røcte / oc besørge oss met Guds Ord / indtil wi endelige bliffue forløsde fra alt ont / angist oc nød / ja fra alle vore Synder / oc skulle bæris met alle Guds vdualde Børn / paa vor Frelseris Christi Ryg / ind i det Himmelske Herbere / det er / ind i det euige liff / Amen.

Den XIIII. Søndag effter Trinitatis/Epistel/ Gala. v.

KJere Brødre / Vandrer i Aanden da fuldkomme i icke kiødsens lyst. Thi kiødet begærer imod Aanden / oc Aanden imod kiødet / De samme ere imod huer andre/at i kunde icke giøre huad i ville. Regærer oc Aanden eder/da ere i icke vnder Louen. Thi kiødsens gierninger ere obenbare/som ere/Hoer/skiørleffnet/ vrenlighed/vkyskhed/Affguderi/troldom/ findskab/kiff/affuind/ vrede/trette / tuedract/ parthi / had / mord / druckenskab/ fraadzeri/oc saadant mere/om huilcke ieg haffuer før sagd eder/oc siger eder end nu tilforn/At de som saadant giøre/ skulle icke arffue Guds rige. Men Aandens fruct er/ kierlighed/glæde/ fred/taalmodighed/venlighed/godhed/Troen/ sactmodighed/ kyskhed/ imod saadanne er Louen icke. Men huilcke som høre Christo til/de kaarsfeste deris kiød met lyst oc begiering.

Huad giør S. Paulus i denne Epistel?

Effter hand haffuer lagd en fast grunduol til Troen/oc stridet met veldige beuisninger/imod dem/som vilde tilscriffue gierninger retferdighed/oc nectede troens retferdighed/begynder hand oc nu at lære Troens fruct/det er/gode gierninger/ icke Menniskelige gierninger/men dem/der Gud oc den hellig Aand ville haffue aff oss.

Huorledis begynder hand denne Epistel?

Hand siger/Kiere Brødre. Vandrer i Aanden/da fuldkomme i icke kiødsens lyst. Thi kiødet begærer imod Aanden/oc Aanden imod kiødit. De samme ere imod huer andre/at i skulle icke giøre huad i ville.

Huad

Huad vil hand met disse Ord?

Hand bescriffuer it Christeligt leffnit/at det er/en daglig trette oc strid/imod Dieffuelen/Verden oc vort egit legeme/Oc huorledis mand skal trøste saadanne Stridzmend/at de icke skulle fortuile i fristelse/icke falde til bage/alligeuel de end føle oc finde syndelig tilbøylighed oc begiering i legemit. Thi disse fristelser ville icke lade aff/saa lenge wi ere her i dette Liff. Lige som S. Paulus oc selff klager Rom. vij. Oc hand vil saa meget sige. Jeg haffuer tilforn formanit oc giffuit eder atuarsel/at der som i bide oc æde huer andre/da skulde i oc fortære huer andre. Der met vilde ieg icke andet forstaa/end at i skulde imod staa kiødelig begiering oc tilbøylighed/som vrede/trette/had oc affuind/oc leffue effter Aanden/Det er/J skulle icke i alle anslag samtycke met legemet/men der som onde tancker end falde eder ind/oc i haffue god aarsage oc leylighed til/at heffne eder/saa skulle i det dog icke giøre/men i skulle bortsla saadanne onde tancker/indskindelse oc aarsage/oc ingelunde giffue samtycke der til. J bliffue icke fri fra onde tancker oc indskindelse. Satan/Verden oc onde Mennisker skulle oc offte giffue aarsage til vrede/heffn/had oc affuind. Men at samtycke oc giøre det onde kunde i vel met Guddommelig hielp fly oc vnduere.

Giff Exempel?

Wi læse i de gamle Fædris Bog/at en vng Broder/spurde en gammel Fader om raad/huorledis hand skulde sla onde tancker fra sig. Da suarede hand hannem/oc sagde. Du kand icke forbiude Fule at flue i lucten. Men at de skulle icke giøre rede i særne eller paa hoffuedit/det kand du vel formene dem. Lige saa kant du icke formene tancker/at de ey skulle komme eller falde bort igien. Men at de icke skulle giøre rede hoss dig/oc tage dit hierte aldelis ind/det kant du met Guds naadis hielp vel forhindre oc affuerie.

Varer oc denne strid lenge imellem Legemet oc Aanden?

Saa lenge som wi leffue/Wi taare ingen fred vente oss her paa Jorden. Thi Christus siger Johan. xvj. J denne Verden haffue i angist/J mig haffue i frid. J Verdzlig oc legemlig Strid kand mand nogen stund haffue rolighed/som om

Vinteren/ eller naar det staar i dag. Men her i den aandelige strid/kunde wi icke it øyenblick legge vore Vaaben aff oss. Der skulle wi stedze staa paa vact/oc altid vere beridde til strid. Thi vor fiende soffuer icke/men gaar omkring/lige som en brølende Løue/oc søger effter huem hand kand opsluge. j. Pet. v.

Huad er Kiød?

Kiød kaldis alt det som er født aff kiød / det gantske Mennijske/met Legeme oc Siel/fornufft oc alle sind. Det som vduortis leffuer oc arbeyder/paa det som tien til legemens nytte oc det timelige Liff. Oc der som hand end taler/Scriffuer. Dicter oc Lærer om høye aandelige ting/ saa er hand dog it kiødeligt Mennijske. Thi S. Paulus Gala. v. regner Retten oc Secter iblant kiødsens gierninger/huilcke dog ere aandelige synder/oc side i hiertet.

Huad er Aand?

Aand kaldis oc det gantske Mennijske/met Legeme oc Siel/ fornufft oc alle sind/ som induortis oc vduortis leffuer oc arbeyder paa det / der de er Aanden oc det tilkommende liff nytteligt. Oc alligeuel hand omgaaess met vduortis ting oc gierninger/som Christus tode sine Disciplers føder/ oc S. Petrus fiskede/saa ere de dog aandelige.

Huad er it kiødeligt Mennijske?

Den som induortis oc vduortis giør oc arbeyder paa det som legemet haffuer lyst oc behagelighed til.

Huad er it aandeligt Mennijske?

Den som induortis oc vduortis giør oc arbeyder paa det/ som er legemet imod/oc Aanden behageligt.

Huorledis veed ieg om ieg følger kiødet eller Aanden?

Paa fructen/siger Christus/kiender mand træit/om det er got eller ont/søt eller surt. Lige saa kiender mand paa gierninger/om it Mennijske er kiødeligt eller aandeligt.

Huilcke ere legemens gierninger eller fruct?

Hoer / Skiørleffnet / wrenlighed / wkyskhed / Affguderi/ Traaldom / wuenskab / kiff / tuedract / vrede / had / affuind/ Secter/mord/fraadzeri/druckenskab/oc andre saadanne gierninger.

Huad skal deris løn vere?

Jeg siger eder/ oc haffue før sagd eder/ siger S. Paulus/ at de som saadant giøre/ skulle icke arffue Guds Rige.

Huilcken er Aandsens fruct?

Kierlighed/ glæde/ fred/ taalmodighed/ venlighed/ godhed/troen/sactmodighed/ kyskhed/ oc saadant mere.

Huad løn folger der effter?

Imod saadanne er Louen icke/ siger S. Paulus. Men huilcke som høre Christo til de kaarssfeste deris kiød met lyst oc begiering.

Huilcke kaldis Aandelige?

Alle Christne skulle vere Aandelige/ det er/ de skulle saa leffue/ at Aanden altid haffuer fremgang/ oc bruger sin gierning induortis i hiertit/ formedelst Troen/ kierlighed oc haab/ alligeuel at legemet er besuarit/ met vduortis arbeyde til Legemens ophold. Oc der som mand end bruger hender oc føder/ ia alle lemer i iorderigske ting/ til at forhuerffue det legemlige ophold/ saa skal dog hiertet staa til Gud oc ville sin Nestis beste. Der faare er dette Ord/ Aandelig/ skeet stor vold oc wret/ at mand skulde aleniste forstaa det om Prester/ Muncke oc Nunder/ hoss huilcke Aandens fruct dog icke bleff funden.

Huilcke kaldis kiødelige eller verdzlige?

De som tracte effter kiødet/ oc sette deris hierte til iorderigske/ verdzlige ting. Oc det gielder intet/ der som du end haffde tre Paffue kruner paa/ fire Cardinale hatte/ oc thi Biscops huer/ Gud seer icke til det vduortis skin/ om du haffuer en kappe paa eller est ragit i krunen/ om du haffuer vldklæder eller linklæder paa/ klæde eller silcke/ træsko eller pantoffle/ om du giorder dig met it belte eller hampe reb met mange knuder paa/ om du eder fisk eller kiød/ om du gaar i Kloster eller bliffuer wden faare. Paa huilcken ducke leeg oc Abespil/ de selff giorde Aandelige/ kunde suarlige tradze oc pucke. Lige som de vaare den store kempe Atlas/ oc hans lige/ huilcke der bare Himmelen paa deris skuldrer/ at hand skulde icke falde ned. Saadant er idel geckeri oc Børne leeg/ en forgeffuis Gudstieniste/ wnyttig møye/ bekaastning oc arbeyde er spilt/ Matthei. v. Gud seer til hiertet/ naar det er got/ da er det andet got altsammen/ huad

heller Mennisken gaa i gylden stycke eller vadmel. Naar som hiertet icke er got/da hielper huercken kappe eller ragelse/huercken hampe snor eller træsko. Lige som den ypperste Prest Cayphas haffde aldelis ingen hielp aff sin Biscops hue/eller Jøderne aff deris klæders vduortis skin. Thi Gud vil haffue hiertet/ oc it nyt leffnet.

Huorledis beslutter S: paulus denne Epistel:

Effter hand haffuer talit om troen oc kierlighed/da beslutter hand nu paa det sidste/met legemens kaarsffestelse/met den gamle Adams dræbelse/oc siger. De som haffue Guds Aand/de høre Christo til/oc de som høre Christo til/de kaarsfeste deris kiød met lyst oc begiering. De som nu saa kaarsffeste kiødet met al lyst oc begiering/de ere oc ny Creatur/huilcke Guds Rige er loffuit oc tilsagd. Hand vil saa meget sige. En Christen skal haffue try stycker/Først/troen til Gud. Der nest/kierlighed til sin Neste. Det tredie/dræbe sit egit legemis lyst. Paa de try stycker ere wi døbte/dem haffue wi loffuit at holde. We oss/om wi icke holde dem/men holde wi dem/da ere wi salige. Fordi at wi bliffue da Guds Børn oc Christi Metarffuinge/i det euige Liff. Der hielpe oss Gud til/Amen.

Den XIIII. Søndag effter Trinitatis/Euangelium/Luce. xvij.

Oc det begaff sig/der Jesus reysde til Jerusalem/da drog hand mit igennem Samarien oc Galileen. Oc som hand kom i en By/ møtte hannem thi spedalske Mend/de stode langt borte/ oc opløffte deris røst/oc sagde/Jesu kiere Mestere forbarme dig offuer oss. Oc der hand saa dem/sagde hand til dem/Gaar bort oc beteer eder for Presterne. Oc det skede/der de ginge bort/bleffue de rene. Oc en iblant

dem/ der hand saa / at hand var bleffuen karsk / vende hand til bage / oc prisede Gud met høy røst/ oc falt paa sit Ansict til hans Føder / oc tackede hannem / oc det var en Samaritan. Da sua- rede Jesus/ oc sagde/ Ere de icke thi som bleffue rene? Huor ere da de ni? Bleff der el- lers ingen funden/som vilde vende til bage igen/oc giffue Gud ære/vden deñe Frẽmede? Oc hand sagde til hannem/ Stat op/gack bort/ din Tro haffuer hulpet dig.

Huad giffuer dette Euangelium oss til kiende?

Tuende stycker. Først/huor faare Christus kom til Ver- den/som er/ at hand vilde rense oss aff alle vore Synder/ oc føre oss i Selskab igen met de Himmelske Borgere oc Inds- byggere. Thi at lige som Spedalske/bliffue skylde fra Men- niskens samfund/for Spedalskhed skyld/Saa ere wi ocsaa for Syndernis skyld / bortskilde fra Guds Rige / Skulle wi nu bliffue fri fra Synden/oc komme til det Himmelske Rige igen/ da skal Christus hielpe oss/lige som hand her haffuer hulpet disse thi Spedalske/Skal hand oc da hielpe oss/de skulle wi ocsaa gaa til hannem/ oc robe/Jesu kiere Mestere/forbarme dig offuer oss. Der nest/At det er icke nock til Retferdighed/at begynde ret oc vel i Troen/men wi skulle ocsaa bliffue bestan- dige i Troen/oc beuisẽ oss tacknemmelige imod den gode Naa- dige oc Barmhiertige Gud/Thi der er ingen slemmere ting til paa Jorden/end wtacknemmelighed.

Huor faare Reyser Christus igennem Samariam/Efftersi hand haffde forbudet sine Discipler/at de icke skulde Reyse der?

Alligeuel Christus førsthaffde forbudet sine disciple at de skulde icke gaa

icke gaa ind i Hedningers oc Samaritaners Stæder/men opsøge de forderffuede Faar aff Jsraels Huss/Saa vilde hand dog hielpe Hedninger oc Samaritaner/oc fordi haffde hand ocsaa meget sin omgengelse oc loed sig see i Tyri oc Sydons egen/disliзist ocsaa i Samaria/ Thi hand vil at alle Mennisker skulle bliffue salige.

Huad skede der i Samaria?

Som hand kom til en By/møtte hannem thi spedalske Mend.

Huad er Spedalskhed?

Spedalskhed er saadan en forgifftig siugdom / som icke aleniste forderffuer legemet/men besuarer ocsaa baade Samuittighed oc Siel/Thi at alligeuel fromme oc gode Mennisker kunde bliffue Spedalske/Saa befinde wi dog/naar wi see til Spedalskheds art oc nature / at Spedalskhed er Syndens straff/oc it tegn til den Guddommelige vrede/saa/ at it Spedalskt Menniske vel maa tencke/ See/ lige som ieg er forskuden fra Menniskens samfund / saa er ieg ocsaa vdskuden fra den Himmelske Menighed / Som Moses siger Deut. xxviij. Der som du icke vilt vere HErrens din Guds røst lydig/Da skal hand sla dig met Egyptiske bulde/ met Artzbulde/met Skab oc Spedalskhed/at du icke skalt kunde lægis.

Huorledis vilt du beuise at Spedalskhed er Syndsens straff/oc it tegen til den Guddommelige Vrede?

Der paa haffue wi mange Exempel i Scrifften. Maria Mosi Søster/bleff Spedalsk/Fordi/ at hun talede imod Mosen/Numeri. xij. Joab slo den wskildige Mand Abner ihiel/ der faare straffede Gud alle hans Efftèrkommere met Spedalskhed. Husia Elisei Suend anammede Gaffuer aff Naeman/der faare slo Gud hannem met Spedalskhed/iiij. Reg. v. Ozias Juda Konge/gick til Alteret oc vilde tage sig Preste Embedet til/wden Guds befalning/der faare straffede Gud hannem met Spedalshed. ij. Paralip. xxvj. Der faare tenckte ocsaa disse thi Spedalske Mend visselige / at de icke aleniste vaare straffede aff Gud for Synden skyld / oc forskudne fra Menniskẽn/

Menniſken/men at de ocſaa vaare forſkudne fra Gud/oc fra alle Guds vdualdis ſamfund/til euig tid/Dette var viſſelige deris hierte en ſtor ſorge oc angiſt/Ja/denne nød oc angiſt/ dreff ocſaa frem/at de komme til Chriſtum.

Hvad giorde de Spedalſke?

De ſtode langt borte / oc opløffte deris røſt / oc ſagde/ JEſu kiere Meſtere / forbarme dig offuer oſſ. De tro / at Chriſtus ſkal viſſelige hielpe dem naadelige / oc helbrede dem.

Huor paa kunde wi mercke deris Tro?

Paa deris egen gierning/at de gaa Chriſtum til møde/ ſtaa langt borte/oc robe. Huor en retſindig tro er/der løber mand til Chriſtum/ ſtaar oc rober/Dette er altſammen tegn til en Retſindig tro/Thi at haffde de hafft noget tuiffl/da haffde de icke løbet imod Chriſtum/icke heller bleffuet ſtaaendis oc robt/Jeſu kiere Meſtere etc

Huor aff vaare de komne til denne Tro?

De haffde hørt/huor kierlig oc venlig en Mand den Jeſus aff Nazharet var / huor naadelige hand beuiſde alle Menniſker Naade oc hielp/ſom begierede hielp aff hannem. Aff dette røcte haffde de fattet en god tro oc tillid oc tenckte/Er den Jeſus ſaa from oc veluillig til at hielpe/ſom Ord gaar aff/ hui ligge wi da her oc forderffuis/ hui holde wi oſſ icke driſtelige til hañem? J denne tro giorde de ſig ferdige/oc droge aff ſted/ Oc ſom det nu begaff ſig/at Chriſtus møtte dem i en By/da ſtode de aff ſtor glæde (effter en retſindig trois nature) ſtille/ Lige ſom de vilde ſige/lader oſſ ſtaa ſtille/der er den Mand/ ſom baade vil oc kand hielpe oſſ/ Huad haffue wi behoff at gaa lenger? Lader oſſ ekon giffue den gode Chriſto vor brøſt tilkiende/hand lader oſſ icke komme fra ſig vden trøſt.

Huo haffde giffuet dem Breff oc Segel? Eller huad foruaring haffde de der paa/at Chriſtus vilde hielpe dem?

Der er intet andet/end de voffue det gladelige oc forlade ſig frimodelige paa hans vforſøcte Naade oc vbekynde godhed/Der paa/ bede de icke hemmelige/men robe met høy røſt/ Huilcket der ocſaa var it tegn/til deris aluorlige oc inderlige

begiering/

begiering / oc at de formodede dem alt got aff Christo/ Thi alligeuel de end vaare hese/oc naturlige icke kunde robe høyt / saa var dog hiertens røst oc begiering saa stor / at de opuactis til at robe legemlige/huor met de gaffue deris store tro til kiende.

Huorledis robte de?

Jesu kiere Mestere/ forbarme dig offuer oss. Dette er en offuermaade stacket Bøn/men hun er dog krafftig.

Huem lerde dem denne Bøn:

Visselige den hellig Aand/huilcken de haffde anammet formedelst Troen. De bekiende i disse Ord/at Christus er sand Gud oc Menniske/ en Mestere/der haffuer saadan lerdom/ der huer mand met rette skal høre oc anãme/oc de bede hannem om Naade/barmhiertighed oc salighed/ Huor met bekiende/ at de icke konde bekomme noget/met deris egen Fromhed/Retferdighed/gierninger oc fortieniste/men at de skulle haffue det altsammen aff Naade.

Huad skulle wi lære aff disse Spedalskis Historie?

Lige som disse Spedalske formodede sig alt got aff Christo/ oc haffde icke tuifl paa hans hielp/Men de forlode sig meget mere paa hans Barmhiertighed/ at hand skulde helbrede oc giøre dem rene / oc de finge saadan sundhed formedelst deris Tro. Saa skulle wi lære der aff/at wi skulle giøre lige saa/haffue vor tilflucht til Christum / i vor angist oc nød/oc aldelis intet tuiffle/at hand jo skal ocsaa ville vere oss Naadig oc Barmhiertig. Dette er troens Exempel.

Huad giorde Christus der til / at de Spedalske saa robte?

Der hand saa dem/sagde hand til dem/Gaar bort oc beter eder faar Presterne. Der met beuiser Christus sin Guddommelige kierlighed/imod trende slaus Mennisker/Jmod Presterne/imod de ni Jøder/oc den eniste Samaritan.

Huad kierlighed beuiser hand presterne?

Hand sender de Spedalske til dem met det Offer som var budet oc befalet i Louen/ Leuit. xiiij. Hand vil intet formindske deris rettighed. Hand acter det heller intet at de ere hannem vtacknemelige/oc met deris falske dict droge de ni Jøder

til bage

til bage fra hannem/Christus vil ocsaa met dette Mirakel lade Jøderne see sin mact oc det Guddommelige Ordis krafft/oc i saa maade giffue dem atuarsel/at de skulle icke kunde aarsage sig paa den yderste dag/oc sige/at Christus var icke bekynt i Jøde land.

Huad kierlighed beuiser hand de ni Jøder?

Hand giør dem rene aff deris Spedalskhed/Hand lader dem icke vndgielde deris vtacknemmelighed/at de vaare saa skendelige faldne fra Troen.

Huad kierlighed beuisde hand Samaritanen?

Hand forbarmer sig ocsaa offuer hannem/ hand giør hannem helbrede met de andre/ oc lader hannem icke vndgielde/at hand er en Samaritan/ fremmet oc en Hedning/hand lader hannem løbe i hoben met de andre/oc bliffue ocsaa delactig i hans Naade.

Huad sagde hand til dem?

Gaar bort/oc beteer eder for Presterne/lige som hand vilde sige/J haffue icke behoff at bede ydermere/Eders Tro haffuer allerede forhuerffuet/det som i begierede/J ere rene/gaar ekon bort oc lader Presterne see at i ere rene/lige som i tro/saa vederfaris eder.

Huad giøre disse Spedalske?

De trode/at Christi Ord vaare icke løse vnyttelige Ord/men kraffuige Ord/som skulde giøre dem helbrede/lige som de nu tro/saa vederfaris det dem/Der de ginge bort/bleffue de rene.

Haffue wi oc nogen anden saadan Historí i den hellig Scrifft?

Ja/J den fierde Kongelige Bog i det v. Capittel. Naeman aff Syrien kom til Propheten Eliseum met mange heste oc vogne oc stor pral/ at bad hannem/at hand vilde rense hannem aff hanss Spedalskhed/ Da sende Eliseus sin Suend til hannem/ oc loed hannem sige/ Gack bort/oc to dig siu gange i Jordan. Naeman bleff vrede/ oc sagde/ Jeg mente at Propheten skulde kommet hid vd til mig/paakaldet sin Gud offuer mig/ oc rørt ved den Spedalske sted/ Nu viser hand mig eckon bort til Jordan/Ere de vand i Syria icke saa gode/som Jordan etc. Oc hand vilde aff vrede draget bort/Da formanede hans Tienere hannem oc sagde/ Haffde Propheten end befalet dig noget ringere/da skulde

den giort det. Saa drog hand bort/oc tode sig siu gange i Jordan/oc hanß Kiød bleff rent/som it lidet Barns kiød.

Huad skulle wi lære der aff?

Der som wi ocsaa ville holde oß til Christum/met en retsindig tro/som disse Spedalske Mend giorde/da vil hand oc beuise sig saa imod oß/see til oß met sin Guddommelige barmhiertigheds øyen/hielpe oc trøste oß. Ja huo vilde icke forsee sig alt got til Christum? efftersdi hand er saa veluillig/oc hielper gierne. Dette er kierligheds Exempel.

Ere de oc Gud alle tacknemmelige for denne velgierning?

Saa siger Lucas/En iblant dem/der hand saa/at hand var bleffuen helbrede/ vende hand til bage/oc prisede Gud met høy røst/oc falt paa sit ansict til hanß føder/ oc tackede Christo/ oc det var en Samaritan.

Huorledis kommer det/at denne Samaritan kommer alene til bage igen/oc de ni Jøder bliffne borte?

Huorledis de komme til Presterne/oc huad der skede hoß den/formelder Euangelisten icke/Men aff det denne Samaritan kom igen/kand mand vel mercke/huorledis det gick hoß Presterne/Hand haffde visselige icke gierne kommet alene til bage igen/Oc det synis paa hanß tacksigelse/at hand hengde hart ved de andre/oc vilde gierne hafft dem til bage met sig igen/at de skulde tacket Gud/Men hand giorde sit arbeyde forgeffuis.

Huad sag monne der da vere til/at disse ni Jøder fulde saa skendelige fra Christo?

Presterne misunte Christo visselige den ære/at hand skulde Renset dem/oc droge fordi disse Jøder fra Christo/oc sagde/ At de skulde ingelunde Tro/ at Christus haffde Renset dem/ Men/at de vaare bleffne rene/for deris lydighed/oc fordi at Presten haffde flitelige giort bøn for dem til Gud/oc for deris offer skyld/De sagde fremdelis/at de var icke noget Creature mueligt/som de saae at Christus var/at helbrede de Spedalske/men det hørde Gud alene til/ Der til met vaare disse Jøder ocsaa selff staalte oc hoffmodige/oc lode sig tycke/at det gode dem var vederfaret/ det var skeet for deris egen fortieniste oc

formedelst Lousens gierninger/Der aff kom det/at de bleffue borte/oc tackede icke Christo/Ja/det er gantske troligt/at de talede denne Samaritan hart til / oc gaffue hannem baade søde ord oc sure/oc formanede hannem først/bade oc paaminte/at hand icke skulde foracte Mosi Lou/Men tro huad Presterne sagde hannem faare/ Oc der til met truende oc vndsagde hannem/at de vilde fordømme oc holde hannem for en kettere/Ja lade affliffue hannem/der som hand icke vilde foracte Christum/oc holde sig til dem. Men denne arme Samaritan fornam Guds hielp i sit hierte/oc efferdi hand det bekiender/da skal hand vere en Kettere oc Guds bespottere / oc staa i liffs fare. Det er vel ocsaa mueligt/at efferdi hand var en Samaritan/oc it foractet Menniske hoss Jøderne/da tenckte de saa paa det siste/ Hand maa løbe sin vey/hand er dog en fortabt oc fordømt Hedning / oc it wgudeligt Menniske/ oc kand aldrig bliffue salig/oc foractede hannem saa/som it galet vanuittigt Menniske / Der faare bliffuer hand nu vdstøt fra de andre ni / oc kommer alene til bage igen/Priser Gud oc tacker Christo.

Huad suarede Christus hannem?

Hand sagde/Ere i icke thi som bleffue rene? Huor ere da de ni? Bleff der ellers ingen funden/som vende til bage igen/ oc gaff Gud ære/vden denne fremmede? Dette er it gruseligt Exempel/at der aff thi ekon kommer en igen/som tacker Gud/ oc der til en Samaritan/som var den aller ringiste/Men Jøderne/som lode sig selff tycke at de vaare store Helgen/bleffue til bage/huilcke det haffde veret meget bedre/at de haffde til deris døde dag bleffuet Spedalske paa legemmet / end at de skulde formedelst saadan stor wtacknemmelighed faldet i Sielens spedalskhed/huilcken de bliffue aldrig befride fra til euig tid/Huor ilde skulle de bestaa paa den yderste dag/naar Christus skal spørge dem at/Huor faare de komme icke igen/ prisede oc tackede Gud / som denne Samaritan giorde / Da skulle de visselige ville vndskylde oc aarsage sig met Presterne/ at de bleffue forførde aff dem / Men det skal lidet ville hielpe.

Huad sagde Christus til Samaritanen?

Hand sagde til hannem/ Stat op/ Gack bort/ din tro haffuer hiulpet dig.

Huad skulle wi lære aff dette Euangelio?

Først at det vduortis skin/ Som Menniſken haffue i deris vduortis leffnet/ hielper aldelis intet til retferdighed oc salighed/ Thi Euangelisten siger her klarlige/ at en aff dem/ var en Samaritan/ det er/ en fremmet/ som var affskild fra Guds folck/ var icke Omskaaren/ leff de icke effter Moisi Lou/ helligiorde icke Sabbathen/ offrede icke/ giorde icke sin bøn i Tempelet/ oc brugede sig i ingen maade/ effter den Jødisk skick/ Oc hannem giffuis alligeuel her den priss/ aff Christo/ at hand alene tackede Gud/ bleff from/ retferdig oc salig. Oc de andre ni Jøder/ som rosede sig at vere Guds Folck/ oc actedis at vere Hellige hoss det Jødiske Folck/ de forskindis her oc fordømmis/ som de der ere wtacknemelige oc wdulige/ oc icke verdige til Guds rige. Dette er it forferdeligt Exempel/ aff huilcket wi skulle lære/ huor snart det kand ske/ at wi kunde falde fra Guds naade/ oc det hielper icke/ at wi skinne oc glise vduortis met deylige gierninger/ Thi Dieffuelen kand ocsaa forucnde sig til liusens Engel. Wi lære ocsaa her/ Huorledis wi skulle rettelige loffue/ ære oc prise Gud/ oc huor vdi saadan loff staar/ Som er/ at wi skulle tro oc forlade oss paa Gud/ bede oc paakalde Gud/ oc tacke hannem for de velgierninger hand haffuer beuisd oss.

Der nest/ skulle wi her lære/ at det er fast oc vist Christus siger Mat. xx. Mange ere kallede/ men faa ere vdualde. Der bleffue aleniste otte Menniſker beuarede i Syndfloden/ Oc fire Menniſker i Sodoma. Aff sexhundrede tusinde Jøder/ komme der eckon tho ind i det forjette Land. J den store stad Jericho/ bleffue der ibland saa mange tusinde Menniſker/ eckon den skiøge Raab/ oc de som hende til hørde/ befrelste. Her kommer aff thi Spedalske ekon en igen/ oc tacker Christo. Lige saa ere der paa denne dag mange Menniſker/ som lade sig tycke/ oc arbeyde paa at de met mact ville komme til

Himmelen/

Himmelen/huilcke det icke aleniste aff it lidet Kaarss oc forfølgelse falde fra Euangelio/Men de ocsaa/enten for timelig næring oc bier ing skyld/eller for gunst oc venskab/aff had oc affuind/forfolge/foracte/oc bespotte den klare sandhed/imod deris egen Samuittighed/Huilcke det vaare bedre som S. Petrus siger/at de aldrig haffde kiend sandheds vey/end at de kiende hannem/oc fulde der fra igen/Det sande Orpsprock siger S. Petrus/er forfaret/Hunden æder igen/det som hand spyde/Oc Soen velter sig i sølen igen/effter hun er toen. Der faare skal de ni Jøders wtacknemelighed/forferde oss fra al wtacknemelighed/oc denne Samaritans tacknemelighed/opuecke oss til tacknemmelighed/Oc effterdi Guds rige er taget fra Jøderne/oc giffuit oss Hedninge aff naade/da skulle wi kiende denne store velgierning/Oc naar wi befinde at wi ere besmittede met Sielens spedalskhed/det er/met Synd oc falsk lerdom/da skulle wi haffue vor tilfluct til Christum/oc bede hannem om hielp. Oc naar wi da bliffue hulpne/Da skulle wi tacke Gud for sine velgierninger/der hand saa naadelige beviser oss/paa det hand skal formedelst Christum sin Søn/beuare oss bestandige i troen/oc endelige føre oss met alle trofaste vdualde Mennisker/ind i det Himmelske fæderne land/det er ind i det evige liff/Amen.

Den XV. Søndag effter Trinitis/Epistel/Gala. vj.

KJere Brødre/Der som wi leffue i Aanden/da lader oss oc vandre i Aanden/lader oss icke vere gerige effter forfengelig ær/til at fortørne oc hade huer andre. Kiere Brødre/Der som it Menniske offuerfaldis i nogen maade aff nogen brøst/da vnderuiser hannem met en sactmodig Aand/i som ere aandelige/oc

see til dig selff/at du icke oc bliffuer fristet. Den ene bære den andens byrde/da fuldkomme i Christi Lou. Oc der som nogen lader sig tycke/at hand er noget/der som hand er dog intet hand besuiger sig selff. Men huer prøffue sin egen gierning/oc da skal hand haffue Roff aff sig selff/oc icke aff en anden. Thi huer skal bære sin byrde.

Oc den som bliffuer vnderuisd i Ordet/hand skal dele allehonde got met den/der hannem vnderuiser. Faar icke vild/Gud lader sig icke spotte. Thi huad som it Menniske saaer/det skal hand høste. Huo som saaer i sit kiød/hand skal høste forderffuelse/aff kiødet. Men huo som saaer i Aanden/hand skal høste aff Aanden det euige Liff. Saa lader oss gøre got/oc bliffue icke trette/Thi wi skulle oc høste i sin tid/vden affladelse. Den stund wi haffue nu tid/da lader oss giøre huer mand got/oc allermest troens Tilhengere.

Huad giør S. paulus i denne Epistel?

Effter at S. Paulus haffuer opregnet/kiødsens gierninger oc Aandsens fruct/formaner hand venlige dem/som side i det Embede/at de skulle regære Kircken. Først/at de skulle icke vere gerige effter forgengelig ære. Der nest/at de oc icke skulle foracte dem/som ere faldne/Eller lade dem ligge/som Presten oc Leuiten lode den Saargiorde eller halffdøde ligge Luce x. Der effter formaner hand den menige Almue/som høre det Guddommelige Ord/at de skulle holde deris Sielsørgere oc Predickere i ære/oc dele met dem deris legemlige nødtørfftighed. Paa det sidste formaner hand alle Christne den ene met den anden/at de skulle vere vindskibelige til at giøre got/at huer mand kand ske tieniste der met.

Huorledis

Hvorledis begynder S. Paulus denne Epistel?

Hand siger saa. Der som wi leffue i Aanden/da lader oss oc vandre i Aanden.

Hvad er at leffue i Aanden?

Leffue i Aanden er icke andet/end tro paa Jesum Christum. Thi Troens Aand/er den hellig Aand. Huo som troer paa Christum/hand anammer den hellig Aand/ oc formedelst hannem leffuer hand/oc giør alt det som got er. Men huo som icke troer/hand bliffuer wden Guds Aand/ er besæt met den onde Aand/er død faar Gud/giør idel synd oc fordømelsens gierninger.

Hvad kaldis at vandre i Aanden?

Vandre i Aanden er icke andet / end imodstaa legemens syndelige lyst oc onde begiering/oc bevise Troen imod sin Neste met gode gierninger. Ville wi nu vere Christne oc aandelige/ da lader oss ocsaa/handle oc leffue Christelige saa at wi sette vor tro oc tillid aleniste til den almectigste Gud. Der nest i den samme tro spæge vort syndelige kiød/oc vere Aanden vnderdanige/fordempe i oss syndelig lyst oc begiering. Paa det sidste ocsaa giffue oss til kiende/imod vor Neste/oc bevise den tro wi haffue anammit/met kierligheds gierninger/ingen foracte / ingen fortørne etc. Vere huer mand behielpelige oc tienstactige met trøst oc raad. Dette er Christendommens Summa. At tro paa Gud/ elske sin Neste/oc dræbe den gamle Adam.

Hvad vil nu S. Paulus met disse Ord. Der som wi leffue i Aanden/da lader oss oc vandre i Aanden?

Hand vil saa meget sige. Anammede wi den hellig Aand i Daaben/ da lader oss ocsaa leffue oc vandre effter Aanden/ det er/Anammede wi en gong Christi lerdom/da lader oss ocsaa bliffue der hoss. Lader oss lære oc Predicke Christum enfoldelige/oc giffue hannem alene ære. Ingen ophøye sig offuer den anden/ingen foracte den anden. Opuecker icke Secter oc bliffuer icke Partÿske/men vandrer paa den vey/det Christus loed scriffue eder faare/oc Paulus predickede/oc hvad som eder der

offuer vederfaris aff Dieffuelen/Verden oc Tiranner/ det skulle i lide oc omdrage taalmodelige.

Huilcken er den første Pauli formaning?

Lader oss icke vere gerige effter forgengelige ære/til at fortørne oc hade huer andre. Her tager S. Paulus faar sig den gruselige last/ Inanam gloriam, Forfengelige ære/ huilcken last der regnerer offuermaade i de falske Apostle/ huilcke der icke søge andet hoss Almuen/end idel ære/oc verdzlig roff/oc fordempede der met Guds ære/ oc Pauli lerdom. Denne last siger S. Augustinus/er en Moder til alt Retteri/en kilde til al forstyrrelse oc Kirckens forderffuelse. Der er ingen Stad/ingen landzby saa liden/ at der findis io Folck vdi/som ville haffue en besynderlig anseelse/ oc vere noget actendis faar de andre. Der vil ingen vige den anden. Huer vil vere den lerdiste/ visiste oc klaagiste. Huer tyckis at hans mening er den beste.

Oc alligeuel denne last giør stor skade i Politien/ oc det verdzlige Regimente/saa giør hun dog den største skade i det aandelige Regimente. Der gielder det ekon timelig ære/ Verdzlig roff/timeligt velde/rigdom gunst oc gods. Men her gielder det Legeme oc Siel/Himmel oc helffuede.

Huor aff voxer forfengelig ære?

Det gaar almindelige saa til. At naar Gud sender Arbeydere i sin høst/tro Tienere/ fromme Predickere/ Da opuacker ocsaa Dieffuelen der hoss sine Apostle oc falske Predickere. Oc efterdi Dieffuelen nu er Verdsens første/da haffuer hand mange Hoffsinder paa Jorden/saa faa saadanne falske Apostler mange Tilhengere. Thi der staar ekon den mindske hob hoss sandhed. Naar som de nu fornemme/ at de oc haffue metholdt/ bliffue de staalte/oc ville ingen vige. Nu skulle de retfindige Apostler icke heller vige. Gud skal io bliffue Dieffuelens Herre oc Mestere. Der aff begyndis da trette oc splidactighed hoss de Christne/som det skede her hoss de Galater. Thi saadanne vaare de falske Apostler/strax Paulus vende ryggen til dem/fulde de til/rosede deris mact/deris kaanst/deris lerdom. At de vaare Apostlernis Disciple/haffde seet oc hørt Christum. Der imod/at Paulus vaar ingen Apostel/haffde icke seet eller hørt Christum/

Der faare skulde mand intet acte hans Euangelion. Der met vende de/de Galacer fra Paulo/actede icke stort/ huad ende det vilde faa/søgte ekon hoff dem/deris roff/oc verdzlig ære/ Lige som secter oc Suermere end nu giøre hoff de Christne.

Brugis dette stycke end nu i Kircken?

Det giorde Christendommen icke ringe skade/ der Euangelij rene lerdom begyndis / at der komme strax op Secter oc Partier/ Himmelske Propheter/ Billede staarmere/ Sacramenterere/ Gendøbere/ Dieffuelens Apostler/ Oc alligeuel de gaffue sig først vd vnder Euangelij skin/ saa lode de dog paa det sidste Skalcken til syune/ oc vdspide deris forgifft/ vnder hønnigsøde Ord / loffuede den menige mand kiødelig frihed offuer vand/ skou oc marck/ sagde at de Christne haff de icke øffrighed behoff/ icke Lou oc dom/ icke Galie oc taarn/ oc at Mand skulde til intet giøre alle seyernerck oc timeglass. Saadanne Predickere behagede kiød oc Blod vel. Al Verden løb der hen til. Men Gud forhindrede dem/ oc beskemmede Dieffuelen met alle sine Tilhengere.

Huilcken er den anden formaning?

Kiere Brødre/ Der som it Menniske offuerfaldis aff nogen brøst/ da vnderuiser hannem met en sactmodig Aand/ oc see til dig selff/ at du oc icke skalt fristis. Den ene bære den andens byrde/ saa fuldkomme i Christi Lou. Hand vil saa meget sige/ Der som it Menniske/ der er kiød oc Blod/ oc kand icke andet/ end falde oc synde/ offuerfaldis met nogen Synd/ aff skrøbelighed eller vanuittighed / da skulle i som ere aandelige / i som ere i predicke Embedet/ straffe hannem met en sactmodig Aand/ oc ananme hannem til naade i gien/ Thi det er Menniskeligt at synde/ oc Verden er sleffuer/ Huo som staar/ hand see vel til/ at hand icke falder. Ingen ting beuiser saa vel at en Mand er aandelig/ som at hand er taalmodig met andre Syndere. Gregorius siger/ En from Christen haffuer metlidelse met Syndere / Men en øyenskalck fordømmer dem. En Christen haffuer icke lyst til at velte sig i sin Nestis synder/ oc vilde meget heller at hand vaare aldelis fri der fra. Men en øyenskalck haffuer lyst aff andre Menniskis synder/ lige som en Phariseer Luce. xviij.

Huor mangfoldige ere Syndere?

Nogle synde aff fortredelighed oc handle imod Guds Ord/ia imod al erlighed. Naar som mand haffuer formanet de samme tho eller tre gonge/oc de icke ville bedre sig/da tiener icke sactmodigheds Aand der lenger/Men det Christus siger. Holder hannem for en Toldere oc for en Hedning. Oc Johannes siger. Du skalt icke hilse saadan en.

Nogle synde aff skrøbelighed/der skalt du icke lade aff/ før du vinder din Broder / oc fører hannem paa den rette vey igen. Lad dig icke tycke/at du est kommen offuer biergit/ oc vndkommen fra al wlycke / See til at du icke forføre dig selff. Thi det som hannem er vederfarit/kand oc dig vederfaris/Oc du som nu est hellig oc from/kand bliffue til en Skalck igien.

Huorledis skal ieg da holde mig?

Prøffue din egien gierning. Holt dig i alle ting/huad heller de ere dig selff/eller din Neste anrørendis/lige som Scrifften vduiser. Giør du det/da haffuer du den roff hoff dig selff/at din Samuittighed icke kand klage paa dig. Synder nogen der offuer/oc vil icke lade sig sige/da lad den fare sin vey. Thi at paa den yderste dag/skal huer bære sin byrde.

Huilcken er den tredie formaning?

Oc huo som vnderuisis met Ord/hand skal dele allehonde got met den / som hannem vnderuiser. Her vnderuiser oc lærer S. Paulus Almuen oc Sognefolck/huorledis de skulle holde sig imod Predickere oc Ordens Tienere. Som er/at de skulle dele met dem/huad som de haffue behoff/til deris vnderholdning. Lige som Christus siger Luce x. Oc Paulus j. Corinth.ix. Oc hand siger her at almuen skal dele allehonde got met deris Læremestere oc Predickere. Det er it wlige skiffte/at giffue it stycke Brød/en drick øl/en pending/en skilling/ for det himmelske euige gode/for Guds Ord/ oc det euige Liff.

Skeer det oc?

Dieffuelen haffuer aldelis foruent disse Ord. Der mand predickede Menniskens lerdom oc Munckis drømme/ haffde de fremgong. Der gaff mand met baade hender. Der slo mand

pendinge oc gods tilsammen i støre hobe/icke met enliste skreff-
ue/pendinge eller skillinge/men met hundrede oc tusinde gylde-
ne. Der aff finge de Aandelige Land oc Folck/Herredomme oc
Førstendomme/haffue inde oc beside den beste marck/fiskenand
oc skou/ager oc eng/oc murrede huss/lige som Førsters huss. Der
gaff huer mand offuerflødelige pendinge til Vigilis/ Sielemis-
se/Brødreskab/Pillegrims reysser/ Afflad/Helgen tieniste/ til
den første Messe at sige/til Kircke vielse/ til Klocke fermelse/oc
andet saadant Papisteri. Men huor som Guds Ord nu Pre-
dickis/der giffuer mand kargelige/lidet eller intet. Ja mand
findet vel nu Folck/som icke aleniste intet giffue/men de tage
bort det/som andre tilforn haffue giffuit til Guds tieniste/ røff-
ue fra Kircken / oc den Christelige menighed/ det som Kirckens
Tienere skulde haffue deris ophold aff.

Huad siger da Gud er til?

Farer icke vild/siger Paulus/Gud lader icke bespotte sig.
Thi huad it Menniske saar/det skal hand høste/Huo som saar i
sit kiød/hand skal høste forderffuelse aff kiødit. Men huo som
saar i Aanden/hand skal høste aff Aanden det euige Liff. Lige
som hand vilde sige. Tencker icke at Gud lader det gaa saa u-
straffit hen. Gud lader sig icke skuffe eller bespotte. Betaler du
icke de store velgierninger/som dig beuisis i predicke embedet/aff
dine Predickere/oc est dem utacknemelig/da skal det icke gaa
dig vel. Du saade i kiødet/det er/du haffuer met din utackne-
melighed giffuit til kiende/at du haffuer verit troløss/oc fordi
skalt du oc indhøste forderffuelse. Men saar du i Aanden/oc
giør det gode/icke aleniste imod Ordens Tienere/ men ocsaa
imod alle Fattige/da skalt du visselige høste aff Aanden det
euige Liff. Der til hielpe oss Gud/ Amen.

Den XV. Søndag effter Trinitatis/

Euangelium/Matthei vj. Capittel.

Jhesus sagde til sine Discipler / Jngen
kand tiene tho Herrer / uden hand skal enten hade

den ene / oc elske den anden/ eller hand skal holde sig til den ene/ oc foracte den anden. I kunde icke baade tiene Gud oc Mammon / Der faare siger ieg eder / Sørger icke for eders Liff / huad i skulle æde oc dricke/ oc icke heller for eders Legeme/huad i skulle i føre eder. Er icke Liffuet mere end Maden? oc legemet mere end klæderne? Seer til fu-lene vnder Himmelen/de saae icke/de høste icke/de samle icke ind i laden/oc eders Himmelske Fader føder dem alli-geuel/Ere i da icke meget mere end de? Huo er ibland eder/ som kand giøre sig en alen lengre/ alligeuel hand end sørger der faare?

Oc hui sørger i for klæderne? Skuer de Lilier paa marcken/huorledis de voxe/ De arbeyde icke/de spinde oc icke. Jeg siger eder/at icke end Salomon i al sin herlighed/ var saa klædt/som en aff den. Klæder da Gud det græss saa paa Marcken/som dog staar i dag/ oc skal i morgen kastis i Onen/skulde hand icke meget mere giøre eder det? O i lidet trøendis.

Der faare skulle i icke sørge oc sige/Huad skulle wi æde? Huad skulle wi dricke? Huor met skulle wi klæde oss? Effter alt saadant søge Hedninge. Thi eders Himmelske Fader wed/at i haffue alt dette behoff. Atspørger først Guds Ri-ge/oc hanss retferdighed/saa skal alt saadan tilfalde eder.

Der

Der faare ſkulle i icke ſørge for den anden morgen/thi den dag i morgen ſkal ſørge for ſig ſelff. Det er nock/ at huer dag haffuer ſin egen plage.

Huad holdis oſſ faare i dette Euangelio?

Try ſtycker. Førſt/At ingen kand tiene tho Herrer til lige. Der neſt / At wi ſkulle icke ſørge for mad oc klæder. Det tredie. At wi ſkulle førſt atſpørge Guds Rige/oc hans retferdighed/ ſaa ſkal det altſammen tilfalde oſſ.

Huad kalder Chriſtus at tiene tho Herrer?

Hand men de Herrer ſom ere imod huer andre/oc giffue genſtridig befalning/ At du tien din Øffrighed/dine Foreldre/ Børn oc venner/det gaar altſammen ſkickelige til/ oc det ene er icke imod det andet/thi Gud vil at du ſkalt ſaa giøre. Saa tiente Joſeph Gud oc Kong Pharaone/Oc Dauid Kongen aff Babylon etc. Men Gud oc Mãmon ere imod huer andre/Thi de haffue baade wlige bud oc wlige gierninger. Gud vil at wi ſkulle hielpe de Arme/ Mammon ſtaar imod oc vil icke/Gud vil at wi ſkulle forſamle oſſ liggende fæ i Himmelen/ Mammon vil at wi ſkulle forſamle liggende fæ her paa Jorden. Gud vil at wi ſkulle forlade oſſ paa hannem. Mammon vil at wi ſkulle forlade oſſ paa Rigdom. Gud giør vor Samuittighed fredſommelig oc rolig/Mammon opuecker ſorge/ wrolighed oc omhyggelighed. Gud fører Menniſken til ſalighed/Mammon fører dem i Dieffuelens ſnare. Diſſe tho Herrer kand ingen tiene tillige met en god Samuittighed. Verden lader ſig tycke/at hun kand det vel giøre/men det er/ſom mand pleyer at ſige/at vende koben effter været/oc blæſe baade varmt oc kalt aff en mund. En from Suend lader ſig nøye met en Herre. Jøderne mente ocſaa/ at naar de brugede deris Gudstieniſte i Templet/ offrede Køer oc Kalffue/da ſkulde Gud lade ſig nøye oc vere til freds/alligeuel de leffde i gerighed/ had/oc affuind/ men Gud taler meget anderledis om ſagen i dette Euangelio.

Huad ſiger hand da?

Jngen/ ſiger hand/kand tiene tho Herrer/wden hand ſkal hade den ene/ oc elſke den anden/ eller ſkal holde ſig til den

ene/ oc

ene/ oc foracte den anden / I kunde icke baade tiene Gud oc Mammon.

Huad kaldis det at tiene Gud?

Icke andet/ end at forlade sig paa Gud holde sig til hanss Ord/ leffue der effter/ oc for samme ord skyld/ voffue oc sette alting i fare som Moses siger/ Deut. vj. Du skalt tilbede Gud din HErre/ oc tiene hannem alene.

Skal ieg icke da ocsaa tiene min Neste?

Din Nestis tieniste wdelyckis icke her/ som at tiene Offrighed/ Foreldre/ Børn oc Suenne etc. Thi saadan tieniste skeer altsammen effter Guds befalning. Du skalt ekon vocte dig at du icke setter noget Creatur i Guds sted/ oc forlade dig der paa / som hine gerige kroppe / forlade/ sig paa deris Mammon / Oc Oyenskalcke paa deris gierninger oc fortieniste.

Huad kaldis Mammon?

Mammon kaldis Rigdom/ det er/ en hob pendinge/ korn/ klæder/ etc. Der it Menniske legger offuer side / (oc som wi pleye at sige) i grumcken/ til fremstød/ offuer sin daglige nødtørfftighed/ der hand vel kunde hielpe sin Neste met/ wden sin skade.

Huad kaldis det at tiene Mammon?

Icke andet/ end met gantske hierte tracte effter gods oc rigdom / nat oc dag grunde oc pønse paa / huorledis mand kand drage gods oc pendinge tilsammen/ riffue oc slide aarle oc silde at mand kand fylde paa Kiste bonden/ huad heller det skeer met ret eller wret / met vor Nestis skade eller gaffn/ Denne Mammons tieniste er fordømmelig oc straffis aff Christo.

Kunde wi icke da baade tiene Gud oc Mammon tilsammen?

En ret Guds tieniste/ kand icke fordrage hoss sig nogen anden tieniste der Creature tienis met i Guds sted/ Gud vil enten haffue oss aldelis oc alsammen/ eller hand vil aldelis intet haffue oss.

Kunde wi da icke met en god Samuittighed/ haffue Gods/ Pendinge oc Rigdom?

Haffue oc tiene er thowlige ting/ At haffue Rigdom/ er icke Synd / efftherdi mange hellige Mennisker / Abraham/ Isaac/

Jsaac/Jacob/Dauid/Job etc. haffde stor Rigdom/Men de tiente alligeuel icke Rigdom/Thi det er icke andet (som sagd er) at tiene Rigdom/end at henge der til aff gantske hierte/ oc der offuer forglemme Gud oc vor Neste. Christus fordømmer icke Rigdom i dette Euangelio/Men gerighed oc misbrug. Thi wi see/at it gerigt Menniske hielper ingen/Hand giffuer icke sin Neste noget/ hand huercken leen eller borger hannem noget/hand sæl icke heller sin vare / wden hand seer sin visse fordel/oc for dubbelt igen. Christi mening er icke/at wi icke skulle haffue Pendinge eller Rigdom/eller om wi haffue Pendinge/at wi da skulle kaste dem bort/som nogle galne Helgen haffue giort. Gud kand vel fordrage at du est rijg/men at du forlader dig paa Rigdom / oc henger der til met hiertet Det kand hand icke fordrage.

Huad er Mammon for en Gud?

En forgifftig Gud/en Hoffuet tyff/hand stiel fra Menn isken det beste hand haffuer/som er Hiertet/Thi der er ingen ting paa Jorden / som met større mact opuecker / oc drager Menniskens hierte til sig / end Rigdom / gods oc Pendinge. Naar de rørde Gyldene oc Ducater/ gyldene Klenodie oc Sølffstobe ere behagelige i den Rigis Øyen oc hierte/ da forglemmer hand baade Gud oc al gudelighed/At Hedninge visselige icke wden sag kallede Rigdom/Plutum/oc Christus den wretferdige Mammon/oc S. Paulus Affguderi.

Huorledis skal da huer skicke sig/ at hand kand handle retteligen met Rigdom?

Vilt du skicke dig Christelige met Rigdom oc Pendinge/ Da skalt du vere en Herre der offuer/tage frilige til/dele vd til dine arme Foreldre/Børn/ Venner/ Nabo/Viduer/Faderløse/ Hussarme Mennisker/ ælendige Børn/Seer du nogen som er hungrig/ tørstig / oc nøgen/ da giff hannem mad / dricke oc kleder/lad icke en skilling/ en marck/eller en gyldene vere dig saa kier/at du io skalt gierne ville miste saadant timeligt/for Guds skyld/Huad du saa giffuer de Arme/ det er icke borte/ Men det er vel stedt/oc du skalt anamme hundrede folt igen. Der haffuer du god fortrøstning oc foruaring paa i den hellige Scrifft.

Huorledis kommer det da/ at ſaadan ſkeer icke?

Satan Verdens Førſte/forbinder oc forhindrer/ſaadanne gode gierninger / huor hand kand oc hannem mueligt er / oc opuecker Menniſken til gerighed / Saa / at haffuer nogen Hundrede Gyldene/Da vil hand haffue tuſinde / Alle Menniſker ville kiøbſla/ oc haffue deris føde vden ſtort arbeyde/ Alle ville Herrer vere/oc ingen vil ſecken bære/Jngen vil lade ſig nøye met ſit Kald / ſtat oc Embede. Tilforn øſde Menniſken offuerflødelige gods oc pendinge vd til Affguderi/oc falſk Guds dyrckelſe/nu er det oſſ til beſuæring oc wi kunde ilde der til met hielpe de Arme met en blot pending/Oc der hører i ſandhed it mandeligt hierte oc ſtor frimodighed til/ at wi ſkulle kunde vere Mammons Herrer/ oc offuergiffue dette timelige liggende fæ paa Jorden/at wi kunde beholde det euige i Himmelen.

Huad ſiger Chriſtus om denne Verdens ſorge oc omhyggelighed?

Sørger icke/ſiger hand/ for eders Liff/ huad i ſkulle æde oc dricke/Oc icke heller for eders Legeme/ huad i ſkulle iſøre eder.

Huor faare giør Chriſtus denne formaning?

Hand veed vel/at Dieffuelen ſkal vere deris fiende/ſom bekiende Chriſtum/oc at hand ſkal friſte dem i mange maade/ oc plage dem met omhyggelighed for timelig næring / føre dem i armod/ tage mad/dricke / kleder fra dem / oc al Menniſkelig trøſt/Der imod tencker da Kiød oc Blod/at ville ſaa drage til ſammen/oc beſørge ſig/ at der ſkal ingen fare eller nød vere paa ferde. Der begyndis da den friſtelſe/ſom kaldis bugſorge/oc omhyggelighed for timelig næring/End dog Verden holder det icke en friſtelſe/men for en ſtor dyd. Ja hun loffuer oc priſer ſaadanne Menniſker der ſaa kunde drage gods oc Rigdom tilſammen.

Huad kaldis det at ſorge oc vere omhyggelig?

Sørge oc vere omhyggelig er icke andet/ end tencke aleniſte paa dette timelige Liff/ huorledis wi kunde bliffue Rige/drage Gods oc Pendinge tilſammen/oc formere ſtedze vort ligende fæ/Lige ſom wi ſkulde euindelige bliffue her paa Jorden/oc forglemme Gud der offuer oc vor Neſte/ Denne ſorge er ſtraffelig.

Skulle wi

Skulle wi da aldelis intet sørge?

Der er tuende slaus sorrig/Bugsorge oc Embedis sorge. Christus forbiuder icke her den sorge / der huer skal haffue i sit Embede oc Kald/som at Offrighed skulle sørge oc vere omhyggelige for deris vnderdane/En Sogneherre offuer sine Almue oc Sognefolck / En Hosbonde for sine Børn oc Tiunde. Denne sorge er nyttelig oc nødtørfftig/ som S. Paulus siger Rom. xij. Den som regerer/skal vere omhyggelig. Denne sorrig er Christelig/thi hun søger icke sin egen fordel/ Men for det som kand vere en anden nyttelig/ Men Bugsorge oc gerighed huilcken der forhindrer Embedis sorrig/forbiuder her Christus/efftersdi saadan sorrig oc omhyggelighed haffuer paa det neste veldelige indtaget den gantske Verden.

Huad middel bruger Christus til denne formaning?

Tuende middel/Sprock oc Exempel.

Huad Sprock bruger hand?

Er icke liffuit mere/siger hand/ end maden / oc legemet mere end kleder? Lige som hand vilde sige. Kunde i oc skulle tro Gud til eders liff oc legeme/huilcket der oc icke staar iders mact at beuare en time/Huad ere i da for Folck/at i ville icke tro hannem til/at hand skal giffue eder mad oc dricke/oc anden liffs oc legems nødtørfftighed. Den som haffuer giffuit det største oc meste/hand giffuer vel ocsaa det ringeste oc mindste.

Huad Exempel bruger hand?

Hand bruger tuende Exempel. Det ene om Fule/den anden om Lilier.

Huad siger hand om Fule?

Hand siger/ Seer til Fule vnder Himmelen/ de saa icke/ de høste icke/ oc samle icke i lader/ oc eders Himmelske Fader føder dem alligeuel / Ere icke i da meget mere end de? Huo er iblant eder/som kand giøre sig en alen lengre/alligeuel hand end sørger der faare. Lige som hand vilde sige/Skulde der nogen sørge da skulde met rette Fule sørge/oc sige/O HErre Gud/nu samler oc høster huer mand ind imod Vinterens komme/oc wi arme Fule haffue icke it eniste korn/huercken at høste eller at saa/huor skulle wi dog bliffue dette Aar offuer/oc

besynderlige i den kaalde Vinter/naar al Aarens grøde er ført i huss/oc der staar intet paa marcken. Oc de fattige Fule flyge icke aleniste om Sommeren/men ocsaa om Vinteren i lucten/ siunge oc ere glade/sørge aldeles intet / alligeuel de icke vide/ huad de skulle æde i morgen/Ja naar mand setter dem i Bur/ oc giffuer dem offuerflødelige at æde/da siunge de icke nær saa lystelige/som naar de flyge fry hen i lucten/De ere meget heller i den Herris Stegers/der skabte Himmel oc Jord / som er selff Hosbonde/ Kock oc Kellersuend/oc bespiser daglige alle Creatur/lige som de vilde sige. Vort Brød er icke end nu baget/ vort korn er icke end nu saat/oc megit mindre høstet/Men wi haffue en rig Herre/som sørger for oss/Den stund wi siunge oc soffue/Hand kand giffue oss mere/end wi kunde opiage met vor sorge. Men wi Mennisker kunde icke lade aff at sørge/alligeuel wi haffue lader oc lofft/punge oc Kister fulde.

Huad siger hand om Lilier?

Huor faare/ siger hand/ sørge i for kleder? Skuer de Lilier paa marcken/huorledis de voxe/de arbeyde icke/de spinde oc icke. Jeg siger eder/at icke end Salomõ i al sin herlighed/var saa klædt/som en aff dem. Kleder da Gud det græss saa paa marcken / som dog ekon staar i dag / oc skal i morgen kastis i Onen/ skulde hand icke meget mere giøre eder det? O i lidet troendis. Der faare skulle i icke sørge oc sige/ Huad skulle wi æde? Huad skulle wi dricke? Huor met skulle wi klede oss? Effter alt saadant søge Hedninge / Thi eders Himmelske Fader veed/at i haffue alt dette behoff. Hand vil saa meget sige/En Lilie eller Vrt paa marcken / er saa herlige prydet / at oc al Kong Salamons pral oc herlighed er intet at regne der imod/ ia ingen Keyserinde met alt sit ypperste smycke oc prydelse/ met alt Guld/Sølff oc dyrebar Stene/kand ligne sig ved en Lilie eller Rosen. Christus veed ingen prydeligere Kong at neffne end Salomon/oc hand siger alligeuel/at al hanss Herlighed er intet at regne imod en Lilie/Rosen eller Vrt paa marcken. Efterdi da Gud føder Fule oc Raffneunge / oc pryder saa herlige de Vrter paa marcken/huilcke queg æder / oc traader vnder føder/som staa grøne om morgenen oc kastis om afftenen

i Onem/Skulde hand icke da meget mere føde oc klede eder/ſom ere fornumſtige Menniſker/ der ſom i ekon kunde tro.

Diſſe ere foractelige Exempel/at hand gior oſſ Fule/Lilier/oc de Vrte paa marcken til Scholemeſtere?

Ja viſſelige er det oſſ en ſtor bluſel oc beſkemmelſe/naar wi ſee Fule flyge i lucten/Oc Vrtenne voxe paa marcken/at wi ſkulle lærd aff dem/oc de ſkulle vere vor Læremeſtere oc Doctores. Der ſkulle wi tacke vor Fader Adam oc vor Moder Euam faare. Thi at wi ere formedelſt deris fald komne i ſaadan ælendighed. Tilforn kalledis det/ſom den viij. Pſal. ſiger. De lagde alt ting vnder hanſſ føder/Faar oc Oxen altſammen/der til met de vilde Diur/Fulene vnder Himmelen/oc Fiſke i Haffuet etc. Nu kaldis det/Seer til Fule vnder Himmelen etc. Skuer de Lilier paa marcken etc. Oc lærer aff dem.

Huad Lægedom giffuer Christus imod ſaadan bydſorge oc girighed?

Hand ſiger/Atſpører førſt Guds Rige/ oc hanſſ retferdighed/Da ſkal ſaadant altſammen tilfalde eder. Lige ſom hand vilde ſige/J ſee/at Gud føder oc beuarer alle Creatur/ baade Jøder/Hedninge/oc Tørckere/Huor faare ville i da ſørge/ Haffue i jo en Fader i Himmelen/ ſom vel veed / huad i haffue behoff/ viſte hand det icke/ da haffde i aarſage til at ſørge/Der faare atſpører ekon førſt Guds Rige etc.

Huad er det at atſporge Guds Rige?

Jntet andet/end bede Gud/at hand vil føre oſſ til en ret Tro/oc formedelſt den hellig Aand beuare oſſ naadelige i ſamme tid indtil enden.

Huad kaldis det at atſpørge Guds Retferdighed?

Jcke andet/end at it Menniſke formedelſt troen bær oſſ megen god fruct / øffuer ſig i mange Chriſtelige gierninger/ ſiunger / beder / Predicker / loffuer oc tacker Gud. Der neſt/at hand ocſaa ſkal beuiſe kierligheds oc barmhiertigheds gierninger imod ſin Neſte. Paa det ſidſte/ at hand ſkal ocſaa holde ſig ſelff vſtraffelig. At det Euangelium ſom wi haffue hørt / ſkal ſaa icke aleniſte bliffue i munden eller paa tungen/Men ocſaa giffue ſig til kiende met gierninger/at wi

skulle icke bliffue mund Christen / Som meget kunde siunge oc tale om Guds Ord / oc giøre alligeuel aldelis ingen Euangelisk oc Christelig gierning / som wi see for Øyen at det nu gaar til i Verden / baade hoss Papister oc de Euangelisker.

Huad er det sagd / Alt saadan skal tilfalde eder ?

Det er en herlig foriettelse / Lige som hand vilde sige / Atspører ekon først Guds Rige etc. Oc huer giøre i sit kald det hand er plictig til at giøre / da skal eder intet fattis paa Jorden / i skulle faa mad / dricke / sko oc kleder / ia alt det som i haffue behoff til eders Legemlige ophold / som en tilgifft / oc det skal offuerflødelige tilfalde eder / Oc komme hiem i eders Huss / at i icke skulle vide / hueden det kommer / lige som daglig forsøgelse oc giffuer til kiende / Der skulde Fule komme ned aff lucten eller Engle aff Himmelen oc bespise de Christne / for end de skulde dø aff hunger. Gud haffuer end nu aldrig forladet nogen / Som forlod sig paa hannem / Men hand giffuer dem alt det de haffue behoff til Legeme oc Siel / Troen / Kierlighed / Haab / Tolmodighed oc Bestandighed vnder Kaarset / Velsignelse i alt det legemlige oc Aandelige gode / Syndernis forladelse / oc det euige Liff / Amen.

Den XVI. Søndag effter Trinitatis / Epistel / Ephe. iiij.

JEg beder eder / kiere brødre / at i skulle icke bliffue mistrøstige for min bedrøffuelse skyld / der ieg lider for eder / huilcken der er eder en ære.

For den skyld bøyer ieg mine knæ / for vor HErris Jesu Christi Fader / som er den rette Fader / offuer alt det der kaldis Fader i Himmelen oc paa iorden / at hand skal giffue eder krafft / effter sin herligheds rigdom / at i kunde bliffue

bliffue stercke formedelst hans Aand / i det induortis Menniske / oc Christum at bo formedelst Troen i eders hierter / oc formedelst kierlighed bliffuer rodfeste oc grundfeste/ At i kunde begribe met alle Helgen / huilcket der er det brede/oc det longe/oc det dybe/ oc det høyge/ Oc kiende at det er meget bedre/at elske Christum/end vide alting / At i kunde opfyldis / met allehonde Guds opfyldelse.

Men den som kand offuerflødelige giøre offuer alt det/der wi bede eller forstaa/ effter den krafft/ som arbeyder i oss/ Hannem vere ære i Mentigheden/ som er i Christo Jhesu/altid/fra euighed til euighed/Amen.

Huad giør S. Paulus i denne Epistel?

Effter at S. Paulus haffuer faare denne Epistel/i det første oc andet Capittel til de Epheser/prisit predicke Embedit/ oc met store drabelige Ord indført/huad nytte/krafft oc vissdom/ia huor meget got samme Embede fører met sig/da giffuer hand nu fremdelis til kiende/huor ombyggelig hand er for dem/at de skulle kunde beholde samme Euangelij predicken/ der de haffue anammet aff hannem/oc icke lade slide sig der fra. Oc det giør hand i tuende maader/Først trøster hand oc formaner/ Der nest beder oc ynsker hand.

Huor faare trøster oc formaner hand de Epheser?

Den Bog om Apostlernis gierninger giffuer nock til kiende/ huor flitig S. Paulus vaar at predicke oc lære i Epheso/dissligist huad hand leed der for Guds Ord skyld/baade aff Jøder oc Hedninger / oc besynderlige aff den Guldsmid Demetrio. Hand taler oc om j. Corinth. xv. At hand stridede i Epheso met vilde Diur/huilcke hand bleff kast faare/at opsluge. Oc effterdi hand reysde fra Epheso til Jerusalem/oc bleff der fangen/ oc kom fengzlit til Rom / da vilde hand minde de Epheser end

ser end en gong/ paa sin møye oc arbeyde/ lærdom oc predicken/ scriffuet dem fordi denne Epistel til/ formaner dem/ at de ville bliffue bestandige i Euangelij lerdom/ oc icke forarge sig paa hans bedrøffuelse oc fengzel/ som paa en werlig ting/ som de falske Apostler vnderuisde dem.

Huilcke ere de ord/ hand trøster oc formaner met?

Der faare beder ieg/ siger Paulus/ at i icke bliffue lade for min bedrøffuelse skyld/ der ieg lider for eder/ huilcken der er eder en ære. Lige som hand vilde sige. Holder fast ved den lerdom/ der i lerde aff mig/ oc forarger eder icke/ naar de falske Apostler/ sige/ See Paulus predickede faar eder/ oc talede store Ord/ huorledis hand vaar vdsent aff Christo selff/ oc haffuer giort mere/ end alle andre Apostler/ oc i haffue rosit saa megit aff hannem oc huldit aff hannem. Hand skulde alene gielde oc vere i anseelse/ Huor er hand nu? Huad kand hand nu hielpe eder? Der ligger hand i Rom/ oc er icke aleniste fordømt til døden aff Jøderne/ men er ocsaa i den grumme Keyseris Neronis hender. Haffue wi icke lenge siden sagd/ at det skulde faa saadan en ende met hannem. Nu er hans roff nedlagd/ der hand brugede imod huer mand. Vaare hans lerdom ret/ oc hand selff saadan en ypperlig Christi Apostel/ da lode Gud icke saadant vederfaris hannem. Lader denne forargelse/ siger Paulus/ icke forferde eder Lader oss vere fangne/ lide angist oc bedrøuelse/ vere i ære eller beskemmelse/ oc bliffuer io ved det/ som ieg predickede faar eder huilcket i vide/ at det er Guds Ord/ oc Euangelion.

Er oc denne formaning end nu nyttelig?

Ja visselige. De Christnis kaarss oc pinactelighed er offuermaade spotteligt oc foracteligt faar Verden/ støder de skrøbelige faar hoffuedit/ naar bedrøffuelse gaar paa. Thi de tencke/ at Gud er dem vred/ oc lader komme saadan pine oc plage offuer dem/ fordi/ at de forstyrre den almindelige fred i Verden oc giøre wrolighed. Men hoss de Christne/ skal pine oc plage holdis for en herlig ting. De skulle glæde sig/ naar som de bliffue besuarede met mange fristelser/ genuordighed/ forfølgelse/ bedrøffuelse oc siugdom. Oc vide som S. Paulus siger Rom v. At bedrøffuelse fører taalmodighed/ taalmodighed forfølgelse/

forfølgelse

forfølgelse forhaabelse/men forhaabelse beskemmer icke. Jeg lider icke for eder/siger hand / som en Misdedere / Men som Jesu Christi Tienere. Fordi haffue i ingen beskemmelse aff min pine/men ære.

Huad er det for en ære/at du ligger i fengzel/Wi haffue der mere vanære oc blusel aff?

Det er sant. Faar Verden kand de fattige Christne ingen støre vanære vederfaris/ end at deris Predickere oc Sielesørgere/aff huilcke de skulde haffue lerdem oc trøst/saa skendelige omkomme. Men faar Gud er det i sandhed en stor ære/der i kunde rose eder aff/oc pucke oc tradze der paa. Thi det samme der mand vil laste/forhaane oc skende eder met/ kunde i omnende oc sige. Lige der paa veed ieg/at denne lerdom er ret oc Guds Ord. Thi det skal saa gaa Guds Ord/at det skal straffis oc forfølgis aff Dieffuelen oc aff Verden / oc alle de som det anamme/oc henge der ved/skulle nyde den samme lycke.

Met huilcke Ord beder oc ynsker hand?

For den skyld bøyer ieg mine knæ/faar vor HErris Jesus Christi Fader/som er den rette Fader i Himmelen oc paa Jorden. Tilforn gaff S. Paulus til kiende/huad de Christne i Epheso skulle giøre/for hans skyld. Nu giffuer hand til kiende huad hand giør/for deris skyld/oc siger/at hand beder for dem. Det hører icke aleniste en Apostel til/oc den som er i Predicke embedet/at predicke Guds Ord/men hand skal ocsaa trolige oc aluorlige bede for Almuen at de aleniste icke flitelige kunde høre oc anamme Ordet/men ocsaa/ naar de haffue det anammit/ bliffue der bestandige hoss indtil enden. Lige saa vigede vor HErre Jesus Christus alene bort i ørcken / at giøre sin Bøn/ Marci. j. oc Johan. vj.

Huor paa skulle wi giffue act i denne Pauli Bøn?

Paa try ting. Først / huorledis Paulus skicker sig i sin Bøn. Der nest/til huem hand beder. Det tredie/huad hand beder om.

Huorledis skicker, S Paulus sig i sin Bøn?

Hand bøyer sine knæ/oc opløffter wden tuil sine hender til Gud/ oc bad ocsaa aluorlige baade met Hierte oc Mund.

 Lige saa

Lige saa bad Kong Salomon i Templet/ falt met baade knæ paa Jorden/ faar Herrens Altere/ oc vdracte sine hender til Himmelen/ iij. Regum. viij. Lige saa bad oc Christus i Vrtegaarden/ falt ned paa sit Ansict oc sine knæ. Saa formaner oc Paulus. j. Timo. ij. Jeg vil at mend skulle bede paa huer sted/ oc opløffte hellige hender/ vden vrede oc knur.

Til huem beder S. paulus ?

Til vor HErris Jesu Christi Fader/ Paa Jorden er intet venligere/ kierligere oc sødere naffn/ end Fader. Der faare lerde oc Christus oss at bede. Fader vor/ du som est i Himmelen. Det Ord/ Fader/ Opløffter vort hierte til Gud/ saa/ at wi forsee oss alt got til hannem/ at hand vil hielpe oss/ som sine kiere Børn/ oc som en from Fader/ giøre oss i alle maade det beste/ alligeuel wi det icke end fortiene.

Huad beder S. paulus om ?

Hand beder/ at den gode Fader vil aff naade forlene de Epheser disse try stycker Først/ en krafftig sterck Aand/ som dem kand styrcke i alle fristelser/ pine oc modgang/ Lige som Dauid oc beder Psalm. lj. Trøste mig met din hielp/ oc den frimodige Aand beuare mig. Oc saadant giøris vel behoff. Thi naar Gud tager sin Aand bort/ oc drager sin haand fra oss/ da ere wi forderffuede. Men naar hand holder oss vnder sin beskermelse/ oc styrcker oss met sin Aand/ da ere wi Dieffuelen oc al Verden stercke nock/ Roma. viij.

Der nest/ it trofast hierte/ der Christus skal bo vdi/ met Faderen oc den hellig Aand. Lige som Christus haffuer loffuit oc tilsagd Joh. xiiij. Huad kand oss Christne vere mere nyttelígt til vor salighed/ end at wi her paa Jorden skulle vere Guds bolig/ Paradis/ Lysthuss/ ia hans himmerige/ oc haffue vor daglige omgengelse/ met Gud Fader/ Søn/ oc hellig Aand. Det ere hielpe some Gester/ de komme icke tomhende/ de saa drage de oc icke bort vden tacknemelighed. Lige som de i deris tilkommelse føre met sig/ en stor rigdom aff det Guddommelige gode/ naade oc gaffuer/ Saa lade de oc effter sig/ al benedidelse/ velsignelse oc salighed.

Det tredie/ en hiertelig broderlig kierlighed/ formedelst

huilcken

hulcken de kunde indplantis oc rodfestis i Christi menighed. Christus haffuer intet vissere tegn giffuit paa Christendommen/end ret broderlig kierlighed/Johan. xiij.

Skal oc huer predickere saa bede ?

Effter dette Exempel / skal oc huer Predickere bede / at Gud vil forlene de Christne disse try stycker/En starck Aand/it trofast hierte/oc broderlig kierlighed. Thi disse try stycke/haffue de største fristelser paa Jorden.

Huad er det/at hand siger. paa det i kunde begribe/hulcket der er det brede/det lange/det dybe/ oc det høyge ?

Hand beder oc ynsker/at Gud vil forlene de Christne i Epheso den naade/at de kunde visselige tro oc icke tuile/at Guds hielp/raad oc trøst/Guds godhed/naade oc barmhertighed/ vdrecker sig alleuegne offuer alle Creatur/ia offuer alle langhed/bredhed/dybhed oc høylighed/fra Himmelen ned i Jordens affgrund/Fra østen indtil Vesten/fra Synder indtil Norden. Saa/at der er intet i Himmelen/paa Jorden/vnder Jorden/saa langt/dybt/bræt/høyit/ der Christi mact icke recker sig hen/ der hand icke kand hielpe oc trøste. Oc dette er alle Christne en stor trøst/at de skulle icke fryčte sig for Dieffuelen/Verden/Døden/Synden oc Helffuede/Vere sig i vand ild/ luct/ iord/lige som Gud icke kunde oc vilde redde oc hielpe dem. Thi Gud er alleuegne. Oc der er ingen sted/ huercken i Himmelen eller paa Jorden/ eller vnder Jorden/der Gud icke er/ som oc den cxxxix. Psalme siger. Huort skal ieg gaa hen faar din Aand etc. Til denne store/almectige/ euige/ stercke Gud/ der kand offuerettis mere giøre/end wi bede om eller forstaa/ viser S. Paulus oss til/oc formaner aluorlige/at wi skulle loffue/ære oc prise hannem/for denne hans wsigelige store naade oc godhed/ ia altid tacke hannem met hierte oc mund/at hand skal stedze ville/ naar oss trenger i disse stycker/ beuare oss met alle Christne/ i Troen/ i kierlighed / i taalmodighed vnder kaarssit oc i modgang / oc forlene oss sin Guddommelige naade timelige her paa Jo-den / oc giffue oss effter dette Liff euig glæde oc salighed/AMEN.

Den XVI. Søndag effter Trinitatis/Euangelium Luce. vij Cap.

OC det begaff sig det effter / At Jhesus gick til en Stad / kalledis Nain / Oc der ginge mange met aff hanss Disciple met hannem/oc meget Folck. Oc der hand kom nær til Stadzporten/ See/ Da bar mand en død vd/som var sin Moders eniste Søn/ oc hun var en Encke / Oc meget folck aff Staden gick met hende/ Oc der HErren saa hende/ynckedis hand offuer hende/ oc sagde til hende/Græd icke. Oc hand traadde til oc rørde ved Baaren/oc de som bare stode. Oc hand sagde/ Du vnge Dreng/ Jeg siger dig / stat op/ Oc den Døde reysde sig op/oc begynte at tale/ Oc hand gaff hans Moder hannem. Oc der kom en redzel paa dem alle/oc de prisede Gud oc sagde/ Der er en stor Prophete opstanden iblant oss/oc Gud haffuer besøct sit Folck/ Oc denne tale om hannem røctedis i det gantske Jødiske Land/oc i alle omliggende Land.

Huad holder dette Euangelium oss faare?

Try stycker. Først/en erlig brug oc hederlig skick met de Dødis begraffuelse. Der nest denne Enckis sorge oc elendighed/ huis eniste Søn der var død. Det tredie/Christi godhed oc velgierning/som trøstede hende igen/oc opuacte hendis Søn fra de Døde.

Huad

Huad skick oc seduane var der hoss de Dødis begraffuelse?

Det var seduanligt baade hoss Jøder oc Hedninge/at de haffde en almindelig sted vden for Stæder til deris begraffuelsis sted.

Huaffue wi oc it Exempel der paa?

Abraham kiøbte en Ager aff Ephron Gen. xxiij. Til sin Hustruis Saræ begraffuelse/Der bleff ocsaa Abraham/Isaac/Jacob/oc Joseph begraffne der effter. Lige bleff ocsaa Lazarus begraffuen vden for Betania/Joh. xj. Oc Christi graff var vden for den Stad Jerusalem Joh. xix. Oc her bescriffnis i dette Euangelio at de bare Enckenis Søn hen vd aff Staden.

Ligger der da saa stor mact paa/huorledis/oc paa huad sted nogen begraffuis?

Alligeuel Jorden/oc alt det paa Jorden er/hører H. Eren til/Oc det hielper den Døde lidet til Salighed/huor/oc paa huad sted hand bliffuer begraffuit/Saa er det dog tilbørligt oc ret/at de Christne skulle haffue en erlig sted til begraffuelse/som er affskild oc vdeluct fra alt bulder/Oc verdslig handels misbrug/paa det de kunde haffue en paamindelse der aff/at de ocsaa ere dødelige/oc skulle fordi tencke til at rette oc bedre sig/offuergiffue Synden/oc giøre aluorlig Penitentze/Item/at de skulle betencke de Dødis Opstandelse oc det euige Liff/der skal følge effter. Thi der huilis vden tuiffl/i begraffuelsens sted/mange fromme menniskers Legeme/huilcke der ere idel Helligdom/ja den hellig Aands Tempel oc bolig. Derfaare kallede ocsaa de Gamle Kirckegaarden/Cemiterium/it Soffuehuss/Oc Jøderne kallede hannem Beth Caim/Det er/de Leffuendis huss/Fordi at fromme Gudelige Mennisker huilis der/oc Soffue i Guds fred/oc skulle opueckis igen paa den yderste dag/til det euige Liff.

Huorledis bescriffuis denne Drengs Jordefred i dette Euangelio?

Saa siger Lucas/Det begaff sig at Jhesus gick til en Stad/kalledis Nain/oc mange aff hanss Disciple ginge met hannem/oc meget Folck. Oc som hand kom nær til Stadsporten/See/da bar mand en Død vd/Som

var sin Moders eniste Søn / oc meget Folck aff Staden gick met hende.

Var der da oc stor Aluorlighed hoss saadan begraffuelse?

Ja visselige/De giorde icke som Letophagi/de kaste deris Døde hen i haffuet/oc mente / at det var lige meget / huad heller de raadnede i Jorden / Bleffue opbrende i Ild / eller fortærede i Vand. De giorde icke heller som nogle Epicureer giøre / som slebe deris Døde hen / uden al erlighed / Lige som it raadet Aatzel / en død Hest eller Asen / oc huercken siunge eller bede / Ja de gnisse oc fnisse den stund/ oc bruge megen løssactighed hoss begraffuelsen. Huad got kunde saadanne Mennisker tencke/sige eller tro om de Dødis Opstandelse/ oc det euige Liff? Det er en besynderlig plage paa Jorden/At wi enten falde for meget til den høyre eller til den venstre side. J Paffuedømmet brugede mand saadan pral hoss de Døde/met Processe/ Begengelse/ Sielemesse/ Vigiliis/ at Ringe oc Offre etc. Lige som Christus selff haffde veret Død. Men nu Euangelium er opkommet igen/vil mand aldelis ingen tieniste giøre de Døde/oc en hederlig begraffuelse haffuer dog stor loff oc priss i Scrifften.

Huor faare skal de Christnis Jordeferd vere hederlig?

For tre sager skyld.

Huilcken er den første?

At mand skal see / at der haffuer veret en ret broderlig kierlighed iblant de Christne/iblant Foreldre oc Børn/Venner oc Nabo / Det er icke it ringe tegn til Christelig kierlighed/ Huor Venner/ Nabo / oc andre fromme Christne/ følge Lijg til deris leyersted oc met deris neruerelse pryde begraffuelsen/ Ja/det er en besynderlig barmhiertigheds gierning/at glæde sig met de glade/Græde oc vere bedrøffuer met de bedrøffuede. Saa begræd Abraham sin elskelige Sara. Jsraels Børn Joseph / Mosen / oc Aaron. Oc Christi Disciple Stephanum.

Huilcken er den anden Sag?

At Mennisken skal haffue en paamindelse/til at betencke deris

ke deris stackede skrøbelige leffnet / oc at de ocsaa skulle en gang dø. Der faare siger Predickeren Salomon/ Det er bedre/ at gaa til grædehuset/ end til Gildis huset/ Thi it Menniske nnndis der paa sit endeligt/ Oc den leffuende betencker/ huad der vil følge effter. Oc Jhesus Syrach siger i den Dødis persone/ Betencke Menniske din dom/ lige som det gick mig/ Saa skal det ocsaa gaa dig/ Mig i gaar/ dig i dag.

Huilcken er den tredie sag?

At wi met saadanne Ceremonier som skeer hoss begraffuelsen/ skulle beuise vor tro oc vort haab/ der wi haffue til den tilkommede Opstandelse. Der faare skulle wi icke ansee de Christnis graffuer / Som en wren verstyggelig ting / Men som en deylig velluctende Vrtegaard / i huilcken der er icke planted andet/ end idel deylige Rosen oc Lilier / som skulle imod den lystige Sommer/ det er/ paa den yderste dag/ grønis oc blomstris / at den gantske Verden / oc besynderlige Guds vdualde Børn / skulle haffue glæde der aff / oc see deris lyst der paa.

Huad Mennisker vaare der hoss denne Drengs begraffuelse?

Fireslaus Mennisker. I. Den døde Dreng / der de bare vd aff Staden. II. Drengens Moder en Encke/ som fulde sin Søn til graffuen/ oc begræd hannem. III. Folcket som gick aff Staden met hende. IIII. Christus/ som kom der til met sine Discipler/ oc forbarmede sig offuer denne Encke/ oc opuacte hendis Søn fra de Døde/ oc gaff hende hannem igen.

Huor faare græd denne Quinde?

For tre sager skyld. Først/ at hendis eniste Søn var død. Det er icke Foreldre saa stor sorge/ naar deris børn dø bort i vngdom/ Som at dø/ naar de ere opuoxne/ oc Foreldre skulde haffue hielp oc trøst aff dem / besynderlige i deris allerdom.

Der nest / Var det hendis eniste Søn haffde hun hafft flere Sønner/ da haffde det icke veret hende saa stor en sorge/ Men nu er al trøst vde.

Den tredie sag / Hun var en Encke / En Quinde er aff naturen it skrøbeligt kar/ blødhiertet oc mistrøstig/ kommer nu den wlycke der til/ at hun mister sin Hosbonde/ da er hun

en arm

en arm forladen Encke haffuer hun oc Børn / Sønner eller Døttre/der hun skulde haffue hielp oc trøst aff i sin ælendighed/oc de dø ocsaa hen/da er der sorge offuer sorge/oc hun er aldelis trøsteløss oc hielpeløss. Saa skede det her met denne Quinde/Først miste hun sin Hosbonde/ Der nest ocsaa sin eniste Søn / oc haffuer nu huercken Hosbonde / Barn eller noget Menniske hun kand haffue trøst aff/Oc effterdi det bleff ocsaa regnet oc actet hoss Jøderne for en stor straff aff Gud/ Ja for en forbandelse/at Foreldre døde bort/oc lode icke Børn effter sig/ Da kunde hun vel saa tencke oc sagd/ See / ieg er ocsaa en aff de forbannede Quinder/der Gud er saa vred paa/ at hand vil huercken lade mig beholde Naffn eller Sæd paa Jorden/Gud vil oprycke mig met rod altsammen/Min Hosbonde er død/Min eniste Søn lige saa/ oc ieg skal selff følge snart effter/Der haffuer visselige icke veret andre tancker/end lad graffuen graffuis/stoppe ned/ skrabe paa oc klappe met skulen/Oc der som nogen haffde sagd til hende/ver til freds Quinde / græd icke/din Søn skal faa til Liffs igen/oc opstaa/ Saa haffde hun dog ladet sig tycke/at det haffde veret wtroligt/oc aldelis holdet det for en wmuelig ting/ Ja hun skulde vel sagd/ O mig arme Quinde/haffue i end nu lyst til at bespotte mig i min store sorrig oc elendighed/Jeg haffuer vel sorrig nock alligeuel/ lader mig betemme/ oc begræde min ælendighed/ oc bespotter mig icke der til/ det vaare mere mueligt at Himmelen før skulde falde/end at min Søn skulde bliffue leffuende igen/oc opstaa/Oc det skeer alligeuel/Som hun tencker der mindst paa / da kommer Christus/oc opuecker hannem/ oc giffuer hende hannem Leffuende igen.

Dette var visselige it hierteligt Exempel paa Christi Kierlighed:

Ja wi kunde her paa mercke/oc see Guds godhed/naade oc barmhiertighed/ at Christus saa kommer her ret som det var tid/oc hielper denne arme bedrøffuede Encke. Christus lader sig her see/huor mectig hand er offuer Døden oc Helffuede/oc huorledis hand er til sinde imod arme farladne Mennisker/Her er ingen som beder for denne fattige Encke/ eller giffuer Christo hendis

hendis nød tilkiende/icke beder hun heller selff/saa talis her icke heller huercken om hendis tro/eller om hendis gierninger/ oc alligeuel der hun var i største angist oc nød/oc bespent met saadan sorrig oc bedrøffuelse/at hun icke tenckte andet/end at Himmel oc Jord haffde veret vrede paa hende/oc hun kunde icke heller andet tencke/effter det hun saa oc fornam vdnortis/ Da kommer Christus vbeden / oc opuecker aff naade hendis døde Søn/oc giffuer hende hannem leffuende igen/Der bleff hun atter saa glad/at hun tenckte icke andet/end Himmel oc Jord/bierge oc dale/alle Creatur haffde veret lystige oc glade met hende/al hendis sorrig oc angist forgick/oc forsuant i it øyeblick.

Huorledis trøste Christus denne bedrøffuede Encke?

Der vor HERRE Christus saa hende/ynckedis hand offuer hende/oc sagde til hende/Græd icke/oc hand gick til/oc rørde ved Baarn/ oc de som baare stode stille. Oc hand sagde/ du vnge Dreng/ieg siger dig/ stat op/ oc den døde reyste sig op/oc begynte at tale/ Oc hand gaff hanss Moder hannem igen.

Der høre wi/at Christus er en HERRE offuer Liffuet oc Døden/Hand er den rette Mestere/hand kand lettelige helbrede/det kaaster hannem ekon it eniste Ord/der met fordriffuer hand al Soet oc Siugdom/Hand kand giøre Rigdom aff armod/ sundhed aff siugdom/Liffuit aff Døden.

Huad giorde Folcket til denne vnderlige gierning?

Der kom en fryct paa dem alle/oc de prisede Gud/oc sagde/Der er en stor Prophete opstanden iblant oss/oc Gud haffuer heimsøgt sit Folck/ Oc denne tale om hannem/kundgiordis i det gantske Jødeland/oc i alle omliggende Land. Dette er fructen aff Guds vnderlige gierning oc iertegen/Thi naar Guds ord/iertegen oc vnderlige gierninger anammis oc fattis met it ret trofast hierte/da lærer mennisken/at kiende Christum rettelige/Huor som Christus nu rettelige bliffuer begynt/der følger idel tacksigelse/loff oc priss/Der skal da Mennisken sige/ Gud haffuer icke besøgt oss i vrede / Men met sin naade/ oc giffuer oss en stor Prophete/ja icke en Prophete/men sin elskelige Søn/til

Søn / til en Frelsere / som skal befri oss fra Dieffuelen / Døden / oc Helffuede / Huorfaare skulde wi icke tilbørlige tacke saadan en Frelsere / oc gierne lide alting for hans skyld? Huor er nogen / det beuiser sig saa kierlige oc venlige imod oss / ja der giør oss saa meget got / Som denne Frelsere Christus? Lad Jøderne vente deris Messiam / Tørckere prise oc forlade sig paa deris Mahomet / saa skal dog al deris forhaabelse vere forgeffuis / Wi forlade oss paa Guds Søn / vor HERRE Jhesum Christum / som er Veyen / Sandhed oc Liffuit / hand skal icke besuige oss.

Huad skulle wi besynderlige lære aff dette Euangelio?

Først / at alt det oss vederfaris / huad heller det er got eller ont / det kommer aff HErren / Det onde for vore Synder skyld / eller til en prøffuelse oc forsøgelse / eller at Guds ære skal der met obenbaris / Men det gode / aff blot naade. Wi ere almindelige saa til sinde / At naar Gud giør best imod oss / beuiser oss mange velgierninger / oc vdøser sin naade offuerflødelige offuer oss / da ere wi saa arme ælendige Mennisker / at wi icke kunde vide hannem tack der faare.

Al den stund wi ere karske oc helbrede / acte wi Gud lidet. Men naar hand en gang tager sin haand fra oss / Lader oss falde i singdom / tager vor syn eller hørelse fra oss / Lader oss bliffue vanføre paa hender eller føder / Da kunde wi først kiende / huor kaastelig en ting det er / at vere karsk oc sund / paa Legeme / Øyen / Hender / Føder / Wi ville icke kiende Gud / naar wi ere kaarske oc helbrede / der faare skulle wi kiende hannem i vlycke / singdom / oc modgang. Al den stund wi haffue Guds gaffuer i henderne / da acte wi dem intet / Men naar de ere bortte / da vilde wi gerne haffue dem igen / oc acte oc holde aff dem / oc det der da for silde.

Gick det oc denne Encke saa?

Ja visselige. Al den stund hendis Hosbonde leffde / betenckte han icke en gang / huor stor en Guds gaffue det var / at haffue en Hosbonde / som hende kunde klede / føde oc beskierme / Hun tenckte / Huad er det besynderligt at haffue en Hosbonde / haffue io vel andre Quinder ocsaa Hosbønder /

Men der

Men der hand var Død/Da saa hun først oc fornam/Huor stor en Guds gaffue hun haffde mist. Lige gick det saa met Sønnen/der hand leffde/Da tackede hun icke en gang Gud/oc mente at hun haffde Gud aldelis intet behoff/Saa kommer nu Gud/oc lærer rettelige hende op at see/hand tager baade Hosbonde oc Søn fra hende/oc giør hende aldelis saa ælendig/at hun veed sig huercken hielp eller trøst. Nu vilde hun gierne giffue Gaard oc grund/Gods oc Pendinge/oc alt det hun haffde/der som hun kunde kiøbt sig sin Hosbonde oc Søn til bage igen/Men det er forgeffuis/der som Christus icke haffde trøstet hende/Da haffde hun vel bleffuet wtrøstet/saa lenge hun haffde leffuet.

Handler oc Gud end nu saa paa Jorden?

Ja/Gud lader sin Soel skinne offuer Gode oc Onde/Men huor mange Mennisker ere der vel/som ere Gud tacknemmelige for saadan sin godhed oc velgierning? Den ene stiel oc røffuer / Den anden myrder oc dræber / Den tredie liuger oc besuiger / At de giøre icke andet end besmitte Guds deylige Creatur/met derys Synd oc ondskab/Effterdi hun skin daglige / da acte wi det intet / Men lode Gud hende en gang vere borte tre eller fire Maaneder / da skulde mand høre it iammerligt klagemal/rob oc skrig paa Jorden/Men effterdi Gud er saa offuermaade mild / oc met baade hender vdøser sit gode / oc giffuer huer mand offuerflødelige / korn/queg/oc alting/da acte wi det intet/wi tacke icke heller/ja wi misbruge det meget mere / Oc det som skulde opuecke oss til Guds kundskab/oc giffue aarsage til loff oc tacksigelse / det bliffuer oss en aarsage til euig forderffuelse/Gud giffuer mange skickelige Børn/som vel vaare bequemde til Lerdom/hulcke den Christne Kircke kunde haffue hielp oc trøst aff/hand giffuer ocsaa timelig næring oc Rigdom der til/Men den skendige gerighed er saa stor/At Foreldre icke ville kaaste paa saadanne Børn/at de kunde optuctis erlige oc lære boglige konster/Naar Gud nu seer saadan wtacknemmelighed/Da tager hand baade Foreldre oc Børn bort aff Jorden/oc giffuer andre samme Gods Pendinge/eller tager dem ocsaa bort/oc lader Verden vere vred/saa lenge hun vil.

Straffer

Straffer da Gud alenište de Onde oc Vtacknemmelige?

Gud seer vndertiden igennem fingre met de Onde oc Vgudelige/ oc lader dem leffue i lyst oc glæde/ Lige som de ginge i en Rosengaard/ oc diff imellem skicker hand sig imod de fromme/lige som hand vaare dem aldelis vred/oc vilde ingen naade beuise dem/som det skede met Job/lige stiller Gud sig ocsaa vndertiden/som hand vaare vred paa sine Christne/oc de vgudeligis oc Verdens besynderlige Ven / Men lige som de Fromme icke skulle forferdis aff den vrede hand truer dem met/saa skulle de Vgudelige vocte sig/oc icke tro saadan hanff Venskab for meget vel. Thi at alt det gode hand beuiser de onde/det er idel vrede oc vgunst/Oc det onde som vederfaris de fromme/er idel naade oc barmhiertighed/oc vederfaris dem ekon til en forsøgelse/ om de oc vilde vere taalmodige/oc bliffue bestandige vnder Kaarsset.

Er dette Euangelium Encker oc Faderløse trøstelig?

Ja visselige/ Christus giffuer i dette Euangelio til kiende/ at hand vil vere Enckers oc de Faderløsis/ Verie/ Patrone/ Beskiermere oc Formyndere/ i al deris trang oc nød/ oc dette beuiser Gnd met thuende ting.

Først/at hand for deris skyld gaff en besynderlig Lou oc Bud/ Exo. xxij. Seer til/siger hand/At i icke giøre Encker/ oc Faderløse offuerlast/giøre i dem nogen offuerlast/da skulle de robe til mig / Saa skal ieg da vdøse min vrede/ oc straffe eder / at eders Hustruer skulle bliffue Encker/ oc eders Børn Faderløse.

Der nest/At hand giffuer dem en besynderlig foriettelse/ i huilcken hand kalder sig Enckers Dommere oc de Faderløsis Fader/ Hand siger ocsaa/ At hand vil anamme Encker/ Faderløse / Fremmede / oc Elendige / oc vere dem naadig / Oc huad hand tilsagde dem/det beuisde hand ocsaa met gierningen. Hand benarede den Encke i Sarepta/ formedelst Propheten Eliam/ i den suare dyre tid. iij. Reg. xvij. Den Encke. iiij. Reg. iiij. benarede Gud formedelst Eliseum / met liden Olie. Halp icke Gud vnderlige den Encke Judit / at hun myrde den grumme Tiran Holofernem? Prisis icke den

Prophetinde

Prophetinde Anna storlige i Euangelio Luce ij. Fordi at hun førde it smuct leffnet oc haffde en Christelig omgengelse. Priser icke Christus ocsaa den arme Vidue Luce. xxj. Oc roser hende offuer alle de andre som lagde deris Offer i Guds kiste/ Lige opueckte ocsaa Christus denne Enckis Søn igen/fra de døde/ oc gaff der met tilkiende/ at hand vil beskytte oc beskierme Encker/oc Faderløse Børn i al deris nød oc modgang/ Ja/ icke aleniste Encker oc Faderløse/ Men ocsaa alle dem/ som ere i angist oc bedrøffuelse/thi hand rober Math. xj. Kommer til mig alle i som arbeyde oc ere besuarede/ieg vil vederquege eder/ i denne Verden/ met min naade oc velsignelse/ oc i den tilkommende met euig glæde oc herlighed/Amen.

Den XVII. Søndag effter Trinitatis/Epistel/Ephe. iiij.

KJere Brødre/ Jeg som er fangen i HErren/formaner eder/ At i ville vandre/ lige som det er eders kald tilbørligt/der i ere kallede i/met al ydmyghed oc sactmodighed/oc met taalmodighed/ Oc den ene fordrage den anden i kierlighed/ Oc verer flitige til at holde enighed i Aanden/ formedelst fredsens baand. It Legeme oc en Aand/lige som i oc ere kallede/ til it haab i eders kald. En Herre/ en Tro/ en Daab/ en Gud oc allis (vore) Fader/ som er offuer eder alle/oc formedelst eder alle/oc i eder alle.

Huad giør S. Paulus i denne Epistel?

Effterdi hand i de fremfarne Capitteler gaff til kiende/ huad Euangelion er/huorledis det er forseet aff Gud i enighed/ bleff forhuerffuit oc vdgick formedelst Christum / oc haffuer saa lagd Christendommens grunduol / formedelst Troen / da

bygger hand nu der paa/ i de efterfølgende Capittel / de rette Christelige gode gierninger / giør en herlig formaning/ til de Christne i Epheso.

For huad sag giorde hand denne formaning?

At hand vilde minde de Epheser paa sit fengzel oc bedrøffuelse/der hand leed for Euangelij skyld/oc dem til gode oc til ære/At de ocsaa skulde fordi ære Euangelion/met deris leffnit oc omgengelse. Der paa kunde wi mercke / huor stor omhyggelighed den hellige Paulus haffde for alle Menigheder/at hand oc forglemmer sin egen pine oc modgang/oc vender sine tancker der hen mit vnder kaarssit/at kircken kand allenegne bliffue styrcket/trøstet oc besørget.

Huilcken er S. pauli formanelse?

Hand siger saa. Jeg som er fangen i Herren/formaner eder/ at i vandrer/lige som det hører til eders kald/i huilcket i ere kallede met al ydmyghed etc. Her taler S. Paulus om de Christnis almindelige kald/oc setter fem stycker. Først / Huo der kallede oss Christne. Det andit/huor til. Det tredie/Huor met. Det fierde/ huorledis wi skulle leffue oc vandre i vort kald. Det femte/ huor saare wi skulle saa vandre i vort kald.

Huo kallede oss?

Den almectige euige barmhiertige Gud / som haffuer det Naffn aff godhed. Thi at i Gud er idel godhed/naade oc barmhiertighed/oc den samme godhed er saa rijg oc offuerflødig i Gud. at hun vdgyder oc vdbreder sig/ i alle Creatur/i Himmelen oc paa Jorden.

Huor til haffuer Gud kaldit oss?

Til sit Rige / oc det euige Liff / at wi skulle vere Guds Børn/Christi Brødre oc Metarffuinge/oc arffue Himmelen aff naade. Der faare skulle wi oc beskicke vort leffnet saa i denne Verden / at Guds naffn oc Ord kand prisis der aff. Lige som Christus siger Matthei. v. Mennisken er io der til skabt/at hand skulde vere Guds billede/oc lige der til/at Gud vil oc formedelst hannem bliffue bekynt. Der faare skal det vere de Christnis høyeste sorrig/at Guds Naffn skal icke formedelst dem vanæris.

Huor met

Huor met kallede Gud oſſ?

J mange maade/formedelſt atſkillige middel oc veye/baade induortis oc vduortis.

Huorledis kalder hand oſſ vduortis?

Først/ formedelſt de legemlige Creatur. Thi alt det Gud haffuer ſkabt i Himmelen oc paa Jorden/det ſkabte hand altſammen/at hand der met vilde kalde oc binde oſſ til ſig/at wi formedelſt de ſyunlige Creatur ſkulle komme/til den wſyunlige Guds kundſkab/ſom ſkabte alle Creatur.

Der neſt/ formedelſt mangfoldige friſtelſer / gienuordighed/forfølgelſe bedrøffuelſe/angiſt iammer/ ælendighed/ſiugdom / fattigdom / oc anden wlycke oc ſtraffe / ſom Gud tilſkicker oſſ/ Som peſtilentze/ dyr tid/ krig/ oc andet ſaadant/ met huilcke ſtycker Gud driffuer oc tilſkynder oſſ/at wi ſkulle paakalde hans hielp oc trøſt/oc hannem ſkal giffuis aarſage til/at hielpe oſſ.

Huorledis kalder Gud oſſ induortis?

Formedelſt god formanelſe oc induortis atuarſel/ia formedelſt gode inſkúdelſer oc tancker/huilcke Gud giffuer oſſ ind/enten formedelſt en god Aand eller vor egen Samuittighed/ eller formedelſt det Guddommelige ords hørelſe. Oc ſandelige/der ſom wi vilde følge dette venlige Guds kald oc giffue act paa den induortis atuarſel/da haffde hand icke behoff at beſøge oſſ met det vduortis kald. Men effterdi wi foracte Aandens indſkiudelſe/da nødis wi til/ſom mand ſiger/ Compelle intrare Der Hidzer Gud ſaa mange hunde paa oſſ/belader oſſ met ſaa megen bedrøffuelſe oc angiſt/at wi endelige nødis til at følge/oc faa end ingen tack der til.

Huorledis ſkulle wi vandre i vort kald?

Wi ſkulle vandre i ydmyghed/ſactmodighed/ i taalmodighed/i kierlighed/ oc Aandſens enighed.

Hvad er ydmyghed?

At ingen ophøyer ſig offuer den anden/ingen foracter den anden/lige ſom hand vilde vere noget mere/end andre/at den ene kommer før end den anden met ære at beuiſe/lige ſom Chriſtus lærer Matthei. xx. Oc for denne dydsoffuertrædelſe bleff Engelen forſkuden aff Himmelen.

Huad er sactmodighed?

At ingen lader fortørne sig til at offuerfalde den anden i vrede/grumhed/met Ord eller gierninger/met at det gaar allevegne venlige til/ i omgengelse/Ord oc gierninger.

Huad er taalmodighed?

At ingen heffner sig selff/men setter heffn ind til Gud/oc lader hannem straffe.

Huad er kierlighed?

At den ene fordrager den anden/oc holder hannem hans brøst oc skrøbelighed til gode. Lige som Christus offte holt sine Discipler deris brøst oc daarlige bøner til gode.

Huad er Aandsens enighed?

At wi ere endrectige i troens lerdom/oc i reen kierlighed/saa at Troen bliffuer retsindig/wforfalskit/ret oc reen/at hun icke delis/hafffdelen til Gud/oc halffdelen til Creatur/at wi icke opreysse tho Frelsere/Christum/oc Menniskens gierninger/at wi icke sette tuende Meglere/Christum oc Helgen/icke tho Daabe/Christi oc Munckis/ icke dubbelt skick paa det høyuerdige Sacramente/Christi/oc Paffuens. Oc at kierlighed er broderlig icke falsk/at hand gaar icke aff it swige fult affgunstigt hierte/men aff it kierligt fredsommeligt hierte/wden al swig imod Venner oc Wuenner.

Huor faare skulle wi vandre i ydmyghed/sactmodighed/taalmodighed/i kierlighed oc Aandsens enighed?

S. Paulus setter sagen/oc siger. It Legeme oc en Aand/lige som i oc ere kallede/ til haab i eders kald. En Herre/ en Tro/en Daab/en Gud oc allis (vore) Fader/som er offuer eder alle oc formedelst eder alle/oc i eder alle.

Huad vil hand met disse Ord?

Hand vil saa meget sige. Efftherdi wi Christne ere allesammen lemmer til it legeme/oc delactige i alt det Himmelske oc aandelige gode/oc haffue alle it ligende fæ/som er/en Gud oc Fader i Himmelen/en Herre oc Frelsere/ it Ord/Daab oc Tro/oc in Summa/en salighed. Da skulle wi oc holde oss/som Brødre oc Søstere/ vnder den samme Fader/ oc vor Herre Christo. Oc

to. Oc huad naade oc gaffuer huer haffuer anammet aff Gud/ skal hand dele met andre/at tiene/ hielpe oc trøste sin Neste met Det er Guds skick oc befalning / det vil hand saa haffue.

Er oc denne enighed nyttelig?

Ja visselige/Paa denne enighed kiender mand alenïste den rette Christelige kircke. Thi huor som mand endrectelige handler oc bruger en Tro/en Dvab/haffuer it vidskab om Gud Fader oc Christo/ det er den eniste rette Guds kircke/ den rette Catholica eller Apostoliske Kircke/ Wanseendis / huad forskel oc skilsmisse der er paa det vduortis legemlige leffnit/eller paa vduortis skick/seder oc Ceremonier. De som icke haffue denne lerdommens/oc Troens enighed i Christo/men opuecke wsamdrectighed / oc forargelse / formedelst Menniskens lerdom / oc deris egne vdualde gierninger/ De ere icke den rette Christi Kircke/icke heller hendis lemmer/men Christi menigheds forderffuere/oc haffue deris Dommere. Der faare huo som vil vorde salig/ oc komme til Gud/ hand skal lade sig finde i denne Guds Kircke / oc vere inplantet i Hende. Fordi at wden denne Kircke/ bliffuer ingen salig. Gud hielpe oss/at wi kunde findis i denne Kircke/ AMEN.

Den XVII. Søndag effter Trinitatis/Euangelium/Luce xiiij.

OC det begaff sig/ at Jhesus kom ind i en aff de øffuerste Phariseers Huss/paa en Sabbath at æde Brød/ Oc de toge vare paa hannem. Oc see/ der var it Menniske faar hannem/ som var Vatersottigt Oc Jhesus suarede oc talede til de Scrifftkloge oc Phariseer oc sagde/Er det oc ret/at helbrede om Sabbathen? Oc de tagde stille Oc hand tog paa hannem/

oc helbrede hannem / oc loed hannem gaa. Oc hand suarede / oc sagde til dem / Huo er iblant eder hues Oxe eller Asen der falder i Brønden / oc hand icke strax drager det op om Sabbaths dagen? Oc de kunde icke giffue hannem suar der paa igen.

Oc hand talede en lignelse til Gesterne / der hand merckte / huorledis de vdualde at side øffuerst / oc sagde til dem / Naar nogen biuder dig til Brøllup / da sæt dig icke øffuerst / at der skal icke nogen tid / en hederligere end du / vere beden aff hannem / Oc der kommer den / som indbød dig oc hannem / oc siger til dig / Giff denne rum / oc du skalt da met blusel side nederst. Men naar du biudis / da gack bort / oc sæt dig nederst / paa det / at naar den kommer som dig indbød / skal sige til dig / Ven / flyt dig hen op / Saa skalt du haffue ære faar dem / som side met dig til bords. Thi huo sig selff ophøyer hand skal nedtryckis / Oc huo sig selff nedtrycker / hand skal ophøyis.

Huad handlis her i dette Euangelio?

Disse try stycker besynderlige / Først helbreder Christus it Vatersottigt Menniske om Sabbathen. Det andet / Hand forsuarer denne gierning / hoss de forgifftige Phariseer oc Scrifftklaage. Det tredie / Hand giffuer smuck lærdom / Huorledis mand skal skicke sig i Gilde oc Gestebud.

Naar helbrede de Christus den Vatersottige?

Paa Sabbathen.

Huor helbredede hand hannem?

Jen aff de Offuerste Pharijeers Huß/der som hand var til gest/ oc oed brød.

Er det da sømmeligt at giøre gilde oc Gestebud?

Baade Gud oc Menniſken tilstede at gilde oc gestebud maa ſkee/at Folck kunde giøre venſkab tilſammen/oc haffue god ſamdrectighed. Derfaare haffue de ocſaa Priuileger oc frihed/at mand ſkal icke regne alting til pricke/ eller tage huert ord met ſtaalhandſke/ ſom der talis oc handlis/ oc fordi haffue oc ſaa de Gamle ſagd/Det ſom talis hoß Bordet/ſkal icke komme offuer dørterſkelen/Men det ſkal vere ſagd vnder Roſen / Oc denne erlige ſkick met gilde oc geſtebud / haffue Phariſeer giort til intet / Lige ſom anden Guddommelig oc Menniſkelig ſkick/Oc der ſom de ſkulde veret glade met Chriſto/ſide de oc formule/lure effter hannem/oc ſtaa effter hanß liff.

Huad giør Christus hoß ſaadanne farlige Menniſker?

Hand far frem/oc vdretter ſit Embede/ſom hannem var befalet aff Faderen/ oc helbredede dette Vaterſottige Menniſke/ ſom ſtod der for hannem.

Huorledis kommer den Vater ottige ind i Phariſeerens huß?

Hanß ſtore nød oc trang driffuer hannem/Der faare gick hand wkaldet ind i Phariſeerens huß der hand hørde at Jheſus var der/oc var til freds heller de vaare vrede eller blide/ Aff huilcket ſtycke wi ocſaa kunde mercke hanß tro.

Huor aff var hand kommen til denne tro?

Aff det gode røcte/hand haffde hørt om Chriſto/huorledis hand var ſaa god oc from en Mand/ſom gierne vilde hielpe huer mand/der begerede hanß hielp/Der aff fattede hand ſaa en tro/at hand gick ind i Phariſeerens huß/ ſtod der/ oc tog ſig det intet til/ at de knurrede/ oc ſaae vredelige paa hannem/ Hand tenckte/ Den ſamme Jheſus / ſom haffuer hulpet ſaa mange arme ælendige Menniſker / Blinde / Halte / Døffue/ Dumme/oc Spedalſke/lader mig icke gaa fra ſig wden trøſt/ formedelſt denne tro bekommer hand/ det hand er begierendis.

Huad giorde da Christus?

Før end hand helbrede den Vatersottige/giorde hand sig en Disputats oc holt Ord met de Phariseer oc Scrifftklaage/der sade oc toge vare paa hannem.

Huor faare toge de vare paa hannem?

Der som hand vilde helbrede dette Vatersottige Menniske/om Sabbathen/da vilde de beklage oc beskrige hannem/som den der vilde bryde oc til intet giøre Louen/ vilde hand oc icke hielpe hannem/Da vilde de beskrige hannem/at hand var wmild oc wbarmhiertig efterdi hand vilde icke hielpe dette arme ælendige Menniske/ oc kunde dog vel hielpe.

Huad gior Christus til saadanne forgifftige anslag?

Hand kiende deris falske hierte / der faare spurde hand dem at/om det var ret/at helbrede om Sabbathen? Met dette spørsmaal ere de alerede fangne/Thi at haffde de suaret/ Ja det er ret/da haffde Christus sagd/Hui tage i da vare paa mig/i arge skalcke oc hyskelere? Men nu de tie stille/ da offuervinder hand dem met deris eget Exempel/oc siger/huo er iblant eder/ huis Oxe eller Asen der falder i Brønden/ oc hand icke strax drager det op om Sabbaths dagen lige som hand vilde sige/Giøre i saa met it wskelligt Creatur/ en Oxe eller Asen/som neppelige/ maa vel ske/er tre eller fire Gyldene verd/ Huor fore skulde icke da ieg giøre det meget mere/met it fornumstigt Menniske/ huilcket den gantske Verden icke kand betale/Er io Sabbathen giort for Menniskens skyld/oc icke Menniskeu for Sabbathens skyld? Saa er ocsaa Menniskens Søn en Herre offuer Sabbathen.

Huad suarede Scrifftkloge oc Phariseer?

Lucas siger/At de kunde icke suare hannem der til/oc bliffue beskemmede for alle Mennisker.

Haffuer da Christus met disse Ord afflagd/ oc til intet giort Sabbathen?

Ney/lige som Christus met dette Jertegn icke brød eller giorde imod Sabbathen/saa afflagde hand icke heller met disse Ord Sabbathen/besynderlige hoss Jøderne. Thi hand var icke kommen at opløse Louen/Men at fuldkomme hende/ Math. v. Hand straffer aleniste Phariseerens store misbrug/

at de hulde mere aff Sabbathen/end Gud haffde befalet/De beknytte Sabbathen saa strengelige/at de oc icke kunde fordrage/at Christus halp it armt siugt Menniske/oc de hulpe dog selff deris Queg aff Dige oc Graffuer om Sabbathen/ Ja de haffde offuer Guds bud giort megen anden paaleggelse/ Som var/at mand skulde icke gaa offuer nogen Ager eller Eng om Sabbathen/at Sæd eller Græss skulde icke traadis ned/ Item/mand skulde icke klyffue op i noget Træ/oc plocke eble eller anden fruct der aff Item/icke ride paa nogen Hest/Icke stryge eller giøre kleder rene/icke heller kaage/ oc stege Eble eller Pærer hoss Ilden/oc mange andre geckelige gierninger/ huilcke Jøderne end nu bruge daglige / oc mene at de skulle giøre Gud en stor tieniste der met/Huad Gud haffuer befalet/ det lade de staa til bage/Men huad de haffue selff paalagd/ det holde de strengelige/at Christus vel sagde ret/Matth.xxiij. De sij it myg/oc opsluge it Camel.

Ere oc de Christne plictige til at holde Sabbaten/ Lige som Jøderne?

Sabbathen var Jøderne saa strengelige buden / at de maatte icke giøre nogen vduortis gierning/eller arbeyde noget met henderne om Sabbathen. Thi saa befalede Gud Exod. xx. Sex dage skalt du arbeyde/oc giøre al din gierning/ Men den siuende dag er HErrens din Guds Sabbath/da skalt du ingen gierning giøre/icke din Søn/icke din Dotter/icke din Suend/icke din Pige/icke dit queg/icke din Fremmede som er inden din Stads porte. Der faare bleff oc den fattige Mand/ som sanckede tørre sticket om Sabbathen/afflifft Num. xv. Men met disse ord i Louen haffde Gud icke forbudet/at mand io vel maatte hielpe it armt Menniske eller Queg om Sabbathen. Thi saa staar der screffuit i Louen/Du skalt komme ihu Menniske / at du skalt hellige Sabbathen/ det er/ at du skalt haffue hellige tancker oc ord/oc giøre hellige gierninger/ Nu er det ocsaa en hellig gierning/oc giøre sin Neste til gode/oc hielpe hannem i hanss nød/ Der faare er det icke forbudet.

Ere da ocsaa wi Christne plictige til at holde Sabbathen?

Sabbathen er vel foruent oc indskicket paa en anden dag

hoss oss Christne / Men icke afflagd / Thi at lige som Gud huilde sig den siuende dag aff alle sine gierninger / der hand haffde giort / Saa vil hand ocsaa / at wi met vore Børn / Tiunde oc Queg / skulle vere stille oc huile oss / den siuende dag / Thi efftherdi Gud haffuer skabt alle Creatur oc er en HErre der offuer / da vil hand icke tilstede / at wi aldelis skulle forderffueden i grund met dagligt arbeyde som nogle gerige stimpere alderig legge deris Tiunde oc Queg saa meget arbeyde paa / at de vilde io gierne mene / oc lade dem huercken haffue huile om hellige eller søgnedage / Ja de giffue deris Tiunde icke saa lang frist aff arbeyde / at de en gang kunde gaa til Kircke oc høre Guds Ord / Ja de gaa icke selff til Kircke / de tage heller vare paa deris gerighed / oc reysse vd paa deris forhuerffuing oc komme det gantske Aar icke en gang eller tho til Predicken / Ja nogle bande oc lade ilde / naar der komme hellige dage / at de skulle vere stille / oc kunde icke komme til arbeyde.

Dette er it forferdeligt stycke ?

Ja visselige / Huorledis kunde saadanne Mennisker triffuis ? Huad got kunde de giøre ? Efftherdi at de Mennisker kunde neppelige bliffue bestandige oc fromme / som gaa dagelige til Predicken oc høre Guds Ord / Saadanne Mennisker nyder offte en gantske Stad / Ja it gantske Land ont at / thi der er ingen lycke eller salighed hoss saadanne Mennisker / Gud tager sin naade fra den / oc straffer dem / baade timelige i denne Verden / oc euindelige i det tilkommende Liff. Derfaare skal Christelig Offrighed baade i Land oc Stæder see grandgiffuelige til / at Søndagen holdis hederlige hellig met tilbørlig ære oc herlighed / aff alle deris Vnderdanne / at de da øffue sig besynderlige i hellige gierninger / Icke at mand skal side oc huge bag kackelonen / eller ligge oc solbage sig i varmt Solskin / eller føre sig i de beste kleder / æde stæg oc haffne kræsne retter / gaa til Øltapperskens huss eller i Vinkeleren / slemme oc demme / Men holde stille aff Synd / gaa til Kircken / høre Euangelium oc Guds Ord / anamme det høyuerdige Sacramente / oc bede for al Christendommens nødtørfftighed / Disse ere de Christnis rette huile dage. Oc findis der nogen

der nogen der icke vil skicke sig som nu er sagd / Men vil leffue fortredelige effter sit eget hoffuet / driffue omkring oc spacere den stund det Guddommelige Embede vdrettis oc skeer i den Christne forsamling/oc i Kircken/eller side den stund i kruhuss eller Vinkellere / eller i andre maade handle imod Guds bud / oc giøre obenbare forargelse / Den samme skal Øffrighed aluorlige straffe/oc icke besuare sig met fremmede Synder / Thi saa mange Vnderdane / som formedelst deris wlydighed/ falde i it wgudeligt leffnet / forherdis der vdi/ oc bliffue fordømde/oc øffrighed icke ville straffe deris wlydighed oc wgudelige væsen/den skal øffrighed giøre strengt regenskab faare/paa den yderste dag/ Gud skal kreffue deris blod oc fordommelse aff Øffrigheds hender/Fordi at de vaare forsømmelige oc vilde icke straffe / Men naar Øffrighed bruger aluorlige straff der imod/oc det vil icke hielpe/da skulle genstridige Vnderdane selff suare til deris fordømmelse oc Øffrighed er wskyldig der vdi.

Hand vil nu Christus giffue til kiende met dette Jertegen?

Hand vil giffue til kiende/huorledis wi skulle skicke oss met Louen/huorledis wi skulle vdlegge oc formelde hende/effter kierlighed oc vor Nestis nødtørfftighed/huilcken kierlighed oc nødtørfftighed der skulle vdlegge alle Louer oc Bud/thi hoffuetsumen aff Louen er kierlighed aff it rent hierte. j. Tim. j.

Haffue wi oc der Exempel paa i Scrifften?

Ja visselige. Moses fordrog Jsraels Børns Omskerelse/ ved fyretiue Aar i Ørcken / indtil de komme ind i det foriette Land/ Huem hadde giffuit Mosi den mact / at hand skulde forholde Guds Bud effter den rette tid? Nød oc Kierlighed/Thi de skulde huer Dag vere beridde til at reyse/ naar Gud bad dem drage frem. Dauid oc de som vaare met hannem / ginge ind i Guds huss/ oc ode Skue brød / huilcke Presterne burde alene at æde. Huor faare gaff da Presten Abimelech hannem samme brød? Trang bryder Jern/Nød bryder Louen. Christus helbrede arme Menniske om Sabbathen/ som haffde veret siug i atten oc tiue Aar/Joh. v. Oc den som var blind fød/Johan. ix. Oc her i dette Euangelio den

Vatersot-

Vatersottige / Huor faare giør hand det om Sabbathen? Fordi at der var trang oc nød paaferde. Lige som Moses nu skicked de sig met Omskerelsen / Dauid met Skue brød/ Christus met den Lamme/Blinde oc Vatersottige om Sabbathen/Saa skulle wi ocsaa vdlegge oc formilde alle Louer/ effter kierlighed oc nødtørfftighed. In summa/Louen skal vige kierlighed / Ja / naar en Lou vil gaa imod kierlighed/ da skal hun nedleggis oc intet gielde.

Huad lærdom giffuer Christus i dette Euangelio?

Hand giffuer smuck lærdom/som er nyttelig til det vdwortis leffnet/ til en Verdslig omgengelse oc erlig skick.

Huilcken er den første lærdom?

Der hand merckte / Huorledis Gesterne vdualde at side øffuerst / sagde hand til dem/Naar du bliffuer indbuden aff nogen til Bryllup / Da sæt dig icke øffuerst etc.

Huad haffde Christus met saadan borne handel at giøre? Huad haffde hand behoff at tage sig det til/huilcken der sad øffuerste eller nederst? Kunde hand intet andet predicke/ dar kunde ligge mere mact paa?

Det er vist / At Christus kom icke fordi til Verden / at hand vilde scriffue Mennisken nogen Lou faare / Huorledis de skulle side/staa/ bygge/ plante eller kiøbsla / Oc hand vil alligeuel/at alt saadant skal gaa smuct/ skickelige/ erlige/tuctelige/ oc reddelige til / at ingen skal forarge eller giffue den anden aarsage til Synd/ Oc alligeuel det giør ingen salig/naar nogen binder sin ven eller Nabo til gest / huad heller hand sidder øffuerst eller nederst til bords/Saa vil dog Gud/at der skal holdis en erlig skick iblant Mennisken/at der kand vere fred/enighed/samdrectighed oc en god forligelse iblant dem/ at ingen skal ophøye sig offuer den anden ingen hade oc bære affuind til den anden/Men at wi skulle elske huer andre som Brødre oc Søstre vnder en Fader/Oc at den ene skal komme førend den anden met ære at beuise.

Huad setter hand for en straff?

Hand setter baade straff oc betalning/oc siger/Huo sig selff ophøyer/hand skal nedtryckis/Oc huo sig selff nedtrycker/

hand ſkal ophøyis/Ja Chriſtus lader høre ſig Matth. xxiij. at hand ocſaa vil ſtraffe ſaadan/met den euige Ild/Diſligiſt Luce. xj. ſiger hand/Ve eder Phariſeer/Som ville gierne ſide øffuerſte i Scholer/oc ville gierne hilſis paa torffuet.

Huilcken er den anden Lærdom?

Hand ſagde til den/der hannem haffde indbudet/Naar du giør Middags maaltid eller Nadere/da ſkalt du icke kalde dine Venner etc.

Huad ſkulle wi da giøre? Skulle wi icke biude vore Venner oc Nabo til oſſ/ oc giøre dem til gode igien/Som før haffue giort oſſ got? da regnis wi at vere wtacknemmelige/ oc biude wi dem/da giøre wi imod dette Euangelium?

Suar. Chriſtus ſtraffer icke her Geſtebud oc Verdſkab/ at gode Venner/fromme Nabo oc Slectinge komme tilſammen i kierlighed oc venſkab/ met tuct oc i Guds fryct/ hand ſiger icke heller/at det er ſynd at biude Geſter/effterdi mange fromme Forfædre/ ſom Loth/ Abraham/ Iſaac/Jacob/Dauid Salomon/Thobias etc. Offte bøde deris gode Venner oc Nabo/til geſt/oc beuiſde den alt got/ære oc dyd/ſaa/at de ocſaa høyelige priſis der faare i Scrifften/Der faare forbinder Chriſtus aldelis intet ſaadanne Samſæde oc Geſtebud/Men hand ſtraffer her Phariſeers Geſtebud ſom bøde aleniſte deris ieffnlige/de ypperſte Preſter/Phariſeer/ Scrifftkloge oc Øyenſkalcke/ til Geſt/ oc forglemde aldelis de fattige/ Som den rige Mand giorde/Luce. xvj. Der loed den arme Lazarum dø aff hunger for ſin døer. Men huo ſom vil giøre it ret Chriſteligt Geſtebud/ hand ſkal holde ſig effter Chriſti ord/ Eſa. lviij. Du ſkalt bryde dit brød for den hungrue/ oc føre dem ſom ere ælendige/ind i dit huſſ/Seer du nogen nøgen/da ſkalt du klede hannem/oc vnddrag dig icke fra dit Kiød/Da ſtal dit liuſſ frembyrde/ſom en morgens Stierne/oc din forbedrelſe ſkal ſnart voxe/ oc din retferdighed ſkal gaa frem for dig/oc Herrens herlighed ſkal tage dig til ſig/i ſit Rige/det er ind i det euige Liff/ Amen.

Den xviij.

Den XVIII. Søndag effter Trinitatis/ Epistel/ j. Corinth. j.

KJere Brødre/ Jeg tacker min Gud altid paa eders vegne/ for Guds naade/ som eder er giffuen i CHristo JEsu/ at i ere formedelst hannem/ giorde rige i alle stycker/ i al lerdom/ oc i alt forstand/ lige som predicken om Christo oc er bleffuen krafftig i eder/ saa/ at eder fattis intet paa nogen gaffuer / Oc vocter ekon paa vor HErris Jesu Christi obenbarelse/ huilcken der oc skal beholde eder fast indtil enden / at i skulle vere wstraffelige paa vor HErris Jesu Christi dag. Thi Gud er trofast/ formedelst huilcken i ere kallede/ til hans Søns Jesu Christi vor HErris samfund.

Huad giør S. Paulus i denne Epistel?

Der hand haffde ført de Corinther til Euangelium/ oc vende nu ryggen til dem/ oc reisde bort/ da bleffue der mange Secter/ oc alting vaar forvent oc wskickeligt baade i lerdom/ oc leffnet. Denne last oc brøst/ haffde S. Paulus i sinde at straffe de Corinther hart faare/ oc tode dem met skarp lud. Men hand giør dog som en from Predickere/ hand begynder smuct venlige/ oc setter dem faar øyen/ det gode de haffue anammit formedelst Euangelion/ at paaminde dem der met/ at de skulle vere Gud tacknemmelige/ oc hannem til ære/ lære oc leffue endrectelige/ oc vocte sig fra Secter oc forargelse.

Huorledis begynder hand denne Epistel?

Hand siger saa. Jeg tacker min Gud altid for eders skyld/ for Guds naade/ som eder er giffuen i Christo Jesu / at i ere formedelst hannem/ giorde rige i alle stycker/ etc.

Huad vil hand met disse Ord?

Hand vil saa meget sige. Kiere Brødre/ betencker dog/

huor stor

huor stor naade oc mange gaffuer eder ere giffne aff Gud/icke for lousens eller eder retferdigheds/fortienstis oc gierningers skyld/huor met i haffue io ingen aarsage til/at rose eder selff/ eller giøre Secter/Men aleniste i Christo/ oc for hans skyld/ skede eder alt saadant/ formedelst Euangelij predicken. J ere ocsaa blefne rige i hannem i alle maade/saa at eder fattis intet aff alt det i haffue behoff/wden aleniste at i skulle vente den salige dag/naar Christus skal selff skinbarlige obenbare sig faar eder/met alt det himelske gode/ der i nu haffue anāmit i Troen.

Dette er i sandhed en smuck sactmodig formaning?

Ja vissselige. Hand vil der met locke dem til/at de skulle acte Euangelion for det ypperste ligende fæ. Oc det giør hand formedelst sit egit Exempel i det hand selff for sin egen persone paa deris vegne tacker Gud/oc vil saa opuecke dem der met til tacknemmelighed/At de dog skulle tencke til bage/ huad de tilforn haffue verit / oc huad de nu formedelst Euangelion haffue anammet/oc vocte sig / at de icke saa forglemme det iammer de haffue verit vdi/oc denne neruerendis naade/oc falde der fra igen/til den gamle blindhed. Lige som det allerede skede iblant dem formedelst deris Partier oc Secter/huilcke der enten aff kiedsamelighed icke mere actede Euangelion / oc den store naade/eller søge oc vdualde noget andet. Dette Pauli Exempel skulle alle Predickere følge/ icke straffe synd oc last aff vrede eller had/men aff it Faderligt hierte/at mand kand mercke oc fornemme deris sactmodige/venlige hierte/besynderlige hoss de godhiertige Mennisker. Der kommer da megen fruct oc stort gaffn aff.

Huad hører en predickere til?

Try stycker/Først at hand skal flitelige lære sin Almue i Guds Ord. Det andet/at hand skal flitelige bede for sin Almue/ at Gud vil giffue dem den hellig Aand/at de kunde anamme den Guddommelige lerdom/oc skicke deris leffnit der effter. Det tredie/at hand ocsaa skal tacke Gud / at hand saa naadelige haffuer ladet hans Sognefolck lære at kiende Christum rettelige. Dette samme giorde Christus selff gantske flitelige Matthei. v. oc xj. oc Johan. xvij.

Huad hø-

Huad hører Almuen til at giøre?

Ocsaa try stycker. Først/at de skulle flitelige høre Guds Ord/oc skicke deris leffnit der effter. Det andet/at de skulle bede for Ordsens Tienere at Gud vil styrcke oc beuare dem i deris Embede. Det tredie/ at de skulle tacke Gud for de velgierninger oc det gode hand haffuer giffuit dem i sit hellige Euangelio/at de icke skulle findis vtacknemmelige. Disse try stycker brugedis almindelige i den første Kircke.

Brugis disse stycker oc end nu?

Herre Gud/ney. Mand finder vel Kircketienere oc Predickere / som icke predicke Guds Ord / men Menniskens lerdom faar deris Almue. De bede oc icke at Gud vil giffue dem sin Aand/ at de kunde anamme Euangelion/ men meget mere/ at de kunde bliffue hoss det forderffuelige Papisteri. De tacke oc Gud icke for deris Almue kiender Christum/men begiere at de maatte bliffue hoss den gamle vildfarelse oc Muncke drømme. Saa finder mand oc mange Folck/ som icke ville høre Guds Ord/men meget heller løgn oc Fabel. De bede oc icke Gud / at hand skal styrcke de rette Predickere/ men meget mere/ at hand vil beuare løgnpredickere oc falsk Lærere. De tacke Gud oc icke for Euangelio/men ynske meget mere/ At Dieffuelen met sin løgn/kand bliffue Gud. Saa skicker nu Verden sig.

Er icke dette it gruseligt væsen?

Ja visselige. Høer fremdelis/ huorledis det staar nu i verden. Troen er vdsluct/kierlighed forkølit/Guds Ord vndertryckis. Wi skulde haffue en stadig tro til Gud oc tiene vor Neste met kierligheds gierninger. Saa vende wi det aldelis om. Wi ville betale Gud met gierninger/huilcke hand haffuer icke behoff. Oc sette troen til Mennisken til huilcken hun icke hører. Menniskens paafund gielder mere hoss oss/ end Guds Ord. Efferdi da Gud seer saadant it wskickeligt væsen hoss oss/ da forneder hand oc alting for oss. Der skulde vere en almindelig Christelig kierlighed hoss oss alle / saa er der ekon idel had oc affuind. Huer elsker sig selff/eller den/der hand kand haffue fordel aff/ der effter behielpe wi oss met disse Ordsprock. Tibi proximus esto, Charitas incipit a se ipsa. Sørge før dig

selff/ver

selff/ver dig selff bæst/ der met bliffuer Christelig oc Broderlig kierlighed til bage. Christi kundskab oc hans salige ord er oc bliffuit foractelig paa Jorden. Mand læss megit heller i den Hedning Aristoteles/ oc i Paffuens Decretal/ i Sophisteri/ oc andre Menniskis paafund/ end i Euangelio oc den Guddommelige Scrifft. Der aff ere Læsere/ Udleggere/ Lærere/ oc Predickere bleffne idel Hedninger/ vid mindre aff Christo/ aff Troen/ kierlighed/ haab/ aff Scrifften/ Euangelio oc Sacramente/ end it Træbillede.

Huo haffuer her skyld udi?

Vor wtacknemelighed. Der som wi skulde haffue Troens Predickere/ ere gierningers Predickere. Der som wi skulde haffue kierlighed/ er had oc tuedract. Der som wi skulde haffue Troens enighed/ ere idel Secter oc Partier. Der som wi skulde haffue it fridsomeligt roligt leffnit/ er idel wfred/ fryct oc redzel. Oc fordi vaare det vel høy tid/ at wi tackede Gud/ som end nu haffuer beuarit oss i saa farlig en tid.

Huorfore tacker Paulus Gud for de Corinther?

Fordi at Gud haffde giort dem Rige/ icke legemlige/ men aandelige. De haffde anammit Euangelio/ trode paa Christum/ haffde Syndernis forladelse/ troen/ oc Aandsens mangfoldige gaffuer/ saa at dem fattedis ingen gaffue/ oc de haffde intet mere behoff/ end det eniste/ at Herren skulde selff komme/ oc frelse dem fra alt ont.

Denne rigdom acter Verden intet?

Det er vist. Naar verdzlig Mennisker haffue deris kister fulde aff klæder/ Laer oc lofft fulde aff Korn/ kielleren fuld aff Vin/ taske oc pung fulde aff pendinge/ da tencke de icke stort paa det Himmelske oc euige gode. Men hoss dem som kiender en gang sandhed/ oc rettelige smagede det Himmelske gode/ haffuer det sig megit anderleds. Skal deris hierte mettis/ da skal det icke ske aff it forsengeligt ligende fæ/ huilcket Tyffue stiele/ Mul Opæde/ Rust fortærer/ men met det Himmelske euige ligende fæ/ den Guddommelige naadis ligende fæ/ huilcket Christus deler saa rigelige met oss formedelst sit Ord.

Hvad kand S. paulus stort rose de Corinthers Rigdom oc Gaffuer/efterdi der vaare saa mange Secter oc Partier iblant dem?

Der er ingen Menighed saa reen/at der ere tofalske oc onde iblant. Thi at lige som klinte vil altid vere iblant det rene Korn/oc Muse skarn iblant Peffuer/saa ere altid de onde iblant de fromme. Huo som nu vil ansee oc dømme Kircken der efter/ at der end nu findis noget skrøbeligt eller wrent iblant de Christne/hand mister baade Euangelium oc Christum/oc finder aldrig nogen Kircke. At der ere end nu nogle skrøbelige oc wfuldkomne/oc nogle icke tro/det giør Daaben/Euangelio oc Kircken aldelis ingen skade/ men dem selff.

Huorledis beslutter S. paulus denne Epistel?

Hand siger saa. Gud er trofast/ formedelst huilcken i ere kallede/til hans Søns vor HErris Jesu Christi samfund. Tilforn sagde S. Paulus. Tager vare paa vor HErris Jesu Christi obenbarelse. Der motte de haffue sagd. Huo kand gladelige vente Christi obenbarelse paa den yderste dag? Der suarer hand til/oc siger. Christus skal holde eder fast indtil enden/at i skulle vere wstraffelige / paa vor HErris Jesu Christi dag. Lige som hand vilde sige. Bliffuer ekon stadige i Troen/ kierlighed/oc i Christi kundskab oc bekiendelse/ saa skal her intet fattis/Gud holder vel det som hand haffuer tilsag eder. Nu haffuer hanit io tilsagd Johan. iij. At huo som tror paa Guds Søn/hand haffuer det euige Liff. Der kunde de atter suarit til. Det er vel saa/hand haffuer det io tilsagd/men maa vel ske icke oss/huo velgiøre oss viss der paa? Der til suarer Paulus/ oc siger. Gud er trofast/formedelst huilcken i ere kallede/etc. Som hand vilde sige. Huad som Gud haffuer begynt i eder/ der holder hand eder vel ved indtil enden/ der som i selff icke formedelst vantro falde der fra. Thi Guds Ord er icke omskiffeligt / som Menniskens Ord/men det bliffuer euindelige. Hannem vere loff / priis oc ære/ AMEN.

Den XVIII. Søndag effter Trinitatis/Euangelium/Matthei. xxij.

Der Phariseerne hørde/ at Jesus haffde stoppet munden paa Saduceerne/ forsamlede de dem. Oc en aff dem / som var en Scrifftklog / fristede hannem/ oc sagde/Mestere/ huilcket er det ypperste Bud i Louen? Da sagde Jhesus til hannem/Du skalt elske Gud din HERRE/ aff gantske Hierte/aff gantske Siel/ aff gantske sind/Det er det ypperste oc største Bud. Oc det andet er lige som dette/Du skalt elske din Neste lige som dig selff/ J disse thu Bud henger al Louen oc Propheterne.

Der Phariseerne vaare nu tilsammen/ spurde Jesus dem at/oc sagde/Huad tyckis eder om Christo? Hues Søn er hand? De sagde Dauids/Hand sagde til dem/ Huorledis kalder da Dauid hannem i Aanden / en Herre? Der som hand siger/Herren sagde til min Herre/Sæt dig hoss min høyre haand/indtil ieg legger dine Fiender til en Skammel vnder dine Føder/Effterdi Dauid nu kalder hannem en Herre/Huorledis er hand da hanss Søn? Oc ingen kunde suare hannem it ord/der torde oc ingen ydermere spørge hannem at noget effter den dag.

Huor vdi ſtaar dette Euangelium?

J tuende Spørſmaal / Det førſte Spørſmaal er Louen anrørendis / Det andet / hører til Euangelium / Oc diſſe thu Spørſmaal ſkal huer Chriſten vide at ſuare redelige til. Førſt / Huad Loued er / huor til hun er nyttelig / oc huad hun vdretter oc forarbeyder. Der neſt / Huo Chriſtus er / oc huad wi ſkulle vente oſſ aff hannem. Huo ſom icke veed diſſe thu ſtycker / hannem fattis end nu meget / at hand er icke en Chriſten. J det førſte fare Jøderne vild / J det andet / fare Papiſter oc ſelffgiorde Helgen vild.

Huem giorde det førſte Spørſmaal?

Det førſte Spørſmaal giorde en Scrifftklog / paa alle Phariſeers vegne icke i en god mening / men paa det at hand vilde gribe Chriſtum i ſine Ord.

Huor paa kunde wi mercke deris falſke mening?

Paa det Ord / Tentantes / De friſtede hannem / Thi der ere thu atſkillige ting / at ſpørge at noget i en god mening / oc at friſte. Den ſom ſpør at noget i en god mening / hand haffuer viſſelige i ſinde / at hand vil lære noget / der hand icke veed / Men den ſom friſter / hand tencker ont / oc haffuer intet got i ſinde. Effterdi da dette Euangelium ſiger / at Phariſeer oc Scrifftkloge friſtede Chriſtum / da gaffue deris hiertens ondſkab tilkiende / at de vaare optende i idel had oc mordiſk affuind imod Chriſtum.

Huad giorde Phariſeerne?

Der de nu vaare allerede en gang offueruundne / beſkemmede oc affuiſde om dagen aff Chriſto / met det Spørſmaal om Skatpendingen / Oc ſaae / at Saduceerne / huilcke de haffde ſuaer affuind til / vaare nedlagde / met deris Spørſmaal om de Dødis opſtandelſe / da komme de tilſammen igen / oc raadſloge atter / Huorledis de kunde gribe Chriſtum i hanſſ Ord / oc klage liffuet aff hannem.

Kunde da Chriſti deylige predicken oc ſtore Jertegen / intet hielpe hoſſ Phariſeerne?

Aldelis intet. Thi den ondſkab ſom er rodfeſt i hierte / lader ſig vel til en tid holde til bage (ſom mand ſkiul Skalcken

ermet) Men aldrig aldelis fordempe eller fordriffue/Jo mere mand lærer oc vnderuiser forherdede oc forstockede Mennisker/ oc siger dem sandhed/ io mere forgifftige/genstridige oc haardnackede bliffue de/Der kunde huercken Christus selff eller hanss Disciple / vdrette noget got hoss dette folck / Saa skulle wi ocsaa paa denne dag lade vaare Phariseer betemme/ oc fordrage dem taalmodelige/deris naffn ere allerede screffne i liffsens Bog/som skulle høre oc følge Christum/Det er oc icke en ringe eller almindelig ting at vere en Christen / thi mange er kallede/ men saa ere vdualde/Matthei. xx. Men wi skulle alligeuel dierffuelige paaminde oc straffe dem/oc wden affladelse giffue dem deris brøst/last/synd oc wdyd til kiende/Som Christus giorde før end hand gick til sin pine oc død Matth. xxiij. Da hand otte gange robte vx offuer dem.

Huor vdi staar Phariseernis beraad?

J try stycker. Først/om huad Spørsmaal de vilde giøre til Christum. Der nest/huo det skal giøre/ en eller mange/eller alle/ Nogle mente / at mange skulde offuerfalde/ forferde oc giøre hannem mistrøstig/De andre mente/at det skulde vere bedre at en aff dem skulde gaa alene til hannem/Vunde den samme da vilde de allesammen haffue vundet/oc bære loff oc priss aff den seyer/Men tabte hand oc bleffue offueruunden/ da skulde den skam oc blusel henge hoss hannem selff/de vilde vere wskyldige. Det tredie/Huorledis oc i huad maade de skulde giøre Spørsmaal til hannem/ om de vilde tale hannem venlige til/eller offuerfalde oc offuerfuse hannem met haarde Ord/ Effter dette lange beraad/bleff da denne Scrifftklog vdualde/ oc fick befalning/at hand skulde gaa sactmodelige til Christum/oc tale hannem venlige til/oc spørge hannem om Louen.

Huorledis giorde hand da Spørsmaal til Christum?

Mestere/ sagde hand/Huilcket er det ypperste Bud i Louen? Hand kalder Christum en Mestere/oc vilde dog icke vere hanss Discipel/Hand spør huilcket det største Bud er/oc haffuer end nu aldrig fuldkommet det mindste.

Huad suarede Christus?

Hand ſuarede hannem aff den ſemte Moſi Bog/Deut. vj. Du ſkalt elſke Gud din HErre / aff gantſke hierte / aff gantſke Siel/aff gantſke ſind/Dette er det ypperſte oc ſtørſte Bud/ Oc det andet er lige ſom dette/Du ſkalt elſke din Neſte/lige ſom dig ſelff. J diſſe tuende Bud/ henger den gantſke Lou oc Propheterne.

Dette Bud gaar viit vd oc befatter meget?

Ja viſſelige/It Menniſke haffuer at ſkaffe der met al ſin liffs tid / Thi det vil icke aleniſte vduortis fuldkommis met Ord/men Hierte/Sind/tancker/ vilie/ ord oc gierninger/ſkulle følgis at oc komme offuer it / ellers er det idel hyckleri/ Louen er Aandelig/ſiger S. Paulus/Hun vil icke fuldkommis met vduortis gierninger/Hun vil ocſaa haffue begiering/ Aanden oc hiertet/Skal nu hiertens begiering/dragis til Guds kierlighed/ da ſkulle wi haffue en retſindig tro/ ſom icke ſkal henge til noget Creatur/Men gantſke oc aldelis til Gud/ſom til det høyeſte gode / Oc ſkulle wi offuerkomme ſaadan en tro/da ſkal den hellig Aand giffue oſſ hende/ formedelſt Ordet/Naar wi nu offuerkomme denne Tro/Da giøre wi veluillige / alt det Louen kreffuer aff oſſ/ baade i den førſte oc i den anden Taffle/Da forlader wi oſſ paa Gud vor HErre/oc tro/ at hand vden al vor fortieniſte/aff Naade/vil for Chriſti ſkild/ giøre oſſ ſalige/Der neſt elſke wi ocſaa vor Neſte/lige ſom oſſ ſelff/tage oſſ hanſſ nød til/ giøre gierne det ſom hannem kand vere behageligt/lade det vere vgiort/ſom er hannem til fortørnelſe/oc fuldkomme ſaa Moſi gantſke Lou.

Huad kaldis det at elſke Gud aff gantſke hierte?

Hiertet er en begyndelſe til al begierlighed / til alle ſind oc tancker / Der faare vil dette Bud/ at al vor begierlighed / verelſe/ſind oc tancker/ſkulle aleniſte ſtaa til Gud/ Hand er en eniſte Gud/hand vil enten haffue oſſ alſammen/ eller aldelis intet/Oc hand kand icke fordrage/at wi halffdelen tiene hannem/oc halffdelen Verden.

Huad kaldis det at tiene Gud aff gantſke Siel?

Sielen er Menniſkens Liff/Saa lærer nu dette Bud oſſ/ at wi vor gantſke liffs tid ſkulle elſke Gud/Icke nogle Aar/

Maanede/dage/Men al den stund wi leffue/indtil enden/en dag oc alle dage.

Huad kaldis det at elske Gud aff gantske sind/oc alle kraffter?

Det er saa meget sagd/At wi skulle elske Gud/aff al Legemens oc Sielens krafft/met alle vduortis oc induortis sind/met al vor vittighed oc fornumstighed/met alle vore tancker/ord oc gierninger/Der skal icke noget Creature vere oss saa kiert/enten i Himmelen eller paa Jorden/der wi skulle sette eller elske offuer Gud.

Huad kaldis det da/at elske sin Neste/lige som sig selff?

Det er saa meget/At wi skulle tage oss vor Nestis nød/armod/siugdom/oc al hanss modgang til/lige som det trengde oss selff paa/oc huad som hannem er kiert oc behageligt/det skulle wi giøre/ Oc huad som hannem er imod til gremmelse oc fortørnelse/det skulle wi lade vere vgiort/som Christus ocsaa siger/Math. vij. Alt det i ville at Mennisken skulle giøre eder/det samme skulle i ocsaa giøre dem/det er Louen oc Propheterne/lige som hand vilde sige/Huo som retter sit leffnet effter disse Ord/hand haffuer al Louen/ oc er visere end alle Jurister/hand giør ingen offueruold eller wret/Men huo som icke leffuer effter disse ord / hand giør ingen mand til gode/ Hand skal oc haffue sin egen Samuittighed/Mosen met den gantske Lou/ Christum met den gantske Christendom/ imod sig/huilcke der skulle fordømme hannem/som den der er alle Louers offuertræderne.

Huem giør det andet Spørsmaal?

Der Phariseerne vaare tilsammen/spurde Jesus dem at/oc sagde/Huad synis eder om Christo/Hues Søn er hand? Effterdi de spurde effter det største Bud i Louen/da spør Christus dem igen/ effter den største trøst i Euangelio / huor met hand vil giffue dem at forstaa/at det haffde veret dem meget nyttelígere/at de haffde spurt om Christo / formedelst huilcken de kunde bleffuet fromme/retferdige/oc salige/ end at de spørge effter Mose/oc effter Louen/som icke vdretter andet/end giør vrede/oc binder meget/oc giffuer dog icke den rette Aand/Formedelst huilcken det kand fuldkommis. Alle Phariseernis Spørsmaal var

maal var om wnyttelige ting/som/om hender oc kar at to/om kleder oc iføre/oc andet saadant. Men huorledis de skulde komme til HErrens retferdighed/offueruinde Dieffuelen/Døden/Synden/oc Helffuede/lære at kiende Christum/der tencker de gantske lidet paa/Der faare setter Christus dem dette Spørsmaal frem/om Messia/at hand der met vil giffue dem tilkiende/at det er icke meget nytteligt/at spørge effter Louen oc louens Bud/ Men haffde veret dem nytteligere/at de haffde spurt effter Christi Euangelium/huilcket der er Guds krafft/som giør dem alle salige/der tro paa/huad heller de ere Jøder eller Hedninger.

Huor effter spør Christus besynderlige?

Hand spurde icke at/om Phariseerne trode/ at Messias skulde komme / Thi de viste det vel aff Propheterne / Saa spør hand icke heller/at/om de trode at Messias skulde fødis aff Dauids Slect/thi de viste det ocsaa aff Scrifften/Men hand spør at/om de holde Christum eller Messiam/aleniste for Dauids Søn/det er/for it blot Menniske/eller ocsaa for Guds Søn/oc en sand Gud.

Huad suarede Phariseerne?

De sagde/Dauids/ Det er/ hand er it Menniske/ oc icke Gud/Dette er Jødernis tro oc mening/Oc alligeuel de haffuer mange klare vidnisbyrd i scrifften/ at Jesus aff Nazareth/ er sand Gud oc Menniske/Saa er dog den forgifftige affuind/ blindhed oc forherdelse/saa gruselige stor hoss dem/at de huercken tro Mose/Propheter eller Psalmer.

Huilcken psalme førde Christus her ind?

Den hundrede oc tiende Psalme/huilcken Dauid sang om Christi Rongerige/Huorledis hand skal triumphere oc vinde seyer/ aff alle sine Fiender / Oc hand vil end nu giffue Jøderne en gang atuarsel/førend hād gaar til sin død oc pine/ oc formane dem til Poenitentze/ lige som hand vilde sige/ J ville icke end nu offuergiffue eders ondskab i forsøge end nu al eders Kaanst/ surfittighed oc snedighed/ at i ville forderffue mig/ Men det skal feyle eder/i skulle icke saa lettelige omstøde mig/det siger ieg eder/J skulle snart see mig side/som en HERRE offuer

Himmel

Himmel oc Jord/ oc i skulle vere Fodeskamle vnder mine Fødder/ Der som i saa bliffue i eders forderffuelse/ oc icke ville rette oc bedre eder.

Setter Christus oc den gantske psalme frem?

Ney/ Ekon de thu første vers/ oc siger/ Huorledis kalder da Dauid hannem en HErre i Aanden/ der som hand siger/ HErren sagde til min HErre/ Sæt dig hoss min høyre haand/ indtil ieg ligger dine Fiender/ til en Skammel vnder dine Føder/ lige som hand vilde sige/ Det er icke seduanligt hoss Menisken/ At de kalde deris Børn Herrer/ vden de ere i nogen ypperlig Stat/ oc besynderlig verdighed/ Nu var iò Dauid Israels Kong/ Oc der var ingen offuer hannem i det gantske Jødedømme/ Der faare kand mand icke forstaa denne Psalme/ Om nogen aff Dauids naturlige Sønner/ Men aleniste om Guds Søn. Ja Dauid giorde denne Psalme icke aff Mennisklig klogskab/ forstand/ eller visdom/ Men aff den hellig Aand. Efftterdi da/ at den hellig Aand vdlegger denne Psalme om Christo/ Ja Christus siger hende oc selff om sig/ huo vil da anderledis vdty oc vdlegge hende?

Hulcket er det første Vers?

HERREN sagde til min Herre/ Sæt dig hoss min høyre haand.

Huad vil Dauid met dette Vers?

Hand vil saa meget sige. Min HErre Christus ophøyede sig icke selff/ at hand skulde vere en Herre eller Konge/ som de Eregerige giøre i Verden/ der trenge sig selff ind met mact/ eller kiøbe sig Herredomme til met Pendinge/ Men hand er bleffuen en Herre oc Konge aff Guds sin Himmelske Faders befalning/ Oc fordi skulle i veldige see til/ Huorledis i bruge eders mact oc Herredomme. Christus haffuer eder i sin haand/ misbruge i eders mact oc velde/ oc bruge Tyranni oc offuernold imod arme Vnderdane/ Da skal Gud siunge Deposuit met eder/ skiude eder aff Dynen i halmen/ løffte eder aff Sadelen/ som hand giorde ved Kong Pharao/ Saul/ Antiocho/ Herodes/ oc andre flere.

Huad er det hand siger?

Sæt dig hoff min høyre haand?

Det er saa meget sagd/Du est min Søn/Gud met Gud/ Der faare skalt du sette dig hoff min høyre haand/Du skalt vere Herre/Konge oc Prest euindelige/Du skalt regnere saa vijt oc brit som ieg selff/offuer alle Creature/i Himmelen oc paa Jorden/Thi Riget er dit/den Kongelige Stol/oc al mact hører dig til/lige som Christus oc selff bekiender Math. xxviij. Al mact er mig giffuen/i Himmelen oc paa Jorden.

Huilcket er det andet vers?

Sæt dig hoff min høyre haand/indtil ieg legger dine Fiender til en Skammel vnder dine Føder/lige som Gud Fader vilde sige/Min Søn/du skalt regnere saa lange/indtil ieg styrter dine Fiender/icke aleniste de legemlige/Men ocsaa de Aandelige Fiender/Dieffuelen/Døden oc Helffuede etc. Met vnder dine Føder/at de skulle vere din fodeskammel/til euig tid.

Det er forferdeligt?

Ja det er visselige forferdeligt/thi der kommer icke ende paa dette leye/Naar nogen kommer i en Verdslig Herris vgunst/Da kand hand vige bort/oc søge en anden Herre/Men den Gud er vred paa/hannem ere ocsaa alle Creatur vrede paa/hand kand ingen sted vnduige/Hand skal ligge vnder Christi Føder/i Helffuedis Ild/al den stund hand sider oc regnerer/det er/euindelige/Thi der skal icke vere ende paa hanss Rige/Luce. j. Saa skal der icke heller vere ende paa det leye vnder hanss føder.

Huad skulle wi nu lære aff dette Euangelio?

Først at Christus er vor Herre/Faderens Søn i euighed/oc bleff Menniske i den siste tid/aff Abrahæ oc Dauids Sæd/huilcken der skabte oss paa ny igen/effter wi nu vaare forderffuede/i den første Skabning/formedelst Adams fald/Huilcken der kiøbte oc forløsde oss fra Dieffuelens/Syndens/Dødens oc Helffuedis mact oc vold/offueruant Dieffuelen/drebte Døden/sønderbrød Helffuede/Oplod Himmelen/oc stillede Faderen til freds igen.

Der nest/

Der nest/at Christus er vor Konge/Som vil beskytte oc beskierme oss i denne onde Verden/oc befri oss fra alle vore Fiender/heller de ere legemlige eller Aandelige/Hand vil ocsaa beuare oss fra alt ont/som oss kand vederfaris enten til Liff eller Siel.

Det tredie/At hand ocsaa er vor ypperste Prest/formedelst hues Blod wi ere rene giorde aff alle Synder/oc haffue en daglig Meglere oc Talssmand faar Gud/som taler det beste/for oss/oc forhuerffuer oss Naade oc Barmhiertighed/oc endelig vil anamme oss til sig/met alle Udualde/ind i sit Rige/oc giffue oss det euige Liff/AMEN.

Den XIX. Søndag effter Trinitatis/Epistel/Ephesios iiij.

KJere Brødre/fornyer eder i eders sinds Aand/oc fører eder i det ny Menniske/som er skabt effter Gud/i retsindig retferdighed/oc hellighed. Afflegger Fordi løgn/oc taler sandhed/huer met sin Neste/effterdi wi ere Lemmer iblant huer andre. Bliffuer Vrede/oc Synder icke/Lader Solen icke gaa ned offuer eders vrede. Giffuer icke lasteren rum. Huo som haffuer staalet/hand stiele icke mere/Men hand skal arbeyde oc gøre noget got met henderne/at hand kand haffue at giffue den nødtørfftige.

Huad lærer S. paulus i denne Epistel?

Hand lærer wel Troens fruct/ret Christelige gode gierninger/om den gamle Adams dræbelse/oc om Menniskens fornyelse. S. Paulus taler almindelige om det gamle oc ny Menniske. Hand veed vel at en Christen ligger stor mact paa/at vide det/Thi

det/Thi der aff Lærer mand mange nyttelige stycker i den hellige Scrifft / Som er / huad den oprindelige Synd er / huad arffue retferdighed/huad kiød oc Aand/Synd oc naade/Død oc Liff er.

Huad siger hand om det gamle Mennisket?

Afflegger nu det gamle Mennisket/ siger hand/effter den første omgengelse / som forderffuis formedelst lyst i vildfarelse.

Huad er det gamle Mennisket?

Det gantske kiødelige Mennisket/som er formedelst Adams fald forderffuit / fult aff synd / vndfangit i synd / født i synd/ fult aff ond tilbøylse / lyst oc begiering/huilcke der effter bryde vd i idel syndelige onde tancker oc gierninger. Induortis i vantro/Affguderi/ Guds bespottelse/Guds foractelse/ fortuilelse oc andet saadant. Vduortis i Hofferdighed/gerighed/wkyskhed/vrede/had/affuind/ røffueri/ mord/ druckenskab/ wlydighed/oc andet saadant. Denne er den gamle Adams fruct.

Huad siger hand om det ny Mennisket?

Fornyer eder/siger hand/ i eders sinds Aand/oc fører eder i det ny Mennisket/ som er skabt effter Gud/ i retsindig retferdighed oc hellighed.

Huad er det ny Mennisket?

Det gantske Mennisket / som er formedelst Vand oc den hellig Aand i Troen/oc Guds Ord/født paa ny til retsindig retferdighed/hellighed oc sandhed fult aff alle Guddommelige gaffuer naade oc godhed/huilcke der oc endelige bryde vd/i idel hellige salige tancker/ Ord oc gierninger. Induortis til at loffue/prise oc tacke Gud. Vduortis til at hielpe/tiene oc trøste i alle maade. Dette er det ny Menniskis fruct.

Huor faare siger hand. Fornyer eder i eders sinds Aand?

Hand vil der met giffue til kiende / at den ny fødzel er Aandsens gierning. S. Paulus binder oss icke at offuergiffue vort kald/som Gendøbere lerde/icke heller at vduelie it besynderligt leffnit/oc løbe fra Folck hen i ørcken eller i Kloster/som Eremiter oc Muncke giorde. Men hand vil at wi skulle fornyes i Aanden. Lige som hand vilde sige. I skulle tage eder it nyt sind/hierte oc hu til/Thi det ligger aleniste paa den ny fornyelse

ny fornyelse i hiertit/huor aff der oc da ville følge ny gierninger/oc it nyt leffnit.

Huorledis skal det ny Menniske vere skicket?

Efftерdi det gamle Menniske er besynderlige besuerit met tre hoffuit laster/som met løgn/vrede/tyffueri/huilcke det sick aff Dieffuelen/som aff den rette løgnmestere/Mandrabere oc Sielis hoffuit tyff. Da vil S. Paulus/at wi skulle afflegge samme Dieffuils laster/ løgn/ vrede/tyffueri/oc i den sted føre oss i oc anamme disse tre hoffuet dyder/oc venne oss til at tale sandhed/vere milde oc sactmodige/huilcke der komme aff Gud.

Huad er løgn?

Løgn er alt det/der it Menniske giffuer til kiende met Ord/gierninger/ tegn oc vduortis skick / oc meen det dog icke met hiertit/naar som hierte oc mund ere imod huer andre/oc Ord oc gierninger komme icke offuer it. Ja alt det som it Menniske taler oc giør vnder sandheds skin oc titel / oc søger dog icke Guds ære der met/ sin Nestis salighed/oc Christendomens forbedring/Men sin egen ære/ roff/ priiss/egen nytte/fred oc rolighed. Item al falsk lerdom/ hygleri/smiger/ øyenskalckeri/ alle partiers/ Secters/ Papisters scrifft/ lerdom/ Predicken/oc alt huad som er imod Troen oc Scrifften er idel løgn. Sagen er denne. Det kommer icke offuer it met Guds Ord oc Guddommelige sandhed. Fordi gaar oc den hellig Aands dom offuer dem/ Psal. v. Du omkommer Løgnere.

Huad er vrede?

Vrede er blodens optendelse omkring hiertit/ oc hun er dubbelt. En Menniskelig eller naturlig vrede/ oc en forderffuelig oc syndelig Dieffuils vrede.

Huilcken er en Menniskelig vrede?

Naar som de der ere/ i Regimente/fortørnis paa deris Vndersaatte/ for synd oc last skyld / som naar Foreldre see deris Børn/Hustru oc Hosbonde deris Tiunde/Regentere deris vndersaatte giøre ilde. Denne vrede er tilbørlig/oc de bliffue icke aleniste tilbørlige vrede/men de straffe ocsaa tilbørlige. Denne vrede er loffelig oc nyttelig/aleniste at hun skal vere maadelig oc huggis strax aff/oc forsuinde met Solens vndergang/at der bliffuer icke en had aff/ Thi en languarende vrede er en vis had.

Huilcket er

Hvilcket er en syndelig oc Dieffuels vrede?

Naar it Menniske forhaster sig i sin vrede/ oc haffuer i sinde at betale sin Neste ont met ont / oc optendis saa i vrede/ at hand bryder vd/ oc siger obenbare. Jeg skal betale hannem/ eller voffue mit Liff der offuer/ oc skulde ieg end aldrig komme der som Gud er. Dette er en gruselig vrede/ her forglemmer it Menniske Gud oc vil selff vere Gud/ oc heffne sig paa sin Neste/ alligeuel at Gud sagde. Mig bør heffn/ ieg vil betale. Der til met forblinder vrede Mennisken / at hand icke kand sige sandhed oc kiende det gode/ oc hun tager fra hannem alle gaffuer oc al naade/ legemlige oc aandelige/ oc fører hannem i al wlycke oc forderffuelse.

Hvad er at stiele?

Stiele kaldis at drage en andens gods til sig met wret/ oc met allehonde finantzeri besnige oc giøre sin Neste skade/ som naar mand stiel/ røffuer/ bruger aager/ falsk vect oc maal/ giffuer onde vare for gode/ icke vil betale Tiunde deris fortiente løen. Oc in Summa/ alt det som it Menniske tager sig til/ oc hører hannem dog icke til.

Saa hører ieg vel/ at Tyffueri skeer i mange maade?

Ja visselige / Tyffue kulen er offuermaade stor. Thi naar mand seer Verden igiennem paa alle Statter/ da er hun icke andet/ end en stor bred staald / fuld aff Tyffue oc Røffuere. Der ere Husstyffue / Marckits tyffue / Marcktyffue / legemis tyffue/ Siele tyffue/ oc Gudstyffue.

Hvilcke ere Husstyffue?

Børn/ som tage himmelige noget fra deris Foreldre/ enten pendinge/ brød eller kiød/ etc. De som saa snappe oc rage at sig ere Morderis oc tyffuis staalbrødre/ Pro. xxviij. Item/ Tiunde som tiene wtrolige oc tage icke vel vare paa Hussbondens gaffn/ oc affladhed/ ondskab/ skiøds løsshed/ forsømme oc forkomme Huss bondens oc Husstruens gods/ oc giøre fortredelige skade/ eller lade skade ske/ der som det stoe dem vel til at affuende. Item Dagløneere oc Leyekarle/ naar som de arbeyde wtrolige. Hid høre Stoltyffue/ Stolrøffuere oc Cupister. Item Embedzmend som arbeyde paa bram oc for en syun skyld/ oc giøre icke

giøre icke fast gierning oc varigt arbeyde. Jtem Aagerkarle/ Aagerkoner/som vinde paa en marck thi marck/som saa plocke oc hudflette deris Neste/at de paa en gyldene aagre oc vinde thi gildene.

Huilcke ere Marckits tyffue?

Kremmere/ som bruge falsk vect oc maal/ forfalske deris vare/oc besuerge Folck falske vare i Henderne for gode vare. Jtē Forprangere/som paa den yderste pending vdprange deris vare / saa at de baade flaa huden oc sue blodet aff Stackkarle oc fattige Folck. Jtem/Vintappere oc kruersker/som forfalske oel oc Vin / blande den gamle oc ny tilsammen/ forplompe det ene oel i det andet/ tappe heldinge oc bermen vd for god drick / eller tappe hore maade / oc scriffue thu for it met dubbelt oc hore kridt. Jtem Bagere oc kiødmangere / som icke giffue fattige Folck nock for deris pendinge/ bage smaa Brød/ oc selge forderffuit kiød/oc tindtut flesk etc.

Huilcke ere Marcktiuffue?

De som paa Marcken meye himmelige deris Nestis korn aff Ageren / sla græ aff engen / oc stiele bort/de som pløye bort aff deris Naboes ager oc iord / De som i haue oc vrtegaarde bryde fructen aff Træ/ oprycke smaa Jmper/skalcbarck aff træ/skiere Vinquiste aff i Vingaarde/eller i andre maade tage noget/enten i skon eller paa marck/oc de som røffue oc driffue Quegbort. Hid høre oc Bønder / oc de som haffue deris biering aff fruct/ vrter oc røder/oc ploumend/som icke trolige forarbeyde oc bruge Jorden/icke pløye oc høste/oc naar som de føre deris vare til kiøbsteden / selgede dem meget dyrere end de ere verde / de føre ladbred korn / raadne æg / gamle Skrocker / forderffuit smør/ vduelig ost / vandblandings Melck/ trydske tre oc faarfornit ved/oc selie det lige dyrt/som det vaare gode vare.

Huilcke ere legemens tyffue oc ære tyffue?

Hine wrene Mennisker / som søle dem i skiørleffnit oc hoer/ beligge deris Nestis Hustru/krencke piger/belaacke / vndføre oc beskemme hans Tiunde oc Børn. Hid høre alle beklaffere/bagueskere / øretudere / øyenskalcke / som bagæde deris Neste / oc met løgn oc falske vidnisbyrd giøre hannem splidt paa hans gode

goderøcte oc Naffn. Hid høre ocsaa Jurister oc Talssmend
etc. Som for pendinge skyld/ giøre en god sag ond/ oc en ond
sag god/ oc huor en sag er der kand rente oc bære noget hiem/
den handle lenge paa oc sette i frem tid/ Men huor der er icke
haab til stor vinding/ der giøre de snart ende paa sagen. Hid
høre oc de Gildskyldige som lene oc borge meget/ oc tencke al-
drig at betale/ men sige/ Lad gaa/ der døer enten den der betale
eller haffue skal. Item Mulestød re/ øyentryckere/ Landstry-
gere/ Staffgengere oc Tryglere/ som tage de rette fattige brø-
det aff munden/ vnder fattigdoms titel/ som Muncke/ Jacobs
Brødre oc Taffledragere.

Huilcke ere Siele tyffue?

Alle falske Lærere oc Predickere/ som for bugens skyld/ pre-
dicke falsk lerdom/ løgn drømme oc Papisteri/ oc forførde de
arme enfoldige Christne/ oc forderffue Sielen. Hid høre oc alle
Gendøbere/ Sacramente skendere/ himmelske Propheter/ oc alle
de som lære oc handle imod Troend Artickle.

Huilcke ere Guds tiffue?

De som tilscriffue sig selff al mact/ kaanst/ ære oc rigdom/
sa ville formedelst deris egen retferdighed/ gierninger oc for-
tieniste vorde fromme/ retferdige oc salige/ stiele saa Gud oc
vor HErre Christo sin ære fra. Hid høre alle Regentere. Verdz-
lige/ de som besuere deris Vndersaatte/ vden nød oc trang/ met
ny paaleggelse/ forhøye taalt oc Hoffgaards tieniste. Aande-
lige/ de som intet Kirckembede fuldkomme/ oc fortære dog sken-
delige oc omkomme Kirckens gods oc rente. Hid hører oc alle
Gerige kroppe oc Stimpere/ som icke hielpe Hussarme Men-
nisker/ Encker/ Faderløse Børn/ oc arme ælendige Mennisker/
met deris pendinge oc gods/ som Gud haffuer giffuit dem/ oc
lade dem lide hunger/ angist oc nød/ oc paa det sidste iammer-
lige forderffuis. Alle disse Tyffue/ skulle icke vndgaa Guds
straff.

Huilcket ere de tre Hoffuit dyder/ der Paulus setter imod
disse tre Hoffuitlaster?

Hand siger saa. Afflegger løgn/ oc taler sandhed/ huer met
sin Neste. Bliffuer vrede oc synder icke. Lader icke Solen gaa
ned offuer/

ned offuer eders vrede/giffuer oc icke lasteren rum. Huo som haffuer staalit/hand stiele icke mere/ men hand skal arbeyde oc giøre det som got er/paa det/hand kand haffue at giffue den Nødtørfftige.

Hvad vil hand met disse Ord?

Hand vil saa meget sige. Lige som Euangelion er en retsindig/bistandig/sand lerdom/saa skulle oc de/som det anamme/oc tro der paa/vere sandru/ bistandige/retsindige Folck/de skulle oc effter Christi lerdom Matthei. v. sige Ney/oc mene ney/sige Ja/oc mene ocsaa ia. Oc efftersi Menniskelig begiering oc affect bliffuer hoss oss/saa lenge vi leffue/da skulle wi see oss vel faare/at de icke offueruinde oss/oc føre oss i syndelige gierninger/som den fierde Psalme siger. Fortørnis oc synder icke. Oc effterdi Gud haffuer lagd Menniskens arbeyde paa Gene. iij. oc vilde der met afflegge Tyffueri/da skulle wi Christne tilbørlige vere Gud lydige i denne befalning/icke tage fra andre det dem hører til/men meget mere arbeyde met Henderne/oc giøre de fattige til gode/oc giffue dem almisse aff vort gods/oc beuise saa Troen formedelst kierligheds oc barmhiertigheds gierninger/giøre oss Venner aff den wretferdige Mammon/som endelige skulle anamme oss ind i de euige Bolige. Der til hielpe oss Gud/AMEN.

Den XIX. Søndag effter Trinitatis/Euangelium Matthei ix.

DA traadde Jesus i Skibet/oc foer offuer igen/oc kom til sin Stad. Oc see/da førde de en Verckbrøden til hannem/Hand laa paa en Seng. Der Jesus nu saa deris Tro/sagde hand til den Verckbrødne/Ver frimodig/min Søn/dine Synder ere dig forladne. Oc see/nogle iblant de Scriftkloge/sagde ved

dem selff / Denne bespotter Gud. Men der Jesus saa deris tancker / sagde hand / Hui tencke i saa ont i eders hierter? Huilcket er lettere at sige? Dine Synder ere dig forladne? Eller at sige / Stat op oc vandre? Men at i skulle vide / at Menniskens Søn haffuer mact paa Jorden / at forlade Synderne / sagde hand til den Verckbrødne / Stat op / tag din seng oc gack hiem. Oc hand stod op / oc gick hiem. Der Folcket det saa / forundrede de dem / oc prisede Gud / som haffde giffuit Menniskenn saadan mact.

Huad bescriffuis i dette Euangelio?

Try stycker / Først Christi reyse aff de Gadarenis Land / offuer Haffuet / til Capernaum. Der nest / Troens Exempel i denne Verckbrødne oc Mendene / kierligheds Exempel i Christo oc disse Mend / oc it Exempel paa Phariseernis forgifftige affuind. Det tredie / at her ocsaa giffuis til kiende / huem der betegnis met denne Verckbrødne.

Huorledis gick det til met Christi reyse?

Saa scriffuer Mattheus / Der Jesus kom paa hin side Haffuet / i de Gadarenis oc Gergeseners Land / da løbe der thu besette Mennisker imod hannem / de komme aff de Dødis graffuer / oc bode paa Bierge / i øde steder / de vaare nøgne / løbe oc vaare saare grumme / de sloge sig met sten / oc lode icke binde eller spæge sig / icke heller met Jernlencker / Oc de vaare saa grumme / at der kunde ingen vandre paa den samme vey / Der de nu saae Jesum langt borte / løbe de til hannem / fulde ned for hannem / oc robte / Ah Jesu du Guds Søn / Huad haffuer wi met dig at giøre? Est du kommen hid at pine

oss/før end det er tid/Oc der var langt fra dem en stor Hiord
Suin/paa marcken/Da bad Dieffuelene hannem/oc sagde/
Vilt du vddriffue oss/da tilstede oss at fare i den Suine Hi-
ord/Oc Jesus sagde/farer hen/Oc de fore vd i Suine Hiorden/
Oc see/den gantske Suine Hiord styrte sig hastelige ned i Haff-
net/oc drucknede/Oc Hyrderne flydde/oc kundgiorde saa-
dant i Stæder oc paa Landet/Oc see/da komme Folckene/oc
bade Jesum/at hand vilde vige bort aff deris Egen. Saa
traadde hand i it Skib oc foer offuer igen/oc kom til sin Stad
Capernaum.

Huor faare kaldis Capernaum Christi Stad?

Icke fordi/at hand haffde noget Huss eller bolig der
vdi/Men/fordi at hand Predickede der stedze/oc giorde store
Jertegen/oc mange vnderlige gierninger/for huilcke velgier-
ninger der de vaare hannem vtacknemmelige/truede hand
dem/At lige som hand haffde ophøyet Capernaum til Himme-
len/saa skulde hand nedstødis i Helffuede/Math. xj.

Huor faare reysde Christus saa offte offuer Haffuet/bort i Ørcken? at giøre sin Bon?

Dette var hanss seduane/icke at hand der met vilde stad-
feste Carthuser Aarden/eller Eremiters enlige væsen/oc fly
Menniskens omgengelse/Men at hand met større nytte oc
mere fruct/vilde komme til bage igen/Thi at naar Christus vi-
gede den gang bort/da forlengdis alle Mennisker/oc spurde eff-
ter hannem. Saa kommer hand oc igen aff Ørcken/til Caper-
naum/oc fører saadan anseelse met sig/at icke aleniste det me-
nige Folck/Men ocsaa de ypperste Prester/Phariseer/oc
Scrifftkloge/icke aleniste aff Galilea/Men ocsaa aff Judea
oc Jerusalem/komme til hannem/oc ville høre hannem.

Huad skede der i Capernaum?

Der det bleff obenbare/at Jesus var i Huset/forsamlede
der strax saa meget Folck/at de huercken haffde rum i Huset
eller vden faar døren/Oc hand sagde dem Ordet/lerde dem/
oc helbrede de Siuge/oc halp huer mand/iblant huilcke denne
Verckbrødne var ocsaa.

Huorledis kommer den Verckbrødne til Jesum?

Der komme nogle til hannem/de førde en Verckbrøden/ som fire baare paa en seng/met den forhaabelse/at hand skulde hielpe hannem.

Huor paa marcker mand disse mends tro?

At de met stor aluorlighed tage sig dette Verckbrødne Menniskis ælendighed til/spare ingen wmage eller arbeyde/ men tage hannem op met Seng oc altsammen/oc bære hannem bort. Oc der de icke nu kunde komme nogen sted ind met hannem for Folcket/Da stigede de op paa taget/oc brøde der hul igennem/oc vunde Sengen/der den Verckbrudne laa vdi/ned met liner til Jhesum/Haffde de icke hafft en sterck tro/oc formodet sig hielp aff Christo/da haffde de ingelunde taget sig saa stor wmage til met denne arme Menniske/effterdi det vel syntis/ at hans Siugdom stoed icke til at helbrede.

Hui saa?

Verck er saadan en siugdom/At naar it Menniske plagis der met/da er hand ligere it død end it leffuende Menniske/ Thi hand er wduelig oc vanfør i alle sine lemmer. Men disse mend acte icke huor farlig en siugdom det er/de haffue it haab/ oc forlade sig visselige til/at Christus skal ville hielpe hannem/ Lige som hand tilforn haffde hulpet mange andre Siuge/ Blinde/Halte/ Døffue/oc Dumme/Ja Christus seer ocsaa til denne tro/oc beuiser denne Verckbrødne tuende saa store velgierninger/at den gantske Verden kunde icke saa komme hannem til hielp.

Huilcken er den første velgierning?

Christus forlader hannem sine Synder / giør hannem retferdig oc salig. Den anden velgierning er/at hand ocsaa giør hannem helbrede paa legemet. Huad kand vere bedre oc mere lycksaligt paa Jorden/ end at haffue it karsk Legeme/ oc en helbrede Siel? Huor til er stor rigdom oc mange pendinge nyttelige/naar legemet er icke karsk oc helbrede? Huad hielper stor mact oc Herredøme/ja huad hielper al verdens rigdom/naar wi icke haffue en naadig barmhiertig Gud/oc den arme siel skal lide nød/Der faare skulle wi aluorlige legge paa hiertet/den store

nytte oc

nytte oc gaffn/ som kommer aff en retsindig tro/ icke aleniste til den som troer/ Men oc saa til andre.

Giff Exempel?

Lot Joseph var en Retferdig from mand/ trode oc forlod sig paa Gud der saare førde oc saa Engelen hannem vd aff Zodome forderffuelse/ Oc der hand giorde sin bøn/ at Gud skulde tilstede hannem at drage ind i den lille Stad Zoar/ da bønhørde Gud hannem/ oc beuarede oc sparede saa Staden met alle Indbyggere/ formedelst hanss tro/ Gen. xix. Hor offte sparede Gud Israels Børn/ for den fromme Mosis skyld? Gud skienckte Paulo alle dem/ som vaare met hannem i Skibet/ Act. xxvij. Oc Gud sagde til Abraham/ At kunde hand finde thi retferdige Mennisker i Zodoma/ da vilde hand icke forderffue Staden/ Saa giorde Gud dem oc saa meget til gode i Egypten for Joseph skyld/ Oc de Syrier Naamans skyld.

Huor saare siger da Gud formedelst Propheten Ezechiel i det xiiij. Cap. Vaare de tre Mend Noe/ Daniel/ oc Job mit iblant dem/ saa skulle de icke end da befrelsis?

Naar wi ville see til Menniskelig retferdighed/ gierninger oc fortieniste/ da kunde wi aldelis intet hielpe oss selff/ oc end meget mindre andre Mennisker/ Men naar wi see til Guds løffte oc foriettelser/ der som hand tilsiger/ at hand vil høre de frommis oc Gudfryctigis bøn/ Psal. cxlv. Da kunde wi vel hielpe huer andre/ Huor saare skulde hand ellers befalet oss/ at wi skulle elske vor Neste/ lige som oss selff/ oc at bede for vore Venner oc Wvenner/ Ja/ huor saare skulde Gud beklage hoss Propheten/ at hand kunde ingen Mand finde/ der vilde sette sig imellem Gud oc Israel/ som en mur? Det er vel fast oc vist/ at huor forherdede/ forstockede hierter ere/ vgudelige Mennisker/ Guds bespottere/ det hellige Euangelij Fiende/ dem hielper huercken en fremmet tro eller forbedelse.

Huor paa mercke wi Christi kierlighed?

At hand saa naadelige hielper denne arme Verckbrødne Menniske.

Huad giorde hand i denne Verckbrødnis helbredelse?

Fire stycker. I. Hand seer til disse Mends tro/ som bare hannem fremder laa i Sengen. II. Hand kreffuer den Verckbrød-

nis egen tro/oc vil icke lade sig nøye met den fremmede tro/ Hand vil/at den Verckbrødne skal ocsaa selff tro/Den fremmede tro ledsager vel oc fører siuge Mennisk oc Syndere til Gud/ Men skulle de bliffue helbrede oc salige / Da skulle de ocsaa selff tro/Der faare siger Christus til den Verckbrødne/ Confide fili/Ver trøstig min Søn. III. Hand kreffuer icke en død/ Men en leffuende tro / som bekiender Christum at vere Guds Søn/Icke saadan en tro som Phariseerne haffde/Huilcke der hulde Christum for it blot Menniske/som mand kand mercke paa deris ord i det de siger/ Huorledis kand denne forlade Synderne? Hand bespotter Gud. IIII. Hand forlader hannem Synderne/oc siger/ Dine Syndere ere dig forladne.

Huad sige phariseerne der til?

De sagde ved sig selff/ Hui taler denne saadanne Gudsbespottelse? Huem kand forlade synder/wden alene Gud? Her see wi atter Phariseernis vanart oc forgifftige ondskab/ De holde Christum for en Guds bespottere/ Fordi at hand som it Menniske/forlader Synderne/ Oc de sette selff Syndernis forladelse/ i deris Menniskelige gierninger oc Fortieniste/ i Faste/Lesning/oc andre Ceremonier.

Huad er det andet/end stiele Guds ære fra hannem/oc tilscriffue sig selff Guddom/Det er oc kaldis at see en Skeff i en andens Øye/oc icke bliffue en Bielcke var i sit eget Øye.

Huad giorde Christus fremdelis?

Hand stadfeste dette Mirackel met tho andre vnderlige gierninger. Først/suarede hand til deris tancker/huilcker Gud alene kand giøre/oc sagde til dem/Huor faare tencke i saa ont i eders hierter? Huilcket er lettere at sige/Dine Syndere ere dig forladne/eller at sige/Stat op oc vandre? Der nest/Helbreder hand ocsaa denne Verckbrødne/icke aleniste saa at hand kand staa op oc vandre/Men hand tager ocsaa sin Seng oc paa sine skuldre oc bær hende hiem.

Huor faare bruger Christus saa mange omstandelser i dette Mirackel?

At det skulde bliffue kundgiort for den gantske Verden/ Først var denne Verckbrødne/wduelig oc vanfør paa alle sine

lemmer/

lemmer / saa / at fire Mend bare hannem / faar huer mands Oyen / Der nest / var det icke heller andet muligt / der de haffde fort hannem op paa taget / oc vunde hannem ned igennem det brolagde / end at alle Mennisker stode atter / glode oc gabe- de / oc spurde at / huad der var at giøre. Det tredie / der alle Mennisker stode saa oc stirrede / oc lyddis til / huad der vilde bliffue aff / sagde Christus til den Verckbrødne / Ver trøstig Søn / dine Synder ere dig forladne. Der gaff hand atter Pha- riseerne aarsage til en besynderlig Disputats / saa / at der bleff it stort bulder iblant dem. Paa det siste / Der de toge alle vare paa / huor det vilde hen / befalede Christus den Verckbrødne staa op oc vandre. Da stod hand op for alt Folcket karsk oc helbrede / tog sin Seng op paa sine skuldrer oc bar hende hiem / Det saa atter alt Folcket grandgiffuelige til / oc vigede aff veyen faar den Verckbrødne som nu var helbrede. Dette be- stillede Christus saa altsammen / at de forblinnede oc for- stockede Phariseer / som her vaare forsamlede / skulde forhaa- nis / oc bliffue beskemmede for alt Folcket / oc vden deris tack bekiende / at dette icke var en Menniskelig / men en Guddom- melig gierning / lige som ocsaa folckene / der de saae denne vn- derlige gierning / forferdedis / for Guds store mact oc høye Ma- iestet / de prisede oc loffuede Gud / oc sagde / wi haffue i dag seet stor vnderlige ting.

Huad skulle wi lære aff denne Historie?

Først / at wi skulle ocsaa forlade oss paa Gud / i al vor trang oc nød / oc icke tuiffle / at hand skal io vel ocsaa ville hiel- pe oss. Der nest. At wi ocsaa skulle giøre imod vor Neste / som disse Mend giorde imod denne Verckbrødne / Der ere icke an- dre kaar paa ferde / end wi skulle tage oss vor Nestis ælendig- hed oc modgang til / saa fremt wi ville at Gud skal bønhøre oss. Det tredie / at wi ocsaa skulle tacke Gud for sine Velgiernin- get dette folck loffue oc prise hannem.

Huad betegner denne Verckbrødne?

Denne Verckbrødne betegner huert Menniske / som er ned- suncket i vantro / vtacknemelighed oc andre store Synder. Th at lige som verck giør it Menniske vduelict paa alle sine lemer

 oc lem-

oc lemmelester hannem paa alle hanß sener/ at hand mister sin styrcke oc krafft oc kand intet giøre. Saa er oc vantro en Aan=delig verck/ som giør it Menniske/ wduelig i alle hanß lemmer til alle gode gierninger/ saa/ at hand vender sine Øyen fra de ar=me/ sine Øren fra Guds ord / sine hender oc føder fra sin Nestis hielp ol besøgelse.

Huem ere de som bære den Verckbrødne?

De som Predicke det Gud dommelige ord / Thi at lige som denne Verckbrødne ligger hermactløß oc wden gierninger / oc haff de aldelis bleffuet forderffuet/ der som disse Mend icke haff=de hulpet oc baaret hannem til Christum. Saa skulle alle ar=me Syndere forderffuis oc dø i deris Synder / huor som de icke haffue gode Predickere / som kunde føre dem til Christum / bede for dem/ oc vise dem sandheds vey / Men de Singe skulle oc ski=cke sig saa/ at samme bøn kand komme dem til gode/ Ja de skul=le oc saa selff bede met/ begiere naade / oc rette deris leffnet eff=ter Guds Ord/ ellers hielper ingen bøn/ oc det er forgeffuis alt=sammen.

Hvilcket er det ypperste stycke oc huor vdi staar den rette grunduol i dette Euangelio?

J disse Christi Ord/ Ver trøstig Søn / dine Synder ere dig forladne / Thi huor disse Christi trøstelige Ord komme ind i Menniskens Øren / oc hand anammer dem met it trofast hier=te/ met sand anger oc ruelse for sine Synder / som der skal ske i Scrifftemaal / oc Affløsning / bliffue anammet aff Scriffte=faderen/ som aff Christo selff / Der fornemer hierter strax trøst/ fred oc glæde. Naar som hiertet nu er stillet til freds / oc Sa=mvitigheden er formedelst Affløsning kommen til rolighet / oc er rettelige glad/ da følger strax denne fruct / At samme Men=niske loffuer/ priser/ oc ærer Gud/ formedelst troen/ oc tacker han=nem/ for hanß naade oc store velgierninger / der hand haffuer besuid hannem/ Der nest beuiser hand oc saa Troens fruct imod sin Neste / som er / kierligheds oc barmhiertigheds gierninger/ Oc endelige fører hand it wstraffeligt leffnet hoß sig selff/ for=medelst kødsens dræbelse/ Oc Aandens fornyelse/ oc gyffuer saa huer mand gode Exempel/ at de giøre lige saa. Der aff følger

da frem=

da fremdelis Guds Rige / troens oc de Christnis formerelse / Guds velsignelse / oc det euige Liff / Amen.

Den XX. Søndag effter Trinitatis / Epistel / Ephesios v.

KJere Brødre / Seer til / huorledis i skulle vandre forsynlige / icke som de Wuise / men som de Vise / Oc skicker eder i tiden / Thi det er ond tid. Der faare bliffuer icke wforstandige / men forstandige / i det som er Herrens vilie. Oc dricker eder icke druckne aff Vin huor aff der følger it wskickeligt væsen / Men bliffuer fulde aff Aanden / oc taler met huer andre om Psalmer / oc Loffsange / oc aandelige Viser / Siunger oc leger faar Herren i eders hierter / oc siger altid Gud oc Faderen tack for alting / i vor Herris Jesu Christi Naffn / oc verer huer andre vnderdannige i Guds fryct.

Huad holder S. paulus oss faare i denne Epistel?

Tre aluorlige formaninger. Den første / at wi skulle vandre forsynlige / oc skicke oss i tiden / thi dagene ere onde. Den anden at wi skulle vere ædru oc icke lade / Thi druckenskab giør galne oc forbistrede mennisker. Den tredie / at wi skulle loffue Gud i Psalmer / Loffsange / oc aandelige Viser / Thi saadant er Gud behageligt.

Hulcken er den første Pauli formaning?

Kiere Brødre / seer til huorledis i skulle vandre forsynlige / icke som de Wuise / men som de Vise / oc skicker eder i tiden. Thi det er ond tid. Bliffuer fordi icke wforstandige / men forstandige i det som er Herrens vilie.

Huor faare giør S. Paulus denne formaning?

Denne formaning giør S. Paulus imod tryghed. Thi det

gaar ſaa til / at naar wi haffue hørt Euangelion / oc ſmuck anammit Troen/ſaa vorde wi ſtrax trygge oc lade/tencke det haffuer icke nød/betencke icke at wi end nu haffue kiød oc Blod paa halſen/oc en nu leffue i Dieffuelens Rige/ Ja wi gaa tryggelige hen woden al ſorrig/lige ſom der vaare ingen farlighed paa ferde/oc Dieffuelen vaare aldelis død. Oc ret lige forraſkis wi der met oc offuerfaldis aff Dieffuelen/oc vort eget legeme/ ſaa at wi komme fra Euangelio/før wi vide der ſelff aff/oc beholde der intet mere aff/end at wi kunde ſtort tale oc roſe der aff/oc beuiſe dog ingen Chriſtelig gierning.

Hvad kalder hand at vandre forſynlige?

Vandre forſynlige er/at wi ſtedze haffue Guds vilie faar øyen/oc ſkicke vort gantſke leffnit der effter. Thi at lade wi den Spegel komme fra vore øyen/da haffuer Dieffuelen ſtrax indgong met oſſ/oc kand ſaa føre oſſ i forderffuelſe/at hand giør oſſ aff Chriſtne lade trygge Hyglere/aff Hyglere/Kettere oc Egenſindige/aff Kettere ſandheds obenbare Fiender. Der faare ſiger hand/Det er icke ſkempt/men huo ſom vil icke lade ſig forføre oc offueruinde aff Dieffuelen/hand ſkal vere vaagen/oc ſee vil til/huorledis hand vandrer. Thi hand er oſſ en grom Fiende/ſom gaar oſſ effter/icke aleniſte at forhindre oc forføre/men at forderffue aldelis i grunden.

Hvor faare ſiger hand/ Vandrer icke ſom de Wviſe/ men ſom de Viſe?

Hand vil at Chriſtne Menniſker ſkulle tid haffue Guds Ord faar øyen. Thi deris Viſſdom oc forſtand ſtaar der vdi. Naar Guds Ord kommer aff Kircken/ oc wnyttige Ordgydere komme paa predicke Stolen/da er det giort met Kircken/oc Almuen bliffuer lige ſom Predickeren/oc den ene Blinde leder den anden. Diſligiſt ocſaa/Hvor ſom huer Chriſten beſynderlige forglemmer Guds Ord / oc tencker ekon paa huorledis hand kand bliffue rijg / oc ſlar ſig megit i denne Verdſens ſager oc handel/der bliffuer ſtrax en kaald wſkickelig Chriſten/ia it forbiſtrit oc fortredeligt Menniſke / ſom paa det ſidſte / foracter Guds/hans Ord oc vilie.

Hvad ere Wviſe oc wforſtandige?

De ſom

De som icke mercke oc giffue act paa/hvad Guds villie er/ oc der met forsøme naadsens oc deris saligheds tid/de see icke aluorlige til sig selff/om de ere ret Christne/det er/om de rettelige Tro/oc gierne høre Guds Ord/oc leffue der effter. De ere Wuise oc Wforstandige/oc forstaa icke Guds vilie/Thi de haffue tagit liusit fra deris øyen/oc haffue it andet gyckeluerck faar øyen/aff deris egit gode tycke/ der see de igennem/ lige som igennem it malit glass/Oc mene at der som de følge deris fornufft/da staa de vel/indtil saa lenge/ de bliffue forførde oc nederslagne aff Dieffuelen.

Hvilcke ere de Vise oc Forstandige?

De som stedze haffue Guds Ord faar øyen/altid handle/ betracte oc høre det gierne/omgaaess der met dag oc nat/tencke der paa/oc hielpe trolige til at andre oc skulle saa giøre.

Hvad er det hand siger Skicker eder i tiden?

Hand vil saa sige. Tencker ingelunde at i ville sette eders saligheds sag op i fremtid/indtil i see at tiden oc dagene bliffue bedre. Thi det bliffuer dog icke bedre. J haffue altid Dieffuelen i Verden/som eder forhindrer i alt det gode/oc kaster io lenger io mere i veyen/at io lenger i tøffue/io mindre skulle i komme til/ at giøre det gode. Oc der som i forsøme tiden/da bliffuer det eder icke saa got der effter. Skicker eder fordi saa der vdi/at i ocsaa stiele oc røffue tiden huor i kunde. Lader intet vere eder saa kiert/som at i kunde forfremme Guds rige/ oc tiene Christendommen til nytte oc gode/huor/oc i huad maade/ i kunde.

Huorledis skal ieg da skicke mig i tiden?

Tag faar dig de thi Bud/oc din tro/de skulle det sige dig/skicke dit leffnit der effter/oc tag din Fader vor til hielp/begynde hoss dig selff/bed for dig selff oc for Kircken/at Guds Naffn kand allevegne Helligtgiøris/Oc at dit leffnit kand ocsaa gaa effter hans vilie. Vilt du det giøre flitelige/da skalt du visselige saa vandre/fly synden/oc giøre det gode. Er da tiden ond?

Tiden er i sig selff god/ efftherdi Gud giffuer oss sit Ordis oc sin naadis rette gyldene aar/oc hans hellige Euangeli om kundgiøris allevegne/ predickis flitelige oc anammis. Saa er dog Dieffuelen i veyen met sine Secter/ som forderffue dẽne gode tid/oc giøre hende io suarere oc suarere faar de Christne/at de

met al

mex all mact skulle staa der imod / at de skulle kunde trenge sig hen igiennem saa megen Verdsens farargelse oc forhindrelse / oc icke lade trenge sig fra det/der de haffue anammit/men beholde det indtil enden.

Huilcken er den anden formaning?

Dricker eder icke druckne aff Vin / huor aff der følger it wskickeligt væsen. Der giør S. Paulus thu stycker. Først/forbiuder hand/at mand skal icke dricke sig drucken. Der nest/setter hand sag der til/oc siger/Der aff følger it wskickeligt væsen. Lige som hand vilde sige. J Drandkere kunde (maa vel ske aff Dieffuelens indskiudelse) tencke / at druckenskab et icke synd/ at der kommer ingen skade aff. Men ieg scriffuer eder til aff den hellig Aands indskiudelse/ at druckenskab er en stor synd/oc it wskickeligt wroligt galit væsen / oc allehonde forderffuelse følger der aff i denne Verden/ oc endelige den euige fordømelse i den anden Verden. Vocter eder fordi der fra / oc venner eder til at vere ædru oc leffue i affhold oc maadelighed/saa bliffue i skickelige til alt got imod Gud oc Menniskены.

Huad for it wskickeligt væsen kommer aff druckenskab?

Aff druckenskab komme whøuiske Ord/wnyttig tale/wtuctige seder/skendige gierninger/ bander / suare/edeer / skendzel/ løgn/besuigelse/bagtalelse/formaledidelse/ leeg/dobbel/kytte/ bytte/vrede/ trette/had/splidactighed/oprør / mord / mandslæt/Guds bespottelse/ ladhed / wlystighed / oc det Guddomelige ordis forsømmelse. Thi naar bugen er fuld aff Vin/da ære øyene galne at glo / ørerne redebone oc snare til at høre det som ont er / munden fuld aff wnyttige ord/ det gantske legeme wskickeligt / tungferdigt / søffnactigt/wlystig/ vid oc fornufft ere vdslucte/alle sind oc naturligt krafft ere forkrenckede/oc der er intet Regimente lenger. Alle aar er oc lemmer ere optende oc beredde til synd/last oc wdygd.

Giff der Exempel paa?

Det er met en Drandkere / lige som met en Vogmand / huilcken Hestene haffue tagit tømen fra / hand ferdis hen offuer ager oc eng/ skou oc Mose / bierge oc dale / beck oc bro/ oc er icke mueligt / at hand kand saa ferdis lenge wden skade / der gaar

det hannem visselige ilde. Hand er oc lige som en Styremand/ der haffuer mist sit Roer/hand driffuer hen faar vær oc voffue/ indtil hand paa det sidste støder paa en klippe/der bliffuer hand met skib oc gods.

Dette er i sandhed stor farlighed?

Der som Drænckere io icke vilde ansee/saa mangfoldig skade oc forderffuelse / der druckenskab fører met sig/ saa skulde dog det forferde dem/ at de skulle staa faar Christi Domstol / oc giøre regenskab/for huert forgeffuis Ord/huad villewi da sige/ om syndelige gierninger/om Guds Creaturis misbrug/oc om den dyrebar tid/der wi haffue saa skendelige fortæret met drick/ daabel/løssactighed oc natte sæde. Thi Gud vil icke lade saadant bliffue wstraffit.

Hwilcken er den tredie formaning?

Men bliffuer fulde aff Aanden/oc taler met huer andre om Psalmer oc loffsange oc aandelige Viser/siunger oc leger faar Herren i eders hierte/oc tacker altid Gud Fader i alle ting/i vor HErris Jesu Christi Naffn.

Huad vil hand met denne formaning?

Hand vil saa meget sige. Det staar de Christne vel/at de loffue/prise oc tacke Gud/ met Psalmer/Loffsange oc aandelige Viser/wi kunde oc intet giøre Gud vor HErre tacknemeligere/ som Mosi oc Israels Børnis Exempel nock giffue til kiende/ der de vaare gangne igiennem det røde haff. Exod. xv. Oc Dauid/der hand legte faar Guds Arck/sang oc spranck. Item/ siunge icke Propheterne Esaias/ Habacuc/Jonas/ Zacharias den Døberis Johannis Fader/ Maria Guds Moder/Simeon/ deylige Loffsange? Ja de fromme Christne i den første kircke/ forsamledis huer dag/oc loffuede Gud/oc siunge Psalmer. Wi kunde oc intet giøre Dieffuelen mere til fortredelighed / som Kong Saulss oc Dauids Historia nock beuiser j. Samuelis xvj. Thi at naar den onde Aand kom offuer Saul/tog Dauid sin Harpe oc legte der paa/saa vigede Dieffuelen bort fra Saul/ oc det bleff bedre met hannem. Wi kunde intet giøre oss kand vere mere nytteligt oc gaffnligt end loffue Gud met Psalmer/ huilcket wi oc ere plictige oc skyldige til. Thi wi haffue anammit megit

mit megit got aff Gud/ baade i naturlige/ legemlige oc aandelige gaffuer/ legeme/ Siel. sind/ fornufft styrcke/ sundhed etc. Der til met Troen / kierlighed / haab / taalmodighed / Guds Ord/ Euangelion/ de høyuerdige Sacramente/ Syndernis forladelse oc foriettelsen paa det euige Liff/ For huilcket wi skulle altid til børlige tacke Gud. Hand giffue oss sin naade at wi det stedze kunde giøre/ AMEN.

Den XX. Søndag effter Trinitatis/ Euangelium/ Matthei. xxij.

HImmerigis Rige lignis ved en Konge/ som giorde sin Søns Bryllup/ Oc vdsende sine Tienere/ at de skulde kalde dem som budne vaare til Bryllup/ Oc de vilde icke komme. Hand vdsende atter andre Tienere/ oc sagde/ Siger dem som ere budne/ See/ Jeg haffuer berídt mit Maaltid/ mine øxen oc mit fede queg er slactet/ oc alting er rede/ kommer til Brillup. Men de foractede det/ oc ginge hen/ Den ene paa sin Ager/ Den anden til sin Kiøbmandskab/ Oc nogle grebe hanss Tienere/ bespottede oc ihielsloge dem. Der Kungen det hørde bleff hand vred/ oc skickede sin Hær vd / oc ødelagde disse Mandrabere/ oc sette ild paa deris Stad.

Da sagde hand til sine Tienere/ Bryllupper er io berid/ Men de som vaare budne vaare det icke verde/ Gaar

der fore

der fore hen paa veyen/oc biuder til Bryllup/huem i fin-
de. Oc Suennene ginge vd paa veyene/oc saffnede tilsam-
men huem de funde/Onde oc gode/oc Bordene bleffue
alle fulde. Da gick Kongen ind/at besee Gesterne/oc hand
saa der it Menniske/som haffde icke Bryllups kleder
paa/oc sagde til hannem/Ven/huorledis est du kommen
hid ind/oc haffuer dog icke Bryllups kleder paa? Oc
hand tagde stille. Da sagde Kongen til sine Tienere Bin-
der hender oc føder paa hannem/oc kaster hannem hen/vdi
mørcket/Der skal vere Graad oc Tendgnidzel. Thi mange
ere kallede/men faa ere vdualde.

Huor om taler dette Euangelium?

Om en Kong der giorde sin Søns Bryllup/oc bød mange der til/Men de vilde icke komme. Oc effterdi Christus taler dette Parabel/til idel vgudelige Mennisker/til de ypperste Prester/Phariseer oc Scrifftkloge/da bruger hand saadanne haarde oc skarpe Ord/Hand truer ocsaa met grum straff/Oc siger en forferdelig streng Dom aff offuer den/som icke haffde Bryllups kleder paa/Oc her ere tuende stycker i dette Parabel/Som mand skal vel mercke/det ene er Jødernis forherdelse/det andet Hedningers vduelelse.

Huem er Kongen?

Gud den Himmelske Fader/en ypperlige oc riger Konge/Hand beridde sin elskelige Søn/Christo Jesu/it herligt kaasteligt Bryllup/oc loed formedelst sine sendinge Bud oc Tienere/eske oc kalde baade Jøder oc Hedninge der til.

Huad er Brylluppet?

Det hellige Euangelij naadelige predicken/ia Christus er selff Maden i dette Bryllup/Thi hand bæris oss saa frem i dette Euangelio/at hand formedelst sin Pine oc Død haffner forløsd oss fra Dieffuelen/Døden/Synden/oc Helffuede. Denne Predicken om Christo/er det velberidde Bryllup/ der haff-

der haffuer Gud budet saa mange Gester til/ offuer den gantske Verden/ Oc dem som komme/ renser hand formedelst Daaben/ kleder dem met Troen/ Trøster oc styrcker dem met Christi Legemis oc Blods Sacramente/ at dem io icke skal fattis noget/ Men at der skal vere offuerflødelige nock / oc alle Menni[s]ker skulle bliffue mette/ lystige oc glade.

Huilcke ere Suennene?

De hellige Propheter oc Apostle/ som skede oc kallede Gesterne til Euangelij Predicken.

Huilcke ere Gesterne?

Først vaare Jøderne oc gantske Jsrael budne/ fra Adam/ alle Patriarcker/ Konger/ Dommere oc Prester / indtil Johannem Baptistam / Thi den velsignede Sæd / Jesus Christus bleff først Adam til sagd/ Gen. iij. Der nest Abraham/ Jsaac/ oc Jacob etc. Oc de hellige Propheter hengde stedze ved oc forkyndede denne foriettelse / oc viste folcket der til / indtil Brudgommen kom/ huilcken Johannes viste oc pegte paa met sin finger/ oc sagde/ See/ det er Guds Lam/ som bær Verdens Synder.

Huad ere oxen oc det Fede Queg?

De trøstelige Sprock aff den hellige Scrifft/ som vederquege oc trøste vor Siel / Thi at S. paulus siger / Abraham trode Gud/ oc det bleff hannem regnet til Retferdighed/ Oc at Propheten Abacuc siger/ Den Retferdige leffuer aff sin Tro etc. Det ere de gode fede Øxen/ som ere slactede oc tilberidde/ Oc at Christus siger Matthei. xj. Kommer til mig alle/ i som arbeyde oc ere besuarede/ Jeg vil vederquege eder. Jtem/ Jeg er icke kommen/ at kalde de Retferdige/ Men Syndere. Oc Esaie. xlij. Det knusede Rør vil ieg icke aldelis sønderbryde/ oc icke vdslycke den rygende Hør etc. Dette er den gode fede Steg/ aff Guds fede Queg/ de kræsne/ forgylte oc velsmagende retter/ som oss vederquege oc bespise/ oc beuare i alle fristelser/ so fremt wi tro/ Thi de vantro haffue der ingen hielp aff.

Huad giorde de som vaare kallede?

De vilde icke komme/ oc foractede Kongens indbindelse/ den ene gick bort til sin Ager/ den anden til sin Kiøbmandskab/ nogle grebe fat paa hanss tienere/ bespottede oc ihielsloge dem.

Verden skicker sig icke anderledis / Naar nogen vil hende got aff hiertet / oc søger hendis salighed / den hader hun / oc giør hannem alt ont / Men naar nogen setter hende en voxnæse paa / oc stryger hende om munden met en Hare fod / den holder hun venskab met / oc giør til gode. Det haffde veret lideligt / der som de end haffde aarsaget sig / Som de Luce xiiij. giorde / offer huilcke der gick alligeuel en forferdelig Dom / At ingen aff de Mend / som vaare budne / skulde smage hanss Nadore / Disse aarsage sig icke met it eniste ord / Ja de foracte det aldelis / bespotte / forhaane / oc ihielsla hanss Suenne oc sendinge Bud. Denne store offuerlast oc offuer vold / kunde Gud icke lenger fordrage.

Huem ere de / som gaa til deris Ager ?

De ypperste Prester oc Leuiter / thi den hellige Paulus kal der dem Vercknets Mend / oc bygnings Mestere / de vilde icke komme til deune Euangelij Predicken / oc gaffue faare / at de haffde en Ager / det er / Jødedommet / Mosi Lou / Templet / Ceremonier oc Guds tieniste / Denne Ager skulde de røcte / plante / vande / oc tage vindskibelige vare paa / de kunde icke tage vare paa Euangelij Predicken.

Huilcke ere de / som gaa til deris Kiøbmandskab ?

Den menige Mand / Aagerpuger / hine gerige Stimpere / som icke tencke oc grunde paa andet Nat oc Dag / end huorledis de kunde bliffue Rige / oc fylde i secker oc besuige oc bedrage deris Neste met falsk oc suig / met surfittighed oc snedighed / met argelist oc mangfoldige finantzer / oc foracte der offuer Guds sendinge Bud oc Tienere / De tencke icke paa S. Pauli Ord. j. Tim. vj. Wi førde intet til Verden / der faare er det obenbare / at wi icke heller skulle føre noget vd / Men naar wi haffue vor føde oc at skiule oss vdi / der skulle wi lade oss nøye met.

Huem ere de / som forhaanede Suennene oc sloge dem ihiel ?

Det ere Tyranner / Som forfølge Guds Ord / dræbe oc ihielsla dem / som det Predicke oc forkynde. Saa loed Kong Manasses ihielsla Esaiam / Joakim / oc Jeremiam. Presterne / Wriam. Herodes / Johannem. Caiphas oc de ypperste Prester / Chri-

Christum. Phariseerne oc Scrifftkloge / den hellige Stephanum.

Aar sage icke de Christne sig saa end nu?

Ja visselige / Naar de Aandelige Personer kaldis til Euangelium / Da aarsage de sig / oc sige / At det Euangelium som Predickis er vel ret / Men effterdi wi ere besorne met Paffuen oc den Romske Stoel / da er det tilbørligt / at wi skulle holde met den Romske Kircke / oc icke giffue oss der fra. Naar den menige Mand seer / At Guds Ord fører Kaarsset / Modgang / Fristelse / Fattigdom / Foractelse oc Forfølgelse met sig / da falde de ocsaa der fra. De Veldige oc Mectige kunde icke heller fordrage Euangelium / oc dem det Predicke / fordi at deris egen hoffmodighed holder dem der fra / oc at de ville icke vere straffede. Saa komme der ganske faa til dette Salige Bryllup / det er / til det hellige Euangelij Predicken.

Huorledis skal det da gaa paa det sidste?

Lige som det gick Jøderne / de vaare ocsaa lenge stiffsindede oc haarkri / oc stode paa deris eget vesen / skick oc paafund / indtil de paa det siste bleffue aldelis giorde til intet / oc miste det ene met det andet / Kongerige / Prestedømme / Land oc Folck / Saa skal det ocsaa gaa dem / som paa denne dag saa fortredelige foracte det Guddommelige Guds Ord / Der som de mente at de haffue her paa Jorden oc ville beholde / som er / Mact / Rigdom / Herlighed / det skal tagis fra dem / oc det som de vente oc formode sig / som er / Guds yndest / naade oc barmhiertighed / det skulle de aldrig bekomme.

Huad giorde da Kongen?

Der hand hørde / huorledis hanss Suenne bleffue foractede oc bespottede / bleff hand vred / oc vdsende sin Hær / oc ødelagde disse Mordere / oc sette Ild paa deris Stad. Dette skede i Jerusalems forstyrring / der det altsamme bleff til intet giort oc ødelagd / Stad oc Tempel / der Jøderne bleffue ihielslagne / solde / oc atspriede offuer den ganske Verden. Da sagde Kongen til sine Suenne / Brylluppet er io berid / Men Gesterne vaare det icke verde. Gaar der faare bort paa

veye /

veye / oc biuder til Bryllup huem i finde/Her begyndis Hed-
ningernis kald til Euangelium/oc Jøderne forskudis.

Huad giorde Suennene?

De ginge vd paa veye / oc forsamlede alle dem de funde/
Onde oc Gode/oc Bordene bleffue alle fulde. Den første Chri-
sti befalning / til hanss Apostler / var denne / Matth. x. Gaar
icke paa Hedningers veye / oc gaar icke ind i de Samaritaners
Stæder / men gaar bort til de fortabte Faar / aff Israels huss.
Paa den tid loed Christus sig klarlige høre / Matth. xv. Jeg
er icke vdsend/vden til de fortabte Faar aff Israels huss/ Det
er icke got / at tage Børnenis Brød / oc kaste det for Hunde.
Men nu / effter de foracte Guds Ord / kaldis det/Gaar bort
paa veyen / oc biuder til Bryllup/huem i finde etc.. Oc Chri-
stus giffuer dem / effter sin Opstandelse/en anden Befalning/
Marci i det siste. Gaar bort i den ganske Verden / Predicker
Euangelium for alle Creature/Huo som Troer oc bliffuer Døbt/
hand skal bliffue salig etc.

Besaa Kongen oc sine Gester?

Hand gick ind / at besee Gesterne / oc saa der it Mennis-
ke / som icke haffde Bryllups kleder paa. Dette skal ske paa
den yderste dag/ da skal Gud sige en Dom aff / offuer alle vgu-
delige oc vantro Mennisker / huilcke der betegnis met denne/
der icke haffde Bryllups kleder paa.

Huad er Bryllups kleder?

Det er en stadig Tro til Jhesum Christum / oc en hierte-
lig forhaabelse til Gud / Dette klede forkaste vore første forel-
dre / der de offuertraade Guds bud / oc vaare Hugormen lydi-
ge / Da stode de beskemmede oc nøgne / bloete oc bare i Guds
asiun/Men Troen til Christum bedecker oc skiul det altsammen
igen/ som bleff fortabt i Adam.

Huad sagde Kongen til dette Menniske / som icke haff-
de Bryllups kleder paa?

Hand sagde til hannem / Ven / huorledis est du kom-
men hid ind / oc haffuer dog icke Bryllups kleder paa? oc
hand tagde stille. Lige skal det ocsaa gaa paa den yderste dag/
De som nu foracte Euangelij naadelige Predickē/oc holde mere

 aff de-

aff deris Agre / Kiøbmandskab / oc Rigdom / end aff Guds Ord / oc acte mere det forgengelige / end deris Siels salighed / dem skal atter der imod ingen Trøst vederfaris / Naar de skulle skillis fra denne Verden / oc vilde da gierne komme til dette Bryllup / Thi Brudgommens dør skal da vere tilluct.

Huad Dom sagde Kongen aff offuer dette Menniske?

Hand sagde til sine Tienere / Binder hender oc føder paa hannem / oc kaster hannem vd i mørcket / der skal vere Graad oc Tendgnitzel. Disse ere faa Ord / Men de giffue stor strenghed til kiende. Det er store HERrens nature / at naar de bliffue vrede / da bruge de icke mange ord / Men naar de tale da gielder huert Ord en Gyldene / Thi de ere mere fortørnede oc haffue det strengeligere i sindet / end de kunde sige met ord / Der faare følge de oc strax effter met straffen / Lige saa giør oc denne Konge / oc befaler / at de skulle binde Hender oc Føder paa dette Menniske.

Huad betegner hender oc føder?

Hender betegner Menniskens gierninger / Føder betegner hans Omgengelse oc begierlighed / Huilcke der skulle altid staa til Gud oc vor Neste / formedelst Troen / Huem der nu leffuer saa i Verden / som hanss Hender oc Føder vaare bundne / huercken hielper / trøster eller tien sin Neste / da skulle de effter dette Liff vere bundne til euig tid.

Huad skulle wi lære aff dette Euangelio?

Først / at Guds Rige er icke andet end it Kongeligt Bryllup / it herligt Gestebud / der som forgylte dyrebare rætter bæris frem forgeffuis / at mand tager intet eller begierer aff Gesterne / Der haffuer ingen behoff at føre sine førninger eller skencke sine gaffuer / det er altsammen berid oc skenckis forgeffuis. J det gamle Testamente var det huer dags mad / at de befalede oc robte / Kommer icke tomhendede for HErren / Men du skalt føre dit løffte / dit Offer / din første grøde / din Tiende / etc. Men i det ny Testamente / er der ingen anden Predicken / end kommer / æder / dricker / verer glade oc lystige / tager edder gode dage til forgeffuis oc wden al eder bekaastning /

Hosbonden giffuer eder det gierne/oc lader til met en god vilie/ Her er idel naade oc barmhiertighed / Syndernis forladelse/ oc det euigee Liff/Saa fremt wi ekon ville see vel til/at wi icke komme frem i vantro oc ere wgudelige/Thi der ere mange kalle- de/men faa ere vdualde.

Der nest/at der er it aandeligt Ecteskab imellem oss oc Christo / oc alle ting almindelige / Huad Christus haffuer/ det hører oss til/Huad wi haffue/ det hører hannem til/ Wi haffue idel Synd/Ondskab/oc wdyd/det tager hand til sig/ oc vedzler met oss/giffuer oss sin Naade for vore Synder/sin Fromhed for vor wdyd/sit Liff for vor Død. Thi effterdi hans Naade er større end vore Synder/ hans Fromhed sterckere/end vor wdyd/hans Liff kaarsstigere/end vor Død/Da skulle alle vore Synder/Wdyd/Døden oc Fordømmelse/ forsuinde i hans Naade / Fromhed / Retferdighed oc Liff/ Lige som en liden Gnist Ild vdslyckis i det store Haff.

Det tredie er/ at wi haffue saadan en Brudgom/der er almectig/Som vel kand beskierme oss fra alt Ont/oc Wlycke/ Som befride oss fra Satans / Dødens oc Helffuedis mact/ Ja den som gaff sig for oss i Kaarssens Død / Vdgydede sit dyrebare Blod / borttog alle vore Synder / Saa / at wi ere trygge for Gud. Beklager Synden oss/ da haffue wi der imod vor Brudgoms Christi Naade. Forferer Døden oss/ da haffue wi Christi Liff til Trøst oc beskiermelse. Frister Satan oc Helffuede oss/ Da haffue wi Christi Rige/ oc det euige Liff. Effuerdi wi nu haffue denne Trøst i Christo/Da skulle wi oc- saa vere tacknemmelige/ oc lade oss stedse finde i it Christeligt leffnet.

Huad er nu Summa aff dette Euangelio?

Haffuer du icke de rette Bryllups kleder paa/Det er/est du icke prydet met en ret Christelig Tro/Oc met ret Broderlig Kierlighed/oc forlader du dig icke stadelige paa Guds Ord/ naar du skillis fra denne Verden/ Da est du til euig tid fordømt. Men haffuer du de rette Bryllups kleder paa/det er/Troer du paa Jesum Christum / oc beuiser din Tro met kierligheds oc barmhiertigheds gierninger/ imod din Neste/ oc forlader dig

stadelige paa Guds Ord / Naar du skillis fra denne Verden / da est du salig. Thi der staar saa screffuit / Apoc. xiiij. Salige ere de som dø i Herren. Oc Christus siger / Johan. viij. Sandelige ieg siger eder / Der som nogen beuarer mit Ord / da skal hand icke see døden euindelige / Men hand er trengd igennem fra Døden / til det euige Liff / Amen.

Den XXI. Søndag effter Trinitatis / Epistel / Ephe. vj.

KJere Brødre / Verer stercke i HErren / oc i hans styrckis mact / fører eder i Guds harnisk / at i kunde bliffue stadige imod Dieffuelens listige tilløb. Thi wi haffue icke Kiød oc Blod at stride met / Men met Førster oc Veldige / Som er / met Verdsens Herrer / der regnere i denne Verdsens mørck / met Aander vnder Himmelen. For den skyld da tager Guds Harnisk paa / at i kunde staa imod / naar den onde stund kommer / oc ydrette alting vel / oc beholde marcken.

Saa staar nu giordede om eders lender met sandhed / oc iførden met redferdigheds krafft / oc haffuer støffle paa Benene / som de der ere ferdige til at driffue fredsens Euangelium / met huilcket i ere beredde / oc tager faar alle ting troens skiold / met huilcken i kunde vdslucke / alle den forgifftige Fiendirs gloende pile / oc tager saligheds / Hielm / oc Aandes Suerd / som er Guds Ord.

Huad holder S. Paulus oss faare i dette Epistel ?

Try stycker. Først giffuer hand til kiende at Dieffuelen er vor grumme Fiende. Der nest / huor sterck oc veldig Dieffuelen er

len er. Det tredie/huad Harnisk oc Vaabin wi skulle bruge imod
denne Fiende Dieffuelen.

Huad er Dieffuelen for en Fiende?

Dieffuelen er en snedig / listig / ond fiende / en tusinde ka-
anstermand/en wreen Aan/fuld aff løgn oc ondskaff / en mor-
disk Aand/en løgn aand/liffsens Fiende / oc sandheds/en La-
stere oc Guds Børns anklagere / huilcken der vilde gierne for-
derffue al Guds skick / alle Politier / al ret Gudstieniste / oc er
alle Menniskers Modstandere. Hand torde friste Christum
Guds Søn/oc forsøge sin kaanst paa hannem / hand vil oc vis-
selige icke spare oss. Oc paa det hand kand føre oss i fald/tager
hand Verden oc vort eget legeme til hielp.

Huad er Verden?

Verden er Dieffuelens rige / Paradis oc Lysthuss / en ret
Røfuere kule/ oc Løgnhuss / ia det onde fortredelige Barnhu-
ilcket Adam loed effter sig / der i mange maade offerfalder oss /
formedelst sine øyenskalcke / Kettere/falske Lærere / Secter oc
Partier / formedelst Tiranner oc de Christnis Mordere/oc for-
medelst det menige Folckis offergiffne hob / som huercken acte
Gud eller Menniske.

Huad er legeme ellet kiød?

Kiød oc Blod er Adams barn / it Menniske fult aff synd /
hofferdighed/gerighed/wkyskhed/had/affuind/Fult aff van-
tro/wnyttig omhyggelighed / syndelig lyst oc begiering / ia aff
alle laster oc wdyder.

Huorledis skicker Paulus sig imod diske Fiender?

Hand giør som en ret god Høffuitzmand/ der ligger i mar-
cken met sit folck/oc venter huer time at Striden skal begyndis
mellem Fienderne oc hannem/ hand formaner wden aff ladelse
sine Reyssener oc Stridzmend/at de skulle vere rustede/staa fast
oc mandelige/ oc sla frimodelige fra sig.

Met huad Ord formaner hand sit Folck?

Hand Predicker deylige lige som i en Hær eller iblant Stridz-
folck/formaner dem/at de met deris harnisk oc Vaaben skulle
vere rustede til strid / oc siger saa. Mine Brødre / verer stercke

i Herren. Lige som hand vilde sige. For eders persone ere i meget for skrøbelige/at i aff eders egen styrcke oc krafft skulde imodstaa denne grumme Fiende. Verer fordi stercke i vor HERRE Jesu Christo / huilcken der haffuer allerede offueruundet eders Fiende / oc i hans styrckis mact / tager paa eder Guds Harnisk / at i kunde bliffue stadige imod Dieffuelens listige tilløb. Lige som hand vilde sige. J kunde icke staa fast imod saadan en veldig Fiende/der som i icke søge eders styrcke/ Harnisk oc Vaaben hoss Gud oc vor HERRE JEsum Christum. Thi i vide huor sterck / veldig oc listig Dieffuelen eders Dødfiende er. Al eders styrcke oc krafft er imod hans mact lige som affuer faar vær.

Huor sterck oc veldig er da Dieffuelen?

S. Paulus giffuer det til kiende/ oc siger. Wi haffue icke at stride met kiød oc Blod/men met Førster oc Veldige/som er/met Verdsens Herrer/som regnere i denne Verdsens mørck/ met de onde Aander vnder Himmelen. Lige som hand vilde sige. Vore største Fiender ere Aander/ huilcke wi icke kunde sla fra oss met Suerd/ Bøsse/ Pil/ Spiud eller Hellebaarde/ de søge oc icke effter vore pendinge oc gods/Men effter vort Legeme oc Liff / Kiød oc Blod / Marrig oc Been / Siel oc Aand/Det gielder her at vinde eller tabe/Helffuede eller Himmerige.

Huor faare kalder hand dem Førster oc Verdsens Herrer?

Fordi at det er icke en enfoldig Aand/men en stor veldig Herre. Hand haffuer slaget sin leyer i marcken imod oss/stercker end Hundrede tusinde Tørckiske Keysere / Hand er der til met offuermaade vel forsøct/ som den / der haffuer nu regærit Verden lenger end fem tusinde Aar. Hand veed mesterlige huorledis hand skal søge til huer besynderlige. Thi hand er en Doctor i skalckhed/oc haffuer vel lært sit Embede.

Huor boer da Dieffuelen?

J lucten/siger S. Paulus / i denne Verdsens mørck. Wi taare icke tencke/at hand er langt borte fra oss/enten i Jndien/

Morland/

Morland/i Egypten eller Babilonien/Hand er hart hoss oss/
ieffne oss/bag oss/faare oss/offuer oss/vnder oss. Huor wi gaa/
staa/side eller ligge/der flue de onde Aander offuer oss/lige som
Skyer/de suerme omkring oss/lige som store Humler oc Gede-
hamse/de lade sig offte til synne i legemlig skickelse/i Himmelen/
som gloendis Drager / i marcken som brennende liuss eller
bluss. De haffue gierne deris bolig i øde steder/huss/i ørcken/i
dybe vand/Søer oc pudze/forferde/druckne oc myrde der Men-
nisken. Lucten er fuld aff dem/de haffue inde alt det som er
omkring oss/offuer oss/de see oc lure effter oss/begrunde oc be-
tracte / huorledis de kunde føre oss i forderffuelse / oc forhin-
dre oss/at wi io icke skulle komme til Himmelen/der de fulde
ned aff.

Ere de da icke end nu forskudne ned i Helffuede?

S. Petrus siger. At Gud støtte dem met mørckhedsens
lencker ned til Helffuede/at de skulle beuaris til dommen. Diss
imellen arbeyde de pa met al mact / at de kunde dræbe oc om-
komme baade vort legeme oc Siel. Er det saa at en Dieffuel
kand intet vdrette alene/da tager hand andre siu til sig/som ere
meget argere. Kunde siu intet vdrette / da tager hand thi / ti-
ue/ hundrede eller tusinde/Der er icke ende eller tal paa. Hand
haffuer i fem tusinde aar icke soffuit / men hand gaar omkring/
som en brølende/Løffue/oc søger effter den hand kand opsluge/
j. Petri v.

Huad harnisk oc Vaaben skulle wi bruge imoddenne Fiende?

Saa siger S. Paulus. For den skyld/da tager Guds Har-
nisk paa/ at i kunde staa imod paa den onde dag / oc vdrette al-
ting vel/oc beholde marcken. Saa staar nu omgiordede om e-
ders lender met sandhed / oc i førde met retferdigheds krafft/oc
støffle paa edero føder/met fredsens Euangelio / huor met i ere
beredde. Men faar alting tager Troens skiold / met huilcken i
kunde vdslucke alle den forgifftige Fiendirs gloende Pile/ oc ta-
ger saligheds hielm oc Aandsens Suerd/som er Guds Ords/etc.
Her giffuer S. Paulus oss aff sit Rustkammer / det rette Har-
nisk/de rette Verie oc Vaaben/som er/ Belte/ Sko eller Støff-
le/Panzer oc Krafft/Skiold/Hielm oc Suerd.

Huorledis skal en Christelig Riddere / ruste sig imod Dieffuelen?

En Stridzmand som vil ruste sig / hand omgiorder først sine lender / hand tager hoser oc trøye paa / at hand kand vere skickelig til at gaa / løbe / springe eller stride / Der nest tager hand støffle oc benharnisk paa / der nest Pantzer oc Krafft / der effter binder hand sit Suert paa / oc tager Skiolden / paa det sidste setter hand Hielmen paa sit Hoffuit.

Huad er Sandheds belte?

At wi føre en Christelig omgengelse / ere retsindige i Troen / oc anamme aluorlige Guds Ord / oc rette vort leffnet der effter / lige som Christus siger / Luce xij. Lader eders lender vere omgiordede etc.

Huad ere den Euangeliske freds støffle oc sko?

At wi holde fred met huer mand / giøre huer mand til gode / hielpe / tiene / giffue gode raad oc trøste formedest Euangelium. Oc alligeuel Verden bulder met oprør / idel vfred / kiff oc trette / oc opuecker oss ocsaa til vrede / at wi dog ere i alle maade taalmodige / icke heffne oss selff / men trenge oss igiennem met taalmodighed / som igiennem en ond Vey / der er fuld aff torne.

Huad retferdigheds krafft?

At wi affue en god Samuittighed / oc leffue saa / at ingen kand klage paa oss / giøre ingen forfang eller skade. Thi huor saadan en Samuittighed icke er / der haffuer Dieffuelen strax vundit. Hand giffuer samme Menniske en stød faar brystet / saa at hierte oc moed falder.

Huad er Aandsens Suerd?

Guds Ord / det skulle wi drage vd / tage det i haanden / oc verie oss met / at det skal ick gaa oss / som det gick Papisterne / huilcke der lode Suerdet forrøstis i balgen. Euangelion oc Guds salige Ord / er formørcket hoss dem / formedelst Dieffuelsens lerdom oc Menniskens paafund / oc Pharisaisk hygleri / at Dieffuelen haffde got at giøre met dem / oc skaffe sin vilie.

Huad er Troens Skiold?

Intet andet / end Troen til vor HErre Christum / at wi vdi fristelse tradze paa Christum / oc sige. Er ieg en Syndere / da

re / da er hand den Mand / som døde for mig hellig oc reen / hannem holder ieg mig til ehuor det gaar met mit Liff / da forlader ieg mig paa Christum / som paa min Skiold / der vel kan bedecke oc beskerme mig hand er mig vis nock / hand kand staa fast imod alle Helffuedis porte.

Huad er salighheds Hielm?

At wi tro paa Jesum Christum / som er en HErre offuer Dieffuelen / Verden oc alting / formedelst huilcken wi skulle visselige vente it andet oc bedre Liff / at hand skal forløse oss aff al wlycke / oc lægge vnder vore føder / det som oss nu trenger oc trycker at wi skulle frilige oc gladelige sige. Til dig HErre staar vorhaab / lad oss icke bliffue beskemmede / Giff oss din naade / at wi stedze kunde findis beuebnede met disse Vaaben / oc komme wden skade til det maal / der wi ere skabte oc kallede til / det er det euige Liff / Amen.

Den XXI. Søndag effter Trinitatis / Euangelium / Johannis iiij.

OC der vaar en Kongelig Mand hanss Søn laa siug i Capernaum. Denne hørde at Jesus kom aff Judea til Galileam / oc hand gick bort til hannem / ock bad hannem / At hand vilde komme ned / ock hielpe hanss Søn / Thi hand var Dødsiug. Oc JEsus sagde til hannem / Naar som i icke see Tegen oc vnderlige gierninger / da tro i icke.

Da

Da sagde den Kongelige Mand til hannem / HERRE / kom ned / før end mit Barn døer. Jesus sagde til hannem / Gack bort / Din Søn leffuer. Mennisket trode det ord / som Jesus sagde til hannem / oc gick bort. Oc i det samme som hand gick ned møtte hanss Suenne hannem / forkindede hannem / oc sagde / Dit Barn leffuer / Da vdspurde hand aff dem / paa huad time / det var bleffuet bedre met hannem. Oc de sagde til hannem / J gaar ved den siuende time / forlod Kaaldesiugen hannem. Da merckte Faderen at det var ved den samme time i huilcken Jesus haffde sagd til hannem / Din Søn leffuer / Oc hand trode mes alt sit huss / Dette er nu det andet Jertegen / der Jesus giorde / der hand kom aff Judea til Galileam.

Huad holdis oss faare i dette Euangelio?

Troens art oc nature / Huorledis hun begyndis / voxer oc formeris / indtil hun paa det sidste bliffuer fuldkommen i it Menniske. Thi at alligeuel troen bær vor Herre Jesum hiem / formedelst Euangelium til huert Menniske / met alt sit gode oc naade / saa / at huer Christen haffuer lige saa meget / som den anden / Oc it barn som bleff døbt i dag / haffuer icke mindre / end S. Petrus / Saa er dog den førøgelse oc formerelse i Troen vlige i oss / oc der om taler dette Euangelium.

Huorledis haffuer det sig da met troen?

Lige som it Menniske haffuer sin barndom / vngdom oc alderdom / oc Træ oc Vrter deris vext oc formerelse / saa haffuer det sig oc saa met troen. Naar it menniske bliffuer fød / da er det icke strax en Mand eller en Quinde / men det haffuer sin vext oc formerelse / formedelst dage / Vger / maaneder oc Aar / lige saa giffuer icke heller Sæd / der kastis i Jorden / strax grøde aff sig / men hun skal haffue sin tid. Først rinder hun op i smaa Vrter oc spæt græss / der aff bliffuer stra / paa huilcke der voxe ax / oc

der effter korn i ſamme ax/ lige ſaa haffuer oc troen ſin vext oc formerelſe / førſt ſaar mand den himmelſke Sæd / Guds ord / naar det anammis i troen / rinder det op/oc bærgod fruct/ſaa/ at it Menniſke begynder at forlade ſig paa Gud elſkeſin neſte/ oc ſpæge ſit legeme / hand bliffuer Guds ny Creature/icke en gag/men ſaa lenge hand leffuer/indtil hans yderſte ende.

Kand dette ſigis klarligere oc forſtandeligere?

Ja / i ſaa maade/ Verden er lige ſom en haffue. Den Ager i haffuen/ere menniſkens hierter. En Predickere er bonden eller haffueuocteren hand igennem graffuer oc igenen pløyer hierterne formedelſt louens predicken oc den Guddommelige vredis grumme Exempel / huor met hand førferder Syndere i deris Samuittighed/Naar de bliffue nu fattige i Aanden/oc tørſte effter Guds Naade / oc Tidzel oc Torn bliffue vdlugede oc affrenſede / da kaſter hand oc ſaar Euangeliſk Sæd der vdi / det er/Guds ord/Naar det anammis i troen / da rodfeſtis det/ Der effter kommer Gud met den Himmelſke Dug oc Regn/det er/met den hellige ſcrifftis trøſtelige Sprock / Ja met den hellig Aands Naade / oc giffuer triffuelſe/ forfremmelſe oc formerelſe / Saa / at ſaadant it Menniſke bær der effter idel god fruct. Saa kommer da Gud fremdelis met Salt/ oc ſalter ſaadant it Leffnet / oc beſtrøer det met mangfoldige friſtelſer / genuordighed oc bedrøffuelſe.

Huorledis beſcriffuer Johannes denne kongelige Mand?

Der var (ſiger hand) en Kongelig Mand/ hanſſ Søn laa ſiug / Denne hørde / at Jeſus kom aff Judea til Galileam/Oc hand gick bort til hannem/oc bad hannem/At hand vilde komme ned/oc hielpe hanſſ Søn/Thi hand var død ſiug. Aff diſſe Ord kand mand mercke / at hand haffde en liden Barne tro. At hand beder Chriſtum / at hand ſkal hielpe hanſſ Søn / det er it Tegn til at hand haffde en tro / Thi at haffde hand icke forladet ſig paa Chriſtum / oc forſeet ſig got til hannem / Da haffde hand icke kommet til hannem/oc begieret hielp aff hannem. Men at hand beder/oc er tho gange begierendis/at hand ſkal gaa ned i hanſſ huſſ met hannem/oc hielp hanſſ Søn/det er it Tegn til en liden Barne tro. Thi at haffde hand hafft en

stadig tro/da haffde hand sagd frimodelige met Høffritzmanden/HERRE/sig ekon it Ord/da blisffuer mit Barn helbrede/Men nu troer hand icke/at Christi ord er saa krafftig/at det kand helbrede den Siuge/Vden Christus er der selff personlige neruærendis,

Huad suarede Christus hannem?

Hand sagde til hannem/Naar som i icke see Tegen oc vnderlige gierninger/da tro i icke/Hand giffuer hannem der met it hart gensuar/oc lader lige som hand icke vil de hielpe hannem/Ja hand straffer hannem/at hand icke vil lade sig nøye met Ordet/Men begierer ocsaa Tegn/lige som hand vilde sige/Huor faare skulde ieg gaa ned met dig/effterdi du troer icke mit ord? Huor faare siger du icke met den Høffuitzmand Luce vij. Sig ekon it Ord/da blisffuer mit Barn helbrede,

Forsiger da Christus oc necter den Kongelige Mand hielp?

Ney. Thi Guds gierninger gaa saa frem/At hand saargiør/førend hand læger oc helbreder/Hand bedrøffuer/førend hand trøster/Hand dræber førend hand giør leffuende/hand fordømmer/førend hand giør nogen salig. Saa giorde Christus imod den Hedniske Quinde/Matth. xv. Thi der hun bad at Christus skulde forløse oc helbrede hendis besette Dotter/da foruisde hand hende oc sagde/Jeg er icke vdsend/vden aleniste til de fortabte Faar/aff Jsraels huss. Der effter foruisde hand ocsaa Disciplerne/j som giorde Bøn for hende/oc sagde/Det er icke smuct at mand tager Børnenis Brød/oc kaster det for Hunde/Dog loed hun icke aff/Men io mere hand foruisde hende met haarde ord/io mere bleff hun ved at bede stadelige/oc hun bekom ocsaa der met/det som hun begierede.

Huad giorde da den kongelige Mand?

Hand bleff hart ved/oc sagde/Herre/kom ned/førend met barn døer/Der giffuer hand klarlige sin barne tro til kiendemet/ja hans tro begynder at siuncke ned/oc forsuinde/lige gick det ocsaa S. Ped. Matth. 14. Hand gick til Christum paa Haffuet i en smuck stadig tro/Men der hand saa it sterckt vær komme/Forfærdedis hand/oc begynde at siuncke ned/oc robe/Herre/hielp mig der var troen vde. Lige gick det ocsaa Disciplerne i

ne i Skibet Mat. viij. der de veete Christum op i en suar storm/ oc robte/ HERRE/ hielp oss/ wi forderffuis. Lige giør ocsaa denne Kongelige Mand/ HERRE/ kom ned/ siger hand/ førend min Søn døer.

Huard suarede Christus?

Effterdi denne Kongelige Mand bleff bestandig i sin Bøn/ oc bleff stadig i troen/ end dog hun var liden oc skrøbelig/ Da vil de icke Christus aleniste tale i hanss Øren/ Men oc saa i hiertet/ Thi Gud seer icke til/ huor stor troen er/ Men at der ekon er en tro/ der som hun oc vaare saa liden som it Senneps korn. Der faare siger hand/ Gack bort/ Din Søn leffuer. Disse Ord vaare saa krafftige/ at de icke aleniste giorde Sønen helbrede/ Men de forarbeydede ocsaa en smuck sterck Menniskelig tro i Faderen/ Thi saa siger Texten/ Mennisket trode Ordet/ der JEsus sagde til hannem/ oc gick bort. Den Kongelige Mand trode vel tilforn/ at Christus kunde hielpe hanss Søn nerværendis/ huilcket der var en skrøbelig bange tro/ Men nu er hanss Tro bleffuen sterckere/ at hand ocsaa troer/ at Christus kand hielpe hanss Søn/ alligeuel hand icke er der personlige eller nerværendis hoss hannem.

Huor paa kand mand mercke den stercke Tro?

Aff det Ord (Jbat) Hand gick bort/ Thi at haffde hand icke veret stadig i Troen/ da haffde hand icke strax giffuet sig paa hiemveyen/ Men hand haffde bleffuet lenger ved/ bespurt sig baade om it oc andet tuifflet her oc der/ Men nu gaar hand hen/ lader sig nøye met Christi ord/ oc spør sig icke lenger faare.

Huorledis gick det denne Kongelige Mand paa veyen?

Der hand gick ned/ møtte hanss Suenne hannem/ forkyndede hannem/ oc sagde/ Din Søn leffuer/ Da vdspurde hand aff dem/ paa huad time det var bleffuet bedre met hannem/ Oc de sagde til hannem/ J gaar ved den siuende time/ forlod Kaaldesiugen hannem/ Da merckte Faderen/ at det var paa den time/ i huilcken Jesus haffde sagd til hannem/ din Søn leffuer.

Huor faare spurde hand sine Suenne at?

For tuende sager skild. Først / At hand vilde obenbare oc bekiende sin tro / som end nu var hemmelig oc skiult. Der nest / at hand oc saa vilde føre sine Tiunde til troen. Thi der hand spurde dem at / paa huad time / hanss Søn var bleffuen helbrede / oc de sagde / J gaar ved den siuende time / forloed Kaaldsiuge hannem / Da giorde hand wden tuil en deylig Predicken for dem / underuisde oc gaff dem til kiende / at det var lige den samme time / paa huilcken Christus sagde / din Søn leffuer. Oc hand bleff saa en Apostel / Biskop / Sogneherre oc Predickere for sine Tiunde / oc i sit huss.

Huad got kom der aff?

Saa siger Johannes / Hand trode met sit ganske huss. Dette er fructen aff saadanne underlige gierninger / Faderen bliffuer stadfest i troen / Ja saa stadfest / at der som Gud haffde sagd til hannem / Du skalt offergiffue alt det du haffuer forlade Fader oc Moder / oc følge mig effter / da haffde hand veret veluillig der til / oc giort get gierne / oc tenckt / nu vel / ieg haffuer tilforn forsørgt Christi Guddømmelige godhed / ieg vil end nu forlade mig frendelis paa hans ord / oc intet tuiffle at hand ia skal ledsage mig paa sandheds vey / der til met bliffuer hanss Søn helbrede / oc alle hans Tiunde trode.

Huad skulle wi lære aff dette Euangelio?

Først / At wi skulle stedse bede Gud om en retferdig Tro / oc er hun icke fuldkommen / at hand da vil forøge oc formere den begynde Tro / der som hun end vaare saa liden som it Senneps korn. Oc wi skulle tage grandgiffuelige vare paa / At dette Senneps korn icke skal fortæris aff Fule / det er / at den begynde tro icke skal tagis bort fra oss aff Dieffuelen. Oc til denne tro / oc troens formerelse hører den deylig Sang / Nu bede wi den hellig Aand / om den Christelige tro oc ret forstand. Der nest / Naar Gud nu haffuer giffuet oss en tro / da skulle wi fremdelis bede / at gud vil oc saa formere oc beuare hende i oss / thi der hører wmage oc arbeyde til / at beuare dette liggende fæhuslcket wi bære i skrøbelige kar / Efftersi Dieffuelen er besynderlige vred paa de Christne / oc gaar omkring / som en brølende Løue / oc leder effter huem hand kand opsluge.

Giff

Giff Exempel?

Jsraels børn haffde saa smuck en sterck Tro/at de oc i samme tro / ginge igennem det røde Haff / Oc de fulde alligeuel paa det sidste i saadan vantro/at de knurrede/baade for Mad oc Dricke / De bleffue ocsaa gruselige straffede der faare / ja suarlige / at der aff sex gange hundrede tusinde Mennisker icke komme flere end tho Mend ind i det foriette Land / som var Josue oc Caleb. Moses haffde saa retferdig en tro / at Gud ocsaa giorde mange Jertegn oc vnderlige gierninger i Egypten formedelst samme tro / oc hanss tro bleff alligeuel aldelis til intet der hand skulde sla vand aff Stenklippen/ Num. xx. Oc Gud bleff saa fortørnet / at hand vilde icke lade hannem komme ind i det foriette Land. Petrus gick dristelige paa vandet / effter Christi Ord oc Befalning / oc al den stund hand Trode / bar vandet hannem/ Men strax hand begynde at tuiffle / sanck hand ned. Jøderne hulde sig til Christum / al den stund hand Predickede oc giorde Jertegn/ i Guddommelig krafft / Men der han loed sig gribe / bespotte oc hudstryge/som it menniske / da robte de alle endrectelige til Pilatum / Kaarsfest Kaarsfest hannem/ Da var baade hanss Predicken oc Jertegen/oc der til met hanss store velgierninger/ aldelis forglemde.

Haffue wi oc Exempel i vor tid?

Ja visselige. Der Euangelium først begynde at Predickis/ da løbe alle Mennisker til / oc vilde allesammen vere Euangeliske oc Christne / Men der Ordens Tienere / begynde formedelst Euangelium at straffe misbrug/Synd oc Last/i alle Stater/da fulde strax vtallige mange Mennisker der fra / lige som blad aff træ. Det er met Euangelio / som met it naturlige træ / om vaaren knoppis det oc blomstris/at det bliffuer ret huit aff blomster / saa kommer der da regn/eller rimfrost falder der paa oc tager mange blomster bort. Naar der bliffuer nu fruct skabt paa da kommer storm / oc kaster atter megen ned aff den vnge fruct. Oc paa det siste naar fructen begynder at bliffue tidig oc moed/ da kommer der alle honde skadelige orme/som igennem stinge oc forderffue fructen paa samme Træ/at der bliffuer icke tiuffuen-

de parten/ja icke hundrede parten ved mact/ oc kommer til nytte oc gaffn. Lige gaar det ocsaa met Euangelio/naar det kommer først op/ da ville alle Mennisker vere Euangeliske/ Men naar der kommer fristelse/ da falde vtallige Mennisker der fra/ Der effter komme falske Predickere/Parthier oc Secter/som besmitte Christi rette Lerdom/oc føre met deris Løgen/mange Mennisker i vildfarelse/ at neppelige halparten bliffuer bestandig/ at Christus vel siger ret/ At mange ere kallede/Men faa er vdualde. Er der nu saa stor fare paa ferde met dem/ som daglige høre Guds Ord/ oc anamme det gladelige/ huorledis vil det da gaa dem/ Som det huercken villt see eller høre/ Ja de som effter sandheds bekiendelse falde moduillige til Løgn igen/necte oc forsage Gud/oc giffue sig fryuillig vnder Dieffuelen. Der fra vocte oss vel/vor HErre Jesus Christus/Amen.

Den XXII. Søndag effter Trinitatis/ Epistel/ Philip. j.

KJere Brødre/Jeg tacker min Gud/saa offte som ieg tencker paa eder (huilcket ieg giør altid/ i alle mine bøner/ for eder alle/ oc ieg giør min Bøn met glæde) for eders samfund i Euangelio/ fra den første dag indtil nu/oc ieg haffuer it got haab der til/ at den som begynde den gode gierning i eder/ hand skal oc fuldkomme det indtil Jesu Christi dag/ lige som mig oc bør/ at ieg skal i saa maade holde aff eder alle/ Fordi at ieg haffuer eder i mit hierte/ i dette mit fengzel/ i huilcket ieg forsuarer oc stadfester Euangelium/ som de/ der alle ere delactige met mig i naaden.

Thi Gud er mit Vidne/ huorledis mig forlengis effter eder alle/ aff hiertens grund i Jesu Christo. Oc

ieg

ieg beder der om / at eders kierlighed kand bliffue so mere oc mere / riig / i allehonde bekiendelse oc forfølgelse / at i kunde prøffue / huad som best er. At i kunde vere rene oc vden forargelse / indtil Christi dag / opfyllede met retferdigheds fruct/som ske formedelst Jesum Christum (i eder) Gud til ære oc loff.

Huad giør S. Paulus i denne Epistel ?

Hand loffuer oc priser de Philipper / at de bleffue stadige i Troen / oc ved Guds Ord / oc haff de icke / som de andre Stæder anammit falske Apostler oc Predickere. Oc hand formaner dem/ at de skulle saa bliffue fremdelis faste i denne Tro/oc voxe i kierlighed / hand paaminder dem ocsaa der hoss / at de skulle vocte sig fra falske Apostler/ oc giffue meget mere act paa deris Ord / end paa deris leffnet. Thi deris leffnet kand feyle oc synis anderleds vduortis / end det er i hiertet. Men ordet kand icke feyle eller besuige nogen. Thi det er it helligt / sant / vforgengeligt/euig oc saligt ord. Oc huo som der Troer/paa hand bliffuer oc hellig/sandru/from/retferdig oc salig.

Huorledis begynder S. Paulus deune Epistel ?

Hand siger saa. Jeg tacker min Gud/saa offte ieg tencker paa eder/huilcket ieg altid giør / i huer min Bøn / for eder alle/ oc ieg giør min Bøn gladelige/offuer eders samfund i Euangelio/fra den første dag/indtil nu etc.

Huad vil S. paulus met disse Ord ?

Hand deler denne Epistel i tre parter / Først tacker hand Gud for den naade / at de Philipper vaare komne til Euangelij samfund oc bleffne delactige der vdi. Der nest/ynsker hand/ at de kunde forfremmis i dette vidskab oc Euangelij fruct/oc at Gud vil saa fuldkomme / oc føre til en god ende / det som hand begynde met dem. Den tredie / hand beder / at de kunde vorde io mere oc mere rige / i allehonde vidskab oc forfarenhed. Oc dette giør hand altsammen / dem til en paamindelse oc formanelse/at de skulle bliffue faste oc stadige hoss det der de haffue begynt/oc bestandige som de nu staa i Troen.

Huilcken er tacksigelsen?

Jeg tacker min Gud / saa offte ieg kommer eder ihu / etc. Der er oss it Christeligt hiertis rette billede bescreffuit / i den hellige Paulo / huilcken der aff hiertens grund / glæder sig der aff / oc tacker Gud / at andre Folck ocsaa komme til Euangelij samfund / oc hand haffuer it got haab om dem / som begynde at Tro / tager sig deris salighed til / glæder sig io saa meget der aff / som aff sin egen salighed / oc kand aldrig fuldtacke Gud der faare.

Huilcken er ynsken?

Jege haffuer it got haab der til / at den som begynde den gode gierning i eder / hand skal oc fuldkomme det / intil Jesu Christi dag / lige som mig oc bør / at ieg skal i saa maade holde aff eder alle. Der kalder Paulus Euangelion en god gierning. Oc hand scriffuer denne gierning icke vore gierninger eller formue til / men Gud. Disligist at wi bliffue bestandige oc stadige i samme gierning / scriffuer hand oc icke oss / men Gud til. Staar nu vor saligheds begyndelse / forfremmelse oc enden icke i vor haand / men i Guds naade / hui rose wi da vore gierninger? Dette Sprock nedslar dog Menniskens gantske fri vilie / met alle menniskelige gierninger / fortieniste / krafft oc formue / besynderlige i de ting / som ere Gud oc for salighed anrørendis / Gud er begyndelsen / oc enden / hand skal begynde bygningen / oc legge den første Sten / om der skal giøris nogit got. Uden mig kunde i intet giøre / siger Christus Johan. xv. Oc S. Paulus j. Corinth iij. Jeg plantede / Apollo vandede / men Gud giffuer triffuelse. Disse Sprock oc andre saadañe / holder Scrifften oss faare / at hun der met vil nedsla vor ross oc tradz / oc at wi skulle giffue Gud ære alene / søge hans hiel / trøst oc naade / Naar det skeer / da vil hand hielpe oc icke forlade oss.

Huilcken er Bønen?

Gud er mit Vidne / huorledis mig forlengis effter eder alle aff hiertens grund / i Jesu Christo / oc der om beder ieg / at eders kierlighed kand bliffue io mere oc mere rijg / i alle honde bekiendelse oc forsegelse / at i kunde prøffue huad som best er.

Der

Der vdskindder den fromme Apostel sit Hiertis grund/ huilcket der brender aff glæde oc lyst fordi/ hand seer/ at de bekiende/ anamme oc ære Euangelion/ Oc aff den hiertelige kierlighed hand haffuer til Kircken/ da veed hand intet høygre oc bedre/ at ynske hende aff Gud oc begiere/ end at hun kand bliffue i Euangelij sandhed/ huilcken hun haffuer anammit/ oc forfremmis i kierlighed.

Skulle wi følge denne Pauli Exempel?

Ja visselige. En Christen/ som kiender oc Troer/ Guds naade oc velgierninger formedelst Euangelion/ hannem bør først/ at beuise sig tacknemelig/ icke aleniste imod Gud/ men ocsaa imod Menniskē. Hid hører Tackopffer/ at wi skulle icke aleniste met munden/ oc Ord/ men ocsaa aff gantske hierte/ huad wi formue met legeme oc liff/ predicke/ høre/ ære/ oc forfremme Guds Ord. Oc der effter lade ocsaa Troens fruct/ oc retfertigheds gierninger/ skinne faar Menniskē/ besynderlige imod dem/ der wi hørde oc anammede Euangelion aff.

Huad skal da Ordsens Tienere giøre?

En retsindig Hyrde/ skal elske sine Faar aff hiertet/ saa/ at hand icke aleniste skal vocte dem fra Vlffuen/ men at hand ocsaa paa den rette tid/ skal føre dem vd oc ind/ fra oc til god græssgang. Ja ocsaa/ effter Christi Exempel/ lade sit Liff for sine faar. Huo som haffuer saadan kierlighed/ hand sørger visselige for sine Faar/ mit i angist oc bedrøffuelse/ som Christus sagde paa kaarssit. Mig tørster. Lige saa haffde oc Paulus sorrig i fengzel for Menigheden/ som haffde hørt Guds Ord aff hannem/ huilcke hand ocsaa lerde oc vnderuiste met scriffuelse. Der til met formaner hand dem ocsaa til kierlighed/ oc en Christelig omgiengelse/ oc giør sin Bøn til Gud for dem/ at de kunde bliffue io lenger io rigere i gode gierninger.

Verden er alt for meget wtacknemelig?

Wi giøre hende icke anderledis/ Wi skulle predicke imod wtacknemelighed/ oc straffe den hart/ oc flitelige formane huer mand/ at de skulle vocte sig der fra/ som fra den allerskendeligste last/ det paa Jorden er. Men der skulle wi tencke til at slide vor tid met/ at wi skulle leffue i Verden iblant wtackne-

melige Mennisker / ocke forarge oss der paa/eller fordi lade aff at giøre got. Fordi at vilt du met dine velgierninger fortiene dig tack aff Verden / oc ment du vilt giøre hende alt got / saa skal det alligeuel gaa tuert imod din mening / Oc dig skeer ret/ oc du faar din rette løn / som den der bider en ond nød / oc faar munden fuld affskarn. Vilt du nu der affsuarlige fortørnis / sla ned alt det omkring dig er/oc fordi intet got giøre/ da est du ingen Christen lenger/du ekon plager dig selff / oc vdretter dog intet. Vedst du icke huad hendis rim er. Qui retribuit mala pro bonis. Den som betaler got met ont. Huo som det icke vil lære/ hand maa strax gaa vd aff Verden.

Huomfore beder Paulus saa flitelige / at de Philippenser skulle vorde rige i alle hande bekiendelse oc forsøgelse?

For tre sager skyld. Først / at de skulde kunde giøre skilsmisse paa huilcken lerdom som vaar ret / oc huilcken wret / at de icke skulde bliffue forførde aff de falske Apostle/men bliffue hoss det rene Guds Ord / huilcket hand kalder det beste. Der nest/ at de skulle vere retsindige oc wden forargelse / det er / de skulle icke vere øyenskalcke oc giffue forargelse fra sig / eller forargis aff andre/men lade sig finde retsindige Christne. Det tredie/at de skulle opfyldis met retferdigheds fruct/som skeer formedelst Jesum Christum/At huer mand skal bekiende/at wi høre til deris tal/ som haffue anammit Troen til Jesum Christum.

Huor fore setter hand disse Ord til / Som ske ved Jesum Christum?

Hand vil der med giffue til kiende/at gode gierninger skulle flyde aff Troen/ oc ske i Christo oc formedelst Christum / ellers ere de icke nyttelige/ Som Paulus siger Roma. xiiij. Huad som icke skeer aff Troen / det er synd.

Huor til ske saa danne gode gierninger / oc retferdigheds fruct?

Icke at wi der met skulle bliffue retferdige eller salige/men Gud til loff oc ære. Thi gode gierninger giøre oss icke retferdige eller salige/alligeuel de end skulle ske / men de ere der til skickede/ at / naar Mennisken seer dette vort liuff skinne / da skal Gud loffuis oc prisis/ oc vor Neste behielpis der met.

Huad skulle wi nu lære aff denne Epistel?

Al den stund wi leffue her paa Jorden / skulle wi daglige bruge oss / i den rette Gudstieniste / giøre Tackoffer oc Bedeoffer. Tackoffer / for det gode oc de velgierninger wi haffue anammet / det kaldis / Deo gratias. Bedeoffer / Fader vor / imod det onde wi gierne vilde vere fri fra. Thi dette Liff kom icke end nu til det Liff / der det skal komme / wi haffue ekon en smag der aff. Wi see ekon end nu i Troen / det / som oss skal giffuis / wi haffue det icke i Henderne oc nernerendis. Der faare skulle wi bede / at Gud vil affuende den wlycke / som oss staar faare / oc wi ere icke end nu fri fra / saa lenge / wi komme der hen / som wi icke haffue mere behoff at bede / men wi skulle glæde oc fryde oss / oc høre til euig tid / Deo gratias, oc Alleluia. Der hielpe oss Gud til / AMEN.

Den XXII. Søndag effter Trinitatis / Euangelium / Matthei xviij.

Da traadde Petrus til Jesum / oc sagde HERRE / Huor offte skal ieg forlade min Broder / som synder imod mig? Er det nock / siu gange? Jesus sagde til hannem / Jeg siger dig icke siu gange / Men halff ierde sinds tiuffue gāge. Der faare lignis Himmerige ved en Kong / som vilde holde regenskab met sine Suenne. Oc der hand begynde at regne / kom der en frem for hannem / hand vaar hañem thi thusinde Pund skyldig.

Der hand haffde nu icke at betale met / da bød Herren at sælle hannem / oc hanss Hustru oc hanss Børn / oc alt det hand haffde / oc betale. Da falt den Suend ned / oc tilbad hannem / oc sagde / Herre / haff taalmodighed met mig / Jeg vil betale dig det altsammen. Da ynckedis Herren offuer den samme Suend / oc hand loed hannem løss / oc forloed hannem ocsaa gielden.

Da gick den samme Tienere vd / oc fant en aff sine Mettienere hand var hannem Hundrede / Pendinge skyldig / Oc hand greb fat paa hannem / oc vilde quele hannem / oc sagde / Betale mig det du est mig skyldig. Da falt hanss Mettienere ned / oc bad hannem / oc sagde / Haff taalmodighed met mig / Jeg vil betale dig / det altsammen / Da vilde hand icke / Men hand gick hen / oc kaste hannem i fengsel / indtil hand betalede / huad hand var skyldig. Men det hanss Mettienere saae det / bleffue de saare bedrøffuede / oc komme / oc førde for deris Herre / alt det som var skeet: Da kallede hanss Herre hannem frem for sig / oc sagde til hannem / Du skalckactige Suend / Al din Gield forloed ieg dig / Fordi at du badst mig / Skulde da du icke ocsaa forbarmet dig offuer din Mettienere / lige som ieg forbarmede mig offuer dig? Oc hanss HERre bleff vred / oc antuordede hannem dem som pine / indtil hand betalede altsammen / huad hand var hannem skyldig. Saa skal oc min Himmelske Fader giøre imod eder / der som i icke forlade aff eders Hierter / huer sin Broder hanss brøst.

Huor om taler dette Euangelium?

Dette Euangelium giffuer oss tilkiende vor Gield / det er / huad wi ere Gud oc vor Neste skyldige / oc det er alle godhiertige Mennisker ganske trøsteligt / Som gierne forlade deris Neste / Thi dem tilsigis idel naade oc Syndernis forladelse / i dette Euangelio. Men der imod er det alle wmilde / wbarmhiertige Mennisker gantske forferdeligt / Som daglige bede Gud om Syndernis forladelsē / oc ville dog icke forlade deris Neste hanss brøst. Men huad nytte eller fare huert Menniske skal vente sig der aff / giffuer Christus til kiende i dette Euangelio met it klart Exempel / oc holder oss it forstandeligt Parabel fore / om en Konge som holt regenskab met sin Suend / Huor aff hand beslutter oc siger / At lige som den samme Konge handlede met sine Skyldener / saa vil oc saa Gud paa den yderste dag handle met oss / finder hand oss da milde oc barmhiertige / da skal oss ocsaa vedersaris barmhiertighed / Men haffue wi veret strenge oc wmilde / Da skulle wi det vndgielde.

Huad finde wi hoss denne Konge?

Try stycker. Først / den store aluorlighed oc strenghed / der hand brugede / i sit regenskab / met denne Suend / der var hannem thi tusinde Pund skyldig / oc der hand haffde icke at betale met / befalede hand at sælie hannem mit Hustru oc Børn / oc betale. Dette er en streng Predickē / Ja Liusens predicken. Denne predicken fører deñe arme suend i saadan stor angist / at hand met beffuelse falder ned / for sin Herris føder / beder om naade / dag oc tid oc loffuer mere / end hand kand formaa. Deñe Suend tenckte icke en gang paa sin Herris fromhed oc metlidighed / at hand skulde i timelig tid giort sit regenskab klart / Hand misbrugede sin Herris mildhed oc metlidighed / oc gick saa tryggelige hen / at hand forsømmede al sin lycksalighed oc velfart / Men nu kommer hand i angist oc nød / Ja hand haffde til euig tid bleffuet forderffuet / der som hanss Herre icke haffde forbarmet sig offuer hannem / oc giffuit hannem løss. Der nest / see wi den store Naade oc Barmhiertighed / der Kongen beuisde den arme Suend / Thi hand forloed hannem al sin Gield / der hand falt ned for hannem / oc bad hannem. Dette er en

trøste-

trøſtelig Predicken/Ja Euangelij Predicken / Huilcken der gle-
ør denne arme Suen ſaa glad igen / at hannem tyckis / Him-
mel oc Jord / ja alle Creatur glæde ſig met hannem / Hand er
nu fry / ledig oc løſſ / haffuer en Naadig Herre alting ſtaar
vel met hannem / oc hand er / lige ſom hand vaare nyfød /
Gud giffue / at hand vilde betenckt denne ſtore vel gierning/
oc giort lige ſaa imod ſin Mettienere. Men hand forglemde
det ſtrax hand gick vd / oc fant en aff ſine Mettienere/ſom var
hannem hundrede pendinge ſkyldig / den tog hand i halſſ oc
haar / vilde quele hannem / oc ſagde / Betale huad du eſt mig
ſkyldig/Da fald hand ned for hannem / bad om naade oc met-
lidelſe/da vilde hand icke/Men hand gick til oc kaſte hannem i
fengſel. Dette var en ſtor wtacknemelighed. Det tredie / Wi
ſee den grumme ſtraff / der hand lod gaa offuer denne wtack-
nemmelige Suend. Thi der hanſſ Mettienere ſaae huad der
ſkede bleffue de offuermaade bedrøffuede / oc førde det for de-
ris Herre / Da kallede hanſſ Herre hannem frem for ſig/oc ſag-
de til hannem. Du ſkalckactige Suend ieg forlod dig al din
Gield / fordi at du badſt mig/ſkulde icke du da oc ſaa forbarmet
dig/offuer din Mettienere / lige ſom ieg forbarmede mig offuer
dig? Oc Herren bleff vred/oc antuordede hannem dem ſom pi-
ne / indtil hand betalede alt det hand var ſkyldig. Dette er
wtacknemmelighedꝭ ſtraff.

Huad ſkulle wi nu lære her aff?

Wi ſkulle lære aff dette Euangelio / at oſſ ſtaar ocſaa it
Regenſkab faare / huilcket Kongen offuer alle Konger / ja/de
Leffuendis oc DødisDommere ſkal holde met oſſ paa den yder-
ſte dag/naar den almindelige betalnings tid ſkal vere / der ſkal
det viſſelige ſaa gaa til/ſom det her gick. Wi ere her i it Gields-
land / vorgield er megen oc ſtor / wi ere baade Gud oc vor
Neſte ſkyldige/vore Synder ere wtallige / oc flere end Sands-
korn i Haffuet.

Huad ere wi Gud ſkyldige?

Tro/Kierlighed/Haab. Wi ſkulle forlade oſſ paa Gud/
elſke oc frycte hannem offer aller ting/ære oc priſe hanſſ Naffn
høre hanſſ Ord/ oc rette vort leffnet der effter/ aluorlige fuld-
komme

komme alle hanſſ Bud / oc tacke hannem fliteligе for alle hanſſ velgierninger. Dette er den Gield / der wi ere plictige til at betale Gud.

Huad ere wi vor Neſte ſkyldig?

Troens fruct / kierligheds / oc barmhiertigheds gierninger. Wi ſkulle tiene oc hielpe vor Neſte / oc giffue hannem gode Raad / beſkerme hanſſ Legeme / Huſtru / Børn / ære / gods oc gode røcte / icke vere hannem ſkadelige eller fortredelige / Men i alle ting forfremme hannem til det beſte / Oc in Summa / huad wi ville haffue aff andre / det ſkulle wi oc ſaa giøre dem. Dette er den Gield wi haffue met vor Neſte / oc ere hannem ſkyldige.

Haffue wi oc trøſt i denne gield?

Der ſom wi kunde oc ville vere tolmodige met vor Neſte / oc forlade hannem hanſſ brøſt oc ſkyld / Der hand haffuer bedreffuit imod oſſ / Da vil Gud ocſaa forlade oſſ vor Skyld oc Synd / ſom wi haffue bedreffuit imod hannem / Thi det er faſt oc viſt / at huad maade wi maale met / der ſkal mand maale oſſ met igen.

Haffue wi oc nogen Lerdom i dette Euangelio?

Ja / Tre Chriſtelige Lerdomme / ſom er / huad Louen oc Euangelium / ere / Item / huad wtacknemmelighed er oc forarbeyder.

Huad er Louen?

Louen er det Menniſkelige Leffnets ſpegel / i huilcken wi ſee vor ſkrøbelighed oc brøſt / Wi ere plictige til at holde de thi Bud / oc holde dem icke / Wi ere forderffuede Træ / Huorledis kand fructen vere god? Ja naar wi end haffue giort det altſammen / Da ſkulle wi alligeuel ſige / Wi ere wnyttige Tienere / Luce xvij. Thi at er der noget got i oſſ / Da forarbeyder Gud dett i oſſ / Som S. Paulus ſiger ij. Cor. iij. Wi ere icke duelige aff oſſ ſelff til at tencke noget / ſom aff oſſ ſelff / Men at wi ere noget duelige / det er aff Gud.

Er det viſt / da vil ieg lade Gud arbeyde / oc ieg vil ſelff inter giøre?

Gud giffue / at wi kunde lade Gud arbeyde i oſſ / da ſkulde hand viſſelige intet ont forarbeyde i oſſ / Wi forhindre offte

offte Guds gierning i oss / oc lade heller Synd oc wdyd regnere i oss / end Gud. Efftherdi nu dette leffnet icke kand vere eller fremdragis wden Synd / da skulle wi til det mindste bekiende oss for Syndere. Thi at skal den Himmelske læge hielpe oss / da skulle wi blotte oc bare lade vore Saar til syne for hannem. Der til tien nu intet saa vel / som Louen / oc de thi Guds Bud. Thi Louen er det Register oc regenskabs bog / i huilcken vor Gield oc skyld er opscreffuen / Denne Bog skal læsis for oss / at wi kunde kiende vor ælendighed / Tørste effter Guds naade / bliffue fattige i Aanden / oc bede Gud om Syndernis forladelse. Denne Suend haffde icke kommet sin Gield ihu / der som Kongen hanss Herre icke haffde begieret oc esket regenskab aff hannem / hand haffde stedse vandret tryggelige hen / oc aldrig betenckt sin forderffuelse / Lige gaar det ocsaa end nu / mange mennisker komme i thu / try / Ja i thi Aar / neppelige en gang til Predicken / de høre huercken Louen eller Euangelium / De formere den ene Synd offuer den anden / indtil de paa det sidste bliffue forderffuede baade til Legeme oc Siel.

Huad er Euangelium?

Euangelium / Er en Trøstelig Bog / for alle bedrøffuede Hierter / for alle skrøbelige oc Siuge Mennisker / som bekiende deris skrøbelighed / Thi effter at denne Suend bleff nedstør vnder Synden / oc bekiende sig for en Syndere / oc bad om naade / da kom strax Euangelium oc forlod hannem al sin skyld / Som Texten siger / Herren ynckedis offuer denne Suend / oc loed hannem løss / oc forloed hannem ocsaa skilden / Hand tilsagde vel / at hand vilde betale / som beklemde Samuittigheder pleye at giøre / Men Kongen saa at det var hannem wmueligt / der faare loed hand hannem løss aff stor metynck / oc forloed hannem oc saa skylden. Saa kommer icke Syndernis forladelse aff fortieniste / Men aff naade / formedelst Jesum Christum. Kiød oc Blod tilsige vel oc loffue det som er wmuelig / oc acte at Meñisken kand met sine gierninger giøre fyllist oc betale for Synden / Men det er forgeffuis. Den Døberis Johannis vidnisbyrd bliffuer fast oc vist / i det hand siger / See / Guds Lam / som bær Verdens Synder. Oc den hellige Petrus siger / Der er

intet Naffn Menniſken giffuet / i huilcket wi ſkulle bliffue ſalige / wden aleniſte Jeſu Naffn / Act. iiij.

Huad giør wtacknemmelighed?

Wtacknemmelighed / giør baade Loven oc Euangelium til intet / Der denne Suend haffde anammet ſaa mange velgierninger aff Kongen / da ſkulde hand met rette betenct ſaadanne velgierninger imod ſin Mettienere. Men efftherdi hand det icke giør / forglemmer alle velgierninger / bliffuer wtacknemmelig / oc vil ingen metlidelſe haffuer met ſin Mettienere / Da kalder Kongen ſine velgierninger til bage igen / oc lader gribe denne wtacknemmelige Suend / oc kaſter hannem i fengſel. Denne er hanſſ wtacknemmeligheds løn / Huo vil nu hiepe hannem / hand haffuer en wgunſtig Herre / der til met ere alle hanſſ Mettienere vreden paa hannem: Nu ſkal hand bliffue euindelige i fengſel / dø den euige Død / oc forderffuis. Dette giør alſammen hanſſ Dieffuels wtacknemelighed / Dette er ſaa ſkendelig en laſt / at hendis lige er icke paa Jorden.

Huørledis beſlutter Chriſtus dette Parabel?

Hand ſiger / Lige ſaa ſkal oc min Himmelſke Fader giøre mod eder der ſom i icke forlade aff eders hierter / huer ſin Broder hanſſ brøſt / Gud er barmhiertig / hand forlader gerne Synderne / dog aleniſte dem / ſom bede om forladelſe / oc forlade ocſaa deris Neſte / lige ſom wi bede i Fader vor / forlad oſſ vor ſkyld / ſom wi forlade vore ſkyldener. Met denne til ſettelſe / vil Chriſtus binde oſſ tilſammen / ſom met it baand / at wi ſkulle elſke huer andre / ingen vere den anden fortredelig / oc der ſom oſſ kommer nogen vre imellem / at wi da ſkulle vere ſnare til forligelſe maal / giffue til oc forlade huad den ene haffuer fortørnet den anden met. Thi huor ſom vrede / had oc affuind er i hiertet / der er det aldelis forgeffuis at giøre bøn til Gud. CHRIſtus vil ingelunde de andet / end at hanſſ Chriſtne ſkulle leffue ſom Børn / vnder en Fader / icke vere wſamdrectige / icke ſplitactige / icke leffue i vrede / had oc affuind / Men giøre huer andre til gode / oc for Guds ſkyld giffue til oc forlade / Wille de det icke giøre / da ſkal baade Daaben / Sacramenterne / oc deris bøn vere dem

wnyt-

vnyttelige / Thi de ere saa beknytte tilsammen / at de kunde icke skillis fra huer andre / Huem som haffuer it aff dem / hand skal haffue dem allesammen / Dem som troer / skal døbis / den som er døbt / skal bruge det høyuerdige Sacramente / Den som bruger Sacramentet skal bede / Den som beder / skal ocsaa forlade / Huor det icke skeer / der skal det altsammen vere forgeffuis.

Huor fore giør Christus vor Nestis Synd saa ringe/ oc kalder hende en brøst?

Christus kalder vor Nestis Synd en brøst / oc ligner hende ved hundrede Pendinge / Men de Synder som ere giorde imod Gud/ ligner hand ved thi tusinde Pund/Oc det giør hand altsammen / paa det/ hand vil opuecke oss til mildhed oc metlidighed / at wi gierne skulle forlade vore skyldener deris brøst oc offuertredelse / Thi alligeuel Synderne ere store for Gud / Oc verde at straffe met euig Pine / Saa skulle wi dog icke i saa maade see til dem / Men wi skulle saa tencke / Nu vel /Alligeuel min Neste haffuer aff onskab syndet imod mig/ saa er hand dog tilskyndet oc opuact der til aff Dieffuelen/Der faare vil ieg vere saa from/ at ieg vil meget mere haffue metynck oc forbarme mig offuer hannem / end vere vred oc heffne mig paa hannem / oc i saa maade efftersølge Christi Exempel/huilcken der ocsaa bad for sine fiender oc forfølger paa Kaarsset.

Skal ieg da samtycke oc tage vor got / alden fortredelighed/ som bedriffuis imod mig?

Gud vil icke at du skalt samtycke det / thi hand siger icke selff nei / at det er jo wret / Men hand vil alligeuel / at den ene skal forlade oc giffue den anden til. Der faare skalt du saa tencke oc sige til din Neste som synde imod dig/Nu vel Broder/alligeuel ieg icke kand loffue oc prise / det du haffuer giort mig imod / saavil ieg dog / efftersdi du bekiender dig / oc beder om Naade / gierne lade det vere tilgiffuet/ som en brøst / oc ieg vil for Guds skyld forglemme al vrede oc heffn / oc aldrig mere tencke der paa See/naar du est saa til sinde imod din Neste/ oc beuiser dig saa venlige oc som en Broder imod hannem / da vil Gud lige saa beuise sig imod dig / oc forlade dig ocsaa dine

store

store mangfoldige suare Synder / der du haffuer bedreffuet/oc bedriffuer end nu daglige imod hannem / oc aldrig komme dem ihu/oc endelige giffue dig/det euige Liff/ AMEN.

Den XXIII. Søndag effter Trinitatis/Epistel/Phil. iij.

KJere Brødre/følger mig / oc giffuer act paa dem / der saa vandre / som i haffue oss til it Exempel. Thi mange vandre / om huilcke ieg haffuer offte sagd eder / oc ieg siger eder ocsaa nu met gredende taare / Christi kaarssis Fiender / hues ende er fordømmelsen / oc deris bug er deris Gud / oc deris ære skal bliffue til skendzel / huilcke som haffue Jordiske sind. Men vor omgengelse er i Himmelen / hueden wi ocsaa vente Frelseren Jesum Christum vor HErre / som skal forklare vort ringe Legeme / at det skal vorde lige ved hans forklarede legeme / effter den krafft / der hand kand giøre sig alle ting vnderdanige met

Huad giør S. paulus i denne Epistel?

Hand forskiuder den troløse Menniskelige retferdighed/ huilcken Jødernis falske Predickere som løbe allenegne omkring / haff de lært oc forført mange met. Der faare kalder hand de Philippenser aff faderlig omhyggelighed til Christi retferdighed/ til Troen / kierlighed / taalmodighed / oc formaner dem / at de skulle bliffue stadelige hoss det / der de haffue anammit. Oc besyndelige giør hand tho aluorlige formaninger til de Christne i Philippis.

Huilcken er den første formaning?

Kiere Brødre/følger mig/Lige som hand vilde sige/J skulle haffue Vlffue oc hunde iblant eder/seer fordi vel til/at de icke

forføre

forføre oc ihielriffue eder / de skulle icke alle vere rene oc retsindige / som rose sig at vere Euangelij lærere oc Predickere. Sathan skal oc haffue sine Apostler der iblant / Følger fordi mig. Oc Paulus siger j. Corinth. x. Verer mine effterfølgere / lige som ieg er Christi.

Huor faare siger hand / Giffuer act paa dem / der saa vandre / som i haffue oss til it Exempel ?

Hand vil saa megit sige. Jeg veed vel / at mand icke skal / følge oss / som Mennisker. Men efferdi wi følge Gud / da giøre i / lige som wi. Tager Exempel aff oss / oc lige som wi huercken vige til den høygre eller venstre side / men bliffue paa den rette vey / oc følge aleniste Gud / saa skulle oc i giøre / da skulle de falske Apostle visselige icke vdrette meget hoss eder. Fordi at alle de / der saa lære oc leffue / som ieg Timotheus / oc andre mine Methielpere / haffue lært oc leffuit hoss eder / de ere ret Biscopper oc Lærere. Men de som leffue oc lære anderleds / de ere Hunde oc Vlffue / det er / forføriske falske Lærere / de maa pryde oc betecke sig / huorledis de ville.

Huorledis bescriffuer hand de falske Apostlers omgengelse ?

Hand siger saa. Mange vandre / om huilcke ieg haffuer offte sagd eder / oc siger ocsaa nu met grædende taare / Christi kaarssis Fiender / hues ende er fordømelsen / oc deris bug er deris Gud / oc deris ære skal bliffue til skendzel / huilcke som haffue Jordiske sind. Der høre i / huorledis falsk lerdom / det forargelige leffnet / oc Brødrenis forderffuelse / gaar den hellige Paulo til hierte / huor hiertelige we det giør hannem / at saa mange fromme Mennisker skulle forderffuis. Der met giffuer hand oss it Exempel / huorledis wi skulle vere til sinde / imod falske Lærere / oc imod fattige forførde Mennisker.

Huorledis skulle wi skicke oc holde oss / imod falske Lærere oc Forforere ?

Wi skulle giøre vort beste / bruge allist oc lempe / oc arbeyde der paa aff al mact / at wi kunde drage saadanne Forførere fra deris vchristelige handel oc lerdom / oc føre dem til den rette lerdom igien / oc det skulle wi giøre en gong / tho gange eller tre gange. Vil det icke hielpe / da skalt du giøre / som Paulus lærer Tit. iij. Sky it kettersk Menniske / naar hand er en

gang

gang eller tho gange formanet / oc vid at ſaadant it Menniſke er forvent/oc Synder/ſom den der er fordømt.

Huorledis ſkulle wi holde oc ſkicke oſſ imod forførde Menniſker?

Wi ſkulle oc flitelige arbeyde paa at hielpe dem / lade inꝫet forſømmis for vor ſkyld / men bruge alle middel oc lempe der til / at de kunde komme aff vildefarelſe paa den rette Vey igien/ lige ſom Christus oc giorde/der hand forlod de ni oc halffemteſinds tiue Faar / oc lete effter det fortabte Luce xv. Oc der ſom denne vore omſorge oc wmage icke vil hielpe / da ſkulle wi alligevel haffue en miſhagelighed der til / oc det ſkal giøre oſſ hiertelige ont / at ſaa mange Menniſke ſkulle forderffuis / oc wi ſkulle haffue met ynck offuer dem/lige ſom wi ſee / at den hellige Paulus her giorde.

Huad kalder hand de falſke Apoſtle?

Hand kalder dem Hunde / onde Arbeydere / Fraſkærelſe/ Bugtienere/ Chriſti kaarſſis Fiender/Jordiſke til ſinde.

Hui kalder hand dem hunde?

Fordi/at de blaffe oc giø lige ſom Hunde imod den Euangeliſke lerdom oc Guddommelige ſandhed at Chriſtus oc ſiger Matth. vij. J ſkulle icke giffue Hunde det ſom helligt er / oc icke kaſte eders Perler faar Suin / at de ſkulle icke traade dem met deris føder / oc de andre omvende ſig / oc riffue eder. J den Prophete Eſaia kalder Gud dem / wbluferdige oc wmettelige Hunde / ia dumme Hunde / ſom icke kunde giø / icke ſee til oc vare paa / de ſoffue oc ligge ſtille / lade al ondſkab faa fremgang / al falſke lerdom oc Partier oc Secter faa offuer haand/ om diſſe Hunde taler den Bog Apocalypſis i det xxij. Capittel.

Huorfore kalder hand dem onde Arbeydere?

Fordi / at de icke ſøge Guds ære i Herrens høſt / men deris egen nytte / roſſ oc ære / de arbeyde icke trolige i Herrens Vingaard/de tage icke vel vare paa Faarene/ men ſøge aleniſte deris egen fordel. Diſſe talar Chriſtus om Matthei vij. Jeg kiender eder icke/viger fra mig i Miſdedere.

Huorfaare kalder hand dem fraſkerelſe?

Fordi de lerde at omſkerelſen/ oc andre louſens gierninger oc
Ceremonier/ vaare nodtørfftige til ſalighed/ oc der met bleffue
de ny Chriſtnis hierte affſkaarne fra Troen igien/ oc endelige oc-
ſaa fra ſalighed/ oc fra det euige Liff.

Huor faare kalder hand dem Bugtienere ?

Fordi at de tiene Bugen/ oc holde deris Bug for deris Gud.
Thi de giøre icke andet / end at de for bugen ſkyld / forføre met
falſk lerdom/ løgn oc vildfarelſe/ de enfoldige vſkyldge hierter/
huilcke Chriſtus truer met det euige we Matth. xxiij.

Huor faare kalder hand dem Chriſti Kaarſſis Fiender ?

Fordi at de roſe ſig met det Naffn / oc titel / at de kaldis
Chriſtne oc Chriſti Diſcipler / oc følge dog Chriſtum huercken
i lerdom effter leffnit/ men lere vnder det Chriſtelige Naffns ti-
tel / idel Jødiſke Ceremonier / forſkel paa tid/ ſteder/ perſoner/
Klæder/ mad etc. Lære/ at naar Chriſtendommen haffuer fred
oc rolighed/ oc er fri fra Verden oc hendis Tiranner / oc haffuer
offuerflødige pendinge / gods / rigdom oc ære / da gaar det ret
til/ da beſkermer Gud Kircken/ oc da er Gud Kircken en naadig
Fader. Som den Paffue Julius lod vdrobe nogle aar ſiden for-
medelſt den Auguſtiner Cardinal Egidium aff Vitermb offuer
gantſke Jtalien/ Bon temp/ Bon temp/ lige ſom det haffde ſtan
det i hans tid gantſke vel i Chriſtendommen / der ſom det dog
neppelige ſtod nogen tid verre / ſom hans leffnit vel giffuer til
kiende.

[illegible] faare ſiger hand/ Deris ære ſkal bliffue til ſkendzel/
huilcke ſom haffue iordiſke ſind ?

Fordi at deris datum ſtaar ekon paa dette liff/ at de haff-
ue her meget gods / ære / velde/ lyſt/ oc glæde/ Men det er icke
langtuarigt eller beſtandigt/ oc ſaadan ære bliffuer endelige be-
ſkemmit. Naar de viſe Philoſophi/ fromme Hedninger/ oc an-
dre ſom ere i ſtor anſeelſe for deris ſkinende gierninger / bliffue
paa det høyeſte oc erligſte roſede oc ærede/ ſaa er det dog ſkend-
zel / ſaa føre de dog diſſe Ord/ Amore virtutis, de roſe aff dyde-
lygheds oc retferdigheds ſtore kierlighed / huilcket de oc maa
vel ſke mene oc acte met ſtor aluorlighed at vere ſaa / Men na-
ar mand ſeer til enden der paa / da er ſaadan roeſſ intet / oc be-
ſkeglis paa det ſidſte/ met idel ſkendzel. Fordi at de kunde io icke
lenger

lenger komme der met/end at det her paa Jorden / kaldis loff-ligt oc erligt faar Verden. Men det gielder icke faar Gud / oc kand icke hielpe til det euige Liff / oc forlader paa det sidste it Menniske i skendzel/at Døden tager hannem bort/oc hel ffue-de opsluger hannem.

Huorledis bescriffuer hand det rette Apostlers omgengelse?

Vor omgengelse er i Himmelen/hueden wi ocsaa vente Frel-seren Jesum Christum/vor Herre/huilcken der skal forklare vort ringe legeme / at det skal bliffue lige ved hans vorklarede le-geme / effter den krafft / som hand oc kand giøre sig alle ting vnderdanige. Hand vil saa meget sige. De falske Apostler oc deris Tilhengere haffue iordiske sind/fordi henger oc deris hier-te oc sind til Jordiske ting. Men de rette Lærere oc retsindige Christne/som haffue Euangelion / vide/at de skulle icke henge til iordiske forfengelige ting/ men haffue deris væsen oc omgen-gelse i Himmelen.

Huad kaldis at vandre oc haffue omgengelse i Himmelen?

Jntet andet/end haffue en stadig Tro/it ret hierte oc sind til Gud oc alle Mennisker. Wi/som ere Døbte oc Tro paa Chri-stum / kaldis icke lenger Borgere paa Jorden / men wi ere for-medelst Daaben indfødde Borgere i Himmelen. Der faare skul-le wi saa holde oss oc vandre / som de der høre hen / oc ere der Hieme/oc diss imellem vente Frelseren/som skal føre til oss nid aff Himmelen euig retferdighed/ Liff / ære oc herlighed. Oc hand vil giøre vort arme ælendige/iammerlige/foractede Lege-me/formedelst sin tilkomelse/saa deylig/rent/klart oc herligt/ at det skal vere lige ved hans eget vdødelige Legeme/ Jcke som hand hengde paa kaarssit / oc bleff lagd i graffuen/ blodig oc bleg/ men som hand nu er forklarit hoss sin Faders høygre ha-and. Der faare skulle wi icke forferdis eller lade det bekumre oss/ at wi skulle afflegge dette Legeme / oc lade tage fra oss/ den ære/retferdighed oc Liff/der det haffuer / at wi skulle stop-pis i Jorden / raadne oc lade oss opæde aff orme. Men megit mere gladelige haabis til oc foruente / at Christus skal snart komme/ oc forløse oss aff dette arme ælendige væsen. Fordi at wi ere i hans hender / lige som leer i Pottemagerens hender / at

hand vel kand giøre aff denne wrene iordklimp en deylig/reen/ klar/ ny potte eller legeme/ klarere oc deyligere/ end den klare Soel/ Der til hielpe oss Gud/ Amen.

Den XXIII. Søndag effter Trinitatis/ Euangelium/ Matthei xxij.

DA ginge Phariseerne bort oc hulde it Raad/ huorledis de skulde gribe hannem i hans tale/ Oc de sende deris Disciple til hannem/ met Herodis Tienere/ oc sagde/ Mestere/ wi vide at du est sandru/ oc lærer Guds vey rettelige/ oc du skiøder om ingen/ Thi du acter icke Menniskens anseelse. Sig oss der faare/ Huad tyckis dig? Er det ret/ at mand giffue Keyseren Skat/ eller ey? Der Jesus nu merckte deris skalckhed sagde hand/ J Øyenskalcke/ hui friste i mig? Lader mig see Skattens mynt/ Oc de racte hannem en pending. Oc hand sagde til dem Hues Billede oc Offuerscrifft er dette? De sagde til hannem/ Keyserens. Da sagde hand til dem/ Da giffuer Keyseren/ det Keyseren hører til/ Oc Gud/ det Gud hører til/ Der de det hørde/ forundrede de sig/ oc forlode hannem/ oc ginge bort.

Huad holder dette Euangelium oss faare?

Tuende stycker/ Først/ Phariseernis tredske oc snedige Spørssmaal/ met huilcket de falskelige fristede Christum/ oc stode effter hans liff. Der nest Christi forsynlige oc snilde

igensuar/

igensuar / met huilcket hand greb Phariseerne i deris egne Ord / oc beskemmede dem.

Huad giorde Phariseerne?

De raadsloge i en ond sag / De haffde i sinede at de vilde dræbe Christum / som den de huercken kunde see eller høre. Efftersdi / da de huercken kunde i andre maade obenbare straffe hans lerdom eller leffnet / da raadsloge de huorledis de kunde met snedighed gribe hannem i hans Ord.

Huorledis beslutte de dette Beraad?

De stinge Hoffuedene tilsammen / oc sige / J fromme Herrer oc erlige Mend / det vil ingelunde skicke sig / at wi skulle gaa selff personlige til hannem / fordi at hand haffuer til oss mistancke / oc maa vel ske at hand kand mercke vort skalckhed / oc beskemme oss for den gantske Verden / Der faare ville wi finde pa bedre raad / oc sende Herodis Tienere met vore Discipler til hannem / de skulle kalde Hannem en Mestere oc Lærere / oc giffue hannem gode Ord (aff it falske hierte) oc spørge hannem at / om mand skal giffue Keyseren skat eller icke giffue. Til dette Spørssmaal skal hand enten suare / Ja eller Ney / Siger hand Ja / da haffuer hand den menige mand paa Halsen / som skal klage paa hannem / at hand forkrencker den Jødiske Lou / oc formindsker Jødernis frihed. Siger hand / Ney / da gribe strax Herodis Tienere hannem / som den der giør oprør / oc setter sig op imod Øffrighed / Saa ville wi hugge øren i hans Hoffuet / oc alligeuel icke holde om Skafftet / Ja wi ville saa bliffue hannem quit met list oc lempe / oc stryge oss om munden met en Hare fod / lige som wi haffde icke en gang giffuet raad der til / oc wi haffue dog giort det altsammen.

Er icke det it ret listigt oc snedigt anslag?

Ja visselige / it ret forgifftigt paafund / som den xi. Psalm. siger / De wgudelige spende deris Bue / oc legge deris Pile paa Strengene / oc skiude de fromme hemmelige der met. Det er som Christus siger / Luc xvi. Denne Verdens Børn ere klogere oc tredskere i deris handel oc bedrifft / end Liusens Børn / Men der henger altid falsk oc swig hoss saadan klogskab oc snedighed.

Huorledis ſticke pharißeernis Diſciple ſig?

De lade ſom de ville aff al deris mact forfremme Guds ære / oc aff deris yderſte formue arbeyde paa Keyſerens lydighed. Oc de ere dog i del Guds tyffue / met deris Meſtere oc Herrer/ſom røffuede Guds ære fra hannem/oc forfalſkede hans Ord/ Der til met vaare de Keyſeren wlydige / oc opuacte offte menigheden til genſtridighed oc oprør/for huilcket de ginge offte hiemmet blodige pander/Oc de komme alligeuel her ſaa hellige / lige ſom it Muncke erme/ ja ſom Guds elſkelige Børn/oc der til met ſom Keyſerens trofaſte Tienere / der aldrig haffde tenct eller giort noget wſkickeligt / enten imod Gud eller Keyſeren.

Huad giøre de? Huorledis ſette de deris ſag frem?

De falde icke tuert ind met deris ſpørſſmaal / der de ville ſette frem / men giøre ſig en ſmuck indgang/ holde ſig for hans venner / oc giøre ſig ſaa hellige / lige ſom de mente det got aff hiertet / oc det vaare deris rette aluere/ de loffue oc priſe Chriſtum / de klaa hannem met falſke negle / oc giffue hannem gode Ord aff it falſkt hierte / de pibe ſødelige ſom Fuleſen geren locker Fule til ſig / De haffue Hunnig i munden/ oc Galde i hiertet. Meſtere/ſige de/ wi vide at du eſt ſandru/ oc lærer Guds vey rettelige / oc du ſkiøder om ingen / Thi du acter icke Menniſkens anſeelſe.

Dette er io at male Dieffuelen huid / oc foruende hannem til Liuſens Engel/oc at føre Vlffuen i Faare klæder?

Ja viſſelige / De kalde Chriſtum en Meſtere / oc begiere dog icke at vere hans Diſcipler / De ſige ocſaa / At hand er ſandru/oc lærer Guds vey rettelige / huilcket de nøddis til at giøre heller de vilde eller ey/oc denne bekiendelſe ſkal fordømme dem paa den yderſte dag. De ſige ocſaa/At hand ſkiøder om ingen/ oc anſeer icke heller Menniſkens perſone/men at den ene er hannem ſaa kier ſom den anden/Der met ville de locke hannem til/ at hand ſkal ſige driſtelige frem i ret ſandhed / huad hans meening er om Keyſeren / oc intet frycte / formedelſt ſaadant ſiniger ville de opuecke hannem til det genſuar / der dem lyſter gierne at høre.

Huad er deris Spørſmaal?

Huad tyckis dig. Er det ret/at mand ſkal giffue Keyſeren
Skat eller ey? Lige ſom de vilde ſige / Du vedſt at wi ere Guds
Folck / oc ſkulle giffue Gud vor første Grøde / Tiende / Offer /
oc løffte / effter Louen. Nu tyckis oſſ det at vere wret / at wi
ocſaa ſkulle giffue en Jorderig Konge eller Herre / Skat oc
Told/Sig du oſſ/ huad dig ſyns ret at vere.

Huem haffde ført Joderne i denne meining?

De ypperſte Preſter/Phariſeer oc Scrifftkloge/haffde ſaa
Predicket oc ſtøt ſaadant ind i Folcket/at de vaare fri/ oc ſkul-
de icke haffue nogen fremmet Herre til Konge. Der faare kom-
me de met dette ſnedige Spørſmaal / at de der met ville gribe
Christum / Thi hand ſuarer huad hand vil ſuare / enten Ja el-
ler Ney / ſaa ſkal hand dog vere fangene. De haffde ſaa op-
lagd deris ſnedige fund / oc ſagde / Samtycker hand at Keyſe-
ren ſkal haffue noget / da er det imod Louen / oc imod Jøder-
nis frihed. Siger hand at Keyſeren icke bør at haffue Skat/
da er det imod Øffrighed / oc hand ſkal anklagis for oprør /
Saa ſkal hand (tenckte de) komme i klemmen / huad heller
hand vil eller ey. Ere dette icke liſtige anſlag? Haffde Chri-
ſtus icke her hafft en Hugorms ſnildhed / ſom hand formaner
Matth. x. at mand ſkal haffue / huorledis kunde hand da
ſuaret til dette ſnedige Spørſſmaal / oc vnduiget diſſe Mor-
diſke ſnarer?

Huorledis ſuarede Chriſtus?

Der Jeſus merckte deris ſkalckhed/ſagde hand/J øyenſkal-
cke / Hui friſte i mig? Efftterdi Chriſtus randſager hierter oc
tancker/ oc alle ting ere obenbare for hannem / oc intet ſkiult /
da giffuer hand dem deris rette Naffn / oc kalder dem Øyen-
ſkalcke / Hypocriter / Lumſke oc betacte Skalcke / ſom de der
ſyntis vduortis fromme / oc vaare dog forgifftige indtende
Skalcke i hiertens grūd/de ſkiulte oc prydede ſig met forfalſket
optenct fromhed/oc bedrage al Verden der met. Der faare ſag-
de Chriſtus/Hui friſte i mig? J kalde mig en Meſtere oc ſand-
heds Lærere/ oc begiere alligeuel icke at lære ſandhed / J ſticke
eder ſom forgifftige arge Skalcke / oc ville alligeuel kaldis /

fromme hellige Mend / Men i ere Hycklere / det er / dubbelte Skalcke / ſom huercken ſtaa til at hielpe met raad eller gierninger / viſer mig Skattens mynt. De mente at de nu haff de hafft Chriſtum fangen i deris Garn oc ſnare / Men Chriſtus vender det om / ſaa / at falſk ſlar ſin Herre paa halſſ / oc hand halſſ hugger dem met deris eget Suerd / oc ſiger / viſer mig Skattens mynt / oc de racte hannem en Pending / oc Chriſtus ſagde / Hues Billede oc offerſcrifft er det? Hand loed ſom hand kiende icke Pendinge / oc ſom hand kunde icke læſe / at de Øyenſkalcke motte tenckt oc ſagd / Eya / hand er fangen / hand befrycter ſig / hand vil ſmigre for Keyſeren / hand taar icke driſtelige ſige ſin mening frem. Huad ſpør du / Seer du icke / at det er Keyſerens Billede oc offuerſcrifft. Nu vel ſiger Chriſtus / Da giffuer Keyſeren / det Keyſeren hører til / oc Gud / det Gud tilhører. Der haffuer Chriſtus alle rede ſtoppet munden til paa dem / lige ſom hand vilde ſige / Er det kommet ſaa langt met den Jødiſke handel / at Keyſeren lader mynte i det Jødiſke land / Huor faare ſpørge i da mig at? Giffuer Keyſeren / det Keyſeren hører til etc. Oc Gud det Gud tilhører.

Huad vil Chriſtus met diſſe Ord?

Hand vil ſaa meget ſige / J Jøder haffue her til ſtaalet oc røffuet Guds ære fra hannem / ſom Guds rette Tyffue / oc forfalſket hans Ord / ſom Guds beſpottere / Nu ville i ocſaa vndrage fra Keyſeren / det hannem tilhører / ſom ret oprøriſke Meniſker / oc falde ſaa bade vnder Guds oc Keyſerens dom / at i tilbørlige ſkulde ſtraffis / baade aff Gud oc aff Keyſeren.

Var icke dette it ret genſuar for øyen ſkalcke?

Som de giøre ſpørſſmaal / ſaa giffuis dem genſuar / Løen ſom ſkyld / Thi der de det hørde / forundede de ſig / forlode hannem / oc ginge bort.

Huad ſkulle wi lære aff dette Euangelio?

Førſt at Jøderne kalde Chriſtum ſandheds Lærere / ſom icke ſeer til Perſoner etc. Det ſkulle alle Euangeliſke Predickere lade dem vere ſagd / at de icke ſkulle for vild eller venſkab tie oc ſtoppe ſandhed vnder ſtol / men driſtelige oc met al frimodighed forkynde Guds Ord / ſom Johannes giorde / der hand ſtraffede Herodem.

Der nest/At Christus met disse ord Giffuer Keyseren/det Keyseren hører til / oc Gud / det Gud tilhører) giør skilsmysse imellem Guds Rige / oc Verdens Rige/ dog saa / at hand icke forskiuder Verdens Rige/men meget mere stadfester det. Hand skil her tho store Herrer fra huer andre / Gud oc Keyseren / at wi icke skulle giffue den ene det / der den anden bør at haffue / Icke giffue Keyseren / det Gud bør at haffue etc. Men disse Ord ere aldelis foruende. Pendinge/Gods/Skat/Told/ hører Keyseren til. Det haffuer mand forført til Domkircker/ Kloster/Capelle/Altere/ Messe/Vigilias/Calenter/ Begiengelse/ Afflad oc Helgens tieniste/Saa / at mange Mennisker gaffue heller en Gylden til de wgudelige Papistiske Messer/end en pending til Menighedens nytte oc gaffn. Der imod / bør Gud at haffue Troen / kierlighed / haab oc hiertens tillid/ Dette sette wi altsammen til Mennisken/oc følge øyenskalckis Lerdom/Ja wi holde meget mere aff Keyserens oc Paffuens bud / end aff Guds Bud/Saa jemmerlige er alting foruent oc kuldkast. Efferdi da wi nu foruende alting/da foruender oc saa Gud alting. Der som wi skulde haffue pendinge/gods/rigdom/næring oc fred/ Der haffue wi idel armod/dyr tid/splitactighed oc wfred. Der som wi skulde haffue troen / kierlighed/haab oc taalmodighed/ der haffue wi idel vantro/Parthier oc Secter/wtaalmodighed oc al wlycke. Til at vnduerge dēne wskickelighed/da deler Christus disse Ord i thuende dele.

Huem er den første del anrørendis/ Giffuer Keyseren/ det Keyseren tilhører?

Alle Vnderdane/De skulle giffue Skat / Told/Landgilde/Sise/oc vere deris Øffrighed lydige/lige som Paulus oc saa siger/Rom. xiij.

Huem er den anden del anrørendis / Giffuer Gud/ det Gud til hører?

Al Øffrighed/baade/Verdzlig oc Aandelig / ja alle Mennisker i almindelighed.

Huad skal Verdzlig offrighed oc Regentere giøre?

De skulle betencke / at de side i Guds sted / Oc at Gud kalder dem Guder/ Psalm. lxxxij. lige nu som Gud er til finde / at

hand icke seer til Personer / icke til venskab / eller til gaffuer etc. Saa skulle oc denne Verdens Regentere beskierme oc forfremme Guds ære / tieniste oc ord / holde almindelig fred / oc hielpe huer mand til rette / beskierme Encker oc Faderløse Børn / oc straffe de Onde / Der faare skal mand giffue dem Skat / Told / Sise / landgilde / Item ære oc frycte dem.

Huad skulle de Aandelige Prelater giøre?

De skulle ocsaa betencke / at de side i Christi oc Apostlers sted / Oc at Christus kalder dem / sine sendinge Bud / Oc S. Paulus / Guds methielpere oc Christi Tienere. Der faare skulle de ocsaa vere lige saa til sinde / som Christus oc Apostlerne vaare Predicke Euangelium klart oc rent / vddele de hellige Sacramenter effter Christistick / trøst arme bedrøffuede Samvittigheder met Guds Ord / oc handle i alle maade / som Christus oc Apostlerne giorde. Der faare skal mand giffue dem deris legemlige nødtørfftighed / som Christus siger Matth. x. En Arbeydere er sin løn verd.

Huad da? om de giøre intet aff disse stycker?

Der som Offrighed oc Regentere / handle Tyranskelige / bruge mact oc vold / oc vndertrycke deris arme vnderdane / etc. Oc de Aandelige Prelater icke Predicke Guds Ord / men forføre Mennisken met falsk lerdom / da gaar det gantske il de til i Christendommen / Men wi skulle befale Gud sagen oc sette heffn oc straff ind til hannem / hand skal vel finde oc betale dem effter deris fortieniste / naar regenskab skal holdis / oc betalnings dag kommer.

Det vaare got at disse Ord / Giffuer Keyseren det Keyseren tilhører etc. haffde deris fremgang.

Ja visselige. Det er nu Predicket mere end halffandet tusinde Aar / oc det vil alligeuel ingen vey frem / huercken hoss de Aandelige eller hoss de Verdzlige. Der som dette stycke (Giffuer Gud det Gud tilhører) haffde sin rette fremgang / Da ginge det andet stycke (Giffuer Keyseren / det Keyseren tilhører) vel ocsaa skickelige til / oc haffde sin rette fremgang. Men efftherdi der ere mange Regentere / baade i Verdzlig oc Aandelig Offrighed / som icke giffue Gud / det som Gud

tilhøret / de forfølge Euangelium/ oc ville vndertrycke Euan-
gelij ſandhed oc Guds Ord/ Da tilſteder Gud ocſaa der imod /
at der komme ſaa mange Secter oc Parthier op/ſom lære/ſcriff-
ue oc Predicke driſtelige/ at mand ſkal icke giffue Øffrighed
ſkat/ At Gud ſtraffer ſaa en Synd met den anden / Oc hand
ſkal ent nu ydermere ſtraffe dem/naar deris time kommer/at de
ſkulle giør Regenſkab/for deris kald oc Embede.

Hvad er nu Summa aff dette Euangelio?

Phariſeernis oc Herodianers beraad/giffuer tilkiende/hvor-
ledis det pleyer at gaa Guds ſalige Ord / Thi Satan oc hans
deylige Brud (den fornumſtige Verden) hade ingen ting ſaa
offuermaade / ſom Guds ord/oc dem/ ſom det lære oc predicke/
Som der ſigis i det almindelige Ordſprock/Bedriff alt det on-
de dig lyſter paa Jorden / oc vocte dig ekon vel / at du icke be-
kiender Chriſtum/da ſkalt du vel bliffue i act oc anſeelſe. Men
dette er alle Chriſtnis trøſt / oc beſynderlige deris ſom Predicke
oc forkynde ordet/ At Chriſtus ſiger/Diſciplen er icke offuer ſin
Meſtere. Wi vide aff Scrifften / At de vgudelige haffue ſaa
plaget alle Propheter oc Apoſtle / at de io ſkulde vel fortiene
Helffuede/ oc giøre deris fordømmelſe diſſ mere retferdig / Oc
at Guds vdualde Børn ſkulde diſſ ſnarere komme til den ende/
der de ere ſkabte oc kallede til/det er/ til det euige liff/ Amen.

Den XXIIII. Søndag effter Trini-
tatis/Epiſtel/Coloſſen j.

KJere Brødre. Wi lade icke aff / at be-
de/for eder / fra den dag / der wi det hørde / oc wi
bede / at i kunde opfyldis met hans villies bekiendelſe / i
allehaande aandelig viſſdom oc forſtand / at i kunde van-
dre verdelige faar Herren/til al behaglighed/oc vere fruct-
ſommelige i alle gode gierninger/oc voxe i Guds bikiēdelſe/

oc bliff-

oc bliffue stercke met al krafft / effter hans herligheds mact / i al taalmodighed oc langmodighed / met glæde / oc sige Faderen tack / der giorde oss duelige til Helgens arffdel i liusset / huilcken der frelste oss fra mørckhedsens øffrighed / oc sette oss i sin elskelige Søns rige / i huilcken wi haffue forløsning / formedelst hans blod / som er Synderniß forladelse.

Huad gør S. paulus i denne Epistel?

Hand ynsker først de Colosser naade oc fred / loffuer oc priser dem / at de icke vilde vere de falske Apostler lydige / men bleffue stadige i Christi lerdom / Oc hand formaner dem nu fremdelis / at de skulle holde fast ved Christi rene lerdom / oc forfremmis i it ret Christeligt væsen / oc bære god fruct / oc hand siger saa. Der faare lade wi icke aff / at bede for eder / fra den dag / der wi det hørde / oc wi bede etc.

Huad beder S. paulus om at Gud skal giffue de Colosser?

Sex ting.

Huad beder hand først om?

At de kunde opfyldis met den Guddommelige vilies bekiendelse oc vidskab / i allehonde aandelig viszdom oc forstand.

Huad er viszdom?

Viszdom er den lerdom om Troen / om Guds viskab / oc alt det Guds ære oc viszdom er anrørendis / Syndernis bekiendelse / Samuittighedens trøst / trygbed oc foruaring paa vor salighed / som er / den hellig Aand / formedelst huilcken wi bliffue trygge / oc det beseglis oss til / at wi ere Guds børn. In Summa / Viszdom er / at it Menniske verd / huad Gud er / oc huorledis hand skal i alle maade skicke sig imod Gud / at hand acter intet høygre paa Jorden / end Guds Ord oc gierning / oc stedze haffuer sin lyst der vdi / som den første Psalme lærer.

Huad er forstand?

Forstand er den vduortis omgengelse faar Mennisken / aff huilcken mand kand dømme / huad Gud er behageligt eller vbehageligt / i vduortis ting. Oc til denne omgengelse høre

alle

alle den hellige Scrifftis formanelser / huor som de raade til / at mand skal vaage/bede/tiene/hielpe/trøste/den ene elske den anden/beuise huer andre ære/opføde Børn/ regære huss oc hiem / oc giøre alt det / som er den vduortis omgengelse oc væsen anrørendis.

Huorfore siger Paulus/ J aandelig Vissdom?

At hand vil skillige Verdzlig/kiødelig oc Menniskelig vissdom/ fra Himmilsk/aandelig oc Guddommelig Vissdom. Den kiødelige Vissdom er aleniste i de ting / som ere faar øyen / den aandelige Vissdom er skiult. Menniskelig vissdom siger/at naar det gaar nogen vel / oc hand er rijg/veldig/ helbrede/ da er Gud hannem gunstig oc naadig / oc at det er it saligt Menniske / Psalm. cxliiij. Oc der imod at Gud er vreed paa den / som er fattig/nødtørfftig/ælendig/skrøblig/sing/oc fristis i mange maade / oc at hand er it vseligt Menniske. Men Guds vissdom siger/at huo som haffuer megen forfølgelse / stor gienuordighed oc modgong/ er fattig i Aanden / haffuer it sønderknusit hierte / en angerfuld Samuittighed der hungrer oc trøster effter retferdighed/den er Guds ven oc salig/ Matth. v.

Huad er det andet hand beder om?

At de kunde vandre verdelige faar Herren/ i al behagelighed / det er / at de kunde vandre/som tilbørligt er faar Herren/ at de kunde hannem til behagelighed oc al Verden til forbedring / leffue erlige / at den gantske Verden kand sige. Gud vere loffuit / som haffuer giffuit oss saa skickelige Mend/ som vandre saa erlige i Guds Bud / oc tiene saa flitelige / hielpe oc trøst deris Neste/ oc forsige ingen Mand deris tieniste/hielp oc trøst. O huad ere dei smucke deylige Exempler/det følger forbedring aff / oc Gud bliffuer loffuit oc prisit der aff. Lige som Christus oc formaner Matth. v. Lader eders liuss saa skinne faar Mennisken / at de kunde see eders gode gierninger/oc prise eders Fader i Himmelen Thi alle de Christnis gierninger oc deris omgiengelse / skulle gaa der vd paa/at de skulle vere liuss oc lycter i Verden / aff huilcke alle Mennisker kunde tage got Exempel til deris forbedring?

Huad er det tredie hand beder om?

At de kunde vere fructsommelige i alle gode gierninger.

Huad ere gode gierninger?

Gode gierninger kaldis de / som komme vor Neste til gode / huilcke de Christne skulle tilbørlige oc met rette øffue sig vdi / Gud til loff oc ære / deris Neste til gode / oc sig selff til øffuelse oc den gamle Adam til dræbelse.

Der som de ske i nogen anden mening / saa at mand vil fortiene der nogit met / giøre Himmelens nogle der aff / da gaar det icke ret til. Det er vel sant / at Gud vil paa den yderste dag kræffue oc eske gode gierninger / som fructen aff it got træ / oc Troens leffuende Vidnisbyrd Matth. xxv.

Huor til tiene oc ere gode gierninger nyttelige?

De tiene der til / at de skulle oc kunde lære it Menniske / huor nær hand er Gud / oc huor langt hand er fra Gud. Thi at befinder du saadant it hierte hoss dig / at du kant oc vilt giøre huer mand til gode / huad heller hand er Ven eller Wuen / da haffuer du it leffuende Vidnisbyrd i dit hierte / at Gud er hoss dig. Der imod finder du icke saadant it hierte hoss dig / da haffuer du it vist tegn / at Gud er langt fra dig. Der ma du da tilbørlige forferdis / oc bede Gud / at hand vil giøre it andet Menniske aff dig. Thi at leffuer du saa hen / da er det dig farligt paa din salighed vegne.

Huad er det fierde hand beder om?

At de skulle voxe i Guds bekiendelse.

Huad er at voxe?

At voxe hører til den natur som vrter oc Træ / Diur oc Mennisker haffue / oc kaldis rettelige oc forøgis oc forfremmis. S. Lucas bruget det Ord om Christi oc Johannis barndom / Luc. j. oc ij. der som hand siger / Barnet voxte i lemmer / styrcke / kiød oc blod / marre oc been.

Giff Exempel?

Huo som vil plante it Træ / hand setter først Impen / der hand vil pode paa / i vedskefuld iord / oc graffuer omkring samme Træ / at det faar oeff oc vedske til oc i røderne. Naar som roden nu er bedrucken met vedske / da vedsker hun det gantske Træ / oc giff-

oc giffuer sig vd i alle grene / Saa at samme Træ / knoppis oc blomstris / faar blad oc fruct. Lige saa poder Gud formedelst sit Ord oc Aand / it nyt Menniske paa den gamle Adam / som er it vild riff oc bulle / som det der føris hiem affskouen. Alle Mennisker ere aff deris natur vilde skoutræ oc forderffuede / de bære oc ingen anden fruct / end idel vild / suer oc fordømelig fruct. Ja der som vrtegaards Manden icke flytte dette Træ met sine røder bort i god vedskefuld iord / oc podede gode riff der paa / da finge roden ingen vedske / oc grenene bare huercken blad eller fruct.

Huorledis skal ieg det forstaa?

Der som Gud icke formedelst sin hellig Aand fornyer den gamle Adam / oc fører hannem aff vantroens død oc mørck / til troens liuss oc Liff / da bliffuer der intet aff. Dette Træ skal staa i god vedskefuld iord / haffue regn oc Soelskin / det er / it Menniske skal leffue i Guds naade / i den Christelige Kircke / vnder det hellige Euangelij himmelske dug oc regn / oc retferdigheds Soel / Christus skal opliusse oc omskinne hannem. Vrtegaards manden skal oc sin tid affskære vandgrene / det er / Gud skal vndertiden forsøge Menn isken met fristelser / modgang / siugdom etc. oc kaarsseste oc dræbe den gamle Adam i hannem / oc rense hannem saa aff sind / Som Christus siger Johan. xv.

Huad er det femte hand beder om?

At de kunde bliffue stercke met al krafft / effter hans herlige mact / i al taalmodighed oc langmodighet met glæde. Thi al styrcke / krafft oc mact kommer aff Gud. Der faare fører hand oc tilbørlige den Titel / at mand singer som hannem / Du hellige stercke Gud. Thi Gud beuiste sin styrcke krafftelige / i det / at hand skabte Himmel oc Jord aff intet / oc sette Soel / Maane oc Stierner paa Himmelen / Gaff Diur / Fiske / Fule / Vrter / Træ / Korn / Vin / Fruct oc Malm / saa atskillig natur / huilcke der ere alle Guds store vnderlige gierninger. Men huem dem seer vden Troen oc Guds vidskab / hannem ere de icke nyttelige.

Huad

Huad er det ſiette hand beder om?

At de ſkulle tacke Faderen/ ſom giorde oſſ duelige til Helgens arffdel i liuſſit. Effter S. Paulus haffuer giffuit til kiende/ ſin Bøn/ſom hand giorde for de Coloſſer/da gifuer hand nu frembdelis til kiende/huo den er hand giorde Bøn til/ſom er/den Himmelſke Fader/huilcken de oc ſkulle tacke/oc hand opregner tre velgierninger/der Faderen haffuer giørt oſſ.

Huilcken er den førſte velgierning?

At hand giorde oſſ duelige til Helgens arffuedel i liuſſit.

Huad kaldis i liuſſit?

S. Paulus tager her en lignelſe aff Soel/dag oc Liuſſ. Lige ſom hand vilde ſige. Naar Solen gaar op/da giør hun dag/oc opliuſſer den gantſke Verden/hun giffuer hede oc verme fra ſig/oc der ved leffuer oc røris alt det ſom paa Jorden er/ſom mand ſeer om Vaaren oc Sommeren/at alle ting fødis ny/oc begynde paa ny at leffue. Men naar Solen gaar ned/da giør hun mørck oc nat/der følger da fraaſt/kuld/at mand ſkelffuer oc hagen dantzer ſaa at de tenderne knuppe ſammen/ſom mand ſeer om Vinteren/at alle ting ligge/ſom de vaare døde/ſkiulte met ſne/fraaſt oc kald/Menniſken tager da mange Klæder paa/oc haffuer nock at giøre/at de kunde beuare ſig fra kuld. Lige er det ſaa/huor ſom Chriſtus retferdigheds Soel icke opgaar i vore hierter/oc opliuſſer oſſ ſom Morgenſtiernen/da miſte wi den hellig Aands Liuſſ/dag/hede oc verme/oc ſkulle til euig tid hyle i natten oc mørcket/i fraaſt oc kuld/oc forderffuis.

Huilcken er den anden velgierning?

At hand frelſte oſſ fra mørckhedſens øffrighed/oc ſette oſſ i ſin elſkelige Søns Rige. Lige ſom S. Paulus vilde ſige. Wi vaare i Mørckhedſens oc Dieffuelens Rige lige ſom Satans egne vnderdanige/offuer huilcke Satan haffde met rette fuld mact/ſom en ret øffrighed oc Herre. Men den gode Fader vaar ſaa naadig oc barmhiertig/at hand forløſde oſſ fra denne vold/oc mørckhedſens øffrighed/oc førde oſſ bort oc ſette oſſ i it andet Land/ſom er/i Chriſti Rige/lige ſom mand i stridzhandel fører Fanger bort oc ſetter dem i it andet Land.

Huor

Huorledis beslutter S. Paulus denne Epistel?

Hand giffuer til kiende at denne forløssning skede formedelst Christum / oc siger / J huilcken wi haffue forløssning / det er / syndernis forladelse / ved hans Blod. Som mand kiøber en Misdedere fra Galien met pendinge / oc anammer hannem til naade / lige saa / der wi laae fangne vnder Synden / Dieffuelen oc Døden / oc skulde nu henge / oc døden euige Død / da springer Christus frem / oc siger til Dieffuelen. Jeg vil betale for dem / giff dem løss / oc anamme mig i deris sted / Dieffuelen bleff glad / tog Christum for sagen / oc mente hand haffde nu vundet / Christus loed sig friste / fange / hudstryge / kaarsfeste oc dræbe. Men der Christus saa sin tid oc hans time kom / slo hand tenderne vd paa døden / oc Brød hans braad aff / hand bestridede Helffuede / oc kom igien met stor mact / hand tog alt Dieffuelens roff fra hannem / mact oc velde / oc forhuerffuede oss met sit dyre Blod syndernis forladelse oc det euige Liff / Amen.

Den XXIIII. Søndag effter Trinitatis / Euangelium / Matthei ix.

Der Jesus talede / saadant met dem / kom der en aff de Øffuerster / oc falt ned for hannem / oc sagde / HErre min Dotter er nu død / men kom / oc leg din haand / paa hende / da bliffuer hun leffuende / Jesus stod op / oc følder hannem / oc hans Disciple.

Oc see / En Quinde / som haffde tolff Aar haffe

Blodsot / gick bag til hannem / oc rørde ved sømmen aff hans klædebon / Thi hun sagde ved sig selff / Kunde ieg ekon røre ved hans klædebon / da bleffue ieg helbrede. Da vende Jesus sig om / oc saa hende / oc sagde / Ver trøstig min Dotter / Din Tro haffuer hulpet dig. Oc Quinden bleff helbrede i den samme time.

Oc der hand kom i den Offuersti Huss / oc saa Pibere oc Folckens bulder / sagde hand til dem / Viger bort / Thi Pigen er icke død / men hun soffuer. Oc de bespottede hannem / Men der Folcket var vddreffuet / gick hand ind / oc tog hende ved Haanden / Da stod Pigen op. Oc dette røcte kundgiordis i det samme gantske Land.

Huor om taler dette Euangelium?

Om tuende store Mirackel / der Christus giorde / huilcke oss holdis faare / at vor Tro skal der met opueckis / styrckis oc beuaris / oc at kierlighed skal optendis i oss. Thi her ere tuende deylige Exempel / Det ene / Troens / i denne Offuerste for Scholen / oc i den siuge Quinde. Det andet er kierligheds Exempel / i Christo / som hielper dem baade sammen / aff naade. Hand giør den arme siuge Quinde helbrede / som haffde tolff Aar veret siug / Oc hand opuecker den Offuerste i Scholen Jairo / hans Dotter fra de Døde.

Huor paa kunde wi mercke Troen i denne Jairo?

At hand falt ned for vor HErre Christo / oc sagde / HErre / min Dotter er nu død / Men kom oc læg din Haand paa hende / da bliffuer hun leffuende. At Jairus beder om sundhed oc om liffuet / er it tegn til hans Tro / Thi / at haffde de hand icke met en stadig tro / ventet sig hielp oc trøst aff Christo / da haffde hand icke kommet til hannem / oc bedet om hielp / besynderlige / efftterdi hand var en aff de Offuerste Rabi / oc viste de ypperste Presters oc Phariseers trusel / imod dem / som bekiende Christum. Men at hand siger / kom oc læg din Haand paa hende / det er it

tegn

tegn til end wfulkomen Tro. Hand trode vel/at Christus kunde hielpe hans Dotter/ men end icke før end hand kom til hēde/som en Læge komer til den Siuge/Oc Christus er alligeuel saa from/ at hand icke lader hannem nyde denne skrøbelige tro ont at/ men hand stod op/oc gick met hañem/oc hans Discipler fulde hañem.

Huor paa kunde wi mercke denne Siuge Quindis tro?

At hun gick bag til vor HErre Christum/oc rørde ved sømmen aff hans klædebon / oc sagde ved sig selff / kunde ieg ekon røre ved hans klædebon/da bleffue ieg helbrede.

Saa hører ieg vel/At denne Quinde haffde en sterckere Tro/end Jairus.

Ja visselige/Denne Quinde haffde saadan en stadig Tro oc tillid til Christum / at hun visselige haffde beslutter hoss sig selff/at hun skulde bliffue helbrede/der som hun ekon kunde røre ved sømen aff hans klædebon. Var icke dette en deylig tro.

Giorde da Christi klædebon hende helbrede?

Christi klædebon giorde hende icke helbrede / men Troen til Jesum Christum / Thi Christus sagde selff / Huo rørde ved mig? Jeg fornam/at der gick en krafft fra mig / Fra mig / siger hand / icke fra mine klæder. Der faare var denne Quindis tro saa retsindig/at Christus ocsaa selff priser hende.

Huorledis beuiser Christus sig/ tmod denne Offuerste for Scholen?

Hand loed sig finde veluillig til Jairi besøgelse / stod strax op/oc gick met hannem. Hand vilde beuise met gierningen/det som hand tilforn haffde lært/De Stercke haffue ingen Læge behoff/Men aleniste de siuge.

Huad skede der paa veyen?

Saa siger Marcus. Der var en Quinde/hun haffde tolff Aar hafft Blodsot / oc haffde ledet meget / aff mange Læger/oc vortæret alt sit Gods der paa / oc det halp hende intet / mendet bleff meget verre met hende / Der hun hørde om Jesu / kom hun bag til iblant Folcket / oc rørde ved hans klædebon / Thi hun sagde / kunde ieg ekon røre ved sømmen aff hans klædebon / da bleffue ieg helbrede / oc hendis blods kilde tiurdis strax / oc hun fornam paa sit legeme / at hun var

bleffuen helbrede aff sin plage/ Oc hun mente/ at hun vilde gaa bort oc tie stille/ Men Christus vilde icke / at saadan en retsindig tro/ i en Quinde/ skulde bliffue hemmelig/ men obenbare for den gantske Verden.

Huad giorde Christus?

Hand vende sig om / iblant Folcket/ oc sagde / Huem rørde ved mig? Oc der ingen vilde gaa til syne / sagde Petrus / oc de som vaare hoss hannem / Mestere / Folcket trenger oc trycker dig oc du siger / Huem rørde ved mig? Da sagde Jesus / Der haffuer nogen rørt ved mig / thi ieg fornemmer / at der gick en krafft fra mig.

Huad giorde Quinden til disse Ord?

Der hun saa / at det var icke skiult/ kom hun frem met fryct oc beffuelse / oc falt ned for hannem/ oc kundgiorde for at Folcket/ for huad sag skyld hun haffde rørt ved hannem/ oc huorledis hun var strax bleffuen helbrede.

Huad siger Christus til hende?

Ver trøstig min Dotter/ din Tro haffuer hulpet dig. Der priser Christus hendis Tro/ for alt Folcket / Icke aleniste oss til it Exempel/ Men / paa det Jairus ocsaa skal stadfestis oc bestyrckis i sin Tro / oc icke tuile / at Christus io skulde ocsaa ville beuise hans Dotter lige saadan Naade oc velgierninger som hand haffde beuisd Quinden.

Dette er i sandhed en stor Naade oc Barmhiertighed aff Christo?

Ja visselige / Huorledis kunde Christus vere mere from oc veluillig til at hielpe? Hand giffuer til kiende met gierningerne / at hand kand hielpe i angist oc nød / i al bedrøffuelse oc modgang/ ia/ ocsaa mit i døden / oc at hand ocsaa er tilbøyelig oc veluillig til at hielpe/ Oc wi ere alligeuel saa arme ælendige Mennisker / at wi huercken lade nogen lerdom/ alligeuel hand er nyttelig oc lystig/ icke nogle gierninger / alligeuel de ere store oc vnderlige/ opuecke oss til Troen. Der faare er det ocsaa befryctendis / at det paa det sidste skal gaa oss / som det gick Jøderne. Wi haffue ingen vndskylding / Oc de Ord Johan. xv. ere lige saa vel sagde til oss / som til Jøderne. Der som

ieg

leg icke de haffde kommet/ oc talet met dem/da haffde de ingen synd/Men nu haffue de intet at bære faare / at vndskylde deris synd met.

Det er vist / at Christus kom til Jøderne i kiødet/men hand kom icke saa til oss Hedninge?

Christus kom til oss Hedninge / formedelst sit hellige Euangelium/ oc forkyndede oss sin Himmelske Faders vilie/oc wi høre end nu daglige hans Ord / Men huem forbedris der aff? Huem legger det paa hierte? Huem vil offuergiffue falsk oc suig/snedighed oc surfittighed? Jo lenger mand lærer oc Predicker/ jo argere bliffue Menisken / Jo mere mand formaner til Broderlig kierlighed / jo større wtro skab/ falskhed/besuigelse/ list oc finantzeri/brugis der. Huo som ekon mest kand forraske / bedrage oc besuige den anden/ hand giør sig ingen Samuittighed der paa/men lader sig tycke at det er altsammen vel giort / Oc der som mand venter forbedring/ at Menisken skulle bliffue frome/ der bliffue de jo lenger io argere/At ocsaa baade Offrighed oc Predickere haffue nu tredubbelt mere arbeyde / met kiff oc trette / klammer oc bulder / end de nogen tid haffde tilforn/saa/ at der er liden forbedring at forhaabis til.

Huad skede fremdelis paa veyen?

Der Quinden var bleffuen helbrede / oc Christus end nu talede met hende / komme der nogle aff Jairi Tiunde / oc sagde / Din Dotter er Død / hui wmager du Mesteren ydermere? Her er it Exempel/huorledis Gud frister sine vdualde/ oc huorledis den ene Fristelse kommer effter den anden/ Først/bleff denne Jairi Dotter siug / huilcket der var hannem icke en ringe sorge / Der effter bad hand Christum om hielp / Hand tilsagde hannem hielp / oc gick met hannem / Men paa det hans Tro skulde forsøgis / da kom der Bud til hannem / som hand var paa veyen/at hans Dotter var Død/oc at hand fordi icke skulde ydermere wmage Mesteren / Der begynde hans Tro aldelis at forsuinde / men Christus oprette oc trøstede hannem igen.

Huad sagde hand til Jairo?

Der Jesus hørde denne tale/som bleff sagd/sagde hand til

Scholens Offuerste / Fryct icke / tro ekon / da skal hun bliffue helbrede / met disse Ord bestyrcker hand hans Tro.

Huad giorde da Christus / der hand kom ind i Jairi Huss?

Der hand saa Folckens bulder / oc Pibere / oc at de græde offuermaade oc hylede / sagde hand / Hui buldre i / oc græde? Viger bort / thi Pigen er icke død / men hun soffuer / Da bespottede de hannem / thi de viste vel / at hun var død / De tenckte / Huad er dette for en Læge? veed hand icke forskel mellem søffn oc døden? Men Pigen soff for Christo / oc for Christi øyen / som kunde meget letteligere vecke hende op fra de Døde / end det ene Menniske vecker det andet op aff en søffn..

Bespottis oc foractis end nu Christi Ord oc gierninger saa i Verden?

Ja visselige / Verden holder end nu paa denne dag / Christi Ord oc gierninger / icke forandet / end idel daarlighed oc geckeri / hun bespotter oc foracter alt sammen / huad Christus lærer oc giør / Det synis hende vtroligt / at en død / halffraaden / stynckende krop / skal soffue. Men kunde hun tro den Artickel om Skabelsen / At Gud er Almectig / da skulde hun ocsaa visselige tro denne Artickel / om de Døds Opstandelse.

Huad vorette disse Bespottere der met / at de foracte oc bespotte Christum?

Christus driffuer dem vd / oc acter dem icke verdige til / at de skulle met deris øyen see denne Guds herlige gierning. Lige skal det ocsaa gaa vaare Modstandere / Euangelij bespottere / som nu drage paa smile bonder oc lee himskelige / naar de høre / at Christus Foractis / Bespottis / Skendis oc Lastis / i sit hellige ord / Disse skal Christus ocsaa vddriffue aff sin Christelige Menigheds Huss / hand skal giffue dem hen i it enherdigt / fortredeligt oc fornent sind / forblinde oc forstocke dem / at de aldrig skulle see eller forstaa de Guddommelige gierningers himmelighed oc krafft / oc aldrig bliffue delactige i Christi pine oc død / oc salige opstandelse / men de skulle til euig tid bliffue fordømde oc fortabte / Thi den første Psalm kalder den

Mand

Mand salig/som icke vandrer i de vgudeligis Raad/oc icke gaar Synderis Vey/eller sider der som Spottere side.

Findis der endnu saa danne Bespottere?

O HErre Gud! Verden er fuld aff saadanne Spottere/ Huem som ekon kand dristelige bespotte/foracte/laste oc forfølge Christum oc hans Ord/ hand er kierkommen oc Verdens elskelige Barn/hand haffuer alt det hans hierte ynsker oc begierer/ia hand bliffuer rundelige betalet met Pendinge oc Gods/Land oc Folck/ypperlighed oc verdighed/Rente oc forleninger/fordi at hand ekon dristelige/met en skendzmund/laster oc bespotter Gud/oc fortien io vel Helffuedis Ild.

Huo gick ind i Huset met Christo?

Hand tilstedde ingen at gaa ind i Huset/vden Petrum/ Jacobum oc Johannem/oc Pingens Fader oc Moder/ Hand vilde haffue vidnisbyrd/som skulde bekiende oc prise/ Guds vnderlige Gierninger oc Jertegn aff hiertet/huor met hand giffuer oss it Exempel/at wi icke skulle kaste Helligdom for hunde/eller Perler for Suin/oc icke heller Guds gaffuer for Lastere oc Bespottere.

Huad giorde Christus hoss Pigen?

Hand tog hende ved haanden/oc sagde til hende/Talitha kumi/det er vdlagd/Pige/ieg siger dig/Stat op! Oc hendis Aand kom strax igen/oc hun stod op oc vandrede/Her see wi det Guddommelige Ordis krafft/at det ocsaa giør de Døde leffuendis. Naar Gud lader oss høre sin røst/oc rører vort hierte/ da staa wi op aff vor brøst oc synd/lige som Christus siger Johan. xj. Huo som tror paa mig/hand skal leffue/alligeuel hand end døer.

Huad befaler Christus denne Pigis foreldre?

Thu stycker/At de skulle giffue Pigen mad/oc ingen sige/ huad som var skeet.

Huor faare skulde de giffue hende mad?

At de skulde klarlige kunde see oc kiende/at hun visselige var opuact fra de Døde.

Huor faare skulde de icke sige det faar nogen/ som vare skeet?

Christus vil icke / at wi skulle søge vor egen roff i hans vnderlige gierninger oc Jertegen / men aleniste Guds loff / ære oc priss.

Huad skulle wi lære aff dette Euangelio?

Først/At Gud anseer icke Persóner/man hand hielper baade Rige oc Arme / Jøder oc Hedninge / saa fremt de ekon ville tro oc forlade sig paa hannem/Der faare skulle alle Mennisker vente sig Guds Naade/oc ingen fortuile eller falde i missbaab.

Der nest/Christus bruger icke aleniste Ord / til at helbrede de Siuge/men ocsaa sine Lemmer oc tager paa dem / Huor met hand vil giffue til kiende / at hans kiød / som er forenit oc it met Guddommen / haffuer krafft at giøre leffuende /Giør nu den tagelse aff Christi Lemmer saa store ting oc opuecker de Døde / Hui skulde det da icke meget mere giøre oss leffuende oc wdødelige/at wi æde hans Kiød oc dricke hans Blod?

Det tredie Wi skulle fordi icke foracte lægedom / at denne Quinde kaastede alle sine pendinge paa Læger / oc bleff intet behulpen der aff. Thi Gud beuarer sig selff nogle Siuge/ i huilckis helbredelse hand vil i sin tid forklaris oc prisis / Som det Exempel om den fødde Blinde giffuer tilkiende/Joh. ix.

Det fierde/De Christnis død/er ekon en søffn. Thi at ligesom de icke legge sig i deris seng/at de der ville bliffue beliggende euindelige men aleniste huile sig der nogen stund/oc tage sig rolighed til/at legemet kand komme til krafft oc styrcke igen/ Saa/legger mand icke de Gudfryctige i Jorden/naar/de dø/ at de der skulle bliffue euindelige/men de skulle huile sig en liden stund/ oc opstaa igen paa dem yderste dag/ oc leffue euindelige met Christo. Men met de wgudelige oc vantro haffuer det sig meget anderledis Thi effterdi deris legeme haffue i dette liff veret raadne stinckende graffuer/oc Dieffuelens wrene Suinestier / huilcke der haffue tient / Satan effter hans vilie / Da ligge de i Jorden / men de skulle opstaa til euig beskemmelse oc pine/at de til euig tid skulle vere Helffuedis braande. Men de frommis legeme/som her paa Jorden haffue veret Guds bolig oc den hellig Aands Tempel/de begraffuis i Jorden/som mand plan-

planter deylige Lilier or Rosen i en smuck Vrtegaard / oc skulle opueckis igen aff Gud/paa den yderste dag til det euige Liff/Amen.

Den XXV. Søndag effter Trinitatis / Epistel / ij. Pet. j.

KJere Brødre / Jeg acter det at vere tilbørligt / saa lenge jeg er i denne bolig / at opuecke oc formane eder. Thi ieg veed / at ieg skal snarlige afflegge min bolig / Lige som vor HErre Jesus Christus haffuer obenbarit mig. Oc ieg vil gjøre min flid / at i alleuegne skulle haffue dette i hukommelse effter min Død. Thi wi efterfølde icke kloge Fabel / der wi kundgiorde eder vor HErris Jesu Christi tilkommelse oc krafft / men wi haffue selff seet hans herlighed / der hand fick ære oc priss aff Gud Fader / formedelst en røst som skede til hannem aff den store Herlighed/i saa maade. Denne er min elskelige Søn i huilken ieg haffuer behaglighed. Oc wi hørde denne røst komme ned aff Himmelen / der wi vaare met hannem paa det hellige Bierg.

Wi haffue it fast Propheteligt ord/oc i gjøre vel at i giffue act der paa / som paa it Liuss/ der skin i en mørcksted/indtil dagen gaar paa / oc Morgenstiernen opgaar i eders hierter/ Oc det skulle i først vide / at der skeer ingen Prophecie i Scrifften/ aff egen vdleggelse. Thi der kom end nu aldrig nogen Prophecie frem / aff Menniskelig vilie men Guds hellige Mennisker bleffue dreffne til at tale / aff den hellig Aand.

Huad gior S. petrus denne Epistel?

Effter den dræbelige formaning hand giorde tilforn / at mand skulde beuise Troen met gierninger / at hun skulde icke vere aarkeløss oc wfructsomelig / men tienstactig / gaffngiørende / krafftig / oc giøre megen godfruct. Da formaner hand nu fremdelis / at wi skulle icke offuer giffue Troen / men wden affladelse øffue hende / Paa det at baade Lærere oc Tilhørere kunde haffue en fast grund / der deris hierte oc Samuittighed kand stadelige bygge oc forlade sig paa. Oc hand fører her ind den Historie om Christi forklarelse / Matthei xvij.

Huilcken er formanelsen?

Saa siger S. Petrus. Jeg acter det at vere tilbørlig / saa lenge ieg er i denne bolig / at ieg skal opuecke oc formane eder. Thi ieg veed / at ieg skal snart afflegge min bolig / lige som vor HErre Jesus Christus oc haffuer obenbarit mig.

Er det icke da nock i lerdom / wden hand skal endformane der til?

Der ere tuende Embeder i Kircken / lære embedet oc formane embedet.

Huad er at lære?

Lære er / naar mand legger Troens grunduol / oc forkynder hende far dem / som intet vide der aff.

Huad er at formane?

Formane eller paaminde kaldis at predicke faar dem / som vide / oc haffue hørt det tilforn / at mand skal bliffue hart veed / forglemme det icke / men fare frem / forbedris / oc voxe der vdi / Fordi at wi ere alle besuerede met den gamle lade seck / vort egit kiød oc blod / som vil aldrig frem paa den rette Vey. Der faare skal mand stedze driffue / lige som en Husbonde driffuer sit Tiunde / at de skulle icke bliffue lade oc forsømelige / alligeuel de end vel vide / huad de skulle giøre.

Huorfore kalder S. petrus sit legeme en bolig?

Hand giør i denne maade / lige som S. Paulus ij. Corinth. v. der som hand siger. Wi vide / at der som denne vorboligis iordiske huss sønderbrydis / da skulle wi haffue en bygning / opbygd aff Gud / it huss icke giort met hender / som er euige i Himmelen. Der kalder S. Paulus vore legemer bolige / fordi at wi

vandre omkring der vdi/ſom Pillegrimme oc fremmede Geſter. Lige ſaa kalder oc S. Petrus ſit legeme en bolig/i huilcken Sielee boer oc haffuer ſin hule / Oc hand giør det ringe nock / vil icke kalde det it huſ/men en hytte/it ſkur/en liden bod/ſom hyrder haffue.

Huor paa veed S. Petrus det/ at hand ſkal ſnarlige legge ſin Bolig aff ?

Hand ſiger / Min HErre Chriſtus obenbarede mig det. Der bær S. Petrus vidniſbyrd om ſig ſelff / at hand vaar vis paa det euige Liff / oc at Gud haffde tilforn obenbarit hannem/naar hand ſkulde dø. Oc det ſkede for vor ſkyld / Thi der ſkulde nogle Menniſker vere / ſom ſkulde vere viſſe paa / at de vaare vdualde/huilcke der ſkulde predicke Troen/oc legge hende tilen faſt grunduol/at mand kund vide/at de predickede icke Menniſkens lerdom/men Guds Ord. Men før de komme til ſaadan viſhed/ forſøcte Gud oc prøffuede dem vel.

Huad er det/at hand ſiger/ Jeg vil giøre min flid/ at i allenegne ſkulle haffue dette i hukommelſe / effter min Død ?

Hand vil ſaa meget ſige. Jeg vil icke aleniſte paaminde eder met leffuende røſt / men ocſaa befatte ſaadant i ſcrifft / oc befale eder formedelſt andre/at i ſkulle baade den ſtund ieg leffuer/oc effter min Død ſtedze haffue det i hukomelſe / oc det icke forglemme. Her ſee wi / huor ſtor ſorrig/ oc omhyglighed den hellige Petrus haffde for Sielens ſalighed / oc det kunde dog icke hielpe.

Haffue Apoſtlernis Statholdere Biſcopet/Prelater/Domherre/oc haffe ſaadan Sieleſorrigge met ſcriffuelſe/ lerdom oc predicken ?

De haffue omuent Sieleſorrig til Melſorrig oc Guldſorrig/ det maa gaa met Sielen huorledis det kand / Huad ſkulde de aarkeløſe Menniſker enten ſcriffue/lære eller predicke/der mand ſkulde bruge effter deris død ? de lade dog neppelige en predicken komme frem paa papir / end ſige / at de ſkulde ſcriffue Bøger. Der ere mange iblant dem / ſom dyppe icke en pæn i blickhornit det gantſke aar igennem vden aleniſte naar Bønder yde Korn oc føre Landgilde frem/at de da ſcriffue dagen/huor megit/ oc paa huad aar etc.

Huad

Huor for en Historie fører S. Peder her ind?

Hand siger. Wi effterfølde icke kloge Fabel/der wi kundgiorde eder vor HErris Jesu Christi kraft oc tilkommelse/Men wi haffue selff seet hans herlighed / der hand fick ære oc priiß aff Gud Fader / formedelst en røst / som skede til hannem aff den store herlighed / i saa maade. Denne er min elskelige Søn/ i huilcken ieg haffuer behaglighed/oc wi hørde denne røst komme nid aff Himmelen/ der wi vaare met hannem paa det hellige Berg.

Huor er denne Historie bescreffuen Euangelio?

Matthei xvij. staar saa. Jesus tog til sig Petrum / Jacobum oc Johannem hans broder / oc førde dem offuer en side op paa it høyt Bierg/ oc bleff forklarit faar dem/oc hans Ansict skinde som Solen/oc hans klæder bleffue huide/som it liuß. Oc see / da obenbaredis Mosē oc Elias faar dem/de talede met hannem. Da suarede Peder oc sagde til Jesum. HErre/her er got at vere / da ville wi giøre her tre Bolige/Dig en/Mosi en/ oc Elie en. Som hand en nu saa talede / see / da offuerskuggede en klar Sky dem. Oc see en røst affskyen sagde. Denne er min elskelige Søn / i huilcken ieg haffuer behagelighed / hannem skulle i høre. Der Disciplerne det hørde fulde de nid paa deris ansict / oc bleffue saa forferdede. Men Jesus traadde frem til dem / rørde ved dem / oc sagde. Staar op / oc fryctet intet. Men der de op løffte deris øyen / saae de ingen / wden Jesum alene.

Huad vil S. Peder med denne Historie?

Hand vil saa meget sige. Det Euangelion som wi predicke eder om Christo / tage wi icke eller optencke aff oß selff/ eller anammede/ det aff kloge fabels Dictere / som kunde tale store / stattelige oc pralende Ord om alle ting / som de Greker vaare paa den tid. Saadanne haffue wi icke høre eller vilde effterfølge/det er / wi predicke icke Menniskens paa fund/men ere visse der paa/at der er Guds Ord / huilcket wi haffue seet met vore øyen / oc hørde met vore ørin / der wi vaare met Christo paa Biergit/saae der oc hørde hans herlighed.

Huor-

Huorledis beslutter S. Petrus denne Epistel?

Met tuende deylige Sprock / lerdome oc vnderuisninger.

Huilcket er det første?

Saa siger Petrus. Wi haffue it fast Propheteligt Ord / oc i giøre vel / at i giffue act der paa / som paa it liuss / der skin i en mørckfsted/ind til dagen kommer frem / oc Morgenstiernen gaar op i eders hierter. Der giffuer S. Petrus tilkiende/at hans lerdom er aff Gud / oc hand taler her hart imod Menniskens lerdom. Som hand vilde sige. Der gaar det altsammen op paa/huad som ieg predicker/ at eders Samuittighed skal kunde vere tryg/ oc eders hierte staar der fast paa / at det er Guds Ord wi predicke / oc at i skulle icke lade slide oc vende eder der fra. Paa det at baade ieg oc i kunde saa vere visse paa / at wi haffue Guds Ord. Thi det er en aluorlig handel met Euangelio / at mand skal anamme det rent oc klart vden tilsettelse/ oc beholde det vforfalsket fra al anden lerdom.

Huor fore kalder hand Euangelion it liuss?

Det er met Euangelio/lige som det kunde vere met nogen/ der bleffue greben mit om natten i it mørck huss/der giordis det behoff / at mand skulde tende it Liuss / at see ved / indtil det bleffue dag. Lige saa er oc Euangelion i denne Verden / i mørckheds Rige / i huilcket al Menniskelig fornufft er idel mørckhed/blindhed oc vildfarelse. J dette mørck haffuer Gud optend it Liuss / som er / hans hellige Euangelion / i huilcket wi kunde see / huad oss fattis / oc vandre vden skade her paa Jorden/indtil Morgenstiernen/Herrens store dag opgaar.

Huilcket er det ander Sprock?

Dette skulle i først vide / at der skeer ingen Prophecie i Scrifften/aff egen vdleggelse. Thi der kom end nu aldrig nogen Prophecie frem/ aff Menniskens vilie/Men Guds hellige Mennisker ere dreffne til at tale/aff den hellig Aand. Her forskinder S. Petrus alle Gloser oc Vdleggelser / som de gamle Fædre oc andre Scrifftens Vdleggere haffue aff deris egit hoffuit giort offuer Scrifften / oc forbiuder at bygge paa saadan vdleggelse. Du skalt icke selff vdlegge scrifften/siger hand/ men den hellig Aand skal det selff giøre. Naar som Patres oc Conci-

Concilia kunde nu beuise/ at deris Gloser oc vdleggelse er aff Scrifften/ da skal mand Tro dem/ kunde de icke/ da skal mand icke Tro dem/ der som det oc end vaare de aller ypperste Lærere. Thi der kand ingen finde paa den rette forstand formedelst sin egen vdleggelse/ Scrifften skal vdlegge sig selff/ oc den hellig Aand skal forklare den ene sted i Scrifften met den anden.

Hvad er Summa paa denne Epistel?

At mand icke skal predicke andet i Christendomen/ end Guds Ord. Oc icke andet høre/ end Guds Ord. Faderen vil oc intet andet Ord haffue. Sagen er. At wi skulle haffue saadant it Ord/ der er euigt/ oc bliffuer euindelige/ formedelst huilcket vore Siele kunde prisis oc beuaris/ oc leffue til euig tid/ AMEN.

Den XXV. Søndag effter Trinitatis/ Euangelium/ Matth. xvij.

OC sex dage der effter/ tog Jesus Peder oc Jacob/ oc hans broder Johannem til sig/ oc førde dem offuer en side/ op paa it høyt Bierge/ oc bleff forklaret for dem/ oc hans Ansict skinde som Solen/ oc hans klæder bleffue huide som it liuss. Oc see/ da obenbarendis Mose oc Elias for dem/ oc talede met hannem. Da suarede Peder oc sagde til Jesum/ HErre/ her er got at vere/ vilt du/ da ville wi giøre tre Bolige/ Dig en/ Mosi en/ oc Elias en. Der hand end nu saa talede/ see/ da offuerskuggede en klar

klar Sky dem. Oc see/en Røst aff Skyen sagde/Denne er min elskelige Søn/i huilcken ieg haffuer behagelighed/hannē skulle i høre. Der Disciplerne hørde det/fulde de ned paa deris Ansict/oc bleffue faare forferdede/Da traadde Jesus frem til dem/oc rørde ved dem/oc sagde/Staar op/oc frycter intet/Men der de opløffte deris Øyen/saae de ingen/ vden Jesum alene.

Huor om taler dette Euangelium?

Om Christi forklarelse/huor/oc huorledis hun skede.

Huor skede Christi forklarelse?

Paa det Bierge Thabor/it høyt oc trint Bierge/liggendis i den slette marck/i det Land Galilea/tho mile fra Nazareth/i Zabulons/Jsaschars oc Nepthali Slecter. Paa dette Bierge gick Christus op offuer side met sine Discipler alene/at de bede Luce ix. Der aff skulle wi lære/at naar wi ville bede da skulle wi ocsaa holde oss fra alt bulder/oc fra denne Verdens omhyggelighed/vere stille oc vende oss til Gud i rolighed/saa fremt wi ville vdrette noget met vor Bøn/oc bliffue bønhørde.

Huad haffde Christus behoff at bede/var hand io Guds Søn oc vden Synd?

Efftherdi hand haffde taget sig menniskelig skrøbelighed til vilde hand bede/oc lære oss der met/at hand er vor ypperste Prest oc Talssmand/hoss Faderen/oc deler Bønens Aand met oss som skal robe met hannem/Abba kiere Fader/Oc at hand met sit Exempel/ocsaa vilde opuecke oss til at bede.

Huorledis skede Christi forklarelse?

Der hand giorde sin Bøn/forklarede hand sig for sine Discipler/Peder/Jacob oc Hans/oc hans Ansictis skickelse bleff forvent/oc skinde som Solen/oc hans klæder bleffue klare oc offuermaade huide/som sne/at ingen Faruere paa Jorden kunde giort dem saa huide/Oc Elias oc Moses obenbaredis for dem i klarhed/oc talede met Jesu.

Huor faare forklarede Christus sig for disse fem Personer?

Hand vilde haffue tuende slags vidne paa sin forklarelse/

som var/aff det gamle oc ny Testamente / Aff det gamle Testamente Eliam oc Mosen / aff det ny Testamente / de tre Apostler/ Petrum / Jacobum/oc hans broder Johannem.

Huor faare vilde hand haffuet Petrum Jacobum oc Johannem?

Disse haffde hand ocsaa hoss sig/ der hand opuacte Jairi Dotter/ Matth. ix. Hand tog dem ocsaa met sig i Vrtegaarden Matth. xxvi. Oc her tager hand dem ocsaa met sig op paa Bierget / at alle sager skulle bliffue bestandige i thu eller try vidnis mund.

Huor faare vilde hand haffue Mosen oc Heliam?

At hand der met vilde giffue til kiende / at hand er den rette Messias huilcken Louen oc alle Propheter giffue vidnisbyrd. Thi disse tho vaare de ypperste/som ocsaa offuer deris Prophecier/ fordreffue aff Guds befalning/oc ødelagde met gierningen / Guds Fiender/som vaare de vgudelige Hedninge oc falske Propheter.

Huad er Christi forklarelse?

Icke andet/end en beskuelse oc forsmag paa den euige glæde / herlighed oc salighed / Thi Christus vil met denne forklarelse giffue sin Maiestat oc herlighed til kiende / oc besynderlige den sidste opstandelsis klarhed / oc at hand icke haffuer anammet saadan klarhed/for sig alene/ men vil ocsaa dele hende met alle trofaste Mennisker.

Huad er det/At hans Ansict skin som Solen oc hans klæder ere huide/Som Sne?

Hand vil der met giffue til kiende / At hand der Christus/ Guds Søn/Messias/ Verdens Skabere oc Frelsere.

Huad er det da/ at ocsaa Moses oc Helias obenbaris i klarhed?

Der met giffuis til kiende/At Louen som var til forn mørck/ suaer oc wlidelig/er nu effter Christi tilkomelse oc Euangelij obenbarelse klar/ lystig oc læt.

Huor om talede de met Christo?

Om hans vdgang (siger Lucas) huilcken hand skulde fuldkomme i Jerusalem / Det er/huad endeligt hand skulde haffue/ oc huor-

oc huorledis hand skulde fuldkomme sin pine oc Død i Jerusalem/ dat gantske Mennisk elige Slecte til gode.

Huorledis obenbaredis Moses oc Elias?

Der er icke tuil paa/ at Gud io fordi beuarede disse tho/ at de icke skulde raadne/ at de ocsaa skulde obenbaris hoss Christum/ i hans forklarelse/ icke som de der vaare døde/ men som de der vaare forklarede. Thi wi læse i den femte Mosi Bog/ Cap. xxxiiij. At Moses døde/ oc bleff begraffuen aff Herren/ oc der veed end nu ingen paa denne dag/ huor hans Graff er. Saa læse wi ocsaa om Helia iiij. Reg. ij. At Gud anammede hannem op i en gloende vogn i Lucten/ til Himmelen. Oc det er vist/ at Mosi oc Helie Legeme/ icke raadnede i Jorden/ men ere optagne til euig klarhed.

Huad giorde den stund de tre Apostler?

De soffue/ siger Lucas/ men der de vognede op/ saae de hans klarhed/ oc de tho Mend staa hoss hannem. Saa skrøbeligt er kiød oc blod/ at de soffue/ den stund Christus giør sin Bøn. Lige gaar det ocsaa met oss/ naar wi skulde giøre vor Bøn/ da soffue wi. De haffde icke vel veret verdige til/ for deris store ladhed/ at de skulde veret der hoss/ oc seet denne herlighed sin/ Men huad dem her vederfaris/ det er idel naade/ Christus vecker dem op aff søffne/ at de ocsaa skulle see Guds herlighed/ oc haffue en forsmag aff det euige Liff.

Huad giorde Petrus der hand vognede op/ oc saa Christi klarhed?

Hand bleff saa gantske glad/ at hand sagde til Jesum/ Mestere/ her er got at vere/ vilt du/ da ville wi giøre tre Bolige/ Dig en/ Mosi en/ oc Heliæ en.

Huad suar fick hand?

Der hand saa talede/ kom en klar Sky/ oc offuerskuggede dem/ oc der falt en røst aff Skyen/ som sagde/ Denne er min elskelige Søn/ i huilcken ieg haffuer behagelighed/ hannem skulle i høre. Der Disciplerne det hørde/ fulde de ned paa deris Ansict/ oc forferdedis saare.

Huor faare obenbaredis Gud Fader i en klar Sky?

Gud er en Aand/ oc er Wsynlig som Johannes siger.

Der haffuer aldrig nogen tid nogen seet Gud/ Der faare haffuer Gud offte obenbaret sig i en Sky.

Met huad steder aff Scrifften kand det beuisis?

Gud gick om natten for Jsraels Børn / i en Jldstøtte / oc om dagen met en Sky / Exod. xiij. Der Kong Salomon viede Templet j. Regum viij. opfyllede en Sky Herrens Huff / at Presterne icke kunde staa / oc vdrette deris Embede/ for Skyen/ Thi Herrens herlighed opfyllede Herrens Huff/ Saa obenbare-dis hand ocsaa her i en Sky/ oc talede aff Skyen.

Huor offte formelder Euangelium / at Faderens Røst er hørt?

Tre gange Først/ der Christus bleff døbt i Jordan Matthei iij. Der nest i Templet/ der Christus sagde Johan. xij. Fader forklare dit Naffn. Da kom en røst aff Himmelen/ sigendis/ Jeg haffuer forklaret/ oc vil atter forklare det Tredie gang/ Her paa det Bierge Thabor/ som dette Euangelium siger/ Denne er min elskelige Søn/ i huilcket ieg haffuer behaglighed/ Hannem skulle i høre? hand siger icke / J skulle høre Patres/ Concilia / Paffuen / Domkircker / Kloster / men min elskelige Søn/ hand er Veyen/ Sandhed oc Liffuet. Joh. xv. Oc S. Petrus siger ij. Pet. j. Wi haffue selff seet hans herlighed / der hand fick ære oc priff aff Gud Fader / formedelst en røst / som skede til hannem / aff den store herlighed / i saa maade/ Denne er min elskelige Søn / i huilcken ieg haffuer behagelighed / Oc wi hørde denne Røst komme aff Himmelen/ der wi vaare met hannem paa det hellige Bierge.

Huorledis kommer det / at de forferdis for Skyen/ oc for Faderens Røst?

Saa skrøbelig er den Menniskelige natur / at hun icke kand fordrage Guds klarhed/ De hellige Apostler lode sig til forn ticke/ at de vaare mit i Himmelen/ Nu forferdis de saa offuermaade/ at dem tyckis de ere mit i Helffuede.

Trøstede icke da Christus dem igen?

Ja visselige / hand gick til dem / rørde ved dem / oc sagde/ Staar op / oc frycter icke/ Oc der de opløffte deris Oyen / saae de ingen/ vden Christum alene.

Huor

Huad er det at Disciplene see ingen / uden Jesum alene?

Der aff skulle wi lære / at wi i dødens time skulle forlade alting / oc aleniste holde oss til den eniste Meglers oc Frelsers Christum / saa fremt wi ville haffue deel met hannem.

Huad skede der fremdelis?

Den stund røsten skede aff den klare Sky / oc Christi klarhed skede ned aff Himmelen / forsuunde det gamle Testamentis store Helgen / oc det ny Testamentis Helgen fulde ned / oc gaffue Christo ære / huilcken der oc bliffuer alene bestandig / i sin klarhed oc herlighed.

Skal det oc gaa oss saa?

Ja visselige / Paa det sidste / naar Døden offuerfalder oss / oc Guds strenge Dom er for vore Øyen / naar Dieffuelen oc Synden klage paa oss / naar Helffuede slar sin grumme strube op oc vil opsluge oss / Da skulle wi ville see oss omkring / søge her oc der effter hielp oc trøst / Den ene formedelst sine gierninger oc fortieniste / Den anden hoss Prester oc Muncke / Den tredie hoss de affdøde Helgen / Men det skal forsuinde altsammen / lige som støff driffuis bort aff it sterckt vær / Alle Helgen / alle Mennisker / alle Creatur / i Himmelen oc paa Jorden / skulle vige bort fra oss / ja vore egne beste gierninger / skulle falde bort oc forlade oss uden trøst. Oc det skal gaa oss effter den Prophetis Esaie Ord i det lxiiij. ca. at wi skulle sige / Du est dog vor Fader / Thi Abraham veed intet aff oss / oc Israel kiender oss icke / Men du Herre est vor Fader oc vor Frelsere / Der haffuer veret dit Naffn aff gammel tid. Ja oss skal tyckis / at Gud haffuer ocsaa slaget haanden aff oss oc forladet oss / effter Esaie Ord i det liiij. Cap. Jeg haffuer forladet dig it lidet Øyeblick / men ieg vil met stor Barmhiertighed forsamle dig.

Skal der da ingen hielp vere ydermere?

Naar wi skulle see oss omkring / effter forferdelsen / da skulle wi see Christum alene / Ere wi vantro / oc haffue foractet Guds Ord / da skulle wi see oc forsøge hannem en aluorlig streng Dommere / som skal vere redebon til / at styrte oss ned i Helffuedis affgrund. Der imod / Er det oc saa / at wi befindis at

haffue veret trofaste / oc Gud tacknemmelige for sine velgierninger / oc holde oss til Guds Ord / da skulle wi see hannem / som en Naadig Fader / Frelsere oc Forløsere / som skal vere veluillig oc redebon til / at anamme oss ind i sit Rige / oc giffue oss det ewige Liff / AMEN.

Den sidste Søndag effter Trinitatis / Epistel / j. Thess. iiij.

KJere Brødre / Wi ville oc icke dølige faar eder / om dem som soffue / paa det i skulle icke sørge / som de andre / der haffue intet haab. Thi at Tro wi / at Jesus døde oc opstod / da skal oc Gud / føre dem frem met hannem / som soffue ved Jesum.

Thi dette sige wi eder / som Herrens Ord / at wi som leffue oc offuer bliffue i Herrens tilkommelse / wi skulle icke komme for end de der soffue. Thi at Herren selff skal komme ned aff Himmelen / met it Anskrig oc offuer Engels røst / oc met Guds Basune / oc de Døde i Christo skulle først opstaa. Der effter skulle wi som leffue oc offuerbliffue / ryckis til lige bort met dem i Skyerne / i mod Herren i lucten / oc wi skulle saa altid bliffue hoss HErren. Saa trøster eder nu met disse Ord iblant hwer andre.

Hvad giør S. Paulus i denne Epistel?

Hand handler besynderlige try stycker. Først formaner hand de Thessalonicker / at de skulle icke sørge oc vere bedrøffuede / græde oc hyle / for deris bortdøde Forældre / Brødre / Venner oc Naboer / lige som det vaare nu aldelis wdi / oc haff de ende

met

met dem/ oc lige som der vaare intet haab ydermere til opstan-
delsen/men de skulle vide / at de skulle paa den yderste dag op-
staa igien/oc leffue met Christo euindelige. Der nest beuiser oc
stadfester hand de dødis opstandelse met Christi Opstandelse.
Det tredie er/At hand forklarer oc beschriffuer den skick oc maa-
de/huorledis de Dødis sidste Opstandelse skal gaa til.

Er det wret / at sørge for de døde ?

Scrifften tilsteder icke aleniste at græde / men hun loffuer
ocsaa oc priser dem / som ere bedrøffuede/oc sørge for de Døde/
besynderlige om det skeer til maadelighed.

Giff Exempel.

Abraham begræd sin Hustru Sara / der hun vaar Død / oc
laa nogen stund sorgefuld oc bedrøffuit faar legemit nedre paa
Jorden Genes. xxiij. Der den Patriarke Jacob vaar Død / loed
hans Søn Joseph det gantske Land Egypten begræde han-
nem/Genesis i det sidste. Jsraelss Børn begræde den ypperste
Prest Aaron / trediue dage / Num. xx. Disligist Mosen. Deute-
ron. i det sidste. Christus begræd Lazarum/Johan. xj. Oc Dis-
ciplene den hellige Stephanum / Actor. vij. Oc denne sorrig
offuer de Døde / vaar saa herlig en ting hoss Jøderne / at Gud
oc truede de Vgudelige / at de icke skulde begrædis / oc icke be-
graffuis i deris Fædris begraffuelser/som det skede den Kong
Joakim. Jerem. xxij. oc mange andre.

Huad siger Jesus Syrach om denne sorrig ?

Hand siger saa i det xxij. Cap. Mand pleyer at sørge for
der Døde/Thi hand haffuer icke mere Liussit. Men mand skal
icke sørge for meget offuer den Døde. Thi hand er kommen til
rolighed/Siu dage sørger mand for den Døde/Men offuer en
Daare oc Vgudelige al hans Liffs tid. Oc i det xxxviij. Cap. si-
ger hand. Mit Barn/Naar nogen dø er/da begræd hannem/oc
klage lige som dig vaare skeet en stor sorrig/Oc swøb hans lege-
me tilbørlige i Jordekleder / oc lad hannem erlige begraffuis.
Du skalt græde bitterlige/ oc vere bedroffuit aff hiertit / oc sør-
ge lige som hand vaar til / aller mindste en dag eller tho. Paa
det mand skal icke kunde tale ilde om dig. Oc trøste dig igien/
at du bliffuer icke sorgefuld. Tenck paa hannem / at lige som

hand døde/saa skalt oc du dø. J gaar vaar det hoss mig/ i dag er det hoss dig. Effterdi den døde nu ligger i rolighed / da lad oc aff at tencke paa hannem/ Oc trøste dig offuer hannem igien effterdi hans Aand er skild her fra.

Hvad er det at S. Paulus siger. Wi ville icke dølige faar eder om dem som soffue/ paa det i skulle icke sorge / som de andre der haffue intet haab?

Hand giør skilsmisse paa de Christnis oc Hedningers/ paa de Tro/ oc vantro Menniskers sorrig. Lige som hand vilde sige For de Tro Mennisker/som ere døde / skulle wi icke saa græde oc sørge/ lige somm der vaare intet haab eller trøst mere for hender. Fordi at de Christnis Død er ekon en søffn. De vndryckis en liden tid/oc tagisbort fra vore øyen / oc beuaris i Guds hand/der huilis de i fred/oc holde den rette Sabbath indtil den yderste dag/da skulle de staa op igien/oc leffue euindelige. Døden offuerfalder de Christne vel/men de bliffue der icke vdi. Døden er dem en ende/ paa al angist oc bedrøffuelse/en begyndelse til al glæde/oc en Port/Vey/Sti/Bro oc indgang til det euige Liff. Men offuer de vantro oc Wgudelige / som vden Guds Ord skillies her fra/maa mand vel græde. Fordi at de gaa formedelst den timelige Død/ i den euige Død. Der er intet haab/ ingen trøst mere/ Døden offuerfalder dem / oc de bliffue der i til euig tid / Døden er dem en ende paa al Verdzlig glæde oc lyst/ en begyndelse til al pine oc drøffuelse / oc en Port/Vey / Bro oc indgang til den euige fordømelse/Prouerb. xj. Naar den Wgudelige døer/da er alt hans haab vde / Men den retferdige forløsis aff nød.

Huorfore giør S. Paulus denne formaning om sorrig?

Maa vel ske/at de Thessalonicker begræde deris Døde/effter den Jødiske seduane tredive dage. Fordi straffer hand dem. Men huad monne hand nu vel skulle giøre / der som hand finge at see/ i Kircker oc Kloster hoss Papister / den pral oc brande faare met offuer de Døde / den første / den siuende / den tredivende dag / Aarssmesser / begengelse / oc euig amindelse / der som de huert aar/hoss lijgbaaren eller graffuen giorde saadant it bulder/met sang ringen/røgelse/met vije vand at stencke/met

liuss

kuſſ at optende/met mummel / leſſning oc ſkrig / lige ſom Gud
haffde det aantſke aar tilforn verit døff/ oc icke hørt deris bul-
der oc ſkraal. Mand ſagde /at de Døde/ſom laae i graffuer-
ne / haffue vndertiden ædet. Jeg meen ia / De ode ſaa forme-
delſt de Aandeligis / Preſters / Munckis / Nunners munde / at
en fattig Mand beholt neppelige it ſtycke Brød igien. Skeerſſ-
ild vaar Hine Offerpreſter/Altere Preſter/Calente Herren/ der
opode de Døde/it kierkommet Aarſſmarckit / de ſkærede oc ren-
ſede punger oc Taſker / lofft oc kiſte / at huercken Bonde eller
Borgere/ ædel eller Wædel / beholt ager eller eng. De leffuende
vaare lade oc forſømmelige til at giffue/ſaa ſkulle de Døde giø-
te det beſte/de kunde beſpiſe ſtegers oc kellere/ oc fulde pung oc
taſke/Ja Verden vilde oc icke haffue det anderleds.

Huorledis beuiſer S. paulus de Dødis Opſtandelſe/forme-
delſt Christi Opſtaandelſe?

Hand ſiger ſaa. Der ſom wi Tro / at Jeſus er død oc op-
ſtod / ſaa ſkal oc Gud / føre dem frem met hannem / ſom ſoffue
ved Chriſtum. Her belander S. Paulus/ Chriſti ſøffn met vor
ſøffn / oc Chriſti opſtandelſe met vor opſtandelſe / oc giør en
ſøffn oc en Opſtandelſe der aff/ſom hand oc giør j. Corinth. xv.
Er icke de dødis Opſtandelſe/da opſtod oc icke Chriſtus. Lige
ſom hand vilde ſige. Saa viſt ſom Chriſtus opſtod/ſaa viſſeli-
ge ſkulle oc de Døde opſtaa.

Soffue da de Chriſtne?

Naar en Chriſten døer / da er det icke andet/ end en ſøffn.
Der faare ſkal hand oc ſtaa op igien/oc leffue/ſom Chriſtus leff-
uer. Thi at efterdi Syndſens ſkyld er borte / da er ocſaa ſynd-
ſens ſtraff/ſom er/Døden/borte. Oc in ſum̃a. Dette er de Chriſt-
nis roſſ oc trøſt/at wi ſkulle icke aleniſte ſoffue/oc ſtaa op igien/
men wi ſkulle ocſaa føris bort met Chriſto / til det euige Liff.
Saa ſkal ocſaa vor Død oc ſøffn ſke i Troens oc den Guddom̃eli-
ge ſandheds bekiẽdelſe/ellers bliffuer der intet aff. Naar ieg ſkil-
lies her fra i det Guddom̃elige Ords bekiendelſe/da ſoffuer ieg i
Chriſto/oc da tager Chriſtus mig paa ſin Guddommelige ryg/
oc fører mig ind i det Himmelſke Herberge. Men døer en Tiran/
eller nogen ſom er den Guddommelige ſandheds fiende / en E-

vangeliȷ̃ forfølgere/ en vgudelig Papiſt / en ond Chriſten/den
ſoffuer icke i Chriſto / Der faare fører oc Chriſtus hannem icke
met ſig/men antuorder hañem hen i ſin løgnactige Guds Dieff-
uelens hender / paa huilcken hand forlod ſig oc trode paa eff-
terfølde oc tiente.

Huorledis ſkal de Dødis opſtanſtelſe ſke?

Saa ſiger S. Paulus. Dette ſige wi/lige ſom Herrens Ordt
at wi ſom leffue oc offuerbliffue i Herrens tilkommelſe ſkulle
icke komme før/end de der ſoffue Thi Herren ſelff/ ſkal komme
nid aff Himmelen/met it Anſkrig oc offuer Engils røſt / oc met
Guds Baſune/oc de døde i Chriſto ſkulle førſt opſtaa/Der eff-
ter ſkulle wi ſom leffue oc offuerbliffue / ryckis til lige bort met
dem i Skyerne/mod Herren i lucten / oc ſkulle ſaa altid bliffue
hoſſ HErren.

Huad vil Paulus met diſſe Ord?

Hand ſetter oſſ her klarlige faar øyen / huorledis det ſkal
gaa til paa den yderſte dag. De Theſſalonicker vilde gierne vi-
de/om alle Menniſker ſkulde ſtaa op til ſammen/ eller førſt den
ene ſaa den anden. Dette Spørſſmaal forklarer S. Paulus
dem/oc ſiger. Naar ſom Chriſtus kommer at holde den yderſte
dom/da ſkulle der oc vere leffuende Folck paa Jorden ſom Chri-
ſtus oc ſiger Luce xvij. Oc Matth. xxiiij. Thi den Artickel ſkal
bliffue ſand. Hand ſkal komme / at dømme de Leffuende oc de
Døde. Men Opſtandelſen ſkal ſaa ſke/At Adam/ſkal icke kom-
me før end Abraham/men alle til lige i it øyeblick / ſkulle wi o-
benbaris faar Chriſti Domſtol.

Huorledis ſkal Chriſtus komme?

Met it Anſkrig oc offuer Engelens røſt/oc met Guds Ba-
ſune. Gud vil paa den tid beuiſe ſin Guddommelige Maie-
ſtat/at alle ting ſkulle røre ſig oc opueckis /ſkelffue oc beffue.
Himmel oc Jord ſkulle vere alt fulde met ild. Lige ſom Liunit
ſkiuder ſig haſtelige frem / ſaa ſkal oc denne dag komme haſte-
lig paa i it øyeblick/naar ſom Menniſken ere gantſke trygge/oc
mene at der er ingen fare paa ferde. Alle Menniſke ſkulle frem/
laae de end nederſt nedre i Jorden / eller vaare i Helffuedis aff-
grund. Naar Dommeren kommer / da ſkulle alle ting oben-
baris//

baris / alle øyen skulle see hannem. Hand skal komme skinbarlige i en gloende Sky / oc fare frem met ild. Himmelen skal regne klar Ild / rense de fromme oc pine oc Wgudelige. Christus skal selff komme / dog met Drauantere oc Forridere / de skulle giøre Anskrig / Offuer Engelens røst skal skelde saa sterckelige oc veldelige / at oc de Døde skulle gaa frem / oc leffue. Der skal vere en Guddommelig mact i denne røst / alligeuel / at det skal vere en Engils røst / Saa / at alt det som leffuer skal dø i dette anskrig / oc alt det som døt er / skal i it øyeblick leffue igien / Oc de som hørre Christo til / skulle strax ryckis op i luckten / oc føris met Christo / oc gaa ind i det himmelske Jerusalem / det euige Liff. Men de Wgudelige skulle bliffue her nedre paa Jorden / oc naar Dommeren siger Dommen aff. Gaar bort i Formaledide i den euige Ild / der skulle de da falde ned met alle Dieffle i Helffuedis affgrund.

Huorledis beslutter S. paulus denne Epistel?

Hand siger saa. Trøster eder met disse Ord iblant huer andre. Lige som hand vilde sige. Naar Christus de Leffuendis oc Dødis Dommere / kommer paa den yderste dag / da vil hand komme / som de Christnis Beskermere / Forsuar / Patrone / Fader oc Broder / Hand vil sige gantske venlige til dem. Kommer i min Faders Velsignede / oc erffuer det Rige / som eder er beridt aff Verdsens begyndelse. Men de Wchristne oc vantro Mennisker / skulle icke haffue andet end fryct / redzel oc forferdelse / oc høre den gruselige dom. Gaar bort i formaledide i den euige Ild.

Der faare kiere Christne / Lader Dieffuelen / Verden oc Tyranner pucke oc tradze / buldre oc bruse / lader dem laste / straffe oc fordømme / eders Tro / lerdom oc leffnit / tage bort ære oc gods / ia Legeme oc Liff / det er paa en stacket stund at giøre / saa kommer den rette Dommere / som skal heffne oss paa dem. Paa den dag skulle wi see vore Fiender met meget andre øyen / Thi de skulle bespendis oc omgiffuis met euig angist oc pine. Men wi som ere i Christo / skulle indgaa met hannem / i euig glæde oc salighed / Der til hielpe oss Gud / Amen.

Den sidste Søndag effter Trinitatis/Euangelium/Matth. xxiiij.

DA Jesus gick bort/ aff Tempelet/ oc hanß Disciple traadde til hannem/ at de vilde vise hannem Tempelens bygning. Da sagde Jesus til dem/ See i icke alt dette? Sandelige ieg siger eder/ Herr skal icke bliffuen sten paa den andē som ey skal sønderslaß. Oc som hand sad paa Olie bierget/ traadde hanß Disciple enlige til hannem/ oc sagde/ Sig oß/ naar skal det ske? oc huad Tegē skal der vere paa din Tilkommelse oc Verdēs ende? Da suarede Jesus oc sagde til dem/ Seer til/ at der forfører icke nogen eder/ thi der skulle mange komme i mit Naffn oc sige/ Jeg er Christus/ oc de skulle forføre mange. J skulle høre strid/ oc røcte om strid/ See til/ oc forferdis icke/ Dette skal altsammen først ske/ Men det haffuer icke end da ende/ Thi it Folck skal sette sig op imod det andet/ oc it Kongerige imod det andet/ oc der skal vere Pestilentze oc dyr tid/ oc Jordskel alleuegne/ Da skal bedrøffuelsen først begyndis. Oc da skulle de føre eder i bedrøfuelse/ oc de skulle ihielsla eder/ oc i skulle hadis/ aff alle Folck/ for mit Naffn skyld. Da skulle mange forargis oc de skulle forraade huer andre indbyrdis oc de skulle hade huer andre indbyrdis. Oc der skulle mange falske Propheter opstaa/ oc skulle forføre mange/ oc effter-

di wretferdighed skal faa offuerhaãd/da skal kierlighed bliff
ut kaald i mange. Men huo som bliffuer bestandig indtil
enden/ hand skal bliffue salig/ Oc Euangelium om Rigit/
skal Predickis i den gantske Verden/til it vidnisbyrd offuer
alle folck/oc da skal enden komme.

Naar som i nu see Ødeleggelsens verstyggelighed / som
er sagd formedelst Prophetẽ Daniel/at den staar i den hel-
lige Sted / Huo som det læss hand giffue act der paa / Da
fly sig op paa Biergene/huo som er i Jødeland. Oc huo
som er paa Taget/hand stige icke ned/ at hente noget aff sit
Huss. Oc huo som er paa Marcken hand vende icke til ba-
ge/at hente sine kleder. Men wæ de Fructsommelige oc Di-
endis paa den tid / oc beder at i icke skulle fly om Vinteren/
eller om Sabbathen. Thi der skal da bliffue saa stor en be-
drøffuelse/som der icke haffuer veret fra Verdens begyndelse
hid intil/oc som icke heller skal bliffue. Oc der som disse dage
icke bleffue forkortede/da bleffue intet Meñiske salig. Men
for de Vdualdis skyld/skulle disse dage forkortis. Der som
nogen da siger til eder/ See/ Her er Christus/eller der / da
skulle i det icke tro / Thi der skulle opstaa falske Christi / oc
falske Propheter / Oc giøre store Tegen/ oc vnderlige gier-
ninger/At de vdualde skulle ocsaa forføris (der som det va-
are mueligt) i vildfarelse/See ieg haffuer sagd eder det til-
forn/der faare/naar de sige til eder/ See/hand er i Ørckẽ/
da gaar icke hen vd/ See/hand er i herberget/da troer icke.
Thi lige som liunet vdgaar aff Østen/oc skin indtil Vesten/
Saa skal oc Menniskens Søns tilkommelse vere / Men
huor it Aatzel er/der forsamle Ørnene sig   Huer

Huor om taler dette Euangelium?

Om tuende slaus tegen som er / Om de tegen der skulde ske for Jerusalems Tempel bleff forstyrret / Oc om de tegen / som skulle ske for Verdens ende / oc for vor HErre Christus kommer / paa den yderste dag.

Huad orsage haffde Christus til at tale om Verdens ende?

Disciplerne mente / at den yderste dag skulde strax komme met Templens forstyrring / Der faare spørge de effter Verdens ende / oc effter hanss tilkomelse / oc sige / Mestere / sig oss paa huad tegen wi skulle kunde vide din tilkommelse oc Verdens ende.

Huad suarede Christus?

Hand suarede dem smuct beskedlige / baade om Tempelens forstyrring / oc Verdens ende / Dog giør hand først en aluorlig formaning / oc siger / Seer til at ingen forfører eder / Lige som hand vilde sige / Effterdi i haffue lyst til / at vide tilkommede ting / da seer vel til / at i icke skulle bliffue forførde / Thi der skulle til forn / forend den tid gaar paa / komme tuende slaus Mennisker / som skulle føre megen vildfarelse / oc løgn / iammer oc bedrøffuelse her i verden.

Huad siger Christus om de første?

Der skulle strax her effter / siger hand / mange komme i mit Naffn / oc sige / At de ere Christus / oc de skulle forføre mange Mennisker / Men følger dem icke effter.

Kunde der oc opregnis nogle aff dem?

Aff dette Parthi var Judas Galileus / huilcken der giorde it stort oprør / i de dage der skulde giffuis Skat / vnder Keyser Augusto / oc den Landsherre Cyrenio / oc drog meget folck til sig / Men hand bleff til intet / oc alle de hannem effterfulde / bleffue atspridde Actor. Cap. v. Der nest / Theudas / vnder den Landsherre i Judea / Cuspio Fado / huilcken der gaff sig vd / at hand skulde veret noget besynderligt / oc drog it tal Mend til sig / ved fire hundrede / hand bleff ihielslagen / oc alle de hannem effterfulde bleffue atspridde oc til intet giorde. Der nest en Egyptier / hand forsamlede tredive tusinde Mend / oc førde dem igennem Ørcken / met huilcke hand vilde giøre Jøderne fri / Men hand bleff nedlagd aff Landsherren Felix.

Actor.

Actor. xxj. Der effter forførde den Troldkarl Simon / det Sa-
maritanske folck/saa/at de hulde hannem at vere Guds krafft/
hannem fordempede S. Petrus Act. viij. Der effter var der en
Trolkarl oc falsk Prophete Bar Jehu / i den Stad Paphos/
paa Cypri Ø/ som kallede sig Elimas/ det er/ Guds Konge el-
ler Messiam/ Guds salusde / huilcken S. Paulus fordempede.
Actor. xiij. Alle disse predickede om sig selff at de vaare Chri-
stus oc Messias / oc forførde mange Mennisker/ oc sagde/ Ti-
den er kommen/ i skulle icke vente nogen anden Messiam.

Huad siger Christus om de andre?

Der skulle siger hand / mange falske Propheter opstaa/ oc
de skulle forføre mange. Saa scriffuer Josephus/ at det Jødi-
ske Land var opfyldet met Mordere/ Trol karle oc falske Pro-
pheter/ som forførde mange Mennisker/ lige som der nu vaare
mange falske Propheter/ før end Jerusalem bleff forstyrret/ saa
skulle der ocsaa vere mange før end Verdens ende kommer. Wi
læse at der stoden falsk Prophete op vnder Keyser Hadriano/
Anno cxx. kalledis Ben Cuziba/ hand gaff sig vd for Messia
oc vorsamlede mange tusinde Jøder. Men de bleffue alsam-
men nedlagd oc fordempede. Der effter komme falske Prophe-
ter oc Kettere/ som Arrius/ Cherinthus/ Manicheus/ Sabelii-
us etc. Der effter stod Paffuen op met sine Tilhengere / Dom-
kircker/ Kloster / Træprester / Muncke oc Nunder / Disse sagde
allesammen Tiden er kommen. Paffuen sagde/ Tiden er kom-
men / at Kircken skal vere ypperlig / pralende oc rijg/ icke mere
saa arm oc foractelig / som hun var i Apostlernis tid / Det skal
icke nu lenger gaa til / som der gick i fordom tid / De Aandelige
Personer skulle icke nu mere giffte sig/ oc leffue i Ecteskab/ Saa
skal oc den ene part aff det høyuerdige Sacramente tagis fra
legfolck. Lige sagde ocsaa der effter de Himmelske Prophe-
ter oc Suenne / Tiden er kommen / at de Vgudelige skulle for-
skiudis aff Kircken/ met Gedeons Suerde/ Kircken skal rensis
oc fornyeß/ Gud vil det saa haffue/ Det er Faderens befalning/
Aanden haffuer giffuit det tilkiende ned aff Himmelen/ Følger
dem icke/ siger Christus/ Lader dem ekon flux robe/ Kircke/ Kir-
cke/ A-

cke/ Aanden/ Aanden etc. følge i mit Ord/ oc bliffuer ved det ieg haffuer lardt eder.

Huilcket ere de Tegen ſom ſkulle ſke/ før Tempelet bleff forſtyeret?

Chriſtus giffuer tre ſlaus Tegen paa Jeruſalems Tempels forſtyrring.

Huilcket er det førſte Tegen?

Saa ſiger Chriſtus| Naar i høre ſtrid oc røcte om ſtrid/ oprør oc tuedract/ da ſkulle i icke forferdis/ Thi dette ſkal førſt ſke/ Men det haffuer icke end da ſtrax ende/ lige ſom hand vilde ſige Alligeuel i ſkulle ſee oc høre/ at der henger megen wlycke offuer Jeruſalem/ oc det Jødeſke Land/ ſaa ſkulle i dog icke fordi befrycte eller tencke/ at den gantſke Verden ſkal haffue ende/ thi der ſkal end da meget vnderligt ſke/ førend verdens ende kommer oc ſom mãd pleyer at ſige/ Meget Vand løbe til ſtrãde/ It folck ſkal ſette ſig op imod det andet/ oc it Rige imod det andet/ oc der ſkal alleuegne ſke ſtore Jordſkel/ vere dyrtid oc Peſtelentze/ der ſkal ocſaa komme forferdelſe oc ſke ſtore Tegen aff Himmelen. Men forend alt dette ſkeer/ ſkulle de legge Hender paa eder/ oc forfølger eder/ oc de ſkulle antuorde eder i deris Scholer oc Fengſel/ oc drage eder til Konger oc Førſter/ for mit Naffn ſkyld. Lige ſom hand vilde ſige/ Det maa gaa met Verden huorledis det kand/ ſaa ſkulle i dog icke finde andet hos hende end i del fiendſkab oc forfølgelſe/ J ſkulle forraadis aff Foreldre/ Brødre/ Slect oc venner/ oc i ſkulle hadis aff alle Menniſker/ ia/ den gantſke Verden ſkal ſette ſig op imod eder/ oc huad hun kand icke bekomme met mact/ det ſkal hun ville vdrætte met forræderi/ liſt/ oc ſnedige fund/ oc alt venſkab ſkal vere wde.

Giffuer da Chriſtus dem ingen trøſt i ſaadan bedrøffuelſe?

Hand ſiger ſaa/ Naar de nu føre oc antuorde eder hen for Dommere oc Konger da ſkulle i icke ſørge/ for huad i ſkulle tale/ oc huorledis i ſkulle forſuare eder/ thi ieg vil giffue eder mund oc viſdom/ huilken alle eders Modſtandere/ icke ſkulle kunde imodſige/ eller imodſtaa. Betencker eder icke tilforn/ Men/ huad eder bliffuer giffuet i ſamme time/ der ſkulle i tale/ Thi det er

icke

icke i som tale / Men det er den hellig Aand / som taler formedelst eder / Oc it haar aff eders hoffuet skal icke forkomme / Fatter eders Siele met taalmodighed / bliffuer icke wtaalmodige / Giffuer eder ekō veluillige der til / eder skal intet ont vederfaris.

Huilcket er det andet tegn / til Tempelens forstyring?

Jerusalems bestaalning aff Cestio Gallo / huilcken Josephus scriffuer om / i den anden Bog om den Jødiske strid / var nest effter Christi Himmelfart / nogen stund for den Keyseris Titi bestolning. Den første bestaalning gaff Gud Jøderne til it Tegen oc formaning / at de skulle rette oc bedre sig. Men efferdi Gud haffde giort Cestij Galli hierte mistrøstigt / saa / at hand uden sag loed forferde sig / oc drog fra Staden (huilcken hand besynderlige kunde taget ind met forræderi) da bleffue Jøderne tradzige oc wlydige / oc robte / Her boer Gud / Thi hand beuiser met gierningen / at hand vil beskerme oc vere oss behielpelig / Men der de foractede dette faderlige Riss / komme de Romere / oc giorde ende paa sagen.

Huilcket er det tredie Tegen til Templens forstyrring?

Christus siger / Naar i nu see ødeleggelsens vederstyggelighed / som er sagd om formedelst Propheten Daniel / at der staar i den hellige Sted / Huo der læss / hand giffue act der paa / Oc naar Jerusalem bliffuer belagd met en Har / da skulle i vide / at ødeleggelsen tilstunder.

Huad er ødeleggelsens vederstyggelighed?

Denne vederstyggelighed er icke andet / end at Keyser Caius sette sit billede i Templet / oc befalede at de skulde tilbede det for en Gud / Thi Affguderi kaldis en vederstyggelse i Scrifften / huilcken Gud vemmer ved oc gruer faare / oc hand hader ingen Synd mere / end saadan vederstyggelighed / Hand straffer vel andre Synder / Men hand forskiuder icke saa aldelis folck for nogen Synd / som for denne / Thi hand haffuer offte straffet Verden for Affguderi skyld / som hand forstyrrede Israels Kongerige / oc atspridde Jøderne offuer den gantske Verden. Der faare vil Christus saa meget sige / Naar saadan en vederstyggelse kommer op / at den hellige Gudstieniste bliffuer foruent til en Affguds tieniste / oc Guds bespottelse / da skal in-

gen

gen tencke eller vente / at det skal bliffue bedre met Jerusalem/ Men i skulle vide / at det skal da bliffue aldelis ødelagd / oc til intet/Jerusalem skal icke da staa til at redde eller vndsette/som det skede i Kong Ezechie tid / der Guds Engel drebte i Senacheribs Kongens leyer aff Assyrien/ien nat C. oc v. oc firesindis tiuffue tusinde men. Eller som det skede der Jøderne bleffue bortførde til det Babiloniske fengsel / at de halffierdsinds tiuffue Aar der effter komme til deris Land oc eyedom igen. Her skal ingen trøst / ingen forhaabelse vere til / at det skal bliffue bedre/ men her skal vere en euig forderffuelse.

Huad raad giffuer da Christus sine Christne / at de skulle kunde vndfly dette onde?

Saa siger hand/ Huo som da er i Jødeland / hand fly sig op paa Biergene. Oc huo som er paa Taget / hand stige icke ned/at hente noget aff sit Huss/ Oc huo som er paa Marcken/ hand vende icke til bage / at hente sine klæder. Men wee de Fructsommelige oc Diendis paa den tid / Thi de haffue dog deris Kaarss oc besuering/ oc ere wskickelige til at fly. Men beder / at eders fluct icke skal ske om Vinteren eller paa Sabbathen / Det er om Vinteren ont at vandre / oc om Sabbathen er det Jøderne forbudet at vandre. Lige som hand vilde sige/ Seer til at i fly i ret tid/ at i skulle icke betrædis oc offuerladis i Landet met de Wgudelige/ Det skal paa den tid vere den beste Lægedom at fly / Thi Gud skal lade en besynderlig streng vrede gaa offuer dette Folck saa/ at de skulle falde i skarpe Suerd/ oc føris fangne bort i alle Land / offuer all Verden / Thi disse ere Guds vredis oc heffns dage. Fordi at der skal i disse dage vere saadan bedrøuffuelse / som der aldrig haffuer veret siden den tid at Gud Skabte Creaturene / Oc icke heller skal bliffue. Oc der som disse dage icke bleffue forkortede/da bleffue der intet Menniske saligt / Men for de Vdualdis skyld / skulle de dage forsteckis.

Huem beskriffuer saadan bedrøffuelse / oc denne ynckelige forstyrring?

Josephus / i de Bøger om den Jødiske Strid beskriffuer / at saadan bedrøffuelse begyntis strax effter Johannis Baptiste/

Christi

Christi oc Jacobi død / vnder de Landsherer Festo / Felice oc Floro. Thi Florus giorde Jøderne megen fortræd / huor aff andre Land oc Stæder toge Exempel oc giorde lige saa / at der saa i en stacket tid bleffue mange tusinde Jøder ihielslagne / baade en sted oc anden / wden huad de giorde sig selff indbyrdis / Thi der var saadant mord i Jerusalem / nat oc dag / at det var ligere en Røffuerekule at see til / end nogen Stad. Oc icke var end dette wden en begyndelse til den store bedrøffuelse oc iammerlige forstyrring / der skulde komme / Thi den rette bedrøffuelse gick først paa nogen stund der effter / der Staden Jerusalem bleff vunden oc forstyrret / da bleffue der mange tusinde ihielslagne / De andre bleffue fangne / solde / oc bortspridde offuer den gantske Verden / foruden dem som døde aff hunger / oc dem Keyseren beholt hoss sig / at bruge. Spectakel met / oc kaste for vilde Diur / Oc wden dem / hand sende bort til Egypten at graffue Malm / som bleffue euige Træl / saa lenge de leffde. Da bleff det altsammen ødelagd i grund / Stad / Mur / Taarn / Huss / Tempel / oc Folck. Da bleff Danielis oc Christi Prophecie fuldkommen / At Jerusalem skulde bliffue øde / oc nedtredis aff Hedninge / indtil Hedningers tid bleffue fuldkommen.

Er oc Jerusalems Tempel opbygd igen / siden den tid?

Wi læse in Historia Tripartita / at den forløbne Keyser Julianus / tilstedde Jøderne / at bygge Tempelet igen / imod de Christne / Huilcket Jøderne toge gladelige oc gierne ved / oc førde it stort tal folck til Jerusalē / oc begynde at bygge paa Tempelet igen / Men Gud giorde dem mostand met gruselig Tegen / Thi huad de bygde om Dagen / det falt ned igen om Natten / Der til met forferdede Gud dem met it stort Jordskel / i huilcket der bleffue mange forderffuede / thi det Skur de haffde lagd sig vnder / falt ned om natten / oc slo dem alle ihiel der vaare vnder / Den vilde ild foer aff Jorden / oc forderffuede alle dem / som lagde Grunduollen / Oc der skede mange andre gruselige Tegen / Saa / at de nøddis til at offuergiffue samme bygning. Saa nedtrædis nu Jerusalem aff Tørckere oc Hedninge / effter Christi Prophecie / Luce xxj.

Skulle icke wi ocsaa befrycte saadan straff?

Ja visselige/Denne grumme oc aluorlige straff/ gick offuer Jøderne/ forderis vantro oc wtacknemmeligheds skyld at de icke vilde ki de den tid / i huilcken Christus deris Frelsere / besøgte dem/der kunde ingen Gudelig formanelse / paamindelse/ atuarsel eller trusel hielpe/De foractede det altsammen/oc vilde ingen tro/ førendde finge troen i henderne / oc bleffue nødde til at tro. Lige vil det ocsaa gaa oss/ der som wi gaa i deris fodspor / wi see at Verden skinder sig fast til den yderste ende/ hun knager oc sprager som it gammelt huss/ der snart vil falde/ Alle Tegen som Christus haffuer giffuet oss paa den yderste dag ere for øyen Verden er fuld aff falske Propheter/Secter oc Kettere/Mand hører alle vegne Strid oc Tiender om Strid / Det ene Folck s tter sig op imod det andet / It Rige imod det andet / oc der er paa det neste intet Menniske samdrectig met det andet / Troen er vdsluct / Kierlighed er forkølet/Ondskab haffuer taget offuer haand der vil ingen den anden got affhiertet/Der tencker ingen paa Christi Ord/Matth. vij. Huad i ville at Menniskken skulle giøre eder / det skulle i ocsaa giøre dem etc. In Summa. Wi haffue nu alle de stycker for Øyen / som Christus forkyndede. Den gantske Verden er drucknet i gerighed/der er ingen sted troskab/eller sandhed. Huorledis kand der oc komme større bedrøffuelse paa Jorden / end det er allerede. Tørcken buldrer oc bruser oc dræber legemet/falske Prediger/Papister/Sophister/ Suermere/oc Giendøbere/dræbe Sielen/Oc det haffuer icke end nu ende.

Wi ville bede Gud vor kiere Fader / at hand for sin elskelige Søns Jesu Christi skyld / vil beuare oc holde oss (sin arme Hob) hoss sit Ord/vocte oss fra falsk Lerdom/Secter/ oc Kettere/oc endelige effter lang bedrøffuelse/ føre oss til ewig glæde oc salighed/Amen.

Peder Tidemand til Læseren.

LIge som Solen er der til beskicket aff Gud/ at hun skal giøre forskiel paa Nat oc Dag / paa Vinter oc Sommer/ Oc at hun met sit Skin oc Verme skal vederquege Diur oc Jorden / oc giøre dem fructsommelige. Saa ere oc Menniskēn besynderlige der til skabte / at de skulle giffue Gud dem ære/ at hand der Euig/ Almectig/ at hand haffuer skabt oc beuarer alle ting / at hand er / Viss oc Retferdig / som vil straffe de Onde / bønhøre oc hielpe de Gode / oc at de skulle vere hannem lydige / oc aluorlige fryete hanss Dom / forlade sig paa hannem / begiere oc vente alt got aff hannem. Oc fordi ære oc prise / Loffue oc Predicke hanss Naffn/ Mact/ Godhed/ oc Retferdighed/ Lige som ocsaa nogle Philosophi sagde rettelige vel / At alle ting fødis for Menniskens skyld/ Men menniskēn for Guds skyld/ det er/ At der skal vere nogen nature i denne synlige Verden / som skal kiende oc prise Skaberen.

Alligeuel nu Menniskēn almindelige haffue veret oc ere i den mening / at der er en Gud til / som skabte oc bestickede alle ting / oc beuarer stedse oc altid sin Skick oc Gierning / Saa var dog den forblindelse oc vanuittighed hoss den første part / at de icke viste ved huad middel eller maade / de skulde lære at kiende/ prise / oc tiene samme Gud rettelige/ oc komme til hannem.

Hedninge hulde Jouem for den høyeste oc ypperste Gud/ Lige som hand ocsaa fordi kaldis hoss dem / Iupiter optimus maximus, Oc de giorde alligeuel der hoss mange Guder til it middel oc Meglere/ som Mercurium/ Martem oc Neptunum etc.

Tørcken bekiender ocsaa en Gud/ oc met sin Guds tieniste neffner den rette Gud/ som Skabte Himmel oc Jord / Oc alligeuel haffuer hand Mahomet til it middel oc en Meglere / formedelst huilcken hand acter at komme til Gud/ Det er/ vorhuerffue oc fortiene alt got aff Gud.

Lige rose ocsaa Jøder/ oc tale stort om en Gud/ oc ville dog at Konsens gierninger/ oc deris egne optenckte paafund/ skulle vere den rette vey/ formedelst huilcken de ville komme til Gud/ oc vere hannem behagelige.

Huorledis kommer det nu / at alle disse mene io den rette Gud / oc der er dog ingen iblant dem allesammen / som enten kiender / priser / eller dyrcker hannem rettelige? Det kommer altsammen der aff / at de haffue icke den rette Ledsagere oc Veyuisere / oc det rette Liuss / som er/ Guds Ord/ Thi der kand

ingen kiende eller komme til Gud/ Formedelst Naturligt skiel oc forstand/ vore egne tancker oc fornufft kunde icke ledsage oss der hen / Men Guds Ord skal skinne for oss / huilcket wi skulle aleniste følge / som den rette løcte/ oc icke lade vende oss der fra. Thi det er icke mueligt / at nogen kand vden Ordet / lære oc kiende / eller komme til Gud.

Der faare er oc saa denne den ypperste oc største gierning oc besynderligste Gudsdieniste / der wi kunde giøre her paa Jorden (huilcken Fader oc Moder/ Hustru oc Husbonde besynderlige / nest predicke Embedet / skulle øffue sig i oc bruge i Huset hoss deris Børn oc Tiunde) at wi flitelige lære oc vnderuise andre Mennisker i Guds Ord / oc føre dem til Euangelij vidskab. Ja det er den rette Guds dyrckelse i det ny Testamente at lære / læse / scriffue / predicke / forkynde / oc høre Guds Ord / Oc de som det giøre ere Guds rette Prester / som beuise hannem sin til børlige ære. Thi denne tieneste er helligere oc bedre / oc Gud mere behagelig/ end alle Offuer i det gamle Testamente. Der faare prisede ocsaa de hellige Propheter besynderlige Loffsigelsens Offer / der Louen end da var ved mact / oc stoed i sin fulde brug oc myndighed. Oc den hellige Paulus siger/ at hand tiente Gud i Aanden/ formedelst Predicke Embedet / Huor met hand giffuer til kiende/ at det er Guds besynderlige dyrckelse oc tieniste / at farkynde oc lære Euangelium / huilcket alle Gudfrictige mennisker skulle giffue grandgiffuelige act paa oc mercke.

Lige nu som intet kand vere behageligt / oc hannem kand ingen større tieniste ske / end at hanss Ord flitelige læris oc trolige forkyndis/ Saa er hannem oc intet mere mishageligt / en at de som ere beskickede til at lære andre / ere forsømmelige/ oc tage icke trolige vare paa deris kald. Der faare vil Gud oc besynderlige straffe Fader oc Moder / Hustru oc Hosbonde / som icke flitelige lere oc vnderuise deris Børn oc Tiunde/ oc sige til dem. Du Husbonde / du Hustru / du Fader / du Moder/ haffde saa mange Børn oc Tiunde i dit Huss/ huilcke du skulde optuctet oc vnderuisd i Guds fryct/ oc huldet dem flitelige til mit Ord / Det haffuer du icke giort / men du haffuer ladet dem voxe op skødisløse / fortredelige / enherdige / vden al Guds frict oc Gudelighed. Huem skal ieg nu skylde / oc kreffue regenskab aff for saadan vsigelig skade oc forderffuelse/ vden aff eder Foreldre / som vaare Hustru oc Husbonde i Huset / huilcke ieg haffde strengelige befalet/ at lære oc vnderuise Børn oc Tiunde/ oc holde dem til Gudfryctighed.

Thi det hører icke aleniste Hustru oc Hosbonde/ Fader oc Moder til / at de met legemlig føde skulle besørge deris Børn oc Tiunde/ Men de skulle meget mere arbeyde paa / at de formedelst vindskibelighed vnderuisning oc flitig

optuctelse /

opuectelse | kunde haffue Siclens føde | lære Guds Ord | bliffue Gudfryctige Mennisker | fromme oc salige.

Paa det nu | at alle gudfryctige Foreldre | oc alle Christne indbyrdis oc huer besynderlige skulle i saa maade giøre Gud den største tieniste | oc Offre hannem det behageligste Offer | Da haffuer ieg vdsæt paa vort Danske maal denne Postille | som er besticket paa Spørsmaal for gudfryctige Husfædre | vnge folck | Børn oc Tiunde | at den ene skal diß bedre kunde vnderuise | oc den anden lære oc forbedris der aff.

At rose denne Bog giøris icke behoff | thi hun roser sig vel selff | oc der som ieg end vilde | saa kand hun dog icke bliffue bedre aff min roß | Men saa meget vil ieg sige | At alligeuel Droñingen aff rige Arabia | reysede en lang vey til Jerusalem | at hun vilde høre Salomons Vißdom | oc hun sette hannem mange Spørsmaal faare | vden tuil | om den rette Gud | om hanß Naade oc Barmhiertighed | om Syndernis forladelse | oc om det euige Liff | Saa viste dog Salomon icke at tale saa klarlige om sagen | som her suaris til de Spørsmaal i denne Bog. Salomon lod hende vel see sine Brendoffer | der hand offrede i Herrens Huß | oc vden tuil vnderuisde oc sagde hende huad der betegnedis met saadan Offer | huilcket der dog ekon var en skugge oc forniendende til det som skulde ske. Men i disse Spørsmaal finder du den rette Mand | som giorde ende paa saadanne Offer | oc sagde | det er fuldkommet. Gud giffue oß sin Naade | at wi saa kunde læse oc lære denne oc andre gode Bøger | at wi dag fra dag kunde forbedris der aff | Oc beskickis til en Salig affgang aff denne iemmerlige dal | at vor Siel kand paa den yderste time anammis ind euig glæde oc Salighed | Amen.

Giffuet i Kiøbenhaffn | den xviij. Julij.
Anno M. D. LXII.

Register paa de Epistler / fra Paaske indtil Aduente.

Den vj.

J disse effter følgende vers/ haffuer duen kort Memorial paa alle Epistel / fra Paaske indtil Aduente.

1. Corinth. 5. *Iohan. 5.* *1. Petri. 2.*
Fermentum. Vincit. Paßus.
1. Petri. 2. *Iacob. 1.*
Subiectio. Domum.
Iacob. 1. *1. Petri. 5.* *Actor. 2.*
Factores. Sobri. Lingue.
Roman. 11. *1. Iohan. 4.*
Iudica. Amorq;.
Iohan. 3. *Petri 5.* *Roma. 8.*
Mirari. Exaltet. Condigue.
1. Petri. 3. *Roman. 6.* *Roman. 6.*
Compatientes. Qui baptisati. Membra.
Rom. 8. *1. Corinth. 10.* *1. Corinth. 12.*
Abba. Ludere. Gentes.
1. Corinth. 15. *2. Corinth. 3.* *Galat. 3.*
Mortuos. Occidit. Testament.
Ephes. 3. *Galat. 5.* *Galat. 6.*
Flecto,genu. Spiritus. Alter.
Ephes 5. *1.Corinth 1.* *Ephes. 4.*
Victus. Pre uobis. Sol super iram.
Ephes. 5. *Ephes. 4.* *Philip. 1.*
Non uino. Arma dei. Qui cœpit.

Register offuer Søndagis Euangelier/ Fra Paaske oc indtil Aduente.

Den før=

Register.

F I N I S.

Prentet i Lybeck aff Asswerl Krö-
gers Arffuinge.

Auno M. D. XCV.

Oc findis til Kiøbs hoss Laurentz Albrecht/
Borger oc Bogförer der samme-
steds.

